

DYAL SINGH PUBLIC LIBRARY

ROUSE AVENUE, NEW DELHI-1

Class No. 394.382

Book No. F 27 J

Accession No. 6808

V. 5-

DYAL SINGH PUBLIC LIBRARY

ROUSE AVENUE, NEW DELHI-1.

Cl. No. 294 . 382

F 27 J V.5

~~Ac. No. 6808~~

Date of release for loan

**This book should be returned on or before the date last stamped below.
An overdue charge of 0.6 P. will be charged for each day the book
is kept overtime.**

[illegible]

JĀTAKATTHAVANNANĀ

BY

V. FAUSBØLL.

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. V.

Published for the Pali Text Society
by
LUZAC AND COMPANY, LTD.
46 GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C.1
1963

First edition (Kegan Paul, Trench, Trübner & Co., Ltd.) 1891
Reprinted (Pali Text Society) 1963

All rights reserved

PRINTED IN GREAT BRITAIN BY OFFSET LITHOGRAPHY BY
BILLING AND SONS LTD., GUILDFORD AND LONDON

TO
THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PĀLI TEXT SOCIETY

T. W RHYS DAVIDS,
Ph. D., L. L. D., *Professor,*

AND

THE STRENUOUS AND INGENIOUS INTERPRETER OF THE PĀLI LANGUAGE

THE REV. **RICHARD MORRIS,**
M. A., D. D. L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols, as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahamsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Deuntzer at Bangkok and marked *S^{dr}*. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A. after ti means attho.

Ā. == āha.

Bā. == Bārāṇasī.

Bhi. == bhikkhave.

Dh. = dhammā.

J. == Jetavane.

Ta. == tattha.

Dh. d. == dhammā desesi.

G. ā. == gātham āha.

J. s. == jātakam samodhānesi.

T. a. == tass' attho.

I. v. h. == idaṃ vuttaṃ hoti.

T. a. p. S. == tam atthaṃ pakāseto Satthā.

K. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. == kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā
ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 48 l 29 read , idha āvātam khaṇitvā tasmiṃ etc
 — 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- I ¹⁵⁶₁) after tathā.
 — 67 l. 24 read Indassa vākyena hi Samvaro
 — 93 l 24 read paridevamānam
 — 109 l 2 cfr Senart, Mahāvastu I p. 282
 — 123 l 15 cfr Mahāvastu I p 281
 — 140 l 17 cfr. Sumaṅgala- I ¹⁵⁶₁₇.
 — 180 l. 21 read karuṇā
 — 354 l. 9 read Samyamassa for Seyyassa
 — 364 l. 24 read Baranasīraṇṇā pana Samyamena
 — 372 l 25 read baddhabhavam
 — 384 l 27-29 read „Samī, panduvanno sī jato, kin nu te kāci cintā atthī,
 udahu raja -- tauha uppanna -- tanhā -- nam (Neglect of the
 compositor in the last proof)
 — 387 l 12 cfr Mahāvastu II p 49 sq.

- Vol IV Page 5 l 36 ^{11.14} read Ck.
 — — 48 l. 16 read mddhapaye, cfr ⁴¹₂₆, III ⁹⁹₆
 — — 57 l 2 read na asmase
 — — 64 l 8 cfr Feer, Samyutta- I p 18 sq.
 — — 71 l 18 cfr. III ⁵¹³₁₀.
 — — 89 l 1 read rājā satim
 — — 95 l 14 read ekadā
 — — 132 l 15 read ayapatten eva, cfr V ³⁵⁹₄.
 — — 141 l 1 read patidissati
 — — 163 l 11 read modathavho
 — — 166 l 1 cfr Milindap p 422.
 — — 177 l 5 read gamakūtakammam va pīsunakammam va
 — — 192 l 27 read appativakkhivā
 — — 239 l 22 read sammantam
 — — 266 l. 23 read me.
 — — 285 l. 8 read paribhāsenti
 — — 357 l 24 read vedayittho.
 — — 398 l 6 cfr Samyutta- I p 2.
 — — 499 l. 26 read : ¹ Bā Ck

XVI. TĪMSANIPĀTA.

1. Kīmchandajāataka.

Kīmchando kimadhippāyo ti. Idam S. J. v. uposatha-
kammaṃ ā. k. Ekadivasam hi S. bahū¹ upāsake ca upāsikāyo ca
uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasabhāyam nisinne
„uposathik' attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte
„sādhu vo kataṃ uposatham karontehi, porāṇakā upaḍḍhuposatha-
kammaṃ nissandena mahantaṃ yasam paṭilabhimsū“ 'ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Brahmadaṭṭo dhammena r. kārento saddho²
ahosi dānasīlauposathakammesu appamatto. So sese pi
amaccādayo dānādīsu samādapesi³. Purohito pan' assa para-
piṭṭhimaṃsiko⁴ lañcakhādako kūṭavinicchayiko⁵ ahosi. Rājā
uposathadivase amaccādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā“
'ti āha. Purohito uposatham na samādiyi, atha nam divā
lañcam gahetvā kūṭattam⁶ katvā upaṭṭhānam āgataṃ rājā
„tvam⁷ uposathiko“ ti amacce pucchanto „tvam pi⁸ ācariya
uposathiko“ ti pucchi. So „āmā“ 'ti musāvādam katvā
pāsādā otari. Atha nam eko amacco „nanu tumhe na uposa-
thikā“ ti codesi⁹. So āha: „aham velāyam eva bhuñjīmi,
geham pana gantvā mukham vikkhāletvā uposatham adhiṭṭhāya

¹ Ck Bā -u. ² Bā su-. ³ Ck -dā-. ⁴ Bā adds viya. ⁵ Ck Bā ku-. ⁶ Bā
tumhe. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā omit pi. ⁹ Ck ce-.

sāyaṃ na bhuñjissāmīti, rattim sīlaṃ rakkhissāmi¹, evaṃ me upaḍḍhuposathakammaṃ bhavissatīti². „Sādhū ācariyā“³ ti. So⁴ gehaṃ gantvā tathā akāsi. Pun' ekadivasaṃ tasmim vinicchaye nisinne aññatarā sīlavatī itthi aṭṭaṃ karonti⁵ gharaṃ gantum

5 alabhamānā „uposathakammaṃ nātikkamissāmīti“ upakaṭṭha-kāle⁶ mukhaṃ vikkhāletum ārabhi. Tasmim khaṇe brāhmaṇassa supakkānaṃ ambānaṃ⁷ ambapiṇḍi⁸ āhariyittha⁹. So tassā uposathikabhāvaṃ ñatvā „imaṃ¹⁰ khāditvā uposathikā hohīti“ adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakaṃ brāhmaṇassa kam-

10 maṃ. So aparabhāge kālaṃ katvā Himavantapadese Kosikigaṅgāya¹¹ tīre tiyojanike ambavane ramaṇīye bhūmibhāge so bhaggappatte kanakavimāne alaṃkatasirisayane suddhappabuddho viya nibbatti alaṃkatapaṭiyatto uttamarūpadharo soḷasa-sahassadevakaññāparivāro, so rattim yeva taṃ sirisampattim

15 anubhoti, vemānikapetabhāvena hi 'ssa kammassa sarikkhako¹² vipāko ahosi, tasmā aruṇe uggacchante¹³ ambavanaṃ pavisati, pavitṭhakkhaṇe yev' assa dibbatbhāvo antaradhāyati, asītī-tālahatthappamāṇo¹⁴ attabhāvo nibbattati¹⁵, sakalasarīraṃ jhāyati, supupphitakiṃsuko viya hoti, dvīsu hatthesu ekekā va

20 aṅguli, tattha¹⁶ mahākuddālappamāṇā¹⁷ nakhā honti, tehi nakhehi attano piṭṭhimamsaṃ phāletvā uddharitvā khādanto vedanāmatto¹⁸ mahāravaṃ ravanto dukkhaṃ anubhoti. Suriye atthamente¹⁹ sarīraṃ antaradhāyati, dibbasarīraṃ nibbattati, alaṃkatapaṭiyattā dibbanāṭakiyo²⁰ nānāturīyāni gahetvā pari-

25 vārenti, so mahāsampattim anubhavanto ramaṇīye ambavane dibbapāsādaṃ abhirūhati²¹. Iti so uposathikāya itthiyā ambaphaladānassa²² nissandena tiyojanikaṃ²³ ambavanaṃ paṭilabhi, lañcaṃ gahetva kūṭaṭṭakaraṇanissandena pana piṭṭhimamsaṃ

¹ B^d - mā ti. ² C^k omit so. ³ all three MSS. - i. ⁴ B^d - kaṭhe-. ⁵ B^d ambaphalānaṃ. ⁶ C^k - im, B^d - i. ⁷ C^k - riyitta, C^s - rayittha, B^d - ra-. ⁸ B^d imāni. ⁹ C^k - sa-. ¹⁰ C^s kammassasariikkhako, C^k kammassari-, B^d - sarikkhiko. ¹¹ B^d upaga-. ¹² B^d asīthattatālakkhandhappa-. ¹³ B^d nippatti ¹⁴ B^d batthā. ¹⁵ B^d - ṇa. ¹⁶ B^d - nappatto. ¹⁷ C^k - mante, B^d atthaṅgamite tam. ¹⁸ B^k - kitthiyo. ¹⁹ B^d - hi. ²⁰ C^k - naṃ, C^s - na. ²¹ C^k - kā.

uppāṭetvā khādati, upaḍḍhuposathassa nissandena¹ rattiṃ
 rattiṃ² yasaṃ anubhoti³ soḷasasahassanāṭakiparivuto⁴ [pari-
 vāreti⁵]. Tasmīṃ kāle Bārāṇasirājā kāmesu dosaṃ disvā
 isipabbajjāṃ pabbajitvā Adhogaṅgāya ramaṇīye bhūmippadese
 paṇṇasālam kāretvā uñchācariyāya yāpento vihāsi. Ath' eka- 5
 divasaṃ tamhā ambavanā mahāghaṭappamāṇaṃ ambapakkāṃ
 Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamāṇaṃ tassa tāpasassa pari-
 bhogatitthābhimukhaṃ āgami⁶, so mukhaṃ dhovanto taṃ
 majjhe nadiyā āgacchantāṃ disvā udakaṃ taranto gantvā
 ādāya assamapadaṃ āharitvā agyāgāre⁷ ṭhapetvā satthakena 10
 phāletvā yāpanamattaṃ khāditvā sesaṃ kadalipaṇṇehi paṭicchā-
 detvā punappuna divase divase⁸ yāva parikkhayā khādi. Tasmīṃ
 pana khīṇe aññaṃ⁹ phalāphalam khādituṃ nāsakkhi, rasa-
 taṇhāya bajjhītvā „tam eva ambapakkāṃ khādissāmīti“ nadī-
 tīraṃ¹⁰ gantvā nadiṃ olokento „ambaṃ alabhitvā na utṭha- 15
 hissāmīti“¹¹ sannitṭhānaṃ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro
 ekam pi divasaṃ dve pi tīṇi catupañcachadivasāni¹² vātāta-
 pena parisussanto olokento nisīdi, atha sattame divase nadī-
 devatā āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ ṇatvā „ayaṃ tāpaso taṇhāva-
 siko hutvā sattāhaṃ nirāhāro Gaṅgaṃ olokento pi nisīdi, 20
 imassa ambapakkāṃ adātuṃ¹³ na yuttaṃ, alabhanto marissati,
 dassāmi 'ssā¹⁴“ 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena
 saddhiṃ sallapaṇṭi paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Kimchando kimadhippāyo eko sammasi ghammani,

kiṃ patthayāno kiṃ esaṃ kena atthena brāhmaṇā 'ti. 1. 25

Tattha chando ti ajjhāsayo, adhippāyo ti cittaṃ, sammasi ti acchasi,
 ghammanīti gimhe, esaṃ ti esanto, brāhmaṇā 'ti pabbajitattā tāpasāṃ
 ālapati, idaṃ vuttaṃ hoti: brāhmaṇa tvaṃ kimadhippāyo kiṃ cinto kiṃ
 patthento kiṃ gavesanto ken' atthena imasmīṃ Gaṅgātīre Gaṅgaṃ olokento
 nisīno ti.

30

¹ Ck omits pana -- nissandena. ² Bd only one ratti. ³ Cks -bhonti. ⁴ Cks -tā.
⁵ Bd -si, C parivāreti corr. to -cāreti. ⁶ Bd -māsi. ⁷ Ck agya-. ⁸ Ck only
 one di-. ⁹ Ck -a. ¹⁰ Bd -re. ¹¹ Bd upaṭha-. ¹² Ck dvepi nīṇja divasāni.
¹³ Cks ā-. ¹⁴ Bd tassā.

Taṃ sutvā tāpaso nava gāthā abhāsi:

2. Yathā mahā vāridharo kumbho supariṇāmavā
tathūpamaṃ ambapakkam vaṇṇagandharasuttamaṃ. 2.
3. Taṃ vuyhamānaṃ soteṇa disvā¹ amalamaññhime
5 pāṇīhi naṃ gaheṭvāna agyāyatanam āharim. 3.
4. Tato kadaliṭṭhesu nikkhipitvā sayam ahaṃ
satthena naṃ vikappetvā khuppiṭṭhāsaṃ² ahāsi me. 4
5. So³ 'haṃ apetaḍaṇṇa⁴ vyantibhūto dukkhakkhamo
assādaṃ nādhigacchāmi phalesv-aññesū kesuci'. 5.
- 10 6. Soṣetvā nūna⁵ maraṇaṃ taṃ mamaṃ āvahiṣṣati
ambam y'assa⁶ phalaṃ sādum⁷ [yam uddharim⁸] vuyhamānaṃ
[udadhismā⁹] mahañṇave. 6.
7. Akkhātan te mayā sabbam yasmā upavasāma¹⁰ aham,
rammaṃ pati nisinna¹¹ 'smi, puthulomāyutā puthū¹². 7.
- 15 8. Tvaṃ ca kho me va akkhāhi attānam apalāyini,
kā vā tvam asi kalyāṇi, kissa vā tvam sumajñhime. 8.
9. Ruppapaṭṭapalimaṭṭhiva¹³ vyagghiva girisānujā
yā santi¹⁴ nariyo¹⁵ deveṣu devānaṃ paricārikā 9.
10. Yā ca manussalokasmiṃ rūpen¹⁶ anvāgatitthiyo¹⁷ —
20 rūpe te sadiṣi n' atthi
deveṣu¹⁸ gandhabbamanussaloke¹⁹,
putṭhāsi me, cārupubbañgi brūhi,
akkhāhi me nāmaṃ ca bandhave cā 'ti. 10.

Tattha vāridharo kumbho ti udakaghaṭo, supariṇāmavā ti susaṇ-
25 ṭhito¹⁷, vaṇṇagandharasuttamaṃ ti vaṇṇagandharasehi uttamaṃ, disvānā
'ti disvā, amalamaññhime ti nimmalamajñhe, devataṃ ālapanto evam āha,
pāṇīhīti hatthehi, agyāyatanamāharin ti attano aggihuttasālaṃ āharim,
vikappetvā ti vicchinditvā¹⁸, vikantetvā ti pi pāṭho, khādin ti pāṭhaseso,
ahā-i me ti taṃ jivhagge thapitamattam eva sattarasaharanisatāni¹⁹ pharitvā

¹ Ck -sa. ² Ck yo. ³ Ck -dharato. ⁴ Cks -pi. ⁵ Cks soṣitvā nūna, Bḍ soṣetvā nanu. ⁶ Bḍ passa. ⁷ Ck -dhum. ⁸ Ck sam-. ⁹ Ck -samā, Bḍ -sammā. ¹⁰ Bḍ -u. ¹¹ Ck -palimaṭṭhiva, Bḍ rūpapaṭṭaplamatti, Bḍ ruppamattaplamattiva. ¹² Ck yassanti. ¹³ Bḍ nā-. ¹⁴ Bḍ rūpenānvā-. ¹⁵ Cks deveṣi. ¹⁶ Bḍ gandhabbesu-. ¹⁷ Bḍ -saṇṭhāno. ¹⁸ Ck chin-. ¹⁹ Bḍ -ṇisa-hassāni.

mama khudañ ca pipāsañ ca hari, apetaḍaratho ti vigatakāyacittadaratho, sudhābhōjanañ bhuttassa viya hi tassa tañ sabbadarathañ apāhari, vyanti-bhūto ti tassa ambapakkassa vigatanto jāto, parikkhīpaambapakko hutvā ti attho, dukkhakkhamo ti dukkhena asātena kāyakkhamena c' eva citta-kkhamena¹ ca samaunāgato, aññesu² kadalipanasādīsu phalesu parittakam pi assādañ³ nādhigacchāmi, sabbāni⁴ jīvāya ṭhapitamattāni tittān' eva sampajjan-tīti dīpeti, sosetvā⁵ ti nīrahāratāya sosetvā⁶ sukkhāpetvā, tañ mamañ⁷ ti tañ mamañ⁸, yaśā⁹ 'ti yañ assa, yañ⁹ ahoṣīti attho, idañ vuttañ hoti: yañ phalañ mama sādum ahoṣi yañ ahañ gambhīre¹⁰ puthulaudakkhandha-saṁkhāte mahaṇṇave vuyhamānañ tato udadhiṁ uddharim¹¹ ambañ mama 10 maraṇañ āvahiṣṣatīti maññāmi, mayhañ¹² tañ alabhantassa jīvitañ na-ppa-vattissatīti, upavaśāmiti khuppiṇāsaṁhi upagato¹³ vaśāmi¹⁴, rammañ pati nisīno smīti ramaṇiyañ nadiñ pati ahañ nisīno, puthulomāyutā puthū ti ayañ nadī puthulomehi macchehi āyutā, puthū ti vipulā, api nāma me ito sotthi¹⁵ bhavēyyā¹⁶ 'ti adhippāyo, apalāyini¹⁷ti apalāyitvā mama sam-mukhe¹⁸ thite ti devatañ ālapati, apalāpini¹⁷ti pi pātho, palāparahite¹⁹ ana-vajjasarīre ti attho, kissa vā ti kissa vā kāraṇā idhāgato sīti pucchati, ruppapaṭṭapalimaṭṭhivā¹⁹ 'ti sutthupalimaṭṭhakañcanapaṭṭasadiśā²⁰, vy-agghivā²¹ 'ti līlāvilāṣena taruṇavyagghapotikā viya, devānañ ti channañ²¹ kāmāvacara devānañ, yā ca manussalokasmiñ ti yā ca manussaloke, rū- 20 penanvāgatitthiyo²² ti rūpena anvāgatā²³ itthiyo, natthīti attano sam-bhāvanāya evaṁ āha, tava rūpasadisāya nāma na bhavitabban ti hi 'ssa adhip-pāyo, gandhabbamanussaloke ti mūlagandhādīnissītesu²⁴ gandhabbesu ca manussaloke²⁵ ca, cārupubbāṅgīti cārunā pubbaṅgena varalakkaṇena²⁶ samaunāgato, nāmañ ca bandhave cā 'ti attano nāma gottañ ca bandhave 25 ca mayhañ akkhāhīti vadati.

Tato²⁷ devatā attha gāthā abhāsi:

11. Yañ tvañ pati nisīno si rammañ brāhmaṇa Kosikim
sāhañ²⁸ bhusālayā vuttā²⁹ varavāri vahoghasā. 11.

12. Nānādumagaṇākiṇṇā bahukā³⁰ girikandarā
mam' eva pamukhā honti, abhisandanti pāvuso³¹. 12. 30

¹ Cks cittakilamathena. ² Bā adds paṇa. ³ Ck Bā -da. ⁴ Bā adds me. ⁵ Cks sositvānā, Bā sositvā. ⁶ all three MSS. sosi- ⁷ Ck man. ⁸ Bā mama. ⁹ Ck omits yañ. ¹⁰ Bā -ra. ¹¹ Bā -ritam. ¹² Bā mayhe. ¹³ Cks upā-. ¹⁴ Cks -miti. ¹⁵ Bā sutthi. ¹⁶ Bā samukhañ. ¹⁷ so B; Bā apalāsinīti. Ck apalā-yiti, C apalāyini. ¹⁸ Bā malāyarahite. ¹⁹ Bā rūpapaṭṭapalimaṭṭhivā, B ruppe-pattaplamattivā. ²⁰ Cks -sañ, Bā -si, B -sī. ²¹ Cks cha. ²² Bā -nānā-. ²³ Cks -ta. ²⁴ Bā -khandhā-. ²⁵ Bā -esu. ²⁶ Bā urulak-. ²⁷ Bā add sā. ²⁸ Bā ahañ. ²⁹ Bā vuttā, B vuttā. ³⁰ Bā adds na. ³¹ Bā -so.

13. Atho bahū vanato 'dā' nīlavārivahindharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vārinā. 13.
14. Tā ambajambulabujā nipā tālā c' udumbarā²
bahūni phalajātāni āvahanti abhiṇhaso. 14.
- 5 15. Yaṁ kiñci ubhatotīre phalaṁ patati ambuni
asaṁsayāṁ taṁ sotassa phalaṁ hoti vasānugam. 15.
16. Etad aññāya medhavi puthupañña suṇohi me,
mā rocaya-m-abhisāṅgam paṭisedha janādhipa. 16.
17. Na vāhaṁ³ vaddhavaṁ maññe yaṁ tvaṁ raṭṭhābhivaddhana
10 āceyyamāno⁴ rājisi maraṇaṁ abhikaṁkhasi. 17.
18. Tassa⁵ jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakā
ye cāpi isayo loke saññatattā yasassino,
asaṁsayaṁ te⁶ jānanti vaddhabhūtā⁷ yasassino ti. 18.

Tattha Kosikin ti yaṁ tvaṁ brāhmaṇa rammam Kosikigaṇṇaṁ patini-
15 sinno, bhūsālayā vutthā⁸ ti bhuse⁹ caṇḍasote¹⁰ ālayo yassa vimānassa
tasmiṁ addhivattā, Gaṇḍaṭṭhakavimānavāsini ti attho, varavārivahoghasā ti
varavārivahena oghena samannāgatā, pamukkhā ti tā vuttappakūrā givikandarā
maṁ pamukhaṁ karonti, ahaṁ tāsāṁ pāmokkhā homi ti dasseti, abhisandanti
titi sandanti pavattanti, tato āgantvā maṁ Kosikigaṇṇaṁ pavasantī ti attho,
20 vanatodā¹¹ ti na kevalaṁ kandarā va atha kho bahū vanatodā tamhā tamhā
vanamhā¹² udakāni pi bahūni pavasanti¹³, nīlavārivahindharā ti maṇi-
vaṇṇena nīlena vārinā yutte udakakkhandhasaṁkhatē vāhe dhārayantiyo, nāga-
vittodā ti nāgaṇaṁ vittakarena¹⁴ vanasaṁkhatena¹⁵ udakena samannāgata,
vārinā ti evarūpā hi bahunadiyo maṁ vārina va abhisandanti pūrenti ti dasseti,
25 tā ti tā nadiyo, āvahantīti etāni ambādīni ākaḍḍhanti, sabbāni hi etāni
upayogatto paccattavacanāni, atha vā tā ti upayogabahuvacanaṁ, āvahantīti
imāni ambādīni tā nadiyo āgacchanti¹⁶ upagacchantīti attho, evaṁ upagatāni
pana mama sotaṁ pavasantīti adhippāyo, sotassā 'ti yaṁ ubhatotīre jāta-
rukkhehi phalaṁ mama ambuni patati sabbaṁ taṁ mama sotassā' eva vasānugam
30 hoti, n atth' ettha saṁsayo ti, evaṁ ambapakkassa nadisotena āgamanakāraṇaṁ
kathesi, medhavi puthupañña 'ti ubhayaṁ ālapanam eva, mā rocayā¹⁷ ti
evaṁ taṇhābhisaṅgaṁ mā rocaya¹⁷, paṭisedhā¹⁸ ti paṭisedha¹⁸ na ti rājānaṁ
ovadati, vaddhavaṁ ti paññāvaddhabhāvaṁ paṇḍitabhāvaṁ, raṭṭhābhi-

¹ Bā dhanatodā, Ck vanatodā, read vanat' odā or vanato 'dā? ² Bā -talamudum-
parā. ³ Ck cāhaṁ. ⁴ Bā adds hutvā. ⁵ Ck tattha. ⁶ Bā adds pi, Ck vi. ⁷
Bā saṇhabhūtā ⁸ Bā vutthā. ⁹ Ck bhūye, Bā bhūse. ¹⁰ Bā -tena. ¹¹ Ck -jā.
¹² Ck vanamānā. ¹³ Ck titi. ¹⁴ Bā vittakamraṇaṇa, Ck vittikarena. ¹⁵ Bā
dhana-, Ck adds vā. ¹⁶ Bā ākaḍḍhanti. ¹⁷ Bā rocatha. ¹⁸ Bā -dhehi.

vaddhanā 'ti raṭṭhassa abhivaddhana, āceyyamāno ti maṃsalohitehi
 āciyanto¹ vaddhanto² taruṇo va hutvā ti attho, rājñi'si'ti taṃ ālapati, idaṃ
 vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ nirāhāratāya sussaṃmāno taruṇo va samāno ambalobhena
 maraṇaṃ abhikaṃkhasi na ve ahaṃ tava³ paṇḍitabhāvaṃ maññāmi'ti, tassā
 'ti yo puggalo taṇhāvasiko hoti tassa taṇhāvasikabhāvaṃ, pitaro ti saṃkhā- 5
 gatā brāhmaṇa ca saddhīm kāmāvacaradevehi gandhabbā ca vuttapakārā dibba-
 cakkhukā isayo ca asaṃsayāṃ jānanti, anacchariyaṃ c' etaṃ yaṃ te iddhimanto⁴
 jāneyyūṃ: asuko nāma taṇhāvasiko ti⁵, tesaṃ bhāsaṃmānānaṃ vacanaṃ sutvā ye
 pi tesaṃ vaddhabhūtā⁶ yasassino paricārikā⁷ te pi jānanti, pāpaṃ⁸ karontassa
 hi raho nāma n' atthīti tāpasassa saṃvegā uppadenti evaṃ āha. 10

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evaṃ viditvā vidū sabbadhammaṃ
 viddhamsanāṃ cavanaṃ⁹ jīvitassa
 na cīyati¹⁰ tassa narassa pāpaṃ
 sace na ceteti vadhāya tassa. 19. 15
20. Isipūgasamaññāte evaṃ loka¹¹ viditā sati¹²
 anariyaparisaṃbhāse pāpakammaṃ jigimsasi¹³. 20.
21. Sace ahaṃ marissāmi tīre te puthusussoṇi
 asaṃsayāṃ asiloko mayi pete¹⁴ āgamiṃsati. 21.
22. Tasmā hi pāpakaṃ kammaṃ rakkhass' eva sumajjhime 20
 mā taṃ¹⁵ sabbo jano pacchā pakatthāsi¹⁶ mayi mate ti. 22.

Tattha evaṃ viditvā ti yathā ahaṃ silāṇ ca aniccataṇ ca jānāmi evaṃ
 jānitvā ṭhitassa, vidū ti viduno, sabba'dhammaṃ ti sabbāṃ sucaritadhammaṃ,
 tividhaṃ sucaritaṃ hi idha sabbadhammo ti adhiṇṇepetaṃ. viddhamsanāṃ
 ti bhaṇṇaṃ, cavanaṃ ti cutiṃ, jīvitassā 'ti āyuno, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ 25
 viditvā ṭhitassa paṇḍitassa sabbasucaritadhammaṃ jīvitassa ca aniccataṃ jāna-
 tassa evarūpassa narassa pāpaṃ na cīyati na vaḍḍhati, sace naceteti
 vadhāya tassā 'ti¹⁷ saṃkhaṃ gatassa parapuggalaṃ vadhāya na ceteti na
 kappeti, n' eva parapuggalaṃ vadhāya ceteti nāpi parasantakaṃ nāseti¹⁸, ahaṃ
 ca kassaci vadhāya acetetva kevalaṃ ambapakke āsāmi¹⁹ katvā Gaṅgaṃ olokento 30
 nisīno, tvaṃ²⁰ mayhaṃ kiṃ nāma akusalaṃ passasīti, isipūgasamaññāte

¹ ? Ck Bā ac-, C² ajīyanto. ² Cks vaṭṭanto. ³ Bā adds idaṃ. ⁴ Ck -te. ⁵ Bā hotīti puna. ⁶ Bā paṇḍitabhūtā. ⁷ Ck -vārakā. ⁸ Bā pāpakammaṃ. ⁹ all three MSS. vacanaṃ. ¹⁰ Ck nūciyati, Bā najīyyati. ¹¹ Ck -a. ¹² Bā viditā ti. ¹³ Cks jigimsati, Bā jigīsasi. ¹⁴ Bā mate. ¹⁵ Bā tvaṃ. ¹⁶ Cks -katvāsi, Bā pakvatthāsi. ¹⁷ Bā adds tassā. ¹⁸ Cks puggalaṇaṃ pissa santikaṃ vināseti. ¹⁹ Ck āsaṃgaṃ katvā. ²⁰ Bā add olokenti.

ti isigaṇena suṭṭhu aññāte isīnaṃ sammate¹, evaṃ lokyā ti tvaṃ nāma
 pāpavāhanena lokassa hitā ti evaṃ viditvā, satīti² sati³ sobhane uttame
 ti ālapanam etam, anariyapaṭisaṃbhāse ti tassa jānanti pitaro ti ādikāya⁴
 asundarāya paribhāsāya samannāgate⁵, jigimsasīti⁶ mayi pāpe avijjante pi
 5 maṃ⁷ paribhāsanti maramānaṃ⁸ ajjupekkhanti ca attano⁹ pāpakammaṃ
 gavesasi uppādesi, tīre te ti tava tīre, puthusussoṇṇīti puthulāya sunda-
 rāya soṇiyā samannāgate, pete¹⁰ ti ambapakkam alabhitvā paralokaṃ gate,
 mate ti attho, pakatthāsīti¹¹ akkosi garahi nindi, paccakkhāsīti¹² pi pāṭho.

Taṃ sutvā devadhītā pañca gāthā abhāsi:

- 10 23. Aññātam etaṃ avisayhasāhi,
 attānaṃ ambañ ca dadāmi te taṃ
 yo duccejae kāmaguṇe pahāya
 santiñ ca dhammañ ca adhiṭṭhito si. 23.
 24. Yo hitvā pubbasamyogaṃ pacchā saṃyojane ṭhito
 15 adhammañ c' eva¹ carati pāpañ c' assa pavaddhati. 24.
 25. Ehi, taṃ pāpayissāmi, kāmañ¹³ appossuko bhava,
 upanayāmi¹⁴ sītasmiṃ, viharāhi anussuko. 25.
 26. Taṃ puppharasamattehi vakkaṇṇegehi arindama,
 koṇcā mayūrā diviyā koyatṭhimadhusālīyā
 20 kūjitā haṃsapūgehi kokil' ettha pabodhare. 26.
 27. Amb' ettha vippasūnaggā palālakkhalasannibhā
 kosumbhasalaḷānīpā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametan ti garahā te bhaveissatīti vadanto ambapakkatthāya
 vadasīti etaṃ kārapaṇi¹⁵ mayā nītaṃ, avisayhasāhīti rājāno nāma dussahaṃ
 25 sahaṇṭīti¹⁶ tena naṃ ālapanāti evam āha, attānaṃ ti taṃ ālīngitvā ambavanaṃ
 nayanti attānañ ca te dadāmi tañ ca ambañ. kāmaguṇe ti kaṇṇanamāla-
 setacchattapaṭimaṇḍite vatthukāme, santiñca dhammañcā 'ti dussīlyapasas-
 mena¹⁷ santisamākhātāṃ silāñ c' eva sucaritadhammañ cā 'ti, adhiṭṭhito sīti
 yo¹⁸ tvaṃ ime guṇe upagato etesu vā paṭiṭṭhito sīti attho, pubbasamyogaṃ
 30 ti purimabandhanaṃ, pacchāsamyojane ti pacchimabandhane, idaṃ vuttan
 hoti: ambho tvam tāpasa yo mahantaṃ rajjasirivibhavaṃ¹⁹ pahāya amba-

¹ B^d sammame. ² B^d patīti. ³ B^d pati. ⁴ B^d adds kathā. ⁵ B^d -to. ⁶ C^k
 jigimsasīti, B^d jigīsīti. ⁷ B^d add evaṃ. ⁸ B^d caṭṭamaraṇaṃ. ⁹ C^k -na,
 B^d adds ca. ¹⁰ B^d mate. ¹¹ C^k pakatvā-, B^d pakvatthā-. ¹² B^d pakvatvā-
¹³ B^d komañ. ¹⁴ B^d upā-. ¹⁵ B^d adds mahāyana. ¹⁶ B^d sahaṇṭi. ¹⁷ B^d
 dussilavūpasamena. ¹⁸ C^k so. ¹⁹ C^k rajjañ.

pakkamatte rasataṇhāya bajjhītvā vātātaṇaṃ agaṇetvā naditīre sussaṃsāno
 nīśidati so mahāsamuddaṃ taritvā velante saṃsīdanapuggalasaddiso, yo puggalo
 rasataṇhāvasiko adhammaṃ c' eva carati rasataṇhāvasena kariyamānaṃ pāpaṃ¹ c'
 assa pavaḍḍhatīti, iti sā tāpasasā garahantī evaṃ āha, kāmaṃ appossukko
 bhava² 'ti ekasmiṃ' eva ambapakke nīrālayo hohi³. sītale ambavane etan ti
 evaṃ vadamānā devatā tāpasasā āliṅgītvā ure nipajjāpetvā ākṣe pakkhantā⁴,
 tiyojanikaṃ dibbaṃ ambavanāṃ disvā sakūṇasaddaṃ ca sutvā tāpasassa
 ācikkhantī ehi tan⁵ ti⁶ āha, puppharasamattehi⁷ puppharasehi matthehi,
 vakkaṇṇeghīti vakkaṇṇeghehi sakūṇehi abhināditan ti attho, idāni te sakūṇe
 ācikkhantī koṇā ti ādim āha, tattha diviyā ti dibbā⁸, koyaṭṭhimadhusā-
 liyā⁹ ti koyaṭṭhisakūṇā¹⁰ ca nāma suvaṇṇasālikasakūṇā¹¹ ca ete dibbasakūṇā
 ettha vasantīti dasseti, kūjītā haṃsapūgehi¹² haṃsagaṇehi upakūjītā¹³
 virāvasaṃghatītā¹⁴, kokiletha pabodhare ti ettha ambavane kokilā
 vassantiyo attānaṃ pabodhenti nāpenti, ambetthā ti ambā ettha, vip-
 pa-sūnaggā ti phalabhārena uddhumātasākhaggā¹⁵, palālakhalaśaṇṇibhā ti
 pupphasaṇṇicayena sālipalālakhalaśasaddisā¹⁶, pakkatālavilambinoti pakkatāla-
 phalavilambino¹⁷, evarūpā rukkhā ca ettha atthīti ambavanāṃ vaṇṇeti

Vaṇṇayitvā ca pana tāpasasā tattha otaretvā „imasmiṃ
 ambavane ambāni khādanto attano taṇhaṃ pūrehīti“ vatvā
 pakkāmi. Tāpaso ambāni khādītvā taṇhaṃ pūretvā vissamītvā
 ambavane vicaranto taṃ petāṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ disvā
 kiñci vattum nāsakkhi, suriye paṇ' atthamite¹⁸ taṃ nāṭaka-
 parivāritaṃ dibbasampattiṃ anubhavamānaṃ disvā tisso
 gāthā abhāsī:

28. Mālī tirīṭi kāyūrī aṅgaḍi candanussado
 rattim tvam paricāresi divā vedesi vedanaṃ. 28. 25
 29. Soḷas' itthisahassāni yā te 'mā¹⁹ paricārikā,
 evaṃ mahānubhāvo si abbhuto lomahaṃsano. 29.
 30. Kim kammaṃ akarī pubbe pāpaṃ attadukkhāvahaṃ
 yaṃ karitvā manussesu piṭṭhimaṃsāni khādasīti. 30. 30

Tattha māliṭi dibbamālādharo, tirīṭiṭi dibbaveḷḷhanadharo²⁰, kāyūrīti
 dibbābharaṇapatimandito, aṅgaḍiṭi dibbaṅgadasamaṇṇagato, candanussado

¹ Bā kayiramānaṃ-. ² Bā hotīti. ³ Ck -ti, Bā -ti. ⁴ Ck etan, Bā tan. ⁵ Bā
 adds evaṃ. ⁶ Ck divya. ⁷ Cks kosaṭṭhi-, Bā kopaṭhi-. ⁸ Cks kos- ⁹ Bā
 -sāliya-. ¹⁰ Cks pak-. ¹¹ Ck -saṃghāṭika, Bā saṃghāṭitā. ¹² Bā onamita
 sā-. ¹³ Bā omits khala. ¹⁴ Ck omits phala. ¹⁵ Bā aṭaṅgamite. Bā atthagamite.
¹⁶ Ck yāmaṭe. ¹⁷ Ck -vedhana-, Bā -vettana-.

ti dibbacandanavilitto, paricāresīti indriyāni dibbavissayasu cāresi¹, divā ti divā pana mahādukkhaṃ anubhosi, yā te mā ti yā te ima, abbhuto ti manussaloke abhūtapubbo, lomahaṃsano ti ye taṃ passanti tesāṃ lomāni haṃsanti, pubbe ti purimabhava, attadukkhāvahan ti attano dukkhāvahaṃ,
 5 manussesū² 'ti yaṃ³ manussaloke katvā idāni attano piṭṭhimaṃsāni khāda-
 sīti pucchati.

Peto taṃ sañjānitvā „tumhe maṃ na⁴ sañjānātha, ahaṃ
 pana tumhākaṃ purohito ahoṣim, idam me rattiṃ sukhānu-
 bhavanaṃ tumhe nissāya katassa upaḍḍhuposathassa nissan-
 10 dena laddhaṃ, divā dukkhānubhavanaṃ pana mayā katapā-
 pass' eva nissando⁵, ahaṃ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito
 kūṭaṭṭaṃ karitvā lañcaṃ gahetvā parapitṭhimaṃsiko hutvā
 tassa divā katassa kammaṃ nissandena idaṃ dukkhaṃ anu-
 bhavāmīti“ vatvā gāthadvayam āha:

- 15 31. Ajjhenāni patiggaṃyha kāmesu gathito⁶ ahaṃ,
 acariṃ digham addhānaṃ paresaṃ ahitāy' ahaṃ. 31.
 32. Yo piṭṭhimaṃsiyo⁷ hoti evaṃ ukkacca khādati
 yathāham ajja khādāmi piṭṭhimaṃsāni attano ti. 32.

Tattha ajjhenānīti vede, patiggaṃyha⁸ 'ti patiggaḥetvā adhiyitvā, acariṃ
 20 ti paṭṭhejji, ahitāyahan ti⁹ attanāsanāya ahaṃ, yo piṭṭhimaṃsiko ti yo
 puggalo paresaṃ piṭṭhimaṃsakhādako pisuno hoti, ukkaccā¹⁰ 'ti ukkantitvā¹¹.

Idaṃ ca pana vatvā tāpasāṃ pucchi: „tumhe kathaṃ
 idhāgatā“ ti. Tāpaso sabbaṃ vitthārena kathesi. „Idāni pana
 bhante idh' eva vasissatha gamissathā“ 'ti. „Na vasissāmi,
 25 assamapadaṃ yeva gamissāmīti“. Peto „sādhu bhante, ahaṃ
 vo⁹ nibaddhaṃ ambapakkena upaṭṭhahissāmīti“ vatvā attano
 ānubhāvena assamapade yeva otāretvā „anukkaṇṭhantā idh'
 eva vasathā“ 'ti patiññāṃ gahetvā gato¹⁰. Tato paṭṭhāya
 nibaddhaṃ ambapakkena upaṭṭhahi. Tāpaso taṃ paribhuñjanto
 30 kaṣiṇaparikkammaṃ jhānābhīññaṃ¹¹ nibbattetvā Brahmalo-
 parāyano ahoṣi.

¹ Bā vicā-. ² Bā omits yaṃ. ³ Ck maṃ nana, Bā ma na. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā
 giddhito. ⁶ Bā -iko. ⁷ Bā adds ahitāya. ⁸ Bā ukkantitvā. ⁹ Bā te. ¹⁰ Ck
 omits gato. ¹¹ Bā -ā.

S. upāsakānaṃ i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino: „Tadā devatā¹ Uppala-vaṇṇā ahosi, tāpaso aham evā²“ 'ti. Kimchandaajātakam.

2. Kumbhajātaka.

Ko pāturāsīti. Idam S. J. v. Visākhāya sahāyikā surā-
pāyikā³ pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvatthiyaṃ kira surācchaṇe ghuṭṭhe⁴
tā pañcasatā itthiyo sāmikānaṃ chaṇakīlāvasāne tikkhasuram paṭi-
yādetvā⁵ „chaṇam kilissāmā“ 'ti sabbāpi Visākhāya santikam gantvā
„sahāyike chaṇam kilissāmā“ 'ti vatvā⁶ „ayam surācchaṇo, aham
suram na pivissāmi“ vutte „tumhe Sammāsambuddhassa dānam
detha, mayam chaṇam karissāmā“ 'ti āhamsu. „Sādhū“ 'ti sam-
paṭicchitvā tā⁷ uyyojetvā S-ram nimantāpetvā mahādānam datvā
bahum⁸ gandhamālaṃ ādāya sāyaṇhasamaye dhammakatham sotum tāhi
parivāritā⁹ Jetavanam agamāsi. Tā pan' itthiyo suram¹⁰ pivanamānā¹⁰
va¹¹ tāya saddhim gantvā dvārakoṭṭhake ṭhatvāpi¹² suram pivitvā va
tāya saddhim Satthu santikam agamamsu. Visākhā S-ram vanditvā
ekamantaṃ nisīdi, itarāsu ekaccā Satthu santike yeva naccimsu
ekaccā gāyimsu ekaccā hatthakukkuccapādakukkuccāni¹³ ekaccā
kalaham akamsu. S. tāsam samvegā¹⁴ janantthāya¹⁵ bhamukalo-
mato ramsim¹⁶ vissajjesi, andhakāratimisā¹⁷ ahosi. Tā bhītā¹⁸ ahesum
marañabhayatajjitā, tena tāsam surā jīri¹⁹. S. nisinnapallamke
antarahito²⁰ Sinerumuddhani ṭhatvā uppalomato ramsim vissajjesi,
candasahassuggamanam²¹ viya ahosi. S. tattha ṭhito va tāsam sam-
vegajanantthāya

Ko nu hāso kim ānando niccam pajjalite sati, (Dhp. p. 146.) 25

andhakārena onaddhā padīpam na gavessathā 'ti

imam gātham āha. Gāthāpariyosāne tā pañcasatāpi sotāpatti-phale
paṭiṭṭhahimsu. S. āgantvā gandhakuṭicchāyāya Buddhāsane nisīdi.
Atha nam Visākhā vanditvā „bhante idam hirottappabbedanam surā-
pānam nāma kadā²² uppannam“ ti pucchi. So tassā ācikkhanto a. ā.: 30

¹ Bā devadhītā. ² Bā surāpitā. ³ Bā samghuṭṭhe. ⁴ Bā pati-. ⁵ Bā gatvā. ⁶ Ck^s tam. ⁷ Ck^s -u. ⁸ Bā -vutā. ⁹ Ck^s -ram. ¹⁰ Ck^s pivamānā, C^s pivamānā corr. to pivamānā, Bā pivamānā. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā omits pi. ¹³ Ck^s -ccā-pāda-, Bā -ccāpādakukkuccā. ¹⁴ C^s -ga, Bā savega. ¹⁵ Bā janantthāya. ¹⁶ all three MSS. -i. ¹⁷ Bā -ssā. ¹⁸ Ck^s Bā bhi-, C^s si- corr. to bhi-. ¹⁹ Bā jīri. ²⁰ Bā -hino. ²¹ Bā candasuriyasahassa-. ²² Bā adds kāle.

A. B. Br. r. k. eko Kāsiraṭṭhavāsī¹ Suro nāma vanacarako
 bhaṇḍapariyesanattāya Himavantam agamāsi. Tatth' eko
 rukkho uggantvā porisamatte ṭhāne tidhākappo ahosi, tassa
 tinnaṃ kappānaṃ antare surācāṭippamaṇo² āvāto ahosi, so
 5 deve vassante udakena pūri³. Taṃ parivāretvā harīṭaki⁴
 āmalakī maricagaccho ca ahosi, tesam pakkāni phalāni⁵
 chijjivā⁶ patanti. Tassāvidūre sayañjāto⁷ va⁸ sāli. Tato
 suvā⁹ sālisīsāni āharitvā¹⁰ tasmiṃ rukke nisīditvā khādanti,
 tesam khādamānānaṃ patito¹¹ sāli pi taṇḍulāpi tattha patanti,
 10 iti taṃ¹² udakaṃ suriyātapena¹³ paccamānaṃ¹⁴ salohita-
 vannaṃ¹⁵ ahosi. Nidāghasamaye pipāsītā sakuṇagaṇā¹⁶ taṃ
 pivitvā mattā¹⁷ patitvā¹⁸ rukkhamaṇe thokaṃ niddāyivā
 vikūjamānā¹⁹ pakkamanti, rukkhasunakhamakkaṭṭādisu pi es'
 eva nayo. Vanacarako taṃ disvā „sace idaṃ viṣaṃ bhavēyya
 15 ime mareyyuṃ²⁰, ime pana thokaṃ niddāyivā yathāsukhaṃ
 gacchanti²¹, na idaṃ²² viṣaṃ²³ ti²⁴ sayam pivitvā matto hutvā
 maṃsaṃ²⁵ khādītukāmo ahosi, tato aggim katvā²⁶ rukkhamaṇe
 patite²⁷ tittirakukkuṭṭādayo²⁸ māretvā maṃsaṃ aṅgāresu pacitvā
 ekena hatthena naccanto ekena maṃsaṃ²⁹ khādanto ekāha-
 20 dvīhaṃ tatth' eva ahosi. Tato pana avidūre eko Varuṇo
 nāma tāpaso vasati. Vanacarako aññadāpi³⁰ tassa santikaṃ
 gacchati. Ath' assa etad ahosi: „idaṃ pānaṃ³¹ tāpasena
 saddhiṃ pivissāmīti“ so ekaṃ veḷunāḷikaṃ³² pūretvā pakka-
 maṃsena saddhiṃ haritvā³³ paṇṇasālaṃ gantvā „bhante imaṃ

¹ so all three MSS. -i. ² Bā sucāṭi-. ³ Bā pūrito. ⁴ Bā harittaki. ⁵ Ck^s vanṭā. ⁶ Bā add tattha. ⁷ Bā sayam jāta. ⁸ Bā omits va. ⁹ Bā suvakā. ¹⁰ Bā haritvā. ¹¹ Ck^s -tāya, Bā patita. ¹² Ck^s tā, omitting iti. ¹³ Bā -yasantā-pena. ¹⁴ Bā -na. ¹⁵ Ck^s sasalo-, Bā lo-, Bā rasamlo-. ¹⁶ Bā -gaṇāgantvā. ¹⁷ Bā adds upari, Bā upariśākhā. ¹⁸ Ck^s paṭipattitvā. ¹⁹ Cā viku-, Bā vikuṇca-. ²⁰ Bā mā-. ²¹ Bā kūjitvā uṭṭhāya pakkaman ti in the place of y. g. ²² Bā yidam. ²³ Bā adds tato thokaṃ gahetvā. ²⁴ Bā maṃsādi, Bā maṃsāni. ²⁵ Bā adds nippajji, Bā pajjalitvā. ²⁶ Bā patita. ²⁷ Ck^s tittura-, Bā titthira-. ²⁸ Bā omits ma-. ²⁹ Bā aññe divase. ³⁰ Ck^s pana. Cā pana corr. to pānaṃ, Bā pipānaṃ. ³¹ Ck^s -nalakam, Cā -nālīkam corr. to -nalakam. ³² Bā gahetvā

pānaṃ¹ pivathā² “’ti vatvā ubho pi maṃsaṃ khādantā pi-
vimsu. Iti Surena ca Varuṇena ca diṭṭhattā tassa pānassa
„surā³ ti ca „vāruṇīti⁴“ ca nāmaṃ jātaṃ. Te ubho pi „atth’
eso⁵ upāyo⁶“ ti veḷunāliyo pūretvā kācenādāya⁷ paccantana-
garam⁸ gantvā „pānāgārikā⁹ nāma āgatā¹⁰“ ti rañño ārocāpesuṃ. ⁵
Rājā pakkosāpesi, te tassa pānaṃ upanesuṃ, rājā dve tayo
vāre pivitvā majji, tassa taṃ¹¹ ekāhadvihamattam eva ahosi.
Atha ne „aṇṇaṃ pi atthīti¹²“ pucchi, „atthi devā¹³“ ’ti, „kuhin¹⁴
ti, „Himavante devā¹⁵“ ’ti, „tena hi ānethā¹⁶“ ’ti. Te gantvā¹⁷
ekadvevāre¹⁸ ānetvā „nibaddhaṃ¹⁹ gantum na sakkhissāma²⁰“ ’ti ¹⁰
sambhāre sallakkhetvā tassa rukkhassa tacam ādim katvā
sabbasambhāre²¹ parikkhipitvā²² nagare suraṃ karimsu. Nāgarā
suraṃ pivitvā pamādam āpannā duggatā ahesuṃ, nagaraṃ
suṇṇaṃ viya ahosi. Te pānāgārikā²³ tato palāyitvā Bārānasīṃ
gantvā „pānāgārikā²⁴ āgatā²⁵“ ti rañño ārocāpesuṃ. Rājā ¹⁵
pakkosāpetvā paribbayaṃ adāsi, tatthāpi suraṃ akaṃsu, tam
pi nagaraṃ tath’ eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketam²⁶ Sāke-
tato Sāvattthiṃ agamaṃsu²⁷. Tadā Sāvattthiyaṃ Sabbamitto
nāma rājā ahosi²⁸, so tesaṃ saṃgahaṃ katvā „kena vo
attho²⁹“ ti pucchitvā „sambhāramūlena c’ eva sālipiṭṭhena³⁰“ ²⁰
pañcah’ eva ca³¹ cāṭisatehīti³² vutte sabbam dāpesi. Te pañ-
casu cāṭisatesu suraṃ saṇṭhāpetvā³³ cāṭirakkhanatthāya³⁴ eke-
kāya cāṭiyā santike ekekaṃ bilālam³⁵ bandhiṃsu, te³⁶ paccitvā³⁷
uttaraṇakāle³⁸ cāṭikucchisu paggharantaṃ suraṃ pivitvā mattā
niddāyimsu³⁹, mūsikā āgantvā tesaṃ⁴⁰ kaṇṇanāsikadāṭhikanam- ²⁵
guṭṭhe khādītva agamimsu⁴¹. „Bilālā⁴² suraṃ pivitvā matā⁴³“

¹ Ck nain, C^o nam corr. to pānaṃ. ² B^d varuṇo ti. ³ B^d eko. ⁴ B^d kāje-

⁵ B^d pānaṃkārikā. ⁶ B^d omits tam. ⁷ B^d atthinatthīti. ⁸ C¹ āg-. ⁹ B^d ekadvevāram. ¹⁰ B^d nibandhani. ¹¹ B^d -ram. ¹² B^d pakkhi-. ¹³ B^d pānakā-
guṇā. ¹⁴ Ck -ke, C^o -ko, B^d pānakārikā, B^o pānakārikā. ¹⁵ Ck -ta, B^d omits
sāketam. ¹⁶ B^d āg-. ¹⁷ B^d hoti. ¹⁸ B^d add ca. ¹⁹ Ck pañcameva, omitting
ca, C^o pañcameva ca, B^d pañcahi, omitting eva ca. ²⁰ C^o B^d saṇṭha-, B^o add
mūsikā bhayena. ²¹ B^d -ṇa-. ²² Ck bilā-, C^o bilā corr. to bilā-, B^d bilāram.
²³ B^d bilārā te. ²⁴ Ck paṇḍitvā, B^d pacitvā, B^o muñcitvā. ²⁵ B^d uttāraṇa-,
B^o uttānakāye. ²⁶ B^d nicāṭiyam. ²⁷ B^d ne-. ²⁸ āg. ²⁹ B^d rājā bilārā.

ti āyuttakapurisā rañño ārocesuṃ. Rājā „visakārakā ete bhavissantīti“ dvinnam pi janānam sīsāni chindāpesi, te „suram detha', madhuraṃ dethā“¹ 'ti vadentā² va marimsu'. Rājā te mārāpetvā „cāṭiyo bhindathā“³ 'ti āṇāpesi. Bilālāpi⁴ surāya⁵ 6 jīṇṇāya utṭhahitvā kīlāntā vicarimsu. Te disvā rañño ārocesuṃ⁶. Rājā „sace visam assa ete mareyyuṃ, madhuren' eva⁷ bhavitabbaṃ, pivissāma⁸ nan“ ti nagaram alamkārapetvā⁹ rājaṅgaṇe maṇḍapaṃ kāretvā¹⁰ alamkatamaṇḍape samussita-setacchatte¹¹ rājapallamaṃke nisīditvā amaccaganaṇaparivuto suraṃ 10 pātuṃ ārabhi. Tadā Sakko devarājā „ke nu kho mātu-paṭṭhānādīsu appamattā tīpi sucaritādīni pūrentīti“ lokam volokento¹² taṃ rājānam suraṃ pātuṃ nisinnaṃ disvā „sac' āyaṃ suraṃ pivissati sakala-Jambudīpo nassissati, yathā na pivati¹³ tathā naṃ karissāmīti“ ekaṃ surāpuṇṇaṃ kumbhaṃ 15 hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇavesenāgantvā rañño sammukhaṭṭhāne ākāse ṭhatvā „imaṃ kumbhaṃ kiṇatha imaṃ kumbhaṃ kiṇathā“¹⁴ 'ti āha. Sabbamittarājā taṃ tathā vadantaṃ ākāse ṭhitam disvā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatīti“ tena saddhiṃ sallapanto¹⁵ tisso gāthā abhāsi:

- 20 1. Ko pātur āsī tidivā nabhamhi
obhāsayaṃ saṃvarim candimā va,
gattehi te rasmiyo niccharanti
sateratā¹⁶ vijju-r-iv' antalikkhe. 33.
- 25 2. So chinnavātaṃ¹⁷ kamasī aghamhi¹⁸,
vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasī ca,
iddhi nu te vatthukatā¹⁹ subhāvitā
anaddhagūṇāṃ api²⁰ devatānaṃ. 34.
3. Vehāsayaṃ saṃkammāgamma²¹ tiṭṭhasi
'kumbhaṃ kiṇāthā' 'ti yam etam atthaṃ

¹ Bds deva. ² Bds devā. ³ Bd vīravantā. ⁴ Bd mā-. ⁵ Bd bilār-. ⁶ Bd -cāpesuṃ. ⁷ Ck -renekena. ⁸ Bd -mī. ⁹ Bd -karetvā. ¹⁰ Bd kārāpetvā. ¹¹ Bd omits seta. ¹² Bd olo-. ¹³ Bds pivissati. ¹⁴ Bd -pento. ¹⁵ Bds -ri-. ¹⁶ Ck jīṇṇa-, Bd channa-. ¹⁷ Bd agghasmi. ¹⁸ Ck -thā. ¹⁹ Bd andhagṇamasi. ²⁰ Ck saṃtamamāg-, C' saṃkamamāg-, Bds saṃgammamāg-.

ko vā tuvaṃ¹ kissa vatāya² kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthan ti. 35.

Tattha ko pāturāsīti kuto pātubhūto kuto āgato sīti attho, tidiṃvā
nabhamhīti kim Tāvātimsabbhavanā āgantvā idha nabhamhi ākāse pākaṇo jāto
sīti pucchati, saṃvarin ti rattim, sateratā³ ti evaṃnāmikā⁴, so ti so tvaṃ, 5
chinnavātan ti valāhako pi tāva vātena kamati, tassa pana so pi vāto n'
atthi, ten' evaṃ āha, kamasīti pavattasi, aghamhīti⁵ appaṭṭighe ākāse,
vatthukatā⁶ ti vatthu viya paṭiṭṭhā viya katā, anaddhagūṇā⁷ mapi⁸ deva-
tānan ti yā va padasā addhānaṃ agamanena⁹ anaddhagūṇaṃ¹⁰ devānaṃ¹¹ iddhi
yā api¹² tava subhavitā ti pucchati, vehāsayaṃ saṃkammāgammā¹³ ti 10
ākāse pavattapadaṃvīthāraṃ¹⁴ paṭicca nissāya ca¹⁵ tiṭṭhasi¹⁶, imassa ko vā
tuvan¹⁷ ti iminā sambandho, evaṃ tiṭṭhamāno ko vā¹⁸ tvaṃ ti attho, yam
etamattham ti yam¹⁹ etam²⁰ vadasi imissa²¹ kiṃsa vatāyaṃ ti iminā
sambandho, yaṃ etam kumbhaṃ kiṇāthā²² ti vadasi²³ kissa vā te ayaṃ kum-
bho ti attho 15

Tato Sakko „tena hi suṇāhīti“ vatvā surāya dose das-
sento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phāṇitassa na madhussa kumbho,
kumbhassa vajjāni anappakāni, 20
dose bahū kumbhagate²⁴ suṇātha. 36.
5. Gaḷeyya yaṃ²⁵ pītvā²⁶ pate papātān
sobbhaṃ guhaṃ candaniyoligallaṃ²⁷
bahum pi bhuñjeyya abhojaneyyaṃ
tassā puṇṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 37. 25
6. Yaṃ²⁸ pītvā²⁹ cittasmi³⁰ anesamāno
āhiṇḍatī go-r-iva bhakkhasārī³¹

¹ Cks tvaṃ, Bā tuvā. ² Ck tāya, Cs catāya, Bā vatāyaṃ. ³ Bds -ri-. ⁴ so Cks;
Bā -mako. ⁵ Bā agghasmi. ⁶ Ck -thā. ⁷ Cks -bhūnāmapi, Bā anantagūṇasmi.
⁸ Bā yā padisā andhāna andhāgamanena, Bā addhāgamanena. ⁹ Ck anandhabhū-
naṃ, Cs anaddhabhūnaṃ corr. to anaddhagūṇaṃ, Bā anandhagūṇaṃ. ¹⁰ Ck
devāna, Bā devatānaṃ. ¹¹ read: sā api? Bā iddha va yā asi. ¹² Cks saṃ-
kamamāgammā, Bds saṃgammamāgammā. ¹³ Bds pavattāmpa-. ¹⁴ Bā omits ca.
¹⁵ Bā -siti. ¹⁶ Cks tvaṃ. ¹⁷ Bds nāma. ¹⁸ Bā paraṃ. ¹⁹ Bā evaṃ. ²⁰ Bā
imassa. ²¹ Bā -ti. ²² Bā -ghaṭe. ²³ Ck gaḷeyyam, omitting yaṃ, Bā gaḷeyyam,
omitting yaṃ. ²⁴ Bds pītvā. ²⁵ Cks -nioli-. ²⁶ Cks yaṃ. ²⁷ Bā pītvā,
Bā ve pītvā. ²⁸ Cks -smiṃ. ²⁹ Cks -sāvī.

anāthamāno¹ upagāti² naccati³

tassā puṇṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 38.

7. Yam⁴ ve⁵ pivitvā acelo va naggo

careyya gāme visikhantarāni

5 sammūlharitto ativelasāyī⁶

tassā puṇṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 39.

8. Yam⁶ pītvā⁷ utthāya pavedhamāno

sīsaṃ ca bāhaṃ⁸ ca pacālayanto

so naccatī dārukataḷlako va etc. 40.

10 9. Yam⁶ ve⁴ pivitvā aggidaḍḍhā sayanti

atho sigālehi pi⁹ khāditāse

bandhaṃ vadhāṃ bhogajāniṃ c' upenti etc. 41.

10. Yam⁶ pītvā¹⁰ bhāseyya abhāsaneyyam

sabhāyam āsīno¹¹ apetavattho

15 sammakkhito vantaḡato vvasanno etc. 42.

11. Yam⁶ pītvā¹² ukkattho āvilakkho¹³

mam' eva sabbā puthavīti¹⁴ maññe

na me samo cāturanto pi rājā etc. 43.

12. Mānātimānā¹⁵ kalahāni¹⁶ pesuṇāni¹⁷

20 dubbaṇṇinī naggayinī palāyinī

corāna¹⁸ dhuttānaṃ gatī niketo etc. 44.

13. Iddhāni phītāni kulāni assu

anekasāhassadhanāni¹⁹ loke

ucchinnadāyajjakatān' imāya etc. 45.

25 14. Dhaññaṃ dhanāṃ rajataṃ jātārūpaṃ

khettaṃ gavaṃ yattha vināsayanti

ucchedanī vittavataṃ²⁰ kulānaṃ etc. 46.

¹ Bā adds va. ² Bā -gāyati. ³ Bā adds ca. ⁴ Cks yañce. ⁵ Cks -sāsi. ⁶ Cks yam. ⁷ Bā pivitvā, Bā ve pivitvā. ⁸ Bā bāhuṃ. ⁹ Cks -lepihi, Bā atho piṣiṅgalehi. ¹⁰ Bā yam ve pivitvā. ¹¹ Cks āsi-, Bā abhāsamāsīno. ¹² Bā ve pivitvā, adding bhāseyya. ¹³ Bā ava-. ¹⁴ Bā patha-. ¹⁵ Bā mānātimāno. ¹⁶ Cks kalahā. ¹⁷ Bā paresunī, Bā pesunī. ¹⁸ all three MSS. -naṃ. ¹⁹ Ck -sasāhassahananāni, Ck -sāhassagananāni, Bā -sahassāni dhanāni, Bā -sāhassadhanāni. ²⁰ Bā vattataṃ.

15. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpo va² poṣo
akkosati pītarāṃ mātarāṃ ca
sassum pi³ gaṇheyya atho pi suṇhaṃ etc. 47.
16. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpā va nārī
akkosati sasurāṃ sāmikaṃ ca 5
dāsam pi gaṇhe paricārakam pi etc. 48.
17. Yañ ce pītvāna⁴ haneyya poṣo
dhamme tītaṃ samaṇaṃ⁵ brāhmaṇaṃ vā
gacche apāyam pi⁶ tattonidānaṃ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā⁴ dūccaritaṃ caranti 10
kāyena vācāya ca cetasā ca
nirayaṃ vajanti⁷ dūccaritaṃ caritvā etc. 50.
19. Yaṃ yācamānā⁸ na labhanti pubbe
bahuṃ hiraṇṇam pi pariccajantā
so taṃ pītvā alikaṃ bhaṇāti etc. 51. 15
20. Yaṃ pītvā⁹ pesane pesiyanto¹⁰
accāyike karaṇīyamhi jāto¹¹
attham pi so na-ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hirīmanāpi ahirīkabhāvaṃ
pātuṃkaronti¹² madirāya¹³ mattā, 20
dhīrāpi santā bahukaṃ bhaṇanti etc. 53.
22. Yañ ce¹⁴ pītvā¹⁵ ekathūpā¹⁶ sayanti
anāsakā¹⁷ thaṇḍiladukkhaseyyā¹⁸
dubbaṇṇiyaṃ āyasakkaṃ¹⁹ c' upenti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā²⁰ pāttakkhandhā [sayanti] 25
gāvo kūṭahatā-r-iva²¹

¹ Bđ yañ ve pītvā. ² Bđ ca. ³ Bđ sassurampi. ⁴ Bđ yañ ve pītvā. ⁵ Cks -ṇa. ⁶ Bđ -yamhi. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck yā yācamānā, C² yā yācamānā, Bđ yañ yoca-. ⁹ so Bđ; Cks yampītvā. ¹⁰ Cks posi-. Bđ pīsi-, B² pesa-. ¹¹ Bđ -te. ¹² Cks -pātuk-. ¹³ Bđ madanāya. ¹⁴ Bđ yañ ve. ¹⁵ all three MSS. pītvā. ¹⁶ Bđ -thupā. ¹⁷ B² -sanā. ¹⁸ Ck -yya, Bđ -yyaṃ. ¹⁹ Cks -kkā, Bđ ayyasayyaṃ. ²⁰ Bđ yañ ve pītvā. ²¹ Bđ -ṭariva.

na hi vāruṇiyā vego¹
narena susaho-r-iva². 55.

24. Yaṁ manussā vivajjenti³
sappaṁ ghoravisam⁴ iva⁵

5 taṁ loke visasamānaṁ
ko naro pātum arahati. 56.

25. Yaṁ ce pivitvā⁶ Andhakaveṇhuputtā⁷
samuddatīre paricārayantā
upakkamuṁ musalehi⁸ aññamaññaṁ etc. 57.

10 26. Yaṁ ce pītvā⁶ pubbadevā pamattā
tidivā cutā sassatiyā samāyā
taṁ tādīsaṁ majjam imaṁ niratthakaṁ
jānaṁ mahārāja kathaṁ pipeyya⁹. 58.

27. Na imasmi kumbhasmīm¹⁰ dadhi vā madhuṁ vā
15 evaṁ abhiññāya kiṇāhi rāja.
evaṁ hi maṁkumbhagatā mayā te,
akkhātārūpaṁ tava Sabbamittā 'ti. 59.

Tattha vajjānāti ādīnavā, gaḷeyyā 'ti gaḇchanto pade pade pari-
vaṭṭeyyā¹¹, yaṁ pītvā¹² pate ti yaṁ pivitvā pateyya, sobbhan ti āvāṭaṁ,
20 candaniyoḷigallan ti candanikaṇ¹³ ca oḷigallaṇ¹⁴ ca, abhojaneyyan ti
bhuñjituṁ ayuttaṁ, anesamāno ti anissaro, gorivā 'ti goṇo viya, bhakkha-
sārītī¹⁵ purāṇakasatākhādako¹⁶, yathā so tattha tattha bhakkhaṁ¹⁷ sampari-
yesanto āhiṇḍati¹⁸ evaṁ āhiṇḍatīti attho, anāthamāno ti niravassayo anātho
viya, upagāyati¹⁹ aññaṁ gāyantaṁ disvā upagantvā va²⁰ gāyati, acelo vā 'ti
25 acelako viya, visikhantarānāti antaravithiyā, ativelasāyīti²¹ aticiram²²
pi niddaṁ okkameyya, ativelacārīti pi pāṭho, ativelacārī hutvā careyyā 'ti attho,
dārukaṭṭallako vā 'ti dārumayayantarūpakaṁ viya, bhogajāniñcupenti
bhogajāniñ ca upenti pāpātīpātādīni katvā daṇḍapīḷitā dhanaajāniñ ca aññaṁ
c' eva²³ vadhabandhādīdukkhaṁ pāpuṇantīti attho, vantaḡato ti attano²³

¹ B^s saṁvego ² B^s naṛakesussābhoriva. ³ B^d -jjanti. ⁴ B^d ghoraṁvi-. ⁵ C^k
cīva, C^s mīva, B^d -visamiva. ⁶ B^d yaṁ ve p.vitvā. ⁷ C^s -kāveṇṇu-, C^k -ka-
veṇṇu-, B^d -kāveṇha-. ⁸ so all three MSS. for musale or -leh'? ⁹ B^d pive-.
¹⁰ B^d na himasmi kumbhamhi, C^k na imasmiñ-, read n' imasmi kumbhe. ¹¹
B^d paripateyya. ¹² C^k pivitvā, B^d pītvā. ¹³ B^d -yañ. ¹⁴ C^k oli-. ¹⁵ C^k
-sāvīti. ¹⁶ C^k surākasate-. ¹⁷ B^d -ā. ¹⁸ B^d omits āh-. ¹⁹ B^d omits va. ²⁰
C^k -sāsīti. ²¹ B^d atirekataram. ²² C^k aññaṁ. ²³ C^k -nā.

vantasmim gato, vyasanno¹ ti vyasanāpanno, visanno² ti pi pātho, tasmiñ
 vante caanno³ ti attho, ukkaṭṭho ti ayañ mahāyodhako⁴ mayā sadiso atthi ti
 evaṃ ukkaṃsagato hutvā, āvilakkho ti rattakkho, sabbā paṭhavīti sabbā
 paṭhavi, sabbā puthavīti pi pātho, cāturanto ti catusamuddantāya⁵ paṭha-
 viyā⁶ issaro, mānātimānā ti mānakārikā, sesapadesu pi es' eva nayo, gatīti 5
 nipphatti⁷, niketo ti nivāso, tassā puṇṇan ti yā evarūpā tassā puṇṇaṃ⁸
 yattha vināsayantīti yañ nissāya yattha paṭiṭṭhitā evaṃ bahum pi dhaññā-
 disāpateyyaṃ⁹ nāsenti kapaṇā¹⁰ honti, iddhānīti samiddhānī¹¹, phīṭānīti
 vatthālāṃkārabhaṇḍehi¹² pupphitāni, ucchinnadāyajakatānīti ucchinna-
 dāyajjāni niddhanāni katāni¹³, dittarūpo ti gabbitarūpo¹⁴, gaṇheyyā 'ti 10
 bhariyasaññāya¹⁵ kilesavasena hattena gaṇheyya, dāsampi gaṇhe ti attano
 dāsam pi kilesavasena sāmiko me ti gaṇheyya, pīvitvānā ti pīvitvā, duc-
 caritaṃ caritvā ti evaṃ tīhi dvārehi dasavidham pi akusalaṃ katvā, yañ
 yācamānā ti yañ purisaṃ pubbe suraṃ apivantaṃ, bahuṃ hiraññāṃ paricca-
 jantāpi musāvādaṃ karohīti yācamānā na labhanti, pītvā¹⁶ ti pīvitvā ṭhito 15
 nappaṇānāti vutto ti ken' atthena¹⁷ gatosīti vutto sāsanassa duggahitattā¹⁸
 taṃ¹⁹ atthaṃ²⁰ na jānāti, hirimaṇāpīti hiriuttacittāpi, ekathūpā²¹ ti
 sūkarapotakā viya hīñjaccehi²² saddhiṃ ekaṛāsī hutvā, anāsakā ti nirāhārā²³,
 thaṇḍiladukkhaseyyan ti bhūmiyaṃ dukkhaseyyaṃ sayanti, āyasakkaṃ²⁴
 ti garahaṃ, pattakkhandhā ti patitakkhandhā, kūṭahata²⁵ ti gīvāya bad- 20
 dhena kūṭena haṭā²⁶ gāvo viya²⁷, yathā tā²⁸ tipaṃ akhādantiyo pāṇiyaṃ api-
 vantaṃ sayanti tathā sayanūti²⁹ attho, ghoravisammivā³⁰ ti ghoravisaṃ
 viya, visasamānan ti visasadisāṃ, Andhakaveṇhuputtā³¹ ti dasabhātika-
 rājāno, upakkamun ti paharimsu, pubbaḍevā ti Asurā, tidivā ti Tāva-
 timasadevalokā³², sassatiyā ti sassatā³³ dīghāyukabhāvena³⁴ niccasammatā³⁵ 25
 devalokā³⁶ ti attho, samāyā ti saddhiṃ asuramāyāhi³⁷, jānan ti evaṃ ni-
 ratthakaṃ etaṃ³⁸ ti jānanto tumhādiso paṇḍitapuriso kathaṃ pipeyya³⁹, kum-
 bhagatā mayā⁴⁰ ti kumbhagataṃ mayi⁴¹ ayaṃ eva vā pātho, akkhātā-
 rūpan ti sabhāvato akkhātāni.

Taṃ sutvā rājā surāya ādīnavāṃ ṇatvā⁴² tuṭṭho Sakkassa 30
 thutiṃ karonto dve gāthā abhāsi:

¹ Cks vyaccannā. ² Bā viphanno, Ck visatto. ³ Cks osanto. ⁴ Bā -yodhako. ⁵ Ck
 -tā, Bā cāturasamuddantā. ⁶ Ck sabbapa-. ⁷ Ck Bā nibbatti. ⁸ yā evarūpā tassā
 puṇṇaṃ wanting in Cks. ⁹ Cks yaññādi-. ¹⁰ all three MSS. -nā. ¹¹ Cks -ddhā.
¹² Bā -kārakappabhaṇḍehi. ¹³ Cks repeat katāni. ¹⁴ Bā dippata-, Bā dappita-.
¹⁵ Bā -yyā-. ¹⁶ Bā pīvitvā vā. ¹⁷ Bā tenarthenā. ¹⁸ Ck -ttiā. ¹⁹ Cks nañ.
²⁰ Ck omits atthaṃ. ²¹ Cks -thupo, Bā -thupā. ²² Bā -ena. ²³ Cks nira-
 bhārā. ²⁴ Bk -sanyan. ²⁵ Ck ku-, Bā kūṭabātā. ²⁶ Bā haṭā. ²⁷ Bā omits
 viya. ²⁸ Bā omits tā. ²⁹ Bā omits tathā - ti. ³⁰ Bā -visamivā. ³¹ Ck
 -vennu-, Ck -veṇhu-, Bā -veṇḍu-. ³² Cks -ke. ³³ Bā -ti. ³⁴ Bā -kābhāvena.
³⁵ Ck tiḍasamattā? Bā niccasamattā. ³⁶ Cks -ko. ³⁷ Cks -yābhi. ³⁸ Cks patan.
³⁹ Bā pive-. ⁴⁰ Bā māyā. ⁴¹ Bā -gatā mayā. ⁴² Cks add disvā.

28. Na me pitā vā athavāpi mātā
etādisā yādisako tuvaṃ si,
hitānukampī paramatthakāmo
so 'ham karissam vacanam tav' ajja. 60.

5 29. Dadāmi te gāmavarāni pañca,
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni
ājaññayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gāmavarānīti brāhmaṇa ācariyassa nāma ācariyabhāgo tcehi-
10 tabbo samvaccare sataṣaṣaṭṭhānake tuyhaṃ pañca gāme dadāmīti vadati,
dasā ime ti dasa¹ ime purato ṭhite kañcanavicittarathe² dassento evam āha.

Taṃ sutvā Sakko devadattabhāvaṃ dassetvā attānaṃ
jānāpento ākāse ṭhatvā dve gāthā abhāsi:

30. Tav' eva dāsīsataṃ atthu rāja³,
15 gāmā ca gāvo ca tav' eva hontu,
ājaññayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'ham asmī tidasānam indo. 62.
31. Maṃsodanaṃ sappipāyāsaṃ bhuñja,
khādassu⁴ ce⁵ tvaṃ madhuna apūpe⁶,
20 evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato janinda
anindito saggam upehi ṭhānaṃ ti. 63.

Tattha evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato ti evaṃ tvaṃ nānaggarasasu-
bhojanaṃ bhuñjanto surāpānavirato tiṇi duccaritāni pahāya tividhasucarita-
dhamme⁸ rato hutvā kenaci anindito saggatṭhānaṃ⁹ upehiti¹⁰.

25 Iti Sakko tassa ovādaṃ datvā saggatṭhānaṃ eva gato.
So pi suraṃ apivtvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlaṃ samā-
dāya dānaṃ datvā saggaparāyano ahosi. Jambudīpe pi anukka-
mena surāpānaṃ vepullappattaṃ jātaṃ.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā rājā Anando ahosi, Sakko aham evā“ 'ti.
30 Kumbhajātakam.

¹ Bā ime dasa. ² Bā -tte rathe. ³ Cks rājā. ⁴ Cks -dassa. ⁵ so all three MSS. for ca? ⁶ Bā sapūve. ⁷ Cks tvaṃ. ⁸ Bā -mma. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cs -hīti, Bā upeti.

3. Jayaddisajātaka.

Cirassam¹ vata me ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum² ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātaka vatthusadisam.
Tadā pana S. „porāṇakapaṇḍitā kañcanamālaṃ setacchattam pahāya
mātāpitaro posesun³ ti vatvā a. ā.:

5

Atite⁴ Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare Pañcālo
nāma rājā ahoṣi. Tassa aggamahesī gabbhaṃ paṭilabbhitvā
puttam vijāyi. Tassā purimabhava ekā sapattikā⁵ kujjhitvā
„tuyhaṃ jātaṃ pajāṃ khādituṃ samatthā bhavissāmīti⁶“ pat-
thanam ṭhapetva yakkhinī ahoṣi. Sā tadā okāsam labhitvā⁷ 10
tassā passantiyā va⁸ taṃ allamaṃsapesivaṇṇaṃ kumārakaṃ⁹
gahetvā murumurā¹⁰ ti khādinvā pakkāmi. Punavāre¹¹ pi tath'
eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtiḡharam pavitṭhakāle
gehaṃ parivāretvā gālhaṃ¹² ārakkaṃ akaṃsu. Vijātadivase
yakkhinī āgantvā puna 'dārakaṃ gahesi¹³'. Devī „yakkhinīti“ 15
mahāsaddam akāsi. Āvudhahatthā purisā āgantvā deviyā
dinnasaññāya¹⁴ yakkhiniṃ anubandhiṃsu. Sā khādituṃ okā-
sam alabbhanti palāyinvā udakaniddhamanam pāvisi. Dārako
mātusaññāya¹⁵ tassā thanaṃ¹⁶ mukhena gaṇhi, sā puttasiṇhaṃ
uppādetvā susānaṃ gantvā dārakaṃ pāsāṇalene¹⁷ katvā¹⁸ paṭi- 20
jaggi. Ath' assa anukkamena vaḍḍhamānassa manussamaṃ-
saṃ āharinvā adāsi, ubho pi manussamaṃsaṃ khādinvā vasiṃsu.
Dārako attano manussabhāvaṃ na jānāti, „yakkhinīputto
'smīti“ saññāya¹⁹ attabhāvaṃ jahinvā antaradhāyituṃ na
sakkoti. Ath' assa sā antaradhānatthāya ekaṃ mūlaṃ adāsi. 25
So mūlānubhāvena antaradhāyinvā²⁰ manussamaṃsaṃ khādanto
vicarati. Yakkhinī Vessavaṇamahārajassa veyyāvaccatthāya
gatā²¹ tatth' eva kālam akāsi. Devī pi catutthe²² vāre aññaṃ

3. Cfr. Carlyāp. p. 90. ¹ Ck -ssa. ² B² mātū-. ³ B² adds kira. ⁴ B² omits
kā. ⁵ B² bhavēyanti. ⁶ B² ga. ⁷ B² -raṃ. ⁸ B² murumurā, C² murū
corr. to murumurā. ⁹ B² dutiyavāre. ¹⁰ B² dalhaṃ. ¹¹ B² agga-. ¹² B²
dinnāya sa-, C² diyādinnasaññāya. ¹³ B² mātā ti saññāya. ¹⁴ B² thaññam. ¹⁵
B² -lepe. ¹⁶ B² kapetvā, B² ṭhapetvā. ¹⁷ Ck asaṃñāya. ¹⁸ B² -yi. ¹⁹ B²
gantvā. ²⁰ B² -a.

puttaṃ vijāyi, so yakkhiniyā matattā¹ ārogo² ahosi³, tassa paccāmittaṃ yakkhimim jinitvā jātattā Jayaddisakumāro ti⁴ nāmaṃ akaṃsu⁵. So vayappatto sabbasippe⁶ nipphattiṃ patvā chattaṃ ussāpetvā rajjaṃ⁷ anusāsi. Tadā Bo. tassa
 5 aggamahesiyā kucchimiṃ⁸ nibbatti, Alīnasattukumāro i⁹ 'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto uggahitasabbasippo uparājā ahosi. So pi¹⁰ yakkhinīputto aparabhāge pamādena taṃ mūlaṃ nāsetvā antaradhāyitum asakkonto dissamānarūpo va susāne manussamaṃsaṃ khādati. Manussā taṃ disvā bhīta
 10 āgantvā rañño upakkosiṃsu¹⁰ „deva eko yakkho dissamānarūpo¹¹ susāne manussamaṃsaṃ khādati, so anukkamena nagaraṃ pavisitvā manusse māretvā khādissati, taṃ gāhāpetum¹² vattatīti“. Rājā „sādhū“ 'ti paṭisunītvā „gaṇhatha¹³ nan“ ti āṇāpesi. Balakāyo gantvā susānaṃ parivāretvā aṭṭhāsi.
 15 Yakkhinīputto naggo uggarūpo¹⁴ maraṇabhayaabhīto viravanto manussānaṃ antaram¹⁵ pakkhandi. Manussā „yakkho“ ti maraṇabhayaabhītā dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā araṇṇaṃ pāvisi, na puna manussapathaṃ āgañchi¹⁶. So ekaṃ mahāvattaniatāvīm¹⁷ nissāya maggaṇṇipānnesu manussesu
 20 ekekaṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā māretvā khādanto ekasmiṃ nigrodharukkhamūle vāsaṃ kappesi. Ath' eko satthavāha-brāhmaṇo aṭavipālānaṃ sahaṃsaṃ datvā pañcahi sakaṭasatehi taṃ maggaṃ paṭipajji. Manussayakkho viravanto pakkhandi. Bhītā manussā ure nipajjimsu. So brāhmaṇaṃ gahetvā palā-
 25 yanto khānuna¹⁸ viddho aṭavipālesu anubandhantesu brāhmaṇaṃ chaḍḍetvā¹⁹ gantvā attano vasanarukkhamūle nipajji. Tassa tattha nipannassa sattāme divase Jayaddisarājā migavaṃ²⁰ āṇāpetvā nagarā nikkhami. Taṃ²¹ nagarā nikkhantamattam

¹ Bḍ mutattā, B^o vuttattā. ² Bḍ a-. ³ Bḍ -sīti. ⁴ Bḍ tissa. ⁵ Bḍ karimsu.

⁶ Bḍ -āni. ⁷ Bḍ -am. ⁸ Bḍ -imhi. ⁹ Bḍ omits pi. ¹⁰ Bḍ ārocesi. ¹¹ Ck^s -rūpena. ¹² Bḍ ga-. ¹³ Bḍ -hā-. ¹⁴ Bḍ ubbhiggatarū-, B^o uggata-. ¹⁵ Bḍ -re. ¹⁶ C^s āgañji, Bḍ āgacchi. ¹⁷ Ck^s -viyaṃ, Bḍ -vi, B^o mahāaṭavīm. ¹⁸ Bḍ^s add pāde. ¹⁹ Ck^s ja-, Bḍ chaṭṭe-. ²⁰ Bḍ adds vadhāya. ²¹ Ck^s naṃ.

eva¹ Takkasila-vāsī² Nando nāma mātiposakabrāhmaṇo³ catasso
 satārahā gāthā ādāya āgantvā⁴ addasa. Rājā nivattitvā
 „suṇissāmīti“ tassa nivāsagehaṃ⁵ dāpetvā nigavaṃ gantvā
 „yassa passena⁶ migo palāyati tass’ eva⁷ gīvā“ ti āha. Ath’
 eko pasadamigo utṭhahitvā rañño abhimukhaṃ gantvā palāyi. 5
 Amaccā parihāsaṃ karimsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ
 anubandhitvā tiyojanamatthake patvā⁸ khaggena paharitvā dve
 khaṇḍāni kāce katvā⁹ āgacchanto manussayakkhassa nisin-
 natṭhānaṃ¹⁰ patvā dabbatiṇesu nisīditvā thokaṃ vissamitvā
 gantuṃ ārabhi. Atha naṃ so utṭhāya „tiṭṭha kuhiṃ gacchasi, 10
 bhakkho me sī¹¹“ ti¹² hatthe gahetvā paṭhamaṃ gātham āha:

1. Cirassaṃ vata me¹³ udapādi ajja
 bhakkho mahā sattamibhattakāle¹⁴,
 kuto si ko vāsi tad imgha brūhi,
 ācikkha jātīm vidito¹⁵ yathāsīti. 64.

15

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle¹⁴ ti
 paṭipadato paṭṭhāya nirāhārassa sattamiyaṃ bhattakāle, kuto sīti kuto āgato si.

Rājā yakkhaṃ disvā bhīto ūrukhambhaṃ¹⁶ patvā¹⁷ palā-
 yitum nāsākkhi, dhitim pana paccupaṭṭhāpetvā dutiyaṃ
 gātham āha:

20

2. Pañcālarājā migavaṃ pavuttho¹⁸
 Jayaddiso nāma yadi-ssuto te
 carāmi kacchāni¹⁹ vanāni cāhaṃ,
 pasadaṃ²⁰ imaṃ khāda, mam ajja muñcā ’ti. 65.

Tattha migavaṃ pavuttho¹⁸ ti migavadhattāya²¹ raṭṭhā nikkhanto, 25
 kacchānīti¹⁹ pabbatassā ’ti²²

¹ Bḍ nikkantameva. ² all three MSS. -i. ³ Bḍ mātu-. ⁴ Bḍ adds taṃ. ⁵
 Bḍ nivesana-. ⁶ Ck passeva. ⁷ Cks add so. ⁸ Bḍs gantvā. ⁹ Bḍ kājenaādāya,
 Bḍ kājenādāya. ¹⁰ Bḍs nipanna-. ¹¹ Bḍs si me. ¹² Cks omit ti. ¹³ so all
 three MSS. for cirassa ve me? ¹⁴ Bḍ -me-. ¹⁵ Ck vidhito, Bḍ viditvā. ¹⁶
 Ck ūrukamhaṃ, Bḍ urukammaṃ. ¹⁷ Bḍ katvā. ¹⁸ Bḍ pavuttho. ¹⁹ Bḍs ga-
²⁰ Cks visa-. ²¹ Bḍ migamvādāya. ²² Bḍ pappatapassāni, adding pasadanti
 sarabhamigam.

Taṃ sutvā yakkho tatiyaṃ gātham āha:

a. Sen' eva tvaṃ paṇasī' sassamāno',
mam' esa bhakkho pasad' āyaṃ' vadesi,
taṃ khādiyānaṃ' pasadaṃ dighaññaṃ'

5 khādissaṃ' pacchā, na vilāpakālo' ti. 66.

Tattha senevā 'ti mama santaken' eva, paṇasīti⁸ voharasi⁹ attānaṃ
vikkipasi, sassamāno¹⁰ ti himsamāno¹¹, taṃ khādiyānaṃ¹² ti taṃ paṭha-
maṃ¹³ khāditvā, pasadaṃ ti pasadamigaṃ, dighaññaṃ¹⁴ ti ghasitukāmo
'smi¹⁵, khādissaṃ¹⁶ ti tasmā etaṃ pacchā khādissāmi, na vilāpakālo ti
10 mā vilāpi¹⁵ nāyaṃ vilāpakālo ti vadati.

Taṃ sutvā rājā Nandabrāhmaṇaṃ saritvā catutthaṃ
gātham āha:

4. Na c' atthi makkho mama nikkayena
gantvāna paccāgamanāya¹⁶ paṇhe¹⁷

15 taṃ saṃgaram¹⁸ brāhmaṇassa-ppadāya¹⁹
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 67.

Tattha na catthīti na²⁰ ce mayhaṃ nikkayena vinimayena²¹ makkho
atthi, gantvānā 'ti evaṃ sante ajja imaṃ migam²² khāditvā mama nagaram
gantvā paṇhe²³ ti²⁴ page²⁵ yeva sve tava pātārāsakāle paccāgamanatthāya¹⁶
20 paṭiññaṃ gaṇhā 'ti adhippāyo, taṃ saṃgaram¹⁸ ti mayā dhanan te dassamīti
brāhmaṇassa saṃgaram¹⁸ kato, taṃ tassa datvā imaṃ mayā vuttam saccam
anurakkhanto ahaṃ puna āgamissāmīti²⁶ attho.

Taṃ sutvā yakkho pañcamaṃ gātham āha:

5. Kiṃ kammajātaṃ anutappatī taṃ²⁷

25 pattaṃ samīpaṃ maraṇassa rājā²⁸,
ācikkha me taṃ, api sakkupemu
anujānitum āgamanāya paṇhe¹⁷ ti. 68.

¹ Bā palassi. ² Ck sasamāno, Bā sayamāno. ³ Ck pasadayam, Bā pasadayam,
read pasado, omitting yaṃ? ⁴ Bā -na. ⁵ Bā ji-; C. tator jighacchaṃ? ⁶
Bā -disaṃ. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā palāsiti. ⁹ Cā Bā -hā-. ¹⁰ Cā samāno, Bā sa-
yamāno. ¹¹ Bā vihisayamāno. ¹² Bā -nā. ¹³ Bā pasadamamsam. ¹⁴ Bā si.
¹⁵ Cā vilapa, Bā lapi. ¹⁶ Bā pacchā-. ¹⁷ Ck pañhe. ¹⁸ Bā sañka-. ¹⁹ Bā
-passasampadāya. ²⁰ Bā sa. ²¹ Bā pi na vi in the place of vi-. ²² Bā
migamamsam. ²³ Ck pañhe, Cā paññhe. ²⁴ Cā su, Ck omits ti. ²⁵ Bā
padose. ²⁶ Bā punāga-. ²⁷ Bā tvaṃ. ²⁸ Ck Bā rājā.

Tattha kammameva kammajātāṃ, anutappatitī¹ anutappatī, pattaṃ
ti upagataṃ, api sakkuṇemū 'ti api nāma taṃ tava sokakāraṇaṃ sutvā pāto
va āgamanūya taṃ anujānitum sakuṇeyyāma² 'ti attho.

Rājā taṃ kāraṇaṃ kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Katā mayā³ brāhmaṇassa dhanāsā⁴,
taṃ saṃgaram⁵ paṭimokkham⁶ na muttam,
taṃ saṃgaram⁵ brāhmaṇassa-ppadāya⁷
saccānurakkhī punar āvajissan⁸ ti. 69.

Tattha paṭimokkham⁵ na muttan ti catasso satārahā gāthā sutvā
dhanan te dassāmīti paṭiññāya mayā attani paṭimuṇcitvā ṭhapitaṃ na pana⁹
muttam dhanassa adinnattā.¹⁰

Taṃ sutvā yakkho sattamaṃ gātham āha:

7. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā¹¹
taṃ saṃgaram¹² paṭimokkham¹³ na muttam,
taṃ saṃgaram¹² brāhmaṇassa-ppadāya¹⁴
saccānurakkhī punar āvajassū¹⁵ 'ti. 70.

Tattha punarāvajassū¹¹ 'ti puna āgacchassu¹².

Evaṃ cā pana vatvā rājānaṃ vissajjesi. So tena viṣṭa-
ṭho „tvam mā cintaya¹³, ahaṃ pāto va āgamiṣṣāmīti“ vatvā
magganimittāni sallakkhanto attano balakāyaṃ upagantvā¹⁴
balaparivuto nagaram pavisitvā Nandabrāhmaṇaṃ pakkosā-
petvā mahārahe āsane nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri
sahassāni datvā yānaṃ āropetvā „imaṃ Takkaṣilaṃ eva
nethā“ 'ti manusse pesetvā¹⁵ brāhmaṇaṃ uyyojetvā¹⁶ dutiyadivase
paṭigantukāmo hutvā puttaṃ āmantetvā anusāsi.¹⁷

Tam atthaṃ dīpento S. dve gāthā abhāsi:

8. Mutto ca so purisādassa¹⁸ hatthā
gantvā sakam mandiraṃ kāmakāmī

¹ Bḍ tappatitī. ² Bḍ mahā. ³ Cks -sa; read: -ṇassa-ddhanāsā? ⁴ Bḍ saṅka-.

⁵ Bḍ paṭi-. ⁶ Bḍ -ṇassasampadāya. ⁷ Cks -jissun. ⁸ Ck -sa. ⁹ Bḍ -mukkam.

¹⁰ Cḥ -jissu, Ck āvapussu, Bḍ āvajassu. ¹¹ Cks -jassu, Bḍ punarājavassu. ¹²

Ck āgacchessum. ¹³ Bḍ -yi. ¹⁴ Cks datvā. ¹⁵ Ck uyyedetvā, Cḥ uyyodetvā,

Bḍ uyotvā. ¹⁶ Cks purisodassa.

taṃ saṃgaram¹ brāhmaṇassa-ppadāya²
āmantayī puttā Alīnasattun³: 71.

9. Ajj' eva rajjam⁴ abhisecayassu,
dhammaṃ cara⁵ sesu⁶ paresu cāpi,
5 adhammakāro te māhu raṭṭhe,
gacchām⁷ ahaṃ porisādassa ṇatte⁸ ti. 72.

Tattha Alīnasattun⁷ ti evaṃnāmakaṃ kumārakaṃ⁸ Pāliyaṃ⁹ pana
Adīnasattun¹⁰ ti likhitaṃ, ajjeva rajjan ti putta rajjaṃ te dammi tvaṃ ajj'
eva muddhaṃ abhisekaṃ abhisecayassu¹¹, ṇatte¹² ti ty-ante¹³ santike ti attho.

- 10 Taṃ sutvā kumāro dasamaṃ gātham āha:
10. Kiṃ kamma kubbaṃ tava deva pāde
nārādhayaṃ, tad icchāmi sotuṃ
yam ajja rajjamhi udassaye¹⁴ tvaṃ¹⁵,
rajjam pi n' iccheyyaṃ¹⁶ tayā vinā ahan ti. 73.

- 15 Tattha kubbaṃ ti karonto, yamajjā¹⁷ ti yena anārādhana¹⁸ kammena
ajja maṃ rajjamhi tvaṃ udassaye ussayāpesi¹⁹ tam me ācikkha, ahaṃ hi¹⁹
tayā vinā rajjam pi na icchāmiti attho:

Taṃ sutvā rājā anantaram²⁰ gātham āha:

11. Na kammanā²⁰ vā²¹ vacasā va²² tāta
20 aparādh' ito²³ 'haṃ tuyhaṃ²⁴ sarāmi,
sandhiṃ ca²⁵ katvā purisādakena
saccānurakkhī pun' ahaṃ²⁶ gamissan ti. 74.

- Tattha aparādhito²³ ti aparādhani²³ ito. tuyhaṃ ti²⁷ tava santakaṃ²⁸,
idaṃ vuttaṃ hoti: tāta ahaṃ ito tava kammato vā vacanato vā kiñci²⁹ mama
25 appiyaṃ aparādhani²² na sarāmiti, sandhiṃ ca katvā ti maṃ pana mi-

¹ B^d saṅka-. ² B^d -ṇassa sampadāya. ³ B^d aliṇnasuttan. ⁴ B^d care. ⁵ B^d sesa. ⁶ C^s ṇatetta, B^d ṇante, B^s dassu sante. ⁷ B^d aliṇna-. ⁸ B^d -raṇ. ⁹ C^k pāliyaṃ, C^s pāliyaṃ. ¹⁰ C^s adīnasattan, B^d arindasattan, B^s adinna-sattan. ¹¹ C^k abhiseka abhisekaca, C^s abhisekaṃ abhisekañcayāni, B^d abhisekaṃ abhisecassu, B^s abhiseceyyuṃ. ¹² B^d ṇante, B^s sante. ¹³ C^s ṇante, C^k omiṭṭa ti tyante. ¹⁴ B^s udi-. ¹⁵ C^k tvaṃ, C^s tvā. ¹⁶ C^s na iccheyya. ¹⁷ C^s -dhane, B^d -dhanam. ¹⁸ B^d ussayāpesi, C^s assasāpesi. ¹⁹ B^d ahañhi. ²⁰ B^d -unā. ²¹ vā wanting in all three MSS. ²² B^d ca. ²³ C^s ava-. ²⁴ B^d yantuviyaṃ in the place of haṃ tuyhaṃ. ²⁵ B^d saddhiṃca ²⁶ C^k puṇāhaṃ, B^d punarā. ²⁷ B^d hantuviyanti in the place of tuyhanti. ²⁸ B^d -ti-. ²⁹ B^d adds tava santikaṃ.

gavaṃ¹ gataṃ eko yakkho khādisamīti gaṇhi athāhaṃ brāhmaṇassa dhamma-kathaṃ sutvā tassa sakkāraṃ katvā sve tava pātarāsakāle āgamiṣāmīti tena purisādakena sandhīm² katvā āgato tasmā taṃ saccaṃ anurakkhanto puna tattha gamiṣāmīti³ tvaṃ rajjaṃ karehīti vadati.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

5

12. Ahaṃ gamiṣāmi, idh' eva hohi,
n' atthi tato jīvato vippamokkho,
sace tuvaṃ⁴ gacchasi yeva rāja
aham pi gacchāmi, ubho na homā 'ti. 75.

Tattha idheva 'ti tvaṃ idh' eva hohi, tato ti tassa santikā jīvantassa 10
mokkho nāma n' atthi, ubho ti evaṃ sante⁵ ubho pi na bhaviṣṣāma.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

13. Addhā hi tāta satān' esa⁶ dhammo,
maraṇā ca me dukkhataṛaṃ tad assa⁷
kammāsapādo taṃ yadā pacitvā
pasayha⁸ khāde hitarukkhasūle⁹ ti. 76.

13

Tass' attho: addhā¹⁰ esa tāta satānaṃ paṇḍitānaṃ dhammo sabhāvo
yuttaṃ tvaṃ vadasi¹¹, api ca kho pana mayhaṃ maraṇato p' etaṃ¹² dukkha-
taṛaṃ assa yadā taṃ so kammāsapādo hitarukkhasūle¹³ ti tikhiṇarukkha-
sūle¹⁴ hitvā¹⁵ pacitvā¹⁶ pasayha balakkārena khādeyyā 'ti.

20

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

14. Pāṇena te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
mā tvaṃ agā porisādassa ñatte¹⁷,
evaṇ ca¹⁸ te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
tasmā mataṃ jīvitassa vaṇṇemīti. 77.

25

Tattha nimissan ti¹⁹ ahaṃ idh' eva tava pāṇena mama pāṇaṃ pari-
vattessaṃ¹⁹, tasmā ti yasmā²⁰ etaṃ pāṇaṃ tava pāṇenāhaṃ nimissaṃ tasmā²¹

¹ Bā -vadhāṃvānaṃ. ² Ck saddhīm, Bā saddhīm saccaṃ. ³ Bā -ssāmi. ⁴ Ck
tvaṃ. ⁵ Ck omīti ubho ti evaṃ sante. ⁶ Ck sutanessa. ⁷ Bā tavassa. ⁸ Bā
pasayha. ⁹ so Ck; Cī hirutakkha-, Bā bhīdārukkha-, Bī tidārukkha-. ¹⁰ Bā
add ekaṃsena. ¹¹ Bā -desi. ¹² Bā metaṃ. ¹³ Cī hitarukkhamūle, Bā
bhīdārukkhamūle. ¹⁴ Ck tinarukkha-, Bā tikkaṇṇesukkarukkhasūle. ¹⁵ Bā
bhītvā. ¹⁶ Bā omīti pa-. ¹⁷ Bā ñante. ¹⁸ Bā etaṃ. ¹⁹ Bā -eyyaṃ. ²⁰ Ck
yatasmā, Bā omīti ti yasmā. ²¹ Ck omīti tasmā.

tava jīvitassa¹ atthāya mama maraṇam² vappeṇi, maraṇam eva vāremi³
iccbāmīti attho.

Tam sutvā rājā puttassa balaṃ⁴ jānanto „sādhu tāta,
gacchā 'ti sampatiṇṇi. So mātāpitāro vanditvā nagarā
5 nikkhami.

Tam attham pakāseto S. upadḍhagātham āha:

15^a. Tato have⁴ dhitimā rājaputto
vandittha⁵ mātuc ca pituc ca pāde ti.

Tattha pāde ti pāde vanditvā nikkhanto ti attho

10 Ath' assa mātāpitāro pi bhaginī pi bhariyāpi amacca-
janāpi⁶ saddhiṃ yeva⁷ nikkhamimsu. So nagarā nikkhamitvā
pitaram maggaṃ pucchitvā suṭṭhu vavatthapetvā⁸ sesānam
ovādam datvā asambhīto kesarasīho viya maggaṃ āruyha
yakkhāvāsaṃ⁹ pāyāsi. Tam gacchantam disvā mātā saka-
15 bhāvena saṇṭhātum¹⁰ asakkontī paṭhaviyaṃ papati¹¹. Pitā
bāhā paggayha mahantena saddena kantati.

Tam pi attham pakāseto S.

15^b. Dukkhiṇi 'ssa mātā nipatī¹² pathavyā,
pit' assa paggayha bhujāni kantatīti 78.

20 upadḍhagātham vatvā tassa pitārā payuttaṃ āsiṃsaṃ¹³ mātibhagi-
nibhariyāhi¹⁴ kataṃ¹⁵ saccakiriyaṃ pakāseto aparāpi catasso
gāthā abhāsi:

16. Tam gacchataṃ¹⁶ tāva¹⁷ pitā viditvā
parammukho vandati pañjalī so:

25 Somo ca rājā Varuṇo ca rājā
Pajāpati candimā sūriyo ca¹⁸ —
eteḥi gutto purisādakamhā
anuññāto¹⁹ sotthi paccehi²⁰ tāta. 79.

¹ Bḍ matam. ² Bḍ omits maraṇameva vāremi. ³ Bḍ phalam. ⁴ Cks bha-.
⁵ Cks -tva, Bḍ -tvā. ⁶ Bḍ -pariṇāpi. ⁷ Bḍ űeva. ⁸ Ck Bḍ -tta-, C -tva- corr.
to -ttha-? ⁹ Bḍ yakkha-. ¹⁰ Bḍ sandhāretum. ¹¹ Bḍ pati. ¹² Cks -tā, Bḍ -ti.
¹³ Cks -sa, Bḍ tāsīsavādaṃ, B -āsiṃsavāda. ¹⁴ Bḍ mātā-, C -yāya, Ck mati-
yāya. ¹⁵ Ck katā, C katā corr. to kataṃ. ¹⁶ Cks -ti. ¹⁷ Cks teva. ¹⁸ Cks
va. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Bḍ muñcehi.

17. Yam Daṇḍakāraṇṇagatassa¹ mātā
Rāmass' akā² sotthānaṃ suguttā³
tan te⁴ ahaṃ sotthānaṃ karomi,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto⁵ sotthi paccehi⁶ putta⁷. 80. 5
18. Āvī raho pi manopadosaṃ
nāhaṃ sare jātum Ālīnasatte⁸,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto⁹ sotthi paccehi¹⁰ bhātā¹¹. 81.
19. Yasmā ca me anadhimano¹² si¹³ sāmi
na cāpi me manasā appiyo si,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto sotthi paccehi¹⁴ sāmīti. 82. 10

Tattha parammukho ti ayam me putto parammukho gacchaṭīti taṃ
viditvā¹⁵, pañjalīti tasmiṃ kāle sirasī añjalīm thapetvā vandati devatā na- 15
massaṭī, purisāḍakamhā 'ti purisāḍakassa santikā tena anuññāto sotthinaṃ
paccehi¹⁶, Rāmassakā¹⁷ ti Rāmassa akāsi, eko kira Bārāpasivāsi¹⁸ Rāmo
nāma mātīposako¹⁹ mātāpitāro paṭijagganto vohāratthāya gato Daṇḍakāraṇṇo
vijite Kumbhavatīnagaraṃ gantvā navavidhena vassena sakalaraṭṭhe vināsiya-
māne mātāpitunnaṃ²⁰ guṇaṃ sari, ahaṃ mātūpaṭṭhānadhammassa²¹ balena²² 20
devatā sotthinaṃ ānāyitvā mātū adāsi, taṃ kārānaṃ sutivasena²³ āharitvā evaṃ
āha, sotthānaṃ ti sotthibhāvaṃ²⁴ pana kiñcāpi devatā karīsu mātūpaṭṭhānaṃ
nissāya nibbattatvā pana mātā akāsi vuttam, taṃ te²⁵ ahaṃ ti ahaṃ pi te
tath' eva sotthānaṃ²⁶ karomi, maṃ nissāya tath' eva²⁷ sotthibhāvo hotu 'ti
attho, aha vā karomīti icchāmi, etena saccena²⁸ 'ti sace devatāhi tassa 25
sotthinaṃ ānūtabhāvo sacco etena saccena mātāpitunnaṃ²⁹ sarantu devā, Rāmaṃ
viya taṃ pi ānetvā mama dassentū 'ti attho, anuññāto ti porisādena gacchā
'ti anuññāto devatānaṃ ānubhāvena sotthim³⁰ paṭijagaccha puttā 'ti vadati,
jātumālīnasatte³¹ ti jātu³² Ālīnasatte³³ mama bhātike ahaṃ sammukhā
vā parammukhā vā manopadosaṃ na sarāmi, na mayā tamhi manopadoso kata- 30
pubbo pi³⁴, evaṃ assa kaniṭṭhā saccam akāsi, yasmā ca me anadhimano

¹ Bḍ -kīraṇṇo-. ² Bḍ akosi, Bḍ akāsi. ³ Bḍ sugutto, Bḍ suguttā. ⁴ Bḍ bhante.
⁵ so all three MSS. ⁶ Bḍ muñcehi. ⁷ Ck puttā. ⁸ Ck jāmadina. Bḍ jātum-
alīnasatte. ⁹ Bḍ -āto. ¹⁰ Bḍ muccehi, Ck pañḍehi. ¹¹ Ck hoti. ¹² Bḍ -māno.
¹³ Bḍ pi. ¹⁴ Bḍ mañceti. ¹⁵ Bḍ adds mātāpitāro vanditvā gacchaṭīti iti etaṃ
taṃ purāmmukha gacchantāṃ puttāṃ dīsvā in the place of taṃ viditvā. ¹⁶
Bḍ muñcehi. ¹⁷ Bḍ -kāsīti. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bḍ mātū-. ²⁰ Bḍ -tu.
²¹ Bḍ -kamma. ²² Bḍ phalena. ²³ Bḍ suta-. ²⁴ Bḍ add taṃ. ²⁵ Bḍ bha-
te. ²⁶ Bḍ tameva sotthinaṃ. ²⁷ Bḍ tattheva. ²⁸ Bḍ mamapiputtā. ²⁹ all
three MSS. -i. ³⁰ Ck jātumādina-, Bḍ jātumandalisatte. ³¹ Bḍ add ekaṇṇena.
³² Ck ādi-, Bḍ ālīnasatte. Bḍ alina-. ³³ Bḍ ti.

s i sāmīti mama sāmī Alinasattu¹ yasmā tvaṃ adhimāno² mañ³ adhibhavitvā⁴
atikkamitvā aññāṃ manena na patthesi⁵, na cāpi me manasā appiyo sīti
mayham pi ca⁶ manasā tvaṃ⁷ appiyo na hosi, aññamaññāṃ piyasamvāsā va
mayan ti evam assa aggamaheṣi saccam akāsi.

5 Kumāro pi⁸ pitarā akkhātanayena yakkhāvāsamaggaṃ paṭi-
pajji. Yakkho pi⁹ „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti
kiṃ bhavissatīti“ rukkhaṃ abhirūhitvā mañño āgamaṇaṃ¹⁰
olokento nisīdi. So kumāraṃ āgacchantāṃ disvā „pitaraṃ
nivattetvā¹¹ putto āgato bhavissati¹², n' atthi me bhayaṃ“ ti
10 otaritvā tassa piṭṭhiṃ dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato
atṭhāsi. Atha¹³ yakkho g. ā.:

20. Brahā¹⁴ ujū cārumukho kuto si,
na mañ pajānāsi vane vasantaṃ,
luddaṃ mañ ñatvā purisādako ti
15 ko sotthim ājānaṃ idhāvajeyyā 'ti. 83.

Tattha ko sotthimājānaṃ idhāvajeyyā 'ti kumārako nāma puriso
attano sotthibhāvaṃ jānanto icchanto¹⁵ idhāgaccheyyā¹⁶, ājānanto āgato maññe ti.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

21. Jānāmi ludda: purisādako tvaṃ,
20 na taṃ na¹⁷ jānāmi vane vasantaṃ,
aham pi¹⁸ putto 'smi Jayaddisassa,
mam ajja khāda pituno pamokkhā¹⁹ ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhaṇetu²⁰, ahaṃ pitu jivitaṃ datvā idhā-
gato, tasmā taṃ²¹ muñca mañ khādā 'ti attho.

25 Tato yakkho gātham āha:

22. Jānāmi: putto ti²² Jayaddisassa,
tathā hi vo mukhavaṇṇo ubhinnaṃ,

¹ Bā alinda-. ² Bā anadhimāno. ³ Bā nāma. ⁴ Bā abhibha-. ⁵ Bā patthesi.
⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Bā adds evaṃ ciutesi. ¹⁰
Bā ga-, Bā āgamaṇamaggaṃ? ¹¹ Bā -itvā. ¹² Bā -tīti. ¹³ Bā athassa, Bā
atha nañ. ¹⁴ Ck brū-? Bā brahmā. ¹⁵ Bā omits ic-. ¹⁶ Bā add tvaṃ. ¹⁷
Cks Bā omit na. ¹⁸ Bā ahañca. ¹⁹ Bā -o, Bā pamukkhā. ²⁰ Bā -kkhā-. ²¹
Cks tvaṃ. ²² Bā si.

sudukkaraṃ c' eva kataṃ tavêdaṃ
yo maccum¹ icche pituno pamokkhā² ti. 85.

Tattha tathā hi vo ti tādiso va³ vo tumhākaṃ ubhinnaṃ pi sadiso va
mukhavaṇṇo ti attho, kataṃ tavedaṃ ti idaṃ tava kammaṃ sudukkaraṃ.

Tato kumāro g. ā.:

5

23. Na dukkaraṃ kiñci-m-ah' ettha maññe
yo maccum⁴ icche pituno pamokkhā
mātu⁵ ca hetū paraloka gamya⁶
sukhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci ahaṃ ettha na maññāmi, idaṃ 10
vuttaṃ hoti: yakkha yo puggalo pitu vā pamokkhatthāya⁷ mātu vā⁸ hetu⁹
paralokaṃ gantvā sukhena¹⁰ sagge nibbattanasukhena¹¹ sampayutto bhavitum
maccum icche¹² maritum icchati, tasmā ahaṃ ettha mātāpitunnaṃ atthāya
jīvita-pariccāge kiñci dukkaraṃ na maññāmi.

Taṃ sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto¹³ 15
nāma n' atthi, tvam kasmā na bhāyasīti“ pucchi. So tassa
kathento dve gāthā abhāsi:

24. Ahañ ca kho attano pāpakiriyaṃ
āvī¹⁴ raho vāpi¹⁵ sare na jātu,
saṃkhātājātīmaraṇo¹⁶ 'ham asmi,
yath' eva me idha tathā parattha. 87.

20

25. Khād' ajja man dāni mahānubhāva,
karassu kiccāni imaṃ sarīraṃ,
rukkhassa vā te papatāmi¹⁷ aggā,
chādayamāno¹⁸ me yaṃ¹⁹ tvam adesi maṃsaṃ ti. 88. 25

Tattha sare na jātū 'ti ekamsen' eva na²⁰ sarāmi, saṃkhātājāti-
maraṇohamasmi²¹ ahaṃ nānena supari-hinna-jātīmaraṇo jātasatto²² amara-
nadhammo nāma n' atthi ti jānāmi. yatheva me idhā 'ti yath' eva²³ mama

¹ B^d mattam. ² B^s pamukkhā. ³ C^ks ca. ⁴ B^d matthum. ⁵ so all three MSS. for matuc-. ⁶ B^d -kaṃ gantvā. ⁷ B^d pamukkhā-. ⁸ B^s adds pitu vā. ⁹ B^d atthāya. ¹⁰ B^d sukha saggena ti. ¹¹ B^d nippatita-. ¹² B^d matummicche ti. ¹³ C^ks abhā-. ¹⁴ C^k B^d avi. ¹⁵ C^ks cāpi. ¹⁶ all three MSS. -jāti-. ¹⁷ C^s pipatāmi, B^d omits pi. ¹⁸ so C^ks; B^d chādayamāno. ¹⁹ C^ks me ya, B^d mayhami. ²⁰ C^ks omit na. ²¹ C^ks -jāti- asminti, B^d -jātīmaraṇo, omitting hamasmi. ²² B^d ti attho in the place of jā-. ²³ C^ks tatheva.

idha tathā paraloke tathā idhāpi maraṇato mutti¹ nāma n' atthiti idam me²
 nāṇena suparicchinnaṃ, karaṇaṃ kiṇṇānīti iminā sarīrena kattaḃbakicānī
 kara³, iman te mayā nissaṭṭhaṃ sarīraṃ, chādayamāno⁴ me yantvama-
 desimaṇsaṃ⁵ ti mayi rukkhaggā patitvā mate mama sarīrato⁶ tvaṃ chāda-
 5 yamāno⁷ rocamāno yaṃ yaṃ icchasi taṃ taṃ maṇsaṃ adesi⁸ khādeyya-
 sūti attho.

Yakkho tassa vacanaṃ sutvā bhīto hutvā „na sakkā imassa
 maṇsaṃ khādituṃ, upāyena naṃ palāpessāmi“ cintetvā

96. Idaṃ ca⁹ te ruccati rājanputta:
 10 caji¹⁰ pāṇaṃ pituno pamokkhā¹¹,
 tasmiṃ hi so¹² tvaṃ taramānarūpo
 sambhaṇja kaṭṭhāni jālehi¹³ aggim ti ā. 89.

Tattha jālehi¹³ araṇṇaṃ pavisitvā sāradaṛuṇi āharitvā aggim jāletvā¹³
 niddhūme¹⁴ aṅgāre kara tattha te maṇsaṃ pacitvā khādissāmi¹⁵ ti dipeti.

15 So tathā katvā tassa santikaṃ agamāsi.

Taṃ kāraṇaṃ pakāseto S. itaraṃ gātham āha:

27. Tato have¹⁵ dhitimā rājanputto
 dārū samāhatva¹⁶ mahantaṃ aggim¹⁷
 sandīpayitvā¹⁸ paṭivedayittha¹⁹:
 20 ādipito dāni mahāyam aggiti²⁰. 90.

Yakkho aggim katvā āgataṃ kumāraṃ oloketvā „ayaṃ
 purisa²¹siho²¹, maraṇena²² pi 'ssa bhayaṃ n' atthi, mayā etta-
 kaṃ kalam evaṃ nibbhayo nāma na diṭṭhapubbo“ ti loma-
 haṃsajāto kumāraṃ punappuna²³ oloketto nisīdi. Kumāro
 25 tassa kiriyaṃ disvā g. ā.:

28. Khād' ajja maṇsaṃ dāni²⁴ pasayhakārī²⁵,
 kiṃ maṃ muhuṃ pekkhasi haṭṭhalomo,

¹ Bā mutto. ² Bā mama. ³ Bā karaṇa. ⁴ Bā khādayamāno. ⁵ Ck yantvaṃ
 mandesi-, C yantvaṃ madesi-, Bā mayhaṃ tvaṃ madesi maṇsaṃ in the place
 of me-. ⁶ Ck sarīro. ⁷ Bā khādayamāno. ⁸ Bā khādesi. ⁹ so all three
 MSS. for ce? ¹⁰ Ck carāsi, C cchāsi. ¹¹ Bā o. ¹² Ck han, C bha. ¹³ Bā jā-
¹⁴ Bā nanidhū-. ¹⁵ Ck bha-. ¹⁶ Ck -bhatva, Bā -hantvā. ¹⁷ all three MSS. -i.
¹⁸ Ck sandhi-, Bā sanni-. ¹⁹ Ck -ttho, Bā pati-. ²⁰ Bā mahāyakkhamaggiti. ²¹
 Bā -sosiho viya. ²² Bā haraṇa. ²³ Bā -naṃ. ²⁴ Bā inaddāni. ²⁵ Ck Bā -ri.

tathā tathā tuyham ahaṃ karomi
yathā yathā maṃ chādamāno¹ adesīti. 91.

Tattha muhūti punappuna, tathā tathā tuyhamahan ti ahaṃ
tuyhaṃ tathā tathā² vacanaṃ karomi, idāni³ karissāmi yathā yathā maṃ
chādayamāno⁴ adesi khādisasi, tasmā khād' ajja man ti. 5

Ath' assa⁵ vacanaṃ sutvā yakkho g. ā.:

99. N' etādisaṃ⁶ arahati khāditāye⁷

dhamme t̥hitaṃ saccavādiṃ vadaññuṃ,

muddhāpi tassa vipphaleyya⁸ sattadha

yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā⁹ 'ti. 92. 10

Taṃ sutvā kumāro „sace maṃ na khāditukāmo si atha
kasmā dārūni⁹ bhañjāpetvā aggim kāresīti¹⁰“ vatvā „palā-
yissati nu kho no ti tava parigaṇhatthāyā“ 'ti vutte „tvam
idāni maṃ kathaṃ parigaṇhissasi, so¹¹ 'haṃ tiracchānayaṇiyaṃ
nibbatto Sakkassa¹² devarañño attānaṃ parigaṇhituṃ¹³ na¹⁴ 15
adāsin“ ti vatvā

a. Indaṃ¹⁵ hi so brāhmaṇaṃ¹⁶ maññaṃāno (vol. III p. 51.)

saso¹⁷ avāsesi¹⁸ sake sarīre,

ten' eva so candimā devaputto

sasatthuto¹⁹ kāmduh' ajja²⁰ yakkho ti ā. 93. 20

Tass' attho: Indaṃ²¹ hi so sasapaṇḍito brāhmaṇo eso ti brāhmaṇaṃ
maññaṃāno ajja imaṃ sarīraṃ khāditvā idha vasū 'ti²² evaṃ sake sarīre attano
sarīraṃ dātum avāsesi²³ vāsāpesīti²⁴ attho sarīraṃ c' assa bhakkhatthāya adāsi,
Sakko pabbatarasāṃ pīletvā ādāya candamaṇḍale sasalakkaṇaṃ akāsi, tato
paṭṭhāya ten' eva sasalakkaṇena so candimā devaputto sasi sasīti evaṃ sa- 25
satthuto²⁵ lokassa kāmduho²⁶ pemavaddhano²⁷ ajja²⁸ yakkho virocāti,
kappaṭṭhiyaṃ h' etaṃ²⁹ paṭihāriyaṃ ti.

¹ Bā khāda-; read chādamāno? ² Ck^s omit one tathā. ³ Bā adds kiṃ. ⁴ Ck
cā-, Bā khā-, adding rocanamāno, B^s adds rocamāno. ⁵ Bā kumārassa in
the place of athassa ⁶ Bā ko tā-. ⁷ Bā -tāse. ⁸ Ck vipa-, C^s vipha-, Bā
phaleyyuṃ. ⁹ all three MSS -uni. ¹⁰ Bā kāresīti, Ck^s karohīti. ¹¹ Bā yo.
¹² Bā sakka. ¹³ Ck -tun. ¹⁴ Bā omits na. ¹⁵ so C^s; Bā idaṃ, Ck na idaṃ.
¹⁶ B^s -no. ¹⁷ Bā yaso. ¹⁸ Ck Bā ā-, C^s ā- corr. to a-. ¹⁹ Bā sasatthako.
²⁰ Bā -ruhaṇṇa ²¹ C^s indaṃ corr. to idaṃ, Bā idaṃ, Ck na idaṃ. ²² Bā hi.
²³ Ck āva-, C^s āvā-. ²⁴ C^s va. ²⁵ Ck sasutthato, Bā sasatthuko. ²⁶ Bā -ruho.
²⁷ Bā -vaḍḍhano. ²⁸ Bā ajjāpi. ²⁹ Bā kappaṭṭhiyaṇhetam, Ck^s kappaṭṭhiyaṃ-.

Taṃ sutvā yakkho kumāraṃ vissajjento

31. Cando yathā Rāhumukhā pamutto

virocate pannarase va bhānumā

evaṃ tvaṃ¹ porisādā pamutto

5

viroca Kampilla mahānubhāva²

āmodayaṃ³ pitaraṃ mātaraṃ ca,

sabbo ca te nandatu nātipakkho⁴ ti ā. 94.

Tattha bhānumā ti suriyo, i. v. h.: yathā⁵ pannarase Rāhumukhā pamutto cando vā bhānumā vā viroceti evaṃ tvaṃ pi mama santikā mutto

10 Kampillaratthe viroca mahānubhāva 'ti, nandatū 'ti tussatu⁶

„Gaccha mahāvīra“ 'ti M-aṃ uyyojesi. So pi taṃ nibbisevanam katvā pañcasīlāni⁷ datvā „yakkho nu kho eso no“ ti parigaṇhanto „yakkhānaṃ akkhīni rattāni honti animi-

15

sāni, chāyā na paññāyati, asaṃbhūtā honti, nāyaṃ yakkho, manusso esa, mayhaṃ kira pitu⁸ tayo bhātaro yakkhiniyā gahitā, tesu tāya⁹ dve khādītā bhavissanti eko¹⁰ puttasiṇehena paṭijaggito bhavissati¹¹, iminā tena bhavitabbaṃ, imaṃ netvā mayhaṃ pitu⁸ ācikkhitvā rajje paṭiṭṭhāpessāmīti¹² cintetvā

20

„evam¹³ bho, na tvaṃ yakkho, pitu me jeṭṭhabhātiko si, ehi mayā saddhiṃ gantvā kulasantake rajje chattaṃ ussāpehiti“ vatvā itarena „nāhaṃ manusso“ ti vutte „na tvaṃ mayhaṃ saddhasi, atthi pana so yassa saddahasīti“ pucchitvā „atthi asukaṭṭhāne dibbacakkhutāpaso¹⁴“ ti vutte taṃ ādāya tattha agamāsi. Tāpaso taṃ disvā va „kiṃ karonto¹⁵“ pitāputtā

25

araññe carathā“ 'ti vatvā tesam nātibhāvaṃ katesi. So¹⁶ porisādo tassa saddahitvā „tāta tvaṃ gaccha, ahaṃ ekasmiṃ yeva¹⁷ attabhāve dvidhā¹⁸ jāto, na me rajjen' attho, pabbajissāma' ahan“ ti tāpasassa santike isipabbajjaṃ pabbaji. Atha naṃ kumāro vanditvā nagaram agamāsi.

¹ Cks tvaṃ. ² Cks -vā. ³ Bā amodaya. ⁴ Cks pamokkhā. ⁵ Bā tathā. ⁶ Bā adda vā. ⁷ Bā -lādi. ⁸ Bā -tuno. ⁹ Bā omits tāya. ¹⁰ Ck eke, C eke corr. to eko. ¹¹ Bā -tūti. ¹² Bā ehi. ¹³ Bā -kkhukātā-. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā -omits so. ¹⁶ Bā -ññeva. ¹⁷ C e duvidhā. Ck dvi- corr. to dvi-, Bā duvidho.

Tam atthaṃ pakāśento S.¹

32. Tato have² dhitimā rājaputto
katañjali paggayha³ porisādaṃ
anuññāto sotthi sukhī arogo
paccāga⁴ Kampillam Alīnasatto⁵ ti 95.

gātham vatvā tassa nagaram gatassa negamādihi katakiriyaṃ das-
sento osānagātham ā.:

33. Tam negamā jānapadā ca sabbe
hatthārohā rathikā pattikā ca
namassamānā pañjalikā-m-upāgamum⁶:
nam' athhu te, dukkarakārako sīti. 96.

Rājā⁷ „kumāro kirāgato“ ti sutvā paccuggamanam akāsi.
Kumāro mahājanaparivāro gantvā rājānam vandi. Atha nam
so pucchi: „tāta katham tādīsā porisādā mutto sīti“. „Tāta
nāyam yakkho, tumhākaṃ jeṭṭhabhātā⁸ esa mayham petteyyo“
ti sabbapavattim⁹ ārocetvā „tumhehi mama petteyyam daṭṭhum
vaṭṭatīti“ āha. Rājā tam khaṇam nēva bherim carāpetvā
mahantena parivārena tāpasānam santikaṃ¹⁰ agamāsi. Mahātā-
paso tassa¹¹ yakkhiniyā ānetvā akhādītvā positakāraṇaṃ ca
yakkhabhāvākāraṇaṃ ca¹² tesam nātibhāvaṃ ca sabbam vitthā-
rena katesi. Rājā „ehi bhātika, rajjam kārehīti“ āha.
„Alam mahārājā“ 'ti. „Tena hi etha¹³, uyyāne vasissatha,
aham vo catupaccayehi¹⁴ upaṭṭhahissāmīti“. „Nāgacchāmi¹⁵
mahārājā“ 'ti. Rājā tesam assamato¹⁶ avidūre ekaṃ pabba-
tantaram¹⁷ khandhāvāram¹⁸ bandhitvā mahantaṃ taḷakam
kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanam¹⁹ kulasahassam ānetvā²⁰
mahāgāmaṃ²¹ nivesetvā²² tāpasānam bhikkhāhāram²³ patṭha-
pesi. So gāmo Cullakammāsadammanigamo²⁴ jāto. Suta-

¹ Bā adds āha. ² Ck bha-. ³ Bā -hā, Cks pariyagā. ⁴ Bā paccāgamā. ⁵ Bā
-linna-. ⁶ read: namassamān' añj-? Bā pañjaligatā up-. ⁷ Cks rāja. ⁸ Bā
-tiko. ⁹ Bā sabbam-. ¹⁰ Bā -ke. ¹¹ Bā tassā. ¹² Ck omits yakkha-. ¹³ Bā
ettha. ¹⁴ Bā catūhi-. ¹⁵ Bā na āg-, Ck na ga-. ¹⁶ Bā asamāpadato. ¹⁷ Ck
pabbatattaram? Bā pappautaram. ¹⁸ Cks omits kha-. ¹⁹ l'ā mahantaṃ. ²⁰
Bā adds mahādhanam kulasahassam. ²¹ Bā omits mahā. ²² Bā nivāsetvā. ²³
Bā -ācāram. ²⁴ Bā khuddakak - - nāma.

soṇamamahāsattena porisādassa damitapadeso¹ Mahākammāsa-
dammaṃ² nāmā³ 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne mātīposakatto⁴ sotā-
pattiphale patitṭhahi): „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesum,
5 tāpaso Sāriputto, porisādo Aṅgulimālo, kaniṭṭhā Uppalavaṇṇā, agga-
mahesī Rāhulamātā, Alīnasattukumāro⁵ aham evā⁶ 'ti. Jayaddisa-
jātakam.

4. Chaddantajātaka.

Kinno socasīti. Idam S. J. v. ekam daharabhikkhunim
10 ā. k. Sā kira Sāvatthiyam ekā kuladhītā gharāvāse ādīnavam disvā
pabbajitvā ekadivasam bhikkhunihi saddhim dhammasavanāya gantvā
alamkatadhammāsane nisīditvā dhammam desetassa Dasabalassa
aparimāṇapuṇṇāppabhāvanibbattaṃ uttamarūpasampattiyuttaṃ atta-
bhāvaṃ oloketvā „pariṇṇapubbā⁷ nu kho me bhavamhi carantiyā⁸
15 imassa purisassa pādapariṇṇapubbā⁹ 'ti cintesi. Ath' assā taṃ khaṇaṃ
nēva jātissaraṇṇānam uppajji: „Chaddantavāraṇakāle aham imassa
purisassa pādapariṇṇapubbā¹⁰ bhūtapubbā¹¹ 'ti. Ath' assā sarantiyā
mahantaṃ pītipāmojjaṃ uppajji. Sā pītivegena mahāhasitaṃ hasitvā
puna cintesi: „pādapariṇṇapubbā¹² nāma sāmikanāma hitajjhāsaya¹³ hi¹⁴
20 appakā¹⁵ ahitajjhāsaya¹⁶ va bahutarā, hitajjhāsaya¹⁷ nu kho aham imassa
purisassa ahoṣiṃ ahitajjhāsaya¹⁸ 'ti sā anussaramānā „aham appa-
mattakam¹⁹ dosam hadaye ṭhapetvā vīsamratanasatikam Chaddanta-
mahāgajissaram Sonuttaram nāma nesādam pesetvā visapītasallena²⁰
vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpesin²¹ 'ti addasa. Ath' assā soko
25 udapādi, hadayaṃ uṇhaṃ ahosi, sā sokaṃ sandhāretum asakkonti
assasitvā passasitvā²² mahāsaddena parodi. Taṃ disvā S. sitaṃ
pātukaritvā²³ „ko nu kho bhante hetu²⁴ sitassa pātukammāyā²⁵ 'ti
bhikkhusaṃghena puṭṭho „bhikkhave ayaṃ daharabhikkhuni pubbe
mayi kataṃ aparādhaṃ saritvā rodīti²⁶ 'ti vatvā a. ā.:

¹ B¹ adds pana. ² Bds -dammanigamo ³ B¹ mātū-. ⁴ B¹ alina-. ⁵ C¹
-cippā-, C² pariminnā-, B¹ pariṇṇapam-, B² paricippā. ⁶ B¹ vica-. ⁷ so
all three MSS. for -cāriyā? ⁸ B¹ omits hi. ⁹ C¹ omits appakā. ¹⁰ B¹ -kampi.
¹¹ B¹ visayantena sallena. ¹² C¹ -sen, B¹ -sī. ¹³ B¹ omits pa-. ¹⁴ B¹ pātum-.
¹⁵ B¹ adds ko paccayo. ¹⁶ B¹ rodātīti.

Atīte Himavati¹ Chaddanta-dahaṃ upanissāya aṭṭhasa-
 hassā hatthināgā vasimsu iddhimanto vehāsayaṃgamā². Tadā
 Bo. jeṭṭhakavāraṇassa putto hutvā nibbatti, so sabbaseto ahosi
 rattamukhapādo. So aparabhāge vuddhippatto³ aṭṭhāsīti-
 hatthubbedho ahosi viśaṃratanasatāyāmo⁴ aṭṭhapañṇāsahatthāya 5
 rajatadāmasadisāya soṇḍāya samannāgato, dantā pan' assa
 parikkhepato paṇṇarasahatthā ahesuṃ dīghato timsahatthā⁵
 chabbañṇāhi rasmihi⁶ samannāgatā. So aṭṭhannam nāgasa-
 hassānaṃ jeṭṭhako ahosi, paccekabuddhe⁷ pūjesi. Tassa dve
 aggamaheśiyo ahesuṃ Cullasubhaddā Mahāsubhaddā cā 'ti. 10
 Nāgarājā aṭṭhasahassanāgaparivāro Kaṇcanaguhāyain vasati.
 So pana Chaddantadaho āyāmato ca vitthārato ca pañṇāsa-
 yojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanappamāṇe ṭhāne sevālaṃ
 vā paṇakāṃ⁸ vā n' atthi, maṇikkandhavaṇṇaṃ udakam eva
 santiṭṭhati. Tadanantaraṃ yojanavitthatam suddham kalla- 15
 hāravanam⁹ taṃ udakam parikkhipitvā ṭhitam. Tadanantaraṃ
 yojanavitthatam eva suddham¹⁰ niluppalavanam taṃ parikkhi-
 pitvā ṭhitam, yojanayojanavitthatān' eva rattuppalasetuppala-
 rattapadumasetapadumakumudavanāni purimaṃ purimaṃ pa-
 rikkkhipitvā ṭhitāni, imesaṃ pana sattannaṃ vanānaṃ anantaraṃ 20
 sabbesaṃ pi tesāṃ kallahārādivasena¹¹ omīssakavanam yojana-
 vitthatam eva tāni parikkhipitvā ṭhitam. Tadanantaraṃ nā-
 gānaṃ patiṭṭhappamāṇe¹² uḍaḍe yojanavitthatam eva rattasāli-
 vanam. Tadanantaraṃ udakapariyante nilapīṭalohitodātasura-
 bhisukhumakusumasamākiṇṇaṃ khuddakagacchavanam. Iti 25
 imāni dasa vanāni yojanayojanavitthatān' eva. Tato khuddaka-
 rājamahārājamāsamuggavanam. Tadanantaraṃ tipusaelāḷukalā-
 bukakumbhaṇḍavallivanāni¹³. Tato pūgarukkhappamāṇaṃ¹⁴
 ucchuvanam. Tato hatthidantappamāṇaṃ¹⁵ kadaliphalaṃ

¹ Bā -vante. ² Bā vehāsāni-. ³ Bā vuḍhi-. ⁴ Bā viśa ra- ⁵ Bā casa-. ⁶ Bā
 rasmihi. ⁷ Bā pañcasate pacceka-. ⁸ C* pāna-, C* panna-. ⁹ Bā kallā-. ¹⁰
 C* suddha ¹¹ Bā kallahārādīnaṃ vasena. ¹² Bā kaṭippa-. ¹³ Bā -vanam.
¹⁴ C* puga-, Bā pugga-. ¹⁵ -daṇḍa-, adding phalaṃ.

kadalivanam. Tato sālivanam. Tadanantaram cāṭippamāṇa-phalam¹ panasavanam. Tato madhuraphalam ciñcavanam. Tato kaviṭṭhavanam². Tato omissako mahāvanasaṇḍo³. Tato veṇuvanam. Ayam assa tasmim kāle sampatti, Samyuttaṭṭha-
⁵ kathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathitā. Veṇu-
 vanam⁴ pana parikkhipitvā sattapabbatā ṭhitā, tesam bāhira-
 tato⁵ paṭṭhāya paṭhamo Cullakālapabbato⁶ nāma, dutiyo
 Mahākālapabbato⁷ nāma, tato Udaḥapabbato⁸ nāma, tato
 Candapassapabbato nāma, tato Suriyapassapabbato nāma, tato
¹⁰ Maṇipassapabbato nāma, tato⁹ sattamo Suvannaṇapassapabbato
 nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadahaṃ parikkhi-
 pitvā pattassa mukhavaṭṭi viya ṭhito, tassa abbhantarimapaṇṇaṃ
 suvaṇṇavaṇṇaṃ, tato nikkhantena obhāsenā Chaddantadaho
¹⁵ samuggatabālasuriyo viya hoti, bāhirimappabbatesu¹⁰ pana eko
 ubbedhato cha yojanāni eko pañca eko cattāri eko tīni eko
 dve eko yojanam. Evaṃ sattapabbataparikkhittassa pana
 tassa dahassa pubbuttarakaṇṇe udakavātapaharaṇokāse mahā-
 nigrodharukkho¹¹, tassa khandho parikkhepato pañcayojaniko
 ubbedhato sattayojaniko, catūsu disāsu catasso sākhā chayo-
²⁰ janikā, uddhaṃ uggatasākhāpi chayojanikā va, iti so mūlato
 paṭṭhāya ubbedhena terasayojaniko sākhānaṃ orimantato yāva
 pārīmantā dvādasayojaniko¹² atṭhahi pārōhasahashehi¹³ paṭi-
 maṇḍito Muṇḍamaṇipabbato viya vilasamāno¹⁴ tiṭṭhati. Chad-
 dantadahassa pana pacchimadisābhāgena¹⁵ Suvannaṇapabbate
²⁵ dvādasayojanikā Kañcanaguhā. Chaddanto¹⁶ nāgarājā vassā-
 ratte atṭhasahassanāgaparivuto Kañcanaguhāyaṃ vasati, gimha-
 kāle udakavātaṃ sampaṭicchamāno mahānigrodhamūle pārō-
 hantare¹⁷ tiṭṭhati. Ath' assa ekadivasam „mahāsālavanam
 pupphitan“ ti ārocayimsu, so saparivāro „sālakīlaṃ kīlissāmīti“

¹ Ck -ṇam-. ² B² kapīṭha-, B³ kapittha-. ³ B² soṇḍo. ⁴ B² tato veḷuvanam.

⁵ B² -rantarato. ⁶ C² -kāla-, B² cu'la-. ⁷ C² -kāla-. ⁸ Ck² udakapassapab-

⁹ C² B² omīti tato. ¹⁰ so Ck²; B² bāhīrapa-. ¹¹ B² add atthi. ¹² B² -kā.

¹³ Ck roha-, B² poro-. ¹⁴ Ck B² vilā-, C² villa- corr. to vilā-. ¹⁵ C² B² -ge.

¹⁶ B² add nāma. ¹⁷ B² poro-.

taṃ sālavanam gantvā ekaṃ supupphitaṃ sālaruḁḁhaṃ kum-
 bhena pahari. Tada¹ Cullasubhaddā uparivātapasse ʒhitā,
 tassā sarīre sukkhadaṇḁakamissāni² purāṇapaṇṇāni c' eva
 tambakipillikāni ca patimsu. Mahāsubhaddā pana³ adhovāta-
 passe ʒhitā, tassā sarīre pupphareṇukiṇṇakkhapattāni patimsu. 5
 Cullasubhaddā⁴ „attano piyabhariyāya upari pupphareṇukiṇ-
 jakkhapattāni pātesi, mama sarīre sukkhadaṇḁakamissāni
 purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca⁵, hotu jānissāmīti“
 Mahāsatte veram bandhi. Aparam pi divasaṃ nāgarājā sa-
 parivāro nahānatthāya Chaddantadahaṃ otari, atha dve taruṇa- 10
 nāgā soṇḁeli usirakalāpe gahetvā Kelāsakūṭam majjantā viya
 nahāpesuṃ, tasmim nahātvā uttiṇṇe dve kaṇeruyo⁶ nahāpesuṃ,
 tāpi uttaritvā M-assa santike aṭṭhaṃsu. Tato aṭṭhasahassa-
 nāgā saram otaritvā udakakīlam kīlitvā sarato nānapupphāni
 āharitvā rajatathūpaṃ alamkarontā⁷ viya M-am alamkaritvā 15
 pacchā dve kaṇeruyo⁸ alamkarimsu. Ath' eko hattbi sare
 vicaranto sattuddayamahāpadumaṃ⁹ labhitvā āharitvā M-assa
 adāsi. So taṃ soṇḁāya gahetvā reṇuṃ kumbhe okiritvā
 jeṭṭhikāya⁹ Mahāsubhaddāya adāsi. Tam disvā itarā „idam pi
 sattuddayamahāpadumaṃ¹⁰ attano piyabhariyāya eva dadāti 20
 na mayhan“ ti puna pi tasmim veram bandhi. Ath' eka-
 divasaṃ B-tte madhuraphalāni c' eva bhisamuḁālāni¹¹ ca
 pokkharamadhunā yojetvā pañcasate paccekabuddhe bhojente¹²
 Cullasubhaddā⁴ attanā laddhaphalāphalam paccekabuddhānam
 datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbattitvā Subhaddā nāma 25
 rājakaṇṇā hutvā vayappattā Bārāṇasiraṇṇo aggamahesibhāvam
 patvā tassa piyā manāpā taṃ attano rucim kāretum samatthā
 hutvā tassa ācikkhitvā ekaṃ luddakam¹³ pesetvā imam hat-
 thim visapītena kaṇḁena vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā

¹ Cks omit ta-. ² Bd rukka -- missakāni. ³ Cks omit pana. ⁴ Bd cūla-. ⁵
 Bd adds pātesi. ⁶ Bd kaṇerukāyo. ⁷ Bd -to, C -tā corr. to -to. ⁸ Bd
 -ddayaṃ nāma mahā-. ⁹ Ck jeṭṭhitā ti, C jeṭṭhitā ni. ¹⁰ Bd -yamamahā-.
¹¹ Bd -mūlāni. ¹² C -to corr. to -te. Bd -jante. ¹³ Bd luddam.

chabbapaṇṇamaṁsī vissajjente yamakadante āhārāpetum samatthā
 homīti“ patthanam t̐apesi. Sā tato paṭṭhāya gocaram āga-
 hetvā sussitvā nacirass’ eva kālam katvā Maddaraṭṭhe rāja-
 mahesiyā kucchismim nibbatti, Subhaddā ti ’ssā nāmam
 5 karimsu. Atha nam vayappattam Bārāṇasirañño adamsu, sā
 tassa piyā ahosi manāpā soḷasannam itthisahassānam jeṭṭhikā,
 jātissaraññānam patilabhi. Sā cintesi: „saṁiddhā me patthanā,
 idāni tassa nāgassa yamakadante āhārāpessāmīti“. Tato sarīram
 telena makkhetvā kilīṭṭhavattham nivāsetvā gilānākāram das-
 10 setvā¹ mañcake nipajji. Rājā „kuhim Subhaddā“² ti vatvā
 „gilānā“ ti sutvā sirigabbham pavisitvā mañcake nisīditvā
 tassā piṭṭhim parimajjanto paṭhamam g. ā.:

1. Kin nu socasi anujjaṅgi³, paṇḍu sī varavaṇṇini,
 milāyasi visālakkhi, mālā va parimadditā ti. 97.

15 Tattha anujjaṅgīti⁴ kañcanasannibhasarīre, mālā va parimadditā
 ti batthehi parimadditapadumamālā viya

Tam sutvā sā itaram gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten’ upaccagā,
 na so sulabharūpo va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

20 Tattha na so ti yādiso mama supinantenā upaccagā supinam passantiyā
 mayā diṭṭho dohaḷo so sulabharūpo viya na hoti dullabho so, mayham pana
 tam⁵ alabhantiyā jīvitanu n’ atthīti avoca⁶.

Tam sutvā rājā gātham āha:

n. Ye keci mānusa kāmā idhalokasmiṁ nandane

25 sabbe te pacurā mayham, ahan te dammi dohaḷan ti. 99.

Tatthā pacurā ti bahū sulabhā⁷.

Tam sutvā devī „mahārāja, dullabho mama dohaḷo, na
 nam idāni kathemi, yāvatakā pana vo⁸ vijite luddā te sabbe

¹ B^d adds sirigabbham pavisitvā. ² B^d cūlasu-. ³ B^d -caṅgi. ⁴ B^d -caṅgīti.

⁵ B^d tañca. ⁶ B^d -caṁ. ⁷ B^d add bhadda subhaddā idhalokasmi manussa
 kāmā manussehi paṭṭhiyamānā ye keci sattaratanaṁandane manussehi ye keci
 pañca kāmagaṇā atthī sabbe te vatthukāmakilesakāme aham te tuyham dadāmi

⁸ B^d te.

sannipātāpetha¹, tesam majjhe kathessāmīti“ dipentī anan-
taram g. ā.:

4. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,

etesam aham akkhissam yādiso mama dohaḷo ti². 100.

Rājā „sādhū“ 'ti sirigabbhā nikkhamitvā „yāvatikā³ 5
tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe luddā te sabbe⁴ sannipātentū' 'ti'
bheriṇ carāpethā“ 'ti amacce āṇāpesi, te tathā akaṃsu.
Nacirass' eva Kāsiraṭṭhavāsino⁶ luddā yathābalaṃ paṇṇākāraṃ
gahetvā⁷ āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesum, te sabbe pi saṭṭhi-
sahassamattā ahesum. Rājā tesam āgatabhāvaṃ nātvā vāta- 10
pāne t̥hito hattham pasāretvā tesam āgatabhāvaṃ deviyā
kathento

5. Ime te luddakā devi katahatthā visāradā

vanaññū ca migaññū ca, mama te⁸ cattajīvita ti ā. 101.

Tattha ime te ti ye tvaṃ sannipātesīṃ ime te, katahatthā ti vijjhana- 15
chedane sukatahatthā kusalaṃ susikkhitā, visāradā ti nibbhayā, vanaññū ca
migaññū cā 'ti vanaṃ ca mige ca jānanti, mama te⁹ ti sabbe pi te mama¹⁰
cattajīvita, yam ahaṃ¹¹ icchāmi taṃ karonti.

Taṃ sutvā devī te āmantetvā itaraṃ g. ā.:

6. Luddaputtā nisāmetha yāvant' ettha samāgatā:

20

chabbisāṇaṃ¹² gajaṃ setaṃ addasaṃ supinen' ahaṃ¹³,
tassa dantehi me attho, alābhe n' atthi jīvitān ti. 102.

Tattha nisāmethā 'ti supātha, chabbisāṇaṃ ti chabbapṇavisāṇaṃ.

Taṃ sutvā luddaputtā

7. Na no pitunnaṃ na pitāmahānaṃ

25

diṭṭho suto kuṇjaro chabbisāṇo

¹ B^d -pātetha. ² B^d add tattha deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi
sabbe te luddā samāyanti pakkosiṃsu ahaṃ yādiso mama dohaḷo etesaṃ lud-
dānaṃ akkhissam akkhissāma taṃ. ³ B^d -vattakā. ⁴ B^d sam. ⁵ B^d sannip-
pātathāya in the place of san-. ⁶ B^d kāsikaraṭṭha-. ⁷ B^d add āgantvā. ⁸
C^s omits te, B^d has hatthe. ⁹ C^s mama te corr. to mamatthe, B^d mamatte.
¹⁰ B^d pi ca ete mamatte. ¹¹ B^d -tā yam ayaṃ. ¹² C^k B^d -naṃ. ¹³ B^d
supine ahaṃ.

yam addasā¹ supine rājaputti,
akkhāhi no vādiso hatthināgo² ti bhāsimsu. 103.

Tattha pitunnaṃ ti karaṇatthe kāmivacaṇaṃ, i. v. h.: n' eva amhākaṃ
pitūhi na pitūmahehi evarūpo kuṇjaro dīṭṭhapubbo pageva amhehi, tasmā attanā
5 dīṭṭhalakkhanavasena akkhāhi⁸ no yādiso tayā dīṭṭho batthināgo ti.

Anantaram gāthāpi teli⁴ yeva vuttā:
 8. Disā catasso vidisā catasso⁵ (vol. I p. 401.)
 uddham adho, dasa disā⁶ imāyo,
 kataman: disam tiṭṭhati nāgarājā
 10 7am addasā¹ supine chabbisānan ti. 104.

Tattha disā⁷ ti disā⁸, kataman ti etāsu disāsu katamāya disāya

Evam vutte Subhaddā⁹ sabbe ludde oloketvā tesam
antare patthaṭapādaṃ¹⁰ bhattapuṭasadisajamghaṃ¹¹ mahājānuṃ
mahāphāsukaṃ¹² bahalamassuṃ tambadāṭhikaṃ nibbiddha-
15 piṅgalaṃ¹³ dussaṇṭhānaṃ bhībhaccaṃ¹⁴ sabbesaṃ matthaka-
matthakena paññāyamānaṃ M-assa pubbe verim Sonuttaraṃ¹⁵
nāma nesādaṃ disvā „esa mama vacanaṃ¹⁶ kātuṃ sakkhissa-
tīti“ rājānaṃ anujānapetvā taṃ ādāya sattabhūmakapāsādaṣṣa
uparimatalaṃ āruyha uttarasīhapañjaraṃ vivaritvā Uttara-
20 himavantābhimukhaṃ hatthaṃ pasāretvā catasso gāthā ābhāsi.

9. Ito ujum¹⁷ uttariyam¹⁸ disāyam
atikamma¹⁹ so satta girī²⁰ brahante
Suvannapasso nāma²¹ girī²⁰ ulāro
supupphito kimpurisānuciṇṇo. 105.

25 10. Āruyha selam bhavanam²² kinnarānam
olokaya²³ pabbatapādamulam.

1 C^s -sā corr. to -sām, B^d -sa. 2 C^{ks} hatthināho. 3 B^d bhak-. 4 C^{ks} gāthāhi te. 5 C^k omits vi-. 6 C^{ks} disā rā. 7 C^k disatā, C^s disātā. 8 B^d disāsu. 9 B^d cūlasu-. 10 B^d patthatha-. 11 C^k hattapūṭasādisām-, C^s bha--sām-, B^d -sadīgha-. 12 C^k B^d -pā-. 13 B^d nippaddham-. 14 B^d vibhajjani. 15 C^s soṇu-. 16 C^k esa camamanā, C^s esa mamamanā? 17 C^{ks} -ū. 18 B^d -rā-. 19 C^{ks} atikka-. 20 all three MSS. -ri. 21 all three MSS. for pi? 22. so all three MSS. for bhavam? 23. so all three MSS. for -vā?

atha dakkhasī meghasamānavañṇam
nigrodharājaṃ aṭṭhasahassapādaṃ¹. 106.

11. Tath' acchatī kuñjaro chabbisāṇo
sabbaseto² duppasaho parehi³,
rakkhanti naṃ⁴ aṭṭhasahassanāgā
isādantā⁵ vātajavappahārino. 107. 5
12. Tiṭṭhanti te bhīmūla⁶ passasantā,
kuppanti vātassa pi eritassa,
manussabhūtaṃ pana tattha disvā
bhasmaṃ⁷ kareyyuṃ, nāssa⁸ rajo pi tassā⁹ 'ti. 108. 10

Tattha¹⁰ ito ti imamahā ṭhānā, uttariyaṃ¹¹ ti uttarāyaṃ¹², ulāro ti mahā¹³ itarehi chahi pabbatehi uccataro, olokayā¹⁴ 'ti¹⁵ olokeyyāsi, tatthacchatī ti tasmiṃ nigrodharukkhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampaṭicchanto¹⁶ tiṭṭhati, duppasaho ti aññe¹⁷ taṃ upagantvā pasayhakāraṃ kātum samatthā nāma¹⁸ 'ti atthīti duppasaho parehi¹⁹, isādantā ti rathīsāsamanādanā, vāta- 15
javappahārino ti vātajaveṇa gantvā paccāmitte paharaṇasīlā²⁰, bhīmūlā²¹ ti bhīmasanakamahāsaddā nibaddham²² assāsam²³ muñcantā²⁴, eritassā²⁵ 'ti vātassa yaṃ²⁶ saddānubaddham eritaṃ calanaṃ kampanaṃ tassa²⁷ pi kuppanti²⁸ evaṃ pharusam, nāssa²⁹ 'ti tassa nāsāvātena³⁰ viddhamāsitvā bhasmaṃ ka-
tassa³¹ tassa rajo³² pi na³³ bhaveyya. 20

Taṃ sutvā Sonuttaro³⁰ maraṇabhayaabhīto³¹

13. Bahū h' ime rājakulamhi santi
pilandhanā³² jātarūpassa devi

¹ so Cks; l's -poram; read pi for aṭṭha? ² so all three MSS. ³ Bd -bhi.
⁴ Cks taṃ. ⁵ Bd byāsadanantā. ⁶ so Bd for bhīmūlā, Cks timūlā. ⁷ Bd
asmī. ⁸ so Cks for na? Bd nasā, B^o nāsā. ⁹ Bds add bho luddaputta so tvam.
¹⁰ Bd -rā-. ¹¹ Bd -rāya dīsāyaṃ, adding ujum gaccha gacchāhi gantvāna bra-
hante sattagiri atikkamma atikkantena tayā pathamameva chapabbate atikkamitvā
suvaṇṇapasso nāma giri kidiso. ¹² Bd mahanto. ¹³ Cks si ¹⁴ Bd adds ac-
chatī. ¹⁵ Bds -ehi. ¹⁶ Bd parebhi, adding evarūpo kuñcaro tattha tasmi nigro-
dhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampaṭicchanto acchatī tiṭṭhati ludda aṭṭha
sahassanāgā kimdisā. ¹⁷ Bd adds evarūpā aṭṭhasa nāgā naṃ rakkhanti. ¹⁸ Bd
bhīmūlan, Cks timūlā. ¹⁹ Bd nubandham. ²⁰ Bd -sa passāsantā. ²¹ Cks muc-
cantā, Bd muñcantā tiṭṭhanti. ²² Bd vātapaharitassa yaṃ. ²³ Bd tassā ²⁴
Bd adds te nāgā tattha tasmi ṭhāne āgataṃ manussabhūtaṃ disvā. ²⁵ Bd
nassā. ²⁶ Bd nāsāvāteneva. ²⁷ Bd katvā. ²⁸ Bd adds rajaññabhāvaṃ
bhasmaṃ pi kareyyuṃ. ²⁹ Bd omits pīna. ³⁰ Cs Bd soṇu-. ³¹ Bd adds
huvā. ³² Bd piladdhanā.

muttā maṇī veluriyāmayā ca,
 kiṃ kāhasī dantapilandhanena¹,
 udāhu ghāteṣṣasi luddaputte ti āha. 109.

Tattha pilandhanā² ti ābharaṇāni, veluriyāmayā ti veluriyāmayāni,
 5 ghāteṣṣasīti udāhu pilandhanapadesena luddaputte ghātāpetukāmāstīti pucchati³.

Tato devī gātham āha:

14. Sā issitā dukkhitā c' asmi ludda,
 uddhañ ca⁴ sussāmi anussarantī,
 karoḥi me luddaka etam atthaṃ,
 10 dassāmi te gānavarāni pañca 'ti. 110.

Tattha sā ti sā ahaṃ, anussarantīti tena vāraṇa⁵ mayi kataṃ
 veraṃ anussaramānā, dassāmi te ti etasmīm te atthe nippādite⁶ sañ-
 vacchare sataṣaṣṣuṭṭhānake pañca gāme⁷ dadāmiṭi.

Evañ ca pana vatvā „samma luddaka 'ahaṃ etam'⁸
 15 chaddantahatthim mārāpetvā⁹ yamakadante āharāpetum¹⁰
 samatthā homīti¹¹ paccekabuddhānaṃ dānaṃ datvā patthanaṃ
 ṭhapesim, mayā supinantena diṭṭhan¹² nāma n' atthi, sā pana
 mayā patthitapatthanaṃ samijjhissati, tvaṃ gacchanto mā bhā-
 yīti¹³ taṃ samassāsesi¹⁴. So „sādhū ayyo¹⁵“ ti tassā va-
 20 canaṃ sampatīcchitvā „tena hi me pākaṭaṃ katvā tassa
 vasanaṭṭhānaṃ kathehīti“ pucchanto

13. Katth' acchatī¹⁶ kattha-m-upeti ṭhānaṃ,
 vīthi 'ssa kā nahānagatassa hoti,
 kathaṃ¹⁷ hi so nahāyati nāgarājā,
 25 kathaṃ vijānemu gatiṃ gajassā 'ti ā. 111.

Tattha katthacchatīti kattha vasati, katthamupeti ṭhānaṃ ti
 kattha tiṭṭhatīti attho, vīthiessa kā ti tassa nahānagatassa kā vīthi hoti,
 kataramaggena nāma¹⁸ gacchatīti¹⁹, kathaṃ vijānemu 'ti tayā akathīte
 mayā kathaṃ tassa gajassa gatiṃ vijānissāma, tasmā kathehi no ti attho.

¹ B^d piladdhanena, adding māretukāmā kuṇjaraṃ chabbisāṇaṃ. ² C^k -nāni, B^d piladdhanā. ³ B^d pucchi. ⁴ B^d uddhacca. ⁵ B^d adda pūre. ⁶ C^k B^d nippā-. ⁷ B^d varagāme te tuyhaṃ dassāmi. ⁸ B^d eka. ⁹ B^d māretvā. ¹⁰ C^k -tu. ¹¹ B^d diṭṭhā. ¹² B^d -ssāsīti. ¹³ B^d -e. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ C^k kattha, C^k kattha corr. to kathaṃ, B^d kathaṃ. ¹⁶ B^d adda so. ¹⁷ B^d -ati.

Tato sã jātissaraññānena paccakkhato diṭṭhatṭhānam tassa acikkhanti dve gāthā abhāsi:

16. Tatth' eva sã pokkharanī adūre
rammā sutitthā ca mahodikā¹ ca
sampupphitā bhamaragaṇānucinnā,
ettha hi so nahāyati nāgarājā. 112. 5
17. Sīsam nahāto² uppalamālabhārī
sabbaseto puṇḍarikattacāngī³
āmodamāno⁴ gacchatī [san] niketaṃ
purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan ti. 113. 10

Tattha tatthevā 'ti tassa vasanaṭṭhāne yeva, pokkharanīti Chaddantadāham sandhāyāha, sampupphitā ti duvidhehi kumudehi tividhehi uppalehi pañcavaṇṇehi ca paḍimehi samantato pupphitā, ettha hi so ti so nāgarājā ettha Chaddantadahe nahāyati, uppalamālabhārīti uppalādīnam jalajathalajānam pupphānam mālāṃ bharanto⁵, puṇḍarikattacāngīti⁶ puṇḍarikasadisattacabhāvena⁷ odātena aṅgena samannāgato, āmodamāno⁸ ti āmoditapamodito, sanniketaṃ ti attano vasanaṭṭhānam, purakkhatvā ti sabbabhaddam⁹ nāma mahesiṃ purato katvā aṭṭhahi nēgasahashehi parivuto attano vasanaṭṭhānam gacchatī.

Tam sutvā Sonuttaro „sādhū ayye, ahan tam vāraṇaṃ 20
māretvā dante āharissāmi“ sampatiṇṇi. Ath' assa sã
tuṭṭhā sahassaṃ datvā „gehaṃ tava gaccha, ito sattāhacca-
yena tattha gamissasīti“ tam uyyojetvā kammāre pakkosā-
petvā „tāta¹⁰ ambhakaṃ vāsipharasukuddālanikhādanamuṭṭhika-
velugumbacchedanasatthitinaḷāyanaasilohadaṇḍakhānukaayasim- 25
ghātakehi attho, sabbam sīgham katvā āharā“ 'ti ānāpetvā
cammakāre pakkosāpetvā „tāta ambhakaṃ kumbhakāragāhikam¹¹
cammabhastam¹² kātum vaṭṭati¹³, cammayottavarattahatthipāda-
upāhanacammachattehi¹⁴ pi no attho, sabbam sīgham katvā
āharā 'ti ānāpesi. Te ubho pi sabbāni tāni sīgham katvā 30

¹ Bđ -dakā. ² read nahāt' ? ³ Ck -i, Bđ puṇḍarikattacāngī. ⁴ Ck Bđ a-. ⁵ Bđ dhārento. ⁶ Ck puṇḍarikattha-, Bđ puṇḍarikattacāngīti. ⁷ Bđ puṇḍarikasadisattacabhāvena. ⁸ Ck a-. ⁹ Cks sabbam-. ¹⁰ Ck tāta, Cs tāta corr. to tāta. ¹¹ Bđ -gāhikam. ¹² Cs cammam bhestaṃ. ¹³ Cks vaṭṭatīti. ¹⁴ Cks yottañca-ratta-, Cs -upāhanañca cam-, Bđ -yottam varattam - - upāhanam.

āharitvā adamsu. Sā tassa pātheyyaṃ samvidahitvā araṇisa-
 hitaṃ ādiṃ katvā¹ sabbam upakaraṇaṃ ca baddhasattuādikaṃ²
 pātheyyaṃ ca sammabhasāyaṃ pakkhipi, taṃ sabbam pi
 kumbhabhāramattaṃ ahosi. Sonuttaro pi attano parivacchaṃ
 5 katvā sattame divase āgantvā devīṃ vanditvā aṭṭhāsi. Atha
 naṃ sā „niṭṭhitaṃ te samma⁴ panthūpakaraṇaṃ⁵, imaṃ⁶ tāva
 pasibbakaṃ gaṇhā“⁷ 'ti āha. So pana mahāthāmo pañcannaṃ
 hatthīnaṃ balaṃ dhāreti, tasmā taṃ pūpapasibbakaṃ⁸ viya
 ukkhipitvā upakacchantare ṭhapetvā rittahattho viya aṭṭhāsi.
 10 Cullasubhaddā⁹ luddassa dāraṇānaṃ paribbayaṃ datvā rañño
 ācikkhitvā Sonuttaraṃ uyyojesi. So pi rājānaṃ ca devīṃ ca
 vanditvā rājanivesanā oruyha rathe ṭhapetvā mahantena pari-
 vārena nagarā nikkhamitvā gāmanigamaparamparāya¹⁰ paccan-
 taṃ patvā jānapade¹¹ nivattetvā paccantavāsīhi saddhiṃ
 15 araṇṇaṃ pavisitvā manussapathaṃ atikkamma paccantavāsīno
 pi nivattetvā ekako va gacchanto tīṃsayojanikaṃ maggaṃ¹²
 dabbagahanaṃ kāsagahanaṃ tiṇagahanaṃ¹³ tulasigahanaṃ¹⁴
 saragahanaṃ¹⁵ tirivacchagahanādīni¹⁶ chakaṇṭakagumbaka-
 gahanāni vettagahanaṃ omīssakagahanaṃ naḷavanasaravana-
 20 gahanasadisāṃ¹⁷ uragena pi dubbinivijjhaṃ ghanavanagahanaṃ
 rukkhagahanaṃ veḷugahanaṃ¹⁸ kalalagahanaṃ udakagahanaṃ
 pabbatagahanaṃ ti aṭṭhārasagahanaṃ paṭipāṭiyā patvā¹⁹ dabbā-
 gahanādīni asitena lāyitva²⁰ tulasigahanādīni veḷugumbacche-
 danasatthena chinditvā rukkhē pharasunā koṭṭetvā²¹ atimahante
 25 nikhādanena vijjhitvā maggaṃ karonto veḷuvane nisseṇiṃ katvā
 veḷugumbaṃ²² āruyha veḷuṃ chinditvā aparassa veḷugumbassa
 upari pāṭetvā veḷugumbamatthaken²³ eva gantvā kalalagahane

¹ Bā āharitvā. ² Ck^o -sattuṃ-, Bā bandhasatthuādikaditvā. ³ Bā omits sa-. ⁴ Bā sabbūpa-. ⁵ Bā idam. ⁶ Ck^o puppasimbakaṃ, Bā tamputapasippa-. ⁷ Bā omits culla. ⁸ Bā -nigama janapadamparamparāya. ⁹ Bā ja-. ¹⁰ Ck^o tīm-
 yojana, C^o tīṃsayojanikaṃ maggaṃ corr. to tīṃsayojanaṃ. ¹¹ Bā adda sara-
 gahanaṃ. ¹² Bā tū-. ¹³ Ck^o sarasiga-. ¹⁴ Bā -dīnaṃ vasena. ¹⁵ Bā naḷa-
 gahanaṃ sara-. ¹⁶ C^o omits rukkhagahanaṃ veḷugahanaṃ. ¹⁷ Bā petvā upa-
 gantvā. ¹⁸ Bā palā-. ¹⁹ Ck^o koṭṭhe-, Bā koṭe-. ²⁰ Bā veḷuvanagumbaṃ.

sukkhapadaram¹ attharivā tena gantvā aparam attharivā
 itaram khipitvā puna purato attharanto tam atikkamitvā
 donim katvā tāya udakagahanam taritvā pabbatapāde t̥hatvā
 ayasimghāṭakam yottena bandhitvā uddham khipitvā pabbate
 laggāpetvā yottenāruya vajiraggena lohadaṇḍena pabbatam 5
 vijjhivā khāṇukam koṭṭetvā tattha t̥hatvā simghāṭakam
 ākaḍḍhitvā puna upari laggāpetvā tattha t̥hito cammayottam
 olambetvā tam ādāya otarivā heṭṭhimakhāṇuke bandhitvā
 vāmahatthena yottam gahetvā dakkhiṇahatthena muggaram
 ādāya yottam paharivā khāṇukam niharivā puna abhirūhati, 10
 eten' upāyena pabbatamatthakam āruya parato² otaranto³
 purimanayen' eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukam koṭṭetvā
 cammapasibbake yottam⁴ bandhitvā khāṇuke⁵ veṭhetvā⁶ sayam
 antopasibbake nisīditvā makkakaṭakānam makkakasuttavissajjanā-
 kārena yottam viniveṭhento otari⁷, cammachattena vātam gāhā- 15
 petvā sakuno viya otaratīti⁸ pi vadanti yeva. Evaṃ tassā
 Subhaddāya vacanam ādāya nagarā nikkhamitvā sattarasa-
 gahanāni atikkamitvā pabbatagahanam patvā tatrāpi cha
 pabbate atikkamitvā Suvannapassapabbatamatthakam abhirūha-
 bhāvam⁹ ācikkhanto¹⁰ S. ā.:

20

18. Tatth' eva so uggahetvāna vākyam
 ādāya tūṇiṃ ca dhanuṃ ca luddo
 vitureyyati¹¹ satta giri¹² brahante
 Suvannapassam nāma girim¹³ ulāram. 114.
 19. Āruya selam bhavanam¹⁴ kinnarānam 25
 olokayī¹⁵ pabbatapādamūlam,
 tatth' addasā meghasamānavannam
 nigrodharājām atṭhasahassapādam¹⁶. 115.

25

¹ Bā sukharukkhapa-. ² Bā pu-. ³ Bā adds itare. ⁴ Bā yottakam. ⁵ Bā
 -kam. ⁶ Bā pavedhitvā. ⁷ Bā -riti. ⁸ Bā otarantiti. ⁹ Bā abhirūya. ¹⁰
 Bā āvikaronto. ¹¹ so Cks; Bā vitariyati. ¹² all three MSS. -i. ¹³ so all
 three MSS. for pi? ¹⁴ so all three MSS. for bhavam? ¹⁵ all three MSS. -yi.
¹⁶ so Cks; Bā -poram; read pi for atṭha?

20. Tatth' addasā kuñjaram chabbisāṇaṃ
sabbasetam duppasahaṃ parehi¹,
rakkhanti naṃ aṭṭhasahassanāga
isādantā² vātajavappahārino. 116.
- 5 21. Tatth' addasā pokkharaniṃ adūre
rammaṃ sutitthaṃ ca mahodikaṃ³ ca
sompupphitaṃ bhamaragaṇānuciṇṇaṃ
yattha hi so nahāyati nāgarājā. 117.
- 10 22. Disvāna nāgassa gatiṃ ṭhitiṃ ca
vithi 'ssa yā nahānagatassa hoti
opātaṃ āgañchi anariyarūpo
payojito cittavasānugāyā 'ti. 118.

Tattha so ti bhikkhave so luddo tatth' eva sattabhūmikapāsādātale
ṭhitāya tassā⁴ vacanaṃ uggahetvā saratūñiraṇ⁵ ca mahādhanuṃ ca ādāya
15 pabbatagahanaṃ patvā kataro nu kho Suvappapassapabbato nāma 'ti satta
mahāpabbate vitureyyāti⁶ tasmim kāle tuletī tīreti, so evaṃ tīrento Suvappa-
passaṃ nāma girivaraṃ⁷ disvā ayaṃ so bhavissatīti cintesi, olokayīti taṃ
kinuarānaṃ bhavanabhūtaṃ⁸ pabbataṃ āruya Subhaddāya dinnasaññāvasena⁹
heṭṭhā¹⁰ olokesi, tatthā 'ti tasmim pabbatapādamūle avidūre yeva taṃ
20 nigrodhaṃ addasa, tatthā 'ti tasmim nigrodhamūle ṭhitaṃ, tatthā 'ti tatth'
eva antopabbate tassa nigrodhassa avidūre¹¹ yattha so nahāyati taṃ pokkha-
raniṃ addasa, disvāna 'ti gāthāyaṃ Suvappapassapabbatā oruya hatthiṇaṃ
gatakāle hatthipādakaupāhanaṃ āruya tassa nāgarāṇṇo gatattṭhānaṃ nibaddha-
vasanaṭṭhānaṃ¹² upadhārento iminā maggena gacchati idha nahāyati nahāyitvā¹³
25 uttiṇṇo idha tiṭṭhatīti sabbam disvā ahirikabhāvena anariyarūpo tāya citta-
vasānugāya payojito tasmā opātaṃ āgañchi¹⁴ paṭipajji, āvāṭaṃ khaṇīti uttho.

Tatthāyaṃ¹⁵ anupubbikathā: so kira M-assa vasanokāsaṃ
sattamāsādhikehi sattehi samvaccharehi¹⁶ sattadivasehi patvā
vuttanayena tassa¹⁷ vasanokāsaṃ sallakkhetvā idha āvāṭaṃ
30 khaṇitvā¹⁸, tasmim ṭhito vāraṇādhipatiṃ¹⁹ vijjhितvā jivitakkha-
yaṃ pāpessāmīti²⁰ vavatthapetvā araṇṇaṃ pavisitvā thambhā-
dīnaṃ²⁰ atthāya rukkhe chinditvā dabbasambhāre sajjetvā

¹ Bā -bhi. ² Bā byāsā-. ³ Bā -da-. ⁴ Bā adds subhaddāya. ⁵ Cks -tuñhiraṇ. Bā -tuñhiṇ. ⁶ so Cks; Bā vitariyati. ⁷ Bā giriulāraṇ. ⁸ Cks -naṃbhū-. ⁹ Bā -saññāvasena. ¹⁰ Cks add na. ¹¹ Bā adds patvā. ¹² Bā nibandhaṃ vasanaṭṭhānaṃ. ¹³ Bā nhatvā. ¹⁴ Bā tasmā upātaṃ āgañchi, Cks tassā ovādaṃ āgañchi. ¹⁵ Bā tatrāyaṃ. ¹⁶ Bā adds ca. ¹⁷ Ck tassā, Cs tassā corr. to tassa. ¹⁸ Ck Bā -ni-, Ck -ni-. ¹⁹ Bā adds visapitena kaṇḍeja. ²⁰ Bā sambhārādīnaṃ.

batthīsu nahānatthāya gatesu tassa thānokāse¹ mahākuddālena
 caturassam āvāṭam khaṇitvā uddhaṭapaṃsuṃ² bijaṃ vapanto viya
 uduke vikiritvā udukkhalapāsāṇānaṃ upari thambhe patitṭhā-
 petvā tulā ca kāce³ ca datvā padarāṇi attharitvā kaṇḍappa-
 māṇaṃ chiddaṃ katvā upari paṃsuṃ ca kacavaraṇi ca pakkhi- 5
 pitvā ekena passena attano pavisaṇatṭhānaṃ katvā evaṃ
 niṭṭhite āvāṭe paccūsakāle yeva paṭṭisakāṃ paṭimuṇcitvā
 kāsāvāni paridahitvā saddhiṃ visapītena⁴ sallena dhanuṃ
 ādāya āvāṭam otaritvā atṭhāsi.

Tam attham pakāsento S.⁵:

10

23. Katvāna⁶ kāsūṃ phaṭakehi chādayi
 attānaṃ odhāya dhanuṃ ca luddo,
 passāgataṃ puthusallena nāgaṃ
 samappayī dukkatakamakārīti vatvā⁷ 119.

24. Viddho ca nāgo⁸ koṇcam anādi ghoram⁹, 15
 sabbe va¹⁰ nāgā niṇṇadam¹¹ ghorarūpaṃ,
 tiṇaṃ ca kaṭṭhaṇi ca cuṇṇam¹² karontā
 dhāvimsu te atṭhadisā samantato. 120.

25. Vadhissam etan ti¹³ parāmasanto
 kāsāvam¹⁴ addakkhi dhajam isīnaṃ, 20
 dukkhena phuṭṭass¹⁵ udapādi¹⁶ saṇṇā:
 arahaddhajo¹⁷ sabbhi avajjharūpo¹⁸ ti ā. 121.

Tattha odhāya 'ti odahitvā pavesetvā, passāgatan ti attano¹⁸ āvāṭassa
 passam āgataṃ, so kira dutiyadivase āgantvā nahātvā¹⁹ uttinno²⁰ tasmim
 mahāvisālamālake nāma padese atṭhāsi, ath' assa sarīrato udakaṃ²¹ nābhippa- 25
 desena ogaḥitvā²² tena chiddena²³ luddassa sarīre pati, tāya saṇṇāya so M-assa
 āgantvā thitabhāvam nītvā tam²⁴ passāgataṃ puthunā sallena samappayī²⁵ vijjhi,
 dukkatakamakārīti tassa M-assa²⁶ kāyikacetāsikassa dukkhassa uppā-
 danena dukkatassa kammasa kārako, koṇcamanaḍḍhi koṇcanādaṃ kari, tassa
 kira tam sallam²⁷ nābhīya pavisitvā pihakādīni samcuṇṇitvā antāni chinditvā 30

¹ Bā vasaṇokāsaṃ. ² C^s -su, Bā uddhatapaṃsu. ³ Bā -je. ⁴ Bā adds ca. ⁵ Bā adds āha. ⁶ Bā khaṇitvā. ⁷ C^s Bā omit vatvā. ⁸ so all three MSS. for so? ⁹ C^s ku-. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ so all three MSS. for nadum? ¹² C^s raṇam. ¹³ Bā vadhissāminanti. ¹⁴ C^s -yam. ¹⁵ C^s puṭṭh-. Bā puṭh-. ¹⁶ Bā ahara-dhajo. ¹⁷ C^s avajja-, Bā apajha-. ¹⁸ Bā add ca. ¹⁹ Bā nhatvā. ²⁰ C^s -e. ²¹ C^s Bā -ka. ²² Bā ogaḥitvā. ²³ C^s omit chiddena. ²⁴ Bā omits tam. ²⁵ C^s samappayī, C^s sampayī. ²⁶ Bā omits m-assa. ²⁷ Bā sallena.

piṭṭhībhāgaṃ pharasunā phālentān¹ viya uggantvā ākāse pakkhandi, bhinnarajatakumbhato rajataṃ² viya pahāramukhena lohitaṃ pagghari, balavavedanā uppajji, so vedanaṃ adhivāsetum asakkonto vedanāmatto sakalapabbataṃ ekaminnaṃ karonto tikkhattum mahantaṃ koṇanādaṃ nadi, sabbevā³ 'ti te
 5 pi sabbe aṭṭhasahasā nāgā taṃ saddaṃ sutvā maranabhayabhīta ghorarūpaṃ minnadum⁴, cūṇṇaṃ⁵ karontā ti tena saddenāgantvā⁶ chaddantavāraṇaṃ vedanāmatto disvā paccāmittaṃ gaṇhissāmā⁷ 'ti tinaṇca kaṭṭhaṃ ca cūṇṇavacūṇṇaṃ karontā dhāvimsu, vadhissametaṃ ti⁷ bhikkhave so chaddantavāraṇo disvā pakkhantesu nāgesu Subhaddāya kaṇeruyā⁸ pāsse thatvā sandhāretvā
 10 samassāsayaṃāyā vedanaṃ adhivāsetvā kaṇḍassa āgataṭṭhānaṃ sallakkhento⁹ sace imaṃ¹⁰ puratthimadisādihi āgataṃ bhavissa¹¹ kumbhādīhi pavisitvā pacchimakāyādīhi nikkhamissati imaṃ¹⁰ paṇa nābhīn¹² pavisitvā ākāsaṃ pakkhantaṃ tasmā paṭhaviyaṃ ṭhiteva vossatṭhaṃ¹³ bhavissati upadhāretvā ṭhitaṭṭhānaṃ upaparikkhitukāmo ko jānāti kim bhavissati Subhaddaṃ apanetum vaṭṭatī¹⁴
 15 cintetvā bhadda aṭṭhasahasānāgā mama paccāmittaṃ pariyesanā disvā pakkhantā tvaṃ idha kiṃ karosīti vatvā deva ahaṃ tumhe sandhāretvā samassāsevīti¹⁵ ṭhitā khamatha me ti tikkhattum padakkhinaṃ katvā catūsū ṭhānesu vanditvā tāya ākāsaṃ pakkhantāya bhūmiṃ pādanakhena pahari, padaraṃ uppatitvā gataṃ, so¹⁵ chiddena olovento Sonuttaraṃ¹⁶ disvā vadhissametaṃ ti⁷ cittaṃ
 20 rajatadāmaṇṇaṃ soṇḍaṃ pavesetvā parāmasanto Buddhādinaṃ isīnaṃ dhaṃ kāsāvaṃ addakki, luddo kāsāvaṃ M-assa hatthe ṭhapesi, so taṃ ukkhipitvā purato ṭhapesi, ath' assa tena¹⁷ tatharūpenāpi dukkhena phuṭṭhassa¹⁸ arahaddhajo¹⁹ nāma sabbhi²⁰ paṇḍitehi avajjharūpo²¹ aññadatthu²² sakkātabbo garukātabbo yevā ti ayaṃ saññā udapādi, so tena saddhiṃ sallapanto gātha-

25 dvayaṃ ā :

26. Anikkasāvo kāsāvaṃ yo vatthaṃ paridahessati²³

apeto damasaccena na so kāsāvaṃ arahati. 122. (Dhp. 9-10.

Jāt. II. 198. Therag. v. 969.)

27. Yo ca vantakāsāv' assa sīlesu susamāhito

30 upeto damasaccena sa ve kāsāvaṃ arahahīti. 123.

Tass' attho: samma luddaputta yo puriso rāgādīhi kāsāvehi anikkasāvo indriyadamaṇa²⁴ c' eva vacīsaccena ca²⁵ anupagato tehi guṇehi kāsāyaraśa-pitaṃ kāsāvavattaṃ paridahati so²⁶ taṃ kāsāvaṃ nārahati, ananucchaviko²⁷ so

1 Ck pāl-, C^s phāl-, B^d padāl-. 2 Ck B^d -naṃ. 3 B^d -cā. 4 B^d minnadaṃ.

5 B^d cūṇṇaṃ, C^s raṇaṃ. 6 B^d -na-. 7 B^d vadhissāminanti. 8 B^d kaṇeruyā.

9 B^d -etvā. 10 B^d idaṃ. 11 B^d abha-. 12 B^d -iyā. 13 B^d viṣaṭṭhaṃ. 14 C^s -santi.

15 B^d adds taṃ. 16 C^s soṇ-. 17 B^d omits tena. 18 C^s pu-. 19 B^d arahattadhajo.

20 C^s sabba. 21 B^d abajha-. 22 B^d aññamidaṭṭhuṃ. 23 read paridahassati?

24 B^d -damaṇa. 25 B^d adds apeto. 26 B^d yo. 27 B^d nānu-.

tassa vatthassa, yo pana tesam kāsāvaṇaṃ¹ vantattā² vantakasāvo³ assa sīlesu
susamāhito suppatitthito paripuṇṇasīlācāro so etaṃ kāsāvaṇaṃ arahaṃ nāma⁴ 'ti.

Evam vatvā M. tasmim cittaṃ nibbāpetvā „samma ki-
matthaṃ tvaṃ maṃ vijjhi⁴ attano atthena⁵ udāhu aññena
payojito sīti“ pucchi.

5

Tam attham āvikaronto S.⁶

28. Samappito puthusallena nāgo

aduṭṭhacitto luddakaṃ ajjhabhāsi⁷:

kimatthiyaṃ kissa vā samma hetu

mamaṃ vadhī kassa vāyaṃ payogo ti. 124.

10

Tattha kimatthiyaṃ 'ti āyathā kiṃ patthento, kissa va ti kissa hetu
kena kāraṇena, kiṃ nāma tava mayā saddhim veran ti adhippāyo, kassa vā
ti kassa vā aññassa ayaṃ payogo, kena payojito maṃ vadhīti attho.

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

29. Kāsisso rañño mahesi⁸ bhadante,

15

sā pūjitā rājakule Subhaddā

[sā] taṃ addasā sā ca mamaṃ asaṃsi,

dantehi attho ti⁹ ca maṃ avocā 'ti. 125.

Tattha pūjitā ti aggamahesitthāneṇa¹⁰ pūjitā, addasā ti sā kira taṃ
supinena addasa, asaṃsīti sā ca mama sakkāraṃ karetvā Himavantapadesa 20
evarūpo nāma nāgo asukasmim nāma thāne vasīti ācikkhi, dantehīti tassa
nāgassa chabbāṇṇaraṃsī samujjaladantā¹¹ tehi mam' attho¹² pilandhanam
kātukāmo¹³ 'mhi te me āharā 'ti maṃ avoca.

Taṃ sutvā „idaṃ¹⁴ Cullasubhaddāya kamman“ ti ñatvā
M. vedanaṃ adhiyāsetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi, 25
māretukāmatāya pana pahinīti“ dīpento gāthadvayam ā.:

30. Bahū hi me dantayugā ulārā

ye me pitunnam pi pitāmahānaṃ,

jānāti sā kodhanā rājaputtī,

vadhatthikā veram akāsi bālā. 126.

30

¹ Cks -vaṇa. ² Cks vantatā ³ Bā -kā-. ⁴ Bā vijjasi, adding kiṃ. ⁵ Bā omits
atthena. ⁶ Bā adds āha. ⁷ so all three MSS. for ajjhabhāsi luddam? ⁸ all
three MSS. -ī ⁹ Bā te. ¹⁰ Bā -thāne thapetvā. ¹¹ Cks -lantā. ¹² Bā adds
atthi. ¹³ Bā kāretukāma. ¹⁴ Bā imaṃ.

31. Uṭṭhehi tvaṃ ludda, khuraṃ¹ gahetvā
dante ime chinda purā marāmi,
vajjāsi taṃ kodhanaṃ rājaputtiṃ:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 127.

5 Tattha ime ti² tassa kira pitupitāmahānaṃ dantā mā vinassimsū 'ti
guhāya sannicittā, te sandhāya evam āha, jānātīti bahunnaṃ vāraṇānaṃ idha
sannicitte dante jānāti, vadhatthikā ti kevalaṃ paṇa sā maṃ māretukāmā
appamattā³ dosaṃ hadaye ṭhapetvā attano veraṃ akāsi, evarūpena pharusa-
kammena matthakaṃ pāpesi, khuraṃ¹ ti kakacaṃ, purā marāmīti yāva na
10 marāmi⁴, vajjāsīti⁵ vaddeyyāsi, handa imassa dantā ti hato so mayā
nāgo, manoratho te matthakaṃ patto, gaṇha ime tassa dantā ti.

So tassa vacanaṃ sutvā nisinnaṭṭhānā uṭṭhāya⁶ kakacaṃ
ādāya „dante chindissāmīti“ tassa santikaṃ upagato. So pana
ubbedhato aṭṭhāsītihattho pabbato viya⁷ apaviddho, ten' assa
15 so dantaṭṭhānaṃ na pāpuṇi⁸. Atha M. kāyaṃ upanāmento
hetṭhāsīsako⁹ nipajji, tadā nesādo M-assa rajatadāmasadisam
soṇḍaṃ maddanto abhirūhitvā Kelāsakūte viya kumbhe ṭhatvā
mukhakoṭimaṃsaṃ jānuna¹⁰ paharitvā anto pakkhipitvā kum-
bhato oruyha kakacaṃ antomukhe pavesesi. M-assa balava-
20 vedanā uppajji, mukhaṃ lohiteṇa pūri. Nesādo ito c' ito ca
sañcārento¹¹ kakacena chinditum na¹² sakkhi. Atha naṃ M.
mukhato lohitaṃ chaḍḍetvā vedanaṃ addivāsetvā „kiṃ samma
chinditum na sakkosīti“¹³ pucchi. „Āma sāmīti“ vutte¹⁴ M.
satiṃ paccupaṭṭhāpetvā „tena hi samma mama soṇḍaṃ ukkhi-
25 pitvā kakacakoṭiyaṃ¹⁵ gaṇhāpehi, mama sayam soṇḍaṃ ukkhi-
pituṃ balaṃ n' atthīti“ āha. Nesādo tathā akāsi. M. soṇ-
ḍāya kakacaṃ gahetvā aparāparaṃ cālesi, dantā kaḷirā viya
chijjimsu. Atha ne āharāpetvā gaṇhitvā „samma luddaputta,
ahaṃ ime dante tuyhaṃ dadamāno n' eva „mayhaṃ appiyā“

¹ Bā kha-. ² all three MSS. ime hi. ³ Bā appamattakaṃ. ⁴ Bā adda tāva
ime dantā kacchaṃ kakacaṃ pūretvā chinda te gahetvā kāsipuram gaṇitvā de-
viyā datvā taṃ kodhanaṃ rājaputti. ⁵ Bā vajjāsīti, Cā vajjeyyāsīti. ⁶ Bā vu-
thāya. ⁷ Bā adda aṭṭhāsi. ⁸ Bā -pāti. ⁹ Bā hatthā-. ¹⁰ Bā jaṇṇunā. ¹¹ Cā
sañcārento, Bā sañcārento. ¹² Cā Bā rā. ¹³ Bā nāsakkhiti. ¹⁴ Bā omits vu-.
¹⁵ Bā -ṭi.

ti dammi na Sakkatta-Māratta-Brahmādim' patthento, imehi
 pana me dantehi satasahassaguṇena² sabbaññutañāṇadantā
 va piyatarā³, sabbaññutañāṇapaṭivedhāya me idaṃ puñṇam
 paccayo hotū⁴ "ti dante datvā „samma tvaṃ imaṃ ṭhānaṃ
 'kittakena kālena āgato⁵“ ti pucchitvā „sattamāsasattadivasā- 5
 dhikehi sattasamvaccharehīti“ vutte „gaccha imesaṃ dan-
 tānaṃ ānubhāvena sattadivasabbhantare yeva Bārāṇasiyaṃ⁶
 pāpuṇissasīti“ vatvā tassa parittaṃ katvā⁷ uyyojesi, uyyo-
 jetvā ca pana anāgatesu⁸ yeva tesu nāgesu c' eva Subhad-
 dāya ca⁹ kālam akāsi.

10

Imam atthaṃ pakāseto S.¹⁰

32. Uṭṭhāya so luddo khuraṃ¹⁰ gahetvā
 chetvāna dantāni gajuttamassa
 vaggū subhe appaṭime pathavyā
 ādāya pakkāmi tato hi khippan ti āha¹¹. 128.

15

Tattha vaggū ti vilāsavante, subhe ti sundare, appaṭime ti imissā
 puthuviyaṃ aññehi¹² asadise.

Tasmiṃ pakkante nāgā paccāmittaṃ adisvā āgamiṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto S.¹³

33. Bhayadditā nāgavadhena aṭṭā
 ye te nāgā aṭṭha¹⁴ disā vidhāvum
 adisva¹⁵ posaṃ gajapaccamittaṃ¹⁶
 paccāgamum yena so nāgarājā ti āha¹⁷. 129.

20

Tattha bhayadditā ti maraṇabhayena upaddutā, aṭṭā ti dukkhitā,
 gajapaccamittan¹⁶ ti gajassa paccāmittaṃ, yena so ti yattha mahāvisāla- 25
 mālaka¹⁸ so nāgarājā kālaṃ katvā Kelāsapabbato viya patito taṃ ṭhānaṃ
 paccāgamum ti attho.

¹ B^d sakkasampatti na mārasampatti na brahmasampatti. ² B^d sataguṇena
 sahassaguṇena satasahassaguṇena. ³ C^k omits sabba -- tarā, B^d omits tarā.

⁴ C^k ahato, B^d adds si. ⁵ B^d -sī, C^s -sīm. ⁶ B^d adds taṃ. ⁷ C^k āgatesu.

⁸ B^d omits ceva and ca. ⁹ B^d adds āha. ¹⁰ B^d kha-. ¹¹ B^d omits āha. ¹²

B^d add dantehi. ¹³ B^d adds āha. ¹⁴ C^k -ā. ¹⁵ C^s adisvā, B^d adisvāna.

¹⁶ B^d parcā - ¹⁷ B^d omits āha. ¹⁸ C^k -mālaka, B^d omits mahā.

- Tehi¹ saddhiṃ Subbhaddāpi āgatā, te sabbe tattha roditvā
 kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānam² santikaṃ gantvā
 „bhante tumhākaṃ paccayadāyako visasallena³ viddho kāla-
 kato, sīvathikadassanam assa āgacchathā“⁴ ti vadimsu.
 5 Pañcasatāpi⁵ paccekabuddhā⁶ ākāsenāgantvā mālake⁷ otarimsu.⁸
 Tasmiṃ khane dve taruṇanāgā nāgarañño sarīraṃ dantehi
 ukkhipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakaṃ āropetvā⁹ jhā-
 payimsu. Paccekabuddhā sabbarattim ālāhane¹⁰ sajjhāyam
 akaṃsu. Aṭṭhasahasā¹¹ nāgā ālāhanaṃ¹² nibbāpetvā nahātvā
 10 Subhaddaṃ purato katvā attano vasanaṭṭhānaṃ gamimsu¹³.

Etam atthaṃ pakāsento S.

34. Te tattha kanditvā roditvā¹⁴ nāgā
 sīse sake¹⁵ paṃsukaṃ okiritvā
 āgamaṃsu¹⁶ te sabbe sakaṃ niketaṃ
 15 purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddaṃ¹⁷ ti ā. 130.

Tattha paṃsukaṃ ti ālāhanapaṃsukaṃ.

Sonuttaro¹⁸ pi appatte yeva sattame divase dante ādāya
 Bāraṇasiṃ pāvisi¹⁹.

Tam atthaṃ pakāsento S.²⁰

35. Ādāya dantāni gajuttamassa
 20 vaggū subhe appaṭṭime pathavyā
 suvaṇṇarājīhi samantamodare
 so luddako Kāṇḍipuraṃ upāgami,
 upanesi so rājakaṇḍāya dante:
 25 nāgo hato, handa im²¹ assa dantā ti. 131.

Tattha suvaṇṇarājīhīti suvaṇṇaramsīhi²², samantamodare ti sa-
 mantato obhāsento²³, sakalavanasandāraṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ viya karonte²⁴,
 upanesīti Chiddantavāraṇassa chabbanṇaramsī viya vissajjamāne yamakadante

¹ Ck tena hi. ² Bā -kānaṃpac-. ³ Bā visapitena sa-. ⁴ Bā omits pi. ⁵ Bā
 adda pi. ⁶ Ck mā-, Bā visālamālake. ⁷ Ck citam āpetvā, Bā cittakaṃ-.
 Ck Bā ālā-, Bā adding dhammaṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Ck ālā-. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Ck
 -tvā, Bā tvāna. ¹² Ck sisakena, Ck sisakena. ¹³ Bā āgamsu. ¹⁴ read: katvā
 pure sabbabhaddaṃ mahesiṃ? ¹⁵ Ck soṇ-. ¹⁶ Bā -nasiyaṃ sampāpuṇi ¹⁷
 Bā adda āha. ¹⁸ Ck -rājīhi. ¹⁹ Bā -sante, Ck -sento ²⁰ Ck -to.

ādāya āgacchāmi¹ nagaram alambkārāpetū 'ti deviyā sāsanam pesetvā tāye rañño ārocetvā² devanagare³ viya nagare alambkārāpīte Sonuttaro⁴ pi nagaram pavasi tvā pāsadam āruya⁵ dante upanesi.

Upanetvā⁶ ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakam⁷ dosam hadaye karittha⁸ so nāgo mayā⁹ lato mato“ ti¹⁰. „Mata-
bhāvam me āroceyyāsīti“ āha. „Tassa matabhāvam jānātha,
ime tassa¹¹ dantā“ ti dante adāsi. Sā M-assa chabbanna-
ramsivicitte dante mañitālavanṇena¹² gahetvā ūrūsu ṭhapetvā
purimabhava¹³ attano piyasāmikassa dante olokeṇti „evarūpaṃ
nāma sobhaggappattam vāraṇam visapītena sallena jīvitakkha-
yam pāpetvā¹⁴ dante chinditvā¹⁵ āgato“ ti M-am¹⁶ anussaranti
sokam uppādetvā adhivāsetum 'nāsakkhi, ath' assā tatth' eva
hadayam phali¹⁷, tam divasam eva kālam akāsi¹⁸.

Tam attham-ppakāsento S.¹⁹

26. Disvāna dantāni gajuttamassa
bhattu-ppiyassa purimāya jātiyā
tatth' eva tassā hadayam aphāli,
ten' eva sā kālam akāsi bālā ti āha. 132. 15
27. Sambodhipatto va²⁰ mahānubhāvo
sitam akāsi parisāya majjhe,
pucchimsu bhikkhū suvinuttacittā,
nākāraṇe pātukaronti buddhā. 133. 20
28. Yam addasātha²¹ daharim kumārim
kāsāya vattham anagāriyaṃ²² carantiṃ
sā kho tadā rājakañṇā ahoṣi,
aham tadā nāgarājā ahoṣim. 134. 25
29. Ādāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭime pathavyā

¹ C^{ks} ga-. ² B^d -cāpetvā. ³ B^d -ram. ⁴ C^s son-. ⁵ C^{ks} oruya, B^d āruyhitvā.
⁶ B^d upanāmesī upanāmetvā. ⁷ B^d -ka. ⁸ B^d -ttā ti vadati. ⁹ C^{ks} omit mayā.
¹⁰ C^{ks} omit matoti. ¹¹ B^d jānāthā ti handa tassa ime ¹² so C^{ks}; B^d maṇi-
kālahatthavanṇe, B^s mañitālahatthavanṇe ¹³ B^d porāṇaka, B^s porāṇakassa. ¹⁴
B^d add ime. ¹⁵ B^d add sonuttaro. ¹⁶ B^d mahāsuttam. ¹⁷ B^d phalitvā. ¹⁸
B^d -siti. ¹⁹ B^d adds āha. ²⁰ B^d ca ²¹ B^d -ssatha ²² B^d anagāriyam.

yo¹ luddako Kāsipuram upāgami
so kho tadā Devadatto ahoṣi. 135.

40. Anāvasūram cirarattasamsitam²
uccāvacaṃ³ caritam idaṃ purāṇaṃ
5 vītaddaro vītasoko visallo
sayam abhiññāya abhāsi Buddho. 136.

41. Aham vo tena kālena ahoṣim tattha bhikkhavo
nāgarājā tadāhoṣim, evaṃ dhāretha jātakan ti 137.

imā gāthā Dasabalassa guṇe vaṇṇenteḥi dhammasaṃgāyikattherehi
10 thapitā.

Tattha sītam akāsīti āvuso⁴ sambodhippato S. mahānubhāvo⁵ alaṃ-
katadhammāsane parisamajjhe nisinnō ekadivasam sītam akāsi, na akāraṇe ti
bhante buddhā nāma akāraṇe sītam na karonti tumhehi⁶ ca sītam kena nu
kho kāraṇena taṃ katan ti mahākhīṇāsavā bhikkhū pucchimsu, yamadda-
15 sāthā⁷ 'ti evaṃ puṭṭho āvuso S attano sitakāraṇaṃ ācikkhanto ekaṃ dahara-
bhikkhunim dassetvā evaṃ āha: bhikkhave yaṃ etaṃ⁸ daharaṃ yobbanap-
pattam kumārīm kāsāyavatthaṃ anagāriyaṃ upetaṃ pabbajitvā imasmim sāsane
carantiṃ addasātha⁹ passatha sū tadā visapītasallena¹⁰ nāgaṃ¹¹ gantvā¹²
vadhehīti Sonuttaram¹³ pesetvā¹⁴ rājakaññā ahoṣi tena gantva jīvitaḥkḥayaṃ
20 pāpito aham tadā¹⁵ nāgarājā ahoṣim ti attho, Devadatto ti bhikkhave idāni
Devadatto tadā so luddo¹⁶ ahoṣi, anāvasūraṃ ti na avasuraṃ anattam
gatasuriyaṃ ti attho, cirarattasamsitaṃ¹⁷ ti ito ciraratte anekavassakoṭi-
matthake samsitaṃ¹⁸ caritaṃ¹⁹ añucinaṃ, i. v. h: āvuso ito anekavassakoṭi-
matthake samsaritam²⁰ pi pubbaṇhe katan taṃ divasaṃ eva sāyaṇhe saranto
25 viya attano caritavasena uccam tāya rājadhītāya ca²¹ Sonuttarassa²² ca carita-
tavasena nīcattā uccānīcacaritam²³ idaṃ purāṇaṃ rāgādīnaṃ darānaṃ²⁴ vīgata-
tāya²⁵ vītaddaro nītidhanasokādīnaṃ²⁶ abhāvena vītasoko rāgasallādīnaṃ
vīgatatta²⁷ visallo attanā²⁸ jānitvā Buddho abhāsi²⁹, aham vo ti ettha vo ti
nīpātamattam. bhikkhave aham tena kālena tattha Chaddantadahe ahoṣim ti
30 attho, nāgarājā ti bhonto³⁰ va³¹ na añño koci tadā homi, atha kho
nāgarājā homīti attho, evaṃ dhārethā³² 'ti tumhe etaṃ³² jātakam evaṃ dhā-
retha³³ pariyaṇātha.

¹ Cks so, Bā ya. ² Bā -rattam samsitam. ³ Ck uccāni, Cs uccānīcam. ⁴ Bā so. ⁵ Bā adds alaṃkatasabāyaṃ ⁶ Cks tumhe. ⁷ Bā -ssathā ⁸ Bā ekaṃ, omitting yaṃ. ⁹ Bā adassatha. ¹⁰ Bā -pītena-. ¹¹ Bā nāgarājāyaṃ, adding vijhītvā. ¹² Bā gantvā, Cks hantvā ¹³ Cs son-, Bā sonuttarassa. ¹⁴ Cks pesitā. ¹⁵ Bā adds so. ¹⁶ Bā -ako. ¹⁷ Bā -rattiyamsitaṃ. ¹⁸ Bā samsaritam. ¹⁹ Bā omits ca ²⁰ Bā sītam. ²¹ Bā omits ca. ²² Ck Bā son-. ²³ Bā -nīcam-. ²⁴ Cks dā-, Bā purāṇa, Bā ariṇānaṃ. ²⁵ Bā vīgatāya, Cks viha-tatāya. ²⁶ Bā adds pana ²⁷ Bā omits dhana, Cks sokadhanasokā-. ²⁸ Cs viha-. ²⁹ Bā -no ca. ³⁰ Bā -siti ³¹ Ck homto, Bā hontā. ³² Bā ca. ³³ Bā taṃ. ³⁴ Bā upadhāretha. adding gaṇhātha.

Idaṃ ca pana desanaṃ sutvā bahū sotāpannādayo ahesuṃ, sā
pana bhikkunī pacchā vipassitvā arahattaṃ pattā ti. Chaddanta-
jātakam.

5. Sambhavaajātaaka.

Rajjaṇca paṭipannasmā 'ti. Idaṃ S. J. v. paññāpāramiṃ 5
ā. k. Paccuppannavatthuṃ Mahāummaggajātake āvibhavissati.

Atīte pana Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañ-
jayakora byo nāma¹ rajjaṃ kāreti². Tassa Sucīrato nāma
brāhmaṇo purohito atthadhammānusāsako ahoṣi. Rājā
dānādīni puññāni karonto dhammena rajjaṃ anusāsi. So ekā- 10
divasaṃ dhammayāgaṃ nāma pañhaṃ abhisamkharitvā Sucī-
rataṃ brāhmaṇaṃ āsane nisīdāpetvā sakkāraṃ katvā pañhaṃ
pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjaṇ ca paṭipann' asmā adhipaccaṃ Sucīrata,
mahattaṃ³ pattum icchāmi vijetum paṭhaviṃ imaṃ 138. 15
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicco va⁴ dhammo carito rañño hoti Sucīrata, 139.
3. Idha c' evāninditā⁵ yena pecca⁶ yena aninditā
yasaṃ devamanussesu yena pappomu brāhmaṇa. 140.
4. Yo 'haṃ⁷ atthaṇ ca dhammaṇ ca kattum icchāmi brāhmaṇa 20
taṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṇ ca
brāhmaṇ' akkhāhi pucchito ti. 141.

Tattha rajjan ti ācariya mayam imasmiṃ sattayojanike Indapattanagare
rajjaṇ ca tiyojanasatike Kururaṭṭhe issariyabhāvasamkhātaṃ adhipaccaṇ ca
paṭipannā adhigata, mahattaṇ⁸ ti idāni mahantabhāvaṃ pattum icchāmi, 25
vijetun ti imaṃ paṭhaviṃ dhammena abhibhavitum ajjhottharituṃ icchāmi,
kicco⁹ va¹⁰ 'ti avasesajanehi rañño va¹¹ dhammo kicco¹² karaniyatara, rāja-
nuvattako hi loko. so tasmīṃ dhammike sabbo¹³ dhammiko hoti, tasmā esa
dhammo¹⁴ rañño va kicco ti, idha cevāninditā ti yena mayam idhaloke

¹ Bds add rājā. ² Bds -si. ³ Ck Bds mahantaṃ, Cs mahattaṃ? ⁴ Bds ca. ⁵
Ck idha vevā-. ⁶ Bds pacca. ⁷ Cks sohaṃ. ⁸ Bds mahantaṃ. ⁹ Cks kiso. ¹⁰
Bds cā. ¹¹ Bds carito. ¹² Bds adds ca. ¹³ Bds add pi. ¹⁴ Bds add, ~~the~~

ca¹ paraloke ca aninditā, yena pappomū² 'ti yena mayam³ nirayādīsu
 anibbattitvā devesu ca manussesu ca⁴ yasaṃ⁵ issariyaṃ sobhaggaṃ pāpuṇey-
 yāma taṃ⁶ kāraṇaṃ kathehīti, yo han ti brāhmaṇo yo ahaṃ phalavipākasaṃ-
 khātāṃ atthaṃ ca tassa⁷ atthassa hetubhūtaṃ dhammaṃ ca kattuṃ samādāya
 5 vattitum uppādetuṃ ca icchāmi, taṃ tvaṃ ti⁸ taṃ⁹ tassa¹⁰ mayhaṃ tvaṃ
 sukheṇ' eva nibbānagāmiṃ maggaṃ āruya appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ patthentassa taṃ
 atthaṃ ca dhammaṃ ca pucchito akkhāhi me pākātaṃ katvā kathehīti brāh-
 maṇaṃ dhammayāgapāṇhaṃ pucchi.

Ayaṃ pana paṇho gambhīro Buddhavisayo, sabbaññu-
 10 buddham ev' etaṃ¹¹ pucchitum yuttaṃ, tasmim asati sabbaññu-
 tañānapariyesakaṃ Bodhisattaṃ. Sucīrato pana attano abodhi-
 sattatāya paṇhaṃ kathetum nāsakkhi asakkonto ca paṇḍita-
 mānaṃ akatvā attano asamatthabhāvaṃ kathento

6. Nāññatra¹² Vidhurā¹³ rāja etad akkhātum¹⁴ arahati
 15 yaṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
 kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho¹⁵: avisayo esa mahārāja paṇho mādisānaṃ, ahaṃ hi n' ev'
 assa ādīṃ na pariyoṣānaṃ passāmi, andhakūraṃ¹⁶ pavittḥo viya homi, Bārāṇasi-
 rañño pana purohito Vidhuro nāma brāhmaṇo atthi so etaṃ ācikkhēyya,
 20 taṃ tṭhapetvā yaṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca kātum icchasi etad¹⁷ akkhātum
 na añño arahatīti.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā „tena hi brāhmaṇa khippaṃ
 tassa santikam gacchā“ 'ti paṇṇākāraṃ datvā taṃ pesetukāmo

6. Ehi kho pahito gaccha Vidhurassa upantikaṃ,
 25 nikkham imaṃ¹⁸ suvaṇṇassa hamaṃ gaccha Sucīrata,
 abhihāraṃ imaṃ dajjā atthadhammānusatthiyā ti g. ā. 143.

Tattha upantikaṃ ti santikaṃ, nikkhaṇ ti pañcadasasuvaṇṇā¹⁹ eko
 nikkho, ayaṃ pana rattasuvaṇṇassa nikkhasahassaṃ datvā evaṃ āha, imaṃ
 dajjā ti tena imasmim dhammayāgapāṇhe kathite tassā²⁰ atthadhammānu-
 30 satthiyā abhihāraṃ pūjāṃ karonto imaṃ nikkhasahassaṃ dadeyyāsīti²¹.

¹ Bā omits ca ² Bā pappo-. ³ Bā mayā ⁴ Bā ma. ⁵ Cks yaṃ. ⁶ Bā taṃ
 no. ⁷ Cks cassa. ⁸ Ck omits taṃ tvaṃ ti ⁹ Bā omits taṃ. ¹⁰ Ck omits
 tassa. ¹¹ Ck evaṇaṃ, Bā buddhametaṃ. ¹² Cks naa-. ¹³ Bā vidhūrā. ¹⁴ Ck
 akko-, Ck akkho-. ¹⁵ Ck has etadakkhātum na añño arahatīti in the place of
 khattiyā - - attho. ¹⁶ Bā -ra ¹⁷ Bā etaṃ. ¹⁸ Bā nikkhañci-. ¹⁹ Ck -e,
 Ck -o. ²⁰ Bā tassa. ²¹ Cks dadeyyāti

Evañ ca pana vatvā pañhavissajjanassa likhanatthāya
 satasahassagghanikaṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ¹ gamanatthāya yānaṃ
 parivāraṭṭhāya² balakāyaṃ³ tañ ca paṇṇākāraṃ datvā taṃ
 khaṇaṃ ñeva uyyojesi. So⁴ Indapattanagarā nikkhamitvā
 ujukam eva Bārāṇasim agantvā⁵ yattha yattha paṇḍitā vasanti 5
 sabbāni tāni ṭhānāni upasamkamitvā sakala-Jambudīpe pañ-
 haṃ⁶ vissajjetāraṃ⁷ alabhivā anupubbena Bārāṇasim patvā
 ekasmiṃ ṭhāne nivāsaṃ gahetvā katipayehi⁸ saddhiṃ pātara-
 saṃ⁹ bhuñjanavelāya Vidhurassa¹⁰ nivesanaṃ gantvā āgata-
 bhāvaṃ ārocāpetvā tena pakkosāpito taṃ sake ghare bhuñja- 10
 mānaṃ addasa.

Tam atthaṃ pakāseto S. sattamaṃ gātham āha:

7. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Vidhurassa upantikaṃ,
 tam addasa mahābrahmā asamānaṃ sake ghare ti. 144.

Tattha svādhippāgā¹² ti so Bhāradvājagotto Sucīrato adhippāgato¹³ 15
 ti attho, mahābrahmā ti mahābrāhmaṇo, asamānaṃ ti bhuñjamānaṃ.

So pana tassa bālasahāyako ekācariyakule uggahitasippo,
 tasmā tena saddhiṃ ekato bhuñjitvā bhattakiccapariyosāne
 sukhanisino „samma kimatthaṃ āgato sīti“ [putṭho āgama-
 kāraṇaṃ ācikkhanto atṭhamam g. ā. 20

8. Rañño 'haṃ pahito dūto Korabyassa¹⁴ yasassino,
 'atthaṃ dhammaṃ ca pucchesi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
 taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
 Vidhur' akkhāhi¹⁵ pucchito ti. 145.

Tattha rañño ti ahaṃ rañño Korabyassa¹⁶ yasassino dūto. pahito¹⁷ ti 25
 tena pesito idhāgamin, pucchesi ti so Yudhiṭṭhilagotto Dhanañjayaarājā maṃ
 dhammayāgapañhaṃ nāma pucchī, ahaṃ kathetuṃ asakkonto tvaṃ¹⁸ sakkhissa-
 sīti natvā tassārocesinī¹⁹, so paṇṇākāraṃ datvā pañhaṃ puechanatthāya maṃ
 tava santikaṃ pesento Vidhurassa²⁰ santikaṃ gantvā imassa pañhassa atthaṃ sa
 pālīdhammaṃ ca puccheyyāsīti iti abravi. taṃ tvaṃ idāni mayā pucchito akkhāhīti. 30

¹ Bā - paṭṭaṇa. ² Bā - raṇatthāya. ³ Bā - yaṇa. ⁴ Bā adds pana. ⁵ Ck Bā
 āg-. ⁶ Ck -a. ⁷ Bā pañhassa visajjanākāraṃ. ⁸ Bā adds janehi. ⁹ Bā -a. ¹⁰
 Bā -dhū-. ¹¹ Ck svādhippākāgā, Ck -ppagākā ¹² Ck svādhippākā. ¹³ Ck
 adhippāgāhato, Bā adhippāgā āgato? ¹⁴ Bā korabbassa. ¹⁵ Bā vidūra-. ¹⁶ Ck
 -vyassa. ¹⁷ Ck pahī-, Bā pāhi-. ¹⁸ Ck taṃ. ¹⁹ Bā tassa ā- ²⁰ Bā vidhūra.

Tadā pana so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṃ gaṇhissā-mīti“ Gaṇgaṃ pidahanto viya vinicchayaṃ vicāreti, nāssa pañhavisajjane okāso atthi¹.

So tam atthaṃ ācikkhanto navamaṃ gūṭham āha:

- 5 9. Gaṃgaṃ me pidahissanti, na naṃ² sakkomi brāhmaṇa
apidhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kathaṃ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātum
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 146.

- Tass' attlo: brāhmaṇa mayhaṃ³ mahājanassa nānācittagatisamkhātāṃ
10 gaṃgaṃ pidahissanti, vyāpāro uppanno, tam ahaṃ mahāsindhuṃ apidhetuṃ na
sakkomi⁴, tasmiṃ kathaṃ so okāso bhavissati yasmim⁵ te ahaṃ pañhe⁶ vissaj-
jeyyaṃ, iti cittekaggataṃ c' eva⁷ okāsaṃ ca alabhanto na te sakkomi akkhātum
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti.

- Evaṃ ca pana vatvā „putto me paṇḍito mayā nāṇavanta-
15 taro, so te vyākarissati⁸, tassa santikaṃ gacchā“ 'ti vatvā
dasamaṃ gātham āha:

10. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atrajo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 147.

- 20 Tattha oraso ti ure samvaddho, atrajo ti attano jāto.

Taṃ sutvā Sucīrato Vidhurassa⁹ gharā nikkhamitvā Bha-
drakārassa bhuttapātārāsassa attano parisāya majjhe nisinna-
kāle nivesanaṃ agamāsi¹⁰.

Tam atthaṃ pakāsento S. ekādasamaṃ g. āha:

- 25 11. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Bhadrakārass' upantikaṃ,
tam addasa mahābrahmā nisinnaṃ samhi vesmanīti. 148.

Tattha vesmanīti ghare.

So tattha gantvā Bhadrakāramāṇavena katāsanābhihāra-
sakkāro nisīditvā āgamanakāraṇaṃ puṭṭho dvādasamaṃ g. āha:

¹ Bā tassa pañhassa vi - - natthi. ² Bā taṃ. ³ Bā pañhaṃ. ⁴ Bā na taṃ
sakkomi brahmaṇa apidhetuṃ mahāsindhuṃ. ⁵ Bā yasmā. ⁶ Bā -am. ⁷ Bā
tava. ⁸ Bā -titi. ⁹ Ck -nā. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Ck svādhippakā

12. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
Bhadrakāra brāvīhi² me ti. 149.

Atha naṃ Bhadrakāro „tāta ahaṃ imesu divasesu³
paradārakakamme³ abhiniviṭṭho, cittaṃ me vyākulaṃ⁴, tena
ty-āhaṃ⁵ vissajjetuṃ na sakkhissāmi, mayhaṃ pana kaniṭṭho
Saṇjaya-kumāro⁷ mayā⁷ visadañāṇatāro⁸, taṃ puccha, so te
taṃ pañhaṃ vissajjessatīti¹¹“ tassa santikaṃ pesetuṃ dve
gāthā abhāsi: 10

13. Maṇsakācaṃ⁹ avahāya godhaṃ anupatāṃ⁹ ahaṃ,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 150.
14. Saṇjaya nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā⁹ ti. 151. 15

Tattha maṇsakācaṃ⁹ ti yathā nāma puriso thūlamigamaṇisaṃ kācenā-
jāya¹⁰ gacchanto antaramagge godhapotakaṃ disvā maṇsakācaṃ⁹ chaḍḍetvā taṃ
anubandheyya evaṃ evaṃ¹¹ attano ghare vasantim¹² bhariyaṃ chaḍḍetvā parassa
rakkhita-gopitaṃ¹³ itthim anubandhanto homīti dīpento evaṃ āha.

So tasmim̐ yeva khaṇe Saṇjaya-ss nivesanaṃ gantvā tena¹⁰
katasakkāro āgamanakāraṇaṃ puṭṭho ācikkhi.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. dve gāthā abhāsi:

16. Sv-adhippāgā¹⁴ Bhāradvājo Saṇjaya-ss upantikaṃ,
taṃ addassa mahābrāhmā nisinnaṃ sa[mhi] parīsati¹⁵. 152.
16. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino, 25
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca Saṇjaya' akkhāhi pucchito ti. 153.

Saṇjaya-kumāro pi pana tadā paradāraṃ eva sevati, ath'
assa „so ahaṃ tāta paradāraṃ sevāmi, sevanto ca¹⁶ Gaṃgaṃ

¹ Bā -byassa. ² Bā pabrūhi. ³ Ck^s pā-. ⁴ Bā byā-. ⁵ Bā kyāhaṃ. ⁶ Bā
sañceyya-. ⁷ Bā mahā. ⁸ Bā atīviyañānavantāro. ⁹ Bā^s -jain. ¹⁰ Bā^s kāje-.
¹¹ Bā eva. ¹² Bā^s vasavattanīm. ¹³ Bā -taṃgo-. ¹⁴ Ck^s -ppakā. ¹⁵ Ck Bā
parīsati, C^s parīsatiin. ¹⁶ Bā adds pana.

taritvā paratīraṃ gacchāmi, taṃ maṃ sāyaṃ ca pāto ca nadim̐
tarantaṃ maccu gilati nāma, tena me cittam̐ vyākulaṃ, na
ty-āhaṃ ācikkhituṃ sakkhissāmi¹, kaniṭṭho pana me² Sam-
bhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavassiko mayā sata-
5 guṇena saḥassaguṇena³ adhikañāṇo⁴, so te ācikkhissati, gaccha
taṃ⁵ pucchā⁶ 'ti.

Tam attham̐ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

17. Sadā maṃ gilati⁷ maccu sāyaṃ pāto Sucīrata,
na te sakkomi akkhātuṃ attham̐ dhammaṃ ca pucchito. 154.
10 18. Sambhavo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata.
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 155.

Taṃ sutvā Sucīrato „ayaṃ paṇho imasmiṃ loke abbhuto
bhavissati, imaṃ vissajjetuṃ samattho nāma n' atthi, maññe"
15 ti cintetvā dve gāthā abhāsi:

19. Abbhuto vata bho dhammo, nāyaṃ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te su paññāya no vidu. 156.
20. Na taṃ sakkotha akkhātuṃ attham̐ dhammaṃ ca pucchitā,
kathan nu daharo jaññā attham̐ dhammaṃ ca pucchito ti. 157.
20 Tattha nāyaṃ ti ayaṃ pañhadhammo⁸ abbhuto, imaṃ kathetuṃ sa-
matthena⁹ nāma na bhavītabbhaṃ, tasmā yaṃ tvaṃ kumārāṃ kathessatīti vadesi¹⁰
nāyaṃ amhākaṃ ruccati, te sū 'ti ettha sukāro nipātamattaṃ, pitā Vidhuro¹¹
putto Bhadrakāro ca Sañjāyo cā 'ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṃ
dhammaṃ no vidu na vijñanti¹², añño ko jānissatīti attho, na taṃ ti tumhe
25 tayo janā pucchitā etaṃ akkhātuṃ na sakkotha daharo sattavassikakumāro puc-
chito nu jaññā, kena kāraṇena jānitum sakkhissatīti attho.

Taṃ sutvā Sañjayakumāro „tāta Sambhavakumāraṃ
daharo ti mā maññāsi, sace pi pañhaṃ¹³ vissajjane n' atthi
ko¹⁴ gaccha taṃ pucchā¹⁵ 'ti atthadīpanāhi upamāhi kumā-
30 rassa vaṇṇam pakāsento dvādasa gāthā abhāsi:

¹ B^d -miti. ² C^k omit me. ³ B^d adds sataḥassaguṇena. ⁴ B^d -ñāpataro.
⁵ B^d tvaṃ. ⁶ B^d pucchāhi. ⁷ B^d -te. ⁸ B^d -hā-. ⁹ C^k -ttho. ¹⁰ B^d vada-.
¹¹ B^d -dhū-. ¹² C^k veditanti, B^d vidu ti. ¹³ B^d pañhā. ¹⁴ so all three MSS.
for koci? ¹⁵ C^k gacchā, omitting taṃ pucchā, B^d gaccha naṃ pucchā.

21. Mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 158.
22. Yathāpi cando vimalo gacchaṃ ākāśadbātuyā
sabbe tārāgaṇe³ loke ābhāya atirocati 159. 5
23. Evam pi dahar' ūpeto⁴ paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 160.
24. Yathāpi rammako⁵ māso gimhānaṃ hoti brāhmaṇa 10
at' ev' aññehi māsehi dumapupphehi sobhati 161.
25. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 162.
26. Yathāpi himavā brahme pabbato Gandhamādano
nānārukkhehi sañchanno⁶ mahābhūtagaṇālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca 163. 15
27. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
28. Yathāpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno caraṃ kacche⁷ analo⁸ kaṇhavattani 165.
29. Ghatāsano⁹ dhumaketu uttamāhevanandaho¹⁰
nisīthe¹¹ pabbataggasmim pahūtedho¹² virocati 166. 20
30. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
31. Javena bhadraṃ jānanti balivaddaṃ ca vāhiye¹³
dohena dhenum jānanti bhāsamānaṃ ca paṇḍitaṃ, 168.
32. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi apucchitvāna² Sambhavaṃ, 25
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇā 'ti. 169.

Tattha jaññā ti jānissasi¹⁴, cando ti punnacando, vimalo ti abbhā-
dimalarabito, evampi daharūpeto ti evaṃ Sambhavaḥkumāro daharabhāvena

¹ Bā maññāsi. ² Bā āp-. ³ Ck tarāgāṇā, Bā tārāgaṇe. ⁴ Cks upe-. ⁵ Ck
raññāko. ⁶ Ck sañjanno, Cs sañjatto, Bā sacchanno. ⁷ Ck varaṃ kacche, Cs
varaṃ kaccho, Bā vane gacche. ⁸ Cs atalo yathā pi pāvako - - - analo wanting in
Bā. ⁹ Ck -ne. ¹⁰ Ck -hemanañcāho, Cs -hevanandāho, Bā -hevandañcāho. ¹¹
Ck -te, Bā niseve. ¹² Bā babutejo. ¹³ Cks -se, Bā vāhiye. ¹⁴ Cks -ti.

- upeto pi paññāyogena sakale pi¹ Jambudīpatale avasesapaṇḍitehi² atirocati³ bhāsati⁴, rammako ti cittamāso, atevaññehīti ativiya aññehi ekādasahi māsehi, evan ti evaṃ Sambhavo pi paññāyogena sobhati, himavā ti hima-
 5 pātasamaye himayutto ti himavā, gimbhakāle himaṃ vamatīti⁵ himavā, sampatta-
 janam⁶ gandhena madayatīti⁷ Gandhamādano, maṭṭabhūtaṇṇālayo ti devagaṇanivāso, disā bhātīti sabbadisā ekobhāso⁸ viya karoti, pavātīti
 10 gandhena sabbadisā⁹ pharati¹⁰, evan ti Sambhavo pi paññāyogena¹¹ sabbadi-
 sāsā¹² bhāti¹³ c' eva pavāti ca, yasassimā ti tejasampattiya yasassinihi accīhi¹⁴ yutto, jalamāno caram¹⁵ kacche¹⁶ ti kacchasaṃkhaṭe¹⁶ mahāvane
 15 jalanto carati, analo ti atitto gatamaggassa kaṇhabhāvena kaṇhavattani yaññe āhutivasena¹⁷ āhutam¹⁸ ghatam asanātīti ghatāsano dhūmaketu kiccaṃ assa
 sādhetīti dhūmaketu, uttamāhevanandaho¹⁹ ti ahevanam vuccati vanasaṇḍo, uttamavanasaṇḍadaho ti²⁰ attho. nisīthe²¹ ti rattibhāge, pabba-
 taggasmin ti pabbatasikhare, pahūtedho²² ti bahuindhano²³, virocātīti
 20 sabbadisāsu obhāsati²⁴, evan ti evaṃ mama kaniṭṭho Sambhavamāro pi paññāyogena virocati, bhadrān ti bhadrām assājānīyam jvasampattiya jānanti
 na sarīrena, vāhiye²⁵ ti vahitabbe bhāre sati bhāravanatāya²⁶ ayaṃ uttamo
 ti²⁷ balivaddam jānanti, dohenā ti dohasampattiya dhenum sakhīrā ti jānanti,
 bhāsāmānan ti ettha pana²⁸ bhāsāmānam jānanti missam bālehi paṇḍitan
 25 ti suttaṃ āharitabbam

Sucīrato evaṃ etasmim²⁹ Sambhavam vaṇṇante „pañham pucchitvā jānissāmīti“ „kham pana te kumārakaniṭṭho“ ti pucchi. Ath' assa so sīhapañjaram vivaritvā hattham pasā-
 retvā „so esa³⁰ pāsāadvāre antaravīthiyam kumārakehi sad-
 25 dhim suvaṇṇavaṇṇo kilati ayaṃ mama kaniṭṭho, upasaṃkamitvā nam puccha³¹, Buddhalīlāya te pañham kathessatīti“ āha. Sucīrato tassa vacanam sutvā pāsādā oruyha kumārassa santikam agamāsi, kāya velāyā 'ti kumārasya³² nivatthasātakam

¹ Bā sakala. ² Bā -te. ³ Bā atikkamitvā pirocati, C^s atirocati atakkamitvā virocati. ⁴ Bā sobhati. ⁵ Ck himam vatiti, Bā himaṇca vamatī. ⁶ Bā -(tam)ja-. ⁷ Bā mo-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā sabbā-. ¹⁰ Ck pa-, Bā vāyati. ¹¹ Bā paññāyo-. ¹² Bā sabbā-. ¹³ Bā bhāsati. ¹⁴ Bā -yā yasassimā accchimāhiti accīhi. ¹⁵ Bā vane. ¹⁶ Bā ga-. ¹⁷ C^s āhū-. ¹⁸ C^s āhū-, Bā abuti. ¹⁹ Ck -naṇḍaho. ²⁰ Bā -saṇḍam dahatīti. ²¹ Ck nisīce, Bā nisive. ²² Ck bahu-, C^s bahū-, Bā bahūtejo, B^s pahūtejo. ²³ Bā bahutaiddhino, B^s pahūtaindhano. ²⁴ Ck obhāsāsati. ²⁵ Bā vāhaye. ²⁶ Ck -vahanatāya, Bā -vahanatāya. ²⁷ Ck omīti ti. ²⁸ Bā nā. ²⁹ Bā tasmim. ³⁰ Bā eso; all three MSS. so for yo. ³¹ Bā tam pucchatha. ³² Ck -re.

mocetvā khandhe¹ khipitvā ubhohi hatthehi paṁsum gahetvā
 ʒhitavelāya.

Tam atthaṁ āvikaronto S.

33. Sv-ādhippāgā² Bhāradvājo Sambhavassa upantikam,
 tam addasa mahābrahmā kiḷamānaṁ bahi pure ti g. ā. 170. 5

Tattha bahi pure ti bahi nivesane.

M. pi brāhmaṇaṁ āgantvā purato ʒhitam disvā „tāta
 ken' atthenāgato sīti“ pucchitvā „tāta kumāra ahaṁ Jambudī-
 patale āhiṇḍanto mayā pucchitam pañhaṁ kathetuṁ samatthaṁ
 alabhitvā tava santikaṁ³ āgato 'mhīti“ vutte „sakala-Jam- 10
 budīpe kira avinicchito pañho, mama santikaṁ āgato, ahaṁ
 nāṇena mahallako“ ti hiriottappaṁ paṭilabhitvā hatthagataṁ
 paṁsum chaḍḍetvā khandhato sāṭakaṁ ādāya nivāsetvā „puc-
 cha brāhmaṇa, Buddhalīlāya te kathessāmi“ sabbaññū pavā-
 raṇaṁ pavāresi. Tato brāhmaṇo 15

34. Rañño 'haṁ pabito dūto Koravyassa yasassino,
 'atthaṁ dhammaṁ ca pucchassu' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
 taṁ tvaṁ atthaṁ ca dhammaṁ ca
 Sambhav' akkhāhi pucchito ti 171.

gāthāya pañhaṁ pucchi. 20

Tass' attho Sambhavapaṇḍitassa gaganamajjhe punṇa-
 cando viya pākato ahosi. Atha naṁ „tena hi suṇāhīti“ vatvā
 dhammayāgapañhaṁ vissajjento

35. Taggha⁴ te aham akkhissam yathāpi kusalo tathā,
 rājā ca kho naṁ⁵ jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172. 25

Tassa antaravīthiyaṁ ʒhatvā madhurassarena⁶ dhammaṁ
 desentassa saddo dvādasayojanikaṁ sakala-Bārāṇasinagaraṁ⁷
 avatthari⁸, atha rājā⁹ uparājādayo ca sabbe sannipatiṁsu, M.
 mahājanamajjhe¹⁰ dhammadesanaṁ paṭṭhapesi.

¹ Bā adds kaṇthe. ² Ck* -ppakā. ³ Bā -ke. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bā tam. ⁶ Bā -rena
 sarena. ⁷ Bā -lambārā-. ⁸ Bā atthari. ⁹ Bā adds ca. ¹⁰ Bā -nassamajhe.

Tattha tagghā 'ti ekamsavacanāṃ, yathāpi kusalo ti yathā atikusalo
sabbāññū Buddhō ācikkhati tathā ekamsen' eva aham akkhissan ti attho. rājā
ca kho naṃ' ti ahaṃ etam² pañhaṃ yathā tumhākaṃ rājā jānitum sakkoti
tathā kathessāmi, tato uttarim rājā evaṃ taṃ jānāti yadi karissati vā na vā
5 karissati, karonta-sa hi vā akarontassa vā tass' eva naṃ² bhavissati mayhaṃ
pana dōso n' atthīti dipeti.

Evaṃ imāya gāthāya pañhakathanāṃ paṭijānitvā idāni
dhammayāgapañhaṃ kathento

36. Ajja suve ti saṃseyya raññā puṭṭho Sucīrata
10 mā katvā avasī rājā atthe jāte Yudhiṭṭhilo. 173
37. Ajjhataṃ ñeva saṃseyya raññā puṭṭho Sucīrata,
kummaggaṃ na niveseyya³ yathā mūlho acetaso. 174.
38. Attānaṃ⁴ nātivatteyya, adhammaṃ na samācare,
atitthe na-ppātareyya⁵, anathe na yuto⁶ siyā. 175.
15 39. Yo ca etāni ṭhānāni kattuṃ jānāti khattiyo
sadā⁷ so vaḍḍhate rājā sukkapakkhe va candimā. 176.
40. Nātīnaṃ ca piyo hoti mittesu ca virocati,
kāyassa bhedā sappañño saggāṃ so upapajjatīti āha. 177.

Tattha saṃseyyā 'ti katheyya, i. v. h : tāta Sucīrata sace tumhākaṃ
20 raññā ajja dānaṃ dema sīlaṃ rakkhāma uposathakammaṃ karomā⁸ 'ti koci
puṭṭho mahārāja ajja tāva pānaṃ hanāma⁹ kāme paribhuñjāma suraṃ pipama¹⁰
kusalaṃ pana¹¹ karissāma sve ti rañño saṃseyya¹² tassa atimahaṇṭassāpi
amaccassa vacanaṃ katvā tumhākaṃ rājā Yudhiṭṭhilaḡotto tathārūpe atthe jāte
taṃ divasaṃ pamādena vitināmento mā avasi tassa vacanaṃ akatvā uppannaṃ
25 kusalaṇṭitaṃ aparihāpetvā kusalaṇṭitaṃyuttaṃ kammaṃ karotu yeva idaṃ assa
katheyyāstīti, evaṃ M. imāya gāthāya 'ajj eva kiccaṃ ātappaṃ ko jaññā mara-
ṇaṃ suve' ti Bhaddekarattasuttaṃ c' eva 'appamādo amatapadaṃ pamādo mac-
cuno padaṃ' ti Appamādovādaṃ ca kathesi, ajjhataṃ yevā 'ti tāta Sucīrata
Sambhavaṇṭito tayā dhammayāgapañhe pucchite kiṃ kathesi ti raññā¹³ puṭṭho
30 samāno tumhākaṃ rañño¹⁴ ajjhataṃ eva saṃseyya niyakajjhataṃkhātāṃ¹⁵
khandhapañcakaṃ hutvā abhāvatāya¹⁶ aniccaṃ ti katheyyāsi, ettāvata M. 'sabbe
saṃkhārā aniccā ti yadā paññāya passati' 'aniccā vata saṃkhārā uppādaya-
dhammaṃ' ti evaṃ pi bhāsitaṃ aniccataṃ kathesi, kummaggaṃ ti brāhmaṇa

¹ Bā tan. ² Bā taṃ. ³ Bā niseveyya. ⁴ ajja suve - - attānaṃ wanting in Cs

⁵ Bā pahāreyya. ⁶ Bā yutto. ⁷ Cks satan. ⁸ Cks karissamā. ⁹ Bā pākema

¹⁰ Cks Bā pivā-. ¹¹ Cs patata corr. to pana, Ck pana na. ¹² Bā add ka-
theyya. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Ck niyakajjhataṃkhātā, Cs tikajjhata-, Bā niyyakajha.

¹⁵ Bā abhāvato.

yathā mūlho acetano andhabālaputhujjano dvāsaṭṭhidiṭṭhigatasamkhātāṃ kum-
 maggaṃ sevati etaṃ tava rājā taṃ na seveyya niyyānikaṃ dasakusalakamma-
 pathamaggaṃ eva sevātū 'ti evaṃ assa vadēyyāsīti, attānaṃ ti imaṃ sugatiyaṃ
 1 ṭhitāṃ¹ attabhāvaṃ nātivatteyya, yena kammena tisso kusalasampattiyo sabba-
 kāmamagge² atikkamitvā apāye nibbattati taṃ³ kammaṃ na kareyyā 'ti attho, 5
 adhammaṃ ti tividhaduccaritasamkhātāṃ adhammaṃ na samācareyya, atitthe
 ti dvāsaṭṭhisamkhāte atitthe nappatāreyya⁴, na otāreyyā 'ti pi pāṭho, attano
 diṭṭhānugatiṃ āpajjantaṃ janaṃ na otāreyya, anatthe 'ti akāraṇe⁵, yuto⁶
 ti yuttapayutto na siyā, brāhmaṇa yaḍi te rājā dhammayāgapāṇhe vattitu-
 kāmo imasmiṃ ovāde vattatū 'ti tassa katheyysīti ayam ettha adhippāyo, 10
 sadā ti satataṃ, i. v. h.: yo khattiyo etāni kāraṇāni kātuṃ jānāti so rājā
 sukkapakkhe⁷ cando viya sadā vadḍhati, virocātīti⁸ mittāmaccamajjhe attano
 silācārānāpādiguṇehi⁹ sobhati virocātīti.

Evam M. gaganatale candam utthāpento viya Buddhalī-
 hāya brāhmaṇassa paṇhe¹⁰ kathesi. Mahājano nadanto selento¹¹ 15
 appoṭhento sādhu-kārasahassāni adāsi celukkhepe ca aṅguli-
 poṭhe ca pavattesi, hatthapilandhanādīni khipi, evaṃ khitta-
 dhanam koṭimattaṃ ahosi. Rājāpi 'ssa tuṭṭho mahantaṃ yasaṃ
 adāsi. Sucīrato pi nikkhasahassena pūjetvā¹² suvaṇṇapaṭṭe
 jātihiṅgulakena paṇhe¹³ vissajjanaṃ likhitvā Indapattanagaraṃ 20
 gantvā raṇṇo dhammayāgapāṇham kathesi. Rājā tasmim
 dhamme vattitvā saggaṇḍam¹⁴ pūresi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahāpaṇho yevā"
 'ti vatvā j. s.: „Tadā Dhanañjaya-rājā Anando ahosi, Sucīrato Anu-
 ruddho¹⁵, Vidhuro Kassapo¹⁶, Bhadrakāro Moggallāno¹⁷, Sañjaya- 25
 māṇavo Sāriputto¹⁸, Sambhava-ṇḍito aham evā" 'ti. Sambhava-
 jātakaṃ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇassaṃ¹⁶ ahū rājā ti. Idam S. Veluvane v. Deva-
 dattassa silāpavijjanaṃ ā. k. Tena hi dhanuggahe payojetvā apara- 30

¹ Ck - yaṭṭhitaṃ. ² Ck - kāmagge, Bḍ - kāmāgga. ³ Ck sam, Cc yaṃ. ⁴ Bḍ
 nappakāreyya. ⁵ Bḍ - ṇena. ⁶ all three MSS. yutto. ⁷ Ck adds va. ⁸ Ck
 -cati. ⁹ Bḍ - dīhigu- ¹⁰ Bḍ - aṃ. ¹¹ Bḍ omits se-. ¹² Bḍ pūjam katvā.
¹³ Bḍ - aṃ. ¹⁴ Bḍ - pūram. ¹⁵ Bḍ adds ahosi. ¹⁶ Bḍ - syaṃ.

bhāge silāya paviddhāya¹ bhikkhūhi Devadattassa aṇṇe kathite S.
 „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Devadatto mayhaṃ silaṃ² pa-
 vijjhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Kāsīgāmake³ eko kassekabrāhmaṇo khet-
 5 taṃ kasitvā goṇe vissajjettvā kuddālakammaṃ kātuṃ ārabhi.
 Goṇā ekasmiṃ gacche paṇṇāni⁴ khādantā anukkamena aṭaviṃ
 pavisitvā palāyimsu. So velaṃ sallakkhetvā kuddālaṃ ṭha-
 petvā goṇe olokeno adisvā domanassappatto te pariyesanto
 aṭaviṃ⁵ pavisitvā āhiṇḍanto anto⁶ Himavantam pāvīsi, so tattha
 10 disāmūlho⁷ sattāhaṃ nirāhāro vicaranto ekaṃ tiṇḍukarukkhaṃ
 disvā abhiruyha phalāni khādanto⁸ parigalitvā⁹ satṭhihatthe
 narakapapāte pati, tatr’ assa dasadivasā vītivattā. Tadā Bo.
 kapiyoniyam nibbattitvā phalāphalāni khādanto taṃ purisaṃ
 disvā silāya yoggaṃ¹⁰ katvā taṃ purisaṃ uddhari. So tassa
 15 niddāyantassa silāya matthakaṃ padālesi¹¹. M. tassa taṃ
 kammaṃ ṇatvā uppatitvā sākāya nisīditvā „bho purisa, tvaṃ
 bhūmiyaṃ¹² gaccha, ahaṃ sākhaḍḍena tuyhaṃ maggaṃ ācik-
 khanto gamissāmi¹³“ taṃ purisaṃ araṇṇato niharitvā magge
 ṭhapetvā pabbatapādaṃ eva pāvīsi. So¹⁴ puriso M-e aparaj-
 20 jhitvā kuṭṭhi¹⁵ hutvā diṭṭhadhamme yeva manussapeto ahoṣi,
 so sattavassāni dukkhapīlito vicaranto Bārānasiyaṃ Migā-
 ciram¹⁶ uyyānaṃ pavisitvā pākārantare kadaliapaṇṇaṃ attharitvā
 vedanāmatto¹⁷ nipajji. Tadā Bārānasirājā uyyānaṃ gantvā
 tattha vicaranto taṃ disvā „ko si tvaṃ, kiṃ vā katvā imaṃ
 25 dukkhaṃ patto“ ti pucchi. So pi ’ssa sabbam vitthārato
 ācikkhi.

Tam atthaṃ pakāseto S. āha:

1. Bārānassaṃ¹⁷ ahū rājā Kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ,
 mittāmaccaparibbūlho agamāsi Migāciram¹⁸. 178.

¹ Bā -vijhāya-. ² Ck Bā si-. ³ Bā -gāme. ⁴ Bā tināni. ⁵ Bā anto aṭavi. ⁶ Bā omits anto. ⁷ Bā adds hutvā. ⁸ Bā tiṇḍukarukkhaṃ. ⁹ Bā -ji-. ¹⁰ Ck bhoggaṃ. ¹¹ Ck pa-. ¹² Bā -yā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Ck kuṭṭhi. ¹⁵ so Ck; Bā migājinaṃ. ¹⁶ Bā -patto. ¹⁷ Bā -nasyaṃ

2. Tattha brāhmaṇam addakkhi setaṃ citraṃ kilāsinam
viddhastaṃ kuviḷāraṃ¹ va kisaṃ dhamanisanthataṃ. 179.
3. Paramakāruṇṇataṃ pattaṃ disvā kicchagataṃ naraṃ
avaca² vyamhito³ rājā: yakkhānaṃ katamo nu si, 180.
4. Hatthapādā ca te setā, tato setataro⁴ siro, 5
gattaṃ kammāsavaṇṇan te, kilāsabahulo c' asi, 181.
5. Vaṭṭhanāvalisaṃkāsa⁵ piṭṭhi te ninnatunnatā,
kāḷā pabbā⁶ ca te aṅgā, nāṇṇam⁷ passāmi edisaṃ, 182.
6. Ugghaṭṭapādo⁸ tasito kiso dhamanisanthato
chāto ātattarūpo⁹ si, kuto nu tvaṃ¹⁰ agacchasi¹¹, 183. 10
7. Duddasī appakāro si dubbaṇṇo bhīmadassano¹²,
janetti yāpi te mātā na taṃ iccheyya passitum, 184.
8. Kiṃ kammaṃ akara¹³ pubbe, kaṃ avajjhaṃ aghātai¹⁴,
kibbisam yaṃ karitvāna idaṃ dukkhaṃ upāgamīti. 185.

Tattha Bārāṇassaṃ¹⁵ ti Baranasiyaṃ, mittāmaccaparibbūlho ti 15
mittehi ca dāhabhattiḥi amacehi parivuto, Migāciraṇ¹⁶ ti evaṇṇāmakaṃ
uyyānaṃ, setaṃ ti setakuṭṭhena setaṃ kabarakuṭṭhena citraṃ¹⁷ pabbhinna
kaṇḍūyanakilāsakuṭṭhena¹⁸ kilāsinam vedanāmattam¹⁹ kadalipanṇe nīpannaṃ²⁰
addassa, viddhastam kuviḷāraṃ vā 'ti vanamukhehi patantena²¹ maṃsena
viddhastam supupphitakuviḷārasadisam²², kisaṃ ti ekaccesu padasesu aṭṭhi- 20
cammamattasarīraṃ²³ sīrajālasantharam²⁴, vyamhito²⁵ ti bhīto vimhaya-
pupṇo²⁶ vā, yakkhānaṃ ti yakkhānaṃ antare tvaṃ katarayakkho nāma 'ti,
vaṭṭhanāvalisaṃkāsa²⁷ ti piṭṭhikaṭṭhāne²⁸ āvunitvā ṭhāpitā vaṭṭhanāvali-
sadiśa²⁹, aṅgā ti kālapabbavallisadisāni³⁰ te aṅgaṇi, nāṇṇam ti aṇṇam purisaṃ³¹
ca³² edisaṃ na passāmi, ugghaṭṭapādo³³ ti rajokinnapādo, ātattarūpo³⁴ 25
ti sukkhasarīro, duddasīti dukkhena passitabbo, appakāro sīti sarīrappa-
kārahito, dussanṭhāno sīti attho, kiṃ kammaṃ akaraṃ³⁵ ti ito pubbe kiṃ
kammaṃ akara³⁶, akāsi attho, kibbisam³⁷ ti dāruṇakammaṃ.

Tatoparam brāhmaṇo āha:

9. Taggha te aham akkhissam yathāpi kusalo tathā, 30
saccavādiṃ hi³⁸ lokasmiṃ pasamsant' idha paṇḍitā, 186.

¹ Bā ko-. ² Ck avaṇca. ³ Bā byamitto. ⁴ Bds -raṃ. ⁵ so Ck; C₂ vaṭṭhatā-
vali-, Bā vaṭṭanā-, Bā vadḍhana-. ⁶ Bā kālapubbā ⁷ Bā naṇṇam. ⁸ Bā ug-
ghaṭṭa-. ⁹ Ck ātattā-, Bds āditta-. ¹⁰ Cks Bā tvaṃ. ¹¹ Bā kuto si kattha
gacchasi. ¹² Ck hima-, Bā bhim-. ¹³ Bā -raṃ. ¹⁴ Cks -si, Bā aghātai. ¹⁵
Bā -syan. ¹⁶ Bds migājīnan. ¹⁷ Bā vici-. ¹⁸ Bā kaṇḍupharanaki-. ¹⁹ Bā -nap-
pattam. ²⁰ C₂ tipa-, Bā nippa-. ²¹ Bds paggharan- ²² Bā puppitaṃ ko-. ²³
C₂ Bā -mattam-. ²⁴ Ck -santhavam, C₂ -santhavam corr. to -santhatam, Bā
sīrajālasanaṭam. ²⁵ Bā by-. ²⁶ Bā vimhayamāpanno. ²⁷ so Ck; C₂ vaṇṭhatāvali-,
Bā vaṭṭanāvali-. ²⁸ Bā piṭṭhikaṇḍukāṭhāne. ²⁹ Ck kālavalli-, C₂ kāḷavalli-.
³⁰ Bā -sam, omitting ca-. ³¹ Bā atitta-, B₂ āditta-. ³² so all three MSS. for
-rā? ³³ Bā -raṃ. ³⁴ Ck -dimhi, Bā -dī bi.

10. *Eko caram gogaveso mūlho¹ accasariṃ vane araṇṇe iriṇe² vane³ nānakuṇḍjarasevite.* 187.
11. *Vālamigānucarite vippanattho 'smi kānane, acarim tattha sattāhaṃ khuppiṇāsāsamappito.* 188.
- 5 12. *Tattha tindukaṃ addakkhim visamatthabubhukkhito papātāṃ abhilambantāṃ sampannaphaladhārināṃ.* 189.
13. *Vātasītāni bhakkhesim, tāni rucimisu me bhusam, atitto⁴ rukkhāṃ āruhim⁵, 'tattha hessāmi āsito'.* 190.
14. *Ekam me bhakkhitam āsi dutiyam abhipatthitam,*
- 10 *tato sā bhañjatha⁶ sākha chinnā pharasunā viya.* 191.
15. *So 'ham sahā va sākhaṃ uddhapādo⁷ avamsiro appatitthe anālambe giriduggasmi pāpatam.* 192.
16. *Yasmā ca vāri gambhīram tasamā na samabhajjisam⁸, tattha sesim nirānando anūnā dasa rattiyo.* 193.
- 15 17. *Ath' ettha kapi-m-āgañchi⁹ gonaṅgulo¹⁰ daricaro sākha [hi] sākham vicaranto¹¹ khādamāno dumapphalam, so maṃ disvā kisaṃ paṇḍum kāruṇṇam akaram¹² mayi:* 194.
18. *Ambho ko nāma so ettha evaṃ dukkhena atṭṭito, manusso amanusso vā attānam me pavedaya.* 195.
- 20 19. *Tass' añjalim paṇāmetvā idam vacanam abravim: manusso 'ham vasam patto. sā me n' atthi ito gati, tam vo¹³ vadāmi: bhaddam vo¹³. tvaṃ ca me saraṇam bhava¹⁴.* 196.
20. *Garusilam¹⁵ gahetvāna vicari pabbate kapi, silāya yoggaṃ katvāna nisabho etad abravi:* 197.
- 25 21. *Ehi me piṭṭhim āruya gīvaṃ gaṇhāhi bāluhi¹⁶, ahan tam uddharissāmi giriduggato vegasā.* 198.
22. *Tassa tam vacanam sutvā vānarindassa sirimato piṭṭhim āruya dhīrassa gīvaṃ bāhāhi aggahim.* 199.
23. *So maṃ tato samutṭhāsi tejasī¹⁷ balavā kapi vihaṇṇamāno kicchena giriduggato vegasā.* 200.
- 30 24. *Uddharitvāna maṃ santo nisabho etad abravi: imgha maṃ sanma rakkhassu, passupissam¹⁸ muhuttakam¹⁹.* 201.

¹ Ck -e, Cs -a ² Cks irine, Bđ irane ³ Ck vicīṇe, Cs vicīne. ⁴ Bđ atitto.
⁵ Bđ āruhi. ⁶ Cks bhajjitā. ⁷ Bđ uddham-. ⁸ Bđ sampapajjiyam. ⁹ Ck gañji, Bđ gacchi. ¹⁰ Bds -guttho. ¹¹ so all three MSS. ¹² so all three MSS. for -rā? ¹³ Bđ te. ¹⁴ Ck -vam, Cs -ve. ¹⁵ Ck Bđ silam. ¹⁶ Cks -hāhi. ¹⁷ Ck terasī, Bđ tejasī. ¹⁸ Cks passa-, Bđ pasu-. ¹⁹ Bđ -tti.

25. Sīhavyagghā¹ ca dīpi² ca acchako kataracchayo
te mañ pamattañ himseyyuñ, te tvañ disvāna³ vāraya. 202.
26. Evam me paritātūna⁴ passupi so muhuttakam;
tadāhañ pāpikañ dīṭṭhiñ paṭilacchiñ ayoniso: 203.
27. Bhakkho ayañ manussānañ yathā c' aññe vane migā, 5
yañ nūn' imañ vadhivāna chāto khādeyya vānaram. 204.
28. Āsito⁵ ca gamissāmi mamsam ādāya sambalañ,
kantārañ nittharissāmi, pātheyya me bhavissati. 205.
29. Tato silaṃ⁶ gahetvāna matthakañ sannitālayim⁷,
mama hatthakilantassa⁸ pahāro dubbalo ahu. 206. 10
30. So ca vegen' udappatto⁹ kapi ruhiramakkhito
assupunñehi nettehi rodanto mañ udikkhati: 207.
31. Māyyo¹⁰ mañ kari¹¹, bhadda te, tvañ ca nāma¹² edisañ kari,
tvañ ca kho nāma dighāyu¹² aññañ¹³ vāretuñ arahasi. 208.
32. Aho vata re purisa tāva dukkarakāraka¹⁴ 15
edisā visamā duggā papātā uddhaṭo¹⁵ mayā. 209.
33. Anīto¹⁶ paralokā va dubbheyya¹⁷ mañ amaññatha,
tañ tena¹⁸ pāpadhammena¹⁹ pāpañ pāpena cintitañ. 210.
34. Mā²⁰ h' eva tvañ adhammaṭṭha vedanañ kaṭukañ phusi,
mā h' eva pāpañ kammantañ phalañ veḷuñ va tañ²¹ vadhi. 211. 20
35. Tayi me n' atthi viśāso, pāpadhammañ amaññatha²²,
ehi me piṭṭhito gaccha dissamañ va santike. 212.
36. Mutto si hatthā vālānañ²³, patto si mānusiñ padañ,
esa maggo adhammaṭṭha, tena gaccha²⁴ yathāsukhañ. 213.
37. Idam vatvā giricaro rahade²⁵ pakkhalya matthakañ 25
assūni sampamajjitvā tato pabbatañ āruhi. 214.
38. So 'hañ tenābhisatto²⁶ 'sni pariḷāhena atṭito²⁷,
ḍaḍḍhamānena gattena vāriñ²⁸ pātumi upāgamiñ. 215.
39. Agginā viya santatto rahado ruhiramakkhito
pubbalohitasamkāso sabbo²⁹ me samapajjatha³⁰. 216. 30

¹ Bd sīhā byagghā. ² all three MSS. -i. ³ Bd -ni. ⁴ Ck -tetuna, Cs -tātūna? Bd -ttātūna. ⁵ Ck āsino, Cs āsito? Bd asito. ⁶ all three MSS. si-. ⁷ Cs -layiñ, Bd -layi. ⁸ Cs bhatta-, Bd -gatta-, B² -gattam-. ⁹ Bd -naduppatto. ¹⁰ Ck māyye. ¹¹ Cks omit kari. ¹² Bd dighāvu. ¹³ Bd -e. ¹⁴ Ck -kā, Bd -rikam. ¹⁵ Bd -to. ¹⁶ Ck ānito, Bd anito. ¹⁷ Cks dumbheyya. ¹⁸ Cks tetam. ¹⁹ Bd -kammena. ²⁰ Cks me. ²¹ Cks va kam. ²² Cks asaññata. ²³ Ck vālā-. ²⁴ Ck -e. ²⁵ Bds ruhiram. ²⁶ Cks tenābhisatto, Bd tenābhisitto. ²⁷ Ck atṭhi-, Bd añḍito. ²⁸ Bd -i. ²⁹ Cks -e. ³⁰ all three MSS. sammap-.

40. Yāvanto udabindūni kāyasmim nipatiṃsu me
tāvanto gaṇḍū¹ jāyetha addhabeluvasādisā². 217.
41. Pabbinnā pagghariṃsu me³ kuṇapā pubbalohitā,
yena yen' eva⁴ gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
- 5 42. Daṇḍahattā nivārenti itthiyo purisā ca mañi:
okkita⁵ pūtigandhena māssu orena-m-āgamā⁶. 219.
43. Etādisam idam dukkham sattavassāni dāni me
anubhomi sakam kammaṃ pubbe dukkatam attano. 220.
44. Tam vo vadami bhaddam vo yāvant' ettha samāgatā: (Dhp. v. 337.)
māssu mittānam dubbhittho⁷, mittadubbho⁸ hi pāpako. 221.
- 10 45. Kuṭṭhi kilāsi bhavati yo mittānam idha⁹ dubbhati.
kāyassa bhedā mittaddu¹⁰ nirayaṃ [so] upapajjati. 222.

- Tattha kusalo ti yathā cheko kusalo katheti¹¹ tathā¹² kathessāmi, go-
gaveso ti natthagone¹³ gavesanto, accasarin ti manussapathanā atikkamitvā
15 Himavantam pāvisim, araṇṇe ti arājake¹⁴ suṇṇe, irine¹⁵ ti sukkhakanāre,
vicine¹⁶ ti vivitte¹⁷, vippanattho ti maggamūlho, bubhukkhitto ti sañ-
jātabubbukkho chātājḥatto, papatam abhilaṃbantaṃ ti papātaabhimukham¹⁸
olambantaṃ, sampannaphaladhārin ti madhuraṃphaladhārinam, vatasītāniti
paṭhamam tāva vāṭapattitāni khādini¹⁹, tattha²⁰ hessāmiti tasmim rukkhe
20 suhito bhavissāmiti āruḥho 'mhi, tato sā²¹ ti tassa abhipatthitassa atthāya
hatthe pasārite sā mayā abhirulhasākhā²² pharasunā chinṇā viya abhañjatha²³,
anālambe ti ālambitatthānarahite²⁴, giriduggasmiṃ ti girivisame, sesin
ti sayito mhi, kapi māgañchīti²⁵ kapi āgacchi²⁶, gonaṅgulo²⁷ ti gunnam²⁸
naṅgutthasadisanaṅguttho, gonaṅguttho²⁹ ti pi pātho, gonaṅgulīti pi paṭhanti,
25 akaram mayiti akari mayi, ambho ti maharāja so kapiṇṇa tasmim Nara-
kapapāte³⁰ mama udakapothanasaddam sutvā mam ambho ti ālapitvā ko
nāma³¹ so ti pucchi, vasappatto ti vyasanam patto³², papātassa vasam
patto³³ ti attho, bhaddam³⁴ vo³⁵ ti tasmā tumhe vadāmi: bhaddam tum-
hākam hotu, garuṣilaṃ ti maharāja so kapiṇṇa maya evaṃ vutte mā bhāyiti
30 mañ assāsetvā paṭhamam tāva garuṣilaṃ³⁶ gahetvā yoggaṃ karonto pabbate

¹ Bds gaṇḍu, Cks anu. ² Bd adha- ³ Cks omit me. ⁴ Bd yena ca ⁵ Ck osakkhitā, Cs osakkitā ⁶ Ck onemāgamam, Cs orena-, Bd orena amāha ⁷ Bd dubbi-. ⁸ Cks -dubho ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bd -dubbi. ¹¹ Bd -si. ¹² Bds add vo. ¹³ Bds natthe-. ¹⁴ Bd araṇṇe ti rājake, Cks araṇṇake ti arājake. ¹⁵ Ck irino, Cs irine, Bds irane. ¹⁶ so Cs; Ck -ne, Bd vivane. ¹⁷ Cks vicitte. ¹⁸ Bd -tābhi-. ¹⁹ Bd omits khā-. ²⁰ Cks omit tattha. ²¹ Bds sākha. ²² Bd -hā sākha. ²³ Ck abhijja, Cs abhijjatha, Bd abhañcatha-. ²⁴ Bds ālambitabba-. ²⁵ Ck -gacchiti, Cs -gañjiti? Bd -gacchiti. ²⁶ Ck āgacchi, Cs āgañji? ²⁷ Bd gonaṅguttho. ²⁸ Ck gunnā, Cs guṇṇa. ²⁹ Bd omits go-. ³⁰ Bd -ke-. ³¹ Cks -mo ³² Cks panno. ³³ Bd omits va. ³⁴ Cks bhaddam ³⁵ Bds bhaddante. ³⁶ Ck Bd si-.

viçari, nisabho ti purisanisabho uttamavānarindo papātata¹ ¹ thatvā mañ
 etad² abravi, bāhu³hīti³ dvihi bāhāhi mama gīvañ sugahitañ gañhi⁴, vegasā
 ti vegena, sirimato ti paññāvantassa, aggahin, ti saṭṭhihatthañ Narakapa-
 pātā⁵ vātavegena otaritvā⁶ udakapiṭṭhe ṭhitassa ahañ vegena piṭṭhiñ abhirū-
 hitvā ubho⁷hi bāhāhi gīvañ aggahesiñ, vihaññamāno ti kilanto, kiechenā⁸ 5
 'ti dukkhena santo paṇḍito athavā parisanto kilamanto, rakkhassū 'ti ahañ
 tañ uddharanto va⁷ kilanto⁸ muhuttañ vissamanto passupissañ tasmā mañ⁹
 rakkhāhīti, yathā c' aññe¹⁰ vane migā ti sīhādhi¹¹ aññe pi ye imasmiñ
 ṭhane¹² vālamigā, pāliyañ pana acchako¹³ kataracchayo ti likhanti, pari-
 tātūnañ¹⁴ ti mahārāja eva¹⁵ so kapi¹⁶rājā mañ attano parittāpañ katvā 10
 muhuttañ passupi ayonisomanasikārena, bhakkho ti khādita¹⁷bbayuttako, āsīto
 ti dhāto¹⁸ suhito, sambalan ti pātheyya¹⁹ñ, matthaka²⁰ñ sannitālayin²¹
 ti tassa vānarindassa matthaka²²ñ pabarim²³, sannitālayin²⁴ ti pi pāṭho, dub-
 balo a²⁵hū 'ti na balavā āsi²⁶ yathādhippāyañ na agamāsi, vegena²⁷ 'ti mayā
 pahaṭapāsānavegena²⁸, udappatto²⁹ ti uṭṭhito, māyyo³⁰ ti tena mittadūbhi- 15
 purisena³¹ silāya paviddhāya³² mahācammañ chijjivā³³ olambi, ruhi³⁴rañ pag-
 ghari, M vedanamatto³⁵ cintesi: imasmiñ ṭhane añño³⁶ n' atthi, ida³⁷ñ bhaya³⁸ñ
 ima³⁹ñ purisa⁴⁰ñ nissāya uppannañ ti so maraṇabhaya⁴¹bhito olambantañ camma-
 vaṭṭim⁴² hatthena ga⁴³hetvā uppatitvā sākha⁴⁴ñ abhiru⁴⁵yha tena pāpēna saddhi⁴⁶ñ
 sallapanto māyyo⁴⁷ man ti ādim āha, tattha māyyo⁴⁸ mañ bhaddante ti mā 20
 ayyo⁴⁹ mañ bhaddante ti⁵⁰ tañ nivāreti, tva⁵¹ñ nāma eva⁵²ñ mayā papāta⁵³ uddhato⁵⁴
 edisa⁵⁵ñ pharusakamma⁵⁶ñ mayi kari aho te ayutta⁵⁷ñ katan ti, aho vatū 'ti gara-
 hanto eva⁵⁸ñ āha, tāva dukkarakāra⁵⁹kā⁶⁰ 'ti mayi aparajjanena atidukkata-
 kammakāra⁶¹ka, paralokā⁶² vā 'ti paralokato viya ānito, dūbheyya⁶³ñ⁶⁴ ti dūbbhi-
 tabba⁶⁵ñ vadhitabba⁶⁶ñ, vedana⁶⁷ñ kaṭuka⁶⁸ñ ti eva⁶⁹ñ sante pi tva⁷⁰ñ adhammatṭha 25
 yādisa⁷¹ñ⁷² aha⁷³ñ phusa⁷⁴mi edisa⁷⁵ñ vedana⁷⁶ñ kaṭuka⁷⁷ñ mā phusi, ta⁷⁸ñ pāpa-
 kamma⁷⁹ñ phala⁸⁰ñ ve⁸¹lun va ta⁸²ñ mā vadhīti mañ mahārāja piyaputtaka⁸³ñ viya
 anukampi, aha⁸⁴ñ na⁸⁵ñ aha⁸⁶ñ etad avoca⁸⁷ñ: ayya mayā kata⁸⁸ñ dosa⁸⁹ñ hadaye⁹⁰ mā
 kari, mā mañ asappurisa⁹¹ñ evarūpe ara⁹²ññe mārayi⁹³, aha⁹⁴ñ disa⁹⁵mūlho magga⁹⁶ñ
 na jānāmi, attana⁹⁷ katakamma⁹⁸ñ mā⁹⁹ nāsetha, jīvitadāna¹⁰⁰ñ me detha, ara¹⁰¹ññā 30
 niharitvā manussapathe¹⁰² ṭh¹⁰³apethā 'ti eva¹⁰⁴ñ vutto so mayā saddhi¹⁰⁵ñ sallapanto
 tayi me n' atthi vi¹⁰⁶ssāso ti ādim āha, tattha tayi¹⁰⁷ti ito paṭṭhāya mayha¹⁰⁸ñ tayi

¹ Bds pabbatapapāte. ² Bd etam. ³ all three MSS, bāhāhīti. ⁴ Cks -a. ⁵ Bd -te. ⁶ Cks notaritvā. ⁷ Bd omits va. ⁸ Bd kilamanto. ⁹ Bs mañ. ¹⁰ Cks yo cevaññe. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bd vane. ¹³ Cks acchā-. ¹⁴ Ck -tātun, Bd parittānā. ¹⁵ Bd omits e-. ¹⁶ Bd khādito. ¹⁷ Ck -tālayin, Bd -tālayin. ¹⁸ all three MSS. -ri. ¹⁹ Cks -tālayin, Bd -tālan. ²⁰ Bd asi. ²¹ Bd pahita-. ²² Cks udapa-. ²³ Ck māyye. ²⁴ Ck -dubhi-, Ck -dūbhī, Bd -dubhi-. ²⁵ Bd pavithāya. ²⁶ Bd bhijjivā. ²⁷ Bd -ppatto. ²⁸ Bd -e. ²⁹ Bd omits i-. ³⁰ Bds cammabandhañ. ³¹ Ck Bd -e. ³² Bd omits mā - ti. ³³ Cks -rikā. ³⁴ Bd dubbhi-. ³⁵ Bd adds vedanañ. ³⁶ Bd id-. ³⁷ Cks omit dosañ hadaye. ³⁸ Bd mā nassa. ³⁹ Bd katañ-. ⁴⁰ so all three MSS for mā mañ? ⁴¹ Bd -am.

- vissāso n' atthi, ehīti bho purisa ahaṃ tayā saddhiṃ magge na gamissāmi
 tvaṃ pana ehi mama piṭṭhito avidūre dissamānasarīro va gaccha ahaṃ ruk-
 khaggen' eva¹ gamissāmi, mutto sīti atha maṃ so mahārāja araṇṇā niharitvā
 bho purisa mutto si vālamigānaṃ hatthā², patto si mānusiṃ padan ti
 5 manussupacārāṃ³ āgato si, esa te maggo etena gaccā⁴ 'ti āha, giricaro ti
 giricārivānaro, pakkhalyā⁵ 'ti dhovitvā, tenābhisatto ti so ahaṃ mahārāja
 tena vānarena abhisatto pāpakamme parinate⁶ tenābhisatto⁵ 'smīti maññamāno
 evaṃ āha, atṭhito⁶ ti upadduto, upāgamin ti ekaṃ rahadaṃ upagato 'smi,
 samapajjathā⁷ 'ti jāto evarūpo hutvā upatṭhasi, yāvanto ti yattakāni,
 10 gaṇḍū⁸ jāyethā⁹ 'ti gaṇḍā jāyimsu, so kira pīpasāṃ sandhāretum asakkonto
 udakañjalīm ukkhipitvā⁹ thokaṃ pivitvā sesaṃ saṃre siñci¹⁰, ath' assa tāvad
 eva udabindugananāya addhabeluvapakkapamānā¹¹ gaṇḍā utṭhahimsu, tasmā
 evaṃ āha, pabbinnā ti te gaṇḍā taṃ divasam eva bhijjitvā kuṇapā¹² pūti-
 gandhikā hutvā pubbalohitaṃ paggharimsu, yena 'ti yena¹³ maggena, okkhitā¹⁴
 15 ti¹⁵ pūtigandhena okkhitā¹⁶ parivāritā. māssu orena āgamā ti¹⁷
 dutṭhasatta orena māssu āgamā. amhākaṃ santikaṃ mā agama¹⁸, evaṃ vadantā
 nivārenti¹⁹ attho, dāni me ti mahārāja tato paṭṭhāya idāni sattavassāni mama
 ettakaṃ kalam sakakammaṃ anubhomi, iti so attano mittadūbhikammaṃ²⁰
 vitthāretvā mahārāja maṃ yeva oloketvā evarūpaṃ kammaṃ na kenaci kattabban
 20 ti vatvā taṃ vo ti ādīm āha, tattha taṃ ti tasmā yasmā evarūpaṃ kammaṃ
 evaṃ dukkhavipākaṃ tasmā ti attho, kutthi kilasī bhavati vo mittānaṃ idha
 dubbhati kāyassa bhedaṃ mittaddu²¹ nirayaṃ so upapajjati²² ayaṃ abhisam-
 buddhagāthā, bhikkhave vo idha imasmiṃ²³ loke mittānaṃ dubbhati hīmsati
 so evarūpo hoti²⁴ attho
- 25 Tassāpi purisassa rañṇā saddhiṃ kathentassa kathentass'
 eva paṭhavi vivaram adāsi, taṃ khaṇaṃ nēva cavitvā avicimhi
 nibbatto. Rājā tasmiṃ paṭhaviṃ pavitṭhe uyyānā nikkhamitvā
 nagaraṃ pavitṭho.

- S. i. d. ā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayham
 30 silaṃ²⁵ pavijjhi²⁶ yevā²⁷ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mittadūbhipuriso Deva-
 datto ahoṣi, kapiṛajā ahaṃ evā²⁸ 'ti. Mahākapijātakaṃ.

¹ Bā -ggeheva. ² Cks hattha. ³ Bā adds patto. ⁴ Bā -to. ⁵ Cks tena satto.
⁶ Cks atṭhi-, Bā aṇḍi-. ⁷ Cks sammāp-. ⁸ Cks andu. Bā gaṇḍu. ⁹ Cks
 udakañjalīm-, Bā udakañcalikkhipitvā. ¹⁰ Bā -cati. ¹¹ Bā adhabelupakka-. ¹²
 Cks -pa. ¹³ Bā repeats yena. ¹⁴ Ck okkhitā ¹⁵ Cks add okkhitā. ¹⁶ Ck
 -kkhata. Ck -kkhita. Bā -kkhitā. ¹⁷ māssu - - ti wanting in Cks. ¹⁸ Bā -siti.
¹⁹ Cks -reṭṭi. ²⁰ Bā attanā dubbhi-. ²¹ Bā -dubbhi. ²² all three MSS.
 uppa-. ²³ Bā omits im-. ²⁴ Cks ahoṣiti. ²⁵ all three MSS. silaṃ. ²⁶ Bā
 pativijjhi, cfr. Dh. p. 279.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo vuyhamānānan ti. Dakarakkhasajātakaṃ. Tam sabbaṃ Mahāummaggajātake āvibhavissati. Dakarakkhasajātakaṃ.

8. Paṇḍarajātaka.

5

Vikiṇṇavācan ti. Idam S. J. v. musāvādam katvā Deva-dattassa paṭhavipavesanaṃ ā. k. Tadā hi S. bhikkhūhi tassa ayaṇṇe kathite „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvādam katvā paṭhaviṃ pavittṭho yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddaṃ pakkhan- 10
ditvā sattame divase 'atīradassaniyāya nāvāya samuddapiṭṭhe
bhinnāya ṭhapetvā ekaṃ avasesā macchabhaddā¹ ahesuṃ. Eko
pana vātavasena² Karambiyapaṭṭanaṃ nāma pāpuṇi, so sa-
muddato uttaritvā naggabhoggo tasmim paṭṭane³ bhikkhāya
cari. Tam enaṃ manussā „ayaṃ samaṇo apiccho santuṭṭho“ 15
ti sambhāvetvā sakkāraṃ karimsu. So „laddho me jīviko-
pāyo“ ti tesu nivāsanaṃ pāpuraṇaṃ⁴ dadantesu⁵ pi na icchi⁶.
Te „n' atthi ito uttariṃ appiccho samaṇo“ ti bhiyyo bhiyyo
paśiditvā tassa assamaṇapadaṃ katvā tattha naṃ vāsesuṃ⁷.
So karambiyaacelo⁸ ti paṇṇāyi. Tassa tattha vasantassa 20
mahālābhasakkāro udapādi, eko nāgarājāpi 'ssa supaṇṇarājā
ca upaṭṭhānaṃ āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro
nāma. Ath' ekadivasam supaṇṇarājā tassa santikaṃ gantvā
vanditvā ekamantaṃ nisinna evaṃ āha: „bhante amhākaṃ
ñātakā nāge gaṇhantā bahu vinassanti, etesaṃ nāgānaṃ 25
gaṇhananiyāmaṃ⁹ mayam na jānāma, gūyhaḥkāraṇaṃ¹⁰ kira
nesaṃ atthi, sakkheyyātha¹¹ nu kho tumhe ete piyāyamaṇā¹²

¹ Bds macchakacchapabhakkhā. ² Bd -vegana. ³ Bd adds neva ⁴ Bd -topāyo.

⁵ Bd -pāruppanaṃ. ⁶ Bd dentesu; ahesuṃ eko - - - tesu wanting in Ck. ⁷ Bd icchati. ⁸ Bd vāsāpesuṃ. ⁹ Bd -biyaṃ acelo, Cks -biyavelo. ¹⁰ Bd -taniyāmaṃ. ¹¹ Cks gūyhaṃ-. ¹² Bds sakkheyyātha. ¹³ Bd piyāmaṇā.

viya taṃ kāraṇaṃ pucchitun¹ ti. So „sādhū“² 'ti sampaticchitvā supaṇṇarāje vanditvā pakkante³ nāgarājassa āgata-kāle vanditvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ pucchi: „nāgarāja supaṇṇā kira tumhe gaṇhantā bahu vinassanti, tumhe gaṇhantā

5 katham gaṇhitum sakkontīti⁴“. „Bhante, idaṃ amhākaṃ guyhaṃ⁵ rahassaṃ, mayā imaṃ kathentena nātisaṃghassa maraṇaṃ ābhataṃ⁶ hotīti⁷“. „Kiṃ pana tvaṃ āvuso 'ayaṃ⁸ aññassa kathessatīti⁹“ evaṃsaññī hosi¹⁰, nāhaṃ aññassa¹¹ kathessāmi, attanā¹² pana jānitukāmatāya pucchāmi¹³, tvaṃ

10 mayhaṃ saddahitvā nibbhayo hutvā kathehīti¹⁴“. Nāgarājā „kathemi bhante“ ti vanditvā pakkāmi. Punadivasam¹⁵ pi pucchi, tadāpi 'ssa na kathesi. Atha naṃ tatiyadivase āgantvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ „ajja tatiyo divaso, mama pucchantassa kimatthaṃ na kathesi¹⁶ti¹⁷“. „Tumhe aññassa

15 ācikkhissathā 'ti bhayena bhante“ ti. „Kassaci na kathessāmi, nibbhayo kathehīti¹⁸“. „Tena hi bhante aññassa mā kathayitthā“¹⁹ 'ti paṭiññaṃ gahetvā „bhante mayaṃ mahante mahante pāsāṇe gilitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supaṇṇānaṃ āgama-kāle mukhaṃ nibbāhetvā dante vivaritvā supaṇṇe ḍasitum

20 gacchāma²⁰, te āgantvā amhākaṃ sīsaṃ gaṇhanti, tesam amhe garubbhāre hutvā nipanne uddharitum vayamantānaṃ²¹ nēva udakaṃ ottharati, te anto udake yeva maranti, iminā kāraṇena bahū supaṇṇā vinassanti, tesam amhe gaṇhantānaṃ kiṃ sīsena gahitena, bālā naṅguṭṭhe²² gahetvā amhe heṭṭhā-

25 sīsake²³ katvā gahitaḡocaraṃ²⁴ mukhena chaḍḍāpetvā lahuke katvā gantum²⁵ sakkontīti²⁶“. Iti so attano rahassakāraṇaṃ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmiṃ pakkante supaṇṇarājā āgantvā karambiyaacelakaṃ²⁷ vanditvā „kiṃ bhante pucchitaṃ te nāgarājassa guyhakāraṇaṃ²⁸ ti āha. So

¹ Ck pakkhante. ² Bđ guyha. ³ Bđ ahataṃ, Cks āvātaṃ. ⁴ Bds ahaṃ. ⁵ Bđ kathissāmi, B^o kathissanti. ⁶ Bds ahoṣīti ⁷ Bđ aññānaṃ. ⁸ Bđ -no ⁹ Cks pucchi. ¹⁰ Bđ -se. ¹¹ Bđ icchāma. ¹² Bđ vāyamaṇa. ¹³ Bđ -ena. ¹⁴ Bđ sise. ¹⁵ Ck -ti, Bđ gahitaṃ. ¹⁶ Cks add na. ¹⁷ Bđ -laṃ. ¹⁸ Cks guyhaṃ-.

„āma āvuso“¹ ti vatvā sabbaṃ tena kathitaniyāmen' eva
 kathesi. Taṃ sutvā supaṇṇo „nāgarājena ayuttaṃ kataṃ“²,
 ñātīnaṃ nāma nassananiyāmo parassa na³ kathetabbo, hotu
 ajja mayā supaṇṇavātaṃ⁴ katvā paṭhamaṃ eva⁵ eva gahe-
 tum vaṭṭatīti“ so supaṇṇavātaṃ katvā Paṇḍaranāgarājānaṃ⁶ 5
 naṅguṭṭhe⁶ gahetvā heṭṭhāsīsakaṃ⁷ katvā gahitagocaraṃ⁸
 chaddāpetvā uppatitvā ākāsaṃ pakkhandi. Paṇḍarako⁹ ākāse
 heṭṭhāsīsakaṃ olambanto „mayā va“¹⁰ mama dukkhaṃ ābha-
 tan“ ti paridevanto āha

1. Vikiṇṇavācaṃ anigūḷhamantaṃ¹¹ 10
 asaṇṇātaṃ aparicakkhitāraṃ¹²
 bhayaṃ tam anveti¹³ sayāṃ abodhaṃ¹⁴
 nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 223.
2. Yo guyhamantaṃ parirakkhaneyyaṃ¹⁵
 mohā naro saṃsati bhāsamāno¹⁶ 15
 taṃ bhinnamantaṃ bhayaṃ¹⁷ anveti khippaṃ
 nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 224.
3. Nānumitto garuṃ¹⁸ atthaṃ guyhaṃ vedetum arabati
 sumitto ca asaṃbuddhaṃ sambuddhaṃ vā¹⁹ anattavā. 225.
4. Vissāsaṃ āpajjim²⁰ ahaṃ: acelo 20
 samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto,
 tassāhaṃ akkhiṃ vivariṃ guyhaṃ atthaṃ²¹,
 ātītamatto kapaṇo²² rudāmi. 226.
5. Tassāhaṃ paramaṃ brahme guyhaṃ²³
 vācaṃ h' imaṃ nāsakkhi saṃyametuṃ, 25
 tappakkhato hi bhayaṃ āgataṃ mama,
 atītamatto kapaṇo²² rudāmi, 227.

¹ Bā kāraṇanti āmāvuso. ² Bā ak-. ³ Bā omits na. ⁴ Bā -vākaṃ. ⁵ Bā etam. ⁶ ti vatvā - - - naṅguṭṭhe wanting in Ck. ⁷ Bā sīsakaṃ. ⁸ Ck -te-. ⁹ Ck -ra, Bā -ro. ¹⁰ Bā omits va. ¹¹ Bā -guyha-. ¹² Bā aparirakkhi-. ¹³ Ck anve. ¹⁴ Ck akkho-, Cā akho-. ¹⁵ Bā -rakkheyyaṃ. ¹⁶ Bā hā-. ¹⁷ so all three MSS. for bhay'. ¹⁸ Bā guru. ¹⁹ Ck ca. ²⁰ Bā -i. ²¹ Ck Bā guyhamattaṃ, Cā guyhamattaṃ for guyhatthaṃ? ²² Bā -ṇaṃ. ²³ so all three MSS. for tassāha brahme paramaṃ guyhatthaṃ?

6. Yo ve naro suhadam maññamāno
guyham attham saṃsati dukkulīne'
dosā bhayā athavā rāgaratto
pallittho² bālo asaṃsayam so. 228.
- 5 7. Tirokkhavāco³ asataṃ pavitttho
yo saṃgatīsu⁴-m-udīreti⁵ vākyam
āsiviso dummukho ty-āhu taṃ naram,
ārā⁶ arā⁷ saṃyame tādisamhā. 229.
- 10 8. Annaṃ pānaṃ kāsikaṃ⁸ candanaṃ ca
manāpittthiyo mālāmucchādanaṃ ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supaṇṇa pāṇupagatā va ty-amhā⁹ 'ti. 230.

Tattha vikiṇṇavācan ti patthavācanam, anigūḷhamantaṃ¹ apaticchannamantaṃ, asaṇṇātan ti kāyadvārādīni rakkhitum asakkontaṃ, aperi-
15 cakkhitāraṃ¹⁰ ti ayaṃ mayā kathitamantaṃ rakkhitum¹¹ na¹² sakkhissatīti
puggalaṃ oloketum upapariikkhitum asakkontaṃ, bhayaṃ taṃ¹³ ti taṃ imehi
catūhi aṅgehi samannāgataṃ abodham¹⁴ nippaṇṇaṃ puggalaṃ sayamkatam eva
bhayaṃ auveti¹⁵ yathā maṃ Paṇḍarakaṃ nāgaṃ supaṇṇo anvāgato ti, saṃ-
sati bhāsamāno ti rakkhitum asamattassa pāpapurissaṃ bhāsamāno ka-
20 theti¹⁶, nānumitto ti na anumitto anuvattanamattena¹⁶ yo mitto na hadayena
so guyham¹⁸ attham jānitum nārahatīti¹⁹ paridevati, asambuddhaṃ ti asam-
buddhaṃ ajānanto, appaṇṇo ti attho, sambuddhaṃ ti sambuddhaṃ jānanto
ti attho, i v. h.: yo pi suhadayo mitto apaṇṇo sapaṇṇo pi vā yo²⁰ anattavā
anattacaro so pi guyham veditum nārahat' evā²¹ 'ti. samaṇo ayaṃ ti ayaṃ
25 samaṇo ti ca lokasammato ti ca bhāvitatto ti ca maññamāno ahaṃ etasmīṃ
vissāsaṃ āpajjīm, akkhiṃ ti kathesiṃ, atītamatto ti atītattho atikkān-
tattho hutvā idāni kapaṇaṃ rudāmīti paridevati, tassā²² 'ti tassa acelassa
brahme ti supaṇṇaṃ āapati, saṃyametun ti idam²¹ guyham vācam ra-
hassakāraṇaṃ²² rakkhitum guyhitum²³ na²⁴ sakkhiṃ, tappakkhatohīti idāni
30 idam bhayaṃ mama tassa acelassa pakkhato²⁵ koṭṭhāsaro santikā āgataṃ iti
atītattho kapaṇaṃ rudāmīti, suhadan ti suhado me ayaṃ ti maññamāno.

¹ Cks -no. ² so Cs; Ck pallitto, Bds pallatthito. ³ Ck nirukka-, Cs rika-
rukka-. ⁴ Bd -tisū, Cks -tisa. ⁵ Bs sumu-. ⁶ Bds arā. ⁷ Cs arā. ⁸ Bd
-ka. ⁹ Bd -guyha-. ¹⁰ Ck parimakkhi-, Cs paricakkhi-, Bd aparirakkhi-. ¹¹
Cks add rakkhissatī. ¹² Bd nā. ¹³ Bd bhayamanvetī. ¹⁴ Ck akhodaṃ, Cs
akhodaṃ corr. to abo-. ¹⁵ Cks ārocati. ¹⁶ Bd kathesi. ¹⁷ Cks -mantena. ¹⁸
Cs Bd -a. ¹⁹ Bd araha-. ²⁰ Cks so. ²¹ Bd imaṃ. ²² Cks rahassaṃ-. ²³ Bds
rahitum o: gu-. ²⁴ Bd nā. ²⁵ Ck ra-.

dukkulīne ti akulīne¹ nice, dosā ti etehi dosādīhi kāraṇehi yo evarūpe²
 guyhaṃ saṃsaṭi so bālo asaṃsayāṃ pallatthito³ parivattetvā patito⁴ hato yeva
 nāmā⁵ 'ti attho, tirokkhāvāco ti attano⁶ vācam bhāsītukāmo⁷ tassa tirokkha-
 kattā⁸ paṭicchannavāco⁹, asataṃ pavittṭho ti asappurisaṇaṃ antaraṃ pa-
 vittṭho asappurisesu pariyaṇṇo, saṃgatisuṇudīreṭṭi¹⁰ saṃgatisu udīreti 5
 yo evarūpo paresaṃ rahassaṃ sutvā parisamañjhesu asukena asukaṃ nāma
 kataṃ vā vuttaṃ vā ti vākyāṃ udīreti taṃ naraṃ āsiviso dummukho pūti-
 mukho ti āhu, tādisamhā purisā āra āra¹¹ saṃyame dūradūrato¹² virameyya,
 parivajjeyyā¹³ 'ti attho, mālamucchādānañcā¹⁴ 'ti māla¹⁵ ca dibbaṃ catu-
 jātigandhaucchādānaṃ ca¹⁶, ohāyā¹⁷ 'ti etehi¹⁸ dibbaannādayo sabbakāme ajja 10
 mayāṃ ohāya chaḍḍetvā gamissāma, supaṇṇapāṇupagatāvatyamhā 'ti bho
 supaṇṇa pāṇehi upagatā va te amhe¹⁹ saraṇaṃ no hohīti.

Evam Paṇḍarako ākāse heṭṭhāsīsako olambanto aṭṭhahi
 gāthāhi paridevi¹⁰. Supaṇṇo tassa paridevanasaddaṃ sutvā
 „nāgarāja attano rahassaṃ acelakassa kathetvā idāni ki- 15
 matthaṃ paridevasīti“ taṃ garahitvā

9. Ko n' idha tiṇṇaṃ garaḥaṃ upeti
 asmiṃ dha loke pāṇabhū³ nāgarāja:
 samaṇo supaṇṇo athavā tav' eva,
 kimkāraṇā Paṇḍaraka-ggahito ti gātham āha. 231. 20

Tattha konidhā 'ti idha amhesu tisu janesu ko nu, asmiṃ²⁰ dhā 'ti
 ettha, idhā 'ti nipātamattaṃ, asmiṃ loke ti attho, pāṇabhū ti pāṇabhūto,
 athavā tavevā 'ti udāhu tava yeva, tattha samaṇaṃ tāva mā garaḥa, so hi
 upāyena taṃ rahassaṃ pucchī, supaṇṇaṃ pi mā garaḥa, ahaṃ pi tava²¹ pac-
 catthiko, Paṇḍarakaggahito ti samma Paṇḍaraka ahaṃ kimkāraṇā supaṇṇena 25
 gahito ti cintetvā pana attānaṃ eva garaḥa tayā hi rahassaṃ kathentena attanā
 va attano anatto kato ti ayam ettha adhippāyo.

Taṃ sutvā Paṇḍarako itaraṃ gātham āha:

10. Samaṇo ti²² me sammatatto ahosi
 piyo ca me manasā bhāvitatto, 30

¹ B^d akusalaje, B^s akulaje. ² B^ds -paṃ. ³ so all three MSS. ⁴ B^d pāpito. ⁵
 C^ks add yā. ⁶ B^d kathetu-. ⁷ C^k tirokatatthā, C^s tirokatattā. ⁸ B^ds apati-. ⁹
 C^k saṃhatisa-, C^s saṃgatisa-. ¹⁰ B^ds arā arā. ¹¹ B^d omits dūra. ¹² all three
 MSS. -yyan-. ¹³ C^ks mālaucchā-. ¹⁴ B^d -laṃ. ¹⁵ B^ds -jātiyagandhañca-. ¹⁶
 C^ks -ya. ¹⁷ B^ds omit hi. ¹⁸ B^d amhaṃ. ¹⁹ B^d -viti. ²⁰ all three MSS.
 asmi. ²¹ B^d tāva. ²² C^ks hiyo.

tasmāham¹ akkhiṃ vivariṃ gūyham atthaṃ²,
atītamatto kapaṇaṃ rudāmīti. 232.

Tattha sammataṭṭo ti so samaṇo mayhaṃ sappuriso ayaṇ ti sammata-
bhāvo³ ahoṣi, bhāvitatto ti sambhāvitabhāvo³ ca me ahoṣi.

5 Tato supaṇṇo catasso gāthā abhāsi:

11. Na c' atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n' atthi na⁴ ninditabbā⁵,
saccena dhammena dhiyā⁶ damena
alabbham avyāharatī naro idha. 233.

10 12. Mātāpitā paramā bandhavānaṃ,
nāssa⁷ tatiyo⁸ anukampak' atthi,
tesaṃ pi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 234.

13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
15 sabhāya vā⁹ yassa hontī¹⁰ sapakkhā
tesaṃ pi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 235.

14. Bhariyā ce purisaṃ vajjā komārī piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā nātisaṃghapurakkhatā
20 tassāpi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amaranasabhāvo satto nāma n' atthi, paññāvidhā
natthīti nakāro padasandhikaro, paññāvidhā atthīti attho, i. v. h.: nāgarāja
loke amaro pi n' atthi, paññāvidhāpi atthi, sā aññesaṃ paññākoṭṭhāsasamkhātā
25 paññāvidhā attano jīvitahetu na ninditabbā ti, athavā paññāvidhā ti
paññāsadisā na¹¹ ninditabbā¹² nāma, paññājātidhammā¹³ n' atthi, taṃ
kasmā nindastī, yesaṃ pana paññāvidhānaṃ pi na ninditabban ti pi pāṭho
tesaṃ¹⁴ ujukam eva saccenā¹⁵ 'ti ādisu vacīsaccena ca sucaritadhammena ca
paññāsamkhātāya dhiyā¹⁶ ca indriyadamanena¹⁶ alabbhaṃ dullabhaṃ attha-
30 samāpattīphalanibbānaṃ samkhātā¹⁷ pi¹⁸ viśesaṃ avyāharatī¹⁹ āvahati taṃ

¹ Bā tassā-. ² so all three MSS. for gūyhatthaṃ? ³ Cks -tasabhāvo. ⁴ Cks
omit na. ⁵ Cks nandi-. ⁶ Cks viyā, Bā dhītiyā for dhicā, Bā dhītiyā. ⁷ Bā
nassa. ⁸ Bā tiyo; read na assa tacco? ⁹ C sabhāvā, Bā sahāvāvā. ¹⁰ all three
MSS. -i. ¹¹ Ck omits na. ¹² Ck nandi-. ¹³ Ck amñāchātīdhammā, Bā aññā-
dhammājāti. ¹⁴ Cks tejasān. ¹⁵ Cks viyā, Bā dhītiyā, Bā vīthiyāya. ¹⁶ Bā
-dhammena. ¹⁷ Bā -pattimaggaphala-. ¹⁸ C' s hi ¹⁹ Bā abyā-.

nippādeti¹ naro idha, tasmā nārahasi² acelaṃ ninditum, attānam eva garaha,
 acelena hi attano paññāvantatāya³ upāyakusalatāya taṃ⁴ vañcetvā tvaṃ⁵ ra-
 hassaṃ gūḷhamantaṃ⁶ pucchito ti attho, paramā ti ete ubho bandhavānaṃ
 uttamabandhavā nāma, nassa⁷ tatiyo ti assa puggalassa mātāpitūhi añño
 tatiyo satto anukampako nāma n' atthi mantassa bhedaṃ parisamkamāno 5
 paṇḍito, tesāṃ mātāpitunnāma pi paramaguyhaṃ na samseyya, tvaṃ pana
 mātāpitunnāma pi akathetabbānaṃ acelassa kathesi ti attho, sabbhāya⁸ vā ti suha-
 dayamittā vā, sapakkhā⁹ ti petteyyamārulapitucchāmātucchādayo samāna-
 pakkhā nātayo¹⁰, tesampīti nesaṃ¹¹ pi nātimittānaṃ na katheyya, tvaṃ
 pana¹² acelakassa kathesi, attano va kujjhassū 'ti dīpeti, bhariyā vā¹³ ti 10
 komāri piyabhāpini¹⁴ puttahi ca rūpena ca yasena ca upetā¹⁵ ēvarūpa bhariyāpi
 ce¹⁶ ārikkhāhi me tava guyhaṃ ti vadeyya tassāpi na samseyya.

Tatoparā¹⁶:

16. Na guyhaṃ atthaṃ vivareyya rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
 na hi pātukato sādhu guyho¹⁷ attho pajānatā¹⁸. 237. 15
16. Thiyā¹⁹ guyhaṃ na samseyya amittassa ca paṇḍito
 yo cāmisena²⁰ samhīro²¹ hadayatthe no ca yo naro. 238.
17. Guyhaṃ atthaṃ asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
 mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati. 239.
18. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti 'mantinaṃ 20
 tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyhaṃ na vissaje²². 240.
19. Vivicca bhāseyya divā rahassaṃ,
 rattim girāṃ nāvelaṃ pamuñce,
 upassutikā hi suṇanti mantaṃ,
 tasmā manto khippam upeti bhedaṃ ti 241. 25
- pañca gāthā Ummaggajātaka Pañcapaṇḍitapañhe āvibhavissanti²³.

Tatoparāsu:

20. Yathāpi assa²⁴ nagaraṃ mahantaṃ
 ālāraṃ²⁵ āyasaṃ Bhaddasālaṃ

¹ C^s B^d nippā-. ² B^d nārahasi. ³ B^d paññāvantatāya. ⁴ B^d omits taṃ. ⁵ C^s
 omits tvaṃ. ⁶ B^d guyha-. ⁷ B^d nassa. ⁸ all three MSS. sabhāya. ⁹ C^s saparikkhā.
¹⁰ C^s B^d nāti-. ¹¹ B^d ete-. ¹² C^s adds mātāpitunnampi akathetabbānaṃ. ¹³
 B^d ce. ¹⁴ B^d adds ti. ¹⁵ C^s me. ¹⁶ B^d adds āha. ¹⁷ C^k -am. ¹⁸
 B^d -to. ¹⁹ C^s piyā, B^d tiyā. ²⁰ C^s -naṃ. ²¹ all three MSS. -hi-. ²² B^d
 vissaje ²³ C^s -ssati. ²⁴ B^d aya. ²⁵ B^d advār-.

samantakhātāparikhāupetaṃ

evam pi me te idha guyhamantā. 242.

21. Ye guyhamantā avikiṇṇavācā

daḷhā sadatthesu narā dujivhā¹

5 ārā amittā vyavajanti tehi

āsīvisā vā-r-iva sattusaṃghā² ti dvīsu gāthāsu. 243.

Bhaddasālan ti āpanādihi³ sālādihi sampannaṃ, samantakhātā-
parikhāupetaṃ ti samantakhātāhi⁴ parikhāhi upetaṃ⁵. evampi me ti
evam pi mayham te purisā khāyanti katara ye idha guyhamantā, i. v. h.: yathā
10 ālādvārakassa⁶ ayomayanagaraassa manussānaṃ upabhogo⁷ paribhogo anto hoti
na abhantarimā bahi nikkhamanti na bāhirā anto pavisanti aparāparaṃ saṇ-
cāro⁸ chijjati gūḷhamantā⁹ purisā evarūpā honti attano gūḷham¹⁰ attano anto
yeva jirāpenti¹¹ na aññassa kathentiti, daḷhā sadatthesū 'ti' attano atthesu
thirā, dujivhā ti Paṇḍarakāhi¹² nāgaṃ ālapati, vyavajantīti paṭikkhamanti,
15 āsīvisā vāriya sattusaṃghā¹³ ti ettha vā 'ti nīpātamattaṃ, āsīvisā sattu-
saṃghāriyā¹⁴ 'ti attho, yathā āsīvisato sattusaṃghā¹⁵ jīvitukāmā manussā ārā
paṭikkhamanti evaṃ tehi guyhamantehi narehi¹⁶ ārā amittā paṭikkhamanti¹⁷.
upagantuṃ otāraṃ¹⁸ na labhanti vuttaṃ hoti.

Evam supaṇṇena dhamme kathite Paṇḍarako:

20 22. Hitvā¹⁹ gharaṃ pabbajito acelo

naggo muṇḍo carati²⁰ ghāsahetu,

tamhī nu kho vivarim²¹ guyham atthaṃ²²,

atthā ca dhammā ca avāgat²³ amhā²⁴. 244.

23. Kathaṃkaro cā hi²⁵ supaṇṇarāja²⁶

25 kiṃsīlo kena²⁷ vatena vattaṃ

samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni

kathaṃkaro saggam upeti ṭhānan ti āha. 245.

Tattha ghāsahetū 'ti nissiriko kucchipūraṇattabāya khādaniyabhojanīyaṃ²⁷
pariyasanto carati, avāgatamhā²⁸ ti apagatā parihīn²⁹ amhā, kathaṃkaro

¹ B^d dujivā. ² C^k satthu-, B^d satta saṅkhā. ³ B^d āpanādihi sālāhi. ⁴ B^d samantā-. ⁵ B^d upagataṃ. ⁶ so C^k for āla-? C^s āvarakassa, B^d advār-. ⁷ B^d -ga. ⁸ B^d -caro. ⁹ B^d guyha-. ¹⁰ B^d guyham-. ¹¹ C^k B^d ji-. ¹² B^d -ka. ¹³ B^d satta-, B^s santa-. ¹⁴ C^k -gharivā, C^s -ttusaṃghāriyā corr. to -gharivā, B^d satta-saṅkhāriyā, B^s santasaṃghā-. ¹⁵ B^d satta-saṅkhā. ¹⁶ B^d na-garehi. ¹⁷ B^d atikkhamanti. ¹⁸ B^d okāsaṃ. ¹⁹ B^d hitvāna. ²⁰ C^k vicarati. ²¹ C^k vicarim. ²² C^k B^d guyhamattaṃ. ²³ B^d apagatamhā. ²⁴ C^s ca hi, B^d hoti. ²⁵ C^k -jā. ²⁶ so all three MSS. for keneva? ²⁷ B^d -yo.

cā¹ ti idaṃ nāgarājā naggassa samaṇābhāvaṃ² ṇatvā samaṇapaṭipattim pucchanto āha. tattha kiṃsīlo ti katarena ācārena samannāgato, kena vatenā³ ti katarena⁴ vatasaṃmādanena vattanto, samaṇo caraṇo ti⁵ pabbajjāya⁶ saṅcāranto⁷ taṇhāmamāyitāni⁸ hitvā kathaṃ samitapāpasamaṇo nāma hoti, saggam ti kathamkaronto ca suṭṭhu aggaṃ devanagaraṃ samaṇo upetiti.

5

Supaṇṇo āha:

24. Hiriyā titikkhāya daṃeṇa khantiyā
akkodhano pesuṇiyam pahāya
samaṇo caraṇam hitvā mamāyitāni
evaṃkaro saggam upeti ṭhānaṃ ti. 246.

10

Tattha hiriyā ti samma nāgarāja ajjhatabhiddhāsamuṭṭhānehi hirottapphehi titikkhāsamkhātāya adhvāsana-khantiyā indriyadaṃeṇa ca upeto akujjhana-sīlo pisuṇavācāṃ pahāya taṇhāmamāyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samaṇo nāma hoti, evaṃkaro yeva ca etāni hiriādini ca kusalāni karonto saggam upeti ṭhānaṃ ti.

15

Imaṃ supaṇṇarājassa dhammakathaṃ sutvā Paṇḍarako jīvitam yācanto

25. Mātā va⁹ puttam taruṇam tanujjam⁹
sampaṣsa taṃ¹⁰ sabbagattam phareti¹¹
evam pi me tvaṃ pātur ahu dijjinda¹²
mātā va puttam anukampamāno ti gātham āha. 247.

20

Tass attho: yathā mātā tanujam¹³ attano sarirajātam taruṇaputtam sampassam diṣvā taṃ¹⁴ ure nipajjāpetvā thanam¹⁵ pāyenti puttasaṃphassena¹⁶ sabbam attano¹⁷ gattam phareti na pi¹⁸ mātā puttato bhāyati na putto mātito evam pi me¹⁹ tvaṃ pātur ahu pātubhūto dijjinda²⁰ dijarāja, tasmā²¹ mātā va puttam mudukena hadayena anukampamāno maṃ passa jīvitam me dehitī:

25

Ath' assa supaṇṇo jīvitam dadanto itaram g. ā.:

26. Hand' ajja tvaṃ muñca vadhā dujivha²²
tayo hi puttā na hi añño atthi:

¹ Cks vā. ² Cks assamaṇā-. ³ Bā adds saha. ⁴ Cks caratitī. ⁵ Cks -jjā. ⁶ Bā caranto. ⁷ Bds tamhā. ⁸ Cks ca. ⁹ Bds tanujam. ¹⁰ Bds -tā. ¹¹ Cks parehi. ¹² Cks dichinda. ¹³ Cks -jjam. ¹⁴ C' saṃphassam diṣvā taṃ, Bā sabbassatā, B' sampaṣsa tā, omitting diṣvā. ¹⁵ Bds thaṇṇam. ¹⁶ Ck Bā -saṃphassena. ¹⁷ Bā adds va. ¹⁸ Bā hi. ¹⁹ Bā omits me. ²⁰ Cks dichinda, Bā dijjindā ti. ²¹ Bds tasmim. ²² Cks di-.

antevāsī dinnako atrajo¹ ca,
rajassu, putt' aññataro me ahoṣīti. 248.

Tattha muncā 'ti muñcarū², ayam eva vā pāṭho, dujivhā 'ti tam ālapati, añño ti añño catuttho putto nāma n' atthi, antevāsīti³ sippam vā uggaṇ-
1 hanto⁴ pañham vā sunanto santike vuttho⁵, dinnako ti ayam te putto hotū
'ti parehi dinno, rajassū 'ti abhiramassu, aññataro sīti tīsu puttesu aññataro⁶ antevāsiputto me tvaṃ jāto ti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā ākāsa otaritvā tam bhūmiyaṃ patitṭhāpesi.

- 10 Tam attham pakāseṇto S. dve gāthā abbhāsi:
27. Icc-eva⁷ vākyam visajī⁸ supaṇṇo
bhūmyā patitṭhāya dijo dujivham⁹:
mutt' ajja tvaṃ sabbabhayātivatto
thalūḍake hohi mayābhigutto. 249.
15 28. Atamkinam yathā¹⁰ kusalo bhisakko
pipāsītānam [udaka] rahado va sīto¹¹
vesmam yathā himasīratṭitānam¹²
evam pi te saraṇam aham bhavāmīti. 250.

Tattha icceva vākyam ti iti evam¹³ vacanam vatvā tam nāgarājānam
20 vissajjesi¹⁴, bhūmyā ti so sayam pi bhūmiyaṃ patitṭhāya dijo tam dujivham
samassāseṇto mutto ajja tvaṃ ito patṭhāya sabbabhayātivatto thale ca uḍake ca
mayā bhigutto rakkhito hohīti āha, ātamkinam ti gilānānam, evampi te ti
evam aham tava saraṇam bhavāmīti

- „Gaccha tvaṃ“ ti tam uyyojesi. So¹⁵ nāgabhavanam pāvisi.
25 Itaro pi supaṇṇabhavanam gantvā „mayā Paṇḍarako¹⁶ nāgo
satham katvā saddahāpetvā vissajjito, kīdisam¹⁷ nu kho mayi
tassa hadayam, vimaṃsissāmi nan“ ti nāgabhavanam gantvā
supaṇṇavātam akāsi. Tam disvā nāgo „supaṇṇarājā maṃ
gahetuṃ. āgato bhavissatīti“ maññamāno vyāmasahassamattam
30 attabhāvam māpetvā pāsāṇe ca vālukaṃ ca gilitvā bhāriko¹⁸

¹ Cks -je. ² Ck muñca, Cs muñcā. ³ Bds -vāsi dinnako atrajo cā ti. ⁴ Bđ -hamāno. ⁵ Ck Bđ vutto. ⁶ tīsu - - - 10 wanting in Cks. ⁷ Ck iccesu, Cs iccesuva. ⁸ Ck visajim, Cs visapim, Bds vissajji. ⁹ Cks dijuvham. ¹⁰ so all three MSS for va? ¹¹ Cks aīno, Bđ sito. ¹² Cks -tṭhitānam, Bđ himasīratṭitānam; read: himasīratṭitānam or himasīratṭitānam? ¹³ Bđ etam. ¹⁴ Bđ vissajjesi. ¹⁵ Bđ adds nāgarājā. ¹⁶ Bđ -ka. ¹⁷ Cks -so, Bđ kiṇḍisam. ¹⁸ Bđ -to.

hutvā naṅgutṭhaṃ heṭṭhā katvā bhogamatthake phaṇaṃ dhāra-
yamāno¹ nipajjitvā supaṇṇarājānaṃ ḍasitukāmo viya ahoṣi.
Taṃ disvā supaṇṇo itaraṃ g. ā.:

29. Sandhiṃ katvā amittena aṇḍajena jalābujā² (= II ^{5.3}_{1.3})
vivariya dāṭhaṃ³ sayasi⁴, kuto taṃ bhayam āgatan ti. 251. 5
Taṃ sutvā nāgarājā tisso gāthā abhāsi:
30. Saṃketh' eva⁵ amittasmim, mittasmim pi na vissase, (II ^{5.3}_{2.2})
abhayā bhayam uppannaṃ api mūlāni kantati. 252.
31. Kathaṃ nu vissase tyamhi yenāsi kalaho kato,
niccayattena⁶ ṭhātabbam, so disamhi⁷ na rajjati. 253. 10
32. Vissāsaya na ca naṃ⁸ vissaseyya,
asaṃkito⁹ ca¹⁰ saṃkito¹¹ bhaveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvaṃ¹² paro na jaññā ti. 254.

Tattha abhayā ti abhayatṭhānabhūtā¹³ mittamhā bhayam uppannaṃ jīvita- 15
saṃkhātāni mūlāni¹⁴ eva kantati, tyamhīti tasmim, yenāsi yena saddhiṃ
kalaho kato ahoṣi, niccayattena¹⁵ 'ti niccaṃ paṭiyattena¹⁶, so disamhi
na¹⁷ rajjati¹⁸ so¹⁹ niccayatto tiṭṭhati²⁰, so attano sattūhi saddhiṃ vissāsa-
vasena na rajjati. tato tesam yathākāmakaraṇīyo²¹ na hoti²² attho, vissāsaya
ti paraṃ attanī vissāsaya, taṃ pana sayam na vissaseyya, parena asaṃkito attā 20
va²³ taṃ saṃkito bhaveyya, bhāvaṃ paro ti yathā yathā paṇḍito parakka-
mati tathā tathā tassa²⁴ paro bhāvaṃ na jānāti. tasmā paṇḍitena viriyaṃ kat-
tabbam eva 'ti dipeti.

Iti te aṇṇamaṇṇaṃ sallapitvā samaggā sammodamānā
ubho pi acelassa assamaṃ gamimsu. 25

Tam atthaṃ pakāsento S.:

33. Te devavaṇṇī²⁵ sukhumālarūpā
ubho samā²⁶ sujayo²⁷ puñṇagandhā²⁸

¹ B^d -ri-. ² B^d -jā. ³ B^d -dādhi. ⁴ C^k sasayi, C^s ḍasasi. ⁵ C^k yaṃ-, B^d
saketeva. ⁶ B^d yatthena. ⁷ B^d risappi, B^s risabbhi. ⁸ C^k na, B^d taṃ. ⁹ C^k
ās-. ¹⁰ C^k omit ca. ¹¹ C^k add ca. ¹² C^k -va. ¹³ C^k -nambhūtā, B^d
abhatṭhānabhūtā. ¹⁴ B^d yatthenā. ¹⁵ niccapatiyatthena. ¹⁶ B^d so risabbhi ni.
¹⁷ B^d yo. ¹⁸ B^d niccayattena abhitiṭṭhati. ¹⁹ B^d -kāmaṇi-. ²⁰ C^k atthāva,
B^s attanā ca. ²¹ C^k ssa. ²² C^k -i, B^d -ā. ²³ C^k omit samā. ²⁴ so C^k;
B^d -yā. ²⁵ B^d pañṇāṅkhandhā.

apāgamuṃ kārāmbiyāṃ¹ acelāṃ
missībhūtā assavāhā va² nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisasaññānā hutvā, sujayo³ ti sucayo⁴
parisuddhā⁵ ayam eva vā pāṭho, puññagandhā⁶ ti katakusalatāya puñña-
gandham viṣajjenta⁷ viya⁷, missībhūtā ti hatthena hattham gabetvā kāya-
missībhāvaṃ upagatā, assavāhā va⁸ nāgā ti dhurayuttakā⁹ rathavāhā¹⁰ dve
assā viya purisanāgā¹¹ tassa assamaṃ agamaṃsu, gantvā pana supannarājā
cintesi: ayaṃ nāgarājā acelassa jīvitaṃ na dassati, etaṃ¹² dussīlaṃ na van-
dissāmīti so bhiṭṭatvā nāgarājānaṃ eva tassa santikaṃ pesesi.

10 Tam sandhāya S. itaraṃ gātham āha :

34. Tato have Paṇḍarako acelāṃ
sayam [evam] upāgama¹³ idaṃ avoca :
mutt' ajj' ahaṃ sabbabhayātivatto,
na ha¹⁴ nūna tuyhaṃ manaso piy' amhā ti. 256.

1 Tattha piyambhā ti dussīlauggabhoggamusāvādi nūna mayaṃ tava manaso
na-ppiyā abumhā ti taṃ paribhāsi.

Tato acelo itaraṃ gātham āha :

35. Piyo hi¹⁵ me āsi supannarājā
asamaṃsayāṃ Paṇḍarakena saccaṃ,
20 so rāgaratto¹⁶ va akāsim etaṃ¹⁷
pāpaṃ kammaṃ sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakenā 'ti tayā Paṇḍarakena so¹⁸ mama piyataro abosi
saccam etaṃ, so ti so ahaṃ tasmīṃ supaṇṇe¹⁹ rāgena ratto hutvā etaṃ²⁰
pāpakammaṃ jānanto va akāsim na mohena ajānanto ti.

25 Tam sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi :

36. Na me piyaṃ appiyaṃ vāpi hoti
sampaṣṣato lokam imaṃ paraṃ ca, (IV ¹²⁷/₁₇)
susaññātānaṃ hi viyañjana²¹
asaññato lokam imaṃ carāsi. 258.

¹ C^s kasambi-, B^d karampi, B^s karapi-. ² C^k ca. ³ B^d -yā. ⁴ C^k sumcayo,
B^d sujayā. ⁵ C^{ks} -o. ⁶ B^d -khandhā. ⁷ B^d puññakhandhā viya, C^k -vi. ⁸
C^{ks} ca. ⁹ B^d dhure-. ¹⁰ C^{ks} -ha. ¹¹ C^{ks} -sā-. ¹² C^{ks} evaṃ. ¹³ B^d sayam-
evupāgamaṃ. ¹⁴ B^d hi. ¹⁵ C^{ks} omit hi. ¹⁶ B^d so na rāgaratto. ¹⁷ B^d etaṃ
in the place of metāṃ. ¹⁸ B^d nāgā in the place of so. ¹⁹ B^d -ena. ²⁰ B^d
adds pi. ²¹ C^{ks} piyañjana, B^d viyañj-.

87. Ariyāvākāso si anariyo cāsi
 asaññato saññatasannikāso,
 kaṇhābhijātiko¹ si anariyarūpo,
 pāpaṃ bahum duccharitaṃ acārīti. 259.

Tattha na me ti ambho dussīlanaggamusāvādi pabbajitassa hi imaṃ ca⁵
 paraṃ ca lokam² sampassato piyaṃ vā me appiyaṃ vāpi me ti na hoti, tvaṃ
 pana sasaññātanaṃ silavantānaṃ vyañjanena pabbajitaliṅgena asaññato hutvā
 imaṃ lokam vañcento carasi, ariyāvākāso sīti ariyapatirūpako³, asaññato
 ti kāyādihi asaññato si, kaṇhābhijātiko⁴ ti kālakasabbhāvo, anariyarūpo
 ti abhikasabbhāvo, acārīti akāsi. 10

- Iti naṃ⁵ garahitvā idāni abhisapanto imaṃ gātham āha:
 88. Aduṭṭhassa tuvaṃ⁶ dūbhi⁷ dūbhi⁸ ca pisuṇo c' asi⁹,
 etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tass' attho: ambho dūbhi¹⁰ tvaṃ aduṭṭhassa mittassa dūbhi¹⁰ ca pisuṇo
 cāsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatū 'ti. 15

Iti nāgarājassa passantass' eva¹¹ acelassa sīsaṃ sattadhā
 phali, nisonnaṭṭhāne yev' assa bhūmi vivaraṃ adāsi. So
 paṭhaviṃ¹² pavisitvā Avīcimhi nibbatti, nāgarājasupannaṛājāno
 pi attano bhavanam eva agamaṃsu¹³.

- S. tassa paṭhaviṃ pavitṭhabbhāvam pakāsento osānag. ā.: 20
 89. Tasmā hi mittānaṃ na dubbhitabbaṃ,
 mittadubbhā¹⁴ pāpiyo¹⁵ n' atthi añño,
 āsittasatto¹⁶ nihato pathavyā,
 indassa vākyena hi saṃvaro hato ti. 261.

Tattha tasmā ti yasmā mittadūbhikamma¹⁷ pharuso vipāko tasmā, 25
 āsittasatto¹⁶ ti āsittavisena satto¹⁸, indassā 'ti nāgindassa vākyena
 saṃvaro ti¹⁹ saṃvare ṭhito 'smīti paṭiññāya evaṃ²⁰ paññāto²¹ ājīviko hato.

¹ so all three MSS. for -jacco? ² Cks loka. ³ Bđ paṭirūpako si. ⁴ Cks -yo.
⁵ Bđ taṃ. ⁶ Cks tvaṃ. ⁷ Bđ dubbhi, Cks omit dubbhi. ⁸ Bds dubbhi, Ck
 dubbhi, Cs dubbam omitting ca. ⁹ Bc cāsi. ¹⁰ Cks -i, Bđ dubbhi. ¹¹ Bđ
 sampas-. ¹² Cc -viyaṃ. ¹³ Bđ āgamaṃsu. ¹⁴ Bđ mittadubbhā. ¹⁵ Cks
 -ko. ¹⁶ Bđ -patto. ¹⁷ Bđ -dubbhi-. ¹⁸ Bđ patto. ¹⁹ Bđ adds ahaṃ. ²⁰
 Cc eva. ²¹ Bđ saññāto.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musā-vādaṃ katvā paṭhavim pavitṭho“ ti vatvā j. s.: „Tadā acelo Devadatto ahosi, nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā¹ aham eva“ ti. Paṇḍara-jātakam².

5

9. Sambulajātakā.

Kā vedhamānā ti. Idam S. J. v. Mallikam devim ā. k. Vatthum Kummāsapiṇḍajātake vittharitam eva. Sā pana T-assa tiṇṇam kummāsapiṇḍakānam³ dānānubbhāvena tam divasaṃ nēva raṇṇo aggamahesibhāvaṃ patvā pubbuṭṭhāyikādīhi⁴ pañcabi kalyāṇadhammehi
10 samannāgatā nāṇasampannā Buddhūpaṭṭhāyikā patidevatā ahosi, tassā patidevatābhāvo sakalanagare pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasaṃ dh. k. s.: „āvuso Mallikā devī kira vattasampannā patidevatā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā patidevatā
15 yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmādatassa raṇṇo Soṭthiseno nāma putto ahosi, tam⁵ rājā vayappattaṃ uparajje patiṭṭhāpesi. Sambulā nāma aggamahesī ahosi uttamarūpadharā sarīrappabhāsam-pannā, nivāte jalamānā⁶ dīpasikhā viya khāyati. Aparabhāge
20 Soṭthisenassa sarīre kuṭṭham⁷ uppajji, vejjā tikicchitum nā-sakkhimsu. So bhijjamāne kuṭṭhe paṭikkūlo hutvā vippaṭi-sāraṃ⁸ patvā „ko me rajjen' attho, araṇṇe anāthamaraṇaṃ marissāmīti“ raṇṇo ārocāpetvā itthāgāraṃ⁹ chaḍḍetvā nik-khami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānāpi anivattitvā
25 „aham tam sāmī¹⁰ araṇṇe paṭijaggissāmīti“ vatvā saddhim yeva nikkhami. So araṇṇaṃ pavisitvā sulabhaphalāphale¹¹ c. āyūdakasampanne¹² padese paṇṇasālaṃ katvā vasaṃ kappesi. Rājadhītā tam paṭijaggi, katham: sā hi pāto utthāya assama-padaṃ sammajjitvā pāniyaṃ¹³ paribhojanīyaṃ¹⁴ upaṭṭhāpetvā

¹ Bā -ṇno-. ² Bā paṇḍaranāgarārajā-. ³ Bā -piṇḍi-. ⁴ Bā pubbuṭṭhāyikādīhi, Ck pubbuṭṭhakā-, Cc pubbuṭṭhukāyikā-. ⁵ Ck omī tam. ⁶ Ck jalamā, Cc jalamānā. ⁷ Bā kuṭhi. ⁸ Ck -ri, Cc -rī. ⁹ Ck itthā-. ¹⁰ Bā sāmīkam. ¹¹ Bā sulabhamūlapha-. ¹² Bā chāyo-. ¹³ Bā pāniya, Ck pāniyaṃ. ¹⁴ Ck Bā -niyaṃ.

dantakatthañ ca mukhadhovanañ ca upanāmetvā mukhe dhote
 nāñṣosadhāni pimsitvā tassa vaṇe¹ makkhetvā madhurāni
 phalāphalāni khādāpetvā mukhañ vikkhāletvā hatthesu dhotesu
 „appamatto hohi devā“² 'ti vatvā vanditvā³ pacchikhanittiam-
 kuse⁴ ādāya phalāphalathāya araṇṇaṃ pavisitvā phalāphalāni⁵
 āharitvā ekamante ṭhapetvā ghaṭena udakaṃ āharitvā nāñ-
 cunṇehi ca mattikāhi ca Sotthisenaṃ nahāpetvā puna madhura-
 phalāphalāni⁶ upanāmetvā⁷ paribhogāvasāne vāsitaṇṇiyaṃ
 upanāmetvā⁸ sayam phalāphalāni paribhuñjitvā padaratthara-
 kaṃ⁹ samvidahitvā tasmim tattha nipanne tassa pāde dhovitvā¹⁰
 sīsaparikamnapitṭhiparikammapādaparikammāni katvā sayana-
 passaṃ upagantvā nipajji¹¹, eten' upāyena sāmikaṃ paṭijaggi.
 Sā ekadivasam araṇṇā¹² phalāphalāni¹³ āharanti¹⁴ ekaṃ giri-
 kandaraṃ disvā sīsato pacchiṃ otāretvā kandaratiṇe ṭhatvā¹⁵
 „nahāyissāmīti“¹⁶ otaritvā haliddāya sarīraṃ ubbaṭṭetvā¹⁷ na-
 hātvā¹⁸ sudhotasarīrā uttaritvā vākacīraṃ nivāsetvā kandara-
 tiṇe aṭṭhāsi. Ath' assā sarīrappabhāya vanaṃ ekobhāsaṃ
 ahosi. Tasmim khaṇe eko dānava gocarathāya caranto taṃ¹⁹
 disvā paṭibaddhacitto hutvā gāthadvayam āha:

1. Kā vedhamānā girikandarāyaṃ

20

ekā tuvaṃ²⁰ tiṭṭhasi saññatūru²¹,

putṭhāsi me paṇipameyyamajjhe,

akkhāhi me nāmañ ca bandhave ca. 270.

2. Obhāsayaṃ vanaṃ rammaṃ sīhavyagghanisevitaṃ

kā vā tvam asi kalyāṇi, kassa vā tvam sumajjhime,

25

abhivādemi taṃ bhadde, dānav' āhaṃ, nam' atthu te ti. 271.

Tattha²² vedhamānā ti nahātamatatāya²³ sītābhāvena kampamānā,
 aṇṇatūru²⁴ 'ti sampiññitūru²⁵ uttamaūrulakkhaṇe²⁶, paṇipameyya-

¹ Ck vaṇṇo Bđ vaṇe? ² C* adds samkappesi. ³ Bđ -kusake. ⁴ Bđ omits phalā-

⁵ Bđ -meti. ⁶ Bđ upanetvā. ⁷ Bđ padarasandharaṃ. ⁸ Bđ -iti. ⁹ Ck -a, Bđ -e.

¹⁰ Bđ -laṇṇa. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² Bđ ṭhapetvā. ¹³ Bđ uppattitvā. ¹⁴ C*

nahatvā, Bđ nahāyitvā. ¹⁵ Ck* tā. ¹⁶ Ck* ekaṃ tvaṃ. ¹⁷ Ck -turu, C* Bđ -turū.

¹⁸ Bđ adds kā. ¹⁹ Bđ nhāna-. ²⁰ all three MSS. -turū. ²¹ Ck* -turu, Bđ

-turū. ²² Ck Bđ -uru-.

majjhe ti hatthena minitabbamajjhe¹, kā vā tvaṇ ti kā vā tvaṇ, abhivādemīti vandāmi, dānavāhan ti ahaṃ eko dānavo, ayaṃ namakkāro tava atthu, añjalīti te paggaṇhātīti² avaca.

Sā tassa vacanaṃ sutvā tisso gāthā abhāsi:

- 5 a. Yo putto Kāsirājassa Sotthiseno ti taṃ vidū
tassāhaṃ Sambulā bhariyā, evaṃ jānāhi dānava,
[abhivādemi taṃ bhante, Sambulāhaṃ, nam' atthu te ti]. 272.
4. Vedehaputto bhaddan te vane vasati āturo,
tam ahaṃ rogasammattaṃ³ ekā ekaṃ upatṭh' ahaṃ. 273.
- 10 6. Ahañ ca⁴ vanam uñchāya⁵ madhumamsaṃ migābilaṃ
yadā harāmi taṃ bhakkho, tassa nūn' ajja nādhatīti⁶. 274.

Tattha Vedeha⁷putto ti Vedeharājadhītāya putto, rogasammattan⁷ ti rogaṇṇītaṃ, upatṭhahan ti upatṭhāmi patijaggāmi, upatṭhītā⁸ ti pi pātho, vanam uñchāya⁹ 'ti vanam uñchitvā¹⁰ cariyam caritvā, madhumamsaṃ ti
15 nimmakkhīkamadhuṇ ca migābilameṃsaṃ ca sīhavyagghamigeḥi khāditamaṃsato
atirittam¹¹ koṭṭhāsaṃ, taṃ bhakkho ti yaṃ¹² āharāmi¹³ taṃ¹⁴ bhakkho va,
so mama sāmiko, ta'ssa nūn' ajja¹⁵ 'ti tassa maññe ajja āharāmi alabhamānassa
sarīraṃ ātape¹⁵ pakkhittapadumaṃ viya nādhati¹⁶ upatappati milāyati¹⁷.

Tatoparam dānavassa ca tassā ca vacanapaṭivacana-
20 gāthā honti:

- a. Kiṃ vane rājaputtena āturena karissasi
Sambule paricīṇṇena, ahaṃ bhattā bhavāmi te. 275.
7. Sokaṭṭhāya¹⁸ durattāya¹⁹ kiṃ rūpaṃ vijjate mama,
aṇṇaṃ pariyesa bhaddan te abhirūpataraṃ mayā. 276.
- 25 8. Ehi maṃgirim āruyha, bhariyā mayhaṃ catussatā²⁰,
tāsaṃ tvaṃ pavarā hohi²¹ sabbakāmasamiddhinī. 277.
9. Nanu hāṭakavaṇṇābhe²² yaṃ kiñci manas' icchasi
sabban taṃ pacuraṃ mayhaṃ, ramasv-ajja²³ mayā saha. 278.

¹ Bā namitabba-. ² Ck^s paggaṇh-. ³ Bā sampattarī? ⁴ Ck^s addhāma in the place of ahanca. ⁵ Ck^s uñjāya, Bā uñcāya ⁶ Ck^s nāvatīti. ⁷ Bā -pattan. ⁸ Ck^s utṭhītā, Bā upaṭṭhihā. ⁹ Ck^s uñjāya, Bā uñcāya. ¹⁰ Bā uñchā. ¹¹ Bā -. ¹² Bā adds ahaṃ. ¹³ Bā -miti. ¹⁴ Ck^s cmiti taṃ. ¹⁵ Bā ātappe. ¹⁶ Ck^s nāva-, Bā nādhatīti. ¹⁷ Bā adds āha. ¹⁸ Ck^s sokaṭṭhāya. ¹⁹ Ck^s durattāya. ²⁰ Ck^s matussatā, C^s catussatā? ²¹ Bā hoti. ²² Bā tārakāvaṇṇābhe, B^s bārita-vaṇṇābhe. ²³ Ck^s ramasajja? C^s ramassajja, Bā rammasvajja.

10. No ce tuvaṃ¹ maheseyyaṃ Sambule² kārayissasi
alam tuvaṃ³ pātārāsāya maññe bhakkhā bhavissasi. 279.
11. Tañ ca sattajaṭo luddo kaḷāro purisādako
vane nāthaṃ⁴ apassantiṃ⁵ Sambulaṃ aggaḥi bhuje. 280.
- 12 Adhipannā⁶ piśācena luddenāmisacakkhunā
sā ca sattuvassam pattā⁷ patim evānusocati. 281. 5
13. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso
yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna, (II ^{1 2 3}/_{7 5})
na ha⁹ nūna santi idha lokapālā,
sahasā karontānaṃ asaññatānaṃ
na ha⁹ nūna santi paṭisedhitāro¹⁰ ti. 283. 10

Tattha paricijñenā 'ti tena āturena paricijñena kiṃ karissasi, so-
kaṭṭhāyā 'ti sokāturāyā¹¹, sokaṭṭhāyā ti pi pāṭho soke thitāyā 'ti attho. du-
rattāyā¹² 'ti duggatakapaṇabhāvappattāyā¹³ attabhāvāyā¹⁴, ehi maṃ ti mā 15
tvaṃ duratt' amhiti¹⁵ cintayī¹⁶, etaṃ mama giriṃhi dibbavimānaṃ ehi, imaṃ
giriṃ abhiruḥha, catussatā ti tasmīṃ me¹⁷ vimāne aparāpi catussatā bhari-
yāyo atthi, sabbantaṃ ti yaṃ kiñci upabhogaparibhogāyā¹⁸ vatthābharaṇādi-
kaṃ¹⁹ icchasi sabbān taṃ nanu mayhaṃ pacuraṃ bahuṃ sulabhaṃ, tasmā
kaṇa' amhiti mā cintayī, ehi mayā saha ramassū 'ti vadati, maheseyyaṃ ti 20
bhadde Sambule no ce me tvaṃ mahesibhāvaṃ kāressasi pariyattā tvaṃ mama
pātārāsāya, tena taṃ balakkārena vimānaṃ nesaṃmi, tatra maṃ asanigaṇhanti
mama sve pāto va bhakkhā²⁰ bhavissasīti, taṃ eā 'ti evaṃ vatvā so sattaḥi
jaṭṭhā²¹ samannāgato²² dāruṇo nikkhantadanto tasmīṃ vane kiñci²³ attano
nāthaṃ apassantiṃ Sambulaṃ bhuje aggaḥesi, adhipannā²⁴ ti ajjhotthaṭṭā²⁵, 25
āmisacakkhunā ti kilesalolena, patimevā 'ti attano acintetvā patim eva
anusocati, mano hessatīti maṃ cirāyantiṃ viditvā aññathā cittaṃ bhavissati²⁶,
na santi devā ti idaṃ sā dānavaṇa bhuje gaḥitā devatujjhāpanaṃ²⁷ karonti
āha, lokapālā ti evarūpanāṃ sīlavantīnaṃ patidevatānaṃ pālakā lokapālā
nūna idhaloke na santi ti paridevatī. 30

¹ Cks tvaṃ. ² Bā -lā. ³ Cks taṃ. ⁴ Cks -a. ⁵ Bā -i. ⁶ Cks -am. ⁷ Ck
pannā, Bā sathā. ⁸ Cā Bā ca. ⁹ Cā Bā -ca. ¹⁰ Ck paṭime-, Cā paṭice-. ¹¹ so-
kaṭṭhāyā - - - turāya wanting in Cks. ¹² Ck durattthāyā. ¹³ Cks -ppatta. ¹⁴
Ck -vā. ¹⁵ Bā durattimhiti. ¹⁶ Cks cittayī. ¹⁷ Bā omits me. ¹⁸ Bā -gaṃ.
¹⁹ Bā --kiṃ, ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā etāhi. ²² Bā adds luddako. ²³ so all three
MSS. ²⁴ Bā -pattā. ²⁵ Ck ajjhetthaṭṭā, Cā ajjhotthathā, Bā ajhottaṭṭā. ²⁶ Bā
-tīti. ²⁷ Bā -kujjhā-.

Ath' assā sīlatejena Sakkabhavanam kampi, Paṇḍu-kambalasilāsanam uṇhākāram dassesi. Sakko āvajjanto taṃ kāraṇam nātvā vajiram ādāya vegenāgantvā dānavassa mat-thake thatvā itaram g. ā.:

- 5 15. Itthīnam esā pavarā yasassinī
santā samā aggi-r-iv' uggatejā,
tañ ce' tuvaṃ' rakkhasādesi kaññam
muddhā va' hi sattadhā te phaleyya,
mā tvaṃ jahī' muñca patibbatā yā 'ti. 284.

- 10 Tattha santā ti upasantā atha vā paṇḍitā nāpasampannā, samā ti kā-yavisamādirahitā⁶, adesīti khādasī⁷, phaleyyā 'ti iminā⁸ Indavajjirena pa-haṭam bhijjetha, mā tvaṃ jahīti⁹ tvaṃ imam patibbatam mā vāraya.

- Taṃ sutvā dānavo Sambulam vissajjesi. Sakko puna pi „so esa¹⁰ evarūpaṃ kareyyā“ 'ti cintetvā dānavam devasaṃ-
15 khalikāya bandhitvā puna anāgamanāya tatiye pabbatantare vissajjesi, rājadhītarām appamādena ovaḍitvā sakatṭhānam eva gato. Rājadhītāpi atthamite¹¹ suriye candālokena assamam pāpuṇi.

T. a. p. S. atṭha gāthā abhāsi:

- 20 16. Sā ca assamam āgañchi pamuttā purisāḍakā
niḷam¹² phalinasakuṇīva¹³ gatasimṅgam¹⁴ va ālayam. 285.
17. Sā tattha paridevesi¹⁵ rājaputtī yasassinī
Sambulā utumattakkhā vane nātham apassantī: 286.
18. Samaṇe brāhmaṇe vande sampannacarāṇe ise,
25 rājaputtam apassantī tumham hi saraṇam gatā. 287.
19. Vande sihe ca vyagge ca ye ca aññe¹⁷ vane migā
rājaputtam etc. 288.
20. Tiṇalātāni¹⁸ osadhyo¹⁹ pabbatāni vanāni ca etc. 289.
21. Vande indavarisāmaṃ²⁰ rattim nakkhattamālinim²¹ etc. 290.

¹Ck aggi pi. ²Ck tace, Bā bhance. ³Cks tvaṃ. ⁴Bā ca. ⁵Cks -i, Bā dhi.

⁶Bā -divira-. ⁷Cks -ti. ⁸Bā adds me. ⁹Bā dahiti. ¹⁰Bā omits so esa.

¹¹Bā atthaṅga- ¹²Bā āgacchi. ¹³Bā ninnam. ¹⁴Ck palinasakuṇīva, C^s palinasakuṇīva, Bā palinam sakuṇi ca. ¹⁵so C^s; Bā gavāsīṅga, Ck gatasimham.

¹⁶Ck Bā -vasi. ¹⁷Cks canne. ¹⁸Bā -tā ca. ¹⁹Ck osadध्ये, C^s -ddhyo, Bā osabyo. ²⁰Ck indavarām-, C^s indisaram-, Bā indipari. ²¹Bā nikkhitta-.

22. Vande Bhāgīrathīm gaṅgam¹ savantīnaṃ paṭiggahaṃ etc. 291.

23. Vande ahaṃ² [pabbata]rājasetṭhaṃ

Himavantaṃ siluccayaṃ etc. 292,

Tattha nīlaṃ³ phalīnasakuṇīva⁴ 'ti yathā sakunīkā mukhatuṇḍa-
kena rocaraṃ gahetvā kenaci upaddavena sakunapotaṅkēnaṃ phalīnatā⁵ 5
phalīnasakuṇī⁶ nīlaṃ⁷ āgaccheyya yathā vā gatasīṅgaṃ ti⁸ nikkhanta-
vacchakaṃ ālayaṃ suññaṃ⁹ vacchakasālam vacchagiddhīnī dhenu āgaccheyya
evaṃ suññaṃ assamaṃ [āgañchīti¹⁰ attho, tadā hi Soṭṭhiseno Sambulāya
cīrāyamaṇāya itthiyo nāma lolā paccāmittaṃ pi me gahetvā āgaccheyya 'ti
parisaṃkanto paṇṇasālato nikkhamitvā gacchautaraṃ pavisitvā nisīdi, tena 10
vuttaṃ utumattakkhā ti sokavegasamjātena¹¹ unḥautunā¹² mattalocaṇa¹³,
apassantīti tasmiṃ vane nāthaṃ attano patitṭhaṃ apassantī ito c' ito ca
sandhāvamaṇā paridevati, tattha samaṇe brāhmaṇe ti samitapāpabāhitapāpa-
samaṇabrāhmaṇena¹⁴ saha sīlānaṃ¹⁵ aṭṭhannaṃ samūpattinaṃ vasaṇa¹⁶ sam-
pannacaraṇe ise vande ti, evaṃ vatvā rājaputtaṃ apassantī tumbhakaṃ sara- 15
ṇaṃ gat' amhi, sace me sāmikassa nisinnaṭṭhānaṃ jānātha ācikkhathā 'ti pari-
devesīti attho, sesagāthāsu pi es' eva nayo, tiṇṇalatāni osadhyo¹⁷ ti anto-
pheggubāhisāratiṇāni ca latāni ca¹⁸ antosāraosadhiyo ca, imaṃ gāthaṃ tiṇṇādisu
nibbattadevatā¹⁹ sandhāyāha, indīvarīsāmaṇ ti indīvarīpupphasamānavāṇaṃ,
tumbaṃhīti rattiṃ sandhāya taṃ pi ahaṃ pīti²⁰ āha, Bhāgīrathī²¹ ti 20
evaṃpariyāyanaṃmikaṃ gaṅgaṃ, savantīnaṃ ti aññasaṃ²² bahunnaṃ nadīnaṃ
paṭiggāhikagaṅgāya nibbattadevataṃ²³ sandhāy' evaṃ āha, Himavante pi es'
eva nayo.

Tam evaṃ paridevamaṇaṃ disvā Soṭṭhiseno cintesi: „ayaṃ
atīviya paridevati, na kho paṇ' assā bhāvaṃ jānāmi, sace mayi 25
sinehena etaṃ²⁴ karoti hadayaṃ pi 'ssā phaleyya, parigaṇhis-
sāmi tāva naṃ“ ti gantvā paṇṇasāladvāre nisīdi. Sāpi pari-
devamaṇā paṇṇasāladvāraṃ gantvā tassa pāde vanditvā
„kuhiṃ gato si devā“ 'ti āha. Atha naṃ 'so „bhadda tvam

¹ Ck bhāgīrasīgaṅgā, C^o bhāgīrasīgaṅgā, B^d bhagīrasīgaṅga. ² Ck^s haṃ; read
vande 'haṃ pabbatasetṭhaṃ? ³ Ck līnaṃ, C^o līnaṃ? B^d nīḍḍam. ⁴ Ck pā-
līma-, B^d palīma-. ⁵ Ck phalīnatthā, C^o phalīnatthā, B^d palīnatthā? ⁶ Ck^s
phalīnasakunaṃ, B^d palīnasakuṇī, Ck^s add vā gatasīṅgaṃ vā. ⁷ B^d nīḍḍam. ⁸
so C^o; B^d yathā gavāsīṅgavanti. ⁹ Ck^s -ā. ¹⁰ B^d āgacchati. ¹¹ B^d -vegena-
sañjātena. ¹² B^d unḥena-. ¹³ B^d maṇha- or maṇḍa-. ¹⁴ B^d -pāpe samaṇe
brahmaṇe damnnacaraṇatī. ¹⁵ B^d sīlena. ¹⁶ B^d adda ca. ¹⁷ Ck^s -ddhyo, B^d
asabyo. ¹⁸ so B^d; Ck^s antepheggumhi sāratiṇāni. ¹⁹ B^d -ttā. ²⁰ C^o tampi
ahamabbhīti, B^d tamhi amhīti. ²¹ Ck bhāgīrasaṇ, C^o bhāgīrasaṇ, B^d bhagīrasaṇ.
²² Ck^s aññesaṃ. ²³ B^d -hitaṃ gaṅgāya nibbattaṃ-. ²⁴ Ck ekaṃ, B^d evaṃ.

aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, ajja atisāyaṃ āgatāsīti“ pucchanto gātham āha:

24. Atisāyaṃ vatāgañchi¹ rājaputti yasassini,

kena nu 'jja² samāgañchi³, ko te piyataro mayā ti³. 393.

5 Atha naṃ sā „ahaṃ⁴ ayyaputta phalāphalāni ādāya āgacchanti⁵ ekaṃ dānavam passim, so mayi paṭibaddhacitto hutvā maṃ hatthe gaṇhitvā ‘sace me vacanaṃ na karosi khādissāmi tan’ ti āha, ahaṃ tāya velāya taṃ ñeva anusocanti⁶ evam paridevin⁶“ ti vatvā

10 25. Idam kho ‘haṃ tadāvocaṃ gahitā tena sattunā,

na me⁷ idam tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khadeyya rakkhaso yaṃ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti g. ā. 294.

Ath’ assa sesam pi pavattim ārocenti „tena panāhaṃ deva dānavena gahitā attānaṃ vissajjāpetum asakkonti deva-
15 tujjhāpanakammaṃ⁹ akāsim, atha Sakko vajirahattho āgantvā ākāse t̥hito dānavam santajjetvā maṃ vissajjāpetvā taṃ¹⁰ deva- samkhalikāya bandhitvā¹¹ tatiye pabbatantare khipitvā pak- kāmi, ev’ ahaṃ Sakkaṃ nissāya jīvitam labhin¹²“ ti āha. Taṃ sutvā Sotthiseno „bhadde hotu, mātugāmassa antare saccaṃ
20 nāma dullabhaṃ, Himavante¹² bahū¹³ vanacarakatāpasavijjā- dharādayo vasanti¹⁴, ko tuyhaṃ saddahissatīti¹⁴“ vatvā gā- tham āha:

26. Corīnaṃ¹⁵ bahubuddhīnaṃ¹⁶ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ

thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 295.

25 Sā tassa vacanaṃ sutvā „ayyaputta¹⁷ ahaṃ taṃ¹⁸ asadda- hantaṃ mama saccabalen’ eva¹⁹ tikicchissāmīti¹⁹“ udakalasaṃ pūretvā saccakiriyaṃ katvā tassa sīse udakaṃ āsiṃcanti

¹ Bā -gacchi. ² Cks nūnaja. ³ Cks omit ti. ⁴ Bā āha. ⁵ Cks -i, Bā gac-
chanti, Bā āgacchantim. ⁶ all three MSS. -i. ⁷ Cks ime. ⁸ Bā ca. ⁹ Ck
tujjāna-, Ck tujjhāna-, Bā devakujjhāna. ¹⁰ Cks ta. ¹¹ Bā add taṃ. ¹²
Bā adds hi. ¹³ Ck Bā -u. ¹⁴ Bā santi. ¹⁵ Ck Bā -inaṃ. ¹⁶ Ck -inaṃ, Bā
-vuddhinaṃ. ¹⁷ Cks -am. ¹⁸ Cks maṃ. ¹⁹ Bā saccaṃ phaleneva.

27. Tathā mañ saccañ pāletu pālayissati ce mamañ
yathāhañ nābhijānāmi aññam piyataram tayā¹,
etena saccavajjena vyādhi te vūpasammatū 'ti g. ā. 296.

Tattha tathāsaddo ce mamañ ti iminā saddhiñ yojetabbo, i. v. h.: yathā-
hañ vadāmi tathā mama saccañ, aha mañ idāni pi pāletu āyatim pi pālessati, 5
idāni me vacanañ suva²: yathāhañ nābhijānāmi³, potthakesu pana tathā
mañ saccañ pāletūti likhitam tañ⁴ Aṭṭhakathāyañ n' atthi

Evam tāya saccakiriyañ katvā uduke āsittamatte yeva
Soththisenassa kuṭṭhañ ambiladhotam viya tambamalañ tāvad
eva apagañchi⁵. Te katipāhañ tattha vasitvā araññato⁶ nik- 10
khamma Bārānasiñ patvā uyyānañ pavisiṃsu. Rājā tesam
āgatabhāvañ natvā uyyānañ gantvā tatthi⁷ eva Soththisenassa
chattam ussāpetvā Sambulañ aggamaheṣiṭṭhāne abhiñcāpetvā
nagarañ pavesetvā sayam isipabbajjañ pabbajitvā uyyāne
vāsañ kappesi, rājanivesane yeva nibaddhañ bhuñji. Sothhi- 15
seno pi Sambulāya aggamaheṣiṭṭhānamattam⁸ eva adāsi, na
pana⁹ koci sakkāro ahosi, atthibhāvañ pi 'ssā va na⁹ aññāsi,
aññāh⁹ eva itthiñ saddhiñ abhirami. Sambulā sapattiroseña¹⁰
kisā ahosi uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthataḡattā¹¹. Sā
ekadivasam sokavinodanattam bhuñjitum āgatassa sasuratā- 20
pasassa santikañ gantvā tañ katabhattakiccañ vanditvā eka-
mantam nisīdi. So tañ milātindriyañ¹² disvā

28. Ye kuñjarā sattasatā ulārā
rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā¹³
dhanuggahānañ ca satāni soḷasa
kathamvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 297.

Tass' attho: bhadde Sambule ye amhākañ sattasatā kuñjarā te va
khaggagatānañ¹⁴ yodhānañ ca vasena¹⁵ uyyutāvudhā¹⁶ aparāni ca soḷasa

¹ Ck yathā. ² Bā suvātha. ³ Ck Bā -miti. ⁴ so Bā; Ck likhitāya, Bā likhi-
tam. ⁵ Bā -gacchi. ⁶ Bā araññā. ⁷ Bā -ṭhānañ. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā piṣṣā ni.
¹⁰ Bā yasapatidosena. ¹¹ Ck dhamanisanthataḡattā? Bā dhamanisaṇḡatagattā.
¹² Bā milāyati. ¹³ Ck uyyatā-, Bā uyyuttā-. ¹⁴ Bā tesañceva khandhagatānañ,
Bā tesañca gandha-. ¹⁵ Ck yodhānāvavasena, Bā yodhānavasena. ¹⁶ Bā uyyuttā-.

dhanuggabasatāni rattindivaṃ Bārāṇasīm rakkhanti, evaṃ surakkhite nagare
kathaṃ vidhe tvaṃ sattavo passasi¹, yassā tava sāsāṃkā sappatibhayaṃ araṇṇā
āgatakāle² pabbāsampannaṃ sarīraṃ idāni paṇa mliātapaṇḍupalāsavaṇṇā³ ati-
viya kilantindriyāṃ, kassa nāma tvaṃ bhāyasitī⁴.

5 Sā tassa vacanaṃ sutvā „putto te deva mayi na puri-
masadiso“ ti vatvā pañca gāthā abhāsi:

29. Alambkatāyo padumuttarattacā
virāgitā passati hamsagaggarā,
tāsaṃ suṇitvā mitagītavādināṃ⁵

10 na 'dāni⁶ me tāta tathā yathā pure. 298.

30. Suvannaśaṃkaccadharā⁷ suviggaḥā
alambkatā mānusiya⁸ accharūpamā
senūpiyā⁹ tāta aninditaṅgiyo
khattiyakaṇṇā paṭilābhayanti⁹ naṃ¹⁰. 299.

15 31. Sace ahaṃ tāta tathā yathā pure
patita uñchāya,¹¹ punā vane bhare
sammānaye maṃ na ca maṃ vimānaye
ito pi me tāta tato varaṃ¹² siyā. 300.

20 32. Yaṃ annapāne vipulasmi ohite
nārī vimaṭṭhābharanā alambkatā
sabbaṅgupetā patino va¹³ appiyā
ābajja¹⁴ tassā maraṇaṃ tato varaṃ. 301.

25 33. Api ce daḷiddā¹⁵ kapaṇā anālhiyā¹⁶
kālādutiya¹⁷ patino ca sā piyā
sabbaṅgupetāya pi appiyāya
ayam eva seyyā kapaṇāpi yā piyā¹⁸ ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhasadisauttarattacā, sabbāsaṃ
sarīrato suvaṇṇābhā niccharantīti¹⁹ vā dīpeti, virāgitā ti vilaggasārīrā

¹ Bds add bhadde. ² Bd adds pi. ³ Ck - paṇḍusālavaṇṇā. ⁴ Bd add pucchī.

⁵ Ck, suṇitvambhita-, Bd suṇitvā mitagītivāditāṃ, B^s suṇitvāpita-. ⁶ Ck^s idāni.

⁷ Bds -saṅkaṇṇa-. ⁸ Bd seno-. ⁹ Bds -lo-. ¹⁰ C^s taṃ. ¹¹ Ck patitā uñchāya,

Bd patitaṃ uccāya. ¹² Bd paraṃ. ¹³ Bd ca. ¹⁴ Ck ābajja, Bd abajha. ¹⁵

Bd dali-. ¹⁶ Ck anālhiyā, Bd adināliya. ¹⁷ Ck^s -tiyā, Bd kaṭādutiya. ¹⁸

Ck piyā, Bd miyāyā, B^s piyāyā. ¹⁹ Ck Bd nicca-.

tanumajjhā ti attho, haṃsaggarā ti evarūpā haṃsamadhurassarā¹ nāriyo
 passati, tāsān ti so tava putto tāsān nārīnaṃ gītādīnaṃ² sutvā³ idāni me
 tāta yathā pure tathā na vattatīti⁴ vadati, suvaṇṇasamkaccadhara ti su-
 vaṇṇamayā⁵ ekaccālamkāradharā, alamkatā ti nānālamkārapatimaṇḍitā, mānu-
 siyaccharūpamā ti mānusiyo accharūpamā, senūpiyā⁶ ti sayanūpagatā⁷,
 nan ti taṃ⁸ tava puttān paṭilābhayanti⁹, sace ahaṇ ti tāta yathā pure sace
 ahaṇ puna pi taṃ patim tath' eva kuṭṭharogena vanaṃ pavittānaṃ uñchaya
 tasmiṃ vane bhare puna pi maṇ so¹⁰ sammāneyya na vimāneyya¹¹ tato me
 ito pi Bārāṇasirajjato taṃ araṇṇāma eva varaṇ siyā ti sapattirosena¹² sussantiyā¹³
 ti dīpeti, yamaṇṇapāne ti yaṃ anuapāne, ohite ti ṭhapite paṭiyatte, iminā¹⁴
 bahvaṇṇapānaṃ¹⁵ ghaṇaṃ dasseti, ayaṇ kir' assa¹⁶ adhīppāyo: yā nārī vipu-
 laṇṇapāne pi ghare ekikā va asaṃpattisamānā vimaṭṭhābharaṇā nānāalamkārehi¹⁷
 alamkatā sabbehi guṇehi upetā patino ca appiyā hoti ābajjha¹⁸ gīvāya valliṃ
 vā rajjuma vā¹⁹ bandhitvā tassa²⁰ tato gharāvāsato [maraṇam eva varatarān ti,
 anālīhiyā ti na ālīhikā²¹, kālādutiya²² ti nipajjanakakaṭasarakadutiya²³,
 s'eyyā ti kapaṇāpi samānā sā patino piyā ayam eva uttamā ti.

Evam tāya attano parisussanakāraṇe tāpasassa kathite
 tāpaso rājānaṃ pakkosāpetvā „tāta Soṭṭhisena tayi kuṭṭharo-
 gābhībhūte²⁴ araṇṇānaṃ pavisante tayā saddhiṃ pavisitvā taṃ
 upaṭṭhahanti attano saccabalena tava rogaṃ [vūpasametvā yā²⁵
 te rajjapatitṭhānakāraṇaṃ²⁶ akāsi tassā nāma tvaṃ n' eva
 ṭhitatṭhānaṃ na nisinnatṭhānaṃ jānāsi, ayuttaṃ te kataṇi,
 mittadūbhikammaṃ nān' etaṃ pāpikaṇ²⁷“ ti vatvā puttān
 ovadanto

24. Sudullabh' itthi purisassa yā hitā,
 bhatt' itthiyā dullabho yo hito ca²⁸,
 hitā ca te silavatī ca bhāriyā,
 janinda dhammaṇ cara Saṃbulāyā 'ti gātham āha. 303.

Tassa' attho: tāta yā²⁹ purisassa hitā muducittā anukampikā itthi yo ca
 bhettā itthiyā hito katagūṇaṃ jānāti ubho pi³⁰ te sudullabhā, ayaṇ ca Saṃbulā³¹

¹ B^o haṃsā viya madhu-. ² B^o mibitādini, B^o mitagītā. ³ B^o sunitvā. ⁴ B^o vaṭṭa-. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^o seno-. ⁷ B^o soṭṭhisenassa piyā paṭipalobhayanti in the place of sayanūpagatā. ⁸ B^o naṃ. ⁹ B^o -lo-. ¹⁰ B^o adds na. ¹¹ B^o mānātīmāneyyā, B^o nātīmāneyya in the place of na vi-. ¹² B^o sapatidosena, B^o apatidosena. ¹³ B^o bahunṇapānaṃ. ¹⁴ C^{ks} tirassa. ¹⁵ B^o nānāla-. ¹⁶ B^o abajha. ¹⁷ B^o valliā vajjuyā vā. ¹⁸ B^o tassā. ¹⁹ B^o na ālīhā, C^{ks} na anālīhikā, C^o na anālīhikā. ²⁰ B^o kaṭadu-. ²¹ C^{ks} -to. ²² B^o rajje-. ²³ B^o pāpa. ²⁴ C^{ks} hitāya. ²⁵ C^{ks} tayā. ²⁶ B^o pe.

tuyhaṃ hitā c' eva silasampannā ca, tasmā etissā dhammaṃ cara, kataguppaṃ jānitvā muducitto hohi, cittaṃ assā paritosehiti.

Evam so puttassa ovādaṃ datvā utṭhāya pakkāmi. Rājā pitari gate Sambulaṃ pakkosāpetvā „bhadde ettakaṃ kālāṃ
 5 mayā katadosaṃ khama¹, ito paṭṭhāya sabbissariyaṃ tuyhaṃ eva dammīti“ osānagātham āha :

ss. Sace tuvaṃ² vipule³ laddhabhoge

issāvatiṇṇā⁴ maraṇaṃ upesi

ahaṃ ca te bhadde imā ca kaṇhā⁵

10 sabbe va te vacanakarā bhavāmā⁶ 'ti. 304.

Tass' attho: bhadde Sambule sace tvaṃ ratanarāsīmhi ṭhaṇetvā abhisin-citvā⁶ aggamaheṣiṭṭhānavasena vipulabhoge⁷ labhivāpi issāya otiṇṇā maraṇaṃ upesi ahaṃ ca imā ca rājakaṇhāyo⁸ sabbe tava vacanakarā bhavāma tvaṃ yathādhippāyaṃ imaṃ rajjaṃ vicārehiti sabbissariyaṃ tassā adāsi.

15 Tato paṭṭhāya ubho samaggāvāsaṃ vasantā dānādīni puññāni katvā⁹ yathākammaṃ gamamsu. Tāpaso jhānābhinnā¹⁰ nibbattetvā Brahmālokūpago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Mallikā patidevatā yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sambulā Mallikā ahosi, Soṭṭhiseno

20 Kosalarājā, pitā tāpaso ahaṃ evā“ 'ti. Sambulajātakaṃ.

10. Gaṇḍatindujātaka.

Appamādo ti. Idam S. J. v. rājovādaṃ ā. k. Rājovādo heṭṭhā vitthārito.

Atīte pana Kampillaratṭhe Uttarapañcālanagare
 25 Pañcālo nāma rājā agatigamane ṭhito adhammena pamatto rajjaṃ kāresi. Ath' assa amaccādayo sabbe pi adhammikā jātā. Balipīṭā ratṭhavāsino puttadāre ādāya araṇṇe migā viya carimsu. gāmaṭṭhāne gāmo nāma nāhosi, manussā rāja-

¹ Bḍ khamatha. ² Ck tvaṃ. ³ Ck vipulama, C- lam? ⁴ Bḍ issācatiṇṇā. ⁵ Bḍ imā rājakaṇhā. ⁶ Bḍ -sittā. ⁷ Bḍ -le-. ⁸ Ck -kaṇhāso, Bḍ rājakaṇhā. ⁹ Bḍ karitvā. ¹⁰ Bḍ -āyo.

purisabbhayena divā gehe vasitum na sakkonti, gehāni kaṇṭha-
 kasākhāhi parikkhipitvā aruṇe uggacchante yeva araṇṇaṃ pavī-
 santi, divā rājapurisā¹ vilumpanti rattim corā². Tadā Bo.
 bahinagare gaṇḍatindurukkhe³ devatā hutvā nibhatti, anusam-
 vaccharaṃ raṇṇo santikā sahaṣṣaggaṇakam⁴ balikammaṃ 5
 labhati, so cintesi: „ayaṃ rājā pamatto rajjaṃ kāreti, sakala-
 ratṭhaṃ vinassati, tṭhapetvā maṃ aṇṇo⁵ rājānaṃ patirūpe
 nivesetum samatto nāma n' atthi, upakārako cāpi me anu-
 samvaccharaṃ sahaṣṣabalinā pūjesi⁶, ovadisāmi na⁷“ ti so
 rattibhāge raṇṇo sirigabbhaṃ pavisitvā ussisaṇṇapasse tṭhatvā 10
 obhāsaṃ vissajjento⁷ ākāse atṭhāsi. Rājā taṃ bālasuriyaṃ viya
 jalamānaṃ disvā „ko si tvaṃ, kena vā kāraṇena gata⁸“ ti pucchi.
 So tassa vacanaṃ sutvā „mahārāja ahaṃ tindukadevatā,
 tuyhaṃ ovādaṃ dassāmi⁹ ti āgato mhi¹⁰“. „Kiṃ ovādaṃ nāma
 dassasīti¹¹“ evaṃ vutte M. „mahārāja, tvaṃ pamatto hutvā 15
 rajjaṃ kāresi, tena te sakalaratṭhaṃ bhataviluttaṃ⁹ viya vi-
 natṭhaṃ, rājāno nāma pamādena rajjaṃ kārentā sakala-
 ratṭhassāpi¹⁰ sāmīno na¹¹ honti, ditṭhe va dhamme vināsaṃ
 patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca
 pamādaṃ āpannesu antojanā bahijanā pi 'ssa pamattā va 20
 honti, tasmā raṇṇā atirekena appamattena bhavitaṭṭhaṃ¹² ti
 vatvā dhammadesanāṃ paṭṭhapento āha:

1. Appamādo amatapadaṃ, pamādo maccuno padaṃ, (Dhp. v. 21)
 appamattā na miyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyetha, pamādā¹² jāyate khayō, 25
 khayā padosā¹³ jāyanti, mā mado¹⁴ bharatūsaṃbha¹⁵. 306.
3. Bahū hi khattiyā jīnā¹⁶ atthaṃ ratṭhaṃ pamādino
 atho pi gāmīno gāmā anāgārā agārīno. 307.

¹ Bā adds pi. ² Bā adds khādanti ³ Bā gaṇḍatindukarukkha. ⁴ Bā -nikam.

⁵ Ck aṇṇe maṃ, Cc aṇṇo maṃ. ⁶ Bā -ti. ⁷ Bā visajjettvā. ⁸ Bā -na idhā-
 gato si. ⁹ Bā bhataviluppantaṃ. ¹⁰ Bā -ssa. ¹¹ Bā nāma. ¹² Ck Bā -do. ¹³
 Ck -de-. ¹⁴ Bā pamādo. ¹⁵ Ck -saṃbhaṃ. ¹⁶ Ck pītā? Bā jinnā, Bc jānā.

4. Khattiyassa pamattassa raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 308.
5. N' esa dhammo mahārāja, ativeḷaṃ pāmajjasi,
iddhaṃ¹ phitaṃ² janapadaṃ corā viddhamsayanti taṃ³. 309.
6. Na te puttā bhavissanti na hiraññaṃ na dhāṇiyaṃ,
raṭṭhe vilumpamaṇaṃhi sabbabhogehi jīyasi⁴. 310.
7. Sabbabhogaparijīṇaṃ⁵ rājānaṃ cāpi⁶ khattiya
ñātimittā suhajjā ca na naṃ⁷ maññaṇti khattiyam⁸, 311.
8. Hatthārūhā⁹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
tam evaṃ upajīvantā na naṃ⁷ maññaṇti khattiyam¹⁰. 312.
9. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantimantitaṃ¹¹
sirī jahati dummedhaṃ jīṇaṃ va urago tacam. 313.
10. Susaṃvihitakammantaṃ kāluṭṭhāyīm atanditaṃ —
sabbe bhogābhivaḍḍhanti¹² gāvo sausaḥā-m-iva. 314.
11. Upassutiṃ mahārāja raṭṭhe janapade cara,
tatha disvā ca sutvā ca tato taṃ paṭipajjasīti. 315.

Tattha appamādo ti satiyā avippavāso, amata padan ti amatassa
nibbānassa padaṃ adhiḡamakāraṇaṃ¹³, maccuno padan ti maraṇassa kāraṇaṃ,
pamatto hi vipassanaṃ avaḍḍhetvā¹⁴ appaṭisaudhikabhāvaṃ pattuṃ asakko
20 punappuna saṃsāre jāyati c' eva mīyati ca, tasmā pamādo maccuno padan
nāma, na mīyanti vipassanaṃ vaḍḍhetvā appaṭisaudhikabhāvaṃ pattā puna
saṃsāre anibbattantaṃ na mīyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā
pamattā te yathāmatā¹⁵ tath' eva daṭṭhabbā, tasmā¹⁶ aniccasādhanaṭāya tassāpi¹⁷
hi abhāṇi dānaṃ dassāmi silaṃ rakkhissāmi uposaṭhakammaṃ karissāmi kalyāṇa-
25 kammaṃ karissāmi¹⁸ ābhogo¹⁹ vā patthanā²⁰ vā pariyaṭṭhānaṃ vā n' atthi,
appattaviññānattā²¹ pamattassāpi appamādaḥhā vā ti, tasmā ubho p' ete ekadivasa
va²², madā ti mahārāja ārogyayobbanajīvitamadassanikkhātā tividdhā madā²³ pa-
mādo nāma jāyati, so pamatto pamādam āpanno paṇātipātādini pāpakammāni
karoti, atha naṃ rājāno chindāpentī vā hanāpentī vā sabbassa vā paṇ' assa²⁴
30 haranti, evaṃ assa pamādo²⁵ nātidhana-jīvitakkhaya jāyati, puna so²⁶ dhana-

¹ Bā idam. ² Cā pitaṃ, Bā pitaṃ. ³ Bā naṃ. ⁴ Ck riyati, Cc jīyati, Bā jīyasi.

⁵ Ckc -junnaṃ, Bc -jinnam. ⁶ Bā vāpi. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā mandiyam. ⁹ Bds

-ro-. ¹⁰ Bā mantiyam. ¹¹ Ck -nam. ¹² Bā bhogo pi vaḍḍhanti. ¹³ Bā -gamana-.

¹⁴ Ckc vaḍḍhetvā, Bā vaḍḍhetvā. ¹⁵ Bā adde te. ¹⁶ Ck Bā kasmā. ¹⁷ so Ckc;

Bā matassa pi. ¹⁸ Cc a-. ¹⁹ Ck pattanā, Cc pattatthanā? Bā paṭhanā. ²⁰ Bds

aparagata. ²¹ so Ckc; Bā ekasādivasāva. ²² Ck dā, Bā omits madā. ²³ so Ckc;

Bā sabbāsam vā dhanassa. ²⁴ so all three MSS. for -dā? ²⁵ Ckc yo.

khayaṃ vā yasakkhayaṃ vā patto jīvitum asakkonto jīvitavuttatthāya kāya-
duccaritaḍḍhīni karoti, icc-assa¹ khayā padosā jāyanti, tena taṃ vadāmi: mā
mado² bharatūcabbha ratthabharanapakajettha³ Bharatūcabbha mā pamajja⁴, mā
pamāḍḍhi⁵ attho, atthaṃ ratthān ti janapadavāsinaṃ vuddhiṃ c' eva⁶ sakala-
ratthān ca bahū pamāḍḍino⁷ jīnā⁸, tesam āvibhāvattthāya Khantivāḍḍijātaka-
Mātaṅgaajāta-Sarabhaṅgaajāta-Bharujātaka-Cetiyaajātakādiṇi kathetabbāni, gā-
mino ti gāmaḥhojakāpi⁹ te te gāmino¹⁰ bahupamāḍḍosena jīnā⁸ parihīnā
vinattthā, anagārā agāriṇo ti pabbajitāpi pabbajitapaṭipattito gihī pi gharā-
vāsato c' eva dhanadhaññādihi ca bahū jīnā⁸ parihīnā ti vadati, taṃ vuccate
aghaṇ ti mahārāja bhogaparihāni¹¹ nāma taṃ rañño dukkhaṃ vuccati, bhoga-
bhāvena hi middhanassa yaso hāyati, hīnayaso mahantaṃ kāyikacetasikadukkhaṃ
pāpunāti, nesa dhammo ti mahārāja esa porāṇakarājūnaṃ dhammo na hoti,
iddhaṃ phītaṃ ti annapānādiṇā hiraññasuvaṇṇādiṇā phītaṃ pupphitaṃ, na
te puttā¹² ti mahārāja pavēnipālākā¹³ te puttā na bhavissanti, ratthavāsino
hi adhammika-rañño esa putto kim atthakāṃ vaddhiṃ¹⁴ karissati nāssa chattaṃ
dassamā¹⁵ ti chattaṃ na denti, evaṃ evaṃ¹⁵ tesam pavēnipālākā¹³ puttā na
hontī nāma, pariḷḷḇḇaṇ¹⁶ ti paribhīnaṃ rājānaṃ, cāpiti¹⁷ sacce hi¹⁸ so rājā
hoti aha naṃ rājānaṃ samānaṃ pi khattiyaṇ¹⁹ ti ayaṃ rājā ti garucittena²⁰
maññettabbaṃ katvā na maññanti, upajīvantā ti upanissāya jīvantāpi ete
ettakā jaṇā garucittena maññitabbaṃ na maññanti, kimkāraṇā: adhammika-
bhāvena, sirīti yasavibhāvo²¹, tacaṇ²² ti yathā urago jīṇṇaṃ tacaṇ
jigucchamāno jahati²³ na puna oloketi evaṃ tādiseṇ rājānaṃ sirī jahati, su-
saṃvihitakamantaṇ²⁴ ti kāyadvārādihi pāpakammaṇ akaraṇtaṃ²⁵, abhi-
vaddhantīti abhimukhaṃ gacchanta²⁶ vaddhanti, saṇsaḥhāmivā²⁷ ti sa-
usabhā iva, appmattassa hi usabhajetthako²⁷ zogaṇo viya bhogā vaddhanti,
upassutī ti janapadacārittasavanāya cārikaṃ attano sakalaratthe janapade ca
cara, tatthā²⁸ ti tasmīn ratthe caranto dattabbaṃ divā sotabbān sutvā
attano guṇāguṇaṃ paccakkhaṃ katvā tato attano hitapaṭipattīṃ patijaggissasi²⁹.

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājānaṃ ovaditvā „gaccha pa-
pañcaṃ akatvā parigaṇha raṭṭhaṃ, mā nāsayīti“ vatvā sa- 30
katṭhānaṃ eva gato. Rājāpi tassa vācanaṃ sutvā sam-
vegappatto hutvā”²⁹ punadivase rājānaṃ amacce paṭicchāpetvā³⁰
purohitena saddhiṃ kālāssa’ eva pācīnadvārena nagarā nikkha-

1 Bā imassa. 2 Bās pamādo 3 Cks rattham-. 4 Cks pajja. 5 Bā mā pamā-
damāpajji. 6 Bā vuddhieeva, Cks vuddhameva. 7 Ck -no, Bā padāmādino. 8
Bā jinnā. 9 Bā -bhojanakāpi. 10 Bā gāmāpi 11 Bās yasabhoga-. 12 Cks
vuttā. 13 Cks pameñi-. 14 Bā vuddhi. 15 Bā eva. 16 Cks pārtjunnan. 17 Bā
vāpīti. 18 Bās pi. 19 Bā mantīyan. 20 Bā tigarukacittena. 21 Ck sirini-
yasavibhāvo, Ck siritīyasavibhāvo, Bā siritti-. 22 Cks tan. 23 Bā hoti. 24 Bā
-kamman. 25 Bā -to 26 Cks -tañ. 27 Bā sa usabho jethako. 28 Bās
-pajjīsesi. 29 Bā omits hutvā. 30 Bā -devā.

mitvā yojanamattam gato. Tatth' eko gāmvāsimahallako
 atavito kaṇṭhakasākhā¹ āharitvā gehadvāraṃ parikkhipitvā
 pidahitvā puttadāraṃ ādāya araṇṇaṃ pavisitvā sāyaṃ rāja-
 purisesu pakkantesu attano gharaṃ āgacchanto gehadvāre
 5 pāde kaṇṭakena² viddho ukkuṭikaṃ nisīditvā kaṇṭakaṃ³ nī-
 haranto

11. Evaṃ vedetu Pañcālo saṃgāme saraṃsamappito⁴

yathāham ajja vedemi kaṇṭakena² samappito ti 316.

imāya gāthāya rājānaṃ akkosi, taṃ paṇ' assa akkosanaṃ⁵
 10 B-sānubhāven' eva ahosi, B-ttena adhiggaḥito va so akkosīti
 veditabbo. Tasmim pana samaye rājā ca purohito ca aññā-
 takavesena⁶ tassa santike va aṭṭhaṃsu. Ath' assa vacanaṃ
 sutvā purohito itaraṃ g. ā.:

13. Jjṇo dubbalacakkhū sī, na rūpaṃ sādhu passasi,

15 kiṃ attha Brahmadvattassa

yaṃ taṃ maggheyya⁶ kaṇṭako⁷ ti. 317.

Tattha maggheyya⁷ 'ti vijjheyya⁸, i. v. h : yadi tvam attano avyatta-
 tāya kaṇṭakena² viddho ko ettha raṇṇo doso ti yena rājānaṃ akkosasi kiṃ te
 raṇṇā⁹ kaṇṭako⁷ oloketvā ācikkhitabbo ti.

20 Taṃ sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

14. Pahottha¹⁰ Brahmadvattassa yo¹¹ 'haṃ maggo¹² 'smi brāhmaṇa,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā¹³. 318.

15. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 raṭṭhasnīm kuḍḍarājassa¹⁴ bahu adhammiko jano. 319.

25 16. Etādisse bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva¹⁵ mānavā
 nillanakāni kubbanti vane āhatvā¹⁶ kaṇṭakan⁷ ti. 320.

Tattha pahotthā¹⁷ 'ti brāhmaṇa yo¹⁸ kamsakaṇṭake maggo¹⁹ patito
 sannisinno bahū²⁰ ettha Brahmadvattassa dosā²¹, tvam ettakaṃ kalam raṇṇo

¹ Bā kaṇḍakasākhā. ² Bā kaṇḍa-. ³ Bā saramappito. ⁴ Cks -taṃ. ⁵ Bā -neva. ⁶ Bā yaṃ tvam maggeyya. ⁷ Bā maggeyyā. ⁸ Ck Bā vijjheyya. ⁹ Bā -o.
¹⁰ so C; Ck bhotta, Bā pahettha. ¹¹ Bā so. ¹² so Cks for magge? Bā magga.
¹³ Bā matā. ¹⁴ Bā kuṭa-, Bā kūṭa-. ¹⁵ Ck nāna, C tāta. ¹⁶ Bā āhantā. ¹⁷
 Bā pahvetthā. ¹⁸ Bā so. ¹⁹ Cks kaṇṭakena maggo. ²⁰ Cks -u. ²¹ Bā -o.

dosena mama sakaṇṭake magge vicaraṇabhāvaṃ na jānāsi¹, arakkhitā-pe-
kaṇṭakan ti, tattha khādaṇṭi ti vilumpanti, tuṇḍiyā² 'ti vadhabandhanādīhi
piḷetvā adhammalisādhakā³, kuḍḍarājassā⁴ 'ti pāparaṇño, adhammiko ti
paṭicchannakammanto, tātā 'ti purohitaṃ ālapati, mānavā ti manussā⁵,
nillena kāniti nīliyanatthānāni, vane āhatvā⁶ kaṇṭakan ti kaṇṭakam 5
āharitva dvārāni pidahitvā gharāṃ chaḍḍetvā puttadārāṃ ādāya vanam pavi-
sitvā tasmīm vane attano nīliyanatthānāni karonti, athavā vane yo kaṇṭako taṃ
āharitvā gharāni parikkhipanti, iti raṇño dosen' ev' amhi kantakena viddho mā
evārūpassa raṇño upatthambho hohiti.

Taṃ sutvā rājā purohitaṃ āmantetvā „ācariya mahallako 10
yuttaṃ bhaṇati, amhākam eva doso, ehi nivattāma, dhammena
rajjam kāressāmā“ 'ti āha. Bo. purohitassa sarīre adhi-
muccitvā⁷ purato ṭhatvā⁸ „parigaṇhāma tāva mahārājā“ 'ti
āha. Te taṃhā gāma āññaṃ gāmaṃ gacchantā antarāmagge
ekissā mahallikāya saddaṃ assosum, sā kir' ekā daḍḍiditthi dve 15
dhītaro vayappattā rakkhamānā tasmaṃ araṇñaṃ gantum na
deti, sayam araṇṇato dārūni c' eva sākaṃ ca āharitvā dhītaro
paṭijaggi⁹. Sā taṃ divasaṃ ekaṃ gumbaṃ āruya sākaṃ
gaṇhanti pavatṭamānā¹⁰ bhūmiyaṃ patitvā rājānaṃ maraṇena
akkosanti 20

17. Kadāssu nāma¹¹ ayaṃ rājā Brahmadatto marissati
yassa raṭṭhasmim jivanti¹² appatitā¹³ kumārīkā ti g. ā. 321.

Tattha appatitā¹³ ti assānikā, sace hi tā sassūmikā¹⁴ assu maṃ po-
sēyyuṃ, pāparaṇño pana rajje abam dukkhaṃ anubhomi, kadā nu kho esa
marissatīti evaṃ Bodhisattānubhāvena¹⁵ akkosī. 25

Atha naṃ purohito paṭisedhento

18. Dubbhāsitaṃ hi te jammi anattapadakovide,
kuhiṃ rājā¹⁶ kumārīnaṃ
bhattāraṃ pariyesatīti g. ā. 322.

¹ B^d add tassa hi ² B^d ku-. ³ C^k -sātakā, B^d adhammena balisādhakā.

⁴ B^d kuṭa-, B^e kūṭa-. ⁵ B^d adds pi. ⁶ C^e āgātva, B^d āgantvā, C^k āhatvā. ⁷

B^d -muñci-. ⁸ B^d gantvā. ⁹ B^d -ggati. ¹⁰ B^d pavatta-. ¹¹ B^d raṭṭhamhi

jivanti. ¹² B^d appatikā. ¹³ C^k B^d appatikā, C^e appatitīkā corr. to appatikā.

¹⁴ B^d tasamsānikā. ¹⁵ B^d -neva. ¹⁶ C^e -a.

Taṃ sutvā mahallikā dve gāthā abhāsi:

19. Na me dubbhāsitaṃ brahme¹, kovid² atthapadā ahaṃ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.
20. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
5 raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa³ bahu adhammiko jano,
dujjīve dubbhare dāre kuto bhattā⁴ kumāriyo ti. 324.

Tattha kovidatthapadā ti ahaṃ atthapade kāranapade⁴ kovidā chekā,
mā tvaṃ etaṃ pāparājānaṃ pasamsi, dujjīve ti dujjīve raṭṭhe⁵ dubbhare dāre
jāte manussesu⁶ bhītatasi⁷tesu araṇṇe vasantesu, kuto bhattā kumāriyo ti⁷
10 kuto kumāriyo bhattāraṃ labhissantīti attho.

Te tassā vacanaṃ sutvā „yuttaṃ⁸ kathetīti“ parato⁹ gac-
chantā ekassa kassakassa saddaṃ assosum, tassa kira kassan-
tassa Sāliyo¹⁰ nāma balivaddo phālena pahaṭo¹¹ sayi, so rājā-
naṃ akkosanto

- 15 21. Evaṃ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyā hato¹²
yathāyaṃ kapaṇo seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tattha yathā ti yathā ayaṃ vedanāmatto¹³ Sāliyabalivaddo seti evaṃ
sayatū¹⁴ ti attho.

Atha naṃ purohito paṭisedhento

- 20 22. Adhammena tvaṃ¹⁴ jamma Brahmadvattassa kujjhasi
yo tvaṃ sapasi¹⁵ rājānaṃ aparajjhivāna attanā ti g. ā. 326.

Tattha adhammena¹⁶ ti akāraṇena asabhāvena.

Taṃ sutvā so¹⁶ tisso gāthā abhāsi:

23. Dhammena Brahmadvattassa ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa,
25 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.
24. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁷ bahu adhammiko jano. 328.

¹ C^s -a. ² B^d kuṭa-, B^s kūṭa-. ³ C^k hatthā, B^d tatthā. ⁴ B^d kāraṇe. ⁵ C^s
adds raṭṭham. ⁶ C^s -sse. ⁷ C^s omits ti. ⁸ ti shaiṃ --- yuttaṃ wanting in
C^k. ⁹ B^d pu-. ¹⁰ C^k sālittassayo. ¹¹ B^d mahato. ¹² C^k bhato. ¹³ B^d
-nāppatto. ¹⁴ C^k tvaṃ. ¹⁵ C^k yapaṃsi, C^s pasamsi, B^d samasi or sapasi?
¹⁶ C^k omit so. ¹⁷ B^d kuṭa-

25. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattam āhari,
bhattahāriṃ¹ apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammenā 'ti kāraṇena' eva na akāraṇena akkosatīti saññaṃ mā kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamāharīti brāhmaṇa sā mama bhattahārikā itthi pāto va mama bhattam pacitvā āharanti adhammabalisādhakehi Brahmaddattassa dāsehi palibuddhā bhavissati, te parivissitvā puna mayham bhattam pakkam bhavissati, tena kāraṇena vikāle bhattam āhari, ajja vikāle bhattam āharīti cintetvā chātajjhanto aham tam bhattahāriṃ olokeno goṇam aṭṭhāne patodena vijjhim, ten' esa pādam ukkhipitvā² phālena paharanto hato phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti saññaṃ mā kari, pāparañño yeva hato nām' esa, mā narass'³ avaññaṃ bhanīti.

Te parato⁴ gantvā ekasmiṃ gāme vasiṃsu. Punadivase pāto va ekā kūṭadhenu godohakam pādena paharitvā saddhim khīrena⁵ pavaṭṭesi⁶, so Brahmaddattam akkosanto

26. Evaṃ haññatu Pañcālo saṃgāme asinā daḥham⁷ 15
yathāham ajja pahato khīraṇ ca me pavaṭṭitan⁸ ti g. ā. 330.
Tam sutvā⁹

27. Yam pasu khīram chaḍḍeti¹⁰ pasu phālaṇ ca himsati
kim tattha Brahmaddattassa yam no garahato¹¹ bhavan ti 331.

brāhmaṇena gāthāya vuttāya puna¹² tisso gāthā abhāsi: 20

28. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmaddattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 332.

29. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā
raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹³ bahu adhammiko jano. 333.

30. Caṇḍā aṭanakagāvī¹⁴ yam pure na duhāmase 25
tam dāni ajja dohāma khīrakāmeḥ¹⁵ upaddutā ti. 334.

Tattha caṇḍā ti pharusā, aṭanakagāvīti¹⁵ palāyanasilā, khīrakāmeḥīti addhammikarañño purisehi bahum khīram āharāpentehi upaddutā duhāma, sace hi so dhammena rajjam kāreyya na no evarūpaṃ bhayaṃ āgaccheyyā 'ti.

30

¹ C^o bhattagāriṃ, C^k -bhāriṃ. ² B^d add tena. ³ B^d C^k tarass. ⁴ B^d pu-.
⁵ C^o sakkhīrena. ⁶ B^d -ttesi. ⁷ B^d hato. ⁸ C^o pavaṭṭhi-, B^d pavatti. ⁹
B^d add purohito. ¹⁰ B^d chaḍḍetvā. ¹¹ so C^o for -te? B^d -hito. ¹² B^d
punaṃ so. ¹³ B^d kuṭa-. ¹⁴ C^o aṭakanāgāvī, B^d akatanā-, B^o akatanā-. ¹⁵
C^o aṭakanāgāvīti, B^d akatanāti.

Te „yuttaṃ kathetiti“ tamhā gāmā nikkhamitvā mahā-
maggam āruyha nagarābhimukhā gamiṃsu. Ekasmiñ ca
gāme balisādhakā¹ asikosatthāya ekaṃ taruṇam kabara-
vacchaṃ² māretvā cammam gaṇhiṃsu, vacchakamātā dhenu
5 puttasokena tiṇam na khādanti pāṇiyam³ na pivati parideva-
mānā āhiṇḍati. Tam disvā gāmadārakā rājānaṃ akkosantā

31. Evaṃ kandatū Pañcālo viputto vippasukkhato
yathāyaṃ kapaṇā gāvī viputtā paridhāvati ti g. ā. 335.

Tattha paridhāvati ti paridevamānā dhāvati ti.

10 Tato purohito itaraṃ gātham āha:

32. Yaṃ pasu pasupālassa⁴ pabbhameyya⁵ raveyya vā
ko n' idha aparādh' atthi Brahmadattassa rājino ti. 336.

Tattha pabbhameyya⁵ raveyya vā ti bhameyya vā viraveyya vā.
i. v. h.: pasu nāma pasupālassa⁴ rakkhantass' eva dhāvati pi viravati ti na:
15 pi na khādanti pāṇiyam pi na pivati, idha rañño ko nu aparādhō ti.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhāsiṃsu⁶:

33. Aparādhō mahābrahme Brahmadattassa rājino,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 337.

34. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
20 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa⁷ bahu adhammiko jano,
kathaṃ no⁸ asikosatthā khīrapā haññate pajā ti. 338.

Tattha mahābrahme ti mahābrāhmaṇa, rājino ti rañño, kathaṃ no
ti kathaṃ nu kena nāma kārāṇena, khīrapā haññate pajā ti pāparājassa
sevakehi khīrapako vacchako haññati, idān' eva sādhu puttasokena paridevati,
25 so pi rājā ayaṃ dhenu viya paridevatū 'ti rājānaṃ akkosimso yeva.

Te⁹ „kāraṇam vadathā“ 'ti vatvā pakkamiṃsu. Ath'
antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā¹⁰ tuṇḍehi vij-
jhivā maṇḍuke¹¹ khādanti. Bo. tesu taṃ tṭhānaṃ sampattesu
attano ānubhāvena maṇḍukena

¹ Ck balisādhako. ² Bā -akam. ³ Ck pāni-, Bā pāṇi-. ⁴ Bā -phā-. ⁵ Bā sambha-. ⁶ Ck abhāsum. ⁷ Bā kuṭa-. ⁸ Bā nu. ⁹ Bā add sādhu vo. ¹⁰ Ck kākā. ¹¹ Ck Bā -uke.

35. Evaṃ khajjatu Pañcālo hato yuddhe saputtako
yathāham ajja khajjāmi gāmakehi' araññaṃ ti 339.
rājānaṃ akkosāpesi.

Tattha gāmakehi¹ gāmaṃvāsīhi.

Taṃ sutvā purohito maṇḍukena² saddhiṃ sallapanto: 5
36. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṃ
rājāno maṇḍuka manussaloke,
n' ettāvataṃ rājā adhammacārī
yaṃ tādisaṃ jīvaṃ adeyyu³ dhamkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvaṃ ti jīvaṃtaṃ, adeyyuṃ⁴ ti khādeyyuṃ⁵, dhamkā kākā. 10
Ettāvataṃ rājā adhammiko nāma na hoti, kiṃ sakkā araññaṃ pavasiṭvā raññaṃ
taṃ rakkhantaṃ caritun ti.

Taṃ sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsi:

37. Adhammarūpo vata brahmacārī
anuppiyaṃ bhāsati khattiyassa,
vilumpamānāya puthuppajāya 15
pūjesi rājā⁶ paramappavādim'. 341.
38. Sace imaṃ brahme surajjakaṃ siyā
phītaṃ ratṭhaṃ muditaṃ vippasannaṃ
bhutvā baliṃ aggapiṇḍaṃ ca kākā 20
na mādisaṃ jīvaṃ adeyyu dhamkā ti. 342.

Tattha brahmacārīti purohitaṃ garahantaṃ⁸ āha, khattiyassā 'ti
evārūpassa pāparañño, vilumpamānāya⁹ ti viluppamānāya¹⁶, ayam eva vā
pātho, puthuppajāya 'ti vipulāya pajāya vināsiyamānāya, pūjesi¹¹ ti pasaṃsi¹¹,
surajjakaṃ ti chandādivasena agantvā¹² dasa rājadhamme akopentena¹³ 25
rakkhiyamānaṃ sace idaṃ surajjaṃ¹⁴ bhavēyya, phītaṃ ti deveṣu¹⁵ sammā
dhāraṇā¹⁶ anuppavacchantesu¹⁷ sampannasassaṃ¹⁸, na mādisaṃ ti¹⁹ evaṃ sante
mādisaṃ jīvaṃtaṃ yeva kākā na khādeyyuṃ, evaṃ chasu ṭhānesu akkosanati
Bodhisattānubhāvena ahoṣi.

¹ Bds -mi-. ² Bd -ehi. ³ Cks ādheyya, Bd adeyyuṃ. ⁴ Ck adheyyun. ⁵ Cks
-dhe-. ⁶ Cks Bd rājāṃ. ⁷ Bd -daṃ. ⁸ Bds -to. ⁹ Bd viluppa-. ¹⁰ Cks
viluppa-. ¹¹ Ck -sayāṃ, Cs -sayiṃ. ¹² Bd āg-. ¹³ Bd adda rañña. ¹⁴ Bd
-akam. ¹⁵ Cks deve. ¹⁶ Cks samma-. ¹⁷ Bd -va-. ¹⁸ Bd -ssisaṃ. ¹⁹
Ck khādiyaṃ, Cs khādisaṃ.

Tam sutvā rājā ca purohito ca araṇṇe vāsitaracchāna-
maṇḍukaṃ¹ upādāya sabbe amhe yeva akkosantīti. Tato va
nagaram gantvā dhammena rajjam kāretvā M-assa ovāde t̥hitā
dānādīni puññāni karīmsu.

- 5 S. Kosalarāṇṇo i. d. ā. „mahārāja raṇṇā nāma agatigamanam
pahāya dhammena rajjam kāretabban“ ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍa-
tindukadevatā² aham evā“ 'ti. Gaṇḍatindukajātakam³. Tīm-
sanipātavannaṇā niṭṭhitā⁴.

¹ Ck^s vāsam-. ² B^d gaṇḍutiṇḍuka-. ³ B^d gaṇḍutiṇḍukajātakam niṭṭhitam. ⁴ B^d
omits timsa - - tā

XVII. CATTĀLĪSANIPĀTA.

1. Tesakuṇajātaka.

Vessantarantaṃ pucchāmiti. Idam S. J. Kosalarañño ovādasena¹ kathesi. Tam hi rājānaṃ dhammasavanatthāya āgataṃ S. āmantetvā „mahārāja rañña nāma dhammena rajjaṃ kāretabbaṃ, 5 yasmiṃ hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttāpi tasmīṃ² samaye adhammikā hontīti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena³ ovaḍitvā agatigamane ca agamane ca ādīnavaṃ ca ānisaṃsaṃ ca kathetvā supina-kūpamā⁴ ti ādinā nayena kāmesu ādīnavaṃ vitthāretvā⁵ „mahārāja imesaṃ⁶

10

Maccunā saṃgaro⁷ n' atthi lañcaggāho na vijjati yuddhaṃ n' atthi jayo n' atthi, sabbe maccuparāyanā, tesam paralokaṃ gacchantānaṃ ṭhapetvā attanā katakalyāṇakammaṃ⁸ aññā⁹ paṭiṭṭhā nāma n' atthi, evaṃ ittarapaccupatṭhānaṃ avassaṃ pahātabbaṃ, yasaṃ nissāya pamādaṃ kātum na vaṭṭati¹⁰, appamat- 15 tena¹¹ hutvā dhammena rajjaṃ kāretum vaṭṭati¹⁰, porāṇakarājāno¹² anuppanne pi Buddhhe paṇḍitānaṃ ovāde ṭhatvā dhammena r. kāretvā devanagaraṃ pūrayamānā gamimsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br-o r. k-o aputtako ahosi, patthento puttaṃ vā dhītaraṃ vā na labhi¹³. So ekadivasaṃ mahantena parivārena 20 uyyānaṃ gantvā divasabhāgaṃ uyyāne kilītvā maṅgalasāla-

¹ Bā adds ārabha. ² Bā adds hi. ³ Ck -suttanayena, Bā -vuttanayeneva. ⁴ Ck -ku-, Bā -kūpamā kāmā. ⁵ Bā vivāretvā. ⁶ Bā -sañhi. ⁷ Bā saṃka-. ⁸ Bā kataṃ-. ⁹ Ck^s aññā. ¹⁰ Ck^s vaṭṭatīti. ¹¹ Bā appamattena. ¹² Ck^s pārānakā. ¹³ Bā -ati.

rukkhamūle sayanam attharāpetvā¹ thokam niddāyitvā pabuddho
 sālārukkham olovento² tattha sakunakulāvakaṃ passi, saha
 dassanen³ ev⁴ assa sineho⁵ uppajji, so ekaṃ purisaṃ pakkosā-
 petvā „imaṃ rukkham abhirūhitvā⁶ etasmiṃ⁷ kulāvake kassaci
 5 atthitaṃ vā natthitaṃ vā jānāhīti“ āha. So abhirūhitvā⁸ tattha
 tiṇi aṇḍakāni disvā rañño ārocesi. „Tena hi etesaṃ⁹ upāri
 nāsāvātaṃ¹⁰ mā vissajjesīti“ vatvā caṃgotake¹¹ kappāsapicuma
 attharivitvā „tatth¹² etāni¹³ aṇḍakāni ṭhapetvā sanikaṃ otarā¹⁴“ ‘ti
 otarāpetvā caṃgotakaṃ¹⁵ hatthena gahetvā „katarasakunaṇḍa-
 10 kāni¹⁶ nāma¹⁷ etānīti“ amacce pucchi. Te „mayam na jānāma,
 nesādā jānissantīti“ vadimsu. Rājā nesāde pakkosāpetvā
 pucchi. Nesādā „mahārāja¹⁸, ekaṃ ulūkaṇḍam¹⁹, ekaṃ sāli-
 kāya aṇḍam, ekaṃ sukaṇḍam²⁰“ ti kathayimsu. „Kiṃ pana
 ekasmiṃ kulāvake tiṇṇam sakunikānaṃ aṇḍāni hontīti“.
 15 „Āma deva paripantho asati sunikkhittāni na nassantīti“.
 Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantīti“ tāni tiṇi aṇḍāni
 tayo amacce paṭicchāpetvā²¹ „ime mayham puttā bhavissanti,
 tumhe sādhuḥkaṃ paṭijaggitvā aṇḍakosato nikkhantakāle mama
 āroceyyāthā“ ‘ti āha. Te²² sādhuḥkaṃ rakkhimsu. Paṭhamam²³
 20 ulūkaṇḍam bhijji, amacco ekaṃ nesādam pakkosāpetvā „itthi-
 bhāvaṃ vā purisabhāvaṃ vā jānāhīti“ vatvā tena vīmaṃsitvā
 „puriso“ ti vutte rājānaṃ upasaṃkamitvā „putto te deva jāto“
 ti āha. Rājā tuṭṭho tassa bahum²⁴ dhanam datvā „putta-
 kam²⁵ sādhuḥkaṃ paṭijagga, Vessantaro ti c’ assa nāmaṃ
 25 karohīti“ vatvā uyyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhacca-
 yena sālikāya aṇḍam bhijji, so pi amacco tam nesādena vī-
 maṃsāpetvā „itthīti“ sutvā rañño santikaṃ gantvā „dhītā
 deva jātā“ ti āha. Rājā tuṭṭho tassāpi dhanam²⁶ datvā

¹ B^d attharivitvā. ² B^d -etvā. ³ C^k sineho. ⁴ B^d -ruyhitvā. ⁵ B^d ekasmiṃ. ⁶ B^d tesam. ⁷ B^d nāsa-. ⁸ B^d caṃkotake. ⁹ B^d eva. ¹⁰ B^d -āhi. ¹¹ B^d caṃkotakaṃ. ¹² C^k -kā. ¹³ B^d adds tesu. ¹⁴ B^d -kaṇḍam. ¹⁵ B^d suvaka-
 aṇḍan. ¹⁶ B^d -devā. ¹⁷ B^d adds tāni. ¹⁸ B^d tesu pa-. ¹⁹ C^k B^d -u. ²⁰ B^d adds me. ²¹ B^d bahudha-.

„dhītaram me sādhuḥkaṃ paṭijagga, Kuṇḍalinīti c' assā
 nāmaṃ karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi. Puna
 katipāhaccayena sukaṇḍaṃ² bhijji, so pi amacco taṃ ne-
 sādēna vīmaṃsāpetvā „puriso“ ti vutte rañño santikaṃ gantvā
 „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho dhanam³ datvā 5
 „puttassa me māhantena parivārena maṃgalaṃ katvā Jam-
 buko ti⁴ nāma karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi.
 Te tayo pi sakunā tiṇṇaṃ amaccānaṃ gehesu rājakumāra-
 pariḥārena vaḍḍhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti
 voharati. Atha⁵ amaccā aññamaññaṃ avahasanti⁶: „passatha 10
 rañño kiriyaṃ, tiracchānagate⁷ ‘putto dhītā me’ ti vadanto
 vicaraṭṭi“. Rājā cintesi: „ime amaccā etesaṃ pamāṇaṃ⁸
 paññāsampadaṃ na jānanti, pākātaṃ nesaṃ karissāmīti“.
 Ath⁹ ekaṃ amaccaṃ Vessantarassa santikaṃ pesesi: „tumhe¹⁰
 pitā pañhaṃ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatīti“¹¹. 15
 Amacco āgantvā¹² Vessantaraṃ vanditvā taṃ sāsanaṃ ārocesi.
 Vessantaro attano paṭijaggakaṃ¹³ amaccaṃ pakkhositvā¹⁴
 „mayhaṃ kira pitā maṃ¹⁵ pañhaṃ pucchitukāmo, tassa idhā-
 gatassa sakkāro¹⁶ kātuṃ vaṭṭatīti“¹⁷, „kadā āgacchatīti“¹⁸.
 pucchi. Amacco „ito sattame divase āgacchatū“ ti āha. Taṃ 20
 sutvā Vessantaro „pitā me ito sattame divase āgacchatū“ ti vatvā
 uyyojesi. So gantvā¹⁹ rañño ārocesi²⁰. Rājā sattame divase
 nagare bheriṃ carāpetvā puttassa vasananivesanaṃ²¹ agamāsi.
 Vessantaro rañño mahantaṃ sakkāraṃ kāresi, antamaso dāsa-
 kanimakarādīnaṃ²² pi sakkāraṃ kārāpesi²³. Rājā Vessantarassa- 25
 kuṇassa gehe bhuñjitvā mahantaṃ yasaṃ anubhavitvā sakani-
 vesanaṃ āgantvā rājamaṇḍapaṃ karetvā²⁴ nagare
 bheriṃ carāpetvā alamkatamaṇḍape mahājanaparivāro nisīditvā

¹ B^d adds pi. ² B^d suvaṇḍaṃ. ³ B^d bahudha-. ⁴ B^d adds cassa. ⁵ B^d athassa.

⁶ C^k abbasanti. ⁷ B^d maṃa puttānaṃ in the place of pamāṇaṃ. ⁸ B^d

-hākaṃ. ⁹ B^d -tūti. ¹⁰ B^d gantvā. ¹¹ B^d -naṃ. ¹² B^d pakkosāpetvā. ¹³

B^d omits maṃ. ¹⁴ B^d -raṃ. ¹⁵ C^k vaṭṭati. ¹⁶ B^d rājā āgacchatūti. ¹⁷

B^d āg-. ¹⁸ B^d ācikkhi. ¹⁹ B^d omits vasana. ²⁰ B^d -kārānaṃ. ²¹ B^d

kāresi. ²² B^d kārāpetvā.

„Vessantaram ānetū“ 'ti amaccassa santikaṃ pesesi. Amacco Vessantaram suvaṇṇapīṭhe nisīdāpetvā ānesi. Sakuṇo pitu amke nisīditvā pitarā saha kīḷitvā gantvā¹ tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṃ rājā mahājanamajjhe rājadhammaṃ puc-
 5 chanto paṭhamam gātham āha:

1. Vessantaram taṃ pucchāmi², sakuṇa' bhaddam atthu te,
 rajjam kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti. 1.

Tattha sakuṇa 'ti taṃ ālapati, kiṃsū 'ti katarakiccaṃ, kataṃ varan ti uttamaṃ hoti, kathehi me tāta sakalam rājadhammaṃ ti evaṃ kira naṃ⁴
 10 so pucchi.

Taṃ sutvā Vessantaro pañham akathetvā va rājānaṃ tāva pamādena codento dutiyam gātham āha:

2. Cirassam vata maṃ⁵ tato Kaṃso Bārāṇasiggaho
 pamatto appamattaṃ maṃ pitā puttam acodayīti. 2.

Tattha tāto 'ti pitā, Kaṃso ti idaṃ tassa nāmaṃ, Bārāṇasiggaho ti catūhi saṃgahavattubhi Bārāṇasim gahetvā vattanto, pamatto ti evarūpanaṃ paṇḍitānaṃ santike vasanto pañhassa apucchana pamatto, appamattan ti silādiguṇayogena maṃ appamattaṃ, pitā ti posakapitā, acodayīti amaccehi tiracchānagate putte katvā voharatīti avahasiyamāno pamādam āpajjitvā cirassam
 20 ajja codesi pañham pucchīti vadati.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja raññā nāma tisu“ dhammesu thatvā dhammena rajjam kāretabban“ ti vatvā rājadhammaṃ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitatham kodham hāsam⁷ nivāraye,
 25 tato kiccāni kāreyya, taṃ vataṃ⁸ āhu khattiya. 3.
4. Yam tvaṃ tāta tape kammaṃ pubbe katam asaṃsayam
 ratto duṭṭho ca yaṃ kayirā na taṃ kayirā tato punaṃ⁹. 4.
5. Khattiyassa pamattassa raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana¹⁰
 sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate agham. 5.
6. Sirī ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravum:
 30 utthānaviriye¹¹ pose ram' āham¹² anusuyyake. 6.

¹ Bā omits ga-. ² Cks -ma. ³ Cks -naṃ. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Bā me. ⁶ Ck nāmāsisu. ⁷ Ck haṃsam, Cs haṣam. ⁸ Bds vattaṃ. ⁹ Cs Bā puna. ¹⁰ Bā -vaḍḍhana. ¹¹ Bā utthāne-. ¹² Ck ramaham, Bā ramāmaham.

7. Ussuyyake duhadaye purise kammadussake
kālakaṇṇī mahārāja ramati cakkabhañjanī. 7.
8. So [tvam] sabbesaṃ¹ suhadayo sabbesaṃ rakkhito bhava,
alakkhiṃ² nuda mahārāja lakkhi³ bhava nivesanam. 8.
9. Salakkhi dhitisampanno puriso hi⁴ mahaggaṭṭo
amittānaṃ Kāsipati mūlaṃ aggaṃ ca chindati. 9. 5
10. Sakko pi hi bhūtapati uttāhane⁵ na-ppamajjati
sa kalyāṇe dhiṭṭiṃ katvā uttāhane kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitaro devā sañjīvā honti tādino,
uttahato appamajjato anūtiṭṭhanti devatā. 11. 10
12. So appamatto akkuṭṭho tāta kiccāni kāraye
vāyamaṃsa ca⁶ kiccesu, nālasa yindate sukhaṃ. 12.
13. Tatth' eva te vattapadā eṣā ca⁷ anusāsani
alaṃ mitte sukhāpetuṃ amittānaṃ dukkhāya cā⁸ 'ti. 13.

Tattha paṭhameneva vitathan ti tāta rājā nāma ādito va musāvādaṃ 15
nirāraye, musāvādino hi rañño raṭṭhaṃ nirojaṃ hoti, paṭhaviyā oja⁹ kamma-
karaṇaṭṭhānato sattaratanaṃ mattaṃ heṭṭhā bhassati¹⁰, tato āhāre¹¹ telamadhū-
phāpitādisu vā osadhesu¹² oja⁹ na hoti, nirojābhārabhojino¹³ manussa bāvā-
bādhā¹⁴ honti, raṭṭhe thalajalapathesu āyo n' uppajjati, tasmīṃ anuppajjante
rājāno duggatā honti, te sevakā saṅgaṇḍhituṃ na sakkonti, asaṅgaḍḍitā rājānaṃ 20
garucittena ōlokenti, evaṃ tāta musāvādo nāma¹⁵ eṣa nirojo, so jīvitaṇṇo pi
na¹⁵ katabbo, sarcaṃ pana sādhuṭṭaṃ¹⁶ rasānaṃ ti tad eva pariggahetabbhaṃ,
api ca musāvādo nāma guṇaparidhamsako vipattipariyosāno dutiyakacittavāre
avīcīparāyanaṃ karoti, imasmiṃ pan' atthe 'dhammo have hantitī' Cetiya-
jātakaṃ kathetabbhaṃ, kodhaṃ ti tāta rājā nāma paṭhamam eva kujjhaṇalakkha- 25
ṇaṃ kodhaṃ pi nirāreyya, tāta aññesaṃ hi kodho khippaṃ matthakaṃ na
pāpuṇāti rājūnaṃ¹⁷ pāpuṇāti, rājāno nāma [vācāvudhā kujjhitvā olokitaṃ matte-
nāpi paresaṃ vināseṃti, tasmā rañño aññehi manussehi atirekatarāṃ nikkodhena
bhavitabbhaṃ khaṇṭimettānuddayasampannaṃ attano piyaputtaṃ viya lokāṃ
volokentena, tāta atikodhano hi rājā uppannaṃ yasaṃ rakkhituṃ na sakkoti, 30
imassa pan' atthassa dīpanatthaṃ Khantivādijātaka-Culladhammapāla-jātakāni
kathetabbhaṃ, Culladhammapāla-jātakaṃ hi Mahāpatāpano¹⁸ rājā puttaṃ

¹ Bā sabbe. ² Ck -ī, Bā -i. ³ Bā -i, B -khyā. ⁴ Bā ca. ⁵ C -no. ⁶ Bā sa. ⁷
Bā va. ⁸ Ck vā. ⁹ Ck ojo. ¹⁰ so C; Ck hassati, Bā bhavissati. ¹¹ C -ro,
Bā -re vā. ¹² Bā adds vā. ¹³ Bā -janā. ¹⁴ C bahmā, Bā bahvā. ¹⁵ Bā na
so j. pi musāvādo. ¹⁶ Ck sādhuṭṭa, C sādurasam. ¹⁷ Bā rājānaṃ. ¹⁸ Bā
mahāpatāpano, Jāt. III ¹⁷/₁₉ mahāpatāpo.

- ghātetvā¹ puttasokena hadaye² phalite matāya deviya³ sayam pi devim anuso-
canto hadayaphālanen' eva⁴ mari, atha ne tayo pi ekaālāhanen' eva⁵ jhāpesuñ,
tasmā raññā pathamam eva musāvadam vajjetvā dutiyam kodho vajjetabbo,
hāsan⁶ ti hassam⁷, ayam eva vā pāṭho, tesu tesu kiccesu ubbīlāvitacittatāya⁸
5 kelīsilātaṃ parihāsam nivāreyya, tāta raññā nāma kelīsilena na⁹ bhavitabbam,
aparapattiyenā¹⁰ hutvā sabbakiccāni¹¹ attapaccakkhen' eva kātābbāni, ubbīlā-
vitacitto¹² hi rājā atuletvā kammāni karonto laddham yasam vināseti, imasmim
pan' atthe Sarabhañgajātaka purohitassa vacanam gahetvā rañño¹³ kisavacche
aparajjhivā saha raṭṭhena ucchijjivā¹⁴ Kukkulaniraye nibbattabhāvo¹⁵ Mā-
10 tañgajātaka Mejjharañño brāhmanānaṃ katham gahetvā Mātāṅgātāpase aparaj-
jhivā saha¹⁶ raṭṭhena ucchijjivā¹⁷ niraye nibbattabhāvo¹⁸ Ghatajātaka dasa-
bhātikarājādārakānaṃ lobhamūlhanam¹⁹ Kanhadīpāyane aparajjhivā Vāsudeva-
kulassa nāsitabhāvo ca kathetabbo, tato kiccāni kāreyyā²⁰ 'ti evam tāta
pathamam musāvadam dutiyam kodham tatiyam adhammahēsam vajjetvā tato
15 pacchā rājā raṭṭhavāsīnaṃ katabbakiccāni kāreyya²¹, tam vataṃ²² āhu
khattiyā 'ti khattiya mahārāja yaṃ mayā vuttam etaṃ rañño vatasamādānaṃ
ti porāṇakapaṇḍitā kathayimsu, na tam kayirā ti yaṃ tayā rāzādīvasena
pacchātāpakaraṃ kammam kataṃ hoti tato pubbe kataṃ tato²³ puna tādīsaṃ
kammam na kayirā²⁴ mā kāreyyāsi²⁵ tātā 'ti, vuccate ti tam rañño aghan
20 ti vuccati, evam porāṇakapaṇḍitā kathayimsu 'ti, siri cā 'ti²⁶ Vessantara-
sakuṇo²⁷ pubbe Bārāṇasīyaṃ pavattitaṃ kāraṇam āharitvā dassento āha, tattha
abravun ti Suciparivāraseṭṭhinā pucchitā kathayimsu, utṭhānaviriye²⁸ ti
yo poso utṭhāne ca viriye ca paṭiṭṭhito na ca paresaṃ sampattiṃ disvā usuyyati²⁹
tasmim aham abhiramāmīti³⁰ evam³¹ tātā Siri kathesi, usuyyake³² ti Alakkhi
25 pana tāta pucchitā aham parasampattiusuyyake duccite³³ kalyāṇakammadussake,
yo³⁴ kalyāṇakammam dussento³⁵ appiāyanto aṭṭiyanto³⁶ na karoti tasmim
abhiramāmīti āha, evam sā kālakaṇṇī mahārāja ramati patirūpadesavāsādinō
kusalacakkassa bhañjanī, suhadayo ti sundaracitto hitacittako, nudā³⁷ 'ti
nīhara³⁸, nīvesanaṃ ti lakkhyā³⁹ pana⁴⁰ nīvesanaṃ bhava paṭiṭṭhā hohi,
30 salakkhī dhitisaṃpanno ti mahārāja Kāsiṇipati so puriso paññāya c' eva
viriyena ca saṃpanno, mahaggato ti⁴¹ mahajjhāsayo, corānaṃ paccayabhūte
gaṇhanto amittānaṃ mūlaṃ⁴² core gaṇhanto amittānaṃ⁴³ aggaṃ chīndatīti vadati,

¹ Bā ghāte-. ² Ck -ya, C^s -yam. ³ Bā hadayena phaliteneva. ⁴ Bā ekālāhāne.

⁵ Bā ha-. ⁶ Bā hā-. ⁷ Bā uppiāya cittakāya. ⁸ Cks kelīsilāna nāma. ⁹ Cks

-patta-. ¹⁰ Bā sabbāni-. ¹¹ Bā uppiāpita-. ¹² Bā daṇḍakirañño. ¹³ Cks

ucchinditvā. ¹⁴ Bā add ca. ¹⁵ Bā saka. ¹⁶ Bā moha mūlhanam vacanam gahetvā.

¹⁷ Bā ka-. ¹⁸ Bā vattam. ¹⁹ so Bā; Cks katara in the place of kataṃ tato.

²⁰ Cks -ra ²¹ Ck -rati, C^s -rāti. ²² Bā adds idam, B^s imam. ²³ Bā -no.

²⁴ Bā -ne-. ²⁵ Bā usuyyati. ²⁶ Bā adds āha. ²⁷ Bā add tāva. ²⁸ Bā

ussuya-. ²⁹ Bā duhadaye. ³⁰ Cks so. ³¹ C^s Bā dussanto. ³² Ck aṭṭi-,

Bā ati-. ³³ Ck nudhā. ³⁴ Cks add ti. ³⁵ Ck -s, C^s lakhyā, Bā lakkhā. ³⁶

Bā ṇanam. ³⁷ Cks omit ti. ³⁸ Cks -le. ³⁹ so Bā; Cks omit amittānaṃ.

Sakko ti Indo, bhūtapatīti rājēnaṁ ālapati, uttāhāne ti uttāhanaviriye na-
ppamajjati¹ sabbakiccāni karoti, sa² kalyāṇe ti so devarājā uttāhanaviriye
manāni karonto pāpakammaṁ akatvā kalyāṇe puñṇakammassamānaṁ nēva dhiṭṭiṁ
katvā appamatto uttāhāne manāni karoti, tassa pana kalyāṇakamme viriyakarāṇa-
bhāvādassanattāṁ³ dvisu devalokesu devatāhi saddhiṁ Kaviṭṭhārāmaṁ⁴ 5
āgantvā pañhaṁ pucchitvā dhammassa sutabhāvo Mahākaṇhajātake attano ānu-
bhāvena janāni tasetvā osakkantassa pavattitabhāvo ti evam ādini vatthūni
kathetabbānti, gandhabbā ti cātummahārājikānaṁ heṭṭhā catuyonikadevā
catuyonikattā yeva kir' ete⁵ gandhabbā nāma jātū, pitaro ti brahmaganadevā⁶
ti uppattivasena⁷ chakāmāvacarā⁸, tādino ti tathāvidhassa kusalābhīratassa⁹ 10
rañño¹⁰ te sajjivā honti samānājjivikā upajjivittabbā, tādissā hi rājāno dānādini
puñṇāni karonto¹¹ devatānaṁ pattim danti, tā¹² taṁ pattim¹³ anumoditvā
sampaṭicchitvā dibbayasena vaḍḍhanti, anuttitthantīti, tādissā¹⁴ rañño viriyaṁ
karontassa appamādaṁ āpajjantassa devatā anuttitthanti anugacchanti¹⁵ dhammika-
rakkaṁ samvidahanti, so ti so tvaṁ, vāyamaṁ su cā¹⁶ 'ti tēni ratthā- 15
kiccāni karonto tulanavasena tīraṇavasena paccakkhakammavasena¹⁷ tesu¹⁸ kic-
cesu viriyaṁ karassu, tattheva te vattapadā ti tāta yaṁ maṁ tvaṁ¹⁹ kiṁ
su²⁰ kiccaṁ kataṁ varan ti pucchi tattha vata²¹ pañhe ye²² ete mayā paṭha-
men' eva vitathan ti ādayo vuttā ete vattapadā vattakoṭṭhāsā ettha vattassu,
esā ti yā te mayā kathitā esā vata²³ anusāsanī, alān ti evaṁ vattamāno 20
hi rājā attano mitte sukhāpetum amittānaṁ ca dukkhāya alān pariyatto²⁴
samatto²⁵ ti.

Evam Vessantarasaṁvāsa ekāya²⁵ gāthāya rañño pa-
mādaṁ codetvā ekādasahi gāthāhi dhamme kathite Buddha-
līlāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyabbhutatitajāto 25
sādhukārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce
āmantetvā „bho²⁶ amaccā mama puttana Vessantarena evaṁ
kathentena kena²⁷ kattabbakiccaṁ“ ti²⁸ „mahāsenaguttana²⁹ devā“
ti „tena hi 'ssa mahāsenaguttaṭṭhānaṁ²⁹ dammīti“ Vessantaraṁ
ṭhānantare ṭhapesi. So³⁰ tato paṭṭhāya mahāsenaguttaṭṭhāne²⁹ 30
ṭhito pitu kammaṁ akāsi. Vessantarapañho niṭṭhito.

¹ Bā -tīti. ² Cks omit sa. ³ Bā adds sarabhaṅgajāta. ⁴ Bā kapiṭhā-. ⁵
Bā kira te. ⁶ Ck brā-, Bā brahmāno devā, Bā brāhmaganā-. ⁷ Bā upattideva-
vasena. ⁸ Bā adds deva. ⁹ Bā kusalavasēnābhīratassa. ¹⁰ Bā adds tādissassa
rañño viriyaṁ karontassa rañño. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā te. ¹³ Cks
pavattim. ¹⁴ Bā tādissassa. ¹⁵ Cks gacchanti. ¹⁶ Cks vā. ¹⁷ Ck paccakkhaya-
dhammavasena, Cc paccakkhayaḍḍh-. ¹⁸ Bā repeat tesu. ¹⁹ Bā omits tvaṁ. ²⁰
Bā ki su, Ck omits kiṁ su. ²¹ Bā tava. ²² Bā yeva. ²³ Bā vatava. ²⁴ so Bā
for samatto? Cks -anto. ²⁵ Bā ettakāya. ²⁶ Bā bhonto. ²⁷ Bā kiṁ. ²⁸ Cks
omit mahāsenaguttana devā ti tena hīssa. ²⁹ Bā -senāgutta-. ³⁰ Cks omit so.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍaliniyā santikaṃ dūtaṃ pāhetvā¹ sattame divase tattha gantvā paccā-gantvā tath' eva² maṇḍapamajjhe nisīditvā Kuṇḍaliniṃ ānā-petvā³ suvaṇṇapīṭhe nisinnaṃ rājadhammaṃ pucchanto

- 5 14. Sakkhī tuvaṃ Kuṇḍalini maññasi khattiyabandhunī:
rajjaṃ kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhīti mayā puṭṭhaṃ pañhaṃ kathetuṃ sakkhissasīti pucchati⁴, Kuṇḍalīnīti salīngato⁵ āgatanāmenālapati, tassā kira dvīsu kaṇṇapīṭhesu kuṇḍalisāṇṭhānā⁶ dve lekḥā ahesuṃ, tena tassā⁷ Kuṇḍalīnīti nāmaṃ kāresi,
10 maññasīti jānissasi mayā puṭṭhapañhassa atthan ti, khattiyabandhunīti khattiyassa mahāsenaguttassa⁸ bhaginībhāvena nam' evaṃ ālapati, kasmā pañ-
esa Vessantarasaṅgaṇaṃ evaṃ apucchitvā imam eva pucchati itthibhāvena,
itthiyo hi⁹ parittapaññā, tasmā sace sakkoti pucchissāmi no ce na pucchissā-
mīti¹⁰ vīmaṃsanavasena evaṃ pucchitvā taṃ ñeva pañhaṃ pucchi.

- 15 Sā evaṃ raññā rājadhamme pucchite „tāta maṃ 'itthikā
nāma kiṃ kathessatīti' vīmaṃsasi¹¹ maññe, sakalan te rāja-
dhammaṃ dvīsu yeva padesu pakkhipitvā kathessāmīti“
vatvā¹² āha:

15. Dve vā tāta padakāni yesu¹³ sabbaṃ patitṭhitam
20 aladhassa ca yo lābho laddhassa anurakkhaṇā¹⁴. 15.
16. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoṇḍe avināsake. 16.
17. Yo ca taṃ tāta rakkheyya dhanam yaṇ c' eva te¹⁵ siyā
sūto¹⁶ va ratham saṃgaṇhe so te kiccāni kāraye. 17.
25 18. Susaṃgaḥitantaṇaṃ¹⁷ sayam cittam avekkhiya
nidhiṃ ca iṇadānaṃ ca na kare parapattiyā¹⁸. 18.
19. Sayam āyavayam¹⁹ jaññā, sayam jaññā katākataṃ,
niggaṇhe niggahārahaṃ, paggaṇhe paggaḥārahaṃ. 19.

¹ Bā pesetvā. ² Bā tattheva. ³ Bā āharāpe-. ⁴ Bā pucchi. ⁵ Bā tassālīn-gato. ⁶ Cks -naṃ. ⁷ Bā tenassā. ⁸ Bā -senānūgutta-. ⁹ Cks pi. ¹⁰ Cks -mi.
¹¹ Cks vīmaṃsati. ¹² Cks omit vatvā. ¹³ Bā yattha. ¹⁴ Bā -ṇā. ¹⁵ Cks vane. ¹⁶ all three MSS. su-. ¹⁷ Cā -antaṇaṃ? Ck Bā -atthajano. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā āyavayam, Cks ayavayam.

20. Sayam jānapadam attham¹ anusāsa rathesabha,
mā te adhammikā yuttā dhanam raṭṭhañ ca nāsayum. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi katañ kammañ mando pacchānutappati. 21.
22. Mā te avisare² muñca³ subālham adhikodhitam,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulatañ⁴ gatā. 22. 5
23. Mā tāta issaro 'mhīti anathāya patārayi,
itthīnañ purisānañ ca mā te āsi dukhudrayo⁵. 23.
24. Apetalomahamsassa rañño kāmānūsārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño tañ vuccate agham. 24. 10
25. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁶ anusāsani,
dakkh' assu dāni puññakaro asoṇḍo avināsako,
sīlav' assu⁷ mahārāja, dussīlo vinipātako⁸ ti. 25.

Tattha padakānīti kṛāṇapadāni, yesū⁹ 'ti yesu dvīsu padesu sabbañ
attham jātam¹⁰ hitasukkam¹¹ patitthitam, aladdhassā 'ti yo pubbe aladdhassa 15
lābhassa lābho yā ca¹² laddhassa anurakkhanā, tāta uppannassa hi lābhassa
uppadanañ nāma na¹³ bhāro uppannassa pana anurakkhanam¹⁴ eva bhāro,
ekacco hi yasañ¹⁵ uppādetvāpi yase pamatto mānañ¹⁶ uppādetvā pāpātipātā-
dīni karoti mahācoro hutvā raṭṭhañ vilumpamāno carati, atha nañ rājāno
gāhāpetvā mahāvīnaśaṃ pāpenti, athavā pana¹⁷ rūpādisu kāmāgūnesu pamatto 20
ayoniso dhanam nāśento sabbasāpateye¹⁸ khīne kapano hutvā cīrakavasano¹⁹
kapālam²⁰ ādāya carati, pabbajito vā²¹ pana gandhadhurādivasena lābhasakkārañ
nibbattetvā pamatto hināya vattati, aparo paṭhamajjhānādīni nibbattetvāpi
muṭṭhassatitāya²² tathārūpe ārammane bajjhivā jhānā²³ parihāyati, evaṃ uppannassa
yasassa vā jhānādīlābhassa vā rakkhanam²⁴ eva dukkaram, tadatthadīpanattham 25
pana²⁴ Devadattassa vatthuñ Mudulakkhana-Lomasakassapa-Hārītajātaka-Sam-
kappajātakāni ca kathetabbāni, eko pana lābhasakkārañ uppādetvā appamāde
īhatvā kalyāṇakammañ karoti, tassa so yaso sukkapakkhe cando viya pavaḍḍhati,
tasmā mahārāja²⁶ appamatto payogāsaṃpattiya²⁷ īhatvā dhammena r. karento tava
uppannañ yasañ²⁷ anurakkhāhīti, jānāhīti bhaṇḍāgārikakammādikāraṇattham 30
upadhārehi, anakkhākitave ti anakkhe akitave ajūtakare²⁸ c' eva akerāṭṭike

¹ Cks raṭṭhañ, Bđ janapade attam, Hs attham. ² Cks avisara, Bds adhisara. ³
Cks mucca ⁴ Bđ kusālā akusalam. ⁵ Bđ asi dukkhindriyo. ⁶ Bđ va. ⁷ Bđ
sīlavassu, Cks sīlavassa. ⁸ Bđ -tiko. ⁹ Bds yatthā. ¹⁰ Cs atthajātam, Ck
atthajāta ¹¹ Bđ hitam. ¹² Cks vā. ¹³ Bđ omits na. ¹⁴ Bđ -nam. ¹⁵ Bđ
sayam. ¹⁶ Bđ pamādam. ¹⁷ Bđ uppanna. ¹⁸ Cks -patiyye. ¹⁹ Bđ pilotika-
vasano. ²⁰ Bđ kapalam. ²¹ Bđ omits vā. ²² Bđ muṭṭhassatitāya, Cks muṭṭha-
satitāya. ²³ Bđ -nam. ²⁴ Bđ omits pana. ²⁵ Bđ adde tvañ. ²⁶ Ck sayam. ²⁷
Bds ajuta-, Cks adūta.

- ca, asoṇḍe ti pūvasurāgandhamālāsoṇḍabbhāvarahite, avināsaḥke ti tava
 santakānaṃ dhanadhaññādināṃ anāsake¹, yo ti yo amacco taṃ c' eva² yañ ca
 te ghare dhanāṃ siyā taṃ rakkheyya, sūto³ vā 'ti rathasārathi viya yathā
 sārathi visamamagganivāraṇatthaṃ⁴ asse⁵ saṃganhanto rathaṃ saṃganheyya
 5 evaṃ yo saha bhogehi taṃ rakkhituṃ sakkoti so te amacco nāma, rādisaṃ gahetvā
 bhaṇḍāgārikakiccāni⁶ kāraye⁷, susaṃgahītantaṭṭajano⁸ ti tāta yassa hi rañño
 attano antojano antovaḷaṇṇanakaparijano⁹ ca dānādīhi asaṃgahito hoti tassa
 antonivesane suvaṇṇahiraññādīni tesāṃ¹⁰ asaṃgahitamanussānaṃ vasena nassanti,
 antomanto bahi gacchati¹¹, tasmā tvaṃ¹² suṭṭhugahitaantojano¹³ hutvā etta-
 10 kaṃ hi¹⁴ nāma me vittaṃ ti sayam attano dhanāṃ avekkhitvā asukaṭṭhāne
 nāma nidhiṃ nidhema asukassa iṇaṃ demā 'ti idaṃ ubhayam pi, na kare
 parapattiyā¹⁵ ti¹⁶ parapattiyāyitvā¹⁷ mā kari, sabbam¹⁸ attapaccakkhen'
 eva¹⁹ kareyyāsīti vadati, āyavayan²⁰ ti tato uppajjanakam²¹ āyañ ca²² tesāṃ
 tesāṃ dātabbavayaṇ ca sayam eva jāneyyāsīti, katakatan ti saṃgāme vā
 15 navakamme vā aññesu vā kiccesu iminā idaṃ nāma mayhaṃ kataṃ iminā na
 katan ti evaṃ²³ pi sayam eva vā²⁴ jāneyyāsī²⁵ mā parapattiyā²⁶ ahoṣi,
 niggaṇhe ti tāta rājā nāma sandhicchedakārakam niggaḥārahamaṃ ānetvā
 dassitaṃ upaparikkhitvā sodhetvā porānakarājūhi ṭhapitadāṇḍam oloketvā
 dosānurūpam niggaṇheyya, paggaṇhe ti yo pana paggaḥārāho hoti abhinnaṣṣa
 20 vā parabalassa bheṭṭā²⁷ bhinnassa vā sakabalassa ārādhako²⁸ aladdhassa vā
 rājassa āharako²⁹ laddhassa vā thāvarakārako yena vā pana jīvitaṃ dinnam
 hoti evarūpaṃ paggaṇheyya³⁰ mahantaṃ sakkārasammānaṃ kareyya, evaṃ hi
 'ssa kiccesu aññesu³¹ pi uram datvā kattaḥārahā karissanti, jānapadaṃ ti
 janapadavāsīnaṃ atthaṃ yasaṃ attapaccakkhen' eva anusāsa, adhammikā
 25 yuttā ti adhammikā tattha tattha nīyuttā ayuttakālā ca gahetvā vinicchayaṃ
 bhindantā tava dhanā ca raṭṭhaṇ ca mā nāsayaṇi, iminā kāraṇena appamatto
 hutvā sayam eva anusāsa, vegaṇā 'ti sahasā atuletvā atiretvā, vegaṇā ti
 atuletvā chandādivasena sahasā katam kammaṃ³² na hi sādhu kaṃ³³ na
 sundaraṃ, kiṃkāraṇā: tādisaṃ hi katvā maṇḍo pacchā vippaṭṭisārasavasaṇa
 30 idhaloke apāyadukkhāni³⁴ anubhonto³⁵ paraloke ca anutappati³⁶, ayaṃ pan'
 attho³⁷ 'isīnaṃ antaraṃ katvā Bharurājā³⁸ ti me sutan' ti Bharujātakena³⁹

¹ Bds avinā-. ² Bd yañceva. ³ all three MSS. su-. ⁴ Bds -maggaṃamanani-.

⁵ Cks asesu. ⁶ Bds -kādikiccāni. ⁷ Bds kāreyya, Cks kāraya. ⁸ Ck -attajano, C^s -attajano? Bd -attajano. ⁹ Ck -antojana-, C^s rañño anne antovaḷaṇṇ-, Bd

-antojano vaḷaṇṇ-. ¹⁰ Cks tesu. ¹¹ so Cks; Bd anto bahi ca gacchanta. ¹² Bd taṃ. ¹³ Bd saṃga-. ¹⁴ Bd omits hi. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Cks omit

ti. ¹⁷ Ck -patthiyāyitvā, C^s -patthiyāyitvā, Bd -pattiyāyitvā. ¹⁸ Bd tabbaṃ. ¹⁹ Ck -paccavekkheneva, C^s antopaccavekkheneva, Bds attapaccakkhameva. ²⁰

Cks āya-, Bd ayaṃ. ²¹ Cks -ka. ²² Bd ayañca. ²³ Bd etaṃ. ²⁴ Bd omits va. ²⁵ Cks -ti. ²⁶ so Bd; Cks -yo. ²⁷ Bd tinno. ²⁸ Bd adhārako. ²⁹ Cks āhā-. ³⁰

Bds paggaṇhārakam paggaḥetvā in the place of paggaṇheyya. ³¹ Cks añño. ³² Bd kappāṇhi. ³³ C^s sādhu kaṃ. ³⁴ Bd -am. ³⁵ Bd -bhavanto. ³⁶ Bd -tapati.

³⁷ Bd adds ti. ³⁸ Bds garu-, Vol. II $\frac{172}{18}$. ³⁹ Bd garurājāt-.

dipetabbo, mā te avisare muñca¹ subālhamadhikodhitau ti tāta tava
 hadayaṃ² kusalaṃ avisaritvā³ atikkamitvā⁴ pavatte paresaṃ akusaladhammesu⁵
 subālhaṃ⁶ adhikodhitam kujjhāpitaṃ⁷ hutvā mā muñca⁸ mā patitthayatū⁹ 'ti
 attho, i. v. h.: tāta yadā te vinicchaya tñtassa iminā puriso¹⁰ vā hato sandhi
 vā chinno¹¹ ti¹² coraṃ dassenti¹³ tadā te paresaṃ vacanehi suṭṭhu kodhitam¹⁴ 5
 pi hadayaṃ kodhavasena mā muñca⁶ apariggahetvā mā daṇḍam panesi¹⁵, kim-
 kāraṇā: acoraṃ pi hi¹⁶ coro ti gahetvā ānenti, tasmā akujjhितvā¹⁷ ubhinnaṃ
 attapaccakkhikānaṃ¹⁸ katham sutvā suṭṭhu sodhetvā attapaccakkhena tassa
 corabhāvaṃ nātvā paveniyā tñpitadaṇḍavasena kattabbaṃ karohi, raññā hi
 uppanne pi koddhe hadayaṃ sītaṃ akatvā kammaṃ na katabbaṃ, yadā 10
 paṇ' assa hadayaṃ nibbutaṃ hoti mudukaṃ tadā vinicchayakammaṃ kā-
 tabbaṃ, pharusehi cittehi¹⁹ pakkatṭhite²⁰ uduke mukhanimittam viya kāraṇaṃ
 na paññāyati, kodhasāhīti²¹ tāta kodhane hi bahūni pi tāni²² rājakulāni
 akulabhāvaṃ²³ gatāni mahāvīnaṣam eva pattāniti, imassa paṇ' atthassa dīpa-
 natthaṃ Khantivādijātakaṃ²⁴ Nālikerarājassa vatthuraṃ sahasabāhu-Ajjuṇavattu- 15
 ādīni²⁵ kathetabbāni, patārayiti tāta ahaṃ pathavissaro ti mā mahājanaṃ
 kāyaduccaritādiānatthāya patārayi²⁶ otārayi, yatha taṃ anattaṃ samādāya
 vattati mā evam akāsi attho, mā te āsi²⁷ tāta²⁸ tava vijite manussa-
 jātikanam vā tiracchānajatikanam vā itthipurisānaṃ dukkhudrayo²⁹ dukkhuppatti
 mā āsi³⁰, yathā hi adhammikaṃ rājūnaṃ vijite manussa kāyaduccaritādiṇi karitvā³¹ 20
 nīraye uppajjanti tava raṭṭhavāsīnaṃ dukkhaṃ yathā na hoti tathā karohiti
 attho, apetalomahaṃsassa 'ti attānuvādādibhayehi nibbhayassa, iminā
 idaṃ dasseti: tāta yo rājā kismiṃci āsannaṃ jakatvā attano kammaṃ³² eva
 anussarati chandavasena yaṃ yaṃ icchati taṃ taṃ karoti vissaṭṭhayaṭṭhi viya
 andho niraṃkuso viya caṇḍahatthi hoti tassa sabbe bhogā vīnaṣanti, tassa 25
 taṃ bhogavyāsanānaṃ dukkhaṃ ti vuccati³³, tatth' eva te vattapadā ti³⁴
 purīmanāyena eva veditabbaṃ³⁵, dakkhassu dāniti tāta tvaṃ imaṃ anusā-
 sanam³⁶ sutvā idāni dakkho analaso puññānaṃ karaṇena puññakaro surādi-
 parihaṇaṇena asoṇo diṭṭhadhammikasamaparāyikassa atthassa avināsanena avinā-
 sako bhavēyyāsi, sīlavassū³⁷ 'ti sīlavā³⁸ ācārasampanno bhava, dasasu rāja- 30
 dhammesu patiṭṭhāya r. kārehi³⁹, dussīlo vinipātiko ti dussīlo hi mahā-
 rāja⁴⁰ attānaṃ nīraye vinipāteno vinipātako⁴¹ nāma hotīti.

¹ Cks mucca, all three MSS. avisare. ² Bd adds dukkhaṃ. ³ Bd adhi-. ⁴ Bd
 aviti-. ⁵ Bds -kamme. ⁶ Bd suṭṭhu-. ⁷ Cks kujjha-, Bd kujjhāmitam. ⁸ Cks
 mucca. ⁹ so Cks; Bd patiṭṭha. ¹⁰ Bs -sena. ¹¹ Bd chinnaṃ. ¹² Bd iti. ¹³ Bd
 dassissanti. ¹⁴ Cks kotam. ¹⁵ Cs pane-. ¹⁶ Ck acoraṃhi. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸
 Bd -paccatthikānaṃ. ¹⁹ Cks ecitte. ²⁰ Cs pakkatṭhite, Bd pakkutike, Bc paku-
 thiti. ²¹ Cks hi, omitting ti. ²² Ck bahūnīpita ti, Cs bahūni, Bd bahūhi pi
 tāni. ²³ Bd akusala-. ²⁴ Cks -vādajātakaṃ, Bd -dijātaka. ²⁵ Bd -añcuna-.
²⁶ Cs adds mā, Bd ha. ²⁷ Bd āsi. ²⁸ Bc adds ahaṃ pathavissaro. ²⁹ Cks
 dukkhadrayo? Bd dukkhindriyo. ³⁰ Bd dukkhuppattamakāsi. ³¹ Bd -tāni katvā.
³² Bd kāmam. ³³ Cks -anti. ³⁴ Cks omit ti. ³⁵ Bd yojetabbaṃ. ³⁶ Bd -naṃ.
³⁷ Cks -vassā. ³⁸ Cks add ca. ³⁹ Ck ka-. ⁴⁰ Bd adds attā. ⁴¹ Bd -tiko.

Evam Kuṇḍalinī pi ekādasahi gāthāhi dh. desesi. Rājā
 tuttho amacce āmantetvā pucchi: „bho' amaccā mama dhītāya
 Kuṇḍaliniyā evam kathayamānāya kena katlabbakiccaṃ katan“
 ti. „Ehaṇḍāgārikaena devā“ ti. „Tena hi 'ssā bhaṇḍāgāri-
 5 kaṭṭhāna' dammīti“ Kuṇḍaliniṃ² ṭhānantare ṭhapesi. Sā
 tato paṭṭhāya bhaṇḍāgārikaṭṭhāne ṭhatvā pitu kammaṃ akāsīti.
 Kuṇḍalinipaṇho niṭṭhito.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Jambuka-
 paṇḍitassa santikaṃ dūtaṃ pesetvā sattame divase tattha
 10 gantvā sampattiṃ anubhavitvā paccāgato³ tath' eva maṇḍapa-
 majjhe nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitaṃ kañcanabaddha-
 piṭṭhe⁴ nisīdāpetvā piṭṭhaṃ sisenādāya āgañchi⁵. Paṇḍito pitu
 amke⁶ nisīditvā kiṭṭvā gantvā kañcanapiṭṭhe yeva nisīdi. Atha
 naṃ rājā paṇhaṃ pucchanto

15 26. Apucchambāpi⁷ kosikaṃ⁸ Kuṇḍaliniṃ ca tath' eva⁹,
 Jambuka tvaṃ dāni vadehi¹⁰ balānaṃ balaṃ uttaman ti g. ā. 26.

Tass' attho: tāta Jambuka ahaṃ tava bhātaraṃ kosiyagottaṃ Vessantaraṃ
 bhaginiṃ ca te Kuṇḍaliniṃ rājadhammaṃ pucchim¹¹, te attano balena kathe-
 sum, yathā pana te¹² pucchim¹³ tath' eva idāni puttāṃ Jambukaṃ pucchāmi,
 20 tvaṃ me rājadhammaṃ ca uttārabalaṃ ca kathehīti.

Evam rājā M-aṃ paṇhaṃ pucchanto aññesaṃ pucchita-
 niyāmena apucchitvā visesetvā pucchi. Ath' assa paṇḍito „tena
 hi mahārāja ohitasoto suṇa“¹⁴, sabban te kathesāmīti“ pasārita-
 hatthe sahaṃsatthavikaṃ ṭhapento viya dhammadesanam ārabhi:

25 27. Balaṃ pañcavidhaṃ loke purisasmim mahaggate,
 tattha bāhābalaṃ¹⁵ nāma carimaṃ vuccate balaṃ,
 bhogabalaṃ ca dīghāvu dutiyaṃ vuccate balaṃ, 27.

28. Amaccabalaṃ ca dīghāvu tatiyaṃ vuccate balaṃ,
 abhijaccabalaṃ c' eva¹⁶ taṃ catutthaṃ asaṃsayam,
 30 yāni¹⁷ c' etāni sabbāni adhigaṇhāti paṇḍito 28.

¹ B^d bhonto. ² B^d -niyāva. ³ B^d paccā-. ⁴ B^d -bandha-. ⁵ B^d āgacchi. ⁶ B^d aṅge. ⁷ C^k -hāsi, B^d āpucchimha. ⁸ B^d kosiyagottaṃ. ⁹ so all MSS. for tatheva ca? ¹⁰ so all three MSS. for vada? ¹¹ B^d āpucchimhi, C^k pucchi, C^s pucchim. ¹² B^d panete. ¹³ B^d pucchitā. ¹⁴ B^d suṇāhi. ¹⁵ B^d -hu-. ¹⁶ C^k ahimajjaccabalaṃ, C^s abhimajjabalaṃ, B^d abhijjañcaba-. ¹⁷ so all three MSS. for yena?

29. Tam balānaṃ balaṃ seṭṭhaṃ aggaṃ paññābalaṃ balaṃ¹,
paññābalaṃ² upatthaddho atthaṃ vindati paṇḍito. 29.
30. Api ce labhati mando phitaṃ dharaṇiṃ³ uttamaṃ
akāmassa pasayaṃ⁴ vā añño taṃ paṭipajjati. 30.
31. Abhi jāto pi ce hoti rajjaṃ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsipati sabbena pi na jīvati. 31.
32. Paññā sutavinicchiniṃ paññā [kitti] silokavaddhaṇi,
paññāsahito naro idha [api] dukkhe⁵ sukhāni vindati. 32.
33. Paññaṇ ca kho asussūsaṃ na koci adhigacchati
bahussutaṃ anāgama dhammaṭṭhaṃ avinibbhujāṃ⁶. 33. 10
34. Yo dhammaṇ ca vibhāgaññū kāluttāyī atandito
anuttahati kālena kammaphalaṃ tassa ijjhati. 34.
35. Nānāyatanasīlassa⁷ nānāyatanasevino⁸
na nibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 35.
36. Ajjhataṇ ca payuttassa tathāyatanasevino
anibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 36. 15
37. Yogappayogasaṃkhātaṃ sambhatassānuraṅkhaṇaṃ⁹
tāni tvaṃ tāta sevassu, mā akammāya randhayi¹⁰,
akammaṇā¹¹ hi dummedho naḷāgāraṃ va sīdatīti. 37.

Tattha mahaggaṭṭe ti mahārāja imasmiṃ sattaloke mahajjāsāye purise 20
pañcavidhaṃ balaṃ hoti, bāhābalaṃ¹² ti kāyabalaṃ, carimaṇ ti taṃ ati-
mahantaṃ pi samānaṃ lāmakam eva, kiṃkāraṇā: dandhabālabbhāvena¹³, sace hi
kāyabalaṃ mahantaṃ nāma bhavēyya vāraṇabalato laṭukikāya¹⁴ balaṃ khudda-
kaṃ bhavēyya vāraṇabalaṃ pana andhabālabbhāvena¹⁵ maraṇassa paccayo
jātaṃ, laṭukikā¹⁶ attano nānakusalatāya vāraṇaṃ jīvitaṅkhaṇaṃ pāpesīti¹⁷, 25
imasmiṃ paṇ¹⁸ atthe na h¹⁹ eva sabbattha balena kiccaṃ, 'balaṃ hi bālassa
vadhāya hoti' suttam āharitabbāṇ²⁰, bhogabalaṃ ti upatthambhanavasena
sabbāṇ²¹ hiraññasuvannādiupabhogaṇāṇāṃ bhogabalaṃ nāma, taṃ kāyabalato
mahantataraṃ. amaccabalaṃ ti abhejjamantassa sūraṇaṃ suhadassa²² amacca-
maṇḍalassa atthitā²³, taṃ balaṃ saṅgāmasūratāya purimehi balehi mahanta- 30
taraṃ²⁴, abhijaccabalaṃ²⁵ ti tīni kulāni atikkamitvā khattiyakulavasena

¹ Ck -balabala, Cs -balaṃbala. ² Bā dhā-. ³ Cks akāmasā-, Bā akāmapakā-
sayhaṃ, Bs akāmassa paseyhaṃ. ⁴ Cks add pi. ⁵ Bds -ijjaṇ. ⁶ Bds anāya-.
⁷ Ck sambhakassā-, Cs sambhakassā-, Bā sambhūta-. ⁸ Bā raddhayaṃ, Cks ru-.
⁹ Bds -unā. ¹⁰ Bā -hu-. ¹¹ Bā andabāla. ¹² Bā le-. ¹³ Cs -ba-. ¹⁴ Bā -si.
¹⁵ Cks sabba. ¹⁶ Bds -dayassa. ¹⁷ Bds -tāya. ¹⁸ Bā Cs mahantaraṇ. ¹⁹
Bā abhi jā-.
²⁰ Bā abhi jā-.
²¹ Bā abhi jā-.
²² Bā abhi jā-.
²³ Bā abhi jā-.
²⁴ Bā abhi jā-.
²⁵ Bā abhi jā-.

- jātisampatti, tam itarehi balehi mahantatarāhi¹, jātisampannā eva hi yujjhanti na itare, yānicetānīti yāni ca etāni² cattāri pi balāni paṇḍito paññānu-bhāvena³ adbhigaṇhāti⁴ abbhivhavati tam sabbabalānāni paññābalāni seṭṭhan ti ca aggan ti ca⁵ vuccati, kiṃkāraṇā: tena hi balen' upatthaddho paṇḍito attham
 5 vindati vaddhīm pāpunāti, tadatthajotanattham 'puṇṇaṃ nadīm yena ca peyya-māhū' ti Puṇṇanadijātakam Sirikālakappaṇāho⁶ Pañcapaṇḍitapañho⁷ Sattu-bhastajātaka-Sambhavajātaka-Sarabhaṅgajātakādīni kathetabbāni, mando ti mandapañño bālo, phītan⁸ ti tāta mandapañño puggalo sattaratanaṇṇam ce pi⁹ uttamaṃ dharanīm labhi¹⁰ tassa anicchanānass' eva pasayhakāraṃ¹¹ vā
 10 pana katvā añño paññāsampanno tam paṭipajjati mando¹² laddham pi¹³ yasam rakkhītum kulasantakam vā pana paveṇiāgatam pi r. adhigantum na sakkoti, tadatthajotanattham 'addhā Pādañjali sabbe paññāya atirocatiti' Pādañjali-jātakam¹⁴ kathetabbam, laddhānā' ti jātisampattim nissāya kulasantakam r. labhivāpi, sabbena pīti¹⁵ sakalena pi rajjena (add: na) jīvati anupāya-
 15 kusalatāya duggato va hotiti, evaṃ M. ettake thāne apaṇḍitassa agunam kathetvā idāni paññam¹⁶ pasamsanto paññā ti ādīm āha, tattha sutan ti sutapariyattakam¹⁷, tam hi paññavā¹⁸ virūcchinati¹⁹, kittisilokavaddhanīti kittighosassa ca lābhasakkārassa ca vaddhanī, sukhāni vindatīti dukkhe uppanne pi nibbhayo hūtvā upāyakusalatāya sukhāni paṭilabhati, tadatthadīpa-
 20 nattham 'yass' ete caturo dhammā vānarinda yatha tava²⁰, 'alam etehi jambūhi²¹ ambehi²² panasehi cā²³ ti ādīni jātakāni kathetabbāni, asussūsan ti paṇḍitapuggale apayirupāsanto asunanto, dhammatthān ti sabbāvakārane thitam, bahussutam anagamma tassa²⁴ asaddahanto, avinibbhujan²⁵ ti atthānattham kāranākāranam anogāhanto atirento na koci paññam²⁶ adhigacchati
 25 tāte²⁷, dhamma vibhāgaññū²⁸ ti dasakusalakammaphavibhāgakusalo, kāluṭṭhāyīti viriyam kātum yuttakale viriyassa²⁹ kārako, anuṭṭhaḥatīti tasmiṃ tasmiṃ kāle tam tam kiccaṃ karoti, tassā' ti³⁰ tassa puggalassa kammaphalaṃ samijjhati nippajjati, anāyatanasilassā' ti anāyatanam vuccati lābhayasa-sukhānam anākaro³¹ dussīlyakammam³² tamsilassa tena dussīlyakammena sa-
 30 manāgatassa anāyatanabhūtam dussīlapuggalam sevantassa, kusalassa kammassa karaṇakāle nibbindiyakārissā' ti³³ nibbinditvā ukkaṇṭhitvā³⁴ karontassa, evarūpassa³⁵ puggalassa kammānam³⁶ attho sammā na vipaccati na sam-pajjati³⁷, tīni³⁸ kulaggāni cha kāmaggāni na upeṭīti³⁹ attho, ajjhattaṃ cā

¹ Bā mahantaram. ² Cks add ea. ³ Bā paññānabhā-, Cks yassānu-. ⁴ Cks Cks asamgaṇhāti. ⁵ Cks omit ea. ⁶ Bā -āni. ⁷ Cks jīvitān. ⁸ Cks cetipī, Bā ce. ⁹ Bā labhati. ¹⁰ Bā paseyyākāraṇi. ¹¹ Bā adds hī. ¹² Bā omits pi. ¹³ Bā adds vā. ¹⁴ Bā add tena. ¹⁵ Cks paññā. ¹⁶ Ck -santakam, Bā pariyatti. ¹⁷ Bā paññāva. ¹⁸ Bā -cchindati. ¹⁹ Cks add yassete tayo dhammā vānarinda yathā tava. ²⁰ Bā appehi. ²¹ Ck jambehi, Bā jappuhi. ²² Ck vā. ²³ Bā tam. ²⁴ Bā -bbhajan. ²⁵ Cs -ā. ²⁶ Cs nāni or tati. ²⁷ so Cs Bā; asussusan ti - - - āññū wanting in Ck. ²⁸ Bā viya. ²⁹ Cks omit tassāti. ³⁰ Bā anācāro, Bā anācāro. ³¹ Cks -an. ³² Cks -rissa, omitting ti. ³³ Ck ukkaṭṭhi-, Bā ukkaṇṭhā corr. to ukkaṇṭhi-. ³⁴ Bā add tāta. ³⁵ Bā -āni. ³⁶ Ck -ti, Bā omits na. ³⁷ Ck tīni Cs tīni Bā kīni. ³⁸ Bā upanevvaṭṭīti.

'ti attano niyakajjhataṃ aniccabhāvanādivasena payuttassa, tathāyatana-
 eevino ti tath'eva silavante puggale sevamānassa, vipaccatitī¹ sampajjati,
 mahantaṃ yasaṃ deti, yogappayogasaṃkhātan ti yogayuñjitabbayuttake²
 kāraṇe payogakotthāsabhūtaṃ paññaṃ³, sambhatassa⁴ 'ti rāsikatassa anu-
 rakkhaṇaṃ⁵, tāni tvaṃ ti etāni ca dve purimāni ca mayā vuttakāraṇāni⁶ 5
 sabbāni tāta sevassu, mayā vuttaṃ ovādaṃ hadaye katvā attano ghare dhaṇaṃ
 rakkha, mā⁷ akammāya randhayitī⁸ ayuttena akāraṇena mā randhayi,
 taṃ dhaṇaṃ mā jhāpayi mā nāsayi, kiṃkāraṇā: akammaṇa⁹ hīti ayutta-
 kammakāraṇena¹⁰ dummedho puggalo sabbāni¹¹ dhaṇaṃ nāsetvā pacchā dug-
 gato na jāgāraṃ va sīdatitī¹² yathā na jāgāraṃ mūlato paṭṭhāya jīramānaṃ 10
 appaṭiṭṭhaṃ patati evaṃ akāraṇena dhaṇaṃ nāsetvā apāyesu nibbattatī.

Evam pi Bo. ettakena ṭhānena pañca balāni vaṇṇetvā
 paññābalaṃ ukkhipitvā candamaṇḍale¹³ paharanto¹⁴ viya ka-
 thetvā idāni dasahi gāthāhi rañño ovādaṃ deti:

38. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya, (IV p. 421.) 15
 idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 38.
 39. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.
 40. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.
 41. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.
 42. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42. 20
 43. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhe¹⁵ janapadesu ca -pe-. 43.
 44. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇeṣu ca -pe-. 44.
 45. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhisu khattiya -pe-. 45.
 46. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo¹⁶ sukhāvaho¹⁷,
 idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 46. 25
 47. Dhammaṃ cara mahārāja Indo¹⁸ devā sabrahmakā
 suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo¹⁹ ti. 47.

Tattha paṭhamagāthāya tāva dhammaṃ ti mātupatṭhānaṃ pitupatṭhānaṃ,
 dhammaṃ kālāse'eva vuṭṭhāya mātāpitunnaṃ mukhodakadantakapṭhadānaṃ
 ādīṃ katvā sabbāṃ sarīrapariharaṇāni²⁰ karonto ca²¹ pūrehīti vadati, putta-
 dāresu 'ti puttadhītarō tāva pāpā nivāretvā kalyāṇe nivesento²² sippaṃ 30

¹ Cks vipajja-. ² Cks yoga -- ko, Bā yoga -- tabbake, omitting yutta, B² yoge-.

³ Cks pañña. ⁴ B² sambhū-. ⁵ Bds -ṇaṃ. ⁶ Cks -kara-. ⁷ Bā adds naṃ.

⁸ Bā raddha-. ⁹ Bā -unā. ¹⁰ Cks -kara-. ¹¹ Bds sakaṃ. ¹² Cks sīdati. ¹³

Bds -laṃ. ¹⁴ Bds samha-. ¹⁵ Bā raṭṭhesu. ¹⁶ Bā suciṇṇo. ¹⁷ Bā sukhāmāvahā.

¹⁸ Ck Bā indā. ¹⁹ read pamādo, cfr. IV p. 422. ²⁰ Bā sabba sarīrapaṭijagga-

haraṇaṃ. ²¹ Bā va. ²² Bā nisevanto.

uggaṇhāpento veyappattakāle patirūpakulavasena¹ āvāhavivāhaṃ karonto samaṃ-
vasena² dhanāṃ dento puttesu dhammāṃ carati nāma, bhariyāṃ samānento³
anaticaranto issariyāṃ⁴ vossajjanto alaṃkāraṃ anuppā⁵ento dāresu dhammāṃ
carati nāma, mittāmaccesū⁶ 'ti mittāmacce catūhi saṅgahavatthūhi saṅgan-
5 hanto⁷ avisāṃvādentō⁸ tesu⁹ dhammāṃ carati nāma, vāhanesu balesu
cā¹⁰ 'ti hatthiassādīnaṃ vāhanānaṃ balakāyassa¹¹ dātabbayuttakaṃ dento sakkā-
raṃ karonto¹² hatthiassādayo mahallakakāle kamme¹³ ayojento tesu dhammāṃ
carati nāma, gāmesu nigamesu cā¹⁴ 'ti gāmanigamavāsino dandabalīhi apī-
lento va tesu dhammāṃ carati nāma, raṭṭhe¹⁵ janapadesu cā¹⁶ 'ti raṭṭhañ
10 ca janapadañ ca akāraṇena kilamanto hitacittāṃ accupatṭhapento¹⁷ tattha adham-
māṃ carati nāma apīlento pana hitacittena pharanto¹⁸ tattha dhammāṃ carati
nāma, samaṃ abrahmaṇesu cā¹⁹ 'ti tesu cattāro paccaye dento va tesu
dhammāṃ carati nāma, migapakkhisū²⁰ 'ti sabbacattuppadasakunānaṃ abhayaṃ
dento tesu dhammāṃ carati nāma, dhammo ciṇṇo²¹ ti samacariyadhammo
15 ciṇṇo nisammacariyadhammo ciṇṇo²², sukhāvaho²³ ti tisu kusalasampadāsu²⁴
chasu kāmasaggesu sukhaṃ āvati²⁵, suciṇṇena²⁶ 'ti idha ciṇṇena kāyasu-
caritādīnā suciṇṇena, divaṃ pattā²⁷ ti deva lokabrahmalokasamkhātāṃ divaṃ
gatā, tattha dibbayasapaṭṭilābhīno jātā, mā dhammāṃ rāja pamādo ti
tasma tvaṃ mahārāja jīvitaṃ jahanto pi dhammāṃ mā pamajjīti.

20 Evaṃ dasa dhammacariyagāthā¹⁹ vatvā uttarim pi ova-
danto osānagātham āha:

48. Tatth' ev' ete²⁰ vattapadā esā ca anusāsani
sappaṇṇe²¹ sevi²² kalyāṇi²³ samattaṃ sāmataṃ²⁴ vidū ti. 48.

Tattha tatthevete²⁴ vattapadā ti idaṃ purimanayen' eva yojetabaṃ,
25 sappaṇṇe sevi²⁵ kalyāṇi²⁶ samattaṃ²⁷ sāmataṃ²⁸ vidū ti mahārāja
taṃ mayā vuttaṃ ovādaṃ tvaṃ niccākāle sappaṇṇo²⁹ puggalasevi kalyāṇaguṇa-
samannāgato hutvā samattaṃ paripunnāṃ sāmāṃ vidū attapaccakkhato va
jānitvā yathānusiṭṭhaṃ³⁰ patipajjā³¹ 'ti.

Evaṃ M. ākāsagaṃgaṃ otārento viya Buddhalīhāya dh.
30 d. Mahājano mahāsakkāraṃ akāsi sādhu kārasahassāni adāsi.
Rājā tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho amaccā mama

¹ B^d -kusala-. ² so C^ks for samena? B^ds samaye. ³ B^d adds anavamānento.
⁴ C^ks -rāyaṃ. ⁵ B^d omits saṃ. ⁶ B^d omits avi-. ⁷ B^d etesu. ⁸ B^d adds ca.
⁹ B^d omits s. k. ¹⁰ B^d -esu. ¹¹ B^d -esu. ¹² C^ks apaccupa-. ¹³ C^k pa-, B^d
ramanto. ¹⁴ B^ds suc-. ¹⁵ B^d sucaritadhammo in the place of sama - - - ciṇṇo.
¹⁶ C^ks sukhāvahatī, B^d sukhānāvahatī. ¹⁷ B^d adds ca. ¹⁸ B^d -tīti. ¹⁹ B^d
-āyo. ²⁰ B^ds tattheva te, C^ks tatthete. ²¹ so C^ks for sappaṇṇa? B^d sabbapāṇu?
²² so all three MSS. ²³ B^d samanttaṃ corr. to sāmāṃ, B^s sāmāṃ. ²⁴ C^k
tatthete, B^d tattheva te. ²⁵ B^d adds ti. ²⁶ I^d sāmattaṃ. ²⁷ B^d sāmāṃ taṃ.
²⁸ so C^ks for sappaṇṇa? B^d sappaṇṇu-. ²⁹ B^d -seṭṭhaṃ.

puttena taruṇajambuphalasamānatuṇḍena¹ Jambukapaṇḍitena
 evaṃ kathentena kena kattabbakiccaṃ katan² ti. „Senāpatinā
 devā“ ti. „Tena hi 'ssa senāpatitṭhānaṃ dammīti“ Jambukaṃ
 ṭhānantare ṭhapesi, so tato paṭṭhāya³ senāpatitṭhāne ṭhatvā
 pitukammāni akāsi. Tiṇṇaṃ sakunānaṃ mahanto sakkāro 5
 ahosi, tayo pi janā⁴ atthaṇ ca dhammaṇ ca anusāsimsu.
 Mahāsattass' ovāde ṭhatvā rājā dānādīni puññāni katvā sagga-
 parāyano ahosi. Amaccā rañño sarīrakiccaṃ kāretvā⁵ sakunā-
 naṃ ārocetvā „sāmi Jambusakuṇa rājā tumhākaṃ chattaṃ
 ussāpetabbaṃ akāsīti“ vadimsu. M. „na mayhaṃ rajjen' 10
 attho, tumhe appamattā r. kārethā“ 'ti mahājanaṃ sīlesu
 patitṭhāpetvā „evaṃ vinicchayaṃ pavatteyyātha“ 'ti viniccha-
 yadhammaṃ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā araṇṇaṃ pāvisi. Tass'
 ovādo cattālīsa vassasahassāni pavatti⁶.

S. rañño ovādivasena imaṃ dh. desetvā j. s.: „Tadā rājā 15
 Anando ahosi, Kuṇḍalinī Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambu-
 kasakuṇo aham evā“ ti. Tesakuṇajātakaṃ.

2. Sarabhaṅgajātaka.

Alaṃkatā kuṇḍalino suvatthā ti. Idam S. Veḷuvane
 v. Mahāmoggaḷānattherassa parinibbānaṃ ā. k. Sāriputtathero⁷ 20
 T-taṃ⁸ J. viharantaṃ⁹ parinibbānaṃ anujānāpetvā gantvā Nālagāmake
 jātovara¹⁰ parinibbāyi. Tassa parinibbutabhāvaṃ sutvā S. Rāja-
 gahaṃ gantvā Veḷuvane vihaṇsi. Tadā thero Isigilipasse Kālasilāyaṃ
 viharati, so pana iddhibalena¹¹ koṭṭipattabhāvena devacārikaṃ ca
 ussādacārikaṃ ca gacchati, devaloke Buddhasāvākānaṃ mahantaṃ 25
 issariyaṃ ussadanirayesu ca titthiyasāvākānaṃ mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhavantaṃ disvā manussalokaṃ āgantvā „asukaupāsako asuka-
 upāsikā ca¹² asukasmim nāma devaloke nibbattitvā mahāsampattiṃ
 anubhavanti¹³ titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca¹⁴ nirayādisu

¹ Ck -pala - - tuccena, C^s -pala - - tudhena. ² B^d adds tuṭho. ³ B^d adds rañño.

⁴ B^d katvā. ⁵ B^d -ttayi. ⁶ B^d adds hi. ⁷ B^d -tena. ⁸ C^s -vārake. ⁹ C^{ks} -le. ¹⁰ B^d asukā va upasikā. ¹¹ C^{ks} -vati. ¹² Ck -ko ca, C^s omits asukā ca.

asukaapāyesu¹ nāma nibbattā² ti manussānaṃ katheti³. Manussā
 sāsane pasīdanti titthiye parivajjenti⁴. Buddhasāvakaṇaṃ sakkāro
 mahanto ahosi, titthiyānaṃ parihāyati. Te there āghātani bandhitvā
 „imasmiṃ jīvante amhākaṃ upatṭhākā bhijjanti, sakkāro parihāyati,
 5 mārāpessāma nan“ ti therassa mārāpatthaṃ samānaguttakassa⁵ nāma
 corassa sahaṣṣaṃ adāmsu. So „theraṃ māressānīti“ mahantena pari-
 vārena Kālasilāṃ agamāsi. Thero taṃ āgacchantāṃ disvā iddhiyā
 uppatitvā pakkāmi. Ćoro taṃ divasaṃ therāṃ adisvā nivattitvā
 punadvase pi punadvase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tath'
 10 eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kataṃ aparā-
 pariavedaniyakammaṃ okāsaṃ labhi⁶, so kira pubbe bhariyāya va-
 canaṃ gahetvā mātāpitāro māretukāmo yānakena araṇṇaṃ netvā
 corānaṃ utṭhitākāraṃ katvā mātāpitāro potheti paharati, te cakkhu-
 dubbalatāya rūpadassanarahitā⁷ puttāṃ asaṇṇānantā „corā evā⁸“ 'ti
 15 saṇṇāya „tāta asukā⁹“ nāma corā no mārenti, tvaṃ pakkamā¹⁰ 'ti
 etass' eva paridevimsu, so cintesi: „ime mayā va¹¹ pothiyamānā¹²
 mayhaṃ ūeva atthāya paridevanti, ayuttāṃ karonīti¹³“, atha ne assā-
 setvā corānaṃ palātākāraṃ katvā hatthapāde sambāhitvā¹⁴ „amma
 tāta, mā bhāyittha, corā palātā“ ti vatvā puna attano gehaṃ eva
 20 ānesi. Taṃ kammaṃ ettakaṃ kālāṃ okāsaṃ alabhivā bhaṣmā-
 paṭicchanno aggirāsi¹⁵ viya tathā¹⁶ imaṃ antimasarīraṃ upadhāvitvā
 gaṇhi, thero tassa nissandena ākāse uppatituṃ nāsakkhi, Nando-
 pananda-Damana-Vejayantassa¹⁷ kampanasamatthā¹⁸ pi 'ssa iddhi kamma-
 balena dubbalattaṃ pattā¹⁹. Ćoro therassa atṭhīni saṇṇuṇetvā
 25 palālapitṭhikakāraṇaṃ²⁰ nāma katvā „mato“ ti saṇṇāya saparivāro²¹
 pakkāmi. Thero pi²² satim labhitvā²³ jhānavetṭhanena²⁴ sarīraṃ
 vetṭhetvā²⁵ uppatitvā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā „bhante āyu-
 samkhāro me ossatṭho, parinibbāyissāmi“ parinibbānaṃ anujānāpetvā
 tatth' eva parinibbāyi. Taṃ khaṇaṃ ūeva chadevalokā ekakolāhalaṃ
 30 ahesuṃ²⁶, „amhākaṃ kirācariyo²⁷ parinibbuto“ ti dibbagandhamālā-
 vāsadhūpe²⁸ c' eva²⁹ nānādārūni³⁰ c' eva gahetvā āgamiṃsu, ekūna-

¹ Bā -niraye. ² Bā nippatto. ³ Bā -si. ⁴ Bā -vajjanti. ⁵ so Ck; Bā -rattassa.

⁶ Bā -ati. ⁷ Ck -tāya. ⁸ Bā etā. ⁹ Ck -ka. ¹⁰ Ck -mī, Bā pakkamā corr. to pakkamā. ¹¹ Ck ca, Bā omits va. ¹² Bā adds ca. ¹³ Bā a. me katan ti. ¹⁴ Bā -etvā. ¹⁵ Bā āṇṇāsi. ¹⁶ Pā adds sinerurājāni vijhitvā pathavi nimujjitvā.

¹⁷ C' Bā -ta. ¹⁸ Ck -ttham. ¹⁹ Ck patta, C' pattaṃ. ²⁰ Bā -pitakaraṇaṃ.

²¹ Bā adds yasaparivāro. ²² Bā omits pi. ²³ Bā patila-. ²⁴ Bā -vedhanena.

²⁵ Bā vedhitvā. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bā kira ā-. ²⁸ Bā gandha - - dhumehi, omitting dibba. ²⁹ Bā adds manussā. ³⁰ Ck -dārū, Bā -dārūni.

sataratanacandanacitakā ahoṣi. S. therassa santike t̥hatvā sarīra-
 nikkhepaṃ kāresi. ālāhanassa samantā yojanamatte pupphavassam
 vassi, devānaṃ antare manussā manussānaṃ antare devā aṭṭhaṃsu¹,
 sattadivasāni sādhuḷāṃ kilīṃsu. S. therassa dhātum gāhāpetvā
 Veḷuvanadvārakotthake cetiyaṃ kārāpesi. Tadā dh. k. s. „āvuso 5
 Sāriputtathero T-assa santike aparinibbutattā Buddhānaṃ² santikā
 mahantaṃ sammānaṃ na labhi, Mahāmogallānatthero pana³ samīpe
 parinibbutattā mahāsammanānaṃ labhiti⁴“. S. āgantvā „kāya nu t̥ttha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāma⁵“ ti vutte „na bhik-
 khave Mogallāno idān⁶“ eva mama santikā sammānaṃ labhi⁷ pubbe 10
 pi labhi yevā⁸“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaṇiyā kucchimhi paṭi-
 sandhim gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kuc-
 chimhā nikkhami. Tasmim̐ khane dvādasayojanike Bārāpasi-
 nagare sabbāvudhāni pajjalīṃsu. Purohito puttassa jātakkhane 15
 bahc̣ nikkhamitvā ākāsaṃ olokeno nakkhattayogaṃ disvā⁹
 „iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dha-
 nuggahānaṃ aggo bhavissatīti“¹⁰ nātvā kālāssa¹¹ eva rājakulaṃ
 gantvā rājānaṃ suhasayitabhāvaṃ pucchitvā „kuto me ācariya
 suhaṃ¹², ajja sakalanivesane āvudhāni pajjalitānīti“ vutte „mā 20
 bhāyi deva, na tumhākaṃ nivesane yeva sakalanagare pi¹³
 pajjalīṃsu yeva, ajja¹⁴ amhākaṃ gehe kumārassa jātattā etad
 ahoṣitī“. „Ācariya evaṃ jātakumārassa pana kiṃ bhavissa-
 tīti“. „Na kiñci mahārāja¹⁵, so pana sakala-Jambudīpe agga-
 dhanuggaho bhavissatīti“. „Sādhu ācariya, tena hi naṃ¹⁶ 25
 paṭijaggitvā vayappattakāle amhākaṃ dasseyyāsīti“ vatvā
 khīramūlaṃ¹⁷ sahaṃsaṃ dāpesi. Purohito taṃ gahetvā nive-
 sanaṃ gantvā puttassa nāmagahaṇadivase jātakkhane āvudhāni¹⁸
 pajjalitattā Jotipālo ti nāmaṃ akāsi. So¹⁹ mahantena pari-
 vārena vaḍḍhamāno soḷasavassakāle uttamarūpadharo ahoṣi. 30
 Ath²⁰ assa pitā sarīrasampattim̐ olokeno²¹ „tāta Takkaṣilaṃ

¹ B^d ahesuṃ. ² B^d -assa. ³ B^d omits pana. ⁴ F^d labhatīti. ⁵ B^d labhati.

⁶ B^d oloketvā. ⁷ B^d omits su-. ⁸ B^d omits pi. ⁹ B^d omits a-. ¹⁰ B^d -jāti.

¹¹ B^d taṃ. ¹² B^d adda tāva. ¹³ so all three MSS. for -naṃ? ¹⁴ B^d adda
 pana. ¹⁵ B^d -etvā.

gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ uggaṇhā¹ “
 ‘ti āha. So „sādhū“ ‘ti ācariyabhāgaṃ gahetvā mātāpitara
 vanditvā tattha gantvā sahaṣsaṃ datvā sippaṃ paṭṭhāpetvā²
 sattāhen’ eva nipphattiṃ pāpuṇi. Ath’ assa ācariyo tussitvā
 5 attano santakaṃ khaggaratanāṃ sandhiyuttamenḍakasiṅga-
 dhanuṃ³ sandhiyuttatunhīraṃ⁴ attano sannāhakaṇḍukaṃ⁵
 unḥisaṇ ca datvā „tāta Jotipāla, ahaṃ mahallako, idāni tvam
 ime māṇavake sikkhāpehīti“ pañcasate māṇavake pi tass’ eva
 niyyādesi. Bo. sabbaṃ gahetvā ācariyaṃ vanditvā Bārāṇasim
 10 eva āgantvā mātāpitara passi. Atha naṃ vanditvā tṭhitāṃ pitā
 avoca: „uggahītaṃ te tāta sippaṃ“ ‘ti. „Āma tāta“ ‘ti. So
 tassa vacanaṃ sutvā rājakulaṃ gantvā „putto me deva sippaṃ
 sikkhitvā⁶ āgato, kiṃ karotīti⁷“ āha. „Ācariya amhākaṃ⁸
 upaṭṭhahatū“ ‘ti. „Paribbayaṃ assa jānātha⁹ devā“ ‘ti.
 15 „Devasikaṃ¹⁰ sahaṣsaṃ labhatū“ ‘ti. So „sādhū“ ‘ti sampa-
 ṭicchitvā gehaṃ gantvā kumāraṃ pakkosāpetvā „tāta rājānaṃ
 upaṭṭhahā“ ‘ti āha. So tato paṭṭhāya devasikaṃ sahaṣsaṃ
 labhitvā rājānaṃ upaṭṭhahi¹¹. Rājapādamūlikā ujjhāyimsu¹²:
 „mayāṃ Jotipālena katakammaṃ na passāma, devasikaṃ sa-
 20 hassaṃ gaṇhati¹³, mayāṃ assa sippaṃ passitukāma¹⁴“ ‘ti.
 Rājā tesāṃ vacanaṃ sutvā purohitassa kathesi. Purohito
 „sādhū devā“ ‘ti puttassārocesi. So „sādhū tāta, ito sattame
 divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggahe sannipātāpetū“
 ‘ti āha. Purohito gantvā tam atthaṃ raṇṇo ārocesi. Rājā
 25 nagare bheriṃ carāpetvā dhanuggahe sannipātāpesi¹⁵. Saṭṭhi-
 sahaṣsā dhanuggahā sannipatimsu. Rājā tesāṃ sannipātita-
 bhāvaṃ ṇatvā va¹⁶ „nagaravāsino Jotipālassa sippaṃ passantū“
 ‘ti¹⁷ bheriṃ carāpetvā rājāṇaṇaṃ sajjāpetvā mahājanaparivuto

¹ Bḍ gaṇhāhi. ² C^s -ap-, Bḍ upaṭṭha-. ³ Bḍ sandhimenḍika-. ⁴ C^k -tumhī-
 raṃ, Bḍ -yuttaṃ tunḍilaṃ or tunhilaṃ. ⁵ C^k -hamukhaṃ, Bḍ -hakaccukaṃ.

⁶ Bḍ sikkhāpetvā. ⁷ Bḍ -tūti. ⁸ Bḍ^s amhe. ⁹ so Bḍ; C^k jānāpa, C^s jāna.

¹⁰ Bḍ so de-. ¹¹ Bḍ -ahati. ¹² C^k upajjhā-, Bḍ ujjhāyisu. ¹³ Bḍ -āti. ¹⁴ Bḍ

-manhā. ¹⁵ Bḍ -pātesi. ¹⁶ Bḍ omits va. ¹⁷ Bḍ^s add nagare.

pallamkavare nisīditvā dhanuggahe pakkositvā¹ „Jotipālo āgacchatū“² 'ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutunhīra-sannāhakaṇṇcukaṇṇhīsāni³ nivāsanantare ṭhapetvā khaggaṃ gāhāpetvā pakativesen⁴ eva⁵ rañño santikaṃ gantvā⁶ ekamantaṃ atṭhāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanusippaṃ dassetuṃ 5 āgato, dhanuṃ agahetvā⁷ pana āgatattā ambhakaṃ hatthato dhanuṃ gahetukāmo bhavissati, nāssa⁸ dassāmā“⁹ 'ti katikaṃ karimsu. Rājā Jotipālaṃ āmantetvā „sippaṃ dassēhīti“ āha. So sāṇiṃ parikkhipāpetvā antosāṇiyaṃ ṭhito sāṭakaṃ apānetvā sannāhaṃ sannayha kaṇṇcukaṃ pavisitvā¹⁰ unhīsaṃ sīse paṭi- 10 muñcitvā meṇḍakasiṅgadhanuṃhi pavālavaṇṇaṃ jīyaṃ āropetvā tunhīraṃ¹¹ piṭṭhe bandhitvā khaggaṃ vāmato katvā vajiraggaṃ nārācaṃ nakhapitṭhe parivattento¹² sāṇiṃ vivaritvā paṭhaviṃ bhinditvā alaṃkatanāgakumāro viya nikkhamitvā¹³ rañño apacitiṃ dassetvā atṭhāsi. Taṃ disvā mahājano vaggati nadati 15 appoṭheti¹⁴. Rājā „dassehi Jotipāla sippaṃ“ ti āha. „Deva tumhākaṃ dhanuggahe su akkhaṇavedhivāavedhisaddavedhisaravedhino, caturo dhanuggahe pakkosāpehīti“¹⁵. Rājā pakkosāpesi. M. rājaṅgaṇe caturassaparichedabbhantare maṇḍapaṃ¹⁶ katvā catūsu kaṇṇesu cattāro dhanuggahe ṭhapetvā ekekassa 20 tiṃsa tiṃsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍadāyake ṭhapetvā sayāṃ vajiraggaṃ nārācaṃ gahetvā maṇḍalamajjhe ṭhatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahārena¹⁷ sare khipitvā maṃ vijjhantu¹⁸, etehi khittakaṇḍāni vāressāmīti“ āha. Rājā „evaṃ karoṭhā“¹⁹ 'ti ānāpesi. „Mahārāja, mayaṃ 25 akkhaṇavedhivāavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇadārako, na mayaṃ vijjhissāmā“²⁰ 'ti. M. „sace sakkoṭha vijjhatha maṃ“ ti āha. Te „sādhū“²¹ 'ti²² ekappahārena²³ kaṇḍāni khipimsu. M.²⁴ tāni nārācena paharitvā paharitvāna²⁵ yathā vā

¹ Bā - sāpetvā. ² Bā - tunhīsarassannāhakaṇṇcukaṇṇhīsādini. ³ Bā - na. ⁴ Bā āg-.

⁵ Cā āg-. ⁶ Bā - tīti na. ⁷ Bā kaccukaṃ pavesetvā. ⁸ Bā tunhīsarāni. ⁹ Bā

parivatte galitvā. ¹⁰ Bā add āgāmitvā. ¹¹ Bā vagganti nadanti appoṭenti. ¹² Bā

Bā maṇḍalaṃ. ¹³ Bā - neva. ¹⁴ Bā add aham. ¹⁵ Bā adds sampāṭicchitvā.

¹⁶ Bā bodhisatto. ¹⁷ so Cā; Bā omits paharitvā pa.

tathā vā pātesi, Bodhisatto koṭṭhakaṃ¹ parikkhipanto viya tālena² tālaṃ³ daṇḍakena daṇḍakaṃ vājena vājaṃ anatikkamanto⁴ khipitvā⁵ saragabbhaṃ akāsi, dhanuggahānaṃ kaṇḍāni khīṇāni, so tesam khīṇabhāvaṃ ñatvā saragabbhaṃ avināsento va⁶ uppatitvā⁷ rañño santike aṭṭhāsi. Mahājano unnadanto vagganto⁸ appoṭhento⁹ mahākolāhalaṃ katvā vatthābharanāni khipi¹⁰, evam rāsibhūtaṃ aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam ahosi. Atha naṃ rājā pucchi: „kiṃ sippaṃ nāma¹¹ etaṃ Jotipālā“ 'ti. „Sarapaṭibāhanaṃ nāma devā“ 'ti. „Aññe p' etaṃ jānantā¹² atthitī“¹³. „Sakala-Jambudīpe mam ṭhapetvā n' atthi devā“ 'ti. „Aparaṃ dassehi tātā“ 'ti¹⁴. „Deva“¹⁵, ete tāva catusu kaṇḍesu ṭhatvā cattāro pi janā maṃ vijjhituṃ nāsakkhiṃsu, ahaṃ pana te catūsu¹⁶ kaṇḍesu ṭhite¹⁷ eken' eva sarena vijjhissāmi¹⁸. Dhanuggahā ṭhātuṃ na ussaḥiṃsu¹⁹. M. catūsu kaṇḍesu catasso kadaliyo ṭhapetvā²⁰ nārācapuṃkkhake²¹ ratta-suttakaṃ²² bandhitvā ekaṃ kadaliṃ sandhāya²³ khipi, nārāco taṃ²⁴ vijjhi²⁵ tato dutiyaṃ tato tatiyaṃ tato catutthaṃ, tato paṭṭhamam²⁶ viddham²⁷ eva vijjhivā puna hatthe yeva paṭiṭṭhahi²⁸, kadaliyo suttaparikkhittā²⁹ aṭṭhaṃsu. Mahājano nādasahassāni³⁰ pavatteṣi. Rājā „kiṃ sippaṃ nāma³¹ etaṃ tātā“ 'ti. „Cakkaviddhaṃ nāma devā“ 'ti. „Aparaṃ pi dassehi³²“³³. M. saralaṭṭhiṃ nāma sararajjuṃ nāma saraveṇiṃ³⁴ nāma dassesi, sarapāsādaṃ nāma saramaṇḍapaṃ³⁵ saraso-pānaṃ nāma sarapokkharanīṃ nāma akāsi, sarapadumaṃ nāma pupphāpesi, saravassaṃ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

¹ Ck bodhi koṭṭhakaṃ. ² Ck ta-. ³ Bā adds vālena vālaṃ. ⁴ Bā ati-. ⁵ Bā repeats khi-. ⁶ Bā omits va. ⁷ Bā adds gaṇitvā. ⁸ Ck omits va-. ⁹ Bā -ṭento seḷento accharaṃ paharanto. ¹⁰ Bā khipisu. ¹¹ Bā añño eva jānanto. ¹² Bā adds vadati. ¹³ Bā so. ¹⁴ Ck pana te catusu, C' pana te casu. ¹⁵ Bā panetesu catūsu kaṇḍesu ṭhitesu. ¹⁶ Bā -hanti. ¹⁷ C' ṭhapāpetvā. ¹⁸ Bā nārācapokke. ¹⁹ Ck rattasuttaka. ²⁰ Bā kadalikhandhaṃ. ²¹ Bā adds kadali. ²² Ck vijjhivā. ²³ Ck Bā patha-. ²⁴ Bā vijham. ²⁵ Bā paṭiṭṭhati. ²⁶ Bā suttam parikkhipitvā. ²⁷ Bā uppāda-. ²⁸ Bā nāmetam sippaṃ. ²⁹ Bā dassehi tātā ti. ³⁰ so Ck; Bā sarapavedhani. ³¹ Bā adds sarapākāraṃ nāma.

raṇāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aṇṇehi asādhā-
 raṇe yeva satta mahākāye padālesi; aṭṭhaṅgulabahalaṃ udum-
 barapadaraṃ vijjhi, caturaṅgulabahalaṃ asanapadaraṃ duvaṅ-
 gulabahalaṃ tambapaṭṭam¹ ekaṅgulabahalaṃ ayapaṭṭam¹ ekā-
 baddham phalakasataṃ vinivijjhivā² palālasakaṭavālukasakaṭa- 5
 padarasakaṭānaṃ purimabhāge saraṃ khipitvā pacchima-
 bhāgena nikkhāmesi³, pacchābhāge⁴ khipitvā purimabhāgena⁵
 nikkhāmesi³, udae catuusabham thale aṭṭhausabham thānaṃ⁶
 kaṇḍam⁷ pesesi, vātiṅgaṇasaṇṇāya usabhamatthake vālaṃ
 vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriyo attham- 10
 gato⁸. Ath' assa rājā senāpatitṭhānaṃ paṭijānitvā „Jotipāla,
 ajja vikālo, sve senāpatisakkāraṃ⁹ gaṇhissasi, massuṃ¹⁰ kāre-
 tvā nahātvā ehīti“ taṃ divasaṃ paribbayatthāya satasahassaṃ
 adāsi. M. „iminā me¹¹ attho n' atthīti“ aṭṭhārasakoṭidhanaṃ¹²
 sāmikānaṃ ñeva datvā mahantena parivārena nahāyitum 15
 gantvā massuṃ¹⁰ kāretvā nahātvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito
 anopamāya siriyā nivesanaṃ pavisitvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhujjivā sirisayanaṃ abhiruyha nipanno, dve yāme sayitvā
 pacchimayāme pabuddho¹³ pallaṃkaṃ ābhujjivā¹⁴ sayana-
 piṭṭhe nisinno, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṃ olokento 20
 „mama sippaṃ¹⁵ ādito¹⁶ param maraṇaṃ¹⁷ paññāyati, majjhe
 kilesaparibhogo pariyosāne nirayamhi paṭisandhi¹⁸, pānātipāto
 hi¹⁹ kilesaparibhogesu ca adhimattappamādo²⁰ niraye paṭi-
 sandhim deti, raṇṇā mayhaṃ senāpatitṭhānaṃ dinnam, mahan-
 taṃ me issariyaṃ bhavissati, bhariyā ca puttadhītarō ca bahū 25
 bhavissanti, kilesavatthum kho pana vepullagataṃ duccejaṃ
 hoti, idān' eva nikkhamitvā ekako va²¹ araṇṇaṃ pavisitvā isi-

¹ Bā -paṭṭanaṃ. ² Bā -vijjhi. ³ Bā nikkhamāpesi. ⁴ Cks -gena, Bā adds saraṃ. ⁵ Bā -ge. ⁶ Cks -bhatṭhānaṃ. ⁷ Ckīkaṇṭhaṃ, Bā omits ka-. ⁸ Bā aṅgamito. ⁹ Bā -tṭhānaṃsakkāraṃ. ¹⁰ Bā kesamassuṃ. ¹¹ Bā mayhaṃ. ¹² Bā -koṭisaṅkhyadhaṇaṃ. ¹³ Bā adds uṭṭhāya. ¹⁴ Cs ābhuj-. ¹⁵ Cks -assa. ¹⁶ Bā adds va. ¹⁷ Cs paramma-, Bā paramā-. ¹⁸ Cks -dhiṃ, Bā adds paraṃ-parānaṃ, Bā paravaparā. ¹⁹ Bā omits hi. ²⁰ Cks -dā, Bā adhimattappamādo. ²¹ Cks ekena.

pabbajjam pabbajitum yuttam mayhan¹ ti M. sayanato² ut-
 thāya kañci³ ajānāpetvā pāsādā oruyha aggadvārena nikkha-
 mitvā ekako va araṇṇam pavisitvā Godhāvaritīre⁴ tiyojanikam
 Kaviṭṭhavanam⁵ sandhāya pāyāsi⁶. Tassa nikkhantabhāvam
 5 nātvā Sakko Vissakammaṃ⁷ pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo
 abhinikkhamanam nikkhanto⁸, mahāsamāgamo bhavissati, Go-
 dhāvaritīre Kaviṭṭhavane⁹ assamam māpetvā pabbajitaparik-
 khāre paṭiyādehīti¹⁰ āha. So tathā akāsi. M. tam thānam
 patvā ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānam vasanaṭṭhānena
 10 bhavitabban¹¹ ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto
 paṇṇasālam pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko deva-
 rājā mama nikkhamanabhāvam¹² aññāsi, maññe¹³“ ti cintetvā
 sātakaṃ apantvā rattavākacīram nivāsetvā ca pārutipvā¹⁴ ca
 ajinacammaṃ ekaṃsagataṃ¹⁵ akāsi, jaṭāmaṇḍalam bandhitvā
 15 khārikājam amse katvā kattaradaṇḍam gahetvā paṇṇasālato
 nikkhamitvā caṃkamaṃ āruyha katipayavāre¹⁶ aparāparam
 caṃkami¹⁷. Pabbajjāsiriyaṃ vanam upasobhayamāno so kasiṇa-
 parikammaṃ katvā pabbajjato¹⁸ sattame divase aṭṭha samā-
 pattiyo pañca abhiññā ca¹⁹ nibbattetvā uñchacariyāya vana-
 20 mūlaphalāhāro²⁰ eko²¹ va vihāsi. Mātāpitumittasuhajjañāti-
 vago²² pi 'ssa tam apassanto rodanto carati²³. Ath' eko
 vanacarako²⁴ Kaviṭṭhaka-assamapade²⁵ M-am disvā sañjānitvā
 tassa mātāpitunnam ārocesi, te rañño ārocayimsu. Rājā „etha,
 nam passissāmā²⁶ ti mātāpitaro tassa²⁷ gahetvā mahājana-
 25 parivāro vanacarakadesitena maggena²⁸ Godhāvaritīram pāpuṇi.
 Bo. naditīram āgantvā ākāse nisinno dh. desetvā te sabbe

¹ Bā mahāsatto sayanato, Ck² mahāsayanapiṭṭham. ² Bā kiñci. ³ Bā -rinadi-
 tire. ⁴ Ck⁵ kapittha-, Bā kapīthanavanam. ⁵ Bā vāsiyapāvisi, B⁶ pāyāsi. ⁶ Bā
 visu-. ⁷ Ck⁸ nikkhamanto. ⁸ Bā kapītha-, cfr. vol. III p. 463. ⁹ Bā nikkhanta-.
¹⁰ Bā omits maññe. ¹¹ Bā pārump-. ¹² Bā ekaṃsam. ¹³ Bā -pāye-. ¹⁴ Bā
 -itvā. ¹⁵ Bā pappaji tato. ¹⁶ Bā -āyo, omitting ca. ¹⁷ Bā omits vana. ¹⁸
 Bā ekako. ¹⁹ Bā -jjā - - vaggā. ²⁰ Bā -tā rodantā paridevantā vīvaranti. ²¹
 Bā adds araṇṇam pavisitvā. ²² Bā kapīthaka - - de nisinnam. ²³ Bā omits ta-.
²⁴ Bā vanacarikena maggadesakena.

assamaṃ pavesesi¹, tatrāpi tesam ākāse nisinno va kāmesu
 ādīnavaṃ pakāsetvā dh. d. Rājānaṃ ādiṃ katvā sabbe va
 pabbajimsu. Bo. isigaṇaparivuto tatth' eva vasi. Ath' assa
 tattha vasanabhāvo sakala-Jambudīpe pākato ahosi. Rājāno²
 raṭṭhavāsīhi saddhiṃ āgantvā tassa santike pabbajanti³, sam- 5
 āgamo mahā ahosi, anupubbena anekasahassā⁴ parisā. Yo
 kāmavitakkaṃ vā⁵ vyāpādavittakkaṃ vā⁵ vihiṃsāvittakkaṃ vā⁵
 vitakketi M. gantvā tassa purato ākāse nisīditvā dh. deseti⁶,
 kaṣiṇaparikkammaṃ ācikkhati. Tass' ovāde ṭhatvā samāpattim⁷
 uppādetvā nipphattim patta Sāliissaro Meṇḍissaro Pabbato 10
 Kāladevalo Kisavaccho Anusisso Nārado ti satta jeṭṭhante-
 vāsino ahesum. Aparabhāge Kavittḥassamo⁸ paripūri, isigaṇassa
 vasanokāso n' atthi⁹. Atha M. Sāliissaraṃ āmantetvā „Sāliissara,
 ayaṃ assamo isigaṇassa na-ppahoti, tvaṃ imaṃ isigaṇaṃ¹¹
 gahetvāna¹¹ Caṇḍapajjotaraṇṇo¹² vijite Lambacūlakaṃ¹³ ni- 15
 gamaṃ upanissāya vasā¹⁴“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti tassa
 vacanaṃ sampañcchitvā anekasahassaṃ isigaṇaṃ gahetvā¹⁵
 tattha gantvā vasaṃ kappesi. Manussesu āgantvā pabba-
 jantesu puna assamo pūri¹⁶. Bo. Meṇḍissaraṃ āmantetvā¹⁷
 „imaṃ isigaṇaṃ ādāya Surattḥajanapadassa¹⁸ sīmantare Sāto- 20
 dikā¹⁹ nāma nadī atthi, tassā tīre vasā²⁰“ 'ti uyyojesi²¹. Eten'
 eva upāyena tatiyavāre Pabbataṃ „mahāataviyaṃ²² Añjana-
 pabbato nāma atthi, taṃ upanissāya vasā²⁰“ 'ti pesesi. Ca-
 tutthavāre Kāladevalaṃ „Dakkhiṇāpathe Avantiraṭṭhe Ghana-
 selapabbato nāma atthi, taṃ upanissāya vasā²⁰“ 'ti pesesi. 25
 Puna Kavittḥassamo pūri²³, pañcasu ṭhānesu anekasahasso²⁴
 isigaṇo ahosi. Kisavaccho pana M-aṃ āpucchitvā Daṇḍakī-

¹ Cks -setvā. ² Bā aññepi rā-. ³ Bds -jimsu. ⁴ Bā anekasatasahassa. ⁵ Bā omits vā. ⁶ Bā -si. ⁷ Bā -iyo. ⁸ Bā kapiṭhakassa ārāmo. ⁹ Bā nappahoti.
¹⁰ Bā omits isi. ¹¹ Bā -tvā. ¹² Bā tattha gantvā Mejhakaraṇṇo. ¹³ Bā ka-
 lamba-. ¹⁴ Bā vasissāhi. ¹⁵ Cs -tvāna. ¹⁶ Bā paripūri. ¹⁷ Bā adds meṇḍis-
 sara tvaṃ. ¹⁸ Bā suratta-. ¹⁹ Cks se-, Bā sātodakā. ²⁰ Bā vasāhi. ²¹ Bā
 adds puna kapiṭhaassamo paripuri. ²² Bā pappatamāha aṭṭa-, Bā pabbataṃ
 māha aṭṭa-. ²³ Bā kapiṭha ka ārāmo paripuri. ²⁴ Bā -a.

rañño vijite Kumbhavatīnagare senāpatim upanissāya uyyāne vihāsi, Nārado Majjhimadesa¹ Arañjaragirināmake² pabbata-jālantare vihāsi, Anusisso pana M-assa santikē va³ ahoṣi. Tas-mim kāle Daṇḍakirajā ekaṃ laddhasakkāraṃ gaṇikam ṭhānā
 5 cāvesi, sā attano dhammatāya vicarantī uyyānaṃ gantvā Kisa-vacchatāpasam disvā „ayaṃ kālakaṇṇī bhavissati, imassa sarīre⁴ kalim pavāhetvā nahātvā gamissāmīti“ dantakaṭṭhaṃ⁵ khāditvā sabbapaṭṭhamam tassa⁶ bahalakhelaṃ niṭṭhubhantī Kisavacchatāpasassa jaṭantare niṭṭhubhitvā dantakaṭṭhaṃ⁷ pi
 10 'ssa sīse yeva khipitvā sayam sīsam⁸ nahāyitvā gatā⁹, rājāpi tam saritvā¹⁰ pākātikam eva akāsi, sā mohamūlḥā hutvā „kāla-kaṇṇisarīre kalim pavāhetvā mayā yaso laddho“ ti saññam akāsi. Tato nacirass¹¹ eva rājā purohitam ṭhānato cāvesi, so tassā santikam gantvā „tvaṃ kena kārāṇena puna ṭhānam
 15 labhīti¹²“ pucchi. Ath' assa sā „rājuyyāne kālakaṇṇisarīre kalissa pavāhitattā“ ti ārocesi. Purohito gantvā tath' eva tassa sarīre kalim pavāhesi, tam pi rājā puna ṭhāne ṭhapesi. Ath' assa aparabhāge paccanto kuppi¹³, so senaṅgaparivuto yuddhāya nikkhami. Atha nam mohamūlḥo purohito „mahā-
 20 rāja tumhe jayam icchatha parājayan“ ti pucchitvā „jayan“, ti vutte „tena hi rājuyyāne kālakaṇṇī vasati, tassa sarīre kalim¹⁴ pavāhetvā yāhīti“. So tassa katham¹⁵ gahetvā „mayā saddhim gacchantā uyyāne kālakaṇṇisarīre kalim pavāhentū“ 'ti vatvā¹⁶ uyyānam pavisitvā dantakaṭṭhaṃ¹⁷ khāditvā sabba-
 25 paṭṭhamam sayam eva tassa jaṭantare khelaṃ ca dantakaṭṭhaṃ ca khipitvā sīsam nahāyi, balakāyo pi 'ssa tathā akāsi. Tas-mim pakkante senāpati¹⁸ gantvā tāpasam disvā dantakaṭṭhāni nīharitvā sādhu-kam nahāpetvā¹⁹ „rañño kim²⁰ bhavissatīti“ pucchi²¹. „Āvuso mayham manopadoso n' atthi, devatā pana

¹ Bā pacchima-. ² Bā añcanagiri-. ³ Ck ca, Bā yeva. ⁴ Bā imassupari. ⁵

Bā daṇḍakoṭṭham. ⁶ Bā tassupari. ⁷ Bā omits sī-. ⁸ Bā gami. ⁹ Bā adds

puna. ¹⁰ Bā labhasiti. ¹¹ Bā kupito. ¹² Cks -lim. ¹³ Bā adds sutvā. ¹⁴

Cks -hetū ti gantvā. ¹⁵ Cks -tim. ¹⁶ Bā nahāyitvā bhante. ¹⁷ Bā ki rañño.

¹⁸ Cks pucchitvā.

kupitā, ito sattame divase sakalaratṭhaṃ aratṭhaṃ bhavissati,
 tvaṃ siḅhaṃ palāyitvā aññattha yāhīti¹. So bhīttasato
 gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ agaṇhi². So
 nivattitvā attano gehaṃ gantvā puttadāraṃ ādāya palāyitvā
 aññaṃ ratṭhaṃ agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṃ kāraṇaṃ 5
 ñatvā dve taruṇatāpase pesetvā Kisavacchaṃ mañcasivikāya
 ākāseṇa ānāpesi³. Rājā yujjhivā core gahetvā nagaram eva
 paccāgami. Tasmim āgate devatā paṭhamaṃ devaṃ vassa-
 pesuṃ, vassoghena sabbakuṇapesu avahātesu⁴ suddhavāluka-
 matthake dibbapupphavassaṃ vassi, pupphamatthake māsaka- 10
 vassaṃ, māsakamatthake kahāpaṇavassaṃ, kahāpaṇamatthake
 dibbābharaṇavassaṃ vassi. Manussā somanassappattā hiraṇṇa-
 suvaṇṇābharaṇāni gaṇhituṃ ārabhiṃsu. Atha nesaṃ sarīre
 pajjalitaṃ⁵ nānappakāraṃ⁶ āvudhavassaṃ vassi, manussā
 khaṇḍākhāṇikaṃ chijjimsu⁷. Atha nesaṃ upari mahantā 15
 vītaccikaṅgārā patimsu, nesaṃ upari mahantāni pajjalita-
 pabbatakūṭāni, tesaṃ upari satṭhihatthaṭṭhānaṃ pūrayantaṃ
 sukhumavālukavassaṃ vassi. Evaṃ satṭhiyojanatṭhānaṃ araṭ-
 ṭhaṃ ahosi, tassa⁸ evaṃ vinatṭhabhāvo⁹ sakala-Jambudīpe
 paṇṇāyi¹⁰. Ath' assa ratṭhassa antaratṭhādhipatino Kaliṅgo¹¹ 20
 Atṭhako Bhīmaratho¹² tayo rājāno cintayimsu: „pubbe Bārāṇa-
 siyaṃ Kalābu¹³ Kāsīrājā Khantivādītāpase aparajjhivā paṭhaviṃ
 pavitṭho ti sūyati, tathā Nālikīro¹⁴ tāpase sunakhehi khādā-
 petvā sahassabāhu Ajjuno ca Aṅgīrase aparajjhivā idāni
 Daṇḍakīrājā Kisavacche aparajjhivā saha ratṭhena vināsaṃ 25
 patto ti sūyati, imesaṃ¹⁵ catunnaṃ rājūnaṃ nibbattatṭhānaṃ
 mayam na jānāma, taṃ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ
 añño kathetuṃ samattho¹⁶ n' atthi, taṃ upasaṃkamitvā¹⁷

¹ B^d adds āha. ² so C^k; B^d nagaṇhi. ³ B^d ānehi ānāpesi. ⁴ B^d apaharantesu
 suddhavālukaṃ vassaṃ vassāpesuṃ. ⁵ B^d sampajjalikaṃ. ⁶ B^d -ṇam. ⁷ B^d
 bhijjimsu. ⁸ B^d omits tassa. ⁹ B^d omits na. ¹⁰ B^d -yati. ¹¹ B^d ka-. ¹²
 B^d bhīmaratho. ¹³ B^d -pu. ¹⁴ B^d nālikeraṇājā. ¹⁵ B^d adds pana. ¹⁶ B^d
 adds nāma. ¹⁷ B^d adds ime paṇhe.

pucchissāmā“ 'ti tayo pi mahantena parivārena pañhaṃ
 pucchanaṭṭhāya nikkhamiṃsu. Te¹ pana² „asuko pi nikkhanto“
 ti³, „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti⁴, ekeko „aham eva
 gacchāmīti“ maññati, tesam Godhāvarito avidūre samāgamo
 5 ahoṣi, te rathehi otaritvā tayo pi ekam eva rathaṃ abhiruyha
 Godhāvaritīraṃ sampāpuṇiṃsu. Tasmim̐ khaṇe Sakko Paṇḍu-
 kambalasilāsane nisinnō satta pañhe cintetvā „ime pañhe
 ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ añño sadevake loke kathetum̐
 samattho nāma n' atthi, taṃ pañhaṃ⁵ pucchissāmi, ime pi
 10 tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāraṃ pañhaṃ pucchitum̐ Godhā-
 varitīraṃ pattā, etesaṃ pañhe pi ahaṃ pucchissāmīti“ dvīsu
 devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Taṃ divasaṃ
 eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarīrakiccaṃ kātum̐ catūsu
 ṭhānesu anekasahassā⁶ isigaṇā Kisavacchassa candanacitakaṃ
 15 katvā sarīraṃ jhāpesum̐, ālāhanassa samantā addhayaṇamatte
 ṭhāne⁷ dibbakusumavassaṃ vassi. M. tassa sarīranikkhepaṃ
 kāretvā⁸ assamaṃ pavisitvā tehi isigaṇehi parivuto nisīdi.
 Tesam pi rājūnaṃ nadītīraṃ⁹ āgatakāle mahāsenāvāhanaturī-
 yasaddo¹⁰ ahoṣi. M. taṃ sutvā Anusissatāpasam̐ āmantetvā
 20 „tāta gantvā tāva jānāhi: kiṃsaddo nāma¹¹ eso¹²“ ti āha. So
 pāṇiyaghaṭaṃ ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchā-
 vasena paṭhamam̐ g. ā.:

1. Alambkatā kuṇḍalino suvatthā
 veluriyamuttā tharukhaggabaddhā
 25 rathesabbhā tiṭṭhatha, ke¹² nu tumhe,
 katham̐ vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamanīhi c' eva
 muttolambakehi¹³ ca alambkatatharūhi khaggaratanehi samannāgatā, tiṭṭhatha
 'ti ekasmiṃ rathe tiṭṭhatha, ke¹² nū 'ti ke¹² nu tumhe, katham̐ vo sañjānantīti.

¹ C^s tesam. ² C^k omiṭṭa te pana. ³ C^{ks} omiṭṭa ti, but add tesam pana. ⁴ C^{ks}
 jānāti. ⁵ B^d taṃ ime pañhe. ⁶ B^d adds issayo tattheva gantvā pañcasu ṭhā-
 nesu maḍḍappam̐ kāretvā anekasahassā. ⁷ C^{ks} omiṭṭa ṭhāne. ⁸ B^d -rāpetvā. ⁹
 B^d -re. ¹⁰ C^k -am̐, B^d adds mahā. ¹¹ B^d kiṃ nāmeso saddo. ¹² C^{ks} ko.
¹³ B^d muttā.

Te tassa vacanaṃ sutvā rathā otaritvā vanditvā aṭṭhaṃsu.
Tesu Aṭṭhakarājā tena saddhiṃ sallapanto dutiyaṃ g. ā.:

1. Aham Aṭṭhako, Bhīmaratho panāyaṃ,

Kālīṅgarājā¹ pana uggato ayaṃ,

susaññatān'² isinaṃ³ dassanāya

5

idhāgatā pucchitāyēma pañhe ti. 50.

Tattha uggato ti cando viya suriyo viya ca pākato paññāto, susaṇṇatānaṃ⁴ isinaṃ⁵ ti bhante na mayaṃ⁶ idha vanakīlādīnaṃ atthāya āgatā, atha kho kāyādīhi susaṇṇatānaṃ sīlasampannānaṃ isinaṃ dassanattāya idhāgatā, pucchitāyēma pañhe ti Sarabhaṅgasatthāraṃ pañhe pucchitum emha⁷ 10
āgat' amhā 'ti attho, yakāro vyañjanasandhikaro ti veditabbo.

Atha te⁸ tāpaso „sādhū mahārāja, āgantabbatṭhānaṃ nēva āgat' attha, tena hi nahātvā vissamitvā assamapadaṃ pavisitvā isigaṇaṃ vanditvā satthāraṃ⁹ pañhaṃ pucchathā¹⁰ 'ti tehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā uda- 15
kaccheve¹¹ puñjanto¹² ākāsaṃ oloketvā Sakkaṃ devarājānaṃ devagaṇaparivāraṃ Erāvaṇakkhandhagataṃ otarantaṃ disvā tena sallapanto tatiyaṃ g. ā.:

2. Vehāsayaṃ tiṭṭhati antalikkhe

pathaddhuno paṇṇarase va cando, (IV ³⁸⁴/₂₀)

20

pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:

kathaṃ naṃ jānanti manussaloke ti. 51.

Tattha vehāsayaṃ ti¹³ antalikkhe¹⁴, pathaddhuno ti pathaddhagato, addhapathe gaganamajjhe ṭhito ti attho.

Taṃ sutvā Sakko catutthaṃ g. ā.:

25

4. Yam āhu devesu Sujampatīti (IV ⁴⁰³/₂₇)

Maghavā ti naṃ¹⁵ āhu manussaloke,

sa devarājā idam ajja¹⁶ patto

susaññatān' isinaṃ¹⁷ dassanāya 'ti. 52.

¹ Bḍ ka-. ² Cks -te, Bḍs -tānaṃ. ³ Cc isinaṃ. ⁴ C's -te. ⁵ Ck isī-. ⁶ Bḍ adds idha. ⁷ Bḍ ne. ⁸ Bḍ sarabhaṅga-. ⁹ so Cks; Cc udaccheve, Bḍ udakatheve. ¹⁰ Bḍ muñcanto. ¹¹ Bḍ adds abbhuggamtvā. ¹² Bḍ adds ākāse tiṭṭhasi. ¹³ Bḍ taṃ. ¹⁴ Cks idhamajja. ¹⁵ Ck -te isinaṃ, Cc -te isinaṃ.

Tattha sa devarājā ti so ahaṃ Sakko devarājā, idamajja¹ patto ti idam thānam ajja āgato, dassanāyā 'ti dassanattāyā vandanaṭṭhāyā Sarabbaṅgasattāhāraṇa ca pañhaṃ pucchanaṭṭhāyā 'ti āha.

Atha naṃ Anusisso „sādhu mahārāja tumhe pacchā-
 5 gacchathā²“ 'ti vatvā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assamaṃ pavasitvā
 pāṇiyaghaṭaṃ paṭisāmetvā tiṇṇaṃ rājānaṃ devarājassa ca
 pañhe³ pucchanaṭṭhāyā āgatabhāvaṃ M-assa ārocesi. So isi-
 gaṇaparivuto mahāvisālamālake nisīdi. Tayo rājāno gantvā⁴
 isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu. Sakko pi otaritvā
 10 isigaṇaṃ upasaṃkamitvā añjaliṃ pagayha⁵ isigaṇaṃ vaṇṇetvā
 vandamāno pañcamaṃ g. ā.:

5. Dūre sutā no isayo samāgatā
 mahiddhikā iddhiguṇūpapaṇṇā,
 vandāmi te ayire⁷ pasannacitto
 15 ye jīvalok' ettha manussasettṭhā ti. 53.

Tattha dūre sutā no ti bhante amhehi tumhe dūre devaloke thitehi
 yeva sutā⁸, mamūyanto evam āha, i. v. h.: ime idha samāgatā ambakaṃ isayo
 dūre sutā yāva Brahmaloḥka vissutā pākata ti, mahiddhikā ti⁹ mahānubhāvā,
 iddhiguṇūpapaṇṇā¹⁰ ti pañcavidhena iddhiguṇena samannāgatā, ayire⁷ ti
 20 ayye¹¹, ye ti¹² ye tumhe imasmiṃ jīvaloke manussasettṭhā.

Evam isigaṇaṃ vanditvā Sakko cha nisajjadose parihaaranto
 ekamantaṃ nisīdi. Atha naṃ isīnaṃ adhovāte nisinnaṃ disvā
 Anusisso chaṭṭhaṃ g. ā.:

6. Gandho isīnaṃ ciradakkhitānaṃ
 25 kāyā cuto gacchati mālutena,
 ito parakkamma¹³ sahasanetta
 gandho isīnaṃ asuci devarājā 'ti. 54.

Tattha ciradakkhitānaṃ ti cirapabbajittānaṃ, parakkammā¹⁴ 'ti
 parakkama¹⁵ apehi, sahasanettā 'ti ālapanam etaṃ, Sakko hi amacca-
 30 sahassehi¹⁵ cintitaṃ atthaṃ¹⁶ ekako¹⁷ va passati, tasmā sahasanetto ti

¹ C^s idhammajja. ² B^d pacchā āg-. ³ B^d -am. ⁴ B^d -lake. ⁵ B^d āg-. ⁶ B^d
 adds thito. ⁷ B^d ayyare. ⁸ C^s sutam. ⁹ C^k omits ti. ¹⁰ B^d -guṇo-.
¹¹ C^s ayyā, B^d ayyākā. ¹² C^s yo, omitting ti. ¹³ B^d paṭikkamma. ¹⁴ B^d
 paṭikkammā. ¹⁵ B^d -ssena. ¹⁶ B^d omits atthaṃ. ¹⁷ B^d ekameko.

vuccati, asuci ti sedamalādiparibhāvitattā duggandho, tumhe ca sucikāma, tena vo esa gandho khādati¹.

Tam sutvā Sakko itaram g. ā.:

7. Gandho isīnam ciradakkhitānam

kāyā cuto gacchatu mālutena,

5

vicitrapuppham² surabhiṃ va mālaṃ

gandham etaṃ paṭikamkhāma bhante,

na h' ettha devā paṭikkūlasaṇṇino ti. 55.

Tattha gacchatū 'ti yathāsukham pavattatu, nāsāpuṭam no paharatū 'ti attho, paṭikamkhāma 'ti icchāma patthema, etthā 'ti etasmiṃ gandhe devā 10 jegucchasaṇṇino³ na honti, dussīle⁴ yeva hi devā jigucchanti na silavante ti.

Evaṇ ca pana vatvā „bhante Anusissa, aham mahantena ussāhena pañham pucchitum āgato, okāsam me karohīti“ āha. So tassa vacanam sutvā utthāyāsanaṃ isigaṇam okāsam karonto gāthadvayam āha:

15

8. Purindado bhūtapatī yasassi

devānam indo Maghavā Sujampati

sa devarājā Asura[gaṇa]ppamaddano⁵

okāsam ākamkhati⁶ pañha' pucchitum. 56.

9. Ko n' ev' imesaṃ⁷ idha paṇḍitānam

20

pañhe puṭho⁸ nipuṇe vyākariṣṣati,

tiṇṇam ca rañṇam manujādhipānam

devānam indassa ca Vāsavassā 'ti. 57.

Tattha purindado ti ādini Sakkass' eva gaṇanāmāni, so hi pure dānam dinnattā purindado, bhūtesu¹⁰ jeṭṭhakattā bhūpati, parivārasampadāya yasassi¹¹, 25 paramissaratāya devānam indo, sattannaṃ vatasamādānānam sutthukatattā Sakko, purimajātivasena Maghavā, Sujāya¹² patibhāvena Sujampati, rañjanatāya¹³ rājā, ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇe ti saṃhasukhumapañhe¹⁴, rañṇam ti rājūnam, imesaṃ catunnaṃ janānaṃ¹⁵ manāṃ gahetvā ko imesaṃ paṇḍitānam isi- nam pañham kathessati, pañhe¹⁶ nesaṃ kathetum samattham jānāthā 'ti vadati. 30

¹ C^s khādha-? B^d bādha-. ² B^d vicittam-. ³ B^d jigucchi-. ⁴ B^d -lino. ⁵ B^d asūranappa-. ⁶ C^s -si. ⁷ C^s -he, B^d pañam. ⁸ C^s novimesaṃ, B^d neva-tesaṃ. ⁹ C^s puṭṭho. ¹⁰ C^s santesu. ¹¹ C^s -dāya ssi, C^s -resampadāya sassi, B^d -rasampadāya yassi. ¹² B^d sujātāya asukañṇāya. ¹³ C^s rañjantāya. ¹⁴ C^s -ham. ¹⁵ B^d rājūnam. ¹⁶ B^d -ham.

Taṃ sutvā isigaṇo „mārisa Anusissa, tvam paṭhaviyaṃ
thaṭvā paṭhaviṃ apassanto viya kathesi, ṭhapetvā Sarabhaṅga-
satthāraṃ ko aṇṇo ete pañhe kathetuṃ saṃhattho“ ti vatvā

10. Ayaṃ isī Sarabhaṅgo tapassī
5 yato jāto¹ virato methunas mā
ācariyaputto suvinītarūpo
so nesaṃ pañhāni viyākarissatīti g. ā. 58.

Tatha² Sarabhaṅgo ti sare khipitvā ākāse sarapāsādādiṇi³ katvā puna
ekena sarena te sare⁴ pātentō bhaggavibhagge⁴ akāsīti Sarabhaṅgo, methu-
10 nasmā ti methunadhammato, so kira methunaṃ asevitvā va pabbajito, ācari-
yaputto ti raṇṇo ācariyassa purohitassa putto.

Evaṃ ca pana vatvā isigaṇo Anusissaṃ āha: „mārisa
tvam eva satthāraṃ vanditvā isigaṇassa vacanena Sakkena
pucchitapañhaṃ kathanāya okāsaṃ karohīti⁵“. So „sādhū“
15 'ti sampaṭicchitvā satthāraṃ vanditvā okāsaṃ karonto anan-
taraṃ g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
yācanti taṃ isayo sādthurūpā,
Koṇḍañña eso manujesu dhammo
20 yaṃ vaddham⁶ āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍañña 'ti taṃ gottenālapati, dhammo ti sabhāvo, yaṃ
vaddham⁷ ti yaṃ paññāya vuddham⁸ purisaṃ esa pañhaṃ⁹ vissajjanabhāvo¹⁰
nāma āgacchati, esa¹¹ manujesu sabhāvo, tasmā candasuriyasahassaṃ¹² utthā-
pento viya pākataṃ katvā devaraṇṇo pañhaṃ kathehīti.

25 Tato Mahāpuriso okāsaṃ karonto anantaraṃ g. ā.:

12. Katāvakāsā pucchantu bhonto
yaṃ kiñci pañhaṃ manasābhipatthitaṃ,
ahaṃ hi taṃ taṃ vo viyākarissaṃ
ñatvā sayāṃ lokāṃ imaṃ paraṃ cā 'ti. 60.

¹ read: jāto yato? ² Bā adds bhante anusissa. ³ Ck^s -pāsādīni. ⁴ Cs -ggo,
Bā bhaṅgavibhaṅgo. ⁵ Bā kare-. ⁶ Bā buddham. ⁷ Bā buddhan. ⁸ Bā
buddham. ⁹ Bā -hānam. ¹⁰ Bā -bhāro ¹¹ Bā eso. ¹² Bā candima-.

Tattha yaṃ kiñcīti na kevaḷaṃ tumbhākam eva sadevakassa lokassa yaṃ manasābhipatthitaṃ taṃ maṃ bhavanto pucchantu ahaṃ hi¹ idhalokanissitaṃ vā paralokanissitaṃ vā² sabbapaṇhaṃ³ imaṃ ca paraṃ ca⁴ lokam sayam abhiññāya sacchikatvā kathessāmiti sabbaññū pavāraṇaṃ pavāresi⁵.

Evam tena okāse kate Sakko attano⁶ abhisamkattaṃ paṇ- 5
haṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

13. Tato ca Maghavā Sakko atthaddassī purindado
apucchi paṭhamam paṇhaṃ yañcāsi abhipatthitaṃ: 61.
14. Kiṃ sū vadhivā na kadāci socati, 10
kissa-ppahānaṃ⁷ isayo⁸ vaṇṇayanti,
kass' idha vuttaṃ pharusam khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṃ ti. 62.

Tattha yañcāsīti yaṃ tassa manasā abhipatthitaṃ āsi taṃ pucchīti attho, etan ti etam mayā pucchitam atthaṃ akkhāhi me ti ekagāthāya tayo 15
paṇhe pucchi.

Tato⁹ paṇhaṃ vyākaronto

15. Kodham vadhivā na kadāci socati,
makkhappahānaṃ isayo vaṇṇayanti,
sabbesaṃ vuttaṃ pharusam khametha, 20
etam khantiṃ uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodham vadhivā ti socanto hi paṭighacitten'eva¹⁰ socati, kodhā-
bhāvā kuto soko, tena vuttaṃ na kadāci socatīti, makkhappahānaṃ ti
pucchi attano katagunamakkhanassa akataññūbhāvasamkhātassa makkhassa pa-
hānaṃ isayo vaṇṇayanti, sabbesaṃ ti hīnamajjhimokkappaṭṭhānaṃ¹¹ sabbesaṃ 25
pharusavacanaṃ khametha, santo ti porāṇakapaṇḍita evam kathenti.

16. Sakkā hi dvinnam¹² vacanaṃ titikkhitum
sadisassa vā seṭṭhanarassa vāpi,
kathan nu hīnassa vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṃ¹³. 64. 30
17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
sārambhabetu¹⁴ pana sādissassa¹⁵,

¹ Bā adds vo. ² Cks omī para- vā. ³ Bā sabbam-. ⁴ Cks para. ⁵ Bā sampā-.
⁶ Bā -nā. ⁷ Bā kiṃsu-. ⁸ so all three MSS. for isī? ⁹ Bā tatoparam. ¹⁰
Bā -mukka-. ¹¹ Bā sakkā ubhinnaṃ. ¹² Bā adds: sarabhaṅgo āha. ¹³ C Bā
sārabha-. ¹⁴ Bā sa-.

yo c' idha hīnassa vaco kametha

etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti 65.

evamādināṃ gāthānaṃ vacanapaṭivacanavasena sambandho
veditabbo.

- 5 Tattha akkhāhīti bhante Koṇḍañña tumhehi¹ dve pañhā sukathitā, eko
cittam me² na gaṇhāti katham sakkā attano³ hīnatarassa vacanaṃ adbhivāsetum tam
me akkhāhīti pucchanto evam āha, etaṃ khantiṃ ti yam p' etaṃ jātigottādīhi
hīnassa vacanaṃ khama naṃ, etaṃ khantiṃ uttaman ti porāṇakapaṇḍitā va-
danti, yam pan' etaṃ jātiādīhi seṭṭhassa bhayena sadisassa kāraṇuttariya-
10 lakkhaṇe sārāmbhe ādinavadassanena khamanaṃ n' esā adbhivāsanakhanti nāma
'ti attho.

- Evam vutte Sakko M-am āha⁴: „bhante paṭhamam tumhe
'sabbesaṃ vuttaṃ pharusaṃ khametha etaṃ khantiṃ uttamam
āhū' ti vatvā idāni 'yo c' idha hīnassa vaco khametha etaṃ
15 khantiṃ uttamam āhū' ti vadatha, na vo purimena pacchimaṃ
sametīti“. Atha naṃ M. „Sakka, pacchimaṃ mayā ayaṃ
hīno ti nātvā pharusavacanaṃ adbhivāsentassa vasena vuttaṃ,
yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānaṃ seṭṭhādi-
bhāvo nāturū tasmā purimaṃ⁵vuttan“ ti vatvā sattānaṃ aññatra
20 saṃvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādibhāvassa duviññeyyataṃ
pakāsentō

18. Kathaṃ vijaññā catumaṭṭharūpaṃ
seṭṭhaṃ sarikkhaṃ athavāpi hīnaṃ,
virūparūpena caranti santo,
25 tasmā hi sabbesaṃ vaco khamethā 'ti g. ā. 66.

Tattha catumaṭṭharūpaṃ ti catūhi iriyāpathehi paṭicchannasabbhāvaṃ,
virūparūpenā 'ti virūpānaṃ lāmakapuggalānaṃ rūpena uttamaguṇā⁶ santo
pi caranti, imasmiṃ pan' atthe Majjhantikatherassa vatthuṃ kathetabbaṃ.

- Tam sutvā Sakko nikkamkho hutvā „bhante etāya no
30 khantiyā ānisaṃsaṃ kathethā“ 'ti yāci. Ath' assa⁷ M.:

19. Na h' etaṃ atthaṃ mahatī pi senā
sarājikā yujjhamānā labhetha

¹ Cks -he. ² Cks omit ne. ³ Bā -nā. ⁴ Cks omit āha. ⁵ Bā adds santo. ⁶
Bā -ṇena. ⁷ Ck atha.

yaṃ khantimā sappuriso labhetha,
khantībalass' ūpasamanti' verā ti g. ā. 67.

Tattha etamatthan ti etaṃ veravūpasamanāṃ nippaṭṭighabhāvasaṃ-
khātāṃ atthaṃ.

Evaṃ M-ena khantiguṇe kathite te rājāno cintayimsu: 5
„Sakko attano pañhaṃ² pucchati, amhākaṃ pucchanaḥkāsaṃ
na dassatīti³. Atha nesaṃ ajjhāsayāṃ viditvā⁴ attanābhisaṃ-
khaṭe⁵ cattāro pañhe ṭhapetvā va tesāṃ kaṃkhā⁶ pucchanto

20. Subhāsitan te anumodiyānaṃ

aññaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi, 10

yathā ahū Daṇḍakī Nālikīro

ath' Ajjuno Kalābu cāpi⁶ rājā

tesāṃ gatim brūhi supāpakammaṇaṃ

katth' ūpapannā isinaṃ viheṭṭhakā ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānaṃ ti idaṃ mayā puṭṭhānaṃ tinnāṃ pañhānaṃ 15
vissajjanaṃ kaṃkhātāṃ tava subhāsitaṃ anumoditvā, yathā ahū ti yo nāma
ahosi⁷, Kalābu ca 'ti Kalābu ca rājā⁸.

Ath' assa vissajjento⁹ M. pañca gāthā abhāsi:

21. Kisaṃ pi¹⁰ Vacchaṃ avakiriya Daṇḍakī

ucchinnaṃ saṃsāraṃ saraṭṭho 20

Kukkulanāme¹¹ nirayamhi paccati,

tassa pulliṅgāni¹² patanti kāye. 69.

22. Yo saññate pabbajite avaṇcasi¹³

dhamaṃ bhaṇante samaṇe adūsake

taṃ Nālikīraṃ suvaṇṇaṃ parattha

saṃgamaṃ khādanti viphaṇḍamaṇaṃ. 70. 25

23. Ath' Ajjuno niraye sattisūle¹⁴

avaṃsiro patito addhapādo

¹ so Cks for ūpasamanti? Bd upamanti. ² Bd -a. ³ Bd adds sakko. ⁴ Bd attano abhisaṅkhāte. ⁵ Bd -aṃ. ⁶ read: cāpi kalābu? ⁷ Bd cattāro janā ca ahesuṃ in the place of yo - ahosi. ⁸ Cks omit rājā. ⁹ Bd visajja-. ¹⁰ Bd kisaṇhi? Cks kisaṃvi. ¹¹ Cks -a. ¹² Ck pulli-, Bd phulli-. ¹³ so Cks; Bd acchedayi. ¹⁴ Bd satta-.

Angīrasaṃ Gotamaṃ heṭṭhayitvā
khaṇṭiṃ tapassiṃ cirabrahmacāriṃ. 71.

24. Yo khaṇḍaso pabbajitaṃ achedayi
khaṇṭiṃ vadantaṃ samaṇaṃ adūsakaṃ
5 Kalābu vīcim upapajja paccati
mahābhitāpaṃ¹ kaṭukaṃ bhayānakāṃ. 72.

25. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpiṭṭhatarāni² c' ettha
dhammaṃ care samaṇabrāhmaṇesu,
10 evaṃkaro saggam upeti ṭhānaṃ ti. 73.

Tattha kisaṇ u appamaṇasalohitattā kisaṇarīraṃ, avakiriya³ 'ti avakiritvā
nuṭṭhubhanadantakaṭṭhapātanena⁴ tassa sarīre kalinā pavāhetvā, ucchinna-
mūlo ti chinna-mūlo hutvā, sajana ti sapariṣo, Kukkulaṇāme⁵ nira-
yamhīti yojanasatappanāne kappena saṇṭhite uphachārikanīraye, pulliṅgā-
15 nīti⁶ vitaccikaṅgārā⁷ tassa kira tattha uphakukkule nimuggassa navahī vaṇa-
mukhehi uphachārikā pavisanti⁸. sise mahantamahantā aṅgārā patanti yesaṃ⁹
patanakāle sarīraṃ¹⁰ diparukkho viya jalati, balavedanā vattanti, taṃ¹¹ adhi-
vāsetum asakkonto mahāravaṇi ravati, Sarabhaṅgasattā paṭhavim bhinditvā taṃ
tathā¹² paccamaṇaṃ dassesi, mahājano bhayasantaṣaṃ āpajji, tassa atīta-
20 bhāvaṃ¹³ űatvā M. taṃ nirayaṃ antarabhāpesi, dhammaṃ bhaṇante ti
dasakusalakammmapathadhammaṃ bhāṇante, samaṇe ti samitapāpe, adūsake
niraparādhe, Nāḷikīraṇ ti evaṇṇāmakarājānaṃ, paratthā¹⁴ 'ti paraloke nīraye
nibbattaṃ, saṃgamaṃ¹⁵ 'ti ito c' ito ca samāgantvā¹⁶ mahantā sunakhā khā-
danti, tasmiṃ kira Kālīṅgaratṭhe Dantapuranaḡare Nāḷikīre rajjaṃ kīrayamāne
25 eko mahatāpaso pañcasatatāpasaparivuto Himavanta āgama rājuyyāne vāsaṃ
kappetvā mahājanassa dhammaṃ desesi, dhammikatāpaso uyyāne vasatīti raṇṇo
ārocayimāsu, rājā pana adhammiko adhammena rajjaṃ kareti, so amaccesu
paṇaṇantesu aham pi dhammaṃ suṇissamīti uyyānaṃ gantvā tāpasam vanditvā
nisīdi, tāpaso raṇṇā saddhiṃ paṇisaṇṭhāraṃ karonto kiṃ mahārāja dhammena
30 rajjaṃ kīresi janaṃ¹⁷ na¹⁸ pīlesīti āha, so tassa kujjhitvā ayaṃ kūtajaṭilo
ettakaṃ kālāṃ nāgarānaṃ santike mamaṃ űeva agupaṃ kathesi maṇṇe hotu
jānissamīti cintetvā sve amhākaṃ gharadvāraṃ āgaccheyyāthā¹⁹ 'ti nimantetvā
punadivase purāṇagūṭhassa cāṭiyo pūrāpetvā tāpasesu āgatesu tesam bhikkhā-
bbājanāni gūṭhassa pūrāpetvā dvāraṃ pīdāpetvā musalāni ca lobhaṇḍe ca

¹ Bā mahāpa-. ² Bā nuṭṭhabhitadanta-. ³ Cks -ma. ⁴ Cks puli-, Bā phulli-.

⁵ Bā vitaccikaṅgārā. ⁶ Cks -sati. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā sakalasari. ⁹ Bā so.

¹⁰ Bā tattha. ¹¹ so Ck for atibhīta-? Bā ativiyaḡabbhitabhāvaṃ, Cā anibhīta-
bhāvaṃ. ¹² Bā adds chinditvā. ¹³ Cks jana. ¹⁴ Bā na raṭṭhaṃ in the place
of janana.

gāhāpetvāna isīnaṃ sīsāni bhindāpetvā jaṃghāsū¹ gahetvā kaḍḍhāpetvā suna-
khehi khādāpetvā bhinnāṃ paṭhavīm pavisitvā Sunakkhamabānīraye nibbatti, tatr'
assa tigāvutikāṃ sarīraṃ ahoṣi, atha naṃ mahantā hatthikucchiṇṇamāṇā pañca-
vaṇṇasunakhā² anubandhitvā ḍasitvā navayojanāya jalitaayaṭṭhaviyaṃ pātetvā
mukhapurāṇaṃ³ luñcantā vipphandamānaṃ khādīṃsu, M. paṭhavīm dvidhā 5
bhetvā⁴ taṃ nirayaṃ dassetvā mahājanassa bhūtabbhāvaṃ ñatvā puna antara-
dhāpesi; athajjuno ti sahasasābhurājā, Añḍīrasaṇa ti aṅgehi rāmaṇaṃ
niccharaṇato evaṃ laddhaṇāmāṃ, heṭṭhayitvā ti vihetṭetvā visapitakaṇḍena
vijjhitvā jīvitaṭṭhaviyaṃ pāpetvā, so kira⁵ Mahimsakaraṭṭhe Kekarājadhāniyaṃ⁶
rajjam karento migavaṃ gantvā mige vadhitvā aṅgaramaṃsaṃ⁷ khādanto vicari, 10
ath' ekadivasaṃ migānaṃ āgamaṇaṭṭhāne koṭṭhakaṃ katvā mige olokayamāno
aṭṭhāsi, tadā so tāpaso tassa rañño avidūre ekaṃ kārarukkhāṃ abhirūḍhitvā
phalāni ocinanto ocitaphalaṃ⁸ sakkāṃ muñci, tassā vissaṭṭhāya⁹ taṃ ṭhānaṃ
pattā migā palāyīṃsu, rājā kujjhitvā tāpasam visena sallena vijjhi, so patitvā
gaḷanto¹⁰ matthakena khadirakhāṇuṃ¹¹ āsādetvā sūlagge yeva kālam akāsi, rājā 15
taṃ khaṇaṃ nēva dvidhābhinnāṃ paṭhavīm pavisitvā Sattisūlanīraye nibbatti,
tigāvutappamāṇaṃ sarīraṃ ahoṣi, tatra taṃ¹² nirayapālā jalitehi āvudhehi
koṭṭetvā¹³ jalitaṃ ayapabbataṃ āropenti, pabbatamatthake ṭhitakāle¹⁴ vāto
paharati, so vāṭappahāreṇa patitvā pariḷatati¹⁵, tasmīṃ khaṇe heṭṭhā nava-
yojanāya jalitaayaṭṭhavitto¹⁶ mahātūlakkhāudhappamāṇaṃ¹⁷ jalantaṃ¹⁸ aya- 20
sūlam utṭhahati, so sūlaggaṃ matthaken' eva āsādetvā sūlavuto tiṭṭhati, tasmīṃ
khaṇe paṭhavi jalati, sūlam jalati¹⁹, sarīraṃ²⁰ jalati, so tattha mahāravaṃ
ravanto paccati, M. paṭhavīm dvidhā katvā nirayaṃ²¹ dassetvā mahājanassa
bhūtabbhāvaṃ ñatvā antaradhāpesi, khaṇḍaso ti cattāro²² cattāro batthapāde
kaṇṇanūsaṇ ca khaṇḍākhāṇaṃ katvā, adūsakaṇa ti niraparādhāṃ, tatha che- 25
dāpetvā dvihi kasāpahārasahasāsehi²³ tālāpetvā jaṭṭasū gahitaṃ²⁴ ākaḍḍhāpetvā
paṭikujjāṃ nipajjāpetvā piṭṭhiyaṃ paṇhiyā paharitvā mahādukkhasamappitaṃ
akāsi, Kalābuvācin ti Kalābuvācinā, kaṭukan ti tikhiṇavedanaṃ, evaṃ²⁵
nirayaṃ upapajjitva channaṃ jālānaṃ antare paccati, vitthārato pana Kalābu-
rañño vatthum Khantivādajātaka kathitaṃ eva, pāpiṭṭhatarāni cetthā 'ti 30
etehi nirayehi pāpiṭṭhatarāni ca aññāni nirayāni sūtvā, dhammaṃ care ti
Sakka devarāja paṇḍito kulaputto na kevalaṃ ete²⁶ cattāro nirayā ete yeva ca
rājāno nerāyikā atha kho aññe pi nirayā aññe pi rājāno nirayesu upapannā ti
viditvā catupaccayadānadharmikarakkhāvaraṇasaṃvidhānaṃ khātāṃ samaṇa-
brāhmaṇesu dhammaṃ careyya.

35

¹ Bds -ghādisu. ² Bd -ññā-. ³ Ck repeats mukha-. ⁴ Ck mukhapurāṇamuka. ⁵ Ck hetvā, Bd bhinditvā. ⁶ Bd adds ajjuno nāma rājā. ⁷ Bd kevaka. ⁸ Bd adds saddena. ⁹ Bd aṅgārapakkamaṇaṃ. ¹⁰ Ck ocati-, Bds ocinaphala. ¹¹ Bd adds sādāna. ¹² Bd parig-. ¹³ Bd khadirakhāṇuke, Cks khārakhāṇuṃ. ¹⁴ Cks tatrāyāni. ¹⁵ Ck koṭṭhe-, Bd koṭe-. ¹⁶ Bd patitakāle. ¹⁷ Cks -ḷeti. ¹⁸ Bd -pathaviyā. ¹⁹ Ck -ñā, C -ṇa. ²⁰ Ck jal-, C jalintaṃ, Bd jalitaṃ. ²¹ Bd sūlāni jalanti. ²² Bd tassa sa-. ²³ Bd taṃ ni-. ²⁴ Ck varo, Bd omits cattāro. ²⁵ Bd kasāhi pa-. ²⁶ Bd gahitvā corr. to gahetvā. ²⁷ Bd evarūpaṃ. ²⁸ Bd adds yeva.

Evam M-ena catunnam rājūnam nibbattaṭṭhāne dassite
tayo rājāno nikkamkhā ahesum. Tato Sakko avasese cattāro
pañhe pucchanto g. ā.:

26. Subhāsitan te anumodiyānam

- 5 aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi,
kathamvidham silavantam vadanti,
kathamvidham paññāvantam vadanti,
kathamvidham sappurisaṃ vadanti,
kathamvidham no¹ siri no jahātīti. 74.

- 10 Tattha kathamvidham no¹ siri no jahātīti kathamvidham nu
purisaṃ paṭiladdhasirī² na jahāti.

Ath' assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsi:

27. Kāyena vācāya ca yo⁴ ca⁴ saññato

- manasā ca kiñci na karoti pāpam
15 na attahetu⁵ alikaṃ bhaṇāti
tathāvidham silavantam vadanti. 75.

28. Gambhīrapañham manasābhicintayam⁶
nāccāhitam kamma⁷ karoti luddam (IV ⁴⁶/₂₄)

- kālābhatam⁸ atthapadam na riñcati
20 tathāvidham paññāvantam vadanti. 76.

29. Yo ve kataññū⁹ katavedi dhīro
kalyāṇamitto dāḥabhatti¹⁰ ca hoti¹¹
dukkhitassa¹² sakkacca karoti kiccaṃ
tathāvidham sappurisaṃ vadanti. 77.

- 25 30. Etehi sabbehi guṇeh' upeto¹³
saddho mudū samvibhāgī vadaññū —
saṃgāhakaṃ sakhilaṃ¹⁴ saṃhavācam (IV ¹¹⁰/₁₉)
tathāvidham no siri no jahātīti. 78.

¹ Bā nu. ² Bā -sīri, Ck -sirīm. ³ C so. ⁴ Eā dha. ⁵ so all three MSS. for -tū? ⁶ Bā -tiyam. ⁷ Bā -am. ⁸ Bā -gataṃ. ⁹ all three MSS. -u. ¹⁰ Ck -bhanti, Bā -bhitti. ¹¹ so all three MSS. for hoti ca? ¹² Bā dukkhi-, Ck dukkhi- corr. to dukhī-. ¹³ Ck -hipeto. ¹⁴ Ck sakhī-.

Tattha kāyena 'ti ādīni tividhasucaritadvārasena vuttāni, na attahetū
ti¹ desanāsisaṃ, etaṃ attahetu vā parahetu vā yasahetu vā dhanahetu vā lābha-
hetu vā alikaṃ na katheti attho, kāmaṃ c'esa² attho vācāsāññato ti iminā va-
siddho, musāvādinō pana akattabbaṃ pāpakammaṃ nāma n' atthi garuka-
bhāvādiṇanattamaṃ puna evaṃ āhā 'ti veditabbo³, gambhīrapaññaṃ ti⁴ 5
atthato ca pālito ca gambhīraṃ gūḷhaṃ paṭicchannaṃ Sattubhastajātaka-
Ummaggajātakesu āgatasadisāṃ paññaṃ, manasābhicintayan ti manasābhi-
cintento atthapadaṃ⁵ paṭivijjhivā candasahassaṃ utthāpento viya pākamaṃ
katvā yo kathetuṃ sakkoṭti attho, nācāhitan ti na atiahitam⁶ hitatikkantaṃ
luddaṃ pharusāṃ sāsasikakammaṃ ca yo na karoti attho, imassa ca paṇ'¹⁰
atthassa vibhāvanattamaṃ

Na paṇḍitā attasukhassa hetu

pāpāni kammāni samācaranti⁷,

dukkhena phutṭhā khalitāpi santā⁸

chanda ca dosa na jahanti dhamman ti

15

Bhūripaṇho kathetabbo, kālābhataṃ⁹ ti tattha dānaṃ dātabbakāle sīlaṃ
rakkhana-kāle¹⁰ uposathavāsakāle saṇesū patiṭṭhāpabbajjakāle¹¹ samaṇa-
dhammakaraṇakāle vipassanācārasīnaṃ yuñjanakāle¹² ca imāni¹³ dānādāni sam-
pādentā¹⁴ kālābhataṃ⁹ atthapadaṃ na rīṇati na gaḷapeti nāma, tathā-
vidhaṃ ti sabbaññū Buddhā ca Paccekabuddhā ca Bodhisattā ca paññavantaṃ 20
kathentā evarūpaṃ puggalaṃ kathenti, yo ve ti gāthāya parena attano kata-
guṇaṃ jānāti kataññū evaṃ ñatvā pana yen' assa guṇo kato tassa guṇaṃ
paṭikaronto katavedi nāma, dukkhitaṃ¹⁵ 'ti attano sahāyassa dukkhappattassa
dukkhaṃ attano āropetvā yo tassa uppannaṃ kiecaṃ sahatthā sakkaccaṃ karoti
Buddhādayo evarūpaṃ sappurisaṃ kathenti, api ca sappurisa nāma kataññū 25
katavedino hontīti Satapattajātaka-Cullahamsa-Mahāhamsajātakādīni¹⁶ katha-
tabbāni¹⁷, ete hi sabbehi Sakka yo ete hi heṭṭhāvuttehi sīlādīhi sabbehi pi
guṇehi upeto okappanasaddhāya samannāgato mudu¹⁸ piyabhāni¹⁹ saṃvibhāgā-
bhiraṭṭatā saṃvibhāgi yācakanāṃ vacanaṃ ñatvā²⁰ dānavasena vadaññū catūhi
saṃgahavattūhi tesāṃ tesāṃ saṃgaṇhanato²¹ saṃgāhakaṃ madhuravacanatāya 30
sakhilaṃ maṭṭavacanatāya saṇhāvacaṃ tathāvidhaṃ no puggalaṃ²² adhigata-
yasa-sobhaggasaṃkhatā siri no jahāti, nāssa siri vinassaṭṭi.

¹ mitto dajha - - na attahetū ti wanting in Cs. ² Bā ceva. ³ Bā adds tam puggalaṃ silavantaṃ vadanti. ⁴ Bā adds bho sakka yo gambhīrapaññaṃ. ⁵ Bā attham. ⁶ Ck^s atihitaṃ. ⁷ Ck samāha-, Bā sammāca-. ⁸ Bā pilitāpi-, Ck khalinantaṇisanta? C^s balitattānisanta? ⁹ Bā^s kālāga-. ¹⁰ Ck Bā -na-. ¹¹ Bā^s patiṭṭhānakāle pabbajjakāle. ¹² Ck puñjana-, Bā yujjana-. ¹³ Ck^s idāni. ¹⁴ Bā samādento. ¹⁵ Ck Bā dukkhi-. ¹⁶ Ck^s -dīhi. ¹⁷ Ck^s -bbāni. ¹⁸ Bā mudu ti. ¹⁹ Bā adds saṃvibhāgi ti silasaṃvibhāgādāna. ²⁰ Bā sutvā. ²¹ Bā -gaṇhato. ²² Bā tathāvidhanti tathāvidhaṃ mudupuggalaṃ.

Evam M. gaganatale candaṃ utthāpento viya cattāro pañhe vissajjesi. Tatoparam sesapañhānaṃ pucchā ca¹ vissaj-janaṃ ca hoti:

- 5 31. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
aññaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi,
sīlaṃ sirī² cāpi sataṇ ca dhammā³
paññā ca⁴ — kaṃ seṭṭhataraṃ vadanti. 79.
- 10 32. Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti (III ³⁴⁹/₁₈)
nakkhattarājā-r-iva tārakānaṃ,
sīlaṃ sirī⁵ cāpi sataṇ ca dhammā⁶
anvāyikā paññavato bhavanti. 80.
- 15 33. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
aññaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi,
kathaṃkaro kintikaro kiṃ ācaraṃ (IV ³³⁹/₂₅)
kiṃ sevamāno labhatīdha paññaṃ,
paññāya dāni paṭipadaṃ vadehi,
kathaṃkaro paññavā hoti macco. 81.
- 20 34. Sevetha vaddhe⁷ nipuṇe bahussute,
uggāhako vā⁸ paripucchako siyā,
suṇeyya sakkacca sabhāsītāni,
evaṃkaro paññavā hoti macco. 82.
- 25 35. Sa paññavā kāmaguṇe avekkhati
aniccato dukkhato rogato ca,
evaṃvipassī pajahāti chandaṃ
dukkhesu kāmesu mahabbhayesu. 83.
36. Sa vītarāgo pavineyya⁹ dosaṃ,
mettaṃ¹⁰ cittaṃ bhāvaye¹¹ appamaṇaṃ,
sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ (IV ³⁵²/₂₃)
anindito Brahmam upeti tñānaṃ ti. 84.

¹ Cks omitt ca. ² Ck siriṃ, Cs Bā siriṇ. ³ Bā -am. ⁴ Cks paññā vā, Bā paññañca. ⁵ Cks -riṇ, Bā -riṇ. ⁶ Bā -o. ⁷ Bā buddhe. ⁸ Bā -hato ca. ⁹ Bā savineyya. ¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā -veyya.

Tattha sīlan ti ācārasīlaṃ vā issariyasīlaṃ¹ vā sappurissadhammaṃ vā paññāṃ vā ti imesaṃ dhammānaṃ kataradhammaṃ seṭṭhataraṃ vadantīti pucchati, paññā hīti Sakka etesu catūsu dhammesu yā eṣā paññā nāma sā² vā seṭṭhā itī Buddhādayo kusalā vadanti, yathā³ hi tārakā candaṃ parivārenti cando va⁴ tnesaṃ⁵ uttamo evaṃ sīlaṃ siri⁶ cāpi sataṃ ca dhammo ti ete tayo pi anvāyikā⁷ paññavato bhavanti paññāvantaṃ eva anugacchanti⁸, paññāya eva parivārā hontīti attho, kathaṃkaro ti ādīni aññamaññāvevacanaṃ⁹ eva¹⁰, kathaṃ karonto¹⁰ kiṃ nāma kammaṃ karonto kiṃ ācaranto kiṃ sevamāno bhajamāno¹¹ idhaloke paññāṃ¹² labhati, paññāyam eva paṭipadaṃ vadehi, jānītukāmo 'mhi, kathaṃkaro macco paññavā nāma hotīti pucchati, vaddhe¹³ ti paññāya vuddhi¹⁴ dhippatte paṇḍite nipune sukhumakāraujānanasamatthe, evaṃkaro ti¹⁴ yo puggalo evaṃvuttappakāre puggale sevati bhajati payirupāsati pāliṃ uggaṇhāti punappuna atthaṃ pucchati pāsāne lekhaṃ khaṇanto viya kaṇḍanāṇāliya sihavasāṃ paṭicchanto¹⁵ viya obitasoto sakkaccaṃ subhāsītāni sunāti ayaṃ evaṃkaro macco paññavā hotīti evaṃ M pācīnalokadhātuto suriyaṃ utthāpento viya¹⁵ paññāya paṭipadaṃ kathetvā idāni tassā paññāya guṇaṃ kathento sa paññavā ti ādim āha, tattha kāmaguṇe ti kāmakoṭṭhāse hutvā abbavatthēna¹⁶ aniccato diṭṭhadhammikasamparāyikānaṃ dukkhānaṃ vatthubhāvena dukkhato atthānavutiyā rogamukhānaṃ kāme nissāya uppattisambhavana rogato avekkhati¹⁷ oloketi, so evaṃvipassī¹⁸ etehi kāraṇehi kāmānaṃ aniccādītāni passanto kāme²⁰ nissāya uppajjanakadukkhānaṃ¹⁹ anto n' atthi kāmūnaṃ pahānaṃ eva sukhaṃ ti viditvā dukkhesu kāmesu mahabbhayesu chandaṃ pajahati, sa vītarāgo ti Sakka so puggalo evaṃ vītarāgo navaḡhātavattuvasena uppajjanakabhāvaṃ²⁰ dosāṃ vinetvā²¹ mettaccittaṃ bhāveyya, appamānasattā rammanattā appamānaṃ taṃ²² bhāvetvā aparihīṇajjhāno agarahito Brahma-loke uppajjati²³

Evam M-e kāmānaṃ dose²³ kathente yeva tesāṃ tiṇṇaṃ pi rājūnaṃ²⁴ sabalakāyānaṃ tadaṅgappahānena kāmagaṇarāgo²⁵ pahīno. Taṃ ṇatvā M. tesāṃ pahānsanavasena

37. Mahiddhiyaṃ āgamaṇaṃ ahosi

tava-m-Atthakā²⁶ Bhīmarathassa cāpi

Kālīṅgarājassa ca uggatassa,

sabbesaṃ vo kāmarāgo pahīno ti g. ā. 85.

¹ B^d -yasīri. ² B^d nāmesā. ³ C^{ks} tathā. ⁴ B^d ca. ⁵ B^d te- ⁶ all three MSS. siriṇ.

⁷ C^{ks} -ko. ⁸ B^d omits paññā - - - gacchanti. ⁹ C^k aññamaññāmevamānāneva.

¹⁰ B^d -karoti. ¹¹ B^d omits bha-. ¹² C^{ks} -ā. ¹³ B^d vuddhe ¹⁴ C^{ks} omit ti.

¹⁵ C^k -channo, C^e vaṭicchanto, B^{ds} sampaticchanto ¹⁶ B^d -tthēna ¹⁷ C^k ape-,

C^e āve-, B^d avekkhatīti. ¹⁸ B^d -ssati. ¹⁹ C^e uppajjanadu-, B^d uppajjamānaka-.

²⁰ B^{ds} -kasabbhāvaṃ. ²¹ B^d viditvā. ²² B^d -paṇi, omitting taṃ. ²³ B^d -am.

²⁴ C^{ks} -nampi. ²⁵ B^d paṇcākū-. ²⁶ all three MSS. -ka.

Tattha mahiddhiyaṃ ti mahattham mahāvippaṭṭhāraṃ mahājutikaṃ, tava maṭṭhakā ti tava Atṭhakā¹, pahīno ti tadaṅgappahānena pahīno.

Taṃ sutvā mahārājāno M-assa thutini karontā²

ss. Evam etaṃ³ paracittavedi:

6 sabbesaṃ no kāmarāgo pahīno,
karohi okāsaṃ anuggahāya
yathā gatiṃ te abhisambhavemā⁴ 'ti g. āhaṃsu. 86.

Tattha anuggahāyā 'ti pabbajjattāyā no okāsaṃ karohi yathā mayam pabbajitvā tava gatiṃ nipphattiṃ abhisambhavema pāpuṇeyyāma tayā paṭi-
10 laddham⁵ guṇaṃ paṭivijjheyāmā⁶ 'ti vadimsu.

Atha nesaṃ okāsaṃ karonto M. itaraṃ g. ā.:

ss. Karohi okāsaṃ anuggahāya
tathā hi vo kāmarāgo pahīno,
pharātha⁷ kāyaṃ vipulāya pītiyā
15 yathā gatiṃ me⁸ abhisambhavethā⁹ 'ti. 87.

Tattha pharāthā¹⁰ 'ti jhānapītiyā vipulāya kāyaṃ pharāthā¹¹ 'ti.

Taṃ sutvā te¹² saṃpaṭicchanta¹³.

40. Sabbaṃ karissāma tavānusāsaniṃ
yaṃ yaṃ tuvaṃ¹⁴ vakkhasi bhūripaṇṇa,
20 pharāma kāyaṃ vipulāyā pītiyā
yathā gatiṃ te abhisambhavemā¹⁵ 'ti g. āhaṃsu. 88.

Atha nesaṃ balakāyānaṃ¹⁶ M. pabbajjaṃ dāpetvā isi-
gaṇaṃ uyyojento

41. Katāyaṃ Vacchassa Kisassa pūjā,
25 gacchantu bhonto isayo¹⁷ sādhurūpā,
jhāne ratā bhotha sadā samāhitā,
esā ratī¹⁸ pabbajitassa setṭhā ti g. ā. 89.

Tattha gacchantū¹⁹ 'ti attano attano vasaṇaṭṭhānāni gacchantu.

¹ Ck^s -ka. ² all three MSS. -to. ³ so all three MSS. for evam pi etaṃ?

⁴ B^d paṭividdha ⁵ B^d -viddhe-. ⁶ B^d phara- ⁷ Ck^s gatimeva, B^d gati me.

⁸ B^d omits te. ⁹ B^d tati- corr. to sam-. ¹⁰ Ck^s yaṃ tvaṃ. ¹¹ B^d sabbaba-.

¹² so all three MSS. for isi? ¹³ Ck^s -tiṃ, C^s B^d -ti.

Isayo tassa¹ vacanaṃ sirasā sampaṭicchitvā² vanditvā ākāsaṃ uppatitvā sakatṭhānāni³ gamimsu. Sakko pi utṭhā-yāsanā M-assa thutiṃ katvā añjalim paggayha suriyaṃ namassanto viya M-aṃ namassamāno sapaṛiso pakkāmi.

Etam atthaṃ viditvā S. imā gāthā āha⁴:

5

49. Sutvāna gāthā paramatthasamhitā⁵

subhāsita isinā paṇḍitena

te vedajātā anumodamānā

pakkāmu devā⁶ devapuraṃ yasassino. 90.

48. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā

10

subhāsita isinā paṇḍitena,

yo koc' imā atṭhikatvā suṇeyya

labhetha pubbāpariyaṃ visesaṃ,

laddhāna pubbāpariyaṃ visesaṃ

adassanaṃ maccurājassa gacche ti. 91.

15

Tattha paramatthasamhitā⁷ ti⁸ aniccādini dipanena nibbānanissitā, gāthā imā ti idaṃ S. Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakaṃ subhāsitaṃ vaṇṇento āha, tattha atthavatīti nibbānadāyakatthena paramatthanissitā, suvyañjanā ti suparisuddhavyañjanā⁹, subhāsita ti sukathitā, atṭhikatvā ti attano atthikabhāvaṃ katvā atthiko hutvā sakkaccaṃ suṇeyya, pubbāpariyaṃ 20 ti paṭhamajjhānaṃ pubbaviseso dutiyajjhānaṃ aparaviseso tatiyajjhānaṃ aparaviseso ti evaṃ atṭhasamāpatticatumaggavasena pubbāparabhāvena ṭhitā¹⁰ visesaṃ, adassanaṃ ti pariyosāne aparavisesaṃ arahattaṃ labhitvā nibbānaṃ pāpuṇeyya, nibbānappatto hi puggalo maccurājassa adassanaṃ gato nāma hotīti.

Evam S. arahattena desanākūṭaṃ gaṇhitvā „na bhikkhave idān' 25 eva pubbe pi Moggallānassa ālāhane pupphavassaṃ vassīti" vatvā s. p. j. samodhānento

44. Sāliṣsaro Sāriputto Meṇḍissaro ca Kassapo

Pabbato Anuruddho ca Kaccāyano ca Devalo

Anusisso ca Anando Kisavaccho ca¹¹ Kolito¹²

30

Sarabhaṅgo Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti āha. 92.

Sarabhaṅgajātakaṃ.

¹ Bds sarabhaṅgasatthuno. ² Cks paṭicch-. ³ Bds sakāni vasanaṭhānāni. ⁴ Bds gāthāyo abhāsi. ⁵ Bds -saññitā. ⁶ so Cks Bds for te? ⁷ Cks -matthaṃ-, Bds -saññitā. ⁸ subhāsita - - ti wanting in Cks. ⁹ Bds omits su. ¹⁰ Bds tam.

¹¹ Cks pana. ¹² Bds add nārado udāyitthero.

3. Alambusajātaka.

Atha bravīti. Idam S. J. v. purāṇadūtiyikapalobha-
nam¹ ā. k. Vatthum Indriyajātake vitthāritarā eva. S. pana tam
bhikkhum „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti² pucchitvā
15 „saccam bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“³ purāṇadutiya-kāya 'ti
vutte „bhikkhu esā itthi tuyham anattakārikā, tvaṃ etaṃ nissāya
jhānam nāsetvā tiṇi samvaccharāṇi mūlho visaṇṇī“⁴ nipajjitvā uppan-
nāya saṇṇāya mahāparidevaṃ paridevīti⁵ vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe brāhmaṇakule nibbat-
10 titvā vayappatto sabbasippesu⁶ nipphattiṃ patvā isipabbajjam
pabbajitvā araṇṇāyatane vanamūlaphalāhāro yāpesi. Ath' ekā
migī⁷ tassa passāvaṭṭhāne sambhavamissakam tiṇaṃ khādi⁸
udakam pivi, ettaken' eva tasmiṃ paṭibaddhacittā gabbham
paṭilabbhitvā tato paṭṭhāya tattha āgantvā⁹ assamasāmate⁹
15 yeva carati. M. parigaṇhanto tam kāraṇam aṇṇāsi. Sā apara-
bhāge manussadārakam vijāyi, M. tam puttasiṇehena paṭijaggi,
Isisiṅgo ti 'ssa nāmaṃ ahosi. Atha naṃ viññūbhāvaṃ pattam¹⁰
pabbājetva attano mahallakakāle tam ādāya Nārivaṇam nāma
gantvā „tāta imasmim Himavante imehi pupphehi sadisā itthiyo
20 nāma honti, tā“¹¹ attano vasagate mahāvināsam pāpenti, tāsam
vasam nāma gantum na vaṭṭatīti“¹² ovaḍitvā aparabhāge Brahma-
lokaparāyano ahosi. Isisiṅgo pi jhānakilaṃ kilanto Himavanta-
padese vāsam kappesi ghoratapo, parimāritindriyo ahosi. Ath'
assa sīlatejena Sakkabhavanam kampi. Sakko āvajjanto tam
25 kāraṇam ñatvā „ayaṃ maṃ Sakkattā cāveyyā“¹³ 'ti „ekam
accharam pesetvā sīlam assa bhindāpessāmīti“¹⁴ sakaladevalokam
upaparikkhanto attano adḍhateyyakoṭisaṃkhānam¹⁵ paricārikā-
nam majjhe ekam Alambusam nāma accharam ṭhapetvā aṇṇam
tassa sīlam bhinditum samattham adisvā tam pakkosāpetvā
30 tassa sīlabhedam kātum āṇāpesi.

¹ Bā ukkaṇṭhitabhikkhum. ² Bā sīti. ³ Cks si. ⁴ Bā -o. ⁵ Cks -e. ⁶ Bā -ā. ⁷ Bā -itvā. ⁸ Bā katthaci āgantvā, adding tattheva tiṇaṃ khādi. ⁹ Bā assamassa-. ¹⁰ Bā viññūtappattam. ¹¹ Cks tam. ¹² Cks cāpe-. ¹³ Ck -sam-khātataṃ, C² -saṃkhānam, Bā -saṃkhātānam.

Etam¹ attham āvikaronto S. imam² g. ā.:

1. Ath' abravī brahā Indo Vatrabhū³ jayatam pitā
devakaññam parābhetvā Sudhammāya Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā ti mahā, Vatrabhū ti Vatrassa nāma asurassa abhi-
bhavitā, jayatampitā ti jayantānam sesānam tettimsāya devaputtānam piti- 5
kiccasāghanena⁴ pitā, parābhetvā ti hadayaṃ bhinditvā olokeno viya tam
paṭibālā ayan ti natvā ti attho, Sudhammāya ti Sudhammāya devasabhāya
Paṇḍukambalasilāsane nisinnu tam Alambusaṃ pakkosāpetvā idam āha:

2. Misse devā tam⁵ yācanti Tāvatisā saindakā:
isim palobhiko gaccha Isisiṅgam Alambuse ti. 94. 10

Tattha Misse ti tam ālapati, idan⁶ tassā nāman, sabbāpi pana itthiyo
purise⁷ kilesamissanena⁸ missanato missā ti vuccanti, tena sādharanena nāme-
nālapanto⁹ evam āha, isim palobhike ti isinaṃ palobhanasamatthe,
Isisiṅgan ti tassa kira matthake migasiṅgākārena dve cūlā uṭṭhahimsu, tasmā 15
evam vuccati.

Sakko¹⁰ „gaccha Isisiṅgam upasamkamitvā attano vasaṃ
ānetvā sīlam assa bhindā“ ti Alambusaṃ ānāpesi.

3. Purāyaṃ amhe acceti¹¹ vatavā brahmacariyavā
nibbānābhirato vaddho¹²
tassa maggāni ācara¹³ iti vacanaṃ ā. 95. 20

Tattha purāyaṃ ti ayaṃ tāpaso vattasampanno ca brahmacariyavā ca, so
kho pan' esa dīghayukatāya nibbānasamkhāte magge abhirato guṇavuddhiyā ca
vaddho¹⁴, tasmā yāva esa amhe nātikkamati na abhibhavitvā imambhā ṭhānā
cāveti¹⁵ tāvad eva tvaṃ gantvā tassa devalokagamanāni maggāni ācara¹⁶, yathā
idha nāgacchati evaṃ karohi ti attho. 25

Tam sutvā Alambusā gāthadvayaṃ āha:

4. Devarāja kim eva tvam, mam' eva tuvaṃ¹⁷ s' ikkhasi¹⁸:
'isim palobhike¹⁹ gaccha', santi aññāpi accharā 96.
5. Mādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane,
tāsam pi hotu pariyāyo, tāpi yantu palobhikā ti. 97. 30

¹ Bā tam. ² Bās pathamaṃ. ³ so all three MSS. and Abhidhānappadīpikā
for -hū =hā? ⁴ Cks pīti-, Bā pitukiccasā-. ⁵ Cks naṃ. ⁶ Bā idaṇca. ⁷ Bā
-sena. ⁸ Bā -missena. ⁹ Bā guṇanāmenā-. ¹⁰ Bā iti sakko. ¹¹ Bā nāceti.
¹² Bā buddho. ¹³ Bās āvara. ¹⁴ Bā vu-. ¹⁵ Ck cāpesi, Bā cāvesi. ¹⁶ Bā ava.
¹⁷ Cks tvaṃ. ¹⁸ so all three MSS. for yikkhasi? ¹⁹ Bā -bhake, Bā -bhane.

Tattha kimeva tvaṃ ti kiṃ nāma' etaṃ tvaṃ karosīti dīpeti, mameva tuvaṃ¹ sikkhasīti² imasmīm sakaladevaloke mam eva tuvaṃ ikkhasi³ aññaṃ na passasīti adhippāyena vadati, sakāro⁴ paṇ' ettha vyanjanasandhikaro, isiṃ palobhike gacchā 'ti kimkāraṇaṃ mañ ñeva evaṃ vadasīti adhippāyo, pavarā
5 cevā 'ti mayā uttaritarā c' eva, asoke ti sokarahite, nandane ti nandijanake, pariyāyo ti vāro.

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

6. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi, santi aññāpi accharā,
tādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane. 98.
- 10 7. Na tā evaṃ pajānanti pāricariyaṃ pumaṃ gatā
yādisaṃ tvaṃ pajānāsi nāri sabbaṅgasobhane⁵. 99.
8. Tvam eva gaccha kalyāṇi, itthīnaṃ pavarā c' asi,
tam eva vaṇṇarūpena vasam ānāmayissasīti⁶. 100.

Tattha pumaṃ gatā ti purisaṃ upasaṃkantā samānā purisapalobhanī-
15 pāricariyaṃ na jānanti, vaṇṇarūpenā 'ti sarīravāṇṇeṇ' eva ca rūpasampattiya
ca, ānāmayissasīti⁷ taṃ tāpasam attano vasam ānessasi.

Taṃ sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

9. Na v' āhaṃ na gamissāmi devarājena pesitā,
vihemi⁸ c' etaṃ āsāduṃ, uggatejo hi brāhmaṇo. 101.
- 20 10. Aneke nirayaṃ pattā isiṃ āsādiya⁹ janā
āpannā¹⁰ mohasaṃsāraṃ, tasmā lomāni haṃsaye ti. 102.

Tattha na vāhan ti na ve ahaṃ, vihemīti¹¹ bhāyāmi, āsāduṃ ti āsāditum, i. v. h.: nāhaṃ deva tayā pesitā na gamissāmi, na v' āhaṃ taṃ isiṃ sīlabhedanattāyā alliyitum¹² bhāyāmi, uggatejo hi so ti, āsādiya ti āsādetvā
25 mohasaṃsāraṃ ti mohena¹⁴ saṃsāraṃ, mohena isiṃ palobhetvā saṃsāraṃ āpannā¹⁵ vaṭṭadukkhe patiṭṭhitā sattā gaṇanapathaṃ atikkantā, tasmā ti tena kāraṇenāhaṃ lomāni haṃsaye ti lomāni utthāpemi, tassa kirāhaṃ sīlaṃ bhindissāmīti cintayamānāya me lomāni haṃsantīti vadati.

11. Idam vatvāna pakkāmi accharā nāma vaṇṇinī
30 missā missetum icchantī Isisiṅgaṃ Alambusā. 103.

¹ Cks tvaṃ. ² so all three MSS. for yikkha-? ³ Cks sikkhasi. ⁴ Cks yakāro.

⁵ Bđ -ṇe. ⁶ Bđ ānāyissasīti. ⁷ Cks anā-. ⁸ so Cks for bibhemi? Bđ viromi.

⁹ Bđ -ya ¹⁰ Cks -a ¹¹ Bđ viromiti. ¹² Bđ apī cāhan in the place of na

vāhaṃ. ¹³ Ck illi-. ¹⁴ Cks moha. ¹⁵ Ck Bđ -a, Ck -a corr. to -ā.

12. Sā ca nam¹ vanam oḡayha Isisiṅgena rakkhitaṃ
bimbijālakasañchannaṃ samantā aḡḡhayaḡjanam 104.
13. Pāto va pātarāsamhi udaṇhasamayam² pati
agḡiṭṭham parimajjantaṃ Isisiṅgam upāgamīti 105.
imā abhisambuddhagāthā.

5

Tattha pakkāmiti tena hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayana-
gabbhaṃ pavisitvā alaṃkaritvā Isisiṅgaṃ kilesena missetum icchanti pakkāmi,
bhikkhave sā accharā tassa assamaṃ gatā ti³, bimbijālakasañchannaṃ ti
rattakuravakavānena⁴ sañchannaṃ, pāto va pātarāsamhīti bhikkhave pātarā-
savelāya pāto va page yeva kīvape⁵ ti udaṇhasamayam⁶ patīti⁷ suri- 10
yuggamanavelāyam eva, agḡiṭṭhaṃ ti agḡisālaṃ rattipadhānam⁸ anuyunḡjitvā
pāto va nahātvā udakakiccaṃ katvā paṇṇasālāya thokaṃ jhānasukkena vitinā-
metvā nikkhamitvā agḡisālaṃ sammajjantaṃ⁹ isiṃ sā upāgami, itthivīlāsaṃ
dassenti¹⁰ tassa purato aṭṭhāsi.

Atha nam tāpaso pucchamāno āha:

15

14. Kā nu vijju-rivābhāsi osadhī viya tārakā
vicitrahatthābharaṇā¹¹ āmuttamanikuṇḡalā 106.
15. Ādiccavaṇṇasamkāsā hemacandanagandhani
saññātūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vilākā mudukā suddhā, pādā te suppatiṭṭhitā, 20
kamanā¹² kamaniyā te haranti¹³ ñeva me mano. 108.
17. Anupubbā va¹⁴ te ūrū nāganāsasamūpanā,
vimatṭhā tuyhaṃ sussonī akkhassa phalakaṃ yathā¹⁵. 109.
18. Uppalassēva kiṇjakkhā nābhi te sādhusaṇṭhitā
purā kaṇhañjanassēva dūrato patidissati. 110. 25
19. Duvidhā jātā urajā avaṇṭā¹⁶ sādhipaccudā¹⁷
payodharā appatītā addhalābusamā¹⁸ thanā. 111.
20. Dighā kambutalābhāsā¹⁹ gīvā eṇeyyakā yathā
paṇḡarāvaraṇā vaggu catutthamanasannibhā. 112.

¹ Bā tam. ² Bā uṇhesa-. ³ Bā omits ti. ⁴ Bā -vaṇṇena. ⁵ Bā atipage. ⁶
Bā udaṇhe-. ⁷ Cks pati. ⁸ C^s rattitū-, Bā rattipatanam. ⁹ Bā adds tam. ¹⁰
all three MSS. -i. ¹¹ Bā vicitta-. ¹² Bā gamanā. ¹³ Bā -ti, Cks -tim. ¹⁴
Bā ca. ¹⁵ Bā adds atha nam tāpaso pucchamāno. ¹⁶ Bā avaṇḡā? ¹⁷ Cks
paṇḡu-. ¹⁸ Bā aḡaphālu-. ¹⁹ Bā kappukalā.

21. Uddhaggā ca adhaggā ca dumaggaparimajjitā
duvijā nelasambhūtā dantā tava sudassanā. 113.
22. Apaṇḍarā lohitantā jīṇjukaphalasannibhā¹
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
- 5 23. Nātidīghā susammatṭhā² kanakaggāsamocitā³
uttamaṅgaruhā tuyhaṁ kesā candanagandhikā⁴. 115.
24. Yāvatā kasigorakkhā vaṇijānaṁ ca yā gati
isīnaṁ ca parakkantaṁ saññatānaṁ tapassināṁ — 116.
25. Na te samasamaṁ passe asmiṁ puthuvimaṇḍale⁵,
10 ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānenu taṁ mayan ti. 117.

Tattha vicitrahatthābharanā⁶ ti vicitrehi⁶ hatthābharāṇehi samannā-
gatā, hemacandanagandhinīti suvaṇṇavaṇṇacandanagandhivilepanā, saññā-
tūrū ti suvatṭitaghanaūru sampannaūrulakkhanā⁷, vilākā ti saṁkhittamajjhā⁸,
mudukā ti mudusukhumālā⁹, suddhā ti nimmalā, suppatitṭhitā ti samaṁ
15 paṭhavīṁ phussantā suttu paṭitṭhitā, Kamanā¹⁰ ti gacchamānā¹¹, kamanīyā
ti kantā kāmatabbayuttakā, haranti¹² ñeva me mano ti ete evarūpā¹³
paramena itthivilāseṇa caṁkamantiyā tava padā mama cittaṁ haranti yeva,
vimatṭhā ti visālā, sussonīti sundarasonī, akkhassā¹⁴ ti suvaṇṇaphalakaṁ¹⁴
viya visālā te sonīti vadati, uppallasēva kiṇṇakkhā¹⁵ ti nīluppalakannikā
20 viya, kanhāñjanassevā¹⁶ ti sukhumaṅgalomācītattā evaṁ āha, duvidhā
ti gāthā thāne vaṇṇaṁ vadanto¹⁷ āha, te hi dve hutvā ure jātā vaṇṇassa abhāvā
avaṇṇā ure laggā eva hutvā suttu nikkhantattā sādhuṇaccudā¹⁸ payassādhā-
ranato¹⁹ payodharā, appatītā ti na-ppatītā amilātātāya²⁰ vā anabbhūnatātāya²¹
vā na anto²² pavitṭhā ti appatītā, suvaṇṇaphalake kṣapitasuvaṇṇamayavattā-
25 lābuno²³ addhena sadisatāya addhalābusamānā thanā eṇeyyakā yathā ti
eṇimigassa hi²⁴ dīghā ca vattā ca gīvā sobhati evaṁ tava gīvā²⁵ thoḥaṁ dīghā
kambutalābhāsa²⁶ suvaṇṇāliṅgatalasannibhā gīvā ti attho, paṇḍarāvaranā
ti dantāvaranā, catutthamanasannibhā ti catutthamano vuccati catuttha-
vatthubhūtā²⁷ jivhā, abhirattabhāvena jivhāsadisā te oṭṭhapariyosāṇe ti vadati,
30 uddhaggā ti hetthimadantā, addhaggā ti uparimadantā, dumaggapari-

¹ Ck jīṇjūka-, Cs jīndhuka-. ² Cks susama-, Bd susamapṭhā. ³ Bds -kabyā?

⁴ Bd -itā. ⁵ Bd pathavī-. ⁶ Bd vicitt-. ⁷ Cks -ne. ⁸ Cks -majjhe, Bd -majhā.

⁹ Cks -e. ¹⁰ Cs kāmānā, Bds gamanā. ¹¹ so all three MSS. ¹² Cks garahantiṁ.

¹³ Bd -pena. ¹⁴ Bd sundaravaṇṇassasuvaṇṇassapalakaṁ. ¹⁵ Bd kiṇṇikkhā. ¹⁶

Ck kanhāja-, Cs kaṇṭabhaja-. ¹⁷ Ck gāthā ne vaṇṇaṁ-, Bd kathaṁ thāne

vaṇṇayanto. ¹⁸ Cks paṇḍudā. ¹⁹ Bd -ssa-. ²⁰ Cks amiyāmānatāya. ²¹ Cs

-tatayā, Bd anubbhannatātāya. ²² Cks add na ²³ Cks -mayācabundo. ²⁴ Cks

omit hi. ²⁵ Cks omit gīvā. ²⁶ Bd adds ti. ²⁷ Cs catutthabhūtā, Bd catuttha-

manavattubhūtā.

majjitā ti dantakaṭṭhaparimajjitā¹ parisuddhā, duvijā ti dvijā, nelasam-
bhūtā ti niddosesu hanumaṇṣapariyosānesu sambhūtā, apaṇḍarā ti kaṇhā,
lohitantā² ti rattapariyantā, jiṇṇukaphalasannibhā ti rattatṭhāne jiṇṇuka-
phalasadisā, sudassanā ti passantānain atittakarā³ pañcappasādasamannāgatā,
nātidighā ti pamāṇayuttā, susammatṭhā ti suṭṭhu sammattṭhā, kana- 5
kaggā⁴ samocitā ti kanakaggā⁴ vuccati suvaṇṇaphanikā tāya⁵ gandhatelaṇ⁶
ādāya paharitā⁷ suracitā⁸, kasigorakkhā ti iminā kasī⁹ ca gorakkhaṇ ca
nissāya jīvanasatte¹⁰ dasseti, yā gatitī¹¹ yattikā¹² nipphatti, parakkantaṇ
ti yattakaṇ isinaṇ parakkantaṇ¹³, vitthārikatā¹⁴ imasmim Himavante yattakā
isayo vasantitī attho, na te samasaman ti tesu sabbesu ekam pi rūpalilā- 10
vijāsādisamatāya¹⁵ tāya¹⁶ samam na passāmi, ko vā tvaṇ ti idaṇ tassā itthi-
bhāvaṇ ti jānanto pi purisavohāravasena pucchī.

Evam pādato paṭṭhāya yāva kesā attano vaṇṇaṇ bhāsante
tāpase Alambusā tuṇhī hutvā tassa kathāya yathānusandhiṇ
gatāya tassa sammūḷhabhāvaṇ ṇatvā 15

26. Na pañhakālo bhaddan te Kassap' evaṇ gate sati,
ehi samma ramissāma ubho amhākaṇ assame,
ehi¹⁷ taṇ upagūhissam ratīnaṇ kusalo bhavā 'ti g. ā. 118.

Tattha Kassapevaṇ gate satitī Kassapagotta evaṇ¹⁸ tava citte
pavatte sati pañhakālo na hoti, sammā 'ti vayassa¹⁹, ratīnaṇ ti pañca- 20
kāmaguṇaratīnaṇ.

Evam vatvā Alambusā cintesi: „nāyaṇ mama ṭhitāya²⁰
hatthapassaṇ²¹ āgamiṇsati, gacchantī viya bhavissāmīti²²“ sā
itthimāyāya kusalatāya tāpasam kampetvā āgatamaggābhi-
mukhī²³ pāyāsi. 25

Taṇ atthaṇ pakāsento Satthā:

27. Idaṇ vatvāna pakkāmi accharā kāmavaṇṇinī
missā missetum icchantī Isisiṅgaṇ Alambusā ti g. ā. 119.

¹ Bā dantaotthapari-. ² Bā lohitan. ³ Bā atitti-. ⁴ Bā -kabyā. ⁵ Ck -phani-
kāya, Bā -palikātāya. ⁶ Ck -tela, C -kelam, Bā -tesam. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā
sucaritā. ⁹ Ck -i, C -ī. ¹⁰ Bā jīvanakasatte. ¹¹ Ck gati, C gaṇī. ¹² Bā
yattā. ¹³ Ck -ta. ¹⁴ Bā -ritakatvā? ¹⁵ Bā -līlā-. ¹⁶ Bā tassa. ¹⁷ C
adds ca, Ck ma. ¹⁸ ehi samma - - - evaṇ wanting in Bā. ¹⁹ Ck cayassa,
Bā piyavacanaṇ mā lapanametaṇ. ²⁰ Ck ṭhitassa, Bā mayi ṭhitāya. ²¹ Bā
-pāsam. ²² Bā gamiṇsati. ²³ Bā -khaṇi.

Atha naṃ tāpaso gacchantiṃ disvā „ayaṃ gacchatīti“
attano dandhaparakkamaṃ¹ mandagamanāṃ chinditvā vegena
dhāvitvā kesesu hatthena parāmasi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 5 28. So ca vegena nikkhamma chetvā dandhaparakkamaṃ²
tam uttamāsu venīsu ajjhāpatto parāmasi. 120.
29. Tam udāvattaṃ kalyāṇī palissajī³ susobhanā⁴
cavi tamhi⁵ brahmacariyā⁶ yathā taṃ atha tositā. 121.
30. Manasā⁷ āgamā Indaṃ vasantāṃ Nandane vane,
10 tassā saṃkappam aṇḍāya Maghavā devakuṇjaro
pallamkaṃ paliṇī khippaṃ sovaṇṇaṃ sopavāhanaṃ 122.
31. Sauttaracchadapaṇḍasaṃ⁸ saḥassapaṭiyatthataṃ⁹,
taṃ enaṃ tattha dhāresi ure katvāna sobhanā. 123.
32. Yathā ekamuhuttaṃ va tīpi vassāni dhārayi
15 vimado tihi vassehi paṭibujjhivāna¹⁰ brāhmaṇo. 124.
33. Addasāsi harīrukkhe¹¹ samantā¹² aggiyāyanaṃ
navapattavanaṃ phullaṃ kokilagaṇaghositaṃ¹³. 125.
34. Samantā paviloketvā¹⁴ rudam assūni vattayī,
na juhe na jape mante, aggihuttaṃ a hāpitaṃ. 126.
20 35. Ko nu me pāricariyāya pubbe cittaṃ palobhayi
araṇṇe me viharato yo me tejā ha sambhataṃ¹⁵
nānāratana-paripūraṃ nāvaṃ va gaṇhi aṇṇave ti. 127.

Tattha ajjhāpatto ti sampatto, tamudāvattaṃ¹⁶ kalyāṇīti taṃ
kese parāmasitvā ṭhitaṃ isiṃ udāvattitvā nivattitvā kalyāṇadassanā sā suṭṭhu
25 sobhanā, palissajīti āliṅgi, cavi tamhi¹⁷ brahmacariyā yathā taṃ
atha tositā ti bhikkhave tassa isiṇo tāvad eva jhānaṃ antaradhāyi, tasmim
tamhā jhānā brahmacariyā cavite yathā taṃ Sakkena patthitaṃ¹⁸ tath' eva
ahosi, atha Sakkassa patthanāsamiddhabhāvaṃ¹⁹ viditvā sā devakaṇḍā tositā,
tassa tena brahmacariyāvināsa²⁰ saṇjanitapiti pāmojjakata²¹ ti attho, manasā
30 āgamā ti sā taṃ āliṅgitvā ṭhitā aho vata Sakko pallamkaṃ peseyyā 'ti evaṃ²²
pavattena manasā Indaṃ āgamā, Nandane ti nandijananasamattatāya
Nandanavanasaṃnikhāte Tāvatisabbhavane vasantāṃ, devakuṇjaro ti Deva-

¹ B^d daddhu-. ² B^d daddha-. ³ C^k palissapī, B^d palissajji. ⁴ B^d ssusobhaṇi.

⁵ B^d tehi. ⁶ C^k -yāya. ⁷ C^k sā ma-. ⁸ B^d -sa. ⁹ C^k -sattatāṃ, C^s -yatta-
taṃ, B^d yatthakaṃ. ¹⁰ B^d parivijjhivāna. ¹¹ B^d haritaru-. ¹² B^d samannā.

¹³ C^k -lā-. ¹⁴ C^k paṭi-. ¹⁵ so C^k; C^s tejābhasam-, B^d tejābhasambhū-. ¹⁶
all three MSS. -tta. ¹⁷ B^d tehi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ B^d -nāyasamī-.

²⁰ B^d -yāvanāsane. ²¹ B^d -mejjā, omitting katā. ²² C^k eva.

seṭṭho, pahīṇīti¹ pesesi, pāhīṇīti² pi pātho, sopavāhanan ti sapari-
vāsam, sauttaracchadapaññāsan ti paññāsāya uttaracchadehi paṭicchāditaṃ,
sahassapaṭiyatthatan ti sahassadibbakojavatthataṃ³, tamenam tatthā⁴ 'ti
taṃ Isisiṅgaṃ tattha dibbapallamaṃ nisinnā sū ure⁵ katvā dhāresi, tīṇi
vassānīti⁶ ekaṃ⁷ muhuttaṃ viya manussagāṇanāya tīṇi vassāni taṃ ure 5
nipajjāpetvā tattha nisinnaṃ⁸ dhāresi, vimado ti nimmodo vigātavisaññabbāvo,
so hi tīṇi saṃvaccharāni visañño sayitvā pacchā paṭiladdhasañño pabujjhi⁹,
tasmiṃ pabujjhamāne hatthādīphandanam diṣvā va Alambusā tassa pabujjhana-
bhāvaṃ ñatvā pallamikaṃ antaradhāpetvā sayam pi antarabhi¹⁰ aṭṭhāsi,
addasāsīti¹¹ assamapadam olokento kena nu kho 'mhi sīlavināsanam¹² 10
pāpito ti cintetvā mahantena saddena paridevamāno addasa¹³, harīrukke¹⁴
ti aggiyāyatanasamkhātā¹⁵ aggisālam samantā parivāretvā tthe haritapatte¹⁶
rukke, navapattavanan ti taruṇehi navapattehi saṃchannaṃ vanaṃ,
rudan ti paridevanto, na juhe na jape¹⁷ mante¹⁸ ti ayam assa pari-
devanagāthā, ahāpitan ti hāpitaṃ, akāro¹⁹ upasaggamattaṃ, pāricariyāyā 15
'ti ko nu kilesapāricariyāya ito pubbe mama cittaṃ palobhayīti paridevati,
yo²⁰ me tejāhasambhataṃ²¹ ti hakāro²² nipātamattaṃ yo mama samapa-
tejena sambhataṃ²³ jhānaguṇaṃ nānāratanaṃ punṇaṃ²⁴ mahapṇave nāvaṃ viya
gaṇhi vināsaṃ pāpesi ko nām' eso ti paridevi²⁵.

Taṃ sutvā Alambusā cintesi: „sac' āhaṃ na kathessāmi 20
ayam me abhisapissati, hand' assa kathessāmīti“ sā dissa-
mānena²⁶ kāyena thatvā

36. Ahan te pāricariyāya devarājena pesitā

avadhi²⁷ cittaṃ cittena, pamādā tvaṃ na bujjesi g. ā. 128.

So tassā kathaṃ sutvā pitarā dinnaovādaṃ²⁸ saritvā 25
„pitu vacanam akatvā mahāvināsaṃ patto 'mhīti“ paridevanto
catasso gāthā abhāsi:

37. Imāni kira maṃ tāto Kassapo anusāsate²⁹:

kamalāsaris' itthiyo³⁰, tāyo bujjesi māṇava, 129.

38. Ure gaṇḍāyo bujjesi, tāyo bujjesi māṇava, 30

icc-ānusāsi man tāto yathā maṃ anukampako. 130.

¹ Bā pā-, Ck^s pahīṇīti. ² Ck^s pahīṇīti, C^s pahīṇīti. Bā pahīṇīti. ³ Bā -kaṃ.

⁴ Bā uttare. ⁵ Ck^s omīti vassānīti. ⁶ Bā eka. ⁷ Bā -nnā. ⁸ Bā -itvā adda-
sāsīti. ⁹ Bā -itvā. ¹⁰ Bā adda so. ¹¹ Bā -nāsaṃ. ¹² Bā -sāsi. ¹³ Bā
haritaru-. ¹⁴ Ck^s aggiyāyana-. ¹⁵ Bā -tta. ¹⁶ Bā jappe. ¹⁷ Ck^s -to. ¹⁸

Bā ā-. ¹⁹ Ck^s ye. ²⁰ Ck^s -bhasamahatan, Bā -hasambhutan. ²¹ C^s bhākāro.

²² Bā -bhūtaṃ. ²³ Bā -pari punṇaṃ mahantaṃ. ²⁴ Bā -vati. ²⁵ Ck^s dissa-,

mānena, Ck^s disassamānena, Bā disamānena. ²⁶ so C^s for -dhiṃ? Ck^s Bā -dhi.

²⁷ Bā dinnaṃ-. ²⁸ Bā -ti. ²⁹ Ck^s kamma-, Bā kamalāsiripittiso.

39. Tassāhaṃ vacanaṃ nākaṃ pitu vaddhassa¹ sāsanam,
araññe nimmanussamhi sv-ājja-jjhāyāmi² ekako. 131.

40. So 'haṃ tathā karissāmi, dhi-r-atthu jīvitenā me,
puna vā tādiso hessaṃ, maraṇaṃ³ me bhavissatīti. 132.

5 Tattha imānāti imāni vacanāni, kamalāsarisiṭṭhiyo⁴ ti kamalā⁵
vuccati nāri phullatāya⁶, pupphasadisa itthiyo, tāyo bujjhesīti⁷ māṇava
tāyo jāneyyāsi, nātvā dassanapathaṃ agantvā⁸ palāyeyyāsi⁹, yāni evarūpāni
vacanāni tadā maṃ tāto anusāsati imāni kira tānīti¹⁰, ure gaṇḍāyo ti
10 uramhi dvīhi dvīhi¹¹ gaṇḍehi camanūgatāyo, tāyo bujjhesīti¹² tāyo attano
vasagate¹³ vināsaṃ pāpentīti jāneyyāsi¹⁴, nākaṃ ti nākarīṇaṃ, jhāyāmīti
pajjhāyāmi¹⁵ paridevāmi, dhiratthu jīvitenā me ti dhi-r-atthu garahitaṃ
mama jīvitaṃ¹⁶, jīvitenā me ko attho, puna vā ti tathā karissāmi yathā puna
tādiso¹⁷ na bhavissāmi, naṭṭhajjhānaṃ¹⁸ uppādetvā vītarāgo bhavissāmi,
maraṇaṃ¹⁹ me bhavissatīti.

15 So kāmarāgaṃ²⁰ pahāya²¹ jhānaṃ uppādesi. Ath' assa
samaṇatejaṃ disvā jhānassa ca uppāditabbhāvaṃ nātvā Alam-
busā bhītā khamāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā dve gāthā²² abhāsi:

41. Tassa tejaṃ ca viriyaṃ ca dhitiṃ ca nātvā avatthitaṃ
20 siraśa aggahi pāde Isisiṅgaṃ Alambusā. 133.

42. Mā me kujjhi²³ mahāvīra, mā me kujjhi²⁴ mahāsi²⁵,
mahā attho mayā ciṇṇo tidasānaṃ yasassināṃ,
tayā pakampitaṃ āsi sabbāṃ devapuraṃ tadā ti. 134.

Atha naṃ so „khamāmi te bhadde, yathāsukhaṃ gacchā“
25 'ti vissajjento

43. Tāvatiṃsā ca ye devā tidasānaṃ ca Vāsavo
tvaṃ ca bhadde sukhī hohi,
gaccha kaññe yathāsukhaṃ ti g. ā. 135.

Sā taṃ vanditvā ten' eva suvaṇṇapallaṇkena deva-
30 puraṃ gatā.

¹ B^d vuḍḍh-. ² B^d svaṃjjajjhā-. ³ C^{ks} add vā. ⁴ C^{ks} kamma-, B^d kamalāsiriṭṭhiyo.
⁵ C^{ks} kammalā. ⁶ C^k phalla, B^d phullatātāsaṃ. ⁷ B^d bujjha-. ⁸ B^d ā-. ⁹ B^d
malāpeyyāsīti. ¹⁰ B^d tāni ¹¹ B^d omits one dvīhi. ¹² B^d bujjhasīti māṇava.
¹³ B^d sasaṇi-. ¹⁴ B^d omits jā-. ¹⁵ C^k omits pa-, B^d has sajjhā-. ¹⁶ C^{ks}
omits ji-. ¹⁷ B^d adds vā ¹⁸ B^d naṭṭhajjhā-. ¹⁹ B^d adds vā. ²⁰ C^{ks} -gaṃ.
²¹ B^d adds puna. ²² B^d -āyo. ²³ B^d -a. ²⁴ B^d -e.

Tam attham pakāsento S. tisso gāthā abhāsi:-

44. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
aṇḍalim¹ paggaheṭvāna tamhā ṭhānā apakkami. 136.
45. Yo ca tassāsi² pallaṃko sovaṇṇasopavāhana³
saṭṭaracchadapaṇṇāso⁴ saḥassapaṭiyatthato⁵
tam eva pallaṃkam āruya agā devāna santike. 137.
46. Tam okkam iva āyantim⁶ jalantaṃ vijjutaṃ yathā
patito sumano vitto devindo⁷ adadā varan ti. 138.

5

Tattha okkamivā⁸ ti dipam⁹ viya, patito ti ādhi pi tuṭṭhākāro va
dassito⁹, adadā varan ti āgantvā vanditvā ṭhitāya tuṭṭho varam adāsi. 10

Sā tassa santikā¹⁰ varam gaṇhantī osānagātham ā.:

47. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
na isipalobhiyam¹¹ gacche, etaṃ¹² Sakka varam vare ti. 139.

Tass' attho: Sakka devarāja sace me tvaṃ varam ado puna isipalobhikāya
na gaccheyyaṃ mā maṃ etadattāya pahieyyāsi etaṃ varam varemīti. 15

S. tassa bhikkhuno i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu
sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā Alambusā purāṇadutiyaikā ahoṣi,
Isiṅgo ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā mahāsi aham evā¹³ ti. Alam-
busajātakam.

4. Saṅkhaṭṭapāṭaṭaka.

90

Ariyāvakaṣo sīti. Idam S. J. v. uposathakammaṃ ā. k.
Tadā hi S. „uposathike upāsake sampahamsetvā porāṇakapaṇḍitā
mahatim¹³ nāgasampattim¹⁴ pahāya uposatham upavasimsu yevā¹⁵ ti
vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa rañño
aggamahesiyā kucchinihi nibbatti, Duyyo dhaṇo ti 'ssa nāmaṃ
karimsu. So vayappatto Takkaṣilāya¹⁶ sippam¹⁶ uggaṇhitvā
āgantvā pitaram addasa. Atha naṃ pitā rajje abhisinḍitvā isi-

25

¹ Bā -ī. ² Bā tassābhi. ³ C^s -ṇṇāso-, Bā -ṇṇoso-. ⁴ Bā sam-. ⁵ Bā -ko. ⁶
C^s Bā -ti. ⁷ C^k cino, C^s citto. ⁸ Bā dipakam. ⁹ C^k va ssito. ¹⁰ Bā -ke.
¹¹ Bā -itam. ¹² C^k evam. ¹³ C^s Bā -ti. ¹⁴ C^k -ī, Bā -ī. ¹⁵ Bā -yam. ¹⁶ Bā sabbasippam.

pabbajjaṃ pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa¹ tikkhattuṃ
 pitu santikaṃ agamāsi², mahālābhasakkāro udapādi. So tena³
 palibodhena kaṣiṇaparikkammamattam pi kātum asakkonto cin-
 tesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena
 5 imaṃ jaṭaṃ bhinditum, puttassa anārocetvā va aññattha ga-
 missāmīti“ so kañci⁴ ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadha-
 ratṭham atikkamitvā Mahimsakaratṭhe⁵ Saṃkhapāladaḥato
 nāma nikkhantāya Kaṇṇapennāya⁶ nadiyā nivattane Candaka-
 pabbataṃ nissāya⁷ paṇṇasālaṃ katvā tattha⁸ vasanto kaṣiṇa-
 10 parikkammaṃ katvā jhānābhinnāṃ⁹ nibbattetvā uñchācariyāya
 yāpesi. Tam enaṃ Saṃkhapālo nāma nāgarājā mahantena
 parivārena Kaṇṇapennanadito¹⁰ nikkhamitvā antaranarā upa-
 saṃkamati, so tassa dhammaṃ deseti¹¹. Ath' assa putto
 pitaraṃ datṭhukāmo gatattṭhānaṃ ajānanto anuvijjāpetvā¹²
 15 „asukatṭhāne nāma vasatīti“ ñatvā tassa dassanatthāya
 mahantena parivārena tattha gantvā ekamante¹³ khandhāvāraṃ
 nivesetvā¹⁴ katipayehi amaccehi saddhiṃ assamapadābhimukho
 pāyāsi. Tasmim̐ khaṇe Saṃkhapālo mahantena parivārena dh.
 suṇanto nisīdi, so taṃ rājānaṃ āgacchantam̐ disvā isiṃ van-
 20 ditvā utṭhāya¹⁵ pakkāmi. Rājā pitaraṃ vanditvā paṭisanthāraṃ
 katvā nisīditvā pucchi: „bhante katararājā nāma' esa tumhākaṃ
 santikaṃ āgato“ ti. „Tāta Saṃkhapālanāgarājā nāma' eso“
 ti. So tassa sampattim̐ nissāya nāgabhavane lobhaṃ
 katvā katipāham vasitvā pitu bhikkhāhāraṃ nibaddhaṃ dā-
 25 petvā¹⁶ attano nagaram eva gantvā catūsu dvāresu dānasālaṃ¹⁷
 kāretvā¹⁸ sakala-Jambudīpaṃ khobhento¹⁹ dānaṃ datvā silaṃ
 rakkhितvā uposathakammaṃ²⁰ katvā nāgabhavanaṃ patthetvā
 āyupariyosāne nāgabhavane nibbattitvā Saṃkhapālanāgarājā

¹ Bḍ divase divase. ² Bḍ ā-. ³ Bḍ teneva. ⁴ Bḍ kiñci. ⁵ Cks mahiseka-. ⁶ Bḍ kaṇṇavannāya. ⁷ Cs Bḍ upani-. ⁸ Cks omit tattha. ⁹ Bḍ -ññā. ¹⁰ Bḍ kaṇṇavanna-. ¹¹ Bḍ -si. ¹² Cks -vijjhā-, Bḍ anuvicārapetvā. ¹³ Bḍ -taṃ. ¹⁴ Bḍ nivā-. ¹⁵ Bḍ utṭhāyāsanā. ¹⁶ Ck nibaddhāpetvā, Cs nioddhāpetvā, Bḍ nibandham dā-. ¹⁷ Bḍ -lāyo. ¹⁸ Bḍ kārapetvā. ¹⁹ Bḍ saṃkhobbhanto. ²⁰ Bḍ -thavāsaka-.

ahoṣi. So gacchante' kāle tāya sampattiyā vippatīsārī hutvā
 tato paṭṭhāya manussayoniṃ paṭthento uposathavāsaṃ vasi,
 ath' assa nāgabhavane vasantassa uposathavāso na sampajjati,
 sīlavināsaṃ pāpuṇāti, so tato paṭṭhāya nāgabhavanā nikkha-
 mitvā Kaṇṇapennāya² avidūre mahāmaggassa ca ekapadika- 5
 maggassa ca antare ekaṃ vammikaṃ parikkhipitvā uposathaṃ
 adhiṭṭhāya samādinnaṣilo „mama cammena atthikā³ camma-
 maṃsādīhi⁴ atthikā maṃsādīni⁵ harantū“ 'ti attānaṃ dāna-
 mukhe vissajjettvā vammikamatthake nipanno samanadhammaṃ
 karonto cātuddase⁶ pannaṃ vasiṭvā pāṭipade⁷ nāgabhāvaṇaṃ 10
 gacchati. Tasmiṃ ekadivasaṃ evaṃ sīlaṃ samādiyitvā ni-
 panne⁸ paccantaḡāmaṃ vasiṭvā soḷasa janā „maṃsaṃ āharissāma“
 'ti āvudhahatthā araṇṇe carantā⁹ kiñci alabhitvā nivattā¹⁰ taṃ
 vammikamatthake nipannaṃ disvā „mayāṃ ajja godhapotakaṃ
 pi na labhimha, imaṃ nāgārājānaṃ vadhitvā khādissāma“ 'ti 15
 cintetvā „mahā kho paṇ' esa, gayhamāno palāyeyyāpi¹¹, yathā
 nipannaṃ eva taṃ¹² bhogesu sūlehi vijjhittvā dubbalaṃ katvā
 gaṇhissāma“ 'ti sūlāni ādāya upasaṃkamimsu. B-assāpi
 sarīraṃ mahantaṃ ekadoṇikaṃ āvappamaṇaṃ vattetvā¹³ ṭhapita-
 sumanapupphadāmaṃ viya jīṇḍukaphalasannibhehi akkhīhi 20
 jayasumanapupphasadisena sīsena samannāgataṃ¹⁴ ativiya so-
 bhati, so tesāṃ soḷasannaṃ janānaṃ padasaddena bhoganta-
 rato sīsaṃ nīharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe
 āgacchante disvā cintesi: „ajja mayhaṃ manoratho matthakaṃ
 pāpuṇissati, ahaṃ attānaṃ dānamukhe niyyādetvā viriyaṃ 25
 adhiṭṭhahitvā nipanno, ime me sarīraṃ sattīhi koṭṭetvā¹⁵
 chiddavichiddaṃ karonte kodhavasena akkhīni ummīletvā na
 olokessāmīti¹⁶“ attano sīlabhedabhayaena dāhaṃ adhiṭṭhānaṃ¹⁷

¹ C^s B^d repeat ga-. ² C^k -pinnāya, B^d -vaṇṇāya. ³ B^d omits cammena atthikā.

⁴ C^s cammaṃ-. ⁵ B^d cammamāṃsā-. ⁶ C^s -sī. ⁷ C^s -pāde, B^d paṭipāde.

⁸ C^s -o. ⁹ B^d vicaranta. ¹⁰ B^d nikkhamantā. ¹¹ B^d -ti, B^s palāyeyyāte. ¹²

C^k evaṃ naṃ. ¹³ C^s vaṭṭe-. ¹⁴ B^d -to. ¹⁵ C^s B^d koṭe-. ¹⁶ B^d -eyyāmīti.

¹⁷ B^d omits adhi-.

adhittāya sīsam bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha
 nam te upagantvā naṅgutthe gahetvā kaḍḍhantā bhūmiyaṃ
 pātetvā tikkhasūlehi¹ atthasu thānesu vijjhitvā sakaṇṭakā²
 kālavettayatthiyo pahāramukhehi pavesetvā atthasu thānesu
 5 kaceh' ādāya³ maggaṃ paṭipajjimsu. M.⁴ sūlehi vijjhanato
 paṭṭhāya ekaṭṭhāne pi kodhavasena akkhini ummiletvā te na
 olokesi, tassa atthahi kaceh' ādāya⁵ niyyamānassa sīsam olam-
 bitvā bhūmiyaṃ pahari. Atha nam „sīsam assa olambatīti“
 mahāmagge nipajjāpetvā taruṇasūlena nāsāpute⁶ vijjhitvā
 10 rajjukaṃ pavesetvā sīsam ukkhipitvā ca koṭiyaṃ⁷ laggetvā
 puna⁸ ukkhipitvā maggaṃ paṭipajjimsu. Tasmim̐ khaṇe Vide-
 haratthe Mithilanagaravāsī Ālāro nāma kuṭumbiko pañca sa-
 kaṭasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhoja-
 putte B-aṃ tathā gaṇhitvā gacchante disvā tesam̐ soḷasannam
 15 pi soḷasahi vāhagoṇehi saddhiṃ pasataṃ pasataṃ suvaṇṇa-
 māsaḥ sabbesaṃ nivāsanapārūpaṇāni bhariyānaṃ pi tesam̐
 vatthābharāṇāni datvā vissajjāpesi. So nāgabhavanaṃ gantvā
 tattha papañcaṃ akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā
 Ālāraṃ upasaṃkamitvā nāgabhavanassa vaṇṇaṃ kathetvā taṃ
 20 ādāya nāgabhavanaṃ gantvā tīhi⁹ nāgakaṇṭhāsatehi saddhiṃ
 mahantaṃ assa yasaṃ datvā dibbehi kāmehi santappesi.
 Ālāro nāgabhavane ekaṃ¹⁰ vassaṃ vasitvā dibbe¹¹ kāme
 paribhuñjitvā „icchāṃ ahaṃ samma pabbajitun“ ti nāgarā-
 jassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gahetvā nāgabhavanato
 25 Himavantapadesaṃ gantvā pabbajitvā tattha ciraṃ vasitvā
 aparabhāge cārikaṃ caranto Bārāṇasim̐ patvā¹² rājuyyāne va-
 sitvā punadivase bhikkhāya nagaraṃ pavisitvā rājadvāraṃ aga-
 māsi¹³. Atha nam̐ Bārāṇasirājā disvā iriyāpathe pasīditvā
 pakkosāpetvā paṇṇattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabhojanaṃ

¹ Bā tikkhi. ² Bā -ka. ³ Cā kacehā ādāya, Bā kajeṇādāya. ⁴ Cā -e. ⁵
 Bā kajeṇi ā-. ⁶ Bā nāsāputaṃ. ⁷ Bā kajaḥ. ⁸ Bā adda pi. ⁹ Cā tīhi.
¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā dipa. ¹² Bā gantvā. ¹³ Bā -ā.

bhojetvā aññatarasmim nīce āsane nisinno vanditvā tena sad-
dhiṃ sallapanto paṭhamam g. ā.:

1. Ariyāvakaṣo si pasannanetto
maññe bhavam pabbajito kulamhā,
kathan nu vittāni¹ pahāya bhoge
pabbaji² nikkhamma gharā sapaññā³ 'ti. 140. 5

Tattha ariyāvakaṣosīti niddosasundarasarīravakaṣo abhirūpo sīti attho⁴
pasannanetto ti pañcahi pasādehi yuttanetto, kulamhā ti khattiyabrāh-
manakulā vā seṭṭhikulā vā pabbajito sīti maññāmi. kathan nū 'ti kena nu
kāraṇena kiṃ ārammaṇam katvā dhaṇaṃ ca upabhoze ca pahāya gharā nikkha- 10
mitvā pabbajito si sapaññā⁴ paṇḍitapurisā⁵ 'ti pucchati.

Tatoparam tāpasassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena
gāthānam sambandho veditaḥ:

2. Sayam vimānam naradeva disvā
mahānubhāvassa mahoragassa
disvāna puññānam mahāvipākam
saddhāyāham pabbajito 'mhi rāja. 141. 15
3. Na kāmakāmā na bhayā na dosā
vācam musā pabbajitā bhaṇanti,
akkhāhi me pucchito etam attham,
sutvāna me jāyihiti-ppasādo⁵. 142. 20
4. Vaṇijja⁶ raṭṭhādhipa gacchamāno
pathe addasāsim hi milācaputte⁷
pavaṭṭakāyam⁸ uragam mahantaṃ
ādāya gacchante pamodamāne⁹. 143. 25
5. So 'ham samāgama janinda tehi
saṃhaṭṭhalomo¹⁰ avacasmi¹¹ bhīto:
kuhiṃ ayaṃ nīyati bhīmakāyo,
nāgena kiṃ kāhatha bhojaputtā. 144.

¹ Bā ci-. ² C^s pabbajja ³ Bā -o. ⁴ Bā -o ti ⁵ C^s mehi jāyihiti-, Bā me
jāyiti. ⁶ Bā vāṇijjam. ⁷ C^s bhīlāca- corr. to calāca, Bā bhojana pu-. ⁸ Bā
pavaḍha-. ⁹ Bā -o. ¹⁰ Bā^s pah-. ¹¹ Bā avacasī, C^s avacasim.

6. Nāgo ayaṃ nīyati bhojanatthaṃ
pavaṭṭakāyo¹ urago mahanto,
sāduṃ ca thūlaṃ ca muduṃ ca maṃsaṃ
na tvaṃ ras' amñāsi Videhaputta. 145.
- 5 7. Ito mayaṃ gantvā sakaṃ niketanaṃ²
ādāya satthāni vikopayitvā
maṃsaṃ bhokkhāma pamodamānā,
mayaṃ hi vo sattavo pannagānaṃ. 146.
8. Sace ayaṃ nīyati bhojanatthaṃ
10 pavaṭṭakāyo¹ urago mahanto
dadāmi vo balivaddāni soḷasa,
nāgaṃ imaṃ muñcatha bandhanasmā. 147.
9. Addhā hi no bhakkho ayaṃ manāpo
bahū³ ca no uragā⁴ bhuttapubbā⁵,
15 karoma te taṃ vacanaṃ Aḷāra,
mittaṃ ca no hohi Videhaputta. 148.
10. Tad assu⁵ te bandhanā mocayimsu
yaṃ natthuto paṭimokkh' assa pāse,
mutto ca so bandhanā nāgarājā
20 pakkāmi pācīnamukho muhuttaṃ. 149.
11. Gantvāna pācīnamukho muhuttaṃ
puṇṇehi nettehi palokayī maṃ,
tad ass' ahaṃ piṭṭhito anvagañchim
dasaṅguliṃ añjaliṃ paggahevā. 150.
- 25 12. Gacch' eva⁵ kho tvaṃ taramānarūpo,
mā taṃ amittā punar aggahesuṃ,
dukkho hi luddehi punā samāgamo,
adassanaṃ bhojaputtāna⁷ gaccha. 151.
13. Agamāsi so rahadaṃ vipasannaṃ
30 nīlobhāsaṃ ramaṇiyaṃ sutitthaṃ

¹ B^d pavaḍha-. ² B^d niketaṃ. ³ C^{ks} -uñ. ⁴ B^d -o. ⁵ so all three MSS.
C^{ks} gacchea. ⁷ C^s B^d -naṃ, C^k -namna

samotataṃ¹ jambuhi vetasāhi²,
pāvekkhi nittinṇabhayo³ patīto. 152.

14. So taṃ pavissa⁴ nacirassa nāgo
dibbena⁵ me pātur ahū janinda,
upaṭṭhahī maṃ pitaraṃ va putto
hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇanto. 153.
16. Tvaṃ me si mātā ca pitā ca Alāra⁶
abbhantaro pānadado saḥāyo,
sakaṇ ca iddhiṃ paṭilābhito smi,
Alāra passa me nivesanāni
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ⁷ viya Vāsavassā⁸ 'ti. 154.

Tattha vimānaṃ ti Saṅkhapālanāgaraṇṇo auekasatanāṭakasampatisam-
pannaṃ kaṇṇanamaṇṇivimānaṃ, puññānaṃ ti tena katānaṃ puññānaṃ ma-
hantaṃ vipākaṃ diṅvā kammaṃ ca phalaṃ ca paralokaṃ ca saddahitvā pavattāya 15
saddhāya ahaṃ pabbajito, na kāmakāmā ti na vatthukāmena na pi bhaya-
dosehi⁹ musā bhaṇanti, jāyihitī¹⁰ bhaṇte tumhākaṃ vacanaṃ sutvā mayham
pi pasādo somanassaṃ jāyissati, vaṇijjan ti vaṇijjakammaṃ karissāmi gac-
chanto, pathe addasāsi ti pañcannaṃ sakatasatānaṃ purato sukhayānake
nisīditvā gacchanto mahāmagge janapadamanusse¹¹ addasaṃ, pavaṭṭakāyaṃ¹² 20
ti vaḍḍhitakāyaṃ, ādāya¹³ 'ti atṭhahi kācehi¹⁴ gaheṭvā, avacasmiṃ¹⁵ ti abhāsim,
bhīmakāyo ti bhayajanakakāyo, bhojaputtā ti luddake piyasamudācarenāla-
pati, Vedeḥaputtā¹⁶ 'ti Videharaṭṭhavasitāya¹⁷ Alāraṃ¹⁸ ālapimsu, viko pa-
yitvā ti chinditvā, mayaṃ hi vo sattavo ti mayaṃ paṇṇagānaṃ verino
nāma, bhojanatthā ti¹⁹ khādanatthāya, mittaṃ ca no hohīti tvaṃ amhākaṃ 25
mitto hohi, katagūṇaṃ jāna, tadassu te ti mahārāja tehi bhojaputtehi evaṃ
vutte ahaṃ tesāṃ soḷasavāhaṇe²⁰ nivāsanaṃ pārupanāni pasatam pasataṃ su-
vaṇṇamāsaṃ bhariyānaṃ ca tesāṃ²¹ vatthālamkāraṃ adāsim, aha Saṅkhapāla-
nāgarājānaṃ bhūmiyaṃ nippajjāpetvā attano kakkhalatāya kaṇṭakācitā kālavetta-
latā²² koṭṭiyaṃ gaheṭvā ākaḍḍhituṃ ārabbiṃsu, athāhaṃ nāgarājānaṃ kilamantaṃ 30
diṅvā akilamanto va asinā tā latā chinditvā dāraḥkānaṃ kaṇṇavedhato vaṭṭini-
haraṇaniyāmena²³ adukkhaṇento saṅkaṃ nīharim, tasmiṃ kāle te bhojaputtā
yaṃ bandhanaṃ assa natthuto pavesetvā pāse patimokkhaṃ tasmā bandhanaṃ

¹ Bā sammonataṃ. ² Cks ceta-, Bā vedisāhi. ³ Ck -yā, C-ye. ⁴ Cks -issaṃ, Bā -issati. ⁵ Cks -ehi. ⁶ so all three MSS. for c' Alāra? ⁷ Bā pasakkāraṃ-sāraṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā bhayena pi dosena pi. ¹⁰ Bā jāyihitī, Cks jāyihitī, C- jājihitī. ¹¹ Bā pavaḍḍha --. ¹² Bā kācehi. ¹³ so all three MSS. = avacaṇi asmiṃ? ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā ve. ¹⁶ Bā ā-. ¹⁷ Bā adds bhojanatthāya. ¹⁸ Cks -goṇena. ¹⁹ Bā ne-. ²⁰ so Cks; Bā sakaṇḍakacitakālavettalatāya. ²¹ Bā atthihāra.

tañ uraṇaṃ mocayimṣu, tassa nāsato saha pāsena nañ rajjukaṃ nīharimṣū 'ti
 dīpeti, iti te uraṇaṃ vissajjētvā thokaṃ gantvā ayaṃ urago dubbalo matakāle
 nañ¹ gahevā va gacchissāmā² 'ti nilliyimṣu, puṇṇehi³ so pi muhuttaṃ pā-
 cīnamukho⁴ gantvā assapūṇṇehi nettehi mañ palokayi, tadassahañ⁵ ti tadā
 5 assa ahañ, gacchevā 'ti evaṃ tañ avacañ ti vadati, rahadañ ti Kanna-
 penṇadahañ⁶, samotatañ⁷ ti ubhayatīresu jamburukkhavetasarukkhehi⁸ ota-
 tañ⁹ vitatañ¹⁰, nittiṇṇabbhaya patito ti so kira tañ rahadañ¹¹ pavisanto
 Alārassa¹² nipaccākārañ dassētvā yāva nañguṭṭhā otari, uḍake pavittṭhapa-
 vitṭṭhaṭṭhānañ¹³ ev' assa nibbanañ¹⁴ ahoṣi, tasmā nittiṇṇabbhaya patito haṭṭha-
 10 tuṭṭho pāvekkhi¹⁵, pavissā 'ti pavisitvā, dibbena me ti nāgabhavana pa-
 mādañ anāpajjitvā mayi kaṇṇapennatīrañ¹⁶ anatikkamante¹⁷ yeva dibbena
 parivārena mama purato pāturi ahoṣi, upaṭṭhaṭṭhi upāgami, abbhantaro ti
 hadayaṃsasasadiṣo, passa me ti tvañ mama bahūpakāro sakkurañ te karis-
 sāmi passa me nivesanāni¹⁸ mama nāgabhavanañ passa, Masakkasārañ
 15 viyā 'ti Masakkasāro vuccati osakkanaparisaṅkhanābhāvena ghanasārātāya¹⁹ ca
 Sinerupabbatarājā, ayañ pana tattha māpitañ Tāvattimsabhavanañ sandhāy'
 evaṃ āha.

Mahārāja evaṃ vatvā so nāgarājā uttarim attano bha-
 vanañ vaṇṇento gāthadvayam āha:

- 20 16. Tañ bhūmibhāgehi upetarūpañ,
 asakkharā¹⁹ c' eva mudū subhā ca
 nīcātīṇā²⁰ apparajā²¹ ca²² bhūmi
 pāsādikā yattha jahanti sokaṃ 155.
- 25 17. Anāvakulā²³ veluriyūpanṭilā,
 catuddisañ ambavanañ surammañ,
 pakkā ca pesī²⁴ ca phalā suphullā²⁵,
 niccotukā dhārayanti phalānīti. 156.

Tattha asakkharā ti²⁶ yā tattha bhūmi pāsāpasakkhararāhitā²⁷, mudu
 30 subhā kañcanarajataṃamāyā sattaratanavālikākiṇṇā, nīcātīṇā²⁸ ti indago-
 pakapittṭhisadisavaṇṇehi nīcātīṇehi²⁹ samannāgatā, apparajā ti paṃsurahitā,
 yattha jahanti sokañ ti yattha pavittṭhamattā va nissokā honti, anāva-

¹ Bā paṃsañ. ² Bā gami-. ³ Bā pācīnābhi-. ⁴ Cks tassahañ, Bā tadassāhañ.
⁵ Bā -veṇṇudahañ. ⁶ Bā s -natañ. ⁷ Ck -rukkheve-, Cs -rukkhece-, Bā jam-
 buka -rukkavedisā-. ⁸ Cks -ta, Bā onatañ. ⁹ Bā vinatañ. ¹⁰ Bā dahan.
¹¹ Bā a-. ¹² Bā omits one pavittṭha. ¹³ Bā nippaṇṇaṃ. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Bā
 -vaṇṇa-. ¹⁶ Bā -kknte. ¹⁷ Bā -nanti. ¹⁸ Cks -tā. ¹⁹ Cks -ārā. ²⁰ Cks
 -jāñ, Bā nicca-. ²¹ Cks -jāñ. ²² Cks va. ²³ so all three MSS. for anuk-
 kulā? ²⁴ Cks keṣi, Bā pesi. ²⁵ Cks du-. ²⁶ Bā adds paṃsurahitā. ²⁷ Bā
 omits sakkhara. ²⁸ Bā nicca-.

kuḷā ti na avakuḷā¹ akkhamā² ukkulabhāvarahitā³ va⁴ samasaṇṭhitā, veḷuri-
yūpanilā ti veḷuriyena upanilā, tasmim nāgabhave veḷuriyamayā pasanna-
salilā nīlobhāsā anekavaṇṇakamaluppasāṇchannā pokkharanīti attho, catuddi-
san ti tassā pokkharaniyā catūsu diśāsu, pakkā cā 'ti tasmim ambavane am-
barukkhe⁵ pakkaphalā ca addhapakkaphalā⁶ ca tarunaphalā ca phullitā yevā 5
'ti attho, niccotukā⁷ ti channam pi utūnaṃ anurūpehi pupphaphalehi
samannāgatā ti.

18. Tesam vanānaṃ naradeva majjhe
nivesanaṃ bhassarasannikāsaṃ
rajaṭaggaḷaṃ sovaṇṇamayāṃ ulāraṃ 10
obhāsati vijjur iv' antalikkhe 157.
19. Maṇimayā⁸ sovaṇṇamayā⁹ ulārā¹⁰
anekacittā¹¹ satataṃ sunimmitā¹²
paripūra¹³ kaṇṇāhi alaṃkatāhi
suvāṇṇakāyūradharāhi rāja. 158. 15
20. So Saṃkhaṇḍapālo taramānarūpo
pāsādam āruya¹⁴ anomavaṇṇo
sahassathambhaṃ atulānubhāvaṃ
yatth' assa bhariyā mahesī ahosi. 159.
21. Ekā ca nārī taramānarūpā 20
ādāya veḷuriyamayaṃ mahagghaṃ
subhaṃ maṇiṃ jātimaṇṭupapannaṃ
acoditā āsanam abbhihāsi. 160.
22. Tato maṃ urago hatthe gahetvā¹⁵
nisīdayī pamukhaṃ āsanasmim¹⁶: 25
idam¹⁷ āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdatu,
bhavaṃ hi me¹⁸ aññataro garūnaṃ. 161.
23. Aññā ca nārī taramānarūpā
ādāya vāriṃ upasaṃkamitvā
pādāni pakkhālayi¹⁹ me janinda 30
bhariyā ca²⁰ bhattū patino piyassa. 162.

¹ Cks ā-. ² so Cc; Ck akkhamā, Bđ akhānuni ³ Bđ ukkulavikkula-. ⁴ Bđ
vā. ⁵ Bđ apparukkhā. ⁶ Bđ adha-. ⁷ Cks -dukā. ⁸ so all three MSS. for
-am? ⁹ Bđ -ā. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Cks -tvāna. ¹² Bđ -namhi. ¹³ Bđ
imam. ¹⁴ Bđ ve. ¹⁵ Cks -si. ¹⁶ Bđ va.

24. Aparā ca nārī taramānarūpā
 paggayha sovaṇṇamayā¹ pātiyā
 anekasūpaṃ vividhaṃ viyañjanam
 upanāmayī bhatta manuññarūpaṃ. 163.

5 25. Turiyehi maṃ Bhārata² bhuttavantaṃ
 upaṭṭhahum bhattu mano viditvā
 tatuttariṃ maṃ nipati mahantaṃ
 dibbehi kāmehi anappakehīti. 164.

Tattha nivesanaṃ ti pāsādo, bhassarasannikāsaṃ ti pabbassara-
 10 dassanaṃ, rajataggaḷaṃ ti rajatadvārakavāṭaṃ, mañimayā ti evarūpā tattha
 kūṭāgarā ca gabbhā ca, paripūrā ti sampunṇaṃ³, so Saṃkhaṇḍapālo ti mahā-
 rāja ahaṃ evaṃ tasmīṃ nāgabhavanaṃ vappente taṃ daṭṭhukāmo ahoṣiṃ, atha
 maṃ⁴ tattha netvā so Saṃkhaṇḍapālo hatthe gaheṭvā taramāno veluriyathambhehi
 sahasasathambhaṃ pāsādaṃ āruya⁵ yasmiṃ ṭhāne assa mahesī ahoṣi taṃ ṭhānaṃ
 15 iṣṭi⁶ dipeti, ekā cā 'ti mayi pāsādaṃ abhīrūḷhe ekā itthi aṇṇehi pi⁷ maññhi
 jātimantehi upetaṃ sabbaṃ veluriyāsanaṃ tena nāgarājena avuttā va, abbhīhā-
 sīti⁸ abbhīhā, attharīti vuttaṃ hoti, pamukhaṃ āsanasmaṃ ti pamukhā-
 sanasmaṃ, uttamāsane nisīdāpesīti attho. garūnaṃ ti mātāpitunnaṃ me tvaṃ
 aṇṇataro ti vatvā nisīdāpeti, vividhaṃ viyañjanaṃ ti vividhaviyañjanaṃ,
 20 bhattamanuññarūpaṃ ti bhattaṃ manuññarūpaṃ, Bhārata⁹ 'ti rājānaṃ
 ālapati, bhuttavantaṃ ti bhuttāvaṃ¹⁰ katabhattakiccaṃ upaṭṭhahanti, anekasa-
 tehi turiyehi gandhabbaṃ kurumānā upaṭṭhahīsu, bhattumano viditvā ti
 attano patino cittaṃ jānitvā, tatuttariṃ ti tato gandhabbakaraṇato uttariṃ,
 maṃ nipatīti so nāgarāja maṃ¹¹ upasaṃkami, mahantaṃ dibbehi¹²
 25 mahantehi ulārehi dibbehi kāmehi tehi ca paṇa na appehi na appakehi¹³.

Evam upasaṃkamitvā ca pana

26. Bhariyā maṃ¹⁴ etā tisatā Alāra
 sabb' atthamajjhā padumuttarābhā,
 Alāra etā su te kāmakāro¹⁵

30 dadāmi te tā paricārayassu¹⁶ 'ti gātham āha. 165.

Tattha sabb' atthamajjhā ti sabbā atthamajjhā¹⁴, pāṇinā gahitappa-
 māṇamajjhā ti attho, aṭṭhakathāyaṃ pana sumajjhā ti pāṭho, padumutta-

¹ Bḍ su-. ² Bḍo -tha. ³ Bḍ sappanna. ⁴ Cks omīti maṃ. ⁵ Bḍ abhīrūya.

⁶ so Cks; Bḍ netīti. ⁷ Bḍ omīti pi. ⁸ Cks abhībhāsīti, Bḍ mabbhīyāsīti.

⁹ Bḍo -thā ¹⁰ Bḍ gantabbaṃ. ¹¹ Bḍ naṃ. ¹² Cks add mahantaṃ dibbehi. ¹³

Bḍ anappakehi in the place of na appehi. ¹⁴ so Bḍ for -rā? Cks -karo. ¹⁵

Bḍ -cāri-, Cks -vāra-. ¹⁶ Bḍ atta-

rābhā ti padumavaṇṇanuttarābhā, padumavaṇṇacchaviyo¹ ti attho, paricāra-
yassū² 'ti³ pādapariśarīkā karohīti vatvā tīhi itthisatehi saddhīm mahāsam-
pattīm⁴ mayhaṃ adāsi.

So āha⁵:

27. Saṃvaccharam dibbaras' ānubhuvā 5
tadass' aham⁶ uttarim paccabhāsim⁷:
nāgass' idam kinti⁸ kathaṃ ca laddham
kath' ajjhagamāsi vimānasetṭham. 166.
28. Adhicca⁹ laddham pariṇāmajan te
sayamkataṃ udāhu¹⁰ devehi dinnam, 10
pucchāmi te¹¹ nāgarāja¹² tam attham,
kath' ajjhagamāsi¹³ vimānasetṭhan ti. 167.

Tattha dibbarasānubhuvā ti dibbakāmaguvarasā¹⁴ anubhavitvā, ta-
dassahan¹⁵ ti tadāssa¹⁶ aham, nāgaseidan ti bhadramukhassa Saṃkha- 15
pālanāgassa idam sampattijātam, kin ti kim nāma kammaṃ katvā laddham
katham etaṃ vimānasetṭham tvaṃ¹⁷ ajjhagamāsīti¹⁸, iti nam aham pucchim,
adhicca laddham ti ahetunā laddham, pariṇāmajante ti kenaci tava
atthāya pariṇāmitattā pariṇāmato jātam, sayamkatan ti kārake pakkosivā
ratanāni datvā kārītan ti. 20

Tatoparā dvinnam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

29. Nādhicca laddham na pariṇāmajam me
na sayamkataṃ na pi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idam vimānam. 168. 25
30. Kin te vatam¹⁹ kim pana brahmacariyam
kissa suciṇṇassa ayam vipāko,
akkhāhi me nāgarāje tam attham:
kathan nu te laddham idam vimānam. 169.
31. Rājā ahoṣim Magadhānam issaro 30
Duyyodhano nāma mahānubhāvo,

¹ Bā -iko. ² Bā add tā attano. ³ all three MSS. -i. ⁴ Ck^a aham. ⁵ Bā tadā-
suteham. ⁶ Ck^a paccabhāsim, Bā pajabbhāsi. ⁷ Ck^a kiñci. ⁸ Bā avicca. ⁹ so
all three MSS. for ādu? ¹⁰ Bā tam. ¹¹ Bā -je. ¹² Ck^a tadajjha-. ¹³ Bā
dibbe-guṇe-. ¹⁴ Bā tadāsuhan, Bā tadassuhan. ¹⁵ Bā tadāsu, Bā tadāssu. ¹⁶
Ck^a tam. ¹⁷ Bā pajha-. ¹⁸ Bā vattam.

- so¹ ittarāṃ jīvitāṃ saṃviditvā
asassataṃ vipariṇāmadhammaṃ 170.
32. Annañ ca pānañ ca pasannacitto
sakkacca dānaṃ vipulaṃ adāsi¹,
5 opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā² ca³. 171.
33. Tam me vataṃ⁴ taṃ pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
ten' eva me laddham idaṃ vimānaṃ
10 pahūtabhakkhaṃ⁵ bahuannaṇapānaṃ 172.
34. Naccehi gītehi upetarūpaṃ
ciraṭṭhitikaṃ⁶, na ca⁷ sassat' āyaṃ,
appānubhāvā taṃ mahānubhāvaṃ
tejassināṃ hanti atejavanto,
15 kim eva dāṭṭhāvudha⁸ kiṃ paṭicca
hatthattham āgañchi⁹ vanibbakānaṃ. 173.
35. Bhayaṃ nu te anvagataṃ mahantaṃ
tejo nu te nānvagaṃ dantamūlam,
kim eva¹⁰ dāṭṭhāvudha¹¹ kiṃ paṭicca
20 kilesaṃ āpajji vanibbakānaṃ. 174.
36. Na me bhayaṃ anvagataṃ¹² mahantaṃ
tejo na sakkā mama tehi hantuṃ,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 175.
- 25 37. Cātuddasiṃ pannarasiṃ c' Alāra¹³
uposathaṃ niccam upāvasāmi,
athāgamuṃ soḷasa bhojaputtā
rajjum gahetvāna daḷhaṃ ca pāsāṃ. 176.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. for -nā brā-? ³ Bds add mālāñca gandhañca vilepanaṇca pacipayaṃ yānaṃ upassayañca acchādanam sayanamathanna-pānaṃ sakkacca dānāni adamma tattha ⁴ Bds vattaṃ. ⁵ Bds bahūta. ⁶ so Bds; C^s -tīmā, C^k -tikā. ⁷ C^s va. ⁸ C^s kimmeva-, Bds kimeva dhāvudha. ⁹ Bds āgacchi. ¹⁰ C^s kameva, Bds kiṃ meva. ¹¹ Bds dhāvudha. ¹² C^s anvagamaṃ. ¹³ C^k ca ulāra, C^s calāra, Bds cālāra.

38. Bhetvāna nāsaṁ atikassa¹ rajjūṁ
 nayimsu maṁ sampatiggayha² luddā,
 etādisaṁ³ dukkham ahaṁ titikkhiṁ
 uposathaṁ appaṭikopayanto. 177.
39. Ekāyane taṁ pathe addasāsīm⁴ 5
 balena vaṇṇena upetarūpaṁ,
 siriya⁵ ca⁶ paññāya ca bhāvito si,
 kimatthiyaṁ nāga tapo karosi. 178.
40. Na puttahetu na dhanassa hetu (= IV ^{4 6 6}/₁₁)
 na āyuno cāpi Alāra hetu, 10
 manussayoniṁ abhipatthayāno
 tasmā parakkamma tato karomi. 179.
41. Tvaṁ lohitakkho vihatantaramso
 alaṁkato kappitakesamassu
 surosito⁶ lohitacandanena 15
 gandhabbarājā va disā pabhāsasi⁷. 180.
42. Deviddhipatto si mahānubhāvo
 sabbehi kāmehi samaṅgibhūto.
 pucchāmi taṁ nāgarāje taṁ atthaṁ:
 seyyo ito kena manussaloko. 181. 20
43. Alāra nāññatra⁸ manussalokā
 suddhī ca⁹ saṁvijjati saññamo vā,
 ahaṁ ca laddhāna manussayoniṁ
 kāhāmi jātīmarañassa antaṁ. 182.
44. Saṁvaccharo me vusito¹⁰ tav' antike, 25
 annena pānena upaṭṭhito 'smi,
 āmantayitvāna palemi¹¹ nāga,
 cirappavuttho 'smi ahaṁ janinda. 183.
45. Puttā ca dārā c' anujīvino¹² ca 30
 niccānusiṭṭhā upatiṭṭhate taṁ,

¹ Bḍ anti-. ² Bḍ samparipaggayha. ³ Cks -iṁ. ⁴ Bḍ addasamsu. ⁵ Cks -yāya,
 Bḍ siriya, omitting ca. ⁶ Ck sure-, Bḍ surohi-. ⁷ Ck -sasīm, C^s pabhassi, Bḍ
 -āsi. ⁸ Cks na añ-. ⁹ Ck -iñca, C^s -iññica, Bḍ suddhivā. ¹⁰ Bḍ -ro va me
 vasato. ¹¹ Cks pha-, Bḍ pale-. ¹² Cks ca anu-, Bḍ ca manu-.

kaccin¹ nu te nābhisaṃsittha² koci,
piyaṃ hi me dassanaṃ tuyh' Alāra. 184.

46. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre³
putto piyo paṭivihito va seyyo
5 tato pi mayhaṃ idha-m-eva seyyo
cittaṃ hi te nāga mayī pasannaṃ. 185.

47. Mañi mama⁴ vijjati lohitaṃko⁵
dhanāhāro⁶ maniratanam ulāraṃ,
ādāya taṃ gaccha sakaṃ nīketaṃ

10 laddhā dhanam taṃ maṇim ussajassū⁷ 'ti. 186.

Tattha kinte vatan ti kiṃ tava vatasamādānaṃ, brahmacariyaṃ ti
seṭṭhacariyaṃ, opānabbhūtaṃ ti catumahāpathe khatapokkharāṇi⁸ viya dham-
mikasamaṇabrāhmaṇānaṃ yathāsukhaṃ paribhūñjitabbavibhavaṃ, na ca sassa-
tāyaṃ ti ciraṭṭhitaṃ samānaṃ pi kataṃ⁹ mayhaṃ sassataṃ na hotīti me
15 katesi, appānubhāvā ti bhojaputte sandhāyāha, hantīti aṭṭhasu thānesu
sūlehi vijjhantā kiṃkāraṇā haṃsu, kiṃ paṭicca¹⁰ 'ti kiṃ sandhāya tvam tadā
tesaṃ hatthattaṃ¹¹ āgāñchi¹² vasaṃ upagato, vanibbakānaṃ ti bhojaputtā
idha vanibbakā ti vuttā, tejo nu te nānvagaṃ dantamūlaṃ ti kiṃ nu tava
te¹³ bhojaputte disvā tadā bhayaṃ mahantaṃ anvāgataṃ¹⁴ udāhu vasaṃ danta-
20 mūlaṃ na anvāgataṃ¹⁵, kilesaṃ ti dukkhaṃ, vanibbakānaṃ ti bhoja-
puttānaṃ santike, bhojaputte nissāyā¹⁶ 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi
hantun ti mama visatejo aññassa tejena abbhiantum pi na sakkā, satan ti
Buddhādīnaṃ dhammaṃ¹⁷ ti silasamādhīpaññākhantīnanuddayamettābhāvanāsai-
khātadhammā¹⁸, sukittitānīti suvaṇṇitāni sukathitāni, kiṃ ti katvā ti samudda-
25 velā¹⁹, tāni hi²⁰ tehi samuddavelā viya²¹ sappurisehi jivikatthaṃ²² pi duracca-
yānīti vaṇṇitāni, tasmā ahaṃ silabhedabbhayaṃ khantimettāsamānāgato hutvā
mama kopassa²³ silavelaṃ²⁴ atikkamituṃ nādāsīn ti āha, imissā pana Saṃkha-
pālādhammadesanāya dasa pāramiyo labbhanti, tadā hi M-ena sarīrassa paric-
cattabhāvo dānapārami nāma hoti, tatthārūpeṇa pi visatejena silassa abhinattā
30 silapārami, nāgabhavanato nikkhamitvā samaṇadhammakaṇṇaṃ²⁵ nekkhamma-
pārami²⁶, idaṃ c' idaṃ ca kātum vaṭṭatīti saṃvidabhaṇaṃ paññāpārami, adhiva-
sanaviriyaṃ viriyāpārami, adhivāsanaṃ khantipārami, saccasamādānaṃ
saccapārami, mama silaṃ na bhindissāmīti adhiṭṭhānaṃ²⁷ adhiṭṭhānapārami,

¹ Bā kiñci. ² Ck -sidha, Bā -sambhittha. ³ Bā ca agāre. ⁴ Bā mayhaṃ, Ck mama. ⁵ Bā -taṅgo. ⁶ so all three MSS. for -hāro? ⁷ Cā maṇimusa-, Bā maṇimāssa-. ⁸ Ck Bā khaṇa-. ⁹ Bā cetaṃ. ¹⁰ Bā -ttaṃ? ¹¹ Bā -acchi.
¹² Bā tejo. ¹³ Bā anva-. ¹⁴ Bā -tāni dhammāni. ¹⁵ so Bā; Ck kintikatvā samuddavelaṃ, C - - velāva. ¹⁶ Bā duraccayā ti in the place of tāni hi. ¹⁷ Ck samuddena velāva-. ¹⁸ so Bā; Ck jivitaṃ. ¹⁹ Bā kopathassa, Bā gopayasa?
²⁰ Bā -lantaṃ. ²¹ Ck -dhammaṃ-. ²² Bā nikkhama-. ²³ Bā omits adhi.

anuddayabhāvo mettāpāramī, vedanāya majjhantabbhāvo upekkhāpāramī, athā-
gamun ti ath' ekadivasaṃ vammikamatthake nipannaṃ divā soḷasa bhojaputtā
khararajjuṃ ca dāhapāsaṃ ca sūlāni ca gahetvā mama santikaṃ āgatā, bhett-
vānā 'ti mama sarīraṃ atthasū thānesu bhinditvā kaṇṭakalatā pavesetvā, nā-
saṃ atikassa¹ rajjun ti thokaṃ gantvā sīsaṃ² olambantaṃ divā mahā-
magge nipajjāpetvā puna nāsaṃ pi me bhinditvā rajjuṃ³ atikassa¹ kācakoti-
yam⁴ laggetvā samantato pariggahetvā maṃ nayimsu, addasaṃ sū 'ti samma
Saṃkhopāla te bhojaputtā ekāyane ekagamane⁵ jaṃghapadikamagge taṃ balena⁶
vaṇṇena⁶ upetarūpaṃ passiṃsu, tvaṃ pana issariyasobhaggasiriyā ca paṇṇāya ca
bhāvito vadḍhito, so tvaṃ evarūpo samāno⁷ kimattham tapaṃ karosi⁸, kiṃ icchanto
uposathāvāsaṃ vasaṃ⁹, sīlaṃ rakkhasīti¹⁰ pi pāṭho, ahaṃ ekāyane mahāmagge
taṃ addasaṃ ti attho, abhipatthayāno ti patthento, tasmā ti yasmā
manussayoniṃ patthemi tasmā viriyena parakkamitvā tapokammaṃ karomīti,
surosito ti suanulitto¹¹, ito ti imambā nāgabhavanā mama manussaloko
kena uttaritaro ti¹², suddhīti maggaphalanibbānasaṃkhātā¹³ visuddhi, saṃ-
yamo ti sīlaṃ, idaṃ so manussaloko va¹⁴ Buddhapaccakabuddhānaṃ uppattin
sandhāyāha, kāhāmīti attano appaṭṭisandhikabhāvaṃ¹⁵ karonto jātimarassa
antaṃ¹⁶ karissāmīti¹⁷, evaṃ mahārāja so Saṃkhopālo manussalokaṃ vaṇṇe-
sīti¹⁸, saṃ vaccharo me ti evaṃ mahārāja tasmīṃ manussalokaṃ vaṇṇente
ahaṃ pabbajjāya sinehaṃ katvā etad avocaṃ, tattha upaṭṭhito 'smīti¹⁹
annapānehi²⁰ c' eva dibbehi ca kāmāgūnehi paricijño mānito²¹, paḷemīti²²
paremi gacchāmi, cirappavuttho 'smīti²³ ahaṃ manussalokato cirappavuttho.
nābhisaṃsithā²⁴ 'ti kacci²⁵ nu²⁶ mama puttādisu koci taṃ nu akkosi
paribhāsīti pucchati²⁷, nābhisaṃsithā²⁸ 'ti pāṭho, na kopesīti attho, paṭivī-
hito ti paṭijaggito, maṃ mamaṃ ti sace samma²⁹ Alāra³⁰ gacchasi yeva
evaṃ sante mama lohitamko³¹ dhanāharaṇo³² sabbakāmadado maṃ saṃvijjati,
taṃ ulāraṃ maniratanāṃ ādāya tava gehaṃ gaccha, tattha imassānubhāvena
yāvadiechakaṃ laddhā dhanāṃ puna imaṃ maṃniṃ ossajassu³³ ossajanto³⁴ ca
aṇṇattha anussajitvā³⁵ attano udakacāṭṭiyaṃ ossajeyyāsīti³⁶ vatvā mayhaṃ
maniratanāṃ upanesīti vadati.

Evaṃ vatvā Alāro³⁰ „athāhaṃ mahārāja taṃ³⁵ nāgarā-
jānaṃ³⁶ 'samma nāhaṃ dhanen' atthiko, pabbajitūṃ pana

¹ Bā antikassa. ² Bā siramme. ³ Bā vattharajjuṃ. ⁴ Bā kāja-. ⁵ Bā omits
eka-. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā adds ti. ⁹ Ck vasi, Bā vasi. ¹⁰
Bā -asi addasāsinti. ¹¹ Bā suthu-. ¹² Bā omits. ti. ¹³ Ck -laṃnibbānana-,
C -laṃ nibbānaṃ-. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵ Ck -tikasaṃ-. ¹⁶ Bā jātijarāmarāṇassaṃ-
taṃ. ¹⁷ Ck -māti. ¹⁸ Bā -esi. ¹⁹ Ck -smimīti, Bā -sminti. ²⁰ Bā -ṇena. ²¹
Ck mānato, Bā hanito. ²² Ck phale-. ²³ -sminti. ²⁴ Ck nāhisasībha, C
nābhisaṃsīcā. ²⁵ Bā kañci. ²⁶ Bā adds kho. ²⁷ Bā pucchi. ²⁸ Ck abhiya-
jethā, C -tā, Bā nābhisaṃsīcā. ²⁹ Ck mama. ³⁰ Bā ā-. ³¹ Bā -taṅgo. ³²
Bā -ko. ³³ Bā uss-. ³⁴ Bā manussajjetvā. ³⁵ Bā omits taṃ. ³⁶ Bā adds
etadavoca.

icchāmīti' pabbajitaparikkhāre yācitvā ten' eva saddhiṃ nāga-
bhavanā nikkhamitvā taṃ¹ nivattetvā Himavantam pavisitvā
pabbajito² ti vatvā rañño dhammakatham³ kathento gātha-
dvayam ā.:

- 5 48. Diṭṭhā mayā mānusikāpi kāmā
asassatā vipariṇāmadhammā,
ādīnavam kāmagaṇesu disvā
saddhāy' aham pabbajito 'mhi rāja. 187.

- 10 49. Dumapphalāu⁴ eva⁵ patanti mānavā⁶
daharā ca vuddhā⁷ ca sarīrabhedā,
etam pi disvā⁸ pabbajito 'mhi rāja
apaṇṇakam sāmāññam eva seyyo. 188.

Tattha saddhāyā⁹ ti kamman ca phalaṃ ca nibbānaṃ ca saddahitvā, du-
mapphalāneva¹⁰ ti yathā rukkhaphalāni pakkāni¹¹ pi apakkāni¹² pi patanti tathā
15 daharā ca vuddhā ca patanti, apaṇṇakan ti aviruddham niyyānikam, s-
āmāññameva seyyo ti pabbajjā va uttamā ti pabbajjāya gaṇam disvā pab-
ajito 'mhi mahārājā¹³ ti.

Taṃ sutvā rājā anantaram gātham āha:

- 20 50. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nāgaṇ ca sutvāna tavaṇ c' Alāra
karomi¹⁴ puññāni anappakānīti. 189.

Tattha ye bahuṭhānacintino ti ye ca¹⁵ bahūni kārāṇāni¹⁶ jānanti,
nāgaṇ¹⁷ ti tathā appamādeviḥārim¹⁸ nāgarājānaṃ ca tava ca¹⁹ vacanam sutvā.

- 25 Ath' assa ussāham janento tāpaso osānagātham ā.:

51. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nāgaṇ ca sutvāna mamaṇ ca rāja
karohi puññāni anappakānīti. 190.

¹ Cks omit taṃ. ² so all three MSS. for -nīva? ³ Cks -ṇa-. ⁴ Bā vuddhā. ⁵
so all three MSS. for disvāpi taṃ? ⁶ Bā kāmāni. ⁷ Ck va, Bā omits ca. ⁸
Ck kārāṇakārāṇāni, Ck karāṇakārāṇāni. ⁹ Bā nāgaṇcā. ¹⁰ Bā -rinam. ¹¹
Cks tava, Bā taṃ, all three MSS. omitting ca.

Evam so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassāna-
māse vasitvā¹ puna Himavantam gantvā yāvajīvam cattāro
brahmavihāre bhāvetvā Brahmakūpago ahoṣi. Saṃkhaṇḍo
pi yāvajīvam uposathavāsam vasi², rājā ca dānādīni puññāni
karitvā yathākamam gato.

5

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā pitā tāpaso Kassapo ahoṣi, Bārāṇasirājā
Ānando, Alāro Sāriputto, Saṃkhaṇḍo aham evā“³ ti. Saṃkha-
ṇḍajātakaṃ.

5. Cullasutasomajātaka.

Amantayāmi nigaman ti. Idam S. J. v. nekkhammapāramim⁴ 10
ā. k Paccuppannavatthum Mahānārada-kassapa-jātaka-sadisam eva.

A. pana Bārāṇasī⁵ Sudassanam nāma nagaram ahoṣi, tam
Brahmadatto nāma rājā ca⁶ ajjhāvasi. B. tassa aggamahesiyā
kucchimhi nibbatti, tassa⁷ puṇṇacandasassirikam⁸ mukham
ahoṣi, ten' assa Somakumāro ti nāmam karimsu. So viññū- 15
tam patto⁹ sutavitto¹⁰ savanasilo ahoṣi, tena nam Sutasomo
ti sañjānimsu. So vayappatto Takkaṣilāya¹¹ sippam¹² uggahetvā
āgato pitu santikā setacchattam labhitvā dhammena r. kāresi,
mahantaṃ issariyam ahoṣi, tassa Candadevi-pamukhāni soḷasa
itthisahassāni ahesum. So aparabhāge puttadhītāhi vadḍhento 20
gharāvāse anabhirato araṇṇam pavisitvā pabbajitukāmo ahoṣi.
'So ekadivasam kappakam āmantetvā „yadā me samma sira-
sīm phalitā" passeyyāsi atha me āroceyyāsi"ti" āha. Kap-
pako tassa vacanam sampaṭicchitvā aparabhāge phalitā" 11
disvā ārocetvā „tena hi nam samma kappaka uddharitvā 25
mama hatthe patitṭhāpehiti" vutto¹³ suvaṇṇasaṇḍāsena ud-
dharitvā hatthe ṭhapesi. Tam disvā M. „jarāya me sarīram
abhibhūtan" ti bhīto tam phalitā gahetvā va¹⁴ pāsādā otaritvā

¹ Bā pavāsetvā. ² Bā -itvā. ³ Ck -siyam. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Bā adds pana.

⁶ so all three MSS. ⁷ Bā -tappatto. ⁸ Ck -citto? ⁹ Bā -yam. ¹⁰ Bā sabba-
sippāni. ¹¹ Bā pa-. ¹² Bā -e. ¹³ Bā pi.

mahājanassa dassanaṭṭhāne paññattarājapallaṃke¹ nisīditvā
senāpatipamukhāni asītiamaṇṇasahassāni purohitapamukhāni
saṭṭhībrāhmaṇasaṇṇasahassāni aññe ca² raṭṭhikanegamādayo bahū
pakkosāpetvā „sirasmim me phalitaṃ jātaṃ³, mahallako 'smi,
5 mama pabbajjabhāvaṃ⁴ jānāthā“⁵ ti paṭhamam g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamaṃ mittāmacce parīsaje⁶:

sirasmim phalitaṃ jātaṃ, pabbajjam dāni roc' ahaṃ⁷ ti. 191.

'Tattha āmantayāmi ti jānāpemi, rocāhaṃ⁸ ti rocemi ahaṃ, tassa me
bhonto pabbajjabhāvaṃ⁴ jānāthā⁵ ti.

10 Taṃ sutvā tesu ekeko visādappatto⁷ hutvā

1. Abhumme kathan nu bhaṇasi

sallam me deva urasi kampesi,

sattasatā te bhariyā

kathan nu te tā bhavissanti ti g. ā. 192.

15 Tattha abhumme ti avaḍḍhim⁸, urasikampesīti urasim nīsitam⁹
sattim cāresi¹⁰, sattasatā ti samajātikā khattiyekaṇṇā sandhāy' etaṃ vuttam,
kathan nu te tā bhavissanti ti tāta tava bhariyāyo¹¹ tvaṃ pabbajite anāthā
nippaccayā katham bhavissanti¹², etā anāthā katvā tumbhakaṃ pabbajjā nāma
yuttā¹³ ti.

20 Tato M. tatiyaṃ gātham āha:

1. Paññāyihinti etā,

daharā, aññam pi tā gamissanti,

saggaṇ ca¹⁴ patthayāno¹⁵

tena-m-ahaṃ¹⁶ pabbajissāmi ti. 193.

25 Tattha paññāyihintīti attano kammena paññāyissanti, ahaṃ etāsaṃ kin
homi, sabba p' etā daharāyo, añño¹⁷ rājā bhavissati, taṃ etā gamissanti ti.

Amaccā¹⁸ B-assa paṭivacanam dātuṃ asakkontā¹⁹ tassa
mātu santikam gantvā tam attham ārocesuṃ. Sā turitaturitā

¹ Cc -ttaṃ-, Bc -tte- ² Ck añña. omitting ca. ³ Bc adds ahaṃ. ⁴ Bc
pappajita-. ⁵ Ck parīsajje ca, Bc parīsajje ⁶ Bc rocāhaṃ. ⁷ Bc visādrappatto.

⁸ Ck -, Bc avuḍḍhi. ⁹ Bc sunissitatetaṃ. ¹⁰ Ck vā-. ¹¹ Bc -riyā. ¹² Bc -titi.
¹³ Bc nayuttā. ¹⁴ Bc cassa. ¹⁵ Bc payaṭṭhayamāno. ¹⁶ Bc tena ahaṃ. ¹⁷ Ck Bc
-e. ¹⁸ Bc -ccādayo. ¹⁹ all three MSS. -to.

āgantvā „saccaṃ kira tvaṃ tāta pabbajitukāmo“ ti vatvā dve
gāthā¹ abhāsi:

4. Dulladdham me āsi²

Sutasoma yassa te ahaṃ³ mātā

yaṃ me vilapantiyā

5

anapekho pabbajasi deva. 194.

5. Dulladdham me āsi⁴

Sutasoma yaṃ taṃ ahaṃ vijāyissam

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 195.

10

Tattha dulladdhan ti yaṃ etaṃ mayā⁵ labhantiyā puttāṃ jammaṃ
laddhan ti dulladdham, yaṃ me ti yena kāraṇena mayi nānappakāraṃ⁶ vila-
pantiyā tvaṃ pabbajitum icchasi tena kāraṇena tādissassa puttassa labhanam
mama⁷ dulladdham nāma.

B. evaṃ paridevamānāya pi mātara⁸ saddhiṃ kiñci na 15
kathesi. Sā roditvā sayam eva ekamantaṃ ahosi. Ath' assa
pitu ārocesum. So āgantvā⁹ ekaṃ tāva g. ā.:

6. Ko nāṃ' eso dhammo

Sutasoma kā¹⁰ nāma pabbajjā

yaṃ no amhe jīṇṇe¹¹

20

anapekho pabbajasi devā 'ti. 196.

Tattha yaṃ no amhe ti yaṃ tvaṃ amhakaṃ putto samāno amhe¹²
jīṇṇe paṭijaggitabbakāle apaṭijaggitvā papāte silaṃ¹³ pavattento viya chaḍḍetvā
anapekho pabbajasi, tena taṃ vadāmi: ko nāṃ' eso tava dhammo ti adhippāyo.

Taṃ sutvā M. tuṇhī ahosi. Atha naṃ pitā „tāta Suta- 25
soma sace pi te mātāpitūsineho¹⁴ n' atthi puttadhītarō te bahū
taruṇā, ne¹⁵ tayā vinā vattitum na sakkhissanti, tesam vuddhip-
pattakāle¹⁶ pabbajissasīti“ sattamaṃ g. ā.:

¹ Bđ -āyo. ² Cs Bđ asi. ³ Bđ homaḥam. ⁴ Bđ asi, Cs ādī. ⁵ Cks adds taṃ
etaṃ. ⁶ Bđ -raṇaṃ. ⁷ Bđ omits mama. ⁸ Cks -rāya. ⁹ Bđ ga-. ¹⁰ Bđ adds
ca. ¹¹ Cs -o. ¹² Cks add hi. ¹³ all three MSS. si-. ¹⁴ Bđ -tūsu si-. ¹⁵
Bđ omits ne. ¹⁶ Bđ vuḍhi.

7. Puttāpi tuyhaṃ bahavo
dahaṛā appattayobbanā,
mañjū te¹ taṃ apassantā
maññe dukkhaṃ nigacchantīti². 197.

5 Tettha mañjū ti madhuravacanā nigacchantīti nigacchissanti kāyika-
cetasikaḍḍukhaṃ paṭilabhissantīti maññāmi.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

8. Puttehi ca me etehi
daharehi appattayobbanehi
10 mañjūhi sabbehi pi tumhehi
ciram pi katvā vinābhāvo³ ti. 198.

Tattha sabbehi pi tumhehi⁴ tōta na kevalaṃ⁵ puttehi⁶ eva atha kho
tumhehi pi⁷ sabbasaṃkhārehi ciram pi katvā⁸ dīgham addhānaṃ thatvāpi vinā-
bhāvo⁹ va niyato, sakalasminu pi¹⁰ lokasannivāse ekasaṃkhāro pi nicco nāma
15 n' atthīti.

Evam M. pitu dh.⁹ kathesi. So tassa dhammakathaṃ¹⁰
suvā tuṇhī ahosi. Ath' assa sattasatānaṃ bhariyānaṃ āroca-
yimsu, tā pāsādā oruyha tassa santikam āgantvā gopphakesu¹¹
gahetvā paridevamānā

- 20 9. Chinnam nu tuyhaṃ hadayaṃ
ādu karunā ca n' atthi amhesu
yaṃ no pi¹² kandantiyo
anapekho pabbajasi devā¹³ ti g. ā. 199.

Tass' attho: sāmi Sutasoma amhe hi¹⁴ vidhavā katvā gacchantassa appa-
25 mattakassa pi sinehassa abhāvena chinnaṃ nu tava amhesu hadayaṃ udāhu
karunāya abhāvena karuṇānaṃ vā n' atthi yaṃ no evam kandantiyo¹⁵ pahāya
pabbajasīti

M. tāsam pādamūle pavattetvā paridevamānānaṃ taṃ¹⁶
paridevaṃ¹⁶ sutvā anantaraṃ g. ā.:

¹ Cks add pi. ² Cks dukkhānigacch-. ³ Bds thatvā vināsaḥbhāvo. ⁴ Cks
-laṇca. ⁵ Bds add aññehi pi. ⁶ Bd omits cirampi katvā. ⁷ Bd vināsa-. ⁸
Cks add hiva. ⁹ Bds dhammakathānaṃ. ¹⁰ Bd omits dhamma. ¹¹ all three
MSS. goppa-. ¹² Cs Bd vi. ¹³ Bd omits hi. ¹⁴ Bd vik-. ¹⁵ Bd omits taṃ.
¹⁶ Bd -vasaddam.

10. Na ca mayham chinnaṃ hadayaṃ
atthi karuṇāpi mayham tumhesu,
saggaṇ ca patthayāno¹
tena-m-aham² pabbajissāmīti. 200.

Tattha saggaṇcā 'ti aham saggaṇ ca patthayāno³ yasmā cāyaṃ⁴ pabbajjā nāma Buddhādīhi vaṇṇitā tasmā pabbajjissāmi tumhe mā cintayitthā 'ti tā assāsesi.

Ath' assa aggamahesiyā ārocesuṃ, sā garubbhārā paripunnagabbhāpi samānā āgantvā M-am vanditvā ekamante
ṭhitā tisso gāthā⁵ abbāsi: 10

11. Dulladdham me āsi⁶
Sutasoma yassa⁷ te aham bhariyā
yam me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi⁶ 15
Sutasoma yassa te aham bhariyā
yam maṃ kucchimatim santim⁸
anapekho pabbajasi deva. 202.

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva naṃ vijāyāmi 20
māham ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhin ti. 203.

Tattha yam me ti yasmā mama vilapantiyā tvam anapekho pabbajasi
tasmā yaṃ mayā tava santikā aggamahesiṭṭhānaṃ laddhaṃ taṃ dulladdhaṃ me
dutiya-gāthāya⁹ yasmā maṃ tvam kucchimatim santim¹⁰ pahāya anapekko pabbajasi
tasmā yaṃ mayā tava bhariyattaṃ taṃ dulladdham me ti attho, yāva naṃ
ti yāva aham¹¹ taṃ gabbhaṃ vijāyāmi tava adbhavasehīti. 25

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, imha naṃ vijāyassu 30

¹ Bā paṭhayamāno. ² Ck tena mayham, Bā tena aham. ³ Bā paṭhayanto. ⁴ Bā yaṃ. ⁵ Bā -āyo. ⁶ Bā asi. ⁷ Ck sassa, Bā passa. ⁸ Bā me kucchipaṭṭi-sandhi. ⁹ so Ck; Bā -kathāya? ¹⁰ Bā kucchipaṭṭisandhi. ¹¹ Bā yāvahan.

puttaṃ anomavaṇṇaṃ,
taṃ hitvā pabbajissāmīti. 204.

Tattha puttaṃ ti bhadde tava gabbho paripakko ti jānāmi, tvaṃ pana
vijāyānāṇaṃ puttaṃ vijāyissasi na dhītaraṃ, sā tvaṃ sotthiṇā vijāyassu puttaṃ,
5 ahaṃ pana saddhiṃ tayā taṃ puttaṃ hitvā pabbajissāmi yevā 'ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonti
,,ito dāni paṭṭhāya deva amhākaṃ siri nāma n' atthhīti" ubho hi
hatthehi hadayaṃ dhārayamānā¹ assūni puñjantī mahasaddena
paridevi. Atha naṃ samassāsento M.:

10 15. Mā tvaṃ Candē rudi²
mā soci vanatimiramattakkhi, (IV ²⁸⁵/₂₄)
āroha³ ca pāsādaṃ,
anapekko ahaṃ gamissāmīti g. ā. 205.

Tattha mā tvaṃ Candē rudīti⁴ bhadde Candā devī tvaṃ mā rodi
15 mā soci, vanatimiramattakkhīti⁵ girikāṇṇikasamānānette⁶, Pāliyaṃ pana
kovilāratambakkhīti likhitaṃ, tassa⁷ kovilārapupphaṃ⁸ viya tambanette ti attho.

Sā tassa vacanaṃ sutvā ṭhātuṃ asakkonti pāsādaṃ āruya
rodamānā nisīdi. Atha naṃ B-assa jeṭṭhaputto disvā ,,kin
nu kho me mātā rodanti nisinnā" 'ti taṃ pucchanto:

20 16. Ko taṃ amma kopesi,
kim rodasi pekkhasi⁹ ca maṃ bālhaṃ,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ
nātīnaṃ udikkhamānānaṃ ti g. ā. 206.

Tattha kopesīti amma ko nāma taṃ kopesi, ko te appiyaṃ akāsi,
25 pekkhasi¹⁰ cā 'ti maṃ bālhaṃ pekkhanti¹¹ kimkāraṇaṃ rodasīti adhippāyo,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ¹² ti aghātetabbāṃ pi kaṃ attano nātīnaṃ udikkha-
mānānaṃ¹³ nēva akkhāhi me ti pucchati

Tato devī gātham āha:

30 17. Na hi so sakkā hantuṃ
jīvitāvi yo¹⁴ maṃ [tātā¹⁵] kopesi,

¹ Bā vāra-. ² Cks rucci. ³ Cks -hañ, Bā -hiṃ. ⁴ Cks ruccīti. ⁵ Cks -netta,
Bā -ṇṇakapuppasa-. ⁶ Bā -rarattakkhīti. ⁷ so Cks; Bā -ā. ⁸ Cks -ā. ⁹
Ck -siṃ, Cā -sī. ¹⁰ Bā -taṃ. ¹¹ Bā taṃ avajjhaṃ ghātemi. ¹² Cks ude-
¹³ Cks so. ¹⁴ Bā tūta.

pitā te mañ tāta avaca:

anapekkho ahañ gamissāmīti. 207.

Tattha vijitāvīti tāta yo mañ imissā paṭhaviyā vijitāvī kopesi appiya-samudācārena me hadaye kopañ ca sokañ ca pavesesi so tayā hantuñ na sakkē, mañ hi tāta tava pitā ahañ rajjasiriñ ca tañ ca pahāya araññañ pavisitvā 5 pabbajissāmīti avaca, idañ me rodanakāraṇaṇ ti.

So tassā vacanañ sutvā va¹ „amma, kin nāma tvañ kathesi, nanu evañ sante mayā anāthā² bhavissāmā“³ ‘ti paridevanto

18. Yo ‘hañ pubbe niyyāmi

10

uyyānañ mattakuñjare⁴ ca yodhemi

Sutasome pabbajite

kathaṇ nu dāni karissāmīti g. ā. 208.

Tass’ attho: yo ahañ pubbe caturājaññayuttañ⁴ sabbālaṇkārāpatimaṇḍi-taṇ rathañ abhiruyha uyyānañ gacchāmi mattakuñjare yodhemi aññehi ca 15 assakijādāhi kilāmi sv-āhañ idāni Sutasome pabbajite kathañ karissāmīti.

Atth’ assa kaniṭṭhabhātā sattavassiko te ubho pi⁵ rodante disvā mātarañ upasaṅkamitvā „amme⁶ kiṁkārāṇā⁷ rodathā“ ‘ti pucchitvā tam atthañ sutvā „tena hi mā rodatha, ahañ tāt’ assa⁸ pabbajituñ na dassāmīti“ ubho pi te assāsetvā 20 dhātiyā saddhiṃ pāsādā oruyha pitu santikañ gantvā „tāta tvañ kira amhe akāmake pahāya ‘pabbajāmīti’ vadasi, ahañ te pabbajituñ na dassāmīti“ pitarañ givāya dāhañ gahetvā

19. Mātuc ca⁹ me rudatyā¹⁰

jeṭṭhassa ca bhātuno akāmassa

25

hatthe pi te gahessañ,

na hi gañchisi¹¹ no akāmānañ ti g. ā. 209.

M. cintesi: „ayaṃ me paripanthakaro ti, kena nu kho nañ upāyena paṭikkamāpeyya“ ti, tato dhātiṃ oloketvā „amma dhāti hand’ imañ maṇikkhandhapilāndhanañ¹² tav’ eso 30

¹ Ck ca, Bā omits va. ² Bā adds nāma. ³ Cks omit matta ⁴ Cks -ā, Bā catuāj-. ⁵ Cks mi. ⁶ Cs -a, Bā amhe. ⁷ Bā add tumhe. ⁸ Bā tāpassa, Bā tāvassa ⁹ Bā -tuñca. ¹⁰ Ck rudamityā, Bā rudatyāsi. ¹¹ Bā gacchasi, Cks gañjisi. ¹² Cks -ampil-.

hoti¹, puttāṃ apanehi, mā me antarāyaṃ karitī² sayāṃ puttāṃ
hatthe gahehvā apanetum asakkonto tassā lañcaṃ paṭṭijānitvā

10. Uṭṭhehi tvaṃ dhāti,

imaṃ kumāraṃ ramehi aññattha,

5 mā me paripantham akā

saggaṃ mama patthayānassā 'ti g. ā. 210.

Tattha imaṃ kumāraṃ ti amma dhāti tvaṃ uṭṭhehi, imaṃ kumāraṃ
apanetvā āgantvā imaṃ maṇiṃ gahehvā aññattha naṃ abhiramehi.

Sā lañcaṃ labhitvā³ kumāraṃ saññāpetvā ādāya aññattha
10 gantvā paridevamānā

11. Yan nūn' imaṃ jaheyyaṃ⁴

pabhaṃkaraṃ, ko nu me n' attho⁵,

Sutasome pabbajite

kin nu me naṃ karissāmīti g. ā. 211.

15 'Tass' attho: yan nūna ahaṃ imaṃ lañcatthāya gahiṃ taṃ pabhaṃkaraṃ
suppabhāsaṃ maṇiṃ jaheyyaṃ⁶, ko nu mayhaṃ Sutasomanarinde⁷ pabbajite
iminā attho, kin nu me taṃ⁸ karissāmi⁹, ahaṃ tasmīṃ pabbajite imaṃ¹⁰
labhissāmi, labhanti pi ca kin nu etaṃ karissāmi, passeatha me kamman ti.

Tato mahāsenagutto cintesi: „ayaṃ rājā 'gehe me dhanāṃ'
20 mandan' ti saññāṃ karoti maññe, bahubhāvam assa¹⁰ kathessā-
mīti¹¹“ so uṭṭhāya vanditvā

22. Koso ca tuyhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṇ ca tuyhaṃ paripūraṃ¹¹,

paṭhavī ca tuyhaṃ vijitā¹²,

25 ramassu mā pabbaja¹³ devā 'ti g. ā. 212.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

23. Koso mayhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṇ ca mayhaṃ paripūraṃ,

paṭhavī ca mayhaṃ vijitā,

30 naṃ¹⁴ hitvā pabbajissāmīti. 213.

¹ Bā - tu. ² Bā gahehvā. ³ Bā dadeyyaṃ. ⁴ so Cks for me ten' attho? Bā
me iminā attho, Bā - iminattho. ⁵ Bā - me-. ⁶ Cā naṃ, Bā na. ⁷ Bā - mīti.
⁸ Cks add na. ⁹ Bā vana? Cā danaṃ. ¹⁰ Bā bahutāpassa. ¹¹ Cks add saṃ.
¹² Cks - ta, Bā - tāvi. ¹³ Bā - ji. ¹⁴ Cā Bā taṃ.

Taṃ sutvā tasmim̐ apagate Kulavaddhanasetṭhi nāma
utṭhāya vanditvā g. ā.

24. Mayham pi dhanam̐ pahūtam̐
saṃkhātum̐ no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbam̐¹, 5
ramassu mā pabbaja⁴ devā 'ti. 214.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

25. Jānāmi dhanam̐ pahūtam̐
Kulavaddhana pūjito tayā c' asu.,
saggaṇ ca patthayāno 10
tena aham̐³ pabbajissāmīti. 215.

Taṃ sutva Kulavaddhane apagate⁴ Somadattam̐ nāma
kaniṭṭhabhātaram̐ āmantetvā „tāta aham̐ pañjaraparikkhitto⁵
vanakukkūṭo viya ukkaṇṭhito, maṃ gharāvāse arati⁶ abhi-
bhavati, ajj' eva pabbajissāmī⁷, tvaṃ imaṃ r. paṭipajjā“ 'ti⁸ 15
r. niyyādentō

26. Ukkaṇṭhito smi bālham̐,
arati maṃ Somadatta āvisati⁹,
bahukāpi¹⁰ antarāyā¹¹,
ajj' ev' aham̐¹² pabbajissāmīti g. ā. 216. 20

Taṃ sutvā so pi pabbajitukāmo taṃ¹³ dipento itaram̐ g. ā.

27. Idaṇ ca tuyham̐ rucitam̐
Sutasoma ajj' evā dāni tvaṃ¹⁴ pabbaja¹⁵,
aham̐ pi pabbajissāmī,
na ussahe tayā vinā aham̐ ṭhātun¹⁶ ti. 217. 25

Atha naṃ so paṭikkhipitvā upaḍḍhag. ā.

- 28¹⁷. Na hi sakkā pabbajitum̐,
nagare na hi paccati janapade vā¹⁷ ti. 218.

¹ B^d -mpi. ² B^d -ji. ³ C^{ks} mayham̐. ⁴ B^d adds mahāsatto. ⁵ B^{ds} -pak-
khitto. ⁶ B^d anabhirati. ⁷ C^{ks} -mīti. ⁸ B^d paṭiccedāhi. ⁹ B^d āgissati, B^s vis-
sati. ¹⁰ B^{ds} add me. ¹¹ C^{ks} -ya. ¹² B^{ds} āham̐. ¹³ C^{ks} -kāman. ¹⁴ C^{ks}
omit tvaṃ. ¹⁵ C^{ks} pabbajjam̐, B^{ds} pabbajja. ¹⁶ B^d kātun. ¹⁷ B^{ds} cā.

Tattha na hi paccatīti idaṃ n' eva tāva¹ ma'na pabbajjādhīppāyaṃ
 sutva va imasmiṃ dassayojanike² Sudassananagare ca sakalajanapade ca na
 parcati, koci uddhane aggim na jāleti³, amhesu pana dvisu pabbajitesu anāthā
 ca taṭṭhavāsino bhavissanti, tasmā na hi sakkā tayā pabbajitum, aham eva
 5 pabbajissāmi.

Taṃ sutvā mahājano M-assa pādamūle pavatṭitvā⁴ pari-
 devanto

25^b. Sutasome pabbajite

kathaṃ nu dāni karissāmā 'ti āha. 218.

10 Tato M. „alaṃ, mā socittha, ahaṃ ciram pi ṭhatvā tum-
 hehi vinā bhavissāmi, uppannasamkhāro hi nicco nāma n'
 atthīti“ mahājanassa dh. desento⁵

20. Upanīyat' idaṃ maññe (IV ²⁸⁴/₉)

parittaṃ udakaṃ va caṃgavāramhi⁶,

15 evaṃ suparittake jīvite

na-ppamajjitukālo⁷. 219.

30. Upanīyat' idaṃ maññe

parittaṃ udakaṃ va caṃgavāramhi⁶,

evaṃ suparittake jīvite

20 atha bālā pamajjanti. 220.

31. Te vaḍḍhayanti⁸ nirayaṃ

tiracchānayoniṃ ca pettivisayaṃ ca,

taṇhābandhanabaddhā⁹

vaḍḍhenti asurakāyaṃ ti āha. 221.

25 Tattha upanīyatidaṃ maññe ti tāta idaṃ jīvitaṃ upanīyatīti ahaṃ
 maññāmi, aññesu suttesu upasamharauattho upanayanattho¹⁰ idha pana pari-
 yādauattho, tasmā yathā parittaṃ udakaṃ rajakānaṃ khāracāṅgavāre¹¹ pak-
 khittaṃ siḥhaṃ pariyādiyati tathā jīvitaṃ pi, evaṃ suparittake jīvite taṃ
 parittakaṃ āyusaṃkhāraṃ gahetvā vicarantānaṃ sattānaṃ na puññakiriyāya
 30 pamajjitum¹² kālo, appamādo va¹³ kātuṃ vaṭṭatīti ayam ettha attho, atha
 bālā pamajjanti¹⁴ti ajarāmarā viya hutvā gūthakalale sūkarā viya kāmapiṇke

¹ so B^d; C^k idam nevatava. ² B^d dvādasa-. ³ B^d jālehi, C^k jaleti. ⁴ B^d
 pavatṭetvā. ⁵ B^d kathento. ⁶ B^d caṃka-. ⁷ B^d na ca papajjitu-. ⁸ B^d
 vaḍḍhanti. ⁹ B^d taṇhāyabandhanam-. ¹⁰ B^d -niyya-. ¹¹ B^d -caṃka-. ¹² B^d
 papajji-. ¹³ B^d ca.

nimujjantā¹ pamajjanti, asurakāyan ti² kālakañjakaasurayoniñ ca³ vaḍḍhen-
tīti⁴ attho.

Evam M. mahājanassa dh. desetvā Pupphakaṃ nāma
pāsādaṃ āruyha sattamāya bhūmiyā ṭhito khaggena cūlaṃ
chinditvā „aḥaṃ tumhākaṃ kiñci na homi, attano rājānaṃ 5
gaṇhathā“⁵ 'ti saveṭhanacūlaṃ mahājanassa antare khipi. Taṃ
gaḥetvā mahājano bhūmiyaṃ pavattento⁶ vippavattento⁷ pari-
devi, tasmim ṭhāne mahantaṃ rajaggaṃ utṭhahi, paṭikkamitvā
ṭhitajano taṃ oloketvā „raññā⁸ cūlaṃ chinditvā saveṭhanacūlā⁹
mahājanantare khittā bhavissati, tenāyaṃ pāsādassa avidūre 10
rajavattī uggatā“ ti paridevanto

32. Ūhaññate rajaggaṃ

avidūre Pupphakamhi¹⁰ pāsāde,

maññe no kesā¹¹ chinnā

yasassino dhammarājassā 'ti g. ā. 222.

15

Tattha ūhaññate ti utṭhahati, rajaggaṃ ti rajakkhandho, avidūre
ti ito ambhakaṃ ṭhitattṭhānato avidūre, Pupphakamhīti Pupphakapāsādassa
samīpe, maññe no ti ambhakaṃ dhammarājassa kesā chinnā bhavissantīti
maññe.

M. pi paricārakaṃ¹² pesetvā pabbajitaparikkhāre āharā- 20
petvā kappakena kesamassuṃ oharāpeivā alaṃkāraṃ sayana-
piṭṭhe pātetvā rattapaṭṭānaṃ¹³ dasāni chinditvā tāni kāsāyaṇi
nivāsetvā mattikāpattaṃ¹⁴ vāmamsakūṭe¹⁵ laggetvā kattara-
daṇḍaṃ ādāya mahātale aparāparaṃ caṃkamitvā pāsādā ota-
ritvā antaravithiṃ paṭipajji, gacchantāṃ pana taṃ¹⁶ na koci 25
sañjāni. Ath' assa sattasatā khattiyakaññā pāsādaṃ abhirū-
hitvā taṃ adisvā ābharapaḥḥaṇḍaṃ eva disvā otaritvā avase-
sānaṃ soḷasasahassānaṃ itthiṇaṃ santikaṃ gantvā „tumhā-
kaṃ piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito“ ti mahā-
saddena paridevamānā¹⁷ bahi nikkhamimsu. Tasmim khaṇe 30

¹ Bā adds viya. ² Cks omit asu-. ³ Bā -kañcika-. ⁴ Cks vaḍḍhanti-, Bā
vadhanti-. ⁵ Bā -tt-. ⁶ Bā omits vi-. ⁷ Bā -o-. ⁸ Bā -nā-. ⁹ Bā adds ca.
¹⁰ Cks -e. ¹¹ Bā -lkaṃ. ¹² Ck -ṭṭha, Bā -paṭā-. ¹³ Bā -ka-. ¹⁴ Bā vāma-
amsa-. ¹⁵ Bā omits taṃ. ¹⁶ Bā adds va.

mahājano tassa pabbajitabhāvaṃ aññāsi, sa¹ alānagaram sam-
 khubhitvā „rājā kira no pabbajito“ ti¹ rājadvāre sannipati,
 mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatīti“ pāsādā-
 dīni² paribhogatṭhānāni gantvā rājānaṃ adisvā

- 5 33. Ayam assa pāsādo
 sovaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 223.
- 10 34. Ayam assa pāsādo
 sovaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 224.
- 15 35. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 225.
- 20 36. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 226.
- 25 37. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā rammā
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 227.
- 30 38. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā rammā
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 228.
- 35 39. Idam assa uyyānaṃ
 supupphitaṃ sabbakālīkaṃ rammaṃ

¹ B^d adds tadā. ² C^k -e, B^d -a. ³ C^a -e, B^d -a.

- yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 229.
40. Idam assa uyyānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā 5
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 230.
41. Idam assa kaṇikāravanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā 10
parikiṇṇo itthāgārehi. 231.
42. Idam assa kaṇikāravanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 232. 15
43. Idam assa pāṭalivanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 233. 20
44. Idam assa pāṭalivanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 234. 25
45. Idam assa ambavanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 235. 30
46. Idam assa ambavanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 236.
47. Ayam assa pokkharaṇī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

naṭṭhānaṃ laddhum¹ vaṭṭati, samāgamo mahā bhavissati,
 gaccha Himavantapadese Gaṅgātīre tiṃsayojanāyāmaṃ pañca-
 yojanavithataṃ assamapadaṃ māpehīti² pesesi, so tathā
 katvā tasmim assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā
 ekapadikamaggaṃ nīharitvā devalokaṃ eva gato. M. tena 5
 maggena³ taṃ assamaṃ⁴ pavisitvā paṭhamam sayam pabha-
 jitvā pacchā sese pabbājesi, aparabhāge bahū pabbajimsu,
 tiṃsayojanikaṭṭhānaṃ⁵ paripūri. Vissakammena⁶ paṇ⁷ assa
 assamaṃ māpitanīyāmo ca bahunnaṃ pabbajitanīyāmo ca
 B-assa assamapadaṃ saṃvidahananīyāmo⁸ ca Hatthipāla- 10
 jātake āgatanāyena⁹ eva veditabbo. Tattha M. yassa yass¹⁰
 eva kāmavitakkādinnicchāvitakko uppajjati taṃ taṃ ākāseṇa
 upasaṃkamitvā ākāse pallaṃkena nisīditvā ovaḍanto¹¹ gātha-
 dvayaṃ abhāsi:

50. Māssu¹² pubbe ratikīlītāni 15
 hasitāni anussaritto¹³,
 mā vo kāmā haniṃsu
 rammaṃ hi Sudassanaṃ nagaraṃ. 240.
51. Mettaṇ ca cittaṇ ca bhāvētha
 appamāṇaṃ divā ca ratto ca, 20
 atha gañchittha¹⁴ devaṃ puraṃ
 āvāsaṃ puñṇakammānaṃ¹⁵ ti. 241.

Tattha ratikīlītānīti kāmaraṭṭhiyo ca kāyavācākilāvasena¹² pavatta-
 kilītāni ca, mā vo kāmā haniṃsū¹³ 'ti mā tumhe vatthukāmakilēsakāmā
 haniṃsu, rammaṃ hīti Sudassananagaraṃ nāma ramaṇīyaṃ. taṃ mā anussa- 25
 rittha, mettaṇ ti idaṃ desanāmettaṃ eva, so pana cattāro pi brahmavibhāre
 ācikkhi, appamāṇaṇ ti appamāṇasattāraṃmanāṃ, gacchitthā¹⁴ 'ti gamissa-
 tha¹⁵, devapuraṇ ti Brahmaḷokaṃ

¹ Bā adds ca. ² Bā adds gamitvā. ³ Bā -mapadam. ⁴ Bā -kaṃ thā-, Ck
 -kaṭhā-. ⁵ Bā visu-. ⁶ Bā -dahita-. ⁷ Bā ovāde-. ⁸ Bā māsu. ⁹ Bā
 -ittha. ¹⁰ Ck gañji-, Bā gacchi-. ¹¹ Bā -minan. ¹² Bā -khiḍā-. ¹³
 Ck¹⁵ -issati.

So pi isigaṇo tassa ovāde ṭhatvā Braḥmaloka-parāyaṇo
aṇosīti sabbam Hatthipālajātakanayen' eva kathetabbam.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkham-
mam nikkhami yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārāja-
5 kulāni ahesum. Candā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto Sāriputto, kaniṭṭha-
putto Rāhulo, dhātī Khujjuttarā, Kulavaddhanasetṭhi Kassapo, mahā-
senagutto Moggallāno, Somadattakumāro Ānando, Sutasomarājā aham
evā“ 'ti. Cullasutasomajātakam. Cattālisaniṭṭapāṭavavṇanā
niṭṭhitā.

XVIII. PAÑÑĀSANIPĀTA.

1. Naḷinikājātaka.

Uḍḍayhate janapado ti. Idam S. J. v. purāṇadutiyika-
palobhanam ā. k., kathento ca tam bhikkhum „kena ukkaṇṭhā-
pito sīti“ pucchitvā „purāṇadutiyikāyā“ 'ti vutte „esā kho bhikkhu tava 5
anattakārikā, pubbe tvaṃ etaṃ nissāya jhānā parihāyitvā mahāvi-
nāsam patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udicca brāhmaṇa mahāsālakule nib-
battitvā vayappatto uggahitasippo isipabbajjam pabbajitvā
jhānābhiññam¹ nibbattetvā Himavantapadese vāsam kappesi. 10
Alambusājātake vuttanayen' eva tam paṭicca ekā migā gab-
bham paṭilabbhitvā puttam vijāyi, Isisiṅgo t' ev' assa nāmam
ahosi. Atha nam pitā vayappattam pabbājetvā kaṣiṇapari-
kammaṃ² uggahāpesi. So nacirass' eva jhānābhiññam nib-
battetvā³ Himavantapadese⁴ jhānasukhena kilī⁵, ghoratapo 15
parimāritiṇḍriyo ahosi, tassa sīlatejena Sakkabhavanam kampi.
Sakko āvajjanto tam kāraṇam ñatvā „upāyen' assa sīlam
bhindissāmīti“ tīṇi samvaccharāni sakala-Kāsiratṭhe vutṭhim
vāresi, ratṭham aggidaḍḍham viya ahosi, sasse asampajjamāne
dubbhikkhapīlītā manussā sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkosimsu. 20
Atha ne rājā vātapāne tṭhito „kim etaṃ“ ti pucchi. „Mahārāja

¹ B^d -ā. ² B^d adds vatvā. ³ B^d -ā uppādetvā. ⁴ B^d omits hi. ⁵ B^d adds so.

tīṇi saṁvaccharāṇi devassa avassantassa sakalaraṭṭhaṁ¹ uḍ-
 dayhati, manussā dukkhitā, devaṁ² vassāpehi devā³ 'ti. Rājā
 sīlaṁ samādiyitvā uposathaṁ upavasanto vassāpetuṁ nāsakkhi.
 Tasmim kāle Sakko adḍharattasamaye tassa sirigabbhaṁ pavi-
 5 sitvā ekobhāsaṁ katvā vehāsaṁ aṭṭhāsi. Rājā taṁ disvā „ko
 si tvaṇ“ ti pucchi. „Sakko 'ham asmīti“. „Ken' atthenā-
 gato sīti“. „Vassati te mahārāja rajje³ devo“ ti. „Na vassa-
 tīti“. „Jānāsi pan' assa avassanakāraṇaṇaṁ“ ti. „Na jānā-
 miti“. „Mahārāja Himavantapadese Isisiṅgo nāma tāpaso
 10 vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṁ deve vassante
 kujjhितvā ākāsaṁ olokesi, tasmā devo na vassatīti“. „Idān'
 ettha kiṁ kātabbhaṇaṁ“ ti. „Tassa tape bhinne devo vassatīti“.
 „Ko pan' assa tapaṁ bhindituṁ samattho“ ti. „Dhītā te
 mahārāja Naḷinikā⁴ samatthā, taṁ pakkositvā⁵ 'asukatṭhānaṁ
 15 nāma gantvā tāpaśassa tapaṁ bhindā' ti pesehīti“. Evaṁ so
 rājānaṁ anusāsितvā sakatṭhānaṁ eva agamāsi. Rājā puna-
 divase amaccehi saddhiṁ mantetvā dhītaraṁ pakkosāpetvā
 paṭhamam g. ā.:

1. Uḍdayhate janapado raṭṭhaṇ cāpi vinassati,
 20 ehi Naḷinike gaccha, taṁ me brāhmaṇam ānayā 'ti. 1.

Tattha tamme ti taṁ mama anattakārīṇ brāhmaṇaṁ attano vasaṁ
 ānehi, kilesaratīvasen' assa sīlaṁ bhindā 'ti.

Taṁ sutvā sā dutiyaṁ g. ā.:

2. Nāhaṁ dukkhakkhamā rāja, nāhaṁ addhānakovidā,
 25 kathaṁ ahaṁ gamissāmi vanaṁ kuṇjarasevitaṇ ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṁ mahārāja dukkhassa khamā na homi,
 addhānaṁ pi na jānāmi, sāhaṁ kathaṁ gamissāmīti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

3. Phītaṇ janapadaṁ gantvā batthinā ca rathena ca
 30 dārusaṁghāṭayānena evaṁ gaccha Naḷiniye. 3.

¹ Bā adds pi. ² Bā vassam. ³ Bā raṭṭhe. ⁴ Bā milikā. ⁵ Bā pakkosāpetvā.

4. Hatthī assarathā patti — gacch' evādāya khattiye
tav' eva¹ vaṇṇarūpena vasaṁ taṁ ānayissasīti. 4.

Tattha dārusaṁghāṭayānenā 'ti amma Naḷinike tvain padasā na gamissasi, phītaṁ pana subhikkhaṁ khemaṁ attano janapadaṁ hatthivāhanehi² gantvā tatoparam pi ajjhokāse paṭicchannena vayhādina udakatṭhāne nāvāsaṁ- 5
ghāṭena³ dārusaṁghāṭayānenā gaccha, vaṇṇarūpenā 'ti evaṁ akilamamānā⁴ gantvā tava⁵ vannena c' eva rūpasampadāya ca taṁ⁶ brāhmaṇaṁ attano vasaṁ ānayissasīti.

Evaṁ so dhītarā saddhim akathetabbam pi ratṭhapari-
pālanam nissāya kathesi. Sāpi „sādhū“ 'ti sampatiçchi. Ath' 10
assā sabbaṁ dātabbayuttakaṁ datvā amaccehi saddhim uyyo-
jesi. Amaccā paccantaṁ gantvā tattha khandhāvāraṁ nivā-
setvā rājadhītaraṁ ukkhipāpetvā vanacarakadesitena maggena
Himavantaṁ pavisitvā pubbaṇhasamaye tassa assamasamīpaṁ⁷
pāpuṇimsu. Tasmim khaṇe Bo. puttaṁ assamapade nivattetvā 15
sayam phalāphalattāya araṇṇaṁ pavitṭho hoti. Vanacarakā
sayam assamaṁ āgantvā tassa pana dassanaṭṭhāne ṭhatvā
Naḷinikāya taṁ dassetvā⁸ dve gāthā vadiṁsu:

5. Kadalidhajapaṇṇāṇo ābhujiparivāraṇo⁹
eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo¹⁰. 5. 20
6. Eso aggi 'ssa saṁkhāto, eso dhūmo padissati,
maññe no aggin hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadalisaṁkhātā dhajā paṇṇānaṁ¹¹ assā 'ti kadalidhajapaṇṇāṇo,
ābhujiparivāraṇo¹² ti bhūjapattavanaparikkhitto, saṁkhāto ti eso aggi
assa Isisiṅgassa ṇāṇena¹³ saṁkhāto paccakkhato jalati, maññe no aggin ti 25
na aggin hāpeti juhati¹⁴ paricaratīti¹⁵ maññe¹⁶.

Amaccāpi¹⁷ B-assa araṇṇaṁ pavitṭhavelāyam eva assa-
maṁ parivāretvā ārakkhaṁ ṭhapetvā rājadhītaraṁ isivesaṁ

¹ Ck tadveva. ² Bd adds ca ratṭhavāhanehi ca. ³ Cks -nā. ⁴ Bd akilimānā.
⁵ Ck tañca. ⁶ Ck tu, Cs ta. ⁷ Bd assamāpadassasa-. ⁸ Bd dassanto. ⁹
Cks -jīm-, Bd -javārito. ¹⁰ Cks -e. ¹¹ Ck -ṇā. ¹² Bd ābhujiparivārito,
Cks ābhujiparivāraṇo. ¹³ Bd jhānena. ¹⁴ so Bd; Cks duggatim. ¹⁵
Cks -hara-. ¹⁶ Bd -āmi. ¹⁷ Bd adds kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakam¹ nivāsanaṇṇapāraṇam² katvā sab-
 bālamkārehi alamkaritvā tantubaddham³ cittabheṇḍukam⁴ gāhā-
 petvā assamaṇṇapadam pavesetvā sayam bahi rakkantā aṭṭhamasu.
 Sā tena bheṇḍukena⁵ kīlantī camkamanakotim⁶ otari. Tasmim
 5 khaṇe Isisiṅgo paṇṇasāladvāre paṇṇasālaphalake⁷ nisinno hoti,
 so tam āgacchantiṃ disvā bhittatasito utthāya paṇṇasālam
 pavisitvā aṭṭhāsi. Sāpi 'ssa paṇṇasāladvāram gantvā kīli yeva.

S. taṇ ca tato ca uttarim attham pakāsento tisso gāthā abhāsi:

7. Taṇ ca disvāna āyantiṃ āmuttamanīkuṇḍalam⁸
- 10 Isisiṅgo pāvisi bhito assamaṇṇ paṇṇachādanam. 7.
8. Assamassa ca sā dvāre bheṇḍuken⁹ assa kīlati
 vidamsayanti āṇḍāni guyham pakāsītāni¹⁰ ca. 8.
9. Taṇ ca disvāna kīlantiṃ paṇṇasālam gato jaṭi,
 assamā nikkhamitvāna idam vacanam abravīti. 9.
- 15 Tattha bheṇḍukena¹¹ 'ti assa Isisiṅgassa assamadvāre bheṇḍukena
 kīlati, vidamsayanti¹² dassenti, guyham pakāsītāni¹³ cā 'ti guyhaṇ ca
 rahassaṇḍam pakāsītāni¹⁴ ca pakāsītāni mukhahatthādāni, abravīti¹⁵ so kira
 paṇṇasālāya (hatvā cintesi: sac' āyam yakkho bhavēyya paṇṇasālam pavisitvā
 mam¹⁶ murumurāpetvā khādeyya, nāyam¹⁷ yakkho tāpaso bhavissatīti, tasmā¹⁸
 20 nikkhamitvā pucchissāmi naṇ ti vatvā gātham¹⁹ āha.

10. Ambho ko nāma so rukkho yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na tam ohāya gacchatīti kathesi. 10.

Tattha yassa tēvaṃgataṃ ti yassa tava rukkhassa evaṃgatikam
 manoramam phalaṃ ko nāma so rukkho ti citrabheṇḍukena aditṭhapubbattā
 25 rukkhaphalen²⁰ etena bhavitabban ti maññamāno evaṇ pucchi.

Ath²¹ assa sā rukkham ācikkhanti:

11. Assamassa mama²² brahme samīpe Gandhamādane
 bahavo²³ tādisā rukkhā yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na mam²⁴ ohāya gacchatīti g. ā. 11.

¹ Bā -kena ² Ck -ṇam, C -pāraṇam, Bā nivāsena pāruppanam. ³ Bā
 -bandham. ⁴ Bā citrage-. ⁵ Bā ge- throughout. ⁶ Bā -tiyam. ⁷ Bā pāsāṇapha-
⁸ Bā -līm. ⁹ Ck -kāni. ¹⁰ Bā adds pucchissāmi nanti, B pucchissāmi nanti
 gāthamāha. ¹¹ Ck tam. ¹² Ck nacāyam. ¹³ Bā tasmā corr. to assamā. ¹⁴
 Ck omīti pucchissāmi nanti vatvā gātham. ¹⁵ C ca mam, Ck ca, omitting mam.
¹⁶ Ck -ve. ¹⁷ Bā vanaṇ in the place of na mam.

Tattha samīpe Gandhamāḍane ti Gandhamāḍanapabbate mama assamasamīpe, yassa tevaṅgatan ti yassa evaṅgataṇi, takāro sandhikaro¹.

Iti sā musā² abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso“ ti saññāya paṭisanthāraṃ karonto:

12. Etū bhavaṃ assaṃ³ imaṃ adetu, 5
 pajjaṇ ca bhakkhaṇ ca paṭicca dammi,
 idam āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdatu,
 ito bhavaṃ mūlaphalāni bhuñjatū⁴ ti g. ā. 12.

Tattha assaṃ imaṃ ti assemaṃ imaṃ bhavaṃ pavisatu, adetu⁵ ti yathā-sannihitaṃ āhāraṃ bhuñjatu. pajjaṇ ti pādabbhañjanaṃ. bhakkhaṇ ti 10 madhuraphalāphalaṃ, paṭicchā⁶ ti paṭigāha. idam āsanaṃ ti pavittakāle evaṃ āha.

„Kin te idan“ ti tassā⁷ paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhatthare⁸ nisīdantiyā suvaṇṇacīrake dvidhāgate⁹ sarīraṃ appaṭicchannaṃ ahosi, tāpaso mātugāmasarīrassa adiṭṭhapubbattā disvā „vaṇo 15 eso“ ti saññāya evaṃ āha:

13. Kin te idaṃ ūrunaṃ antarasmiṃ
 supicchitaṃ kaṇha-r-iva-ppakāsati,
 akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ,
 kose¹⁰ nu te uttamaṅgaṃ pavittan¹¹ ti. 13. 20

Tattha supicchitaṃ ti dvīnaṃ ūrunaṃ samāgamakale¹² suphassitaṃ¹³ sippimukhasaṇṭhānaṃ¹⁴ subhalekkhaṇena hi¹⁵ asamaṇnāgatāya taṃ ṭhānaṃ āvāḍadhātukaṃ hoti samannāgatāya abbhunnataṃ¹⁶ sippipuṭamukhasaṇṭhānaṃ. kaṇharivappakāsati¹⁷ ubhosu passesu kālakaṃ¹⁸ viya khāyati, kose¹⁹ nu te uttamaṅgaṃ pavittan²⁰ ti tava uttamaṅgaṃ līṅgasāṇṭhānaṃ na 25 paññāyati. kin nu taṃ tava sarīrasaṃkhāte kose pavittan ti pucchi.

Atha naṃ sā vañcayanti gāthadvayam āha:

14. Ahaṃ vane mūlaphalesanaṃ caraṃ
 āsādayiṃ acchaṃ sughorarūpaṃ²¹,

¹ C^k -ka-re-na, C^a -karona, B^d byañjana-sandhikāro. ² B^d musāvādaṃ. ³ C^k B^d tassa. ⁴ B^d kaṭṭhantare. ⁵ B^d -kate. ⁶ C^k -so. ⁷ C^k -tṭho. ⁸ B^d -gamaṇa-. ⁹ B^d -phu-. ¹⁰ B^d sippipuṭamukha-. B^a sippibalamukha-. ¹¹ B^d -ne ti. ¹² so C^k; B^d abbhantaraṃ. ¹³ C^k -kāsiṭi, B^d -kāsaniti. ¹⁴ C^k kālemaṇaṃ. ¹⁵ C^k omit su.

so maṃ patitvā sahas' ajjhapatto
panujja maṃ abbahi¹ uttamaṅgaṃ. 14.

15. Sv-āyaṃ vaṇo khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbañ ca kālāṃ na labhāmi sātāṃ,
5 paho bhavaṃ kaṇḍum imaṃ vinetum,
kurute³ bhavaṃ yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayin ti ghaṭṭesim², āgacchantāṃ disvā leḍḍunā pabarin⁴ ti
attho, patitvā ti upadhāvitvā, sahasajjhapatto ti⁵ sahasā ajjhapatto
sampatto, panujjā 'ti atha maṃ pādetvā, abbahīti⁶ mukhena mama utta-
10 maṅgaṃ luñcītvā pakkāmi, tato paṭṭhāya imasmim̐ thāne vaṇo jāto, svāyaṃ ti
so ayaṃ tato paṭṭhāya mayhem̐ vaṇo khajjati c' eva kaṇḍuñ ca karoti, tappac-
cayā cāhaṃ⁷ sabbakālāṃ kāyikacetasikasukhaṃ na labhāmi, paho⁸ ti paho⁹
samattho, brāhmaṇatthan ti bhavaṃ mayā yācito idaṃ¹⁰ brāhmaṇassa
attham karotu idaṃ me dukkhaṃ harā¹¹ 'ti vadati.

- 15 So tassā musāvādaṃ sabhāvo ti saddahitvā „sace vo¹²
evaṃ sukhaṃ hoti karissāmīti“ taṃ padesaṃ oloketvā anan-
taraṃ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūtika pannagandho¹³ mahā ca,
20 karomi te kiñci kasāyayogaṃ¹⁴
yathā bhavaṃ paramasukhī bhaveyyā¹⁵ 'ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūtika ti pūtimāmsarahito, panna-
gandho¹⁶ ti thokaṃ duggandho, kasāyayogaṃ¹⁷ ti ahaṃ kecīkecirukkha-
kasāye¹⁸ gahetvā tava ekaṃ kasāyayogaṃ¹⁷ karomīti.

- 25 Tato Naḷinikā gātham āha:
17. Na mantayogā na kasāyayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū tena¹⁹ vinehi kaṇḍukaṃ
yathā ahaṃ paramasukhī bhaveyyan ti. 17.

¹ B^d -bu-. ² B^d karutaṃ. ³ B^d ghāte-. ⁴ C^{ks} -ran. ⁵ B^d adds mamaṃ. ⁶
C^{ks} avyāhīti, B^d abbuhīti. ⁷ B^d khoḥam. ⁸ C^{ks} -ū. ⁹ B^d -o. ¹⁰ B^d imaṃ.
¹¹ B^d -āhi, B^e -rāpehi. ¹² B^d te. ¹³ so C^{ks}; B^d vaṇṇa- corr. to vaṇa-. ¹⁴
C^{ks} kā-. ¹⁵ C^{ks} -yyan. ¹⁶ B^d vaṇṇa corr. to vaṇa-. ¹⁷ C^{ks} kā-. ¹⁸ so C^{ks};
B^d kecīruk-. ¹⁹ B^d ghaṭṭena mudukena.

Tattha kamantīti bho brahmacāri imasmīm mama vaṇe n' eva manta-
yogā na kasāvayogā na pupphaphalādini osadhāni kamanti, anekavāraṃ katehi
pi tehi etassa phāsubbhāvo na bhūtapubbo, yaṃ pana te etaṃ mudu aṅgaḷaṃ
tena ghaṭṭiyamānass' eva¹ tassa kaṇḍu na hoti, tasmāssa tena vinehi²
kaṇḍu ti.

5

So „saccaṃ esā bhaṇatīti“ sallakkhetvā „methunasam-
saggena sīlaṃ bhijjati jhānaṃ antaradhāyatīti“ ajānanto mātu-
gāmassa adiṭṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānanabhāvena
bhesajjan ti vadantiyā tāya methunaṃ patisevi³, tāvad ev'
assa sīlaṃ bhijji⁴ jhānaṃ parihāyi, so dve tayo vāre sam- 10
saggaṃ katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saraṃ oruyha nahātvā
paṭippassaddhadaratho āgantvā paṇṇasālāya nisīditvā puna pi
taṃ tāpaso ti maññaṃāno vasanaṭṭhānaṃ pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,

kacci⁵ bhavaṃ abhiramasī⁶ araṇṇe,

15

kacci⁷ te mūlaphalaṃ pabhūtaṃ,

kacci⁸ bhavantaṃ na vihiṃsanti vāḷā ti g. ā. 18.

Tattha katamenā 'ti ito katamena disābhāgena bhoto assamo, bhavaṃ
ti ālapanam etaṃ.

Tato Naḷinikā catasso gāthā āha:

20

17. Ito ujum uttarāyaṃ⁹ disāyaṃ

Khemā nadī Himavantā pabhāti,

tassā tīre assamo mayha⁹ rammo,

aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ⁹ passe. 19.

20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IV ⁴⁰⁶/₉)

25

uddālakā pāṭaliyo ca phullā,

samantato kimpurisābhigītaṃ

aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹⁰ passe. 20.

21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mēṭṭha,

vaṇṇena gandhena upetarūpaṃ

30

¹ B'd ghaṭṭay-. ² B'd tasmā vi- ³ B'd paṭisevati. ⁴ C's -itvā. ⁵ B'd kiñci.

⁶ B'd -misaṃ. ⁷ B'd kicci. ⁸ C's ujuttarāyaṃ. ⁹ all three MSS. mayhaṃ.

¹⁰ C's B'd -am.

taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹ passe. 21.

22. Phalā ca mūlā ca pahūta mētha²
vaṇṇena gandhena rasen' upetā,
5 āyanti³ ca luddakā taṃ padesaṃ,
mā me tato mūlaphalaṃ ahaṃsū⁴ 'ti. 22.

Tattha uttarāyaṇaṃ ti uttarāya, Khemā ti evaṃnāmikā nadī, Himavantaṃ
pabbhātīti Himavantato pavattati, aho ti patthanatthe nipāto, uddālakā ti
vātaghātakā, kimpurisehi abhigītāṃ ti sabbadā⁵ parivāretvā madhurasaddena
10 gāyantehi kimpurisehi abhigītāṃ, tālā ca mūlā ca phalā ca metthā 'ti
ettha mama assame pāsādikā tālarukkha ca tesam yeva vaṇṇādihi⁶ sampanna
kandasamkhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca⁷ pahūtametthā 'ti nānārukkha-
phalāphalā⁸ ca rukkhavallimūlā ca pahūta ettha, mā me tato ti taṃ mama
assamapadesaṃ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā c' ettha āharitvā t̐pitaṃ
15 bahūṃ madhurasasāṃ mūlaphalaṃ⁹ atthi, te mayi cīrāyante mūlaphalāphalaṃ
bareyyuṃ, te tato mama mūlaphalāphalaṃ mā āharim̐su, tasmā sace mayā
saddhīm āgantukāmo ehi noce ahaṃ gamissāmi¹⁰ āha.

Taṃ sutvā tāpaso yāva pitu āgamanā¹¹ adhivāsāpetuṃ g. ā. :

23. Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato
20 idāni āgacchati sāyakāle,
ubho va gacchāmasa assamaṃ taṃ
yāva pitā mūlaphalato¹² etū 'ti. 23.

Tattha ubho va gacchāmasa ti mamaṃ¹³ pitu ārocetvā ubho va
gamissāma.

25 Tato sā cintesi: „ayaṃ tāva araṇṇe vaḍḍhitabhāvena
mama itthibhāvaṃ na jānāti, pitā pan' assa maṃ¹⁴ disvā va
jānitvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' kājakoṭṭiyā¹⁵ paharitvā sīsam
pi me bhindeyya, tasmim̐ anāgate yeva mayā gantūṃ vaṭṭati.
āgamanakammam pi me niṭṭhitaṃ¹⁶ ti sā tassa āgamanūpāyaṃ
30 ācikkhanti itaraṃ g. ā.

¹ Bā -am̐. ² Ck -tamatta, Cs Bā -tamatte corr. to -tāmetha. ³ so all three
MSS. for cā. ⁴ Bds samantato. ⁵ Bā vaṇṇagandhādi. ⁶ Bc phalā ca, Bā
mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā - -. ⁷ Bā only one phalā. ⁸
Bā bahū madhū rasaphalāphalaṃ. ⁹ Bā adds tāva. ¹⁰ so all three MSS. for
-lāto? ¹¹ Cks maṃ. ¹² Cks mama. ¹³ Cks -yāya.

24. Aññe bahū isayo sādhurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṃ
te taṃ nayissanti mamaṃ sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cirāyituṃ, aññe pana sādhusa- 5
bhāvā brahmaṇīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamamaggapasse vasanti
abhaṃ te taṃ¹ ācikkhitvā gamissāmi, tvaṃ te puccheyyāsi, te taṃ mama
santikaṃ nayissantīti.

Evam sā attano palāyanūpāyaṃ katvā paṇṇasālato nikkha-
mitvā olokantam² eva „tvaṃ nivattā“³ 'ti vatvā āgamaca- 10
maggen' eva amaccānaṃ santikaṃ agamāsi, te taṃ gahetvā
khandhāvāraṃ gantvā anupubbena Bārāṇasim sampāpuṇṇesu.
Sakko pi taṃ divasam eva tussitvā sakalaraṭṭhe devaṃ
vassāpesi⁴. Isisiṅgatāpasassāpi⁵ tāya pakkantamattāya sarīre⁶
dāho uppajji, so kampanto paṇṇasālaṃ pavisitvā vākacīraṃ 15
pārupitvā socanto nipajji. Bo. sāyaṃ āgantvā puttaṃ apas-
santo „kuhin nu kho gato“ ti kācaṃ otāretvā paṇṇasālaṃ
pavisitvā⁷ nipannakaṃ disvā „tāta kiṃ karosīti“ piṭṭhiṃ pari-
majjanto tisso gāthā abhāsi:

25. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ, (IV ²²¹/₁₉) 20
aggi pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 25.
26. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca' aggi
tapanī pi te samitā brahmacārī
piṭṭhaṇ ca mayhaṃ udakaṇ ca hoti
ramasi tuvaṃ brahmabhūto puratthā. 26. 25
27. Abhinnakaṭṭho si anābhatodako
ahāpitaḍḍhi si⁸ asiddhabhojano⁹
na me tuvaṃ ālapasī mam' ajja,
natṭhan nu kiṃ cetasikañci¹⁰ dukkhan ti. 27.

¹ Bā te saṃ. ² Bā te olokentaṃ. ³ Bā -ti. ⁴ Ck -go-. ⁵ Bā evaṃkāye.
⁶ Bā adda taṃ ⁷ Bā va. ⁸ Bā ahoṣitaḍḍhi pi. ⁹ Cā anitṭha-, Bā āsitṭha. ¹⁰ so
Cā for -kaṇ ca? Bā -ka.

Tattha bhinnānīti araṇṇato uddhaṇi, na hāpito ti na jalito, bhinnānīti pubbe tayā mamāgamanavelāya kaṭṭhāni uddhaṇa' eva honti, huto ca aggīti aggi ca huto¹ hoti², tapanīti³ visīvanaaggiṭṭhasaṅkhātā⁴ tapanī pi te samitā va⁵ saṃvidahitā va hoti, pīṭhan ti mama āsanatthāya pīṭhan ca
 5 paññattam eva hoti, udakaṇ cā 'ti pādadhovanodakaṇ ca upaṭṭhitam⁶ eva hoti, brahmabhūto ti tvaṃ hi⁷ ito puratthā seṭṭhabhūto imasmim araṇṇe abhiramasi, abhinnakaṭṭho sīti so dāni ajja anuddhaṭakaṭṭho⁸, asiddhabhojano⁹ ti na te kiñci amhākaṃ kandaṃulāṃ vā paṇṇaṃ vā seditaṃ. mamajjā 'ti mama putta ajja na me tvaṃ ālapasi, naṭṭhanu kin ti kin
 10 te naṭṭhaṃ, kiṃ cetasikadukkhaṃ, akkhāhi me nipannakāraṇaṃ ti pucchati.

So pitu vacanaṃ sutvā taṃ kāraṇaṃ kathento ā.:

28. Idhāgamā jaṭilo brahmacārī
 sudassaneyyo sutanū vineti
 n' evātidīgho na punātirasso
 15 sukaṇhakaṇhacchadanehi¹⁰ bhoto. 28.
29. Amassu jāto apurāṇavaṇṇī,
 ādhārarūpaṇ ca paṇ' assa kaṇṭhe¹¹,
 dv' āssa gaṇḍā ure¹² sujātā
 sovaṇṇapiṇḍūpanibhā¹³ pabhassarā¹⁴. 29.
- 20 30. Mukhaṇ ca tassa bhusadassaneyyaṃ¹⁵,
 kaṇṇesu¹⁶ lambānti ca kuñcitaggā,
 te jotare carato māṇavassa
 suttaṇ ca yaṃ saṃyamanam jaṭānaṃ. 30.
- 25 31. Aññā ca tassa¹⁷ saṃnāmanī catasso
 nīlāpi tā lohitaḥ ca satā
 tā pimsare¹⁸ carato māṇavassa
 cirīṭisaṃghā-r-iva¹⁹ pāvusaṃbi. 31.
32. Na mekhalāṃ muñjamayaṃ dhareti,
 na santacaṃ²⁰ no²¹ pana pabbaj' assa²²,

¹ Cks add ca ² B² jahāti. ³ Cks -nīyā ti. ⁴ B² visibbana aggi saṅkhātā. ⁵ B² adds sayameva ⁶ B² upaṭṭhāpi-. ⁷ B² tuvampi. ⁸ Ck anuttava-, C² anuddhava-. ⁹ B² asīṭha-. ¹⁰ C² B² omit one kaṇha. ¹¹ C² -o, B² -kaṇṭhe. ¹² read: dv' āssa gaṇḍā urato? B² dveyaṃgaṇḍhā-. ¹³ B² suvaṇṇapiṇḍu-. ¹⁴ Cks -bhāsare. ¹⁵ B² bhūsaṃ, Cks bhūja-. ¹⁶ Cks -osu, B² -āsu. ¹⁷ sa all three MSS. ¹⁸ Cks pimsare, B² pisare. ¹⁹ Ck virīṭi-, C² cīpīṭi, B² tiriṭi-. ²⁰ so C²; Ck santamaṃ, B² saṃhare, B² saṃhare corr. to santare. ²¹ Cks vo. ²² Cks -ssu.

- tā¹ jotare jaghanavare² vilaggā
 sateratā vijjur-iv' antalikkhe. 32.
33. Akhīlakāni³ ca avaṇṭakāni
 heṭṭhā nabhyā kaṭṭisamohitāni
 avighaṭṭitā niccam kilim⁴ karonti. 5
 han tāta kim rukkhaphalāni tāni. 33.
34. Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
 parosataṃ vellitaggā sugandhā,
 dvedhāsiro sādhuviḍḍattarūpo,
 aho nu kho mayha tathā jaṭāssu. 34. 10
35. Yādā ca so parikati tā⁶ jaṭāyo
 vaṇṇena gandhena upetarūpā
 nīluppalaṃ vātasameritam va
 tath' eva saṃkhāti⁷ vanassamo ayaṃ. 35.
36. Paṃko ca tassa bhusadassaneyyo⁸
 n' etādiso yādiso mayha kāyo,
 so vāyati erito mālutena
 vanam yathā aggagimhesu phullaṃ. 36. 15
37. Nihanti so rukkhaphalaṃ pathavyā
 sucittarūpaṃ ruciraṃ⁹ dassaneyyaṃ
 khittaṇ ca nassa¹⁰ punar eti hattham,
 han tāta kim rukkhaphalan nu kho taṃ. 37. 20
38. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā¹¹
 suddhā samā saṃkhavarūpapannā
 mano pasādenti vivariyamānā,
 na ha¹² nūna so sākam akhāṇi tehi¹³. 38. 25
39. Akakkasaṃ agaḷitaṃ¹⁴ muhum mudum¹⁵
 [ujum] anuddhataṃ¹⁶ acapalam assa bhāsitaṃ,

¹ Ck^s sā. ² B^d jaṇḍhatane corr. to jaṇḍhanantare? ³ Ck^s abila-, B^d akhila-.

⁴ B^d kilam. ⁵ B^d bhusam-, Ck^s bhuja-. ⁶ B^d pakirati tā. ⁷ B^d samvāyati
 corr. to -vāti, H^s -vāti. ⁸ so B^d; Ck^s suci-. ⁹ B^d ta-. ¹⁰ C^s bha, B^d hi ¹¹
 C^k kehi. ¹² C^k agala, C^s agala, B^d aggaṭṭitaṃ. ¹³ Ck^s muhum. ¹⁴ B^d -tam.

- rudaṃ manuññaṃ karavīkasussaraṃ
hadayaṅgamaṃ rañjayat' eva me mano. 39.
40. Bindussaro nātivissaṭṭhavākya
na nūna sajjhāyamatippayutto,
5 icchāmi kho taṃ punar eva daṭṭhum
mittaṃ¹ hi me māṇav' āhū puratthā. 40.
41. Susandhi sabbattha vimaṭṭh' imaṃ vaṇaṃ
puthum² sujātaṃ kharapattasannibhaṃ —
ten' eva maṃ uttariyāna³ māṇavo
10 vivariya ūrum⁴ jagghanena pīlayi. 41.
42. Tapanti ābhanti⁵ virocara va
sateratā⁶ vijjur-iv' antalikkhe
bāhā mudū añjanalomasādisā
vicitravatṭaṅgulikāssa sobhare. 42.
- 15 43. Akakkasaṅgo na ca⁷ dīghalomo
nakhāssa⁸ dīghā api lohitaggā,
mudūhi bāhāhi palissajanto⁹
kalyāṇarūpo ramayaṃ¹⁰ upaṭṭhahi. 43.
44. Dumassa tūlūpanibhā¹¹ pabhassarā¹²
20 suvaṇṇakambūtalavaṭṭasucchavi
hatthā mudū, tehi maṃ samphusitvā¹³
ito gato, te maṃ dahanti tāta. 44.
45. Na ha¹⁴ nūna so khārividhaṃ ahāsi¹⁵,
na nūna¹⁶ kaṭṭhāni sayāṃ abhañji¹⁷,
25 na nūna so hanti dume kuṭhāriyā¹⁸,
na pi 'ssa¹⁹ hatthesu khilāni²⁰ atthi. 45.
46. Accho ca²¹ kho tassa vaṇaṃ akāsi,
so maṃ bravi: sukhitaṃ maṃ karohi,

¹ B^d -o, B^s -ā. ² C^k -ū, B^d -u. ³ C^k -yāya. ⁴ C^k ūru. ⁵ C^k āhanti.
⁶ B^d -ri-. ⁷ C^k va. ⁸ C^k nagh-, B^d nakhassa. ⁹ B^d palissajanto. C^k
pajalissajanto. ¹⁰ C^s marayaṃ, B^d ramayaṃ, B^s ramayaṃ? ¹¹ C^k pabhā-
sarā. ¹² C^k mamañphu-. ¹³ B^d omits ha. ¹⁴ C^k abhāsi, B^d ahoṣi. ¹⁵
B^d adds so. ¹⁶ B^d abhu-. ¹⁷ B^d kumā-. ¹⁸ B^d hīssa. ¹⁹ B^s khilāni, C^k
khiṇāni. ²⁰ C^k ajjeva.

- t' āhaṃ¹ karim², tena mamāpi³ sokhyaṃ.
so ca bravī sukhito smīti brahme. 46.
47. Ayañ ca te mālupapannasanthatā
vikiṇṇarūpā va mayā ca tena ca,
kilantarūpā udake ramitvā 5
punappunaṃ c' assa kuṭim vajāma. 47.
48. Na m' ajja mantā paṭibhanti⁴ tāta
na aggihuttaṃ na pi yaṃṇa tatra,
na cāpi te mūlaphalāni bhuñje
yāva na passāmi taṃ brahmacārim. 48. 10
49. Addhā pajānāsi tuvam pi tāta
yassaṃ disāyaṃ⁵ vasate brahmacārī,
taṃ maṃ disaṃ pāpaya tāta khippaṃ
mā te ahaṃ amariṃ assamamhi. 49.
50. Vicitrapupphaṃ hi vanam sutam mayā
dijābhigghuṭṭhaṃ⁶ dijasaṃghasevitaṃ,
taṃ maṃ disaṃ⁷ pāpaya tāta khippaṃ
purā te paṇaṃ vijahāmi assame ti. 50. 15

Tattha idhāgamā ti tāta imaṃ⁸ assamapadaṃ āgato, sudassaneyyo
ti suṭṭhu dassaneyyo, sutanū ti suṭṭhu tanuko nātikiso nātithūlo, vinettīti 20
attano sarirappabhāya assamapadaṃ ekobhāsaṃ viya pūreti, sukaṇṇhakaṇ-
hacchadanehi bhoto ti tāta tassa bhoto kaṇṇhehi kaṇṇhacchadanehi bha-
maravaṇṇehi kesehi sukaṇṇhasāsaṃ sumajjitamaṇimayaṃ viya khāyati, amassu-
jāto ti na tāv' assa massu jāyati, taruṇo jeva, apurāṇavanāṇṇīti acirapabba-
jito, ādhārarūpaṇca paṇassa kauṭhe ti kaṇṭhe ca paṇ' assa amhākaṃ 25
bhikkhābhājanathapanapaṇṇadhārasadisaṃ⁹ piṇḍhanaṃ atthīti muttābharanaṃ¹⁰
sandhāya vadati, gaṇḍā¹¹ ti thane sandhāyāha, uresujātā ti uramhi sujātā,
urato ti pi pāṭho, pabhassarā ti pabhāsampannā, pabhāsare ti pi pāṭho,
obhāsayantīti attho, bhūsadassaneyyaṃ¹² ti ativiya dassaneyyaṃ, kuñci-
taggā¹³ ti sīhakunḍale¹⁴ sandhāya vadati, suttāṇcā¹⁵ 'ti yaṃ tassa jāṭā- 30
bandhanasuttaṃ¹⁶ tam pi jotati¹⁷ pabhañ ca muñcati, saññāmaṇi¹⁸
catasso ti iminā maṇisuvannaṇapavārajaratamayāni pi cattāri piṇḍhanāni

¹ Cks nāham, Bđ tāmahaṃ. ² all three MSS. kari. ³ Bđ -pi. ⁴ Cks -hanti.

⁵ read: disā? ⁶ Cks -ghuṭṭā, Bđ -ghuṭṭhaṃ. ⁷ Bds vanam. ⁸ Bđ idam. ⁹ Bds -pattādhāra-. ¹⁰ Bds muttābhāraṃ. ¹¹ Bđ kaṇḍā. ¹² Cks bhuja-, Bđ bhūsaṃ-.

¹³ Bđ kiñci-. ¹⁴ Bđ -lam. ¹⁵ Cks -aṃsu-. ¹⁶ Bđ -teti-. ¹⁷ Bđ ayamāni.

- dasseti, tā pimsare¹ ti tāni pilandhanāni pāvusena va vaṭṭe² deve cirīti-
saṃghā³ viya viravanti⁴, mekhale⁵ ti mekhalāṃ, ayam eva vā pāṭho,
idam⁶ nivatthakañcaṇaciraṃ⁷ saudhāyāha, na santace⁸ ti na vāke⁹, i. v. h.
tāta yathā mayāṃ tīṇamayaṃ vā vākamayaṃ vā vākaciraṃ¹⁰ katvā¹¹ dhāreṃ
5 na tathā so¹² so pana suvaṇṇaciraṃ dhāretīti, akhīlakānīti¹³ akācāni¹⁴ nik-
kaṇṭhakāni¹⁵, kaṭṭisamohitānīti kaṭṭiyaṃ nibaddhāni¹⁶, niccaṃ kilīṃ¹⁷
karontīti aghaṭṭitāni pi niccaṃ kilīkilāyanti¹⁸, ahantātā¹⁹ ti ambho²⁰ tāta,
kiṃ rukkhaphalāni²¹ tānīti tāni tassa²² māṇavassa²³ suttārūlhanī kaṭṭiyaṃ
baddhāni katararukkhaphalāni nāmā²⁴ ti maṇisaṃghāni²⁵ sandhāyāha, jaṭā ti
10 jaṭamaṇḍalākāreṇa baddhā ratanamissakakesavaṭṭiyo sandhāyāha, vellitaggā ti
kuñcitaggā²⁶, dveddhāsiro ti tassa sīsaṃ dveddhā katvā baddhānaṃ jaṭānaṃ
vasena²⁷ suttu vibhatarūpaṃ, tathā ti yathā tassa māṇavassa jaṭā tathā
tumhehi mama na baddhā²⁸, aho vata mamāpi tathā assū²⁹ ti patthento³⁰,
upetarūpā ti upetasabhāvā, vātasameritaṃ vā ti yathā nāma nīluppalaṃ
15 vātena samīritam tath' eva ayaṃ imasmiṃ vanasaṇḍe assamo saṃvāti, netā-
diso ti na etādiso, mama³¹ kāye paṃko n' etādiso tassa, so hi dassaniyo c'
eva sugandho ca, aggagimhesū³² ti vasantasamaye, nihantīti paharati, kiṃ
rukkhaphalāṃ nu kho taṃ ti katararukkhassa nu kho taṃ phalaṃ, saṃ-
khavarūpapaṇuā³³ ti sudhotasaṃkhapaṭibhāgā, sākamakhādīti³⁴ nūna so
20 māṇavo mayāṃ viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni c' eva mūlaphalāni ca na
khādī, ambhakaṃ hi tāni khādantānaṃ³⁵ sākapapaṇṇapadantā³⁶ ti dipeti,
akakkasan ti tāta tassa bhāsitaṃ aphaṇusaṃ agāṭitaṃ, punappuna vadaṃ-
tassāpi madhuratāya muhum mudum³⁷ amammanatāya³⁸ ujum ācikkhittatāya³⁹
anuddhataṃ⁴⁰ paṭiṭṭhitatāya acapalaṃ⁴¹, rudan ti bhāsamanassa paṇ' assa⁴²
25 saraṃkhātāṃ rudam pi manoharaṃ karavikassa viya sussaraṃ sumadhuraṃ,
raṇṇajayatevā⁴³ ti mama mano raṇṇeti⁴⁴ yeva, bindussaro ti piṇḍitassaro,
māṇavāhū ti so hi māṇavo puratthāya mama mittā⁴⁵ ahū, susandhi sab-
battha vimaṭṭhimaṃ vaṇan ti tāta tassa māṇavassa ūrūnam antare ekaṃ
vaṇaṃ atthi, taṃ susandhiṃ suphussitaṃ⁴⁶ sippiputaṃ mukhasadisaṃ sabbattha vi-
30 maṭṭhaṃ samantato maṭṭhaṃ, puthu⁴⁷ ti mahantaṃ, sujātan ti susaṇṭhitaṃ,

¹ Cks tā sīmsare, Bā tā pi sare. ² Bā pavuṭhe. ³ Ck cirī-, Bā tiritisaṃkhāghā, Bā tirati-, Cks -ghāti. ⁴ Bā vadanti. ⁵ Bā mikhalan, Bā makhalan. ⁶ Cks idanti. ⁷ Bā vattha-. ⁸ Bā saṇhare? Bā saudhare. ⁹ Bā nivāte. ¹⁰ Cā ciraṃ. ¹¹ Bā omits ka-. ¹² Cks omit so. ¹³ Cks abīla-, Bā akhi-. ¹⁴ Ck akāmāni, Bā akāni. ¹⁵ Ck nikkhaṇṭhakāni, Bā nippaṇṇāni, Cā nībaṇṭa-. ¹⁶ Bā bandhāni. ¹⁷ Bā kilāṃ. ¹⁸ Bā nicca kīlāṃ kilā-. ¹⁹ Cks ahantā. ²⁰ Cks ambe. ²¹ Cks -kkhe-. ²² Cks ssa. ²³ Ck paṇānamassa, Cā -ṇacassa. ²⁴ so Ck; Cā -ṇi, Bā -ṭi. ²⁵ Ck kuñḍinaggā. ²⁶ Bā bandhānaṃ vaseva, omitting jaṭānaṃ. ²⁷ Bā maṇi-
bandhā in the place of mama-. ²⁸ Bā assuti paṭthento. ²⁹ Bā to tādiso ti tāta
yādiso maṃma. ³⁰ Bā saṃkhā-. ³¹ Bā -maṇikhādītehitina. ³² Bā -tā. ³³ Bā
sapaṇḍapaṇṇapaṇḍantā. ³⁴ Cks muhum. ³⁵ so Cks; Bā apamussatāya, Bā
āpamussatāya. ³⁶ so Cks; Bā āvi-, Bā omits u- tāya. ³⁷ Bā -tati. ³⁸ all
three MSS. -phalaṃ ³⁹ Bā omits paṇassa. ⁴⁰ Bā -ja-. ⁴¹ Bā -o. ⁴² Bā
-phuppassitaṃ, Cks -passitaṃ. ⁴³ Cks -ū, Bā -u.

kharapattasannibhan¹ ti padumamakulasannibham, uttariyānā 'ti uttaritvā avattharitvā, piḷayīti piḷesi², tapantīti tassa māṇavassa sarīrato niccharantā suvaṇṇavaṇṇā³ raṁsiyo jalanti⁴ obhāseṇti⁵ virocenti⁶ ca, bāhā ti bāhā pi 'ssa mudū, añjanalomasadisā ti añjanasadihehi romehi⁷ samannāgatā, vicitravaṭṭāṅgulikāssa⁸ sobbare⁹ ti hatthāpi 'ssa dhuvalakkhaṇa-
 vicitrāhi⁴ pavāḷamkurasadisāhi⁵ vaṭṭāṅgulīhi samannāgatā sobhanti, akakka-
 saṅgo ti kacchupīlakādirahitaṅgapacesaṅgo, raṁ'ayaṁ upaṭṭhahīti maṁ
 ramayanto¹¹ upaṭṭhāsi paricari, tūlūpanibhā ti mudubhāvassa upamā, su-
 vaṇṇakambutalavaṭṭasucchavīti suvaṇṇamayam ādāsatalam viya vaṭṭā ca succhavī
 ca parimaṇḍalā c' eva sundaracchavī cā 'ti attho, samphussitvā ti sutthu 10
 phussitvā attano hatthasamphassam mama sarīre pharāpetvā¹², ito gato ti
 mama olokontass' eva ito gato, te maṁ dahantīti te tassa hatthasamphassā
 idāni maṁ dahanti, tathā hi tassa gatakālato paṭṭhāya mama sarīre dāho
 utṭhito, ten' amhi domanassappatto nipanno¹³ ti, khārividhan ti tāta nūna
 so māṇavo na khāribhāram ukkhipitvā vicari, khīlānīti¹⁴ khīṇāni¹⁵, ayam 15
 eva vā pātho, sokhyan ti sukharā, santhatā ti santhāro, vikiṇṇarūpavā
 'ti tīta ayam tava māluvapaṇṇasanthāro ajja mayā ca tena ca aññamaññaṁ
 parāmasanāliṅganavasena sammā parivattantehi vikiṇṇā viya ākulavyākulā jātā,
 punappunamcassā¹⁶ 'ti tāta ahaṇ ca so ca abhiramitvā kilantarūpā paṇṇa-
 sālato nikkhamitvā udakam pavisitvā ramitvā vinītadarathā¹⁷ punappuna imam 20
 eva kuṭiyam¹⁸ pavisamā 'ti vadati, mantā¹⁹ ti ajja mama tassa gatakālato
 paṭṭhāya n' eva mantā paṭibhanti²⁰ na²¹ upaṭṭhahanti²¹ na ruccanti, na
 aggihuttam na pi yaṁnam tatrā 'ti²² mahābrahmano ārāhanattbhāya
 kattabham havyadhūmādiyaññakiriyāpi²⁴ me na paṭibhāti²⁵ na ruccati, na
 cāpi te ti tayā ābhatamūlaphalāni pi na bhuñjissāmi, yassam²⁶ disāyan²⁷ 25
 yassan²⁸ disāyam, vanan ti tassa māṇavassa assamam parivāretvā thitavanam.

Tass' evam vilapantassa tam vippalāpaṁ sutvā M. „ekāya
 itthiyā imassa silam bhiṇnam bhavissatīti“ natvā tam ovadanto
 cha gāthā abhāsi:

51. Imasmā²⁹ haṁ jotirase vanamhi
 gandhabbadevaccharasamghasevite

30

¹ Cks khura-. ² Bds paṭīpi-. ³ Cs Bd -a. ⁴ Bd -tā. ⁵ Bd -anti. ⁶ Bd lo-.
⁷ Ck -kassa, Bd -tassa. ⁸ Bd -ṇe. ⁹ Cks -ṇamvicitrāhi. ¹⁰ Ccs -sehi. ¹¹
 Cks add maṁ. ¹² Bd parāmasitvā. ¹³ Bd omits ni-. ¹⁴ Cks khīnā-, Bd
 khīnā-. ¹⁵ so Cs; Bd khīnāni, Ck omits khīnāni. ¹⁶ Cs vassā. ¹⁷ Bds vigata-.
¹⁸ Bd -i. ¹⁹ Bd namajjamantā. ²⁰ Cks -hanti. ²¹ Cks nam. ²² Bd -anti.
²³ Cks piyamñātantaranti. ²⁴ Cks bhavyā-, Bd kattabbahopividhumanādi-. ²⁵ Bd
 adds na upaṭṭhahati. ²⁶ Cks yassa, Bd yassā. ²⁷ Cks disan for disa? ²⁸ Bd
 yassa. ²⁹ so all three MSS. for imasmi?

isīnaṃ āvāse sanantanamhi
n' etādisaṃ aratim pāpuṇetha. 51.

52. Bhavanti mittāni atha na honti,
ñātīsu mittesu karonti pemaṃ,
5 ayaṇ ca jammo kissa vā nivittṭho¹
yo n' eva jānāti: kuto 'mhi āgato. 52.
53. Samvāsena hi mittāni sandhīyanti punappunaṃ,
sā ca metti asaṅgantu² asaṃvāsena jīrati. 53.

54. Sace tuvaṃ dakkhasi brahmacāriṃ
10 sace tuvaṃ sallape brahmacārinā
sampannasassaṃ va mahodakena
tapoguṇaṃ khippam imaṃ pahassasi³. 54.

55. Punap-pi⁴ ce dakkhasi brahmacāriṃ
punap-pi ce sallape brahmacārinā
15 sampannasassaṃ va mahodakena
usmāgataṃ khippam imaṃ pahassasi⁵. 55.

56. Bhūtāni etāni caranti tāta
virūparūpena manussaloke.
na tāni sevetha⁶ naro sapañño,
20 āsajjanam⁷ tassati⁸ brahmacārīti. 56.

Tattha imasmā⁹ ti imasmiṃ, han ti nipātamattam, jotīrase ti hūya-
mānassa jotino raṃsiobhāsite¹⁰, sanantanambhīti¹¹ porāṇake, pāpuṇethā¹²
'ti pāpuṇeyya, i v. h: tāta evarūpe vane vasanto¹³ yam aratim¹⁴ tvaṃ patto
etādisaṃ na pāpuṇeyya paṇḍito kulaputto, pattum¹⁵ na arahatīti attho, bha-
25 vantīti imaṃ g. M. antagatam eva bhāsati, ayaṇ h' ettha¹⁶ adhippayo: loke
sattānaṃ mittāni nāma honti pi na honti pi, tattha yesaṃ honti te attano
ñātī-va ca mittesu ca pemaṃ karonti, ayaṇ ca jammo migasiṅgo kissavāni-
vittṭho¹⁷ ti¹⁸ kena nāma kāraṇena tasmiṃ mātagāme mittasaññāya nivittṭho,
so migiyā kucchimhi nibbattitvā araṇṇe vadḍhitattā kutomhi āgato ti āgataṭṭhā-

¹ Bā kissavānīnivittṭho, Ck^s kissarivānīnivittṭho. ² Ck^s yā ca menti asaggantum, Bā sveva mitto asaṅgantu. ³ Ck^s pabba-, Bā hessasi? B^s pahissasi. ⁴ Bā puna pi. ⁵ Bā pahissasi, Ck^s pabba-. ⁶ Ck^s na tādiso cetha. ⁷ Bā āsajja nam corr. to āpa-. ⁸ Bā na-. ⁹ so all three MSS. for imasmi? ¹⁰ Ck^s -tena. ¹¹ Ck^s sanantambhīti, Bā sanantarambhīti corr. to -tanambhīti. ¹² Bā -vittṭhā. ¹³ Bā anabhiratim. ¹⁴ Bā pattum corr. to pattum, Ck^s vattum. ¹⁵ Bā ayaṇñettha. ¹⁶ Ck^s kissarini-. ¹⁷ Ck^s omit ti.

nam¹ eva na jānāti pag eva nātmitto ti², punappunan ti tāni³ mittāni
 nāma punappuna samvāsena samevanena sandhiyanti⁴, sā ca mettiti⁵ sā
 eva metti⁶ asaṅgantu⁷ asamāgacchantaṃ purisaṃ tena asamāgamanasam-
 khātena samvāsena jīrati vinassati, sace ti⁸ tasmā tāta sace tvaṃ puna pi
 taṃ dakkhasi tena vā sallapissasi atha yathā nāma sunipphannaṃ sassaṃ mahō- 5
 ghena hāriyati evaṃ imaṃ attano tapogūḍhaṃ pahassasi⁹ pahāressasi¹⁰ attho,
 usmāgatan ti samaṇetejaṃ, virūparūpenā¹¹ ti vividharūpena. i. v. h.: tāta
 manussalokasmiṃ hi etāni yakkhinisaṃkhātāni bhūtāni vividharūpapaṭicchan-
 nena¹² attano rūpena attano vasaṃgate khādituṃ caranti, tāni sapañño naro na
 sevetha, tādisaṃ hi bhūtaṃ āsajjanaṃ¹³ patvā nassati brahmacārī, diṭṭho si 10
 tāya¹⁴ yakkhiniyā na khādito ti evaṃ puttāṃ ovadi¹⁵.

So pitu kathaṃ sutvā „yakkhinī kira sā“ ti bhīto cittaṃ
 nivattetvā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me“ ti khamā-
 pesi. So pi naṃ samassāsetvā „ehi tvaṃ mānava, mettaṃ
 bhāvehi karuṇaṃ¹⁶ muditaṃ¹⁷ upekkhaṃ“ ti brahmavihārabbhāva- 15
 naṃ ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā puna jhānaṃ nibbattesi¹⁸.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-
 pattipphale patiṭṭhaḥ): „Tadā Naḷinikā purāṇadutiyaikā¹⁹ abosi, Isisiṅgo
 ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā aham evā“ ti. Naḷinijātakaṃ²⁰.

2. Ummadantijātaka.

20

Nivesanaṃ kassa nudaṃ Sunandā²¹ ti. Idam S. J. v. uk-
 kaṇṭhitabhikkhuṃ ā. k. So kir' ekadivasam Sāvatthiyaṃ piṇ-
 dāya caranto ekaṃ alaṃkatapaṭiyattaṃ uttamarūpadharaṃ itthiṃ olo-
 ketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṃ nivattetuṃ asakkonto vihāraṃ eva
 āgantvā tato paṭṭhāya sallavidhho viya rāgāturo bhantamigapaṭi- 25
 bhāgo²² kiso dhamanisanthataगतto uppaṇḍuppaṇḍukajāto anabhirato
 ekiriyaṃpathe cittassādaṃ alabhanto ācariyavattādini pahāya uddesapari-
 pucchakammaṭṭhānānuyogavirahito vihāsi. So sahāyabhikkhū²³ „pubbe
 tvaṃ āvuso pasannindriyo²⁴, vipasannamukhavaṇṇo idāni, na²⁵ tathā,

¹ B^d attano gatathā-. ² B^d hi. ³ B^d tāta. ⁴ B^d add ghaṭṭiyanti. ⁵ B^d
 sveva mitto ti. ⁶ B^d sova mitto. ⁷ B^d asagantu, C^k asāṅgantuṃ. ⁸ C^k
 omīti ti. ⁹ C^k pabha-, B^s pahī-. ¹⁰ C^k add ca. ¹¹ B^d āsajjanaṃ. ¹² C^k B^d
 tā. ¹³ B^d -diti. ¹⁴ B^d kāruṇāṃ corr. to karuṇaṃ, C^k karuṇā. ¹⁵ C^k -tā.
¹⁶ B^d jhānābhīṇā-, C^k jhānaṃ pabha-. ¹⁷ C^k -ti-. ¹⁸ so all three MSS. 2.
 cfr. Th. Zachariae: Die 16te Erzähl der Vetālap. in Beiträge z. Kunde d. ig.
 Sprachen IV. ¹⁹ B^d bhanda-. ²⁰ B^d -yobhikkhuhi. ²¹ B^s santindr-. ²² B^d no-

kin nu kho kāraṇaṇ¹ ti puṭṭho „āvuso anabhirato: 'smīti' āha. Atha nam te „abhirama āvuso, Buddhuppādo nāma dullabho, tathā saddhammasavanaṃ manussapaṭilābho ca, so tvaṃ manussapaṭilābham labhivā dukkhassa antakiriyaṃ patthayamāno assumukhaṃ nātijanaṃ
 5 pahāya saddhāya² pabbajitvā kimkāraṇā kilesavasaṃ yāsi, kilesā nāma³ ete gaṇḍuppādapāṇaṃ⁴ upādāya sabbabālaṇasādhāraṇā, ye tesam vatthubhūtā te⁵ pi appassādā, kāma bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo, aṭṭhikāṃkalūpamā kāma, māmsapesūpamā kāma⁶, tiṇukkūpamā kāma⁷, aṅgarakāsūpamā kāma, supinakūpamā kāma, yācitakūpamā⁸
 10 pamā⁹ rukkhaṃphalūpamā¹⁰ sattisūlūpamā¹¹ sappasirūpamā¹² kāma, tvaṃ nāma evarūpe sāsane pabbajitvā evaṃ anattakāraṇānaṃ¹³ kilesānaṃ vasaṃ gato¹⁴ ti¹⁵ ovaḍitvā attano kathaṃ¹⁶ gālāpetuṃ asakkontā Satthu santikaṃ dhammasabhaṃ netvā „kiṃ bhikkhave anicchanānaṃ bhikkhum ānayitthā¹⁷ ti¹⁸ vutte „ayaṃ kira ukkaṇṭhito¹⁹ ti āhaṃsu. S. „saccaṃ kirā²⁰ ti²¹ pucchitvā „saccaṃ bhante²² ti²³ vutte „bhikkhu porāṇaka-
 15 paṇḍitā rajjaṃ anusāsantāpi kilese kilese uppanne tassa vasaṃ āgantvā cittaṃ nivāretvā na ayuttaṃ karimsū²⁴ ti²⁵ vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivi nāma rājā r. kāresi.
 Bo. tassa aggamaheṣiyā kucchimhi nibbati, Sivikumāro t'
 20 ev²⁶ assa nāmaṃ karimsu. Senāpatissāpi putto²⁷ vijāyi, Ahipārako²⁸ ti²⁹ 'ssa nāmaṃ karimsu. Te ubho pi sahāyakā hutvā abhivaḍḍhantā soḷasavassikā hutvā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇhitvā āgamiṃsu. Rājā tassa r. adāsi, so pi Ahipārakaṃ senāpatitṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmim yeva
 25 nagare Tirīṭavacchassa³⁰ nāma³¹ asītikotidhanavibhavassa seṭṭhino dhītāpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā subhalakkhaṇena samannāgatā, tassā nāmagahaṇadivase Ummadantīti nāmaṃ karimsu. Sā soḷasavassakāle atikkanta-
 30 mānusakavaṇṇā devaccharā viya abhirūpā³² ahosi, ye ye puthujjanā taṃ passanti te te sakabhāvena³³ saṇṭhātuṃ³⁴ na

¹ Cks -nenā. ² Cks saddhā, Bā omits sa-. ³ Ck -na, Bā -nakam. ⁴ Bā tiṇikkupamā kāma, cfr. M. N. 1,130; Cks omit tinu-. ⁵ Bā adds kāma. ⁶ Bā viśasappabhirū-. ⁷ Cks -raṇikānaṃ, Bā -raṇānaṃ. ⁸ Bā sīti. ⁹ Bā gātāṃ. ¹⁰ Cks -am. ¹¹ Bā abhi- throughout. ¹² Bā tiriva-. ¹³ all three MSS. nāmaṃ. ¹⁴ Bā abhirūpadassaniyā pāsādikā paramāya vaṇṇāya samanāgatā. ¹⁵ Cks saka-
 bbā-. ¹⁶ Bā sandhāretuṃ

sakkonti, surāpānamadena¹ viya kilesamadena mattā hutva
 satim paccupatthāpetum samatthā nāhesum. Ath' assā pitā
 Tirītavaccho² rājānam upasamkamitvā „deva mama gehe
 itthiratanam uppannam rañño va anucchavikam, lakkhaṇa-
 pāṭhake³ pesetvā tam vīmaṃsāpetvā yathārucim karohīti“ āha. 5
 Rājā „sādhū“ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te seṭṭhigeham
 gantvā katasakkārasammānā pāyāsam paribhuñjimsu. Tasmim
 khane Ummadanti sabbālamkārapaṭimaṇḍitā tesam santikam
 agamāsi. Te tam disvā satim paccupatthāpetum asakkontā
 kilesamadammattā hutvā attano vippakatabhojanabbhāvam na 10
 jānimsu, ekacce ālopaṃ gahetvā bhuñjāmā⁴ 'ti saññāya sīse
 ṭhapesum, ekacce upakacchantare⁵ khipimsu, ekacce bhittim⁶
 paharimsu, sabbe ummattakā ahesum. Sā te disvā „ime kira
 mama lakkhaṇam vīmaṃsantīti⁷, gīvāya ne gahetvā niharathā“
 'ti nīharāpesi. Te maṃkubhūtā rājanivesanam gantvā Umma- 15
 dantiyā ruṭṭhā⁸ „deva sā itthi kālakaṇṇī, na tumhākam anuc-
 chavikā“ ti vadimsu. Rājā „kālakaṇṇī kirā“ 'ti tam na ānā-
 pesi⁹. Sā tam pavattim sutvā „aham kira kālakaṇṇīti raññā
 na gahitā, kālakaṇṇīyo nāma evarūpā¹⁰ hontīti“ vatvā „hotu,
 sace pi tam rājānam passissāmi jānissāmīti“ tasmim āghātam 20
 bandhi. Atha naṃ pitā Ahipārakassa adāsi, sā tassa piyā
 ahosi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena¹¹ evam abhi-
 rūpā ahoṣīti rattavatthadānassa¹²: sā kira atīte Bārāṇasiyam
 daliddakule nibbattitvā ussavadivase puññasampannā itthiyo
 kusumbharattavattham nivāsetvā alamkatā kilāntiyo disvā 25
 tādisam vattham nivāsetvā kilītukāmā hutvā mātāpitunnam
 ārocetvā tehi „amma mayam daliddā, kuto no evarūpaṃ
 vatthan“ ti vutte „tena hi maṃ ekasmim aḍḍhakule bhatim
 kātum anujānātha, te mama guṇam ñatvā dassantīti“ vatvā

¹ Ck^o omit surā. ² B^d titiṭi-. ³ B^d adds brahmaṇe. ⁴ C^o -jamā, B^d
 bhuñjaha, B^o bhuñjamānā. ⁵ B^d adds bhattam. ⁶ C^k -i, B^d bhittiyādisu. ⁷
 B^d -sissanti, B^o -sissantikim. ⁸ B^d kuddhā. ⁹ B^d āpā-. ¹⁰ B^d add na. ¹¹
 B^d adds sā. ¹² B^d add nissandena.

- tehi anuññātā ekam kulam upasamkamitvā „kusumbharattavattkena bhatim karomīti“ āha. Atha nam te „tini samvaccharāni kamme kate tava guṇāguṇam¹ űatvā dassāmā“ ’ti vadimsu. Sā „sādhū“ ’ti paṭisunitvā kammaṁ paṭipajji. Te
- 5 tassā guṇam űatvā aparipunnesu yeva tisu samvaccharesu tassā ghanakusumbharattavattkena² saddhim aññam pi vattham datvā „tava sahāyikāhi saddhim gantvā nahāyitvā nivāsehitī“ tam pesayimsu. Sā sahāyikā ādāya gantvā rattavattam tīre ṭhapetvā nahāyi. Tasmim khane eko Kassapadasabalassa
- 10 sāvako acchinnacivaro sākhabhaṅgam nivāsetvā ca pārupitvā ca tam padesam pāpuṇi. Sā tam disvā „ayam bhadanto acchinnacivaro bhavati³, pubbe pi adinnabhāvena mama nivāsanaṁ dullabham jātan ’ti‘ vattham dvidhā phāletvā ekam koṭṭhāsam ayyassa dassāmīti“ cintetvā uttaritvā attano nivā-
- 15 sanam nivāsetvā „tiṭṭhatha bhante“ ti vatvā theram vanditvā vattham phāletvā tass’ ekakoṭṭhāsam⁴ adāsi. So ekamante paṭicchannaṭṭhāne ṭhatvā sākhabhaṅgam chaḍḍetvā tass’ ekam kaṇṇam nivāsetvā ekam pārupitvā nikkhami, ath’ assa vatthobhāsenā sakalasarīram taruṇasuriyo viya ekobhāsam ahoṣi.
- 20 Sā tam disvā „ayam⁵ ayyo paṭhamaṁ na sobhi⁶ idāni taruṇasuriyo viya virocati, idam pi tass’ eva⁷ dassāmīti“ dutiyam pi koṭṭhāsam datvā „bhante aham bhava carantī uttamarūpa-dharā bhaveyyam, maṁ disvā koci puriso sakabhāvena saṇṭhātum⁸ mā asakkhi⁹, mayā abhirūpatarā nāma aññā mā hotū“
- 25 ’ti patthanam ṭhapesi. Thero anumodanam katvā pakkāmi. Sā devaloke sañcarantī¹⁰ tasmim kāle Ariṭṭhapure nibbattitvā tathārūpā ahoṣi. — Atha tasmim nagare kattikachanaṁ ghosayimsu, kattikapunnamāya nagaram sajjayimsu. Ahipārako attano ārakkaṭṭhānam gacchanto tam āmantetvā „bhadde

¹ Bds omīti guṇā. ² Bds ghaṇaku-. ³ Bds bhavissati. ⁴ Bds adds tam. ⁵ Bds sā tam koṭṭhāsam. ⁶ Bds mayham. ⁷ Bds -ati. ⁸ Bds etasseva. ⁹ Bds sandhāretum. ¹⁰ Cds -īti. ¹¹ Bds saṁsarantī.

Ummadanti, ajja kattikacchaṇo¹, rājā nagaram padakkhiṇaṃ
karonto paṭhamam imaṃ gehadvāraṃ āgamissati, mā kho tassa
attānaṃ dassesi, so hi taṃ disvā satim upaṭṭhāpetum na
sakkhissatīti² āha. Sā gacchantam³ „aham jānissāmīti“.
Tasmiṃ gate dāsim⁴ ānāpesi: „rañño imaṃ gehadvāraṃ āgata- 5
kāle mayham āroceyyāsīti“. Atha suriye atthamgate uggate
puṇṇacande⁵ devanagare⁶ viya alamkate nagare sabbadisāsu
dīpesu jālantesu⁷ rājā sabbālamkārapatimaṇḍito ājaññaratha-
varagato amaccaganaṇapativuto mahantena yasena nagaram
padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṃ 10
agamāsi, taṃ pana geham manosiḷāvaṇṇapākāraparikkhittam
alamkataṃ dvārattālakaṃ sobhaggappattam pāsādikam. Tas-
mim khaṇe dāsi Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggam
gāhāpetvā kinnarilīlāya⁸ vātapānam nissāya ṭhitā rañño
pupphāni khiṇi. So taṃ ulloketvā⁹ kilesamadamatto satim 15
paccupaṭṭhāpetum asakkonto „Ahipārakass’ etaṃ gehan“ ti
sañjānitum pi nāsakkhi. Atha sārathim āmantetvā pucchanto
dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṃ kassa nu ’daṃ Sunanda
pākārena paṇḍumayena guttaṃ, 20
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṃ pabbatagge va acci. 57.
2. Dhītā n’ ayaṃ kassa Sunanda hoti,
sunisā n’ ayaṃ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id’ eva’ puttho: 25
avāvaṭṭā, yadvā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudaṇ ti kassa nu¹⁰ idaṃ, paṇḍumayenā ’ti rattīṭṭhi-
kāmayena¹¹, dissatīti vātapāne ṭhitā paññāyati, aggīti¹² analajālakkhandho¹³,

¹ C^o kattikarattikacchaṇo. B^d -rattī gāro chaṇo. ² B^d gaccha tvaṃ sāmi. ³

C^o -am. ⁴ C^o -o. ⁵ B^d -ram. ⁶ B^d jālitesu. ⁷ B^d līlāya ⁸ B^d disvā olo-.

⁹ C^o idheva, B^d imeva. ¹⁰ C^o omīti nu. ¹¹ B^d rattīṭṭhakapākāramayena. ¹²

C^o aggaṭi, B^d accṭhi. ¹³ C^o naḷajā-.

dhītā nayan ti dhītā¹ nu ayaṃ, avāvaṭa ti apetaḥharaṇā² apariggahitā³,
bhattā ti yadivā assā sāmiko atthi, idaṃ akkhāhīti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā⁴ abhāsi:

- 5 a. Ahaṃ hi jānāmi janinda etaṃ
matyā ca petyā ca atho pi assā⁵,
tath' eva⁶ so puriso bhūmipāla
rattimdivaṃ appamatto tav' atthe. 59.
4. Iddho ca phīto⁷ ca subāḥhiko⁸ ca
amacco te aññataro janinda,
10 tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadantī⁹ nāmadheyena rājā 'ti. 60.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti matito ca pitito ca taṃ jānāmīti vadati,
atho pi assā ti atha sāmikam pi 'ssā jānāmīti vadati, iddho ti samiddho,
phīto⁷ ti vatthālamkārehi phullito¹⁰, subāḥhiko¹¹ ti suṭṭhu aḍḍho, nāma-
15 dheyenā 'ti nāmena, ayaṃ hi¹² yo naṃ passati taṃ ummadeti satim assa
paccupatthāpetuṃ na deti tasmā Ummadantīti vuccati.

Taṃ sutvā rājā nāmaṃ assā thomento anantaraṃ g. ā.:

5. Ambho ambho¹³ nāmaṃ idaṃ imissā
matyā ca petyā ca kataṃ susādhū,
20 tathā¹⁴ hi mayhaṃ apalokayantī
ummattakaṃ Ummadantī akāsīti. 61.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti mātara ca pitarā ca, mayhaṃ ti upa-
yogathe sampadānaṃ, apalokayantīti mayā apalokitā sayāṃ maṃ apaloka-
yantī maṃ ummattakaṃ akāsīti attho.

- 25 Sā tassa kampitabhāvaṃ ṇatva vātapānaṃ thaketvā siri-
gabbhaṃ eva agamāsi. Rañño pi 'ssā¹⁵ diṭṭhakālato patthāya
nagarapadakkhiṇakaraṇe¹⁶ cittam eva nāhosi. So sārathim
āmantetvā „samma Sunanda rathaṃ nivattehīti“ vatvā „ayaṃ

¹ B^d adds kā. ² B^d -varaṇā. ³ B^d -ggahā. ⁴ B^d -āyo. ⁵ C^k tassā. ⁶
B^d taveva. ⁷ C^k pī-, C^s thī-, B^d phī-. ⁸ B^d suvaḍḍhito, B^s suvaḍḍhito. ⁹
B^d umaddantīti, read: ummādinī? cfr. Zachariae supra. ¹⁰ B^d puppito. ¹¹
B^d suvaḍḍhito. ¹² B^d ayañhi, C^k ahañhi. ¹³ so all three MSS. for aho? ¹⁴
B^d tadā. ¹⁵ B^d tassā. ¹⁶ C^k -ṇamka-, B^d -ṇakā-.

chaṇo amhākaṃ nānucchaviko, Ahipāraḥasenāpatiss' evānucchaviko, r. pi tass' evānucchavikaṃ¹ ti rathaṃ nivattāpetvā pāsādaṃ abhiruyha sirisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

6. Sā¹ puṇṇamāse migamandalōcanā
upāvisī puṇḍarīkattacaṅgī,
dve puṇṇamāyo tadahū amaññaṃ²
disvāna pārāpatarattavāsiniṃ. 62. 5
7. Aḷārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayanti³ maṃ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano
jātā vane kimpurisīva pabbate. 63. 10
8. Tadā hi brahatī⁴ sāmā⁵ āmuttamanīkuṇḍalā
ekaccavasanā nārī migī bhantā⁷ v' udikkhati. 64.
9. Kadāssu maṃ tambanakhā sulomā
bāhāmudū candanasāralittā
vaṭṭaṅgulī sannatavīrakuttiyā⁸
nārī upaṇṇissati sīsato subhā. 65. 15
10. Kadāssu maṃ kañcanamāluracchadā⁹
dhītā Tirīṭissa vilākamajjhā
mudūhi bāhāhi palissajissati¹⁰
brahāvane jātadumam va māluvā. 66. 20
11. Kadāssu lākhārasarattasucchavī
bindutthanī puṇḍarīkattacaṅgī
mukhaṃ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya¹¹ thālam¹². 67. 25
12. Yathāddasaṃ naṃ¹³ tiṭṭhantiṃ sabbagattaṃ manoramaṃ
tato sakassa cittassa nāvabodhāmi kiñcanaṃ. 68.
13. Ummadanti¹⁴ mayā diṭṭhā āmuttamanīkuṇḍalā¹⁵,
na supāmi divārattiṃ sahaṃsaṃ va parājito. 69.

¹ C^k so, B^d yā ² B^d tadahumaññāhaṃ, B^e akhaññātaṃ. ³ C^k sa-, C^e sū-. ⁴ B^d brahmāhi. ⁵ C^e samāsemigamandā. ⁶ B^d phandā. ⁷ B^d -dbhira-. ⁸ B^d -jālura-. ⁹ C^k -dissati ¹⁰ C^k phu-, C^e pu-. ¹¹ C^k phā-. ¹² B^d yadadda-santaṃ. ¹³ C^k -tiṃ, B^d -ti. ¹⁴ B^e -lam.

14. Sakko ca¹ me varaṃ dajjā, so ca labbheṭṭha me varo:
ekarattim² dirattim³ vā bhavēyyaṃ Ahipārako
Ummadantya ramitvāna, Sivirājā tato siyā ti. 70.

Tattha puṇṇamāse ti puṇṇacandāya rattiyā, migamandalocanā ti
5 kaṇḍasantāseṇa palāyitvā vanantare tathā luddam olokentiya migiyā viya man-
dāni locanāni assā ti migamandalocanā, upāvisīti padumavaṇṇena karata-
lena pupphāni khipitvā maṃ olokenti vātapāne nisīdi, puṇḍarikattacaṅgīti
rattapadumapattavaṇṇasarirā, dve puṇṇamāyō ti ahaṃ tadā tasmim chaṇa-
divase taṃ pārāpatapādasamānavāṇaṃ rattavatthanivattamā diṣvā tassā mu-
10 khaṃ⁴ olokento ekassa pācīnalokadhātuto ekassa Ahipārakasenāpatino nive-
sane ti dvinnam puṇṇacandānaṃ uggatattā dve puṇṇamāyō amāññim, alāra-
pamhehīti visālapakhumehi⁵, subhehīti parisuddhehi, vagguhīti madhurā-
kārehi, udikkhatīti evarūpehi nettehi yasmim khane oloketi, pabbate ti
yathā Himavantapabbate suphullitavane⁶ vīṇaṃ ādāya tantissareṇa attano saraṃ
15 samsandenti⁷ kimpurisā kimpurisassa manam harati⁸ evam harateva me
mano ti vipḍalapati, brahātīti⁹ ulārā, sāmā ti suvaṇṇasāmā, ekacca-
vasanā ti ekaccikavasanā, ekapaṭṭanivattā ti attho, bhantaṃ udikkhatīti
saṇhakesā¹⁰ puthunālāṭṭā āyatabhamū visālakkhī tuṇṇanāsā rattotṭhī¹¹ setadantā
tikkipadāṭṭhā suvaṭṭagīvā tanubāhu susaṇṭhitapayodharā karamitamajjhā visāla-
20 sonī¹² suvaṇṇakadalisaṃnārūpā¹³ sā¹⁴ uttamitthi tasmim khane maṃ udik-
khanīti bhayena vanam pavisitvā puna nivattitvā luddam udikkhanīti bhanta-
migīvā¹⁵ maṃ udikkhatīti vadati, bahāmudū ti mudubāhā, sannata vīra-
kuttiyā¹⁶ ti suphassitachekakaraṇā¹⁷ upaṇṇissati maṃ ti sā subhā nārī
kadā nu maṃ tehi tambhanakhehi sisato paṭṭhāya sannatena vīreṇa¹⁸ karaṇeṇa
25 paritosessatīti paṭṭhento vilapati, kañcanamāluracchadā¹⁹ ti kañcanamaya-
uracchadālanikārā, vilākamajjhā ti vilaggasarirā sā, brahāvane ti mahā-
vane, rattasucchavīti batthapādātalaaggaṇakhaotṭhamāsesu lākhārasaratta-
samānavāṇā, bindutṭhanīti udakabubbulaṇḍaparimaṇḍalatṭhanī, tato ti yadā
taṃ tiṭṭhantiṃ addasaṃ tato paṭṭhāya, sakassa cītassā²⁰ ti attano cītassa
30 anissaro jāto²¹ mhiṭṭi adhippāyo, kiñcanan²² ti kiñci, ayam²³ asukā nāmā
ti na jānāmi, ummattako jāto²⁴ mhiṭṭi vadati, diṭṭhā ti diṣvāna²⁵, supāmiti
n' eva rattimdivam²⁶ niddam labhāmi, so ca labbheṭṭhā²⁷ ti yam me Sakko
varaṃ dadeyya so ca me varo labheyya²⁸, labheyyaṃ c' āhaṃ varan ti attho.

Atha te amaccā²⁹ Ahipārakassāpi ārocayaṃsu: „sāmi rājā
35 nagaram padakkhiṇaṃ karonto tumhākaṃ gharadvāraṃ gantvā³⁰

¹ Bā ce. ² Bā -am. ³ Bā dvirattam. ⁴ Bā mukhasa sukham. ⁵ Ck -pa-
mukhehi. ⁶ Bā supuppita-. ⁷ Bā -dati. ⁸ Ck haranti. ⁹ Bā brahāti. ¹⁰ Bā
kaṇha-. ¹¹ Ck ratto, Bā rattāti. ¹² Ck -soni, C -yoni, Bā -yoni. ¹³ Ck
-noruyā. ¹⁴ Ck omīti sā. ¹⁵ Bā bhanda-. ¹⁶ Bā -dhīra-. ¹⁷ Ck supa-, Bā
suphuyā. ¹⁸ Bā dhīreṇa. ¹⁹ Bā -jālura-. ²⁰ Bā kañci-. ²¹ Bā aññam. ²²
so Ck; diṭṭhāti diṣvāna wanting in Bā. ²³ so Ck; Bā rattidivā. ²⁴ so all
three MSS. ²⁵ Ck omīti atha-. ²⁶ Bā patvā.

nivattitvā pāsādaṃ abhirūḷho¹ ti'. So attano gehaṃ gantvā Ummadantiṃ āmantetva „bhadde kacci² raṇṇo attānaṃ dasse-sīti³“ pucchi. „Sāmi, eko mahodaro mahādāṭṭhiko rathe ṭhatvā āgato puriso atthi, ahaṃ taṃ rājā⁴ vā rājako⁵ vā ti na jānāmi, eko issaro ti pana⁶ vutto⁷, vātapāne ṭhatvā pupphāni khipim⁸', so tāvad eva nivattitvā gato⁹ ti. So taṃ sutvā „nāsito 'mhi tayā¹⁰“ ti punadivase pāto va rājanivesanaṃ āruyha siri-gabbhadvāre ṭhatvā raṇṇo Ummadantiṃ nissāya vippalāpaṃ sutvā „ayaṃ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṃ alabhanto marissati, raṇṇo ca mamaṃ ca agunaṃ mocetvā imassa mayā¹¹ 10 jīvitam dātuṃ vaṭṭatīti¹²“ attano nivesanaṃ gantvā ekaṃ dalha-mantaṃ¹³ upaṭṭhākaṃ pakkosāpetvā „tāta asukaṭṭhāne susira-cetiyaṃ rukkho atthi, tvaṃ kañci¹⁴ ajānāpetvā atthaṅgate suriye tattha gantvā anto rukkhe nisīda, ahaṃ tattha balikammaṃ karonto taṃ ṭhānaṃ patvā devatā namassanto yācāmi: 'deva- 15 rāja, ambhākaṃ rājā nagare chaṇe vattamāne akilītvā va siri-gabbhaṃ pavisitvā vippalapanto nipanno, mayaṃ tattha kāra-ṇaṃ na jānāma, rājā¹⁵ devatānaṃ bahūpakāro anusamvaccharaṃ sahaṃsaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti¹⁶, idaṃ¹⁷ nāma nis-sāya rājā vippalapatīti ācikkha¹⁸, raṇṇo no jīvitadānaṃ dethā¹⁹ 20 'ti yācissāmi, tvaṃ tasmim khāṇe saraṃ parivattetvā²⁰ 'senā-pati, tumhākaṃ raṇṇo vyādhi nāma n' atthi, so pana tava bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto, sace taṃ²¹ labhissati jīvissati noce marissati, sace tassa jīvitam icchasi Ummadantiṃ assa dehīti²² katheyyāsīti²³“ evaṃ taṃ uggaṇhāpetvā uyyojesi. 25 So gantvā tasmim rukkhe nisīditvā punadivase senāpatinā taṃ ṭhānaṃ gantvā āyācite²⁴ tathā abhāsi, senāpati „sādhū²⁵ 'ti vatvā devataṃ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṃ pavisitvā rājanivesanaṃ abihruyha sirigabbhadvāraṃ ākoṭesi. Rājā satim

¹ B^d -rūyhatīti. ² B^d kiñci. ³ B^d adda ti. ⁴ B^d rājapurisoti, C^k rājako.

⁵ C^k omīta pana. ⁶ C^k -e. ⁷ B^d -i. ⁸ B^d -mittam, B^e duṭṭhammantaṃ. ⁹ B^d ki-. ¹⁰ C^k omīta rājā. ¹¹ B^d kareti. ¹² C^e B^d imaṃ. ¹³ B^d -atha. ¹⁴ B^d paṭivattitvātā. ¹⁵ B^d naṃ. ¹⁶ B^d vadeyyāsīti. ¹⁷ B^d -to.

upatṭhapetvā¹ „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva Ahipārako“
ti. Ath' assa rājadvāram² vivari. So pavisitvā rājānaṃ
vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
5 āgamma yakkho idam evaṃ³ abravi:
rañño mano Ummadantiyā niviṭṭho,
dadāmi te taṃ, parivārayassū⁴ 'ti. 71.

Tattha namassato ti tumbhakaṃ vilāpakāraṇaṃ jānantaṃ balikkamaṃ
katvā namassantassa, taṃ ti ahaṃ taṃ Ummadantiṃ tumbhakaṃ paricārikaṃ
10 katvā dadāmiti.

Atha naṃ rājā „samma Ahipāraka mama Ummadantiyā
paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṃ yakkhāpi jānantīti“ pucchi.
„Āma devā“ 'ti. So „sabbalokena kira me lāmakabhāvo nāto“
ti lajji, dhamme patitṭhāya anantaraṃ g. ā.:

15. Puññā⁵ ca dhamse amaro na c' amhi,
jano ca no⁶ pāpam idan ti jaññā,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ aditṭhā⁷ 'ti. 72.

Tattha dhamse ti samma Ahipāraka ahaṃ tāya saddhiṃ kilesavasena
20 paricārayanto puññato ca dhamseyyaṃ, tāya saddhiṃ paricāritamattena amaro
ca na homi, mahājano ca me idam⁸ lāmakabhāvaṃ jāneyya, tato ayuttaṃ raññā
katan ti garaheyya, taṃ ca mama datva pacchā piyabhariyaṃ aditṭhā⁹ tava
manaso vighāto c' assā 'ti attho.

Sesā ubhinnam pi vacanapaṭivacanagāthā:

25. Janinda nāññatra tayā mayā vā
sabb' āpi kammaṃ katassa jaññā
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā vanathaṃ sajāhi¹⁰. 73.
18. Yo pāpakaṃ kamma¹¹ karaṃ manusso
30 so maññati: mā-y-idha maññimisu aññe¹²,

¹ Ck^s -ahetvā. ² so all three MSS for rājā dvāram? ³ B^d idametad ⁴ B^d -cāra- ⁵ Ck^s puññañ. ⁶ B^d me. ⁷ Ck^s adhiṭṭhā. ⁸ B^d imarā. ⁹ Ck^s adhiṭṭhā, C^s aditṭhe, B^d aditṭhā. ¹⁰ B^d adds rājā ssa. ¹¹ B^d kammaṃ. ¹² so all three MSS. for jāni añño?

- passanti bhūtāni karontam etaṃ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.
19. Añño nu te ko 'dha' naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā¹ piyā ti,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto 5
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā². 75.
20. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
gacch' eva tvaṃ Ummadantiṃ bhadante
siho va selassa guhaṃ upeti³. 76. 10
21. Na pīlītā attadukkhena dhīrā
sukhapphalaṃ kamma pariccajanti,
sammohitā cāpi sukhena mattā
na pāpakaṃ kamma samācaranti. 77.
22. Tvaṃ hi mātā ca pitā ca mayhaṃ 15
bhattā patī posako devatā ca.
dāso ahaṃ tuyha saputtadāro,
yathāsukhaṃ Sibba⁴ karoḥi kāmaṃ. 78.
23. Yo issaro 'mhīti karoti pāpaṃ
katvā ca⁵ so n' uttapate paresaṃ 20
na tena so jīvati dīgham āyu⁶,
devāpi pāpena samekkhare na⁷. 79.
24. Aññātakam⁸ sāmikehi padinnaṃ
dhamme tthitā ye paṭicchanti dānaṃ
paṭicchakā dāyakā cāpi⁹ tattha 25
sukhapphalaṃ nēva karonti kammaṃ¹¹. 80.
25. Añño nu te ko 'dha'¹² naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā ti

¹ B^d amñe te koci. ² B^d name sā. ³ C^k adhi-. ⁴ C^k upehi. ⁵ B^d siva, B^s sivi. ⁶ B^d na. ⁷ B^d -urū. ⁸ B^d adds athassa abhipārakassa āha. ⁹ C^k aññātakam. ¹⁰ B^d vāpi, C^k cāpi. ¹¹ B^d adds rājā āha. ¹² B^d koci.

- bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā¹. 81.
26. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla
5 yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā vanatham saajāhi². 82.
27. Yo attadukkhena parassa dukkhaṃ
sukhena vā attasukhaṃ dahāti
yath' ev' idaṃ³ mayha tathā paresaṃ
10 so⁴ evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ. 83.
28. Añño⁵ nu te ko dha⁶ naro pathavyā
saddheyya etc. 84.
29. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
15 piyena te dammi piyaṃ janinda,
piyadāyino deva piyaṃ labhanti. 85.
30. So nūn' ahaṃ⁷ vadhissāmi attānaṃ kāmahetukam,
na hi dhammaṃ aḍhammena ahaṃ vadhituṃ⁸ ussahe. 86.
31. Sace tuvaṃ mayha satim janinda
20 na kāmayāsi naraviriyaseṭṭha
cajāmi naṃ sabbajanassa Sibba⁹,
mayā pamuttaṃ¹⁰ tato nam avhayesi. 87.
32. Adūsiyaṇ ce Ahipāraka tvam
cajāsi katte ahitāya ty-āssa
25 mahā ca te upavādo pi assa
na cāpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
33. Ahaṃ sahissaṃ upavādam etaṃ
nindaṃ pasaṃsaṃ garaham pi¹¹ sabbam,
mam etaṃ āgacchatu bhūmipāla,
30 yathāsukhaṃ Sibba¹² karoḥi kāmaṃ. 89.

¹ Ck adhi-. adding abhipārako āha. ² Cks -āti. ³ Cks idā, Bđ idham. ⁴ Bđ yo. ⁵ Cks -ā. ⁶ Bđ koci. ⁷ Bđ so nunāham. ⁸ Cks vyādhi. ⁹ Bđ asibyā, B sibyā. ¹⁰ C pavuttam. ¹¹ Bđ -hañ ca. ¹² Bđ sivi.

34. Yo n' eva nindaṃ na puna-ppasaṃsaṃ
ādiyaṭī garahaṃ no pi pūjaṃ
sirī ca lakkhī ca apeti tamhā
āpo suvuṭṭhī va¹ yathā thalamhā. 90.
35. Yaṃ kiñci dukkhaṃ ca sukhaṃ ca etto² 5
dhammātisāraṃ va³ manovighātaṃ
urasā ahaṃ paccupadissāmi⁴ sabbaṃ
pathavī yathā thāvarānaṃ tasānaṃ. 91.
36. Dhammātisāraṃ va⁵ manovighātaṃ
dukkhaṃ ca n' icchāmi ahaṃ paresaṃ, 10
eko p' imaṃ hārayissāmi⁶ bhāraṃ
dhamme t̥hito kañci na tāpayanto⁷. 92.
37. Saggūpagaṃ puññakammaṃ janinda,
mā me tuvaṃ antarāyaṃ akāsi,
dadāmi te Ummadantiṃ pasanno 15
rājā va yaññe dhanam brāhmaṇānaṃ. 93.
38. Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ,
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
nindeyyuṃ devā pitaro ca sabbe,
pāpaṃ ca passa⁸ abhisamparāyaṃ. 94. 20
39. Na h' et' adhammaṃ⁹ Sivirāja vajjuṃ⁹
sanegamā jānapadā ca sabbe
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rāja vanathaṃ saajāhi. 95.
40. Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ 25
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 96.
41. Āhūniyo¹⁰ me si hitānukampī
dhātā vidhātā c' asi kāmapālo, 30

¹ Ck -t̥thi va, Bd -t̥hivi. ² Bd ettho. ³ Bd -raṇ ca. ⁴ so Cks for upa-? Bd accuttariessāmi. ⁵ Cks kāra-. ⁶ Bds kiñci ahāpayanto. ⁷ Cks māssa. ⁸ Ck na henadh-, Bds na hetamdh-. ⁹ Bds vaje. ¹⁰ Ck āhu-, Cs ahū-, Bd āhuṇeyyo.

- tayī hutā deva mahapphalā hi me,
kāmena me Ummadantiṃ paṭiccha. 97.
42. Addhā hi sabbam¹ Ahipārakā² tuvaṃ
dhammaṃ acārī mama kattaputta,
5 añño nu te ko idha sotthikattā
dipado naro aruṇe³ jīvaloke. 98.
43. Tuvan nu seṭṭho, tvam⁴ anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
so dhammagutto ciram eva jīva,
10 dhammañ ca me desaya dhammapāla. 99.
44. Tad imgha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
dhammaṃ te desayissāmi sataṃ āsevitam ahañ. 100.
45. Sādhū dhammaruci rājā, sādhū paññānavā⁵ naro,
sādhū mittānaṃ adubbho⁶, pāpass⁷ akaraṇaṃ sukhaṃ. 102.
- 15 46. Akkodhanassa vijite ttitadhammassa rājino
sukhaṃ manussā āsetha sītaccāyāya saṃghare. 102.
47. Na vāham etaṃ abhirocaṃyāmi
kammaṃ asamekkha kataṃ asādhum⁸,
ye vāpi⁹ nātvā na sayam karonti,
20 upamā imā mayhaṃ tuvaṃ suṇohi: 103.
48. Gavañ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṇḡavo (III $\frac{11}{17}$)
sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate¹⁰ sati. 104.
49. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
25 sabbam ratṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti¹¹ adhammiko. 105.
50. Gavañ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṇḡavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate¹² sati. 106.
51. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
30 sabbam ratṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

¹ Cks saccam. ² all three MSS. -ka. ³ Cks -o. ⁴ Cks tav. ⁵ Bđ -navā. ⁶ Bđ ā-. ⁷ all three MSS. -ssa. ⁸ read: kataṃ asādhum asamekkha kammaṃ? ⁹ Ck yoyavāpi, Cs yo vāpi. ¹⁰ Bđ -aṇigate. ¹¹ read hot'. ¹² Bđ ujum-.

52. Na cāp' ahañ adhammena amarattam pi patthaye
imañ vā paṭhaviñ sabbam vijetum¹ Ahipāraka. 108.
53. Yañ hi kiñci manussesu ratanañ idha vijjati
gāvo dāso hiraññañ ca vatthiyañ² haricandanam 109.
54. [Assitthiyo ratanañ mañikañca
yañ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamañ careyya,
majjhe Sivīnañ usabho 'mhi jāto. 110.
55. Netā pitā uggato ratṭhapālo
dhammañ Sivīnañ apacāyamāno
so dhammam evānuvicintayanto
tasmā sake cittavase na vatto. 111.
56. Addhā tuvañ mahārāja niccañ avyasanam³ sivañ
karissasi cirañ rajjañ, paññā hi tava tādisi. 112.
57. Etañ te⁴ anūmodāma yañ dhammañ na-ppamajjasi,
dhammañ pamajja khattiyo ratṭhā cavati issaro. 113.
58. Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya (supra p. 123)
idha dhammañ caritvāna rāja⁵ saggañ gamissasi⁶. 114.
59. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
60. Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya, etc. 116. 20
61. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
62. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
63. Dhammañ cara mahārāja ratṭhe janapadesu ca, etc. 119.
64. Dhammañ cara mahārāja samaṇe brāhmaṇesu ca, etc. 120.
65. Dhammañ cara mahārāja migapakkhīsu khattiya, etc. 121. 25
66. Dhammañ cara mahārāja, dhammo ciñño sukhāvaho,
idha dhammañ caritvāna rāja saggañ gamissasi. 122.
67. Idha dhammañ caritvāna saindadevā sabrahmakā⁷
suciñṇena divam pattā, mā dhammañ rāja pamādo ti. 123.

¹ Cks -tu. ² Bđ vattiya. ³ Cks avyasanīm, Bđ abyāsannañ. ⁴ Cks me. ⁵ Bđ rājā. ⁶ Cks -ti. ⁷ Bđ dhammañ cara mahārāja iudo devā sabrahmakā.

- Tattha sabbāpīti janīna aham p' etaṃ ekako vā paṭicchādetvā ānessāmi
 taṃ tathapetvā taṃ ca mamañ ca añño sabbo pi jano¹ imassa kaṃmassa katassa
 ākāramattam pi na jāññā na jānissanti², bhusehiti tāya saddhiṃ abhiramanto
 attano tanhāvanathaṃ bhussaṃ karoḥi vaḍḍhehi, manorathaṃ pūrehīti, sajāhiti
 5 manorathaṃ pana pūretvā sace te na ruccati 'atha naṃ sajāhi, mayham eva
 paṭicchāpehi³, kamma⁴ karan ti samma Ahipāraka yo manusso pāpakammaṃ
 karonto so pacchā mā idha aññe idaṃ pāpakammaṃ maññimsu mā jānantū 'ti
 maññe ti cinteti, duccintitaṃ⁵ etaṃ tassa, kiṃkāraṇā: karontam eva hi naṃ
 passanti bhūtāni ye ca⁶ Buddhā Paṇcekabuddhā Buddhaputtā iddhiyogena yuttā
 10 te ca naṃ passanti yeva, na me piyā ti samma Ahipāraka añño nu te koci⁷
 idha imasmiṃ sakalāya pi paṭhavīyā na me Ummadanti piyā⁸ ti evaṃ⁹ sadda-
 heyya¹⁰, siho va selassa guhaṇ ti mahārāja sace taṃ tvaṃ idha na ānesi
 atha yathā siho kilesaparilāhe uppanne sīhapotikāya vasanaṭṭhānaṃ maṇiguhāṃ
 upeti evaṃ tassā vasanaṭṭhānaṃ gaccha, gantvā tattha attano patthanaṃ¹¹
 15 pūrehīti, sukhapphalan ti samma Ahipāraka, paṇḍitā attano dukkhena
 puṭṭhā¹² samānā na sukhavipēkadāyakaṃmaṃ pariccajanti, sammohitā vāpi
 hutvā mohana mūlhā sukhena mattā pāpakammaṃ nāma¹³ na samācaranti,
 yathāasukhaṃ Siḷha¹⁴ karoḥi kāman ti sāmi Sīvirāja, attano dāsiṃ pari-
 vārentassa¹⁵ garahā nāma n' atthi, tvaṃ yathāasukhaṃ yathājñāsayaṃ kāmaṃ
 20 karoḥi, attano icchaṃ pūrehīti, na tena so jīvattīti samma Ahipāraka, yo
 jessāro 'mhitī pāpaṃ karoti katvā ca kiṃ¹⁶ maṃ devamanussā vakkhantīti¹⁷ na
 uttasati na ottapati na so tena kammaṇa dighaṃ kālāṃ jīvati khippam eva
 marati, devatāpi ca naṃ kiṃ imassa pāparañño rajjena varam assa vālukaḡhaṇaṃ
 gale bandhittvā maraṇan ti lāmakena cakkhunā olokenti, aññātakān ti mahārāja
 25 aññesaṃ santakaṃ tehi sāmikehi padinnadāvaṃ ye attano dhammaṃ ṭhitā paṭi-
 cchanti te tattha¹⁸ paṭicchakā ca dāyaka ca sabbe pi sukhapphalam eva kaṃmaṃ
 karonti, paṭiggāhake hi paṭiggaṇhante taṃ dānaṃ dāyakaṃ mahaṇtaṃ vipākaṃ¹⁹
 detīti añño nu te -pe- addhā piyā -pe-, yo attadukkhena 'ti samma Ahi-
 pāraka yo attano dukkhena pīlito taṃ dukkhaṃ parassa dahati attano sarīrato
 30 parasarīre khipati parassa vā²⁰ sukhena attano sukhaṃ dahati taṃ parassa
 sukhaṃ gahetvā attani pakkhipati attano dukkhaṃ harissāmiti paraṃ dukkhitaṃ
 karoti attānaṃ suhessāmiti parasukhaṃ nāseti na so dhammaṃ jānāti, yo
 pana evaṃ jānāti yath'ev' idaṃ mayham sukhadukkhāṃ tathā paresan ti sa vedi
 dhammaṃ so dhammaṃ jānāti nāma, ayam etissā gāthāya attho, piyena te
 35 dammīti piyena kāraṇabhūtena piyaṃ phalaṃ patthento dammīti attho, piyaṃ
 labhantīti saṃsāre saṃsarantā piyaṃ eva labhanti, kāmahetukan ti samma

¹ Bā añña sabbāpi janā, Ck^a aññe sabbo pi jano. ² so all three MSS. for -issati? ³ Ck^a -cchādehi, Bā paṭidehi. ⁴ all three MSS. -m. ⁵ Bā duci-. Ck^a duccaritaṃ. ⁶ Ck^a va. ⁷ Ck^a konu. ⁸ Ck^a yā, C^a viyā. ⁹ Ck^a etaṃ. ¹⁰ Ck^a -hessati. ¹¹ Bā manāṃ. ¹² so all three MSS. ¹³ Bā adds manasā. ¹⁴ Bā sivi. ¹⁵ C^a Bā -cā-. ¹⁶ Bā kam. ¹⁷ Bā ra-, B^a da-. ¹⁸ Bā nattha. ¹⁹ Bā vipphāraṃ. ²⁰ Ck^a omit vā.

Abhipāra ka māhetukaṃ ayuttakaṃ katvā¹ attānaṃ² vadhissāmīti³ me parivittakko uppaḍḍissati⁴, mayhaṃ satīti ti mama santakaṃ, mama santi⁵ pi pāṭho, mama santikāyā⁶ ti evaṃ maññamāno, sace tvaṃ taṃ na kāmesīti attho, sabbajanassa⁷ 'ti sabbe⁸ seniye⁹ sannipātetvā tassa sabbajanassa¹⁰ 'ti⁹ ayaṃ mayhaṃ ahitā ti pariccajissāmi, tato avhayesīti tato naṃ pariggabhātā¹⁰ 5 ānāpeyyāsi¹¹, adūsiyan ti anaparādhāṃ, katte ti taṃ eva aparena nāmena ālapati, so hi rañño hitaṃ karoti tasmā kattā¹² ti vuccati, na cāpi tyāssa¹³ 'ti evaṃ akiccekāriti nagare tava koci pakkho pi na bhaveyya, nindaṃ ti na kevalaṃ upavādam eva sace pi maṃ koci sammukhā nindissati pasamsissati vā dosaṃ vā pana āropento garahissati tan p' ahaṃ nindaṃ pasamsaṃ garahaṃ 10 ca sabbāṃ sahisāmi, sabbam etaṃ mamāgacchatū 'ti vadati, tamhā ti yo ete nindādayo na gaṇhāti tamhā purisā issariyasamkhātā siri ca paññāsamkhātā lakkhī ca thalaṭṭhānato suvutṭhisamkhātā āpo viya apeti na patitṭhāti, etto ti ito mama tassā pariccattakāraṇato, dhammātisāram vā ti dhammaṃ atikkamitvā pavattaṃ¹³ akusalaṃ vā yaṃ kiñci hoti, paccupadissāmīti sam- 15 paṭicchissāmi¹⁴, thāvarānaṃ tasānaṃ ti yathā mahāpaṭhavī khināsavānaṃ ca puthujjanānaṃ ca na kiñci na paṭicchati sabbāṃ adhivāsati tath' evāhaṃ pi sabbam etaṃ paṭicchissāmi adhivāsesāmi¹⁵ dipeti, eko pi maṃ ti ahaṃ eko¹⁵ va imaṃ attano dukkhabhāraṃ hārayissāmi¹⁶ vahissāmi¹⁷, dhamme tṭhito ti vinicchayadhamme pavenidhamme¹⁸ tividhasucaritadhamme tṭhito hutvā, saggū- 20 pagan ti devapuññakammaṃ nāṃ' etaṃ saggūpagaṃ hoti, yaññe¹⁹ dhanā ti yaññadhanaṃ, ayaṃ eva vā pāṭho, Ummadanti ti Ummadanti pi mama sahāyikā tvaṃ pi sahāyako, pītaro ti brahmāno²⁰, sabbe ti na kevalaṃ devabrahmuno²¹ sabbe raṭṭhavāsino maṃ passatha bho sahāyakassa bhariyā sahāyikā iminā gehe katā ti nindeyyuṃ, na hetadhammaṃ²² ti na hi etaṃ 25 adhammikaṃ, yaṃ te mayā ti yasmā mayā sā²³ tuyhaṃ dinnā²⁴ tasmā etaṃ adhammo ti na vadissanti²⁵, satan ti satānaṃ Buddhādīnaṃ khantimettābhāvanāsīlācārasamkhātāni dhammāni suvaṇṇitāni, tāni²⁶ samuddavelā vā duracāyāni, tasmā yathā samuddo velaṃ nātikkamati evaṃ ahaṃ pi silavelaṃ²⁷ nātikkamāmīti²⁸ vadati, āhuneyyo me sīti mahārāja tvaṃ mama āhuna- 30 pāhuasakkārassa²⁹ anucchaviko, dhātā vidhātā/casi³⁰ kāmapālo ti tvaṃ deva mama dhāraṇato dhātā issariyamukhaṃsāpi³¹ dabanato vidhātā icchita-

¹ Cks akatvā, Bd ayuttam katvā. ² Bs adds na. ³ Bd pavissāmīti. ⁴ Bds uppa-jati. ⁵ so Cks for santiṃ? Bd mayhaṃ pasinti, Bs mayhaṃ seti. ⁶ so Cks; Bd santakāsāyā. ⁷ Bds -a. ⁸ Ck Bd -yo, Cs seniyo. ⁹ Bds -nassa, omitting ti. ¹⁰ Bd -hitattā. ¹¹ Bd āneyyāsi, Ck anāpeyyāsi, Bs aneyyāsi. ¹² Cks kaccā. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Cs sampaṭissacchissāmi, Bd paccuttarissāmīti sampaṭicchissāmi dhārayissāni, Bs paccuparissāmīti sampaṭicchā dhāressāmi. ¹⁵ Bd ekako. ¹⁶ Cks kār-, Bs tār-? ¹⁷ Cks ehiss-, Bd vah or gah-, Bs pah-. ¹⁸ Bds -niyadh-. ¹⁹ Cks -ā. ²⁰ Ck brahmano, Cs brāhmano. ²¹ so Cks for -māno; Bd brahmaṇo, omitting deva. ²² all three MSS. hetamdh. ²³ Cks omits sā. ²⁴ Cks -am. ²⁵ Bd ne-vadissati. ²⁶ Bd omits tāni. ²⁷ Cks silāni-. ²⁸ Bks -missāmīti. ²⁹ Bd omits pāhuna. ³⁰ Bds vasi. ³¹ Bds -sukhaṃsāpi.

- pathitānañ kāmānañ pālanato kāmāpālo, tayi¹ hutā ti tuyhañ diñṇā²,
 kāmēna me ti mama pathanāya³ Ummadantiñ paṭicchā⁴ 'ti; evaṃ Ahipārako
 rañño deti, rājā na mayhañ attho ti paṭikkhipati, gūthapatitañ⁵ sākunikañ⁶
 pacchimā piṭṭhipādena paharivā aṭaviyañ khipantā viya ubbo pi nañ jahau'⁷
 5 eva, idāni rājā punaakathanatthāya taṃ santajjento addhā hti g. ā., tattha
 kattaputtā⁸ 'ti pitā⁹ pi 'ssa kattā va⁹ tena taṃ evaṃ ālapati, i. v. h.: addhā
 tvaṃ ito pubbe mayhañ sabbhañ dhammañ acari hitaṃ eva¹⁰ akāsi, ajja¹¹ pana
 paṭipakkho hutvā bahuñ¹² kathesi, mā evaṃ vippalapi, añño nu te dīpado
 naro ko idha jīvaloke aruṇe yeva sotthimā kattā¹³, sace hi ahañ viya añño
 10 rājā tava bhariyāya paṭibaddhacitto abhavissa anto aruṇe yeva tava sisamā chindā-
 petvā taṃ attano ghare kareyya, ahañ pana akusalabhayeñ' eva na karomi,
 tuñhī hohi, na me tāya¹⁴ attho ti santajjesi; so taṃ sutvā puna pi kiñci
 vattum asakkonto rañño thutivasena tvaṃ nū¹⁵ 'ti g. ā., tass' attho mahārāja
 tvaṃ nēva sakala-Jambudīpe sabbesañ narindānañ seṭṭho tvaṃ anuttaro tvaṃ
 15 vinicchayadhammapaveṇidhammasucaritadhammānañ¹⁶ gopāya tena dhammagū-
 tesam¹⁷ vidahitattā dhammavidū tvaṃ sumedho¹⁸ tvaṃ yaṃ dhammañ gopesi
 ten' eva gutto, cirañ jīva dhammañ ca me desehi dhammapāla dhammagopaka
 rājā pavārā¹⁹ 'ti; atha rājā dh. desento tadiṅghā 'ti ādim ā., tattha iṅghā
 'ti codanatthe nipāto, yasmā mam tvaṃ codesi tasmā ti attho, satan ti Bud-
 20 dhādīhi sappurisehi āsevitāni, sādhu ti sundaro²⁰ pasattho vinicchayapaveṇi-
 sucaritadhammo rocesīti dhammaruci, tādiso hi jīvitañ jahanto pi akiccañ na
 karoti tasmā sādhu, paññāpavā ti nānasampanno, mittānañ adubbho ti
 mittassa adubbhanabhāvo²¹, thitadhammassā 'ti patitthitatividhadhammassa,
 āsethā 'ti āseyyum nisideyyum, desanāsisaṃ ev' etaṃ²², cattāro iriyāpathe su-
 25 khañ kappeyyun ti ayañ pan' ettha attho, sītacchāyāyā 'ti puttadārāñāti-
 mittānañ sītacchāyāya, saṅghare ti saṅghare attano gehe adhammabalidaṇḍa-
 dīhi anupaddutasukhañ passeyyun²³ ti das-eti, na vāhametan ti samma Ahi-
 pūraka yaṃ etaṃ²⁴ asamekkhitvā katañ asādhukammañ etaṃ ahañ na roca-
 yāmi, ye vāpi ṇatvāna ti ye vā pana rājāno ṇatvā tulayitvā tīretvāsayam
 30 karonti tes' ahañ kammañ rocemiti adhippāyo, imā upamā ti imasimā pan'
 atthe tvañ mayhañ imā dve upamā suṇohi, jīmhañ ti vañkañ, nette ti yo
 tā gūvīyo neti²⁵ tasmim jettākausabhe, pagevā 'ti tasmim adhammañ
 carante itarā pajā pag eva carati ativiya karotiti attho, dhammiko ti
 cattāri agatigamanāni pahāya dhammena r. kareti²⁶, amarattan ti devattan,
 35 ratanān ti saviññāpakaratanān²⁷, vatthiyan ti kāsikavattham eva, as-
 sītthiyo ti vātasamagatiassē pi uttamarūpadharā itthiyo pi, ratanān
 manikañcā 'ti sattavidharatanān ca mānikkamayabhaṇḍaṇ ca²⁸, abhipāla-

¹ Cks tayā. ² Cks -a. ³ Bc kāmēna. ⁴ Cks -a. ⁵ Bds bhūmiyañ pa-. ⁶ Cks
 -ka, Bd -ṇinañ. ⁷ all three MSS. kattha-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck katthā va,
 Bd kattā ca. ¹⁰ Bd adds vadhimeva. ¹¹ Bd idāni. ¹² Cks -u. ¹³ Cks katvā. ¹⁴
 Bd ettāya. ¹⁵ Cks nūnā. ¹⁶ Bd -paveṇiya-. ¹⁷ Cks -guttosañ. ¹⁸ Bd adds so.
¹⁹ Ck carā, Cc pacarā, Bds javarā. ²⁰ Cks add ti. ²¹ Cks -bhāge. ²² Bd eva cetañ.
²³ Cks vase-. ²⁴ Bd yathā tañ. ²⁵ Cks neneti. ²⁶ Bd -ento. ²⁷ Bds saviññāpa-
 kāviññāpakaratanān. ²⁸ Ck mānti-, Bds mahagghabhaṇḍakañca.

yaññitī alaṃkarontā¹ rakkhanti, na. tassā 'ti tassa cakkavattirajjassāpi hetu
na visamañ careyya², usabho 'smīti yasmā ahañ Sivīnañ majjhe jeṭṭhakarājā
hutvā jāto tasmā cakkavattirajjakaraṇam³ pi visamañ na carāmīti attho, netā
ti mahārājānañ⁴ kusalesu paṭiṭṭhapetvā devanagarañ netā hitakāraṇena tassa
pitā⁵ Sivirājā kira dhammarājā⁶ ti sakala-Jambudīpe nātattā uggato samena 5
raṭṭhañ pālanato⁷ raṭṭhapālo, apacāyamāno ti Sivīnañ porāṇakarājūnañ
pavenidhammañ apacāyamāno, so ti so ahañ tam eva dhammañ cintemī⁸
manasikaromī, na vatte ti⁹ tena kāraṇena attano cittassa vasa na vattāmi;
evañ M-assa dhammakathañ sutvā Ahipārako thutīm karonto addhā hīti
ādim ā., na pamajjasīti attanā¹⁰ kathitadhammañ¹¹ na-ppamajjasī tattā¹² 10
eva vattesi, dhammañ pamajjā 'ti¹³ dhammañ paṇḍussitvā¹⁴ agarivasena
gantvā¹⁵; evaṃ so tattha¹⁶ thutīm katvā dhammacariyāya niyojento¹⁷ uttarim
dasagāthā¹⁸ abhāsi, tā¹⁹ heṭṭhā Tesakuṇajātaka vaṇṇitā va.

Evañ Ahipārakasenaṭṭhinā rañño dhamme desite rājā
Ummadantiya paṭibaddhacittañ vinodesi. 15

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale
paṭiṭṭhahi): „Tadā Sunandasārathi Ānando aho, Ahipārako Sāriputto,
Ummadanti Uppalavaṇṇā, sesapariyā Buddhapariyā, Sivirājā ahañ evā“
'ti. Ummadanti-jātaka.

3. Mahābodhi-jātaka.

20

Kinno daṇḍaṃ kimājinañ ti. Idam S. J. v. paññāpāra-
mim ā. k. Vatthum Mahāummagge āvibhavissati. Tadā pana S.
„na bhikkhave idāñ eva pubbo pi T. paññavā parappavādamaddano
jevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe asitikoṭivibhavassa udicca- 25
brāhmaṇamahāsālassa¹⁷ kule nibbatti¹⁸, Bodhikumāro ti
'ssa nāmañ karimsu. So vayappatto Takkasilāya¹⁹ uggahita-
sippo paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge kāme
pahāya Himavantapadesañ pavisitvā paribbājakapabbajjam

¹ Bds ālokaṃkarontā. ² Cks mareyyum. ³ Bd -kār-. ⁴ Bds mahājānani. ⁵
Bds hitā. ⁶ Bds dhammacārī. ⁷ Bd raṭṭhapālayanatāya. ⁸ Bd anucintayanto. ⁹
Bds yasmā in the place of manasi - - ti. ¹⁰ Bds -no. ¹¹ Bd -e. ¹² Cks
parimajjasīti. ¹³ Bd samussitvā. ¹⁴ Bds ag-. ¹⁵ Bds tassa. ¹⁶ Bds dhammañ-
carā ti uyyojento, Bds -yojento. ¹⁷ Bds uttari tassa osānagāthā. ¹⁸ Cks te. ¹⁹
Cks -la. ²⁰ Cks -itva. ²¹ Bd -yain.

pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṃ vasitvā vassārattasamaye Himavantā oruyha cārikaṃ caranto anupubbena Bārāṇasim' patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbājakasāruppena nagare bhikkhāya caranto rājadvāraṃ pāpuni.

5 Tam enaṃ sihapāñjare t̥hito rājā disvā tassa upasame pasiditvā taṃ attano bhavanam pavesetvā rājapallamke nisīdpetvā katapaṭisanthāro thokaṃ dhammakathaṃ sutvā nānaggarasabhojanam dāpesi. M. bhattaṃ gahetvā cintesi: „idaṃ rājakulam nāma bahudosam bahupaccāmittam hoti², ko nu kho

10 mama uppannam bhayaṃ nittharissatīti³“ so avidūre t̥hitaṃ rājavallabham ekaṃ piṅgalasunakham⁴ disvā mahantaṃ⁵ bhattapiṇḍam gahetvā tassa dātukāmatākāram⁶ dassesi. Rājā natvā sunakhassa bhājanam āhārāpetvā bhattaṃ gāhāpetvā dāpesi, M. pi tassa datvā bhattakiccaṃ nit̥thāpesi. Rājāpi tassa⁷

15 paṭiññam gahetvā antonagare⁸ rājuyyāne paṇṇasālam kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā taṃ tattha vāsesi⁹, devasikaṃ c' assa dve tayo vāre upat̥thānam agamāsi, bhojanakāle pana M. niccam rājapallamke yeva nisidati, rājabhojanam eva bhuñjati, evaṃ dvādasa saṃvaccharāni atītāni. Tassa pana rañño pañca

20 amaccā atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsanti, tesu eko ahetvādi¹⁰ eko issarakāraṇavādi¹¹ eko pubbekatavādi eko ucchedavādi eko khattavijjavādi¹². Tesu ahetukavādi „ime sattā saṃsārasuddhikā“ ti mahājanam uggaṇhāpesi, issarakāraṇavādi „ayaṃ loko issaranimmitto“ ti uggaṇhāpesi, pubbekatavādi

25 „imesam sattānam sukham vā dukkham vā uppajjamānam¹³ pubbekaten' eva uppajjatīti“ gaṇhāpesi, ucchedavādi „ito paralokagatā¹⁴ nāma n' atthi, ayaṃ loko ucchijjatīti“ gaṇhāpesi, khattavijjavādi¹⁵ „mātāpitāro pi māretvā attano va attho kāmetabbo¹⁶“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyuttā

¹ Ck^s iyaṃ. ² Ck^s -mittā honti. ³ Ck^s nitta-. ⁴ B^d siṅgala-. ⁵ B^d mahāsatto.

⁶ Ck^s -makākāram. ⁷ B^d ssa. ⁸ Ck^s attano nagare. ⁹ B^d tasmiṃ vāsāpesi.

¹⁰ Ck^s he-, B^d ahetukavādi. ¹¹ Ck^s -ṇamittavādi. ¹² B^d khetta-. ¹³ B^d -uṇānam.

¹⁴ C^s -kaṃgatā, B^d -kaṃgato. ¹⁵ B^d kātabbo.

lañcakhādakā hutvā assāmikam sāmikam¹ karonti. Ath' eka-
divasam eko puriso kūtattaparājito M-am bhikkhāya rājageham
pavisantam disvā vanditvā „bhante, tumhe rājagehe bhuñja-
mānā vinicchayāmacce lañcam gahetvā lokam vināsente kasmā
ajjhūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūtattakārassa 5
hatthato lañcam gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato“
ti paridevi. So tasmim kārūññavasena vinicchayam gantvā
dhammena vinicchinitvā sāmikam ñeva sāmikam akāsi, mahā-
jano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhu-kāram adāsi. Rājā
tam saddam sutvā „kimsaddo nāmāyan“ ti pucchitvā tam 10
attham sutvā katabhattakiccam M-am upanisiditvā pucchi:
„bhante ajja kira vo² attho vinicchito“ ti. „Āma mahārājā“
'ti. „Bhante tumhesu vinicchinantesu mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatīti⁴ ito paṭṭhāya tumhe va vinicchinathā“ 'ti. „Mahā-
rāja, mayam pabbajitā nāma, n' etam amhākam kamman“ ti. 15
„Bhante mahājane kārūññena kātum vaṭṭati, tumhe sakala-
divasam mā vinicchinatha, uyyānato pana idhāgacchantā⁵
vinicchayaṭṭhānam gantvā pāto va cattāro atthe vinicchinatha,
bhutvā uyyānam gacchantā cattāro, evam mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatīti“. So tena punappuna yāciyamāno „sādhū“ 'ti 20
sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūtattakārakā
okāsam⁶ na⁷ labhimsu, te pi amaccā lañcam alabhantā dug-
gātā hutvā cintayimsu: „Bodhiparibbājakassa vinicchinana-
kālato“ paṭṭhāya mayam kiñci na labhāma, handa nam rāja-
veriko ti vatvā rañño antare paribhinditvā mārāpema⁸“ 'ti te 25
rājānam upasamkamitvā „mahārāja Bodhiparibbājako tumhākam
anattakāmo“ ti asaddhahantena raññā¹⁰ „sīlavā esa ñāṇa-
samppanno, na evam karissatīti“ vutte „mahārāja, tena¹¹ sa-
kālanagaravāsino attano hatthe katā¹², kevalam amhe yeva

¹ Bā adda sāmikam assāmikam ² Bā te. ³ Bā vuḍḍhi. ⁴ Bā -ssati ⁵ Bā -o

⁶ Ck lañcam. ⁷ Ck alabh- in the place of na labh-. ⁸ Ck -cchitakā-, 1'd -cchanakā-. ⁹ Bā -pessāmā. ¹⁰ Ck -tenam rañño. ¹¹ Bā adda hi. ¹² Ck kathā. Bā katvā.

pañca jane kātuṃ na sakkoti¹, sace ambhākāṃ na saddahatha
tassa idhāgatakāle parisam olokethā² 'ti āhaṃsu. Rājā
„sādhū“ 'ti sīhapañjare t̥hito taṃ āgacchantam olokento
parivāram disvā attano aññānena aṭṭakārakamanusse tassa
5 parivāro ti maññamāno bhijjitvā te amacce pakkosāpetvā
„kin ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha nam devā“ 'ti.
„Oḷārikaṃ aparādham apassantā nam³ katham gaṇhāpessāmā⁴“
'ti. „Tena hi mahārāja pakatiparihāram assa hāpetha, taṃ
parihāyantam disvā paṇḍito paribbājako kassaci anārocetvā
10 sayam eva palāyissatīti“⁵. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbena
tassa parihāram hāpesi. Paṭhamadivasam tāva taṃ tuccha-
pallamke yeva nisīdāpesum, so pallamkam disvā va rañño pari-
bhinnabhāvam ṇatvā uyyānam gantvā taṃ divasam eva
pakkamitukāmo hutvā „ekantena⁶ ṇatvā pakkamissāmīti“⁷ na
15 pakkāmi, ath' assa punadivase tucchapallamke nisinnassa
rañño pakkabhattaṃ ca aññaṃ ca gahetvā missakabhattaṃ
adaṃsu, tatiyadivase mahātalam pavisitum adatvā sopānasīse
yeva t̥hapetvā missakabhattaṃ adaṃsu, so taṃ ādāya uyyā-
nam gantvā bhattakiccam akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde
20 t̥hapetvā kaṇājakabhattaṃ adaṃsu⁸, tam pi gahetvā uyyānam
gantvā bhattakiccam akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-
Bodhiparibbājako sakkāre parihāpite⁹ pi na pakkamati, kin
ti¹⁰ karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya carati chattatthāya
pana carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase¹¹ yeva
25 palāyeyyā“ 'ti. „Idāni kiṃ karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha
nam mahārājā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesam yeva hatthe khagge
t̥hapetvā „sve antaradvāre t̥hatva pavisantass' eva sīsam
chinditvā khaṇḍākhaṇḍikam katvā kañci¹² ajānāpetvā vacca-
kuṭiyam pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā“ 'ti āha. Te
30 „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā „sve āgantvā evam karissāmā“ 'ti

¹ Bḍ sakkā. ² Bḍ omits nam. ³ Bḍ -hāmā. ⁴ so Cks for ekamīsenā? Bḍ pi-
kantena. ⁵ Cks -missatīti. ⁶ Bḍ adds so. ⁷ Cks -to. ⁸ Bḍs add nam. ⁹ Bḍ
-sam. ¹⁰ Bḍ ki-.

aññamaññaṃ vicāretvā attano attano nivesanāni āgamiṃsu¹.
 Rājāpi sāyaṃ bhuttaḥhojano sirisayane nipajjitvā M-assa guṇe
 anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarīrato sedā
 muccimṃsu², sayane assādam alabhanto aparāparaṃ parivatti.
 Atha naṃ aggaṃmaheṣi upanipajji, so tāya saddhiṃ sallā- 5
 pamattam pi na kari, atha naṃ sā „mahārāja, kin nu
 kho sallāpamattam pi na karoṭha, api nu³ me koci aparādho
 atthīti“ pucchi. „N' atthi devīti, api ca kho Bodhiparibbā-
 jako kira amhākaṃ paccatthiko jāto ti, tassa sve ghāta-
 natthāya pañca amacce āṇāpesiṃ, te taṃ hanitvā⁴ khaṇḍā- 10
 khaṇḍikaṃ katvā vaccakūpe khipissanti, so pana amhākaṃ
 dvādasā saṃvaccaraṇi bahum dh. d., ekāparādho pi 'ssa mayā
 paccakkhato na diṭṭhapubbo, parapattiyena pana hutvā tassa
 mayā vadho āṇatto, tena kāraṇena socāmiti“. Atha naṃ sā⁵ „sace
 te deva so paccatthiko jāto taṃ ghātento kiṃ socasi, paccat- 15
 thikaṃ nāma puttam pi ghātetvā attano va sotthibhāvo
 kātabbo, mā cintayitthā“⁶ 'ti assāsesi. So tassā vacanena
 paṭiladdhassāso niddaṇi okkami. Tasmīṃ khane koleyyako
 piṅgalasunakho⁷ taṃ kathaṃ sutvā „sve mayā attano balena
 tassa jīvitadānaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā punadivase pāto 20
 va pāsādā oruyha mahādvāraṃ āgantvā ummāre sīsaṃ katvā
 M-assa āgamanamaggaṃ⁸ olokento nipajji. Te khaggahatthāpi
 amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre⁹ atthamṃsu. Bo. pi
 velaṃ sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāraṃ āgacchi¹⁰,
 atha naṃ sunakho disvā mukhaṃ vivaritvā catasso dāṭhā 25
 dassetvā „kiṃ bhante Jambudīpatale aññattha bhikkhaṃ na
 labhasi, amhākaṃ rājā tava māraṇatthāya pañcāmacce khagga-
 hatthe antaradvāre¹¹ ṭhapesi, mā tvam nālāṇena maccuṃ
 gahetvā āgami¹², sīghaṃ¹³ pakkamā“ 'ti mahāsaddena viravi.
 So sabbarudaññutāya taṃ atthaṃ ñatvā tato nivattitvā uyyānaṃ 30

¹ Bā -amṃsu. ² Bā muñc-. ³ Bā add kho. ⁴ Bā te pana naṃ maritvā. ⁵
 Bā add āha. ⁶ Bā socittā. ⁷ Bā sīṅgala-. ⁸ Ck -mattaṃ. ⁹ so Ck for antara-
 dvāre? Bā anantare. ¹⁰ Ck āgañchi, Bā agamāsi. ¹¹ Bā dvārantare. ¹² Bā
 egamāsi. ¹³ Bā sīṅgaṃ.

gantvā pakkamanatthāya parikkhāre ādiyi. Rājāpi sīhapañjare
 1 thito taṃ āgacchantañ c' adisvā „sace ayaṃ mama paccat-
 thiko¹ uyyānaṃ gantvā balaṃ sannipādetvā kammāsajjo bha-
 vissati no ce attano parikkhāre gahetvā gamanasajjo bhavissati,
 5 jānissāmi tāv' assa kiriyaṃ“ ti uyyānaṃ gantvā M-aṃ attano
 parikkhāre ādāya „gamissāmīti“ paṇṇasālato nikkhamantaṃ
 caṃkamanakoṭiyaṃ disvā vanditvā ekamantaṃ thito paṭha-
 maṃ g. ā. :

1. Kin nu daṇḍaṃ kim ajinaṃ kiṃ chattaṃ kiṃ upāhanaṃ
 10 kiṃ amkusaṃ ca pattaṃ ca saṃghāṭiṇ cāpi brāhmaṇa
 taramānarūpo gahāsī kin nu paṭṭhayaṣe disaṇ ti. 124.

Tass' attho: bhante, pubbe tvaṃ amhākaṃ gharaṃ āgacchanto daṇḍādīni
 gahāsī, ajja pana kena kāraṇena daṇḍaṃ ca ajinaṃ ca chattaupāhanaṃ ca
 mattedikapasibbakolambanaṃ² amkusaṃ ca mattedikapattaṃ ca saṃghāṭiṇ cā 'ti sabbe
 15 p' ime parikkhāre taramāno gahāsī. katarā nu disaṇ paṭṭhesī, kattha gantu-
 kāmo sīti pucchī.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ attanā katakammaṃ na jānātīti
 maññe ti, jānāpessāmi naṃ“ ti dve gāthā abhāsī:

2. Dvādas' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
 20 nābhijānāmi sonena piṅgalena³ abhinikūjitaṃ⁴. 125.
3. Sv-āyaṃ ditto⁵ va nadati sukkadāṭṭhaṃ vidamsayaṃ⁶
 tava sutvā sabhāriyassa vītasaddhassa⁷ mam paṭīti. 126.

Tattha abhinikūjitaṃ⁸ ti etena⁹ tava sunakhena evaṃ mahāvīravena
 viravitaṃ na jānāmi, ditto⁵ vā 'ti dappito¹⁰ viya, sabhāriyassā 'ti tava
 25 sabhāriyassa mama māraṇatthāya pañcannaṃ¹¹ amaccānaṃ āṇattabbavaṃ katha-
 tassa sutvā tvaṃ kiṃ¹² aṇṇattha bhikkhaṃ na labhasi rañño¹³ te vadho āṇatto
 idha māgacchīti¹⁴ ditto⁵ va nadatīti, vītasaddhassa¹⁵ mampatīti mam'
 antare vigatasaddhassa¹⁶ tava vacanaṃ sutvā evaṃ nadatīti ā.

- Tato rājā attano dosaṃ sampaṭicchitvā¹⁷ khamāpento
 30 catutthaṃ g. ā.:

¹ Bds add bhavēyya. ² Bds -na, Bs -ka. ³ Bds siṅgā-. ⁴ Cks abhinikūjitaṃ
 for nikūjitaṃ? Bds -nābhinikūjitaṃ. ⁵ Bds dittho. ⁶ Bds vidh-. ⁷ Ck -sabbassa,
 Bs bhītasaddassa? Bds vigatisaddassa. ⁸ Cks -kujji-. ⁹ Bs evaṃ. ¹⁰ Bds dippa-,
 Bs -dammi-. ¹¹ Cks -ānam. ¹² Bds kiṃ tvaṃ. ¹³ Bds -ā. ¹⁴ Cs -gañchīti.
¹⁵ Ck viyasaddhasaddhassa, Cs vīnasaddhassa, Bds vigatasaddassa. ¹⁶ Bds -sad-
 dassa. ¹⁷ Bds add tati.

4. Ahu esa kato doso yathā 'bhāsasi brāhmaṇa,
esa bhiyyo pasidāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā 'ti. 127.

Tattha bhiyyo ti sabbaṃ etaṃ mayā¹ āṇattarā ayaṃ me doso esa pañ-
haṃ idāni adbhikatarāṃ tava² pasidāmi idh' eva vasa mā aññattha gamā³ ti.

Taṃ sutvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādīsena para- 5
pattiyena apaccakkhakārīnā saddhiṃ na vasantitī“ vatvā tassa
anācāraṃ pakāśento ā.:

5. Sabbaseto pure āsi, tato pi⁴ sabalo ahu,
sabbalohitako dāni, kālo pakkamītuṃ mama. 128.
6. Abbhantaraṃ pure āsi tato majjhe tato bahi, 10
purā niddhamanā hoti sayam eva cajām' ahaṃ. 129.
7. Vītasaddhaṃ na seveyya udapānaṃ v' anodakam,
sace pi naṃ anukhaṇe vāri kaddamagandhikaṃ. 130.
8. Pasannaṃ eva seveyya appasannaṃ vivajjaye,
pasannaṃ payirupāseyya rahadaṃ⁵ va udakatthiko. 131. 15
9. Bhaje bhajantaṃ purisaṃ abhajantaṃ na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantaṃ na bhājati. 132.
10. Yo bhajantaṃ na bhajati sevamānaṃ na sevati
sa ve manussapāpittho⁶ migo sākhasito yathā. 133.
11. Accābhikkhaṇasaṃsaggā asamosaraṇena ca 20
etena mittā jīranti akāle yācanāya ca. 134.
12. Tasmā nābhikkhaṇaṃ gacche na ca gacche cirāciraṃ
kālena yācaṃ yāceyya evaṃ mittā na jīrare⁷. 135.
13. Aticiraṃnivāsena piyo bhavati appiyo, (IV ²¹⁷/₁₈)
āmanta kho taṃ gacchāma purā te homa appiyā ti. 136. 25

Tattha sabbaseto ti mahārāja paṭhamam eva tava nīvesane mama
odano⁸ sabbaseto ahoṣi, yaṃ tvaṃ bhuñjasi tam eva maṃ dāpesīti attho, tato
ti tato pacchā paribhedakānaṃ vacanaṃ gahetvā tava mayi virattakāle⁹ missako-
dano jāto, idāniti idāni sabbalohitako jāto, kālo ti aññānassa kho¹⁰ tava
santikā idāni mama pakkamītuṃ kālo, abbhajantaraṃ ti paṭhamam mama 30

¹ Bā saccaṃ mayā evaṃ. ² Cks va. ³ Bā -ī. ⁴ Cks vi. ⁵ Bā dahadaṃ. ⁶
Cks -ssā-. ⁷ Bā jīyyare. ⁸ Cks -ne. ⁹ Bā adda pi sabalo. ¹⁰ Bā agunāñ-
nussa for aññ-.

abbhantaram āsi¹ alamkatamahātalam² ussitasetacchatte rājapallamke yeva
 man' nisīdāpesum, majjhe ti sopānamatthake, purā niddhamanā hotīti
 yāva gīvāya gahetvā nikkadḍhanā³ na hoti, anukhaṇe ti sace pi anūdakaṃ
 udapānaṃ patto puriso udakaṃ apassanto kalalaṃ viyūhivā anukhaṇeyya tathāpi
 5 tam vāri kaddamagandhiyaṃ bhaveyya amanuññātāya na piveyya, tath' eva
 vītasaddhaṃ payirupāsantena⁴ laddhapaccayāpi⁵ parittā c' eva lūkhā ca ama-
 nuññā aparibhogārāhā ti attho, pasannaṃ ti patiṭṭhitasaddhaṃ, rahadaṃ⁶
 ti gambhīraṃ mahārahadaṃ, bhajantaṃ ti attānaṃ bhajantaṃ eva bhajeyya⁷,
 abhajantaṃ ti paccattikaṃ, na bhājaye ti na bhajeyya, na bhājatīti
 10 yo puriso attānaṃ bhajantaṃ hitacittaṃ puggalaṃ na bhajati so asappurisa-
 dhammo nāmā 'ti, manussapāpiṭṭho ti manussalāmako patikiṭṭho⁸ sabba-
 pacchimako, sākhaṇṇito ti makkaṭo, accābikkhaṇasaṃsaggā ti ativiya
 abhiṇṇasaṃsaggena, akāle ti ayuttaappattakāle parassa piyabhaṇḍaṃ yācanaṃ
 mittā jīranti nāma, tvam pi aticiranivāseṇa mayi mettīm bhindi, tasmā ti
 15 yasmā accābikkhaṇasaṃsaggena āsamosaraṇeṇa ca mittā jīranti tasmā, cira-
 ciraṃ ti cira-kālaṃ vītiṇāmetvā ciraṃ⁹ na gaccheyya na upasaṃkameyya¹⁰,
 yācaṃ ti yācitabbabhaṇḍakaṃ yuttakāleṇa yāceyya, na jīrare¹¹ ti evaṃ mittā
 na jīranti, purā te homā ti yāva tava appiyyā na homa tāva¹² āmantetvā
 evaṃ gacchāmā 'ti.

20 Rājā āha:

14. Evañ ce¹³ yācamānānaṃ añjaliṃ nāvabujjhasi
 parivārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
 evaṃ taṃ abhiyācāma puna kayirāsi pariyaṇ ti. 137.

Tattha nāvabujjhasīti sace bhante imaṃ¹⁴ yācantaṃ mayā kata-
 25 añjaliṃ na jānāsi, na patigaṇhāsīti attho, pariyaṇ ti puna idhāgamanāya
 ekaṃ vāraṃ kāreyyāsīti yāceti

Bodhisatto āha:

15. Evañ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
 tuyhaṃ cāpi¹⁵ mahārāja mayhañ ca¹⁶ ratṭhavaddhana¹⁷
 30 app-eva nāma passema¹⁸ ahorattānaṃ accaye ti. 138.

Tattha evañce no ti sace mahārāja evaṃ nānā hutvā viharantānaṃ an-
 hākaṃ antarāyo¹⁹ na hessati, tuyhañcā²⁰ 'ti sace tuyhaṃ vā mayhaṃ vā²¹
 jivitaṃ pavattissatīti dīpeti, passemā 'ti api nāma passeyyāma.

¹ Ck asi, Bđ āsanaṃ. ² Ck -thalaṃ, Bds -talamhi. ³ Bđ nikkadḍhamāno. ⁴ Ck
 -pāsa, C⁹ -pāsanto. ⁵ Ck laddhāyapaccayā. ⁶ Bđ dahadaṃ. ⁷ Cks add na. ⁸
 Bđ -kuṭṭho. ⁹ Cks cirā. ¹⁰ Cks -me. ¹¹ Bds jīyyare. ¹² Cks tava. ¹³ Bds
 evaṃ te. ¹⁴ Bds evaṃ. ¹⁵ Bds vāpi. ¹⁶ Bds mayhaṃ vā. ¹⁷ Bđ -dhana. ¹⁸
 Cks -āma. ¹⁹ Cks -yaṇi. ²⁰ Bds -ivā. ²¹ Cks omīti vā. Bđ omīti mayhaṃ vā

Evaṃ vatvā M. rañño dh. desetvā „appamatto hohi ma-
 hārājā“ 'ti vatvā uyyānā nikkhamitvā ekasmiṃ sabhāgaṭṭhāne
 bhikkhāya caritvā Bārāṇasito nikkhamma anupubbena Hima-
 vantokāsam eva gantvā kiñci kālāṃ vasitvā puna otaritvā
 ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya araṇṇe vihāsi¹. Tassa pana 5
 gatakāla paṭṭhāya te amaccā puna vinicchaye nisīditvā vilo-
 paṃ karontā cintayimṣu: „sace Mahābodhiparibbājako punā-
 gamissati jīvitāṃ no n' atthi, kin nu khv-assa² anāgamana-
 kāraṇaṃ kareyyamā“ 'ti. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „ime sattā
 paṭibaddhaṭṭhānaṃ nāma jahitum na sakkonti, kin nu khv- 10
 assa² idha paṭibaddhaṭṭhānaṃ“ ti, tato „rañño aggamaheṣīti“
 ṇatvā „ṭhānaṃ kho pan' etaṃ vijjati yaṃ so imaṃ nissāya
 āgaccheyya, paṭigacce' eva³ naṃ mārāpessamā“ 'ti te rājānaṃ
 etad avocum: „deva ime divase nagare ekā⁴ kathā suyātīti“.
 „Kimkathā nāmā“ 'ti. „Mahābodhiparibbājako ca⁵ devī ca 15
 aññamaññaṃ sāsanapaṭisāsaṇaṃ pesessantīti“⁶. „Kin ti
 katvā“ 'ti. „Tena kira deviyā pesitaṃ: 'sakkhasi'⁷ nu kho
 attano balena rājānaṃ mārāpetvā mama setacchattaṃ dātun'
 ti, tāya pi 'ssa pesitaṃ: 'rañño māraṇaṃ nāma mama bhāro,
 khippaṃ āgacchatū' 'ti“. Rājā tesāṃ punappuna kathentānaṃ 20
 saddahitvā „idāni kiṃ katabban“ ti pucchitvā „deviṃ māre-
 tum vaṭṭatīti“ vutte anupaparikkhitvā⁸ va „tena hi taṃ tumhe
 māretvā khaṇḍākhaṇḍiyaṃ⁹ chinditvā vaccakūpe khipathā“
 'ti ā. Te tathā kariṃsu, tassā māritabhāvo sakalanagare pā-
 kaṭo ahoṣi. Ath' assā cattāro puttā „iminā no niraparādhā 25
 mātā māritā“ ti rañño paccatthikā ahesum. Rājā mahā-
 bhayappatto ahoṣi. M. paramparāya taṃ pavattiṃ sutvā
 cintesi: „ṭhāpetvā maṃ añño kumāre saññāpetvā pitaraṃ
 khamāpetum samattho nāma n' atthi, rañño ca jīvitāṃ das-
 sāmi kumāre ca pāpato mocessamīti“ so punadivase paccanta- 30
 gāmaṃ pavasitvā manussehi dinnāṃ makkaṭamaṃsaṃ khādītva

¹ Bḍ vasi. ² Bḍ khassa. ³ Bḍs -kacceva. ⁴ Cks -am. ⁵ Bḍ adds kira. ⁶ Bḍs
 pesentīti. ⁷ Bḍ sakkā. ⁸ Cks -ttā ⁹ Bḍ -kaṃ.

- tassa cammaṃ yācivā¹ assamapāde sukkhāpetvā niggandhaṃ
katvā nivāsesi pi pārupīti² pi amse ṭhapesi, kiṃkāraṇā³: „ba-
hūpakāro⁴ me“ ti vacanattāya. So taṃ cammaṃ ādāya anu-
pubbena Bārāṇasīṃ gantvā kumāre upasaṃkamitvā „pitu
5 ghāṭakammam nāma dāruṇaṃ, taṃ vo na kātābbaṃ ti,
ajarāmaro satto nāma n' atthi, ahaṃ tumhe aññamaññaṃ
samagge karissāmi⁵ c' eva āgato, tumhe mayā⁶ pahita-
sāsanena āgaccheyyāthā“ 'ti kumāre ovaḍitvā antonagare
uyyānaṃ pavisitvā makkaṭṭacammaṃ attharivā silāpaṭṭe nisīdi.
10 Atha naṃ uyyānapālo disvā vegena gantvā rañño ārocesi.
Rājā sutvā va sañjātasomanasso⁷ te amacce ādāya tattha
gantvā M-aṃ vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṃ kātuṃ ārabhi.
M. tena saddhiṃ asammoditvā makkaṭṭacammaṃ eva parimajji.
Atha naṃ evaṃ āha: „bhante, tumhe maṃ apaṭṭhapetvā⁸
15 makkaṭṭacammaṃ eva parimajjatha, kiṃ vo idaṃ mayā⁹ bahū-
pakāratarā“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro,
ahaṃ imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṃ, ayaṃ me pāṇiyaghaṭaṃ
āhari vasaṇaṭṭhānaṃ sammajji abhisamācārikavattapaṭivattaṃ
me akāsi, ahaṃ pana attano dubbalacittatāya assa maṃsaṃ
20 khāditvā cammaṃ sukkhāpetvā attharivā nisīdāmi c' eva
nipajjāmi ca, evaṃ bahūpakāro esa mayhaṃ“ ti. Iti so tesāṃ
vādabbindanattāya vānaracamme vānaravohāraṃ āropetvā
taṃ pariyāyaṃ sandhāya imaṃ kathaṃ kathesi. So hi tattha⁹
nivattapubbattā¹⁰ „piṭṭhe nisīditvā vicarin¹¹“ ti ā., taṃ amse
25 katvā pāṇiyaghaṭaṃ¹² āhaṭapubbattā „pāṇiyaghaṭaṃ āharatīti“ ā.,
tena cammena bhūmiyā sammatṭhapubbattā¹³ „vasanaṭṭhānaṃ
sammajjatīti“ ā., nipanna-kāle tena cammena piṭṭhiyā akkanta-
kāle pādānaṃ puṭṭhapubbattā „vattapaṭivattakam¹⁴ me akāsīti“
ā., chātakāle pana tassa maṃsaṃ labhitvā khāditattā „ahaṃ

¹ Bā adds gahetvā. ² Bā -pesitī. ³ Bā add cammaṃ. ⁴ Bā -iaṇ. ⁵ Ckṣ
mayani. ⁶ Bā adds hutvā. ⁷ Bā akathetvā. ⁸ Ckṣ mahā. ⁹ Cṣ Bā tasca. ¹⁰ Ck
nivatta-, Bā nivutha-. ¹¹ Bā -ran. ¹² Bā -ṭassa. ¹³ Bā sampajja-. ¹⁴ Ck
vattāvattapaṭi-.

panā attano dubbalacittatāy' assa maṃsaṃ khādīn¹⁴ ti ā.
 Taṃ sutvā te amaccā „pāṇātipāto tena kato“ ti saññāya
 „passatha bho pabbajitassa kammaṃ: makkaṭaṃ kira māretvā
 maṃsaṃ khāditvā cammaṃ gahetvā vicaratīti“ pāṇiṃ paharitvā
 parihaṣaṃ¹⁵ akaṃsu. M. te tathā karonte disvā „ime attano
 vādabhedanattathāya mama cammaṃ gahetvā¹⁶ āgatabhāvaṃ na
 jānanti, na jānāpessāmi te“ ti ahetukavādiṃ tava āman-
 tetvā pucchi: „āvuso tvaṃ kasmā paribhāsaṃti“¹⁷. „Mitta-
 dūbhikamassa c' eva pāṇātipātassa ca katattā“ ti. Tato
 M. „yo pana tava c' eva diṭṭhiyā ca te saddahitvā evaṃ
 kareyya tena¹⁸ kiṃ dukkatan“ ti tassa vādaṃ bhindanto ā.:

16. Udīraṇā ce¹⁹ saṃgatyā⁷ bhāvāya-m-anuvattati
 akāmā akaraṇīyaṃ vā karaṇīyaṃ vāpi kubbatī
 akāmakaraṇīyasmiṃ kuv-idha⁸ pāpena lippati. 139.
17. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁹ na pāpako
 bhoto ce¹⁰ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 140.
18. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udīraṇā ti kathā, saṃgatyā 'ti saṃgatiyā, channaṃ abhijā-
 tīnaṃ taṃ taṃ abhijātīṃ upagamanena, bhāvāyaṃ anuvattatīti bhāvena anu- 20
 vattatīti karaṇatthe sampadānaṃ, akāmā ti akāmena aniechāya, akaraṇīyaṃ
 vā karaṇīyaṃ vā ti akattabbaṃ pāpaṃ vā kattabbaṃ kusalaṃ vā, kubbatīti
 karoti, kuv-idhā⁸ 'ti ko idha, i. v. h.: tvaṃ ahetukavādi n' atthi hetu n' atthi
 paccayo sattānaṃ saṃkilesāyā 'ti ādi diṭṭhiko: ayaṃ loko saṃgatiyā c' eva
 sabhāvena ca anuvattati pariṇamati tattha sukhaṃ dukkhaṃ paṭisaṃvedeti 25
 akāmako pāpakaṃ vā puññaṃ vā karotīti vadasi, ayaṃ tava udīraṇā sace¹¹
 tathā evaṃ sante akāmakaraṇīyasmiṃ attano va dhammatāya pavattamāne¹²
 pāpe ko¹³ idha satto pāpena lippati, sace hi attanā¹⁴ akatena pi lippati¹⁵ na
 koḷi na lippeyyā 'ti, so ce ti so ahetukavādasamkhāto tava bhāsitattho¹⁶ ca
 atthajotako dhammo ca kalyāṇo ce¹⁷ na pāpako ahetuappaccayā¹⁸ sattā saṃ- 30
 kilissantīti¹⁹ vodayantīti²⁰ sukhadukkhāṃ paṭisaṃvediyantīti idaṃ bhoto vaca-

¹ Bā -dan. ² so all three MSS. for paribhā-? ³ Bā ādāya. ⁴ Ck pariha-, Bā
 -hāsatīti. ⁵ Bā adds saddhīm. ⁶ Bā te. ⁷ Ck -gacca. ⁸ Bā kvacidha? ⁹
 Ck -e for -eva? ¹⁰ Ck ve. ¹¹ Ck sāte, Cs sāce. ¹² Bā -no. ¹³ Ck papako.
¹⁴ Bā -no. ¹⁵ Bā akate pāpe na lippati. ¹⁶ Ck hā-. ¹⁷ Bā ca. ¹⁸ Bā
 ahetuka-. ¹⁹ Bā -ti. ²⁰ so B; Ck codayantīti, Bā omits vo-.

naṃ saccaṃ ce suhato vānaro mayā, ko ettha mama doso ti attho, vijāṇiyā 'ti sace hi tvaṃ attano vādassa aparādhaṃ jāneyyāsi na maṃ garaheyyāsi, kiṃ-kāraṇā: bhoto vādo hi tādiso, tasmā¹ ayaṃ mama vādaṃ karotīti maṃ pa-saṃseyyāsi, attano pana vādaṃ aṇānto maṃ garahatīti².

5 Evaṃ M. taṃ niggaṇhitvā appaṭibhānaṃ³ akāsi. So pi rājā parisati⁴ maṃkubhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa vādaṃ bhinditvā issarakāraṇavādiṃ āmantetvā⁵ „tvaṃ āvuso maṃ kasmā paribhāsasi yadi issaranimmānavādaṃ⁶ sārato paccesīti⁴ vatvā ā.:

- 10 19. Issaro sabbalokassa sace kappeti jīvitam
iddhiviyasanabhāvaṃ ca kammaṃ kalyāṇapāpakam
niddesakārī puriso issaro tena lippati. 142.
20. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁷ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 143.
15 21. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāṇiya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 144.

Tattha kappeti jīvitam ti sace Brahmā vā añño vā koci issaro tvaṃ ka-si-yā jīva tvaṃ gorakkheṇā 'ti evaṃ sabbalokassa jīvitam⁸ saṃvidahati⁹ vicāreti¹⁰ iddhiviyasanabhāvaṃ ca sesaṃ ca kalyāṇapāpam¹¹ kammaṃ yadi¹² issaro va¹³ kappeti¹⁴ karotī, niddesakārīti yadi tassa niddesaṃ āṇattim eva¹⁵ yo koci puriso karoti evaṃ sante yo koci pāpakam karoti tassa issarena katattā issaro va tena pāpema lippati, sesaṃ purimanayen' eva veditabbaṃ, yathā ca idha evaṃ sabbattha.

25 Iti so ambato va¹⁶ muggaraṃ gahetvā ambam pātentō viya issarakāraṇen' eva issarakāraṇavādaṃ¹⁷ bhinditvā pubbe-katavādiṃ āmantetvā „tvaṃ āvuso maṃ kiṃ paribhāsasi yadi pubbekatavādaṃ saccaṃ maññasīti⁴ vatvā ā.:

22. Sace pubbekatahetu¹⁸ sukhadukkhāṃ nigacchati
30 porāṇakam kataṃ pāpam tam eso muccate iṇam,
porāṇakam iṇamokkho, kuvidha¹⁹ pāpema lippati. 145.

¹ Cks kasmā. ² Ck -sīti. ³ Bā -ṇam. ⁴ Bā paribhāsati. ⁵ Cks omit āmantetvā.

⁶ Cks -nimmitavādaṃ. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks omit jīvitam. ⁹ Cks -hāti. ¹⁰ Bā vitar-.

¹¹ Cks -ṇam. ¹² Bā add sabbaṃ. ¹³ Cks ca. ¹⁴ Cks -ati. ¹⁵ Bā adds seso.

¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Cks -ṇam-. ¹⁸ Cks -tamhetu. ¹⁹ Bā kvaṇciva, Bā kociḍha.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo² na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 146.
24. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabhava katakammaṃ² 5
kāraṇen' eva, tameso muccate inān ti yo vadhabandhanādihi dukkhaṃ pā-
punāti yadi so yaṃ tena porāṇakaṃ kataṃ pāpaṃ taṃ idāni iṇaṃ muccati
evaṃ sante mamāpi esa porāṇakapaṇamokkho³, anena hi makkaṭṭena pubbe paribbā-
jakena hutvā ahaṃ makkaṭṭo samāno hutvā⁴ khādito bhavissāmi, sv-āyaṃ idha
makkaṭṭattaṃ patto mayā⁵ paribbājakattaṃ pattena māretvā khādito bhavissati, 10
ko idha pāpena lippatīti.

Iti so tassāpi vādaṃ bhinditvā ucchedavādiṃ abhi-
mukhaṃ katvā⁶ „tvaṃ āvuso n' atthi dinnan ti ādīni vatvā
idh' eva sattā ucchijjanti paralokaṃ gacchantā⁷ nāma n' atthīti
maññamāno kasmā maṃ paribhāsaṃti⁸“ santajjettvā ā.: 15

25. Catunnaṃ yev' upādāya⁹ rūpaṃ sambhoti paññanam
yato ca rūpaṃ sambhoti tatth' eva anupagacchati. 148.
26. Idh' eva jīvati jīvo pecca pecca¹⁰ vinassati,
ucchijjati ayaṃ¹¹ loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchijjamāne lokasmiṃ kuvidha¹² pāpena lippati. 149. 20
27. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹³ na ca pāpako
bhoto ce¹⁴ vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 150.
28. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnaṃ ti paṭhaviādīnaṃ bhūtānaṃ, rūpaṃ ti rūpakkhando, 25
tatthevā 'ti yato taṃ rūpaṃ sambhoti nirujjhanakāle tatth' eva gacchati¹⁵,
imināssa¹⁶ catumahābhūtiiko hi ayaṃ puriso yadā kālaṃ karoti¹⁷ paṭhavi¹⁸
paṭhavikāyaṃ anupeti¹⁹ anupagacchati āpo tejo vāyo²⁰ vāyokāyaṃ anupeti
anupagacchati ākāsaṃ indriyāni saṃkamanti āsandipaṇcamā purisā matam
ādāya gacchanti yāva ālāhanā pādāni paññāyanti kāpotakāni atthīni bhavanti 30

¹ Cks -e. ² Bd -e. ³ Bd esa porāṇakaṃ evaṃ sabbattha iṇato makkho. ⁴ Bds
add māretvā. ⁵ Cks mayam. ⁶ Bd thatvā. ⁷ Bd katā for gatā? ⁸ Bd -hāsiti.
⁹ Ck ye up-. ¹⁰ Cks -am. ¹¹ Cks -tāyam. ¹² Bd kvacidha, Bs kocidha. ¹³
Ck -ne. ¹⁴ Ck te. ¹⁵ Bd anupag-. ¹⁶ Bds -nātassa. ¹⁷ Bd adds tadā. ¹⁸ Bd
omits pa-. ¹⁹ Cks -ehi. ²⁰ Bd omits vā.

bhasmantāhūtiyo¹ dattupaññattaṃ² yadidaṃ dānaṃ tesā tuccā musāvillāpo³ ye keci atthikavādaṃ vadanti bālā⁴ ca paṇḍitā⁵ ca kāyassa bhedā ucchijjanti vinassanti na honti⁶ param maraṇā ti imaṃ diṭṭhiṃ patitṭhapeti, idheva⁷ 'ti imasmim yeva loke jīvo jīvati, pecca pecca⁸ vinassatīti paraloke nibbatta-
 5 satto gativasena idha anāgantvā tatth' eva paraloke vinassati ucchijjati, evaṃ ucchijjamāne lokasmim ko idha pāpena lippati.

Iti so tassa pi vādaṃ bhinditvā khattavijjāvādim āmantetvā „tvam āvuso 'mātāpitara māretvā attano attho kā-
 tabbo' ti imaṃ laddhiṃ ukkhipitvā caranto⁷ kasmā maṃ pari-
 10 bhāsaṣīti“ vatvā ā.:

29. Āhu khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:
 mātaraṃ pitaraṃ haññe atho⁸ jeṭṭham pi bhātaraṃ
 haneyya putte ca dāre ca attho ce⁹ tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattavijjā¹⁰, ayam eva vā pāṭho, khattavijjā-
 15 cariyānaṃ¹¹ etaṃ nāmaṃ¹², bālā paṇḍitamānino ti bālā samānāpi paṇḍitā
 mayāṃ attano paṇḍitabhāvaṃ pakāsemā 'ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā
 evaṃ āhu, attho ce ti sace attano tathārūpo¹³ koci attho siyā na kiñci pari-
 vajjeyya sabbam haneyya vā¹⁴ 'ti vadanti, tvam pi tesā aññataro ti.

Evam tassa pi laddhiṃ patitṭhāpetvā attano laddhiṃ
 20 pakāseṇto ā.:

30. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
 na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁵, mittadūbhī hi pāpako. 153.
 31. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,
 attho me sambalenā 'ti¹⁶ suhato vānaro mayā. 154.
 25 32. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁷ na ca pāpako
 bhoto ce¹⁸ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 155.
 33. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha, ambho khattavidhā¹⁹, ambhakaṃ pana ācariyā evaṃ vaṇṇayanti:
 30 attanā paribhuttachāyassa rukkhassa pi sākhaṃ vā paṇṇaṃ vā na bhañjeyya²⁰,

¹ so Cks; Bā assantābhū-. ² Bā rattu-. ³ Ck tucca-, Bā bhilāpā, Cks vilāpo.

⁴ Cks -e. ⁵ Bā adda ucchajjati ⁶ Cks -añ. ⁷ Bā vic-. ⁸ Cks attho. ⁹ Cks me. ¹⁰ Bā -vijā, Cks -vidhā. ¹¹ Cks khatti-. ¹² Ck Bā -a. ¹³ Cks -e. ¹⁴ Cks haneyyathā. ¹⁵ Bā bhindeyya. ¹⁶ Bā -si, Bā -pi. ¹⁷ Ck -e. ¹⁸ Ck me, Ck ve. ¹⁹ Bā -pidha? Cks -vādi. ²⁰ Bā bhijjeyya.

kiṃkāraṇā: mittadūbho hi pāpako, tvaṃ pana evaṃ vadesi: atha atthe sam-
uppanne samūlam api abbahe ti, mama ca¹ pātheyyena attho aho si, tasmā sace
p' esa mayā hato tathāpi attho me sambalenā 'ti ti suhato vānaro mayā ti.

Evaṃ so tassāpi vādaṃ bhinditvā pañcasu pi tesu nippa-
bhesu² nippaṭibhānesu³ rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, tvaṃ 5
ime pañca raṭṭhaviḷopake mahācore gahe tvā vicarasi, aho si⁴
bālo⁵, evarūpānaṃ pi⁶ saṃsaggena puriso diṭṭhadhammikam pi
samparāyikam pi mahādukkhaṃ pāpuṇeyya“ 'ti vatvā rañño
dh. desento ā.:

84. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko 10

pubbekatī⁷ ca ucchedi yo ca khattavidho naro, 157.

85. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,

kareyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ pi kāraye,

asappurisa saṃsaggo dukkhanto⁸ kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā ete pañca diṭṭhigatikā tādiso puriso 15
sayam pi pāpaṃ kareyya yo c' assa⁹ vacanaṃ supāti taṃ aññaṃ pi kāraye,
dukkhanto⁸ ti evarūpehi asappurisehi saddhīm saṃsaggo idhaloke pi¹⁰ para-
loke pi dukkhanto⁸ kaṭukudrayo va hoti, imassa paṇ' atthassa pakāsaṇatthaṃ
'yāni kāñci bhikkhave bhayāni uppajjanti sabbāni tāni bālato¹¹ ti suttaṃ āhari-
tabbaṃ, Godhajātaka-Saṇjīvajātaka-Akittijātakādīhi¹¹ pi cāyaṃ attho dīpetabbo. 20

Idāni opammadassanavasena dhammadesanaṃ vaḍḍhento ā.:

86. Urabbharūpena vak' āsu pubbe

asaṃkito ajayūthaṃ upeti,

hantvā urāṇiṃ¹² ajiyaṃ ajaṇ ca

citrāsayaivā¹³ yena kāmaṃ paleti. 159.

25

87. Tathāvidh' eke samaṇabrāhmaṇāse¹⁴

chadanaṃ katvā¹⁵ vañcayanti¹⁵ manusse

anāsakā thaṇḍilaseyyakā ca,

rajojallaṃ ukkuṭikappadhānam

¹ Ck cā. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ni-. ⁴ Bā nisinnesu. ⁵ Bā omits si.

⁶ Cks -ā. ⁷ Ck hi. ⁸ Ck -i, Bā katavi, Bā katti. ⁹ Bā dukkhandho. ¹⁰ Bā yvāyaṃ, omitting cassa. ¹¹ Cks -loka, omitting pi. ¹² Cks -kaṇ-kaṇ-, Bā -ākatti-. ¹³ Bā uraṇi, Bā uraṇi. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Cks -ye. ¹⁶ all three MSS. -i.

- pariyāyabhattaṇ ca apānakattaṇ
pāpācarā¹ arahanto vadānā. 160.
38. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpaṇ atho aññaṇ² pi kāraye,
5 asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 161.
39. Y' āhu⁴ n' atthi viriyan ti hetuṇ ca apavadanti⁵
[ye] parakāraṇ⁶ attakāraṇ [ca]
ye tucchaṇ samavaṇṇayum, 162.
40. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
10 kareyya tādiso pāpaṇ atho aññaṇ² pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 163.
41. Sace hi viriyaṇ nāssa⁷ kammaṇ kalyāṇapāpakam
na bhare vaḍḍhakiṇ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
42. Yasmā ca viriyaṇ atthi kammaṇ kalyāṇapāpakam
15 tasmā yantāni kārenti rājā bharati⁸ vaḍḍhakiṇ. 165.
43. Yadi vassasataṇ devo na vasse na himaṇ pate
ucchiḍḍeyya ayaṇ loko vinasseyya ayaṇ pajā. 166.
44. Yasmā ca vassati devo himaṇ cānuphusiyati⁹
tasmā sassāni paccanti raṭṭhaṇ ca pallate ciraṇ¹⁰. 167.
- 20 45. Gavaṇ ce taramānānaṇ jimhaṇ gacchati puṇḍavo (supra ²²²/₂₁)
sabbā tā jimhaṇ gacchanti nette jimhagate sati. 168.
46. Evam evaṇ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṇ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭham dukkham seti rājā ce hoti adhammako. 169.
- 25 47. Gavaṇ ce taramānānaṇ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate sati. 170.
48. Evam evaṇ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi¹¹ dhammaṇ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭham sukham seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
- 30 49. Mahārukkhasa phalino āmaṇ chindati yo phalaṇ
rasaṇ c' assa na jānāti bijaṇ c' assa vinassati. 172.

¹ Bḍ -cārā. ² Cks -e. ³ Bḍ dukkhandho. ⁴ Bḍs yamāhu. ⁵ so Cks; Bḍ ahetuṇca avindiyē. ⁶ Cks pakā-. ⁷ Bḍs nassa. ⁸ Bḍ labhati. ⁹ Ck -seyyasi, Ck -siyyasi, Bḍ cānuphusiyati. ¹⁰ Bḍ pāleti ciraṇ. ¹¹ Cks omīti pi.

50. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ adhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa na jānāti raṭṭhaṇ c' assa vinassati. 173.
51. Mahārukkhassa phalino pakkaṃ chindati yo phalaṃ
rasaṇ c' assa vijānāti bjaṃ c' assa na nassati. 174.
52. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ dhammena yo pasāsati 5
rasaṇ c' assa vijānāti raṭṭhaṇ c' assa na nassati. 175.
53. Yo ca rājā janapadaṃ adhammena pasāsati
sabbosadhīhi so rājā viruddho hoti khattiyo. 176.
54. Tath' eva negame himsaṃ¹ ye yuttā kayavikkaye
ojadānabalikare² sa kosena virujjhati. 177. 10
55. Pahāravarakhettaṇṇū saṃgāme katanissame³
ussite himsayam⁴ rājā sa balena virujjhati. 178.
56. Tath' eva isayo himsaṃ⁵ saṇṇate⁶ brahmacārayo⁷
adhammacārī khattiyo so saggena virujjhati. 179.
57. Yo ca rājā adhammatṭho bhariyam hanti adūsikaṃ 15
luddaṃ pasavate⁸ ṭhānaṃ puttehi ca virujjhati. 180.
58. Dhammaṃ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na himseyya puttadāre samaṇ care. 181.
59. Sa tādiso bhūmipati raṭṭhapālo akodhano
sāmaṇte sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182. 20

Tattha vakāsu⁹ pubbe ti vako āsu¹⁰ pubbe, āsu¹⁰ 'ti nipātamattaṃ,
i. v. h.: mahārāja, pubbe eko urabbharūpo vako ahosi, tassa naṅguṭṭhamattam
eva dīghaṃ, taṃ pana so antarasatthimhi¹¹ pakkhipitvā urabbharūpena asaṃ-
kito ajayūthaṃ upeti, tattha urāṇikaṇ¹² ca ajikaṇ ca ajaṇ ca hantvā yena-
kāmaṃ paleti, tathāvidheke ti¹³ tathāvidhā eke samaṇabrāhmaṇā pabbajjā- 25
liṅgena chādanaṃ katvā attānaṃ chādetvā madhuravacanā¹⁴ hitakāmaṃ viya
hutvā lokaṃ vaṇcenti¹⁵, anāsakā ti ādi tesam chādanaṃ, dassanattaṃ vuttaṃ,
ekacce hi mayam anāsakā na kiṇci¹⁶ āharema¹⁷ 'ti manusse vaṇcenti¹⁵, apare
mayam thaṇḍilaseyyakā ti, aññesaṃ rajojallaṃ chādanaṃ, aññesaṃ ukkuṭi-
kappadbānaṃ, te gacchantāpi uppatitvā ukkuṭikā gacchanti, aññesaṃ sattāha- 30

¹ Ck bhisam, C^s bhimsam. ² Cks -ne-. ³ Bds -niyame. ⁴ all three MSS.
hisayam. ⁵ C^s B^d hisam. ⁶ B^d samyame. ⁷ B^d -riyo. ⁸ Ck pavane, C^s
pavasate. ⁹ B^d -assu. ¹⁰ B^d assu. ¹¹ Ck -sakkhimhi. ¹² B^d ura-. ¹³ Cks
omī ta-. ¹⁴ B^d -nādihi. ¹⁵ B^d -auti. ¹⁶ Cks kañci.

- dasāhādivārabhojanasamkhātā¹ pariyāyabbhattā² chadanā³, apare apānakattā honti, mayā⁴ pāṇiyā⁵ na pīvāmā⁶ 'ti vadanti, arahanto vadānā⁷ ti pāpācarā⁸ hutvāpi mayā⁹ arahanto ti vadantā vicaranti, etc.⁹ ti mahārāja ime vā pañca janā hontu aññe vā yāvanto¹⁰ dīṭṭhigatikā¹¹ nāma sabbe pi ete asappurisa.
- 5 yāhū¹² ti ye āhu ye vadanti, sace hi viriyā¹³ nāssa¹⁴ 'ti mahārāja sace ṇāṇasampannā¹⁵ kāyikacetasikā¹⁶ viriyā¹⁷ na bhaveyya, nabhare ti evaṃ sante vadāhakā¹⁸ vā aññe vā kārake rājā¹⁹ na poseyya, na pi yantānīti na pi tehi sattabhūmikapāsādādīni yantāni kareyya²⁰. kimkāraṇā²¹: viriyassa c' eva kammassa ca abhāvā, ucchijjeyyā²² 'ti mahārāja yadi ettakā²³ kalam n' eva²⁴
- 10 devo vasseyya na himā²⁵ pateyya atha kappuṭṭhānakālo viya ayaṃ loko ucchijjeyya, ucchedavādinā²⁶ kathitaniyameṇa pana ucchedo nāma n' atthi, pallate²⁷ ti pālayati²⁸, gavañce ti catasso gāthā rañño dhammadesanattam eva vuttā, tathā mahārukkha²⁹ 'ti ādikā, tattha mahārukkha³⁰ 'ti madhuraambarukkhassa, adhammenā³¹ 'ti agatigamanena, rasaṃ ca na jānātīti adhammiko
- 15 rājā ratṭhassa rasaṃ ojaṃ na jānāti āyasampattim na labhati, vinassatīti suññā³² hoti, manussā gāmanigame chaḍḍetvā paccantaṃ pabbatavisamaṃ bhajanti, sabbāni āyamukhāni pacchijjanti, sabbosadhīhīti sabbehi mūlatacapaṇṇapupphaphalādīhi³³ c' eva sappinavanitādīhi ca osadhehi virujjhati, nāssa³⁴ tāni sampajjanti, adhammika³⁵ rañño hi paṭṭhavi uiroja³⁶ hoti, tassā
- 20 uirojatāya osadhānaṃ viriyā³⁷ na hoti, tāni rogaṃ vūpasametum na sakkonti. iti so tehi viruddho nāma hoti, negame ti³⁸ nigamanavāsikuṭimbike, himsa³⁹ ti himsanto⁴⁰ pīlanto⁴¹, ye yuttā ti ye kayavikkaye yuttā āpanamukhathala-pathavānija⁴² te himsanto, ojadānabalikāre⁴³ ti tato tato⁴⁴ bhaṇḍāharaṇasumkādanavasena ojadānaṃ c' eva⁴⁵ chabbhāgadasabhāgādibhedā⁴⁶ balim ca
- 25 karonte, sa kosenā⁴⁷ 'ti so ete himsanto adhammika⁴⁸ rājā dhanadhaññā⁴⁹ pariha⁵⁰ yanto kosenā virujjhati nāma, pahāravarakkhettaññū ti imasmiṃ imasmiṃ⁵¹ ṭhāne vijjhitum vaṭṭatīti evaṃ pahāravaraṇaṃ khettaṃ jāuante⁵² dhanuggahe. saṃgāme katanissame⁵³ ti yuddhesu katakamme mahāyodhe, ussīte ti uggate paññāte⁵⁴ mahāmatte, himsa⁵⁵ ti evarūpe sayā⁵⁶ vā himsanto parehi
- 30 vā himsapento⁵⁷, balenā⁵⁸ 'ti balakāyena⁵⁹, tathāvidhaṃ hi rājānaṃ ayaṃ bahūpakāre attano rajadāyake pi himsati kimaṅga pana amhe ti avasesāpi yodhā jahanti yeva, iti so balena viruddho nāma hoti, tattheva isayo himsan ti yathā ca negamādayo tath' eva esitagūṇa⁶⁰ pabbajite akkosanapaharaṇa-

¹ Ck sattāham- -tā, Bđ sattāhadayāhaphāṇitabho-. ² Bds pāpācarā. ³ Cks yepine. ⁴ Cks yāc-. ⁵ Bds yamāhu. ⁶ Bđ nassā. ⁷ Bđ sampayuttaṃ ⁸ Bds kā-. ⁹ Cks na. ¹⁰ Cks pallato, Bđ pālīte, Bs pālayate. ¹¹ Cks pālāyati. ¹² Cks mūlenaca-, Bđ mūlakacappa-. ¹³ Bds nassa. ¹⁴ Bds oja. ¹⁵ Cks omit ti, Bđ reads negamehīti ¹⁶ Ck Bđ hisan ¹⁷ Cs Bđ his-. ¹⁸ Bds pīlento. ¹⁹ Bds āyānaṃ mukhānaṃthalajala-. ²⁰ Bds -kāre ²¹ Cks only one tato. ²² Bds ojanameva. ²³ Bđ omits one im-. ²⁴ Cks -to. ²⁵ Bds -niyame. ²⁶ Ck omits te. ²⁷ Ck hisan, Bđ hisayan. ²⁸ Ck himsapanto, Cs himsanto. ²⁹ Bds add tam. ³⁰ Ck isita-.

dīhi himsanto¹ adhammacāriko rājā kāyassa bhedā apāyam eva upeti, sagge nibbattitum na sakkotīti saggena viruddho nāma hoti, bhariyam hanti adūsikan ti attano bāhuchāyāya vaḍḍhitam puttadhītāhi ca² samvaddham³ silavatibhariyam mittapatirūpakānam corānam vacanam gahetvā māreti, luddam pasavate tñānam ti so attano nirayūpapattim pasavati nipphādeti, puttehi⁵ vā 'ti imasmim yeva attabhāve attano puttehi saddhim virujjhatīti; evam assa so tesam pañcannam janānam katham gahetvā deviyā mārītabhāvam puttānam viruddhabhāvam⁴ sandhimukhe⁵ coram cūlāya gaṇhanto viya kathesi, M-assa hi tesam amaccānam niggaṇhanañ ca dhammadesanañ ca deviyā tehi⁶ mārītabhāvassa ca⁷ āvikaranatthañ ca tattha⁸ anupubbena katham āharitvā¹⁰ okāsam katvā etaṃ attham kathesi; rājā tassa vacanam sutvā attano aparādham jāni, atha nañ M. ito paṭṭhāya mahārāja evarūpanam pāpakānam katham gahetvā mā puna evarūpam akāsīti vatvā ovadanto dhammañcare ti ā. tattha dhammañcare ti mahārāja rājā nāma janapadam adhammikenā balinā apīlento janapade dh. careyya, sāmike assāmike akaronto negamesu dh. careyya,¹⁵ aṭṭhāne akilamento balesu dh. careyya, vadhabandhanaakkosaparibhāse⁹ pariharanto¹⁰ paccaye ca tesam dento¹¹ isayo na vihimseyya. dhītarō yuttaṭṭhāne¹² paṭṭhapento putte sippāni sikkhāpetvā sammā pariharanto bhariyam issariya-vossaggaalamkāradānasammānanādīhi anuggaṇhanto¹³ puttadāre samañ¹⁴ careyyā 'ti. sa tādiso ti so tādiso rājā paveṇim abbinditvā dhammena²⁰ samena r. kārento rājāyā rājatejasa sāmante¹⁵ sampakampeti tāseti caleti¹⁶, Indo vā 'ti idaṃ opammattham vuttam, yathā asure jetvā abhigaṇhitvā¹⁷ thitakālato paṭṭhāya asurādhipo ti samikham gato Indo te¹⁸ attano sapattabhūte¹⁹ asure kampesi²⁰ tathā kampetīti

Evam M. rañño dh. desetvā cattaro pi kumāre pakko-²⁵ sāpetvā ovaditvā raññā katakammaṃ pakāsetvā „rājānam khamāpethā“ 'ti khamāpetvā „mahārāja, ito paṭṭhāya atuletvā paribhedakānam katham gahetvā mā evarūpaṃ sāhasikakammaṃ akāsi, tumhe pi kumārā mā rañño dubbhitthā“ 'ti sabbesaṃ ovādam adāsi. Atha nañ rājā ā.: „aham bhante³⁰ tumhesu²¹ ca deviyā ca aparajjhanto ime²² nissāya etesaṃ²³ katham gahetvā etaṃ pāpakammaṃ karim²⁴, ime pañcāpi

¹ Cks Bā hisanto ² Cks va, Bā omits ca. ³ Bā samvaddham, Cks savaddham.

⁴ Cks virujjha-. ⁵ Ck -o. ⁶ Ck teme, Cē te. ⁷ Bā omits ca. ⁸ Cē tassā, C tassamā.

⁹ Cks -sā. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Bā dadanto. ¹² Cks putta-. ¹³ Cks anuga-.

¹⁴ Bā dhammam. ¹⁵ Ck samanassamante. ¹⁶ Bā jā-. ¹⁷ Bā abhikhavi-.

¹⁸ Bā va. ¹⁹ Ck sampatibhūto, Cē sammatibhūto. ²⁰ Bā sampattabhūte sineruto

²¹ Cks -ti. ²² Cks -he. ²³ Cks -esaṃ. ²⁴ Bā omits e-.

²⁵ all three MSS. kari, Bā adds ito.

māremīti“. „Na labbhā mahārāja evaṃ kātun“ ti. „Tena hi
tesaṃ¹ hatthapāde chedāpemīti“. „Idam pi kātun na labbhā“
ti. Rājā „sādhū bhante“ ti sampaticchitvā te sabbaharaṇe²
katvā pañcacūlākaraṇagaddūlabandhanagomayasiñcanehi³ ava-
5 mānetvā raṭṭhā pabbājesi. Bo. pi tattha katipāhaṃ vasitvā
„appamatto hohiti“ rājānaṃ ovaḍitvā Himavantam eva gantvā
jhānābhiniṇṇaṃ⁴ nibbattetvā yāvajjīvaṃ Brahmavihāre bhāvetvā
Brahmalokūpago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. paññavā yeva
10 paravādappamaddano yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā pañca dīṭṭhigatikā
Purāṇakassapa⁵- Makkhaligosaḷa- Pakudhakaccāna⁶- Ajitakesakambali-
Nigaṇṭhanāthaputtā ahesuṃ, piṅgalasunakho⁷ Anando, Mahābodhi-
paribbājako ahaṃ evā“ 'ti. Mahābodhi-jātakaṃ. Paṇṇāsa-
nīpātavannanā niṭṭhitā.

¹ Ck^s naṃ. ² so Ck; Cs B_d sabbassaharane. ³ so Ck^s; B_d -gomayāsitañcanehi.

⁴ B_d -ā. ⁵ so all three MSS. for pūraṇa-, see E. Müller, Pali Proper Names in J. P. T. S 1828, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 290. ⁶ Ck kakudha-, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 291 and Alwis, Buddhism p. 11. ⁷ B_d siṅgāla-.

XIX. CHATTHINIPĀTA.

1. Sonakajātaka.

Kassa¹ sutvā sataṃ dammīti. Idam S. J. v. nekkhammapāramim² ā. k. Tadā hi Bh. dhammasabhāyaṃ nekkhammapāramim² vaṇṇetanam³ bhikkhūnam majjhe nisīditvā „na bhikkhave idān' eva 5 pubbe pi T. mahābhinikkhamanam nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggama-hesiyā kucchismiṃ nibbatti, nāmagahaṇadivase c' assa Arindamakumāro ti nāmaṃ kariṃsu. Tassa jātadivase yeva purohitassa pi putto jāyi⁴, Sonakumāro ti 'ssa nāmaṃ kariṃsu. 10 Te ubho pi ekato vaḍḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā, rūpena nibbisesā hutvā Takkasilaṃ gantvā uggahitasippā, tato nikkhamitvā „sabbasamayasisippaṇ ca desacārittaṇ ca jānissāmā“ 'ti anupubbena cārikaṃ carantā Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasitvā punadivase nagaraṃ pavisiṃsu. Tam divasaṇ ca 15 ekacce manussā „brāhmaṇavācanakaṃ karissāmā“ 'ti pāyāsaṃ paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā⁵ gacchantā⁶ te kumāre disvā gharaṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpesuṃ. Tattha B-assa paññattāsane suddhavatthaṃ atthaṭaṃ ahosi Sonakassa rattakambalaṃ. So taṃ nimittaṃ disvā „ajja⁷ piyasahāyo Arinda- 20

1. Cfr. IV p. 37. III p. 238. . ¹ Bā ta-. ² Bā nikkhama-. ³ Bā vaṇṇayan-.

⁴ Bā vij-. ⁵ Bā paññāpetvā. ⁶ Bā -e. ⁷ Bā add me.

makumāro Bārāṇasiyaṃ¹ rājā bhavissati, mayhaṃ pana senā-
 patitṭhānaṃ dassatīti aññāsi. Te ubho pi katabhattakiccā
 uyyānaṃ eva āgamaṃsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa
 sattamo divaso hoti, aputtakam rājakulam, amaccādayo sasī-
 5 sam² nahātā sannipatitvā „rājārahassa santikam gamissasīti“³
 phussaratham viṣṇuṃ, so nagarā nikkhamitvā anupubbena
 uyyānaṃ gantvā uyyānavāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā
 atṭhāsi. Bo. maṇḍalasilāpatṭhe sasīsam pārupitvā nipajji, Sona-
 kakumāro tassa santike nisīdi, so turiyasaddam sutvā „Arinda-
 10 massa phussaratham⁴ āgacchati, ajja ayaṃ⁵ rājā hutvā mama
 senāpatitṭhānaṃ dassati, na kho pana mayhaṃ issariyen’ attho,
 etasmim gate nikkhamitvā pabbajjissāmīti“ cintetvā ekamante
 paṭicchanne atṭhāsi. Purohito uyyānaṃ pavisitvā M-am ni-
 pannakam disvā turiyāni paggaṇhāpesi⁶, M. pabujjhितvā pari-
 15 vattitvā thokam nipajjitvā utṭhāya silāpatṭhe pallamkena nisīdi,
 atha naṃ purohito añjalim paggaṇhitvā ā.: „rajjan te deva
 pāpuṇātīti“. „Kim aputtakam rājakulan“ ti. „Evaṃ devā“
 ti. „Tena hi sādhu“⁷ ti. Atha naṃ te⁸ tatth’ eva abhisīṇ-
 citvā ratham āropetvā⁹ mahanteva parivārena nagaram pave-
 20 sesum, so nagaram padakkhiṇam katvā pāsādam abhiruyha¹⁰
 yasamahantatāya pana Sonakakumāram na sari. So pi tasmiṃ
 nagaram pavitṭhe¹¹ āgantvā silāpatṭhe nisīdi, ath’ assa purato
 bandhanā¹² pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsam pati, so tam
 disvā va „yath’ ev’ etaṃ tathā mama pi sarīram jaram patvā
 25 patissatīti“ aniccādivasena vipassanaṃ paṭṭhapetvā pacceka-
 bodhim pāpuṇi, tam khaṇam ñev’ assa gihiliṅgam antaradhāyi,
 pabbajitaliṅgam pātur ahoṣi, so „n’ atthi dāni punabbhavo“
 ti udānaṃ udānento Nandamūlakapabbhāram agamāsi. M. pi
 cattālīsamattānaṃ samvaccharānaṃ accayena saritvā „kahan
 30 nu kho me sahāyo Sonako“ ti¹² punappuna saranto pi „mayā

¹ Bā -sī. ² Bā casī-. ³ Bā -tīti. ⁴ Bā -tho. ⁵ Bā ajjesa. ⁶ C^k turiyaṃ
 nigg-. ⁷ Bā omīti te. ⁸ Bā abhirūhi-. ⁹ Bā -rūyiso. ¹⁰ Bā adda pacchā.

¹¹ Bā vaṇḍā for vaṇṭā. ¹² Bā add sonakam.

suto vā diṭṭho vā¹ ti vattāraṃ alabhivā alaṃkatamahātale
rājpallāṃke nisinno gandhabbanāṇanaccakāḍiparivuto¹ sam-
pattiṃ anubhonto² „yo me kassaci santike sutvā ‘asukatṭhāne
nāma Sonako vasatiti’ ācikkhissati tassa satam dammi³, yo
sāmaṃ disvā ārocessati tassa sahasan⁴ ti ekaṃ udānaṃ⁵
abhisamkharitvā gītavasena udānento paṭhamam g. ā.:

Kassa⁴ sutvā satam dammi sahasam daṭṭhu⁵ Sonakam,

ko me Sonakam akkhāti⁶ saḥāyam paṃsukīlitan ti⁷.

Ath’ assa mukhato luṅcantī viya gahetvā ekā nāṭakitthi tam
gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṃ rañño piyagītan⁸“ ti 10
sabbā orodhā gāyimsu, anukkamena nagaravāsino pi janapada-
vāsino⁹ pi tam eva gītaṃ gāyimsu, rājāpi punappuna tam eva
gītaṃ⁹ gāyati. Paṇṇāsamattānaṃ saṃvaccharānaṃ accayena
tassa¹⁰ bahū¹¹ puttadhītarō ahesuṃ, jeṭṭhaputto Dīghāvuku-
māro¹² nāma ahoṣi. Tadā¹³ Sonakapaccekabuddho „Arinda- 15
mārajā maṃ daṭṭhukāmo, gacchāmi ‘ssa kāmesv-ādīnavam’¹⁴
nekkhamme cānisamsaṃ kathetvā pabbajjanākāraṃ karomīti¹⁵
cintetvā iddhiyāgantvā¹⁵ uyyāne nisīdi. Tadā¹⁶ eko va satta-
vassiko pañcacūlakumāro mātaraṃ pahito gantvā uyyānu-
pavane¹⁷ dārūni uddharanto punappuna¹⁸ gītaṃ gāyi. Atha 20
naṃ so pakkositvā „kumāra tvaṃ¹⁹ aññaṃ agāyitvā ekam
eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aññaṃ jānāsīti²⁰“ pucchi. „Jānāmi
bhante ti²⁰, amhākaṃ pana rañño idam eva piyaṃ, tena²¹
punappuna gāyāmīti²¹. „Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gā-
yanto koci diṭṭhapubbo²²“ ti²². „Na diṭṭhapubbo bhante“ ti. 25
„Ahaṃ tam sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṃ gantvā
paṭigītaṃ gāyitun²³“ ti. „Āma bhante“ ti. Ath’ assa so paṭi-
gītaṃ ācikkhanto „mayhaṃ sutvā²⁴“ ti ādim ā, uggaṇhāpetvā ca

¹ Bā - nāṭakanaccagītādīhi pa-. ² Bā - bhavanto ³ Bā dassāmi. ⁴ Bā ta-.

⁵ Bā dīthi. ⁶ Bā - kkhāsi. ⁷ kassa sutvā - - ti wanting in Cks ⁸ Bā - dā ⁹

Bā omits gī-. ¹⁰ Bā panassa. ¹¹ Cks -u. ¹² Ck -yu-. ¹³ Bā tato. ¹⁴ Bā

kāmesu ād. ¹⁵ Bā -yā ākāseuāgantvā. ¹⁶ Ck adds rājā, Ck rāja ¹⁷ Bā

-nap-. ¹⁸ Bā adds tam. ¹⁹ Bā adds katham. ²⁰ Bā omits ti. ²¹ Bā add

naṃ. ²² Cks omits ti.

pana taṃ uyyojesi: „gaccha kumāra, imaṃ¹ paṭigītaṃ raññā
saddhiṃ gāhi¹, rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kin te
dārūhi, vegena yāhīti². So „sādhū“ ‘ti taṃ paṭigītaṃ uggaṇ-
hitvā vanditvā „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh’ eva
5 hothā“ ‘ti vatvā vegena mātu santikaṃ gantvā „amha khip-
paṃ maṃ nahāpetvā alaṃkarohi³, ajja taṃ daḍḍadabbhāvato mo-
cessāmīti“ vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā „ayyado-
vārika, ‘eko dārako tumhehi saddhiṃ gītaṃ⁴ gāyissāmīti
āgantvā rājadvāre ṭhito’ ti rañño ārocehīti“ ā. So vegena
10 gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū“ ‘ti pakkosāpetvā „tāta tvaṃ
mayā saddhiṃ gītaṃ⁵ gāyissasīti“ ā. „Āma devā“ ti. „Tena
hi gāyassū“ ‘ti. „Deva na imasmiṃ ṭhāne gāyāmi, nagare’
pana bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sannipātāpetha, mahājana-
majjhe gāyissāmīti“. Rājā tathā kāretvā alaṃkatamaṇḍape
15 pallaṃkamajjhe nisīditvā tassa anurūpaṃ āsanaṃ dāpetvā
„idāni tava gītaṃ gāyassū“ ‘ti ā. „Deva, tumhe tāva gā-
yatha, athāhaṃ paṭigītaṃ gāyissāmīti“. Tato rājā paṭhamam
gāyanto

1. Kassa⁶ sutvā sataṃ dammi sahaṃsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakaṃ,
20 ko me Sonakam akkhāti sahāyaṃ paṃsukīlitan ti g. ā. 1.

Tattha sutvā ti asukaṭṭhāne nāma te piyasahāyo Sonako vasatīti tassa
vasanaṭṭhānaṃ sutvā ārocentassa kassa⁷ sataṃ dammi⁸, daṭṭhū ‘ti⁹ asu-
kaṭṭhāne nāma mayā diṭṭho ti diṣvā ārocentassa kassa⁷ sahaṃsaṃ dammīti.

Evam raññā paṭhamam udānagāthāya gītāya pañcacūlakadārakena
25 paṭigītabbhāvaṃ pakāsento S. abhisambuddho hutvā dve pade abhāsi:

1. Atha bravi mānavako daharo pañcacūlako¹⁰:
mayhaṃ sutvā sataṃ dehi sahaṃsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakaṃ,
ahaṃ¹¹ Sonakam akkhissam sahāyaṃ paṃsukīlitan ti. 2.

Tena vuttagāthāya pana ayam attho: mahārāja, tvaṃ¹² sutvā ārocentassa
30 sataṃ dammīti vadasi¹³, tam pi mayham eva dehi, yaṃ diṣvā ārocentassa

¹ Bds gāyāhi. ² Cks -kara, Bd -rotu. ³ Bd gītaṃ paṭigītaṃ. ⁴ Bd -ramajhe.

⁵ Bd ta-. ⁶ Bds diṭṭha. ⁷ Bds ta-. ⁸ Bd -īti. ⁹ Bd diṭṭhanti. ¹⁰ Cks add ti.

¹¹ Bd ahante. ¹² Cks nam. ¹³ Bd -ti.

sahassam dammīti vadasi¹ tam pi mayham eva dehi, ahañ te tañ piyasabāyañ idāñ² eva paccakkhato va ayañ so ti ācikkhissan ti, itoparañ suviññeyyañ, sambandhagāthā pālinayen³ eva veditabbā.

8. Katarasmiñ [so⁴] janapade raṭṭhesu nigamesu ca
kattha te⁵ Sonako diṭṭho tam me akkhāhi pucchito. 3.
4. Tav⁶ eva deva vijite tav⁷ ev⁸ uyyānabhūmiyā
ujuvaṃsā⁹ mahāsālā nīlobhāsā manoramā 4.
5. Tiṭṭhanti megghasamonā rammā aññonñānissitā,
tesaṃ mūlasmiñ Sonako jhāyati anupādāno¹⁰
upādānesu lokesu¹¹ dayhamānesu nibbuto. 5.
6. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā,
kārapetvā samañ maggañ agamā yena Sonako. 6.
7. Uyyānabhūmiñ gantvā vicaranto brahāvane
āsinañ Sonakañ dakkhi dayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujuvaṃsā⁵ ti ujukhandhā, mahāsālā ti mahārakkhā, meggha- 15
samānā ti nīlameghasaddisā, rammā ti ramaṇiyā, aññonñānissitā ti
sākhāhi sākhā mūlehi ca mūlañ samasibbitvā⁸ thitā, tesā ti eva rūpānañ tava
uyyānavane sālānañ heṭṭhā⁹, jhāyatīti lakkhanūpaniṭṭhānaārampaṇūpaniṭṭhāna-
samākhātehi jhānehi jhāyati, anupādāno ti kāmupādānarahito¹⁰, dayhamā-
nesū¹¹ ti ekādasahi agāhi dayhamānesu sattesu, nibbuto ti te agā nibbā- 20
petvā sītalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalarukkhamañ silāpatte
nisiṇṇo esa te sahāyo kañcanapaṭimā viya sobhamāno patimānetīti, tato cā
ti bhikkhave tato so Ariṇdamo rājā tassa vacanañ sutvā Sonakapacceka-
buddhañ pasissamīti caturaṅgiyā senāya pāyāsi nikkhami, vicaranto ti
ujukam eva āgantvā tasmim mahante vanasande vicaranto tassa santikañ 25
gantvā tañ āsinañ addakkhi, so tañ avanditvā¹¹ ekamantañ nisīditvā attano¹²
kilesābhiraṭṭatā¹³ tañ kapaṇo ti maññamāno imañ g. ā.:

8. Kapaṇo vatāyañ bhikkhu nuṇḍo saṃghātipāruto
amātiko apītiko rukkhamañlasmiñ jhāyatīti. 8.

Tattha jhāyatīti nimmatāpītiko kārūññappatto jhāyatīti¹⁴.

9. Imañ vākyam nisāmetvā Sonako etad abravi:
na rāja¹⁵ kapaṇo hoti dhammañ¹⁶ kāyena phassayañ¹⁷. 9.

¹ Bđ -ti. ² Ck yo. ³ Cks tattha so. ⁴ Cks tam. ⁵ Cks ujuvvasā. ⁶ so all
three MSS. ⁷ upādānesu lokesu is wanting in Cks; and has been added in Bđ.
⁸ Ck simbitvā. Cs sibbitvā, Bđ samasibbetvā. ⁹ Bđ adds sandhāya. ¹⁰ Bds nādi-
vira-. ¹¹ Bđ va-. ¹² Bds -nā. ¹³ Ck -rattā, Cs -ratta. ¹⁴ Cks -sīti. ¹⁵
Bđ -je. ¹⁶ Ck -a. ¹⁷ Cks pa-, Bđ pu-, Bs pbu-

bhadram eva, nāssa kiñcīti yo¹ hi bahuparikkhāro hoti so mā me² harimū 'ti atirekatarāni³ cīvarādīni autonagare upaṭṭhākakule nikkhipati, atha nagarambhi dayhamāne asukakule nāma aggi uttṛhito ti sutvā socati kilamati, evarūpassa bhadram nāma n' atthi. yo pana 'mahārāja sakunavattam pūreti
 5 kāyapaṭibaddhparikkhāro va hoti tassa mādisassa na kiñci aḍayhatha, ten' assa pañcamam hi⁴ bhadram eva, vilumpamānamhīti viluppamānambhi ayam eva vā pāṭho, ahīrathā⁵ 'ti yathā pabbatagahanādīhi nikkhamitvā ratṭham vilumpamānesu⁶ coresu bahuparikkhārassa antogāme ṭhapitam vilumpati⁶ hīrati⁷ tathā yassa adhanassa kāyapaṭibaddhparikkhārassa na kiñci ahīratha
 10 tassa⁸ chaṭṭham pi bhadram eva, ye caññe pāripanthikā⁹ ti ye pi aññe tesu tesu ṭhānesu sumkagahanatṭhāya ṭhapitā pāripanthikā⁹ tehi ca rakkhitam pattacīvaran ti corānam anupakāraṇaṇ sumkikānaṇ asumkārahaṇaṇ mattikapattam c' eva katadaḷhikammaaparibhaṇḍam¹⁰ paṇsukūlacīvaraṇ ca appagghāni kāyabandhanapariseāvanasūcivāsisaṭṭhakāni cā 'ti sabbe pi atṭha parikkhāre¹¹ kāyapaṭibaddhe katvā maggaṇ paṭipanno kenaci aviheṭṭhiyamāno¹² sotthim gacchati, subbato ti¹³ lobhaniyāni hi cīvarādīni disvā corāpi haranti sumkikāpi kin nu kho etassa hatthe ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sullahukavutti tesam passantānaṇ yeva sotthim gacchati, ten' assa sattamam pi bhadram eva, anapekkho va gacchatīti kāyapaṭibaddhato¹⁴ atirekassa vibhāre paṭisaṇṭhassa
 15 kassaci parikkhārassa abhāvā vasanatṭhānaṇ nivattitvāpi na oloketi, yaṇ disaṇ gantukāmo hoti taṇ gacchanto anapekkho va gacchati¹⁵. Anurādhapurā nikkhamitvā thūpārāme pabbajitānaṇ dvinnam kulaputtānaṇ vuḍḍhataro¹⁶ viya. (—?)

Iti Sonakapaccekabuddho atṭha samaṇabhadrakāni¹⁷ ka-
 thesi, tato uttarim pana satam pi sahasam pi aparimāṇāni
 25 samaṇabhadrakāni¹⁸ esa kathetum samattho yeva, rājā pana kāmābhiratattā taṇ¹⁹ katham paṭicchinditvā²⁰ „mayhaṇ samaṇabhadrakehi attho u' atthīti“ attano kāmādhivimuttitaṇ²¹ pakāsento āha:

30. Bahū pi bhadrakā ete yo²² tvaṇ bhikkhu pasamsasi,
 30 ahaṇ ca giddho kāmesu katham kāhāmi²³ Sonaka. 20.
 21. Piya me mānusa kāmā aho divyāpi me piyā,
 atha kena nu vaṇṇena ubho loka labhāmase ti. 21.

¹ Cks so. ² Bā adds coro ³ Bā adhikāni. ⁴ Bā pi. ⁵ Bā ahinda- ⁶ Bā viluppa-. ⁷ Ck virati, Bā harati. ⁸ Cks hīrathassa, Bā ahir-. ⁹ Bā parigaṇhikā ¹⁰ Bā -daḷha-, Ck -daḷhīcīvarabhaṇḍam, Bā -daḷhikammaaparidaḍḍam. ¹¹ Ck -ra, C -rā. ¹² Bā -hedha- ¹³ Ck pubbako, Cks omit ti. ¹⁴ so Cks; Bā -baddhato. ¹⁵ Bā -tīti. ¹⁶ Cks bu-. ¹⁷ Bā -bhadrāgāthāyo ¹⁸ Bā -bhadrāgāthani. ¹⁹ Bā tassa. ²⁰ Ck Bā pacchi. ²¹ Bā -muttataṇ. ²² Bā bahūni samaṇabhadraṇi yo. ²³ Bā gāhā

Tattha vannaṇā 'ti kāraṇena.

Ath naṃ paccekabuddho āha:

21. Kāme[su] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā¹
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatim. 22.
22. Ye ca kāme pahatvāna² nikkhantā akutobhayā
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatim. 23. 5
23. Upaman te karissāmi, taṃ suṇohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce³ atthaṃ jānanti paṇḍitā: 24.
24. Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā vuyhamānaṃ mahappaṇave
vāyaso samacintesi appapañño acetaso: 25. 10
25. Yānaṃ ca vat' idaṃ laddhaṃ bhakkho cāyaṃ anappako,
tattha rattim tattha divā tatth' eva nirato mano. 26.
26. Khādaṃ nāgassa maṇisāni pipaṃ Bhāgīrasodakam⁴
sampaṇṇaṃ vanacetyāni⁵ na palittha⁶ vihaṅgamo. 27.
27. Taṃ va otaraṇī⁷ Gaṅgā pamattaṃ kuṇape rataṃ
samuddaṃ ajjhagāhayi⁸ agati⁹ yattha pakkhinaṃ. 28. 15
28. So ca bhakkhaparikkhiṇo udāpatvā¹⁰ vihaṅgamo
na pacchato na purato n' uttaraṃ no¹¹ pi dakkhiṇaṃ¹² 29.
29. Dīpaṃ so na ajjhagacchi¹³ agati⁹ yattha pakkhinaṃ,
so ca tatth' eva pāpattha yathā dubbalako tathā. 30. 20
30. Taṃ ca sāmuddikā macchā kumbhīlā¹⁴ makarā susū
pasayhakārā khādiṃsu phandamānaṃ vipakkhinaṃ¹⁵. 31.
31. Evaṃ eva tuvaṃ rāja¹⁶ ye c' aññe kāmabhogino
giddhā¹⁷ ce¹⁸ na vamiṣṣanti¹⁹ kākapaññāya te vidū. 32.
32. Esā te upamā rāja atthasandassanī katā.
tvaṃ ca paññāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33. 25

¹ Cks -vettā. ² Ck pahi-, Bđ -hantvāna. ³ Cks pi idhe-, Bđ midhe- ⁴ Ck pipasāhāgīrayodakam, Bđ pivaṅgīkarasodakam, Bđ pivaṃ gaṅgīra-, read: -tho-dakam? ⁵ Cks -vettāni. ⁶ Bđ palettha corr. to paletvā? ⁷ Bđ tañca-, Cks obhāriṇī. ⁸ Bđ ajjhagāhasi, Cks ajjhagāhāsi. ⁹ Cks -tim. ¹⁰ so Ck; C udāpatvā, Bđ udam patvā; read udāpattha? ¹¹ Cks -ranto. ¹² C' s -nā. ¹³ Bđ najjhāgā-gacchi, Bđ najjhagāgacchi. ¹⁴ Cks -la. ¹⁵ Cks -itaṃ, Bđ -iṇaṃ, Bđ -ikaṃ. ¹⁶ Ck Bđ -jā. ¹⁷ Bđ gicchā. ¹⁸ Cks ve. ¹⁹ Cks ga-.

Tattha pāpānīti mahārāja tvaṃ kāmaggiddho na ca¹ kāme nissāya
kāyaduccaritādiṇi pāpāni katvā yattha supinake pi dibbā ca mānusakā ca kāmā
na labhanti² taṃ duggatīṇi upapajjantīti attho, pabattvānā 'ti khelapiṇḍaṇi
viya pahāya, akuto bhayā ti rāgādisu kuto'ci anāgetabhayā, ekodibhāvādhi-
5 gatā ti ekodibhāvāṇi ekavihārikāṃ adhigatā, na te ti te evarūpā pabbajitā
duggatīṇi na gacchanti, upamante ti mahārāja dibbāmānusakā kāmā patthen-
tassa hatthikunape paṭibaddhakākasadisassa tava ekam upamaṃ karissāmi. taṃ
suṇhīti attho, kuṇapaṇi ti hatthikalebaram³, mahāṇṇave ti gambhīra-
puthule⁴ uḍake eko kira mahāvāraṇo Gaṇḍātīre caranto Gaṇḍāya patitvā utta-
10 rituṃ asakkonto tatth' eva mato Gaṇḍāya vuyhi. taṃ sandhēy' etaṃ vuttam,
vāyaso ti ākāseṇa gacchanto eko kāko, yanañca vatidāni ti so evaṃ cintetvā
tattha niliyitvā idam mayā hatthiyānaṃ laddhaṃ ettha nilīno sukhaṃ carissāmi
ayam eva ca me anappako bhakkho bhavissati idāni mayā aññattha gantum, na
vaṭṭatīti sannitthānaṃ akāsi, tattha rattin ti tassa⁵ rattin ca divā ca tatth'
15 eva mano abhirato abosi, na paṭitthā⁶ 'ti na uddetva⁷ pakkāmi, oṭaranīti⁸
samuddabhimukhī oṭaramānā, ohāraṇīti pi pāṭho, sū samuddābhimukhī ava-
haramānā⁹ ti attho, agatī yatthā 'ti samuddamajjhe sandhāyāha, bhak-
kha-parikkhīno ti parikkhīpabhakkho, uḍapatvā¹⁰ ti khīṇe camme ca māṃse
ca aṭṭhisamghaṭe ūmivegena bhinnō uḍake nimujji, atha so kāko uḍake patitthā-
20 tuṃ asakkonto uppati, evaṃ uppatitvā ti attho, agatī yattha pakkhinan
ti yasmiṇi samuddamajjhe pakkhinan agatī tattha so evaṃ uppatito, pacchinan
disan gantvā tattha patitthāṇi alabbhitvā tato puratthimaṇi tato uttaraṃ tato
dakkhinan ti catasso pi disā gantvā attano patitthānaṃ na ajjhagacchīti¹¹
adhigacchīti¹² attho, atha vāyaso evaṃ uppatitvā pacchimādisu¹³ ekekaṃ
25 disan agāñchi, dipaṇi pana na ajjhagāmā ti evaṃ p' ettha attho daṭṭhabbo,
pāpatthā 'ti patito, yathā dubbalako ti yathā dubbalako pateyya tatth' eva
patito, susū ti susunāmaka¹⁴ caṇḍamacchā, pasayhakāra ti anicchamānakaṃ
yeva balakkārena, vipakkhinan¹⁵ ti viddhamasatapakkhakaṇi¹⁶, giddhā ca
vamissanti¹⁷ yadi gijjhā hutvā kāmā na vamiṣanti¹⁷ na chaḍḍessanti
30 kākapaññāya te samānapaññā¹⁸ ti¹⁹, iti te Buddhādayo paṇḍitā vidū vadanti
jānantīti attho²⁰, atthasandassanīti atthapakāsikā²¹, tvañca paññāyase 'ti
paññāyissasi, i. v. h.: mahārāja mayā hitakāmena tava ovādo diṇno, taṃ pana
tvaṃ yadi kāhasi devaloke nibbattissasi, yadi na kāhasi kāmapaṇike nimuggo
jīvitapariyosāne niraye nibbattissasīti, evaṃ tvaṃ eva tena kāraṇena vā akāra-

¹ Cks add me. ² so all three MSS. for labbhanti? ³ Bd -varam. ⁴ Ck re-
puthulodake. ⁵ Cks tassa ⁶ Ck palittā, Cs palitva, Bd paletvā, Bp phaletthā.
⁷ Bd uppatetvā, Bp uppadhotvā. ⁸ Ck ohārāni, Cs ohāraṇīti. ⁹ Bd avaharaṇī.
¹⁰ so Cks; Bd uḍakaṃ patvā corr. to uḍam? ¹¹ Ck ajjhabhāgacchatīti, Cs
ajjhabhāgacchīti, Bd ajjhabhāgacchīti altered to -gānāgacchīti. ¹² Bd nādhigac-
chati. ¹³ Bd mādīsāsu. ¹⁴ Ck susukānāmeka, Cs -kā. ¹⁵ Cks pakkhan, Bd vi-
pakkhakaṇi. ¹⁶ Bd viddhamasatapakkhakaṇi. ¹⁷ Cks ga-. ¹⁸ Bds -te ti kākassa-
māna-. ¹⁹ Bd omits ti. ²⁰ Cks omits a-. ²¹ Cks -itā.

ṇena vā sagge¹ vā niraye¹ vā paññāyissasi, ahaṃ pana bhavēhi² mutto appaṭṭi-
 sandhiko ti; imaṃ³ pana ovādaṃ dentena paccekabuddhena naḍi dassitā, taya
 vuyhamānaṃ hatthikunapaṃ dassitaṃ, kuṇapakhādako kāko dassito, tassa⁴ kuṇa-
 paṃ khāditvā pāṇiyam pivanakālo⁵ dassito, ramaṇīyavanasaṇḍadassana-kālo das-
 sito, kuṇapassa nadiyā vuyhamānaṃ samuddappaveso dassito, samuddamajjhe
 kākassa hatthikunape paṭiṭṭhaṃ alabbhivā vināsaṃ pattakālo dassito, tattha naḍi
 viya anamataggo saṃsāro daṭṭhabbo, nadiyā vuyhamānaṃ hatthikunapaṃ viya
 saṃsāre pañcakāmagunaṃ, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kuṇapaṃ khāditvā
 pāṇiyam pivanakālo viya puthujjanaṃ kāmagonaṃ⁶ paribhuñjitvā somanassika-
 kālo⁷, kākassa kuṇape laggass⁸ eva ramaṇīyavanasaṇḍadassanaṃ⁸ viya puthu-
 janassa kāmagonaṃ laggass⁹ eva savanavasena aṭṭhatimsārammaṇadassanaṃ, ku-
 nape samuddaṃ pavitthe⁹ kākassa paṭiṭṭhaṃ¹⁰ labhitaṃ asakkontassa vināsaṃ
 pattakālo viya bālaputhujjanaṃ kāmagonagiddhassa pāpapaṇāyanaṃ kusala-
 dhamme paṭiṭṭhaṃ alabbhivā mahāniraye mahāvināsaṃ pattaṃ ti¹¹.

Evam assa so imāya upamāya ovādaṃ datvā idāni tam
 eva ovādaṃ thiraṃ katvā paṭiṭṭhapetuṃ g. ā.:

34. Ekavācam pi dvevācam bhaṇeyya anukampako

taduttarim¹² na bhāseyya dāso ayirassa¹³ santike ti. 34.

Tattha na bhāseyyā 'ti vacanaṃ aṅghantassa hi tato¹⁴ uttarim bhā-
 samāno hi sāmikassa santike dāso viya hoti, dāso hi sāmike kathaṃ aṅghante
 pi aṅghante pi katheti yeva, tena vuttaṃ taduttarim¹² na bhāseyyā 'ti.

35. Idam vatvāna pakkāmi Sonako amitabuddhimā

vehāse antalikkhasimā anusāsivāna khattiyan ti 35.

abhisambuddhagāthāyaṃ.

Tattha idam vatvāna 'ti bhikkhave so paccekabuddho amitāya lokuttara-
 buddhiyā amitabuddhimā idam vatvā iddhiyā uppatitvā sace pabbajissasi tav'
 eva noce pabbajissasi tav' eva diṃno te mayā ovādo appamatto hobhīti evam
 anusāsivāna khattiyaṃ pakkāmi.

Bo. pi tam ākāseṇa gacchantam yāva dassanapathā¹⁵
 olokento ṭhatvā tasmiṃ cakkhupathe atīte¹⁶ samvegaṃ paṭi-
 labhivā cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo hīnajacco¹⁷ samāno asam-
 bhinnakhattiyavaṃse¹⁸ jātassa mama matthake attano pāda-

¹ Cks -ena. ² Bds sabbabh-. ³ Cks idam. ⁴ Ck tathassa. ⁵ Ck picana-, Cs pi
 pana-. ⁶ Bd -ne. ⁷ Cks -itakālo. ⁸ Ck -i, Cs -nī. ⁹ Cks -o. ¹⁰ Cks
 paṭiṭṭhita. ¹¹ so Cks for pattakālo? Bds paṭitidaṭṭhabba. ¹² Bd tat-. ¹³ Bd
 ayyassa. ¹⁴ Bd adds ce. ¹⁵ Bd dissana-. ¹⁶ Bds atikkamante. ¹⁷ Cks brāh-
 manajacco. ¹⁸ Ck -nno - so, Cs -nne - - se.

rajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi ajj' eva nik-khamitvā pabbajitum vaṭṭatīti" so r. niyyādetvā pabbajitukāmo gāthadvayam ā.:

36. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā¹,
 5 rajjaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 36.
 37. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
 māhaṃ² kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā³ ti. 37.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime, rājakattāro tiye rajjārahaṃ⁴ abhi-siñcivā rājānaṃ karonti, sūtā veyyattimāgatā⁵ ti sūtā ca ye ca aññe⁶
 10 veyyattabhāvaṃ⁷ āgatā mukhamaṅgalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko, ko jaññā maraṇaṃ suve ti maraṇaṃ ajja⁸ suve vā ti idaṃ ko⁹ jānitum samattho.

Evam r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu:

38. Atthi te daharo putto Dīghāvu raṭṭhavaddhano¹⁰,
 15 taṃ rajje abhisīncassu, so no rājā bhavissatīti. 38.
 Tatoparaṃ raññā vuttagātham ādim katvā uttānasam-bandhagāthā¹¹ pālinayen' eva veditabbā.
 39. Khippaṃ kumāraṃ ānetha Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
 taṃ rajje abhisīncassu, so vo¹² rājā bhavissati. 39.
 40. Tato kumāraṃ ānesuṃ Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
 20 taṃ disvā ālapi rājā ekaputtaṃ manoramaṃ: 40.
 41. Saṭṭhi¹³ gāmasahassāni paripuññāni sabbaso —
 te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi¹⁴ te. 41.
 42. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
 25 māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā. 42.
 43. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
 suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā 43.
 44. Ārūlhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi —
 te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 44.

¹ Cks sudā-, Bā sutāveyatta-. ² Ck mahāṃ, Bds nāhaṃ. ³ Bā anvagā. ⁴ Bā rājā-. ⁵ Cks sudā-, Bā sutāveyatta- corr. to suddhāve-. ⁶ Bds sudā-, Cks sutā va aññe ca. ⁷ Bds byatta-. ⁸ Bds add vā. ⁹ Bā adds na. ¹⁰ Bā -vaḍhana.
¹¹ Bā uttānatthasam-. ¹² Ck ce. ¹³ Cks saṭṭhiṃ throughout. ¹⁴ Cks -tayāmi.

45. Ajj' eva etc. 45.
46. Saṭṭhi assasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
ajāniyā va jātiyā sindhavā sīghavāhino¹ 46.
47. Ārūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi² —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 47. 5
48. Ajj' eva etc. 48.
49. Saṭṭhi rathasahassāni sannaddhā ussitaddhajā
dīpā³ atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 49.
50. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 50. 10
51. Ajj' eva etc. 51.
52. Saṭṭhi dhenusahassāni rohaṇṇā⁴ puṇḡavūsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 52.
53. Ajj' eva etc. 53.
54. Soḷasitthisahassāni sabbālaṃkārabhūsitā 15
vicitrahatthābharaṇā⁵ āmuttamanīkuṇḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 54.
55. Ajj' eva etc. 55.
56. Daharass' eva me tāta mātā matā⁶ ti me sutam,
tayā vinā aham tāta jīvitum hi na ussahe. 56. 20
57. Yathā āraṇṇakam nāgam poto auveta pacchato
jessantaṃ giriduggesu samesu visamesu ca 57.
58. Evaṃ taṃ anugacchāmi pattam⁷ ādāya pacchato,
subhara te bhavissāmi, na te hessāmi dubbhara. 58.
59. Yathā sāmuddikam nāvaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ 25
vohāro tattha gaṇheyya vāṇijā vyasanī⁸ siyā⁹ 59.
60. Evaṃ evāyaṃ puttakali¹⁰ antarāyakaro māmam¹¹,
imaṃ kumāraṃ pāpetha pāsādaṃ rativaddhanaṃ. 60.

¹ Ck dīghavāyano, Cs sīghavāhito, Bđ sīṅgavāhanā, B^s sīghavāhanā. ² Bds in-
driyācāpa-, Cks illyocāpa-. ³ Bđ -e. ⁴ Cks -haṇṇā. ⁵ Bđ vicittavattā-. ⁶
Ck Bđ mātā. ⁷ Bds pu-. ⁸ Bđ byasanam. ⁹ so all three MSS. for siyūm.
¹⁰ Cks -līm. ¹¹ Bđ mama.

61. Tattha kambussahatthāyo¹ yathā Sakkam va accharā
tā nam tattha ramessanti², tāhi-m-eso³ ramissati. 61.
62. Tato kumāraṃ pāpesuṃ pāsādaṃ rativaddhanaṃ,
taṃ disvā avacum⁴ kaññā Dīghāvuṃ raṭṭhaddhanaṃ: 62.
- 5 63. Devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayam⁵. 63.
64. N⁶ amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
Kāsirañño ahaṃ putto Dīghāvu raṭṭhavaddhanaṃ. 64.
65. Mama⁶ bharatha, bhaddaṃ vo, ahaṃ bhaddā bhavāmi vo.
10 Taṃ tattha avacum kaññā Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ:
kuhiṃ rājā anuppatto, ito rājā kuhiṃ gato. 65.
66. Paṃkaṃ rājā atikkanto thale rājā patiṭṭhito
akaṇṭakaṃ agahanaṃ paṭipanno mahāpathaṃ. 66.
67. Ahañ ca paṭipanno 'smi maggaṃ duggatigāminam
15 sakaṇṭakaṃ sagahanaṃ yena gacchāmi duggatim. 67.
68. Tassa⁷ te sāgataṃ⁸ rāja sīhassēva giribbajam,
anusāsa mahārāja, tvaṃ no⁹ sabbāsaṃ issaro ti.

Tattha khippan ti tena hi taṃ sīghaṃ ānetha, ālapīti saṭṭhi gāmasa-
hassānīti ādīni vadanto ālapī, sabbālaṃkārahūsitā ti te nāgā sabbehi
20 sīsupagādīhi alaṃkārehi bhūsitā, hemakappanavāsasā ti suvaṇṇakacitena
kappanena paṭicchannasārīrā, gāmaṇīyehīti hatthācariyehi, ajāniyā vā 'ti
kāraṇākāraṇā¹⁰ jānanakā va¹¹, jātiyā sindhavā ti sindhavaratṭhena¹² Sindhu-
nadītire jātā, gāmaṇīyehīti assācariyehi, illiyācāpadhārīhīti¹³ illiāvudhañ
ca¹⁴ cāpāvudhañ ca dhārentehi, dīpā atho pi veyyagghā ti dīpicamma-
25 vyagghacammaparivārā¹⁵. gāmaṇīyehīti rathikehi, vammīhīti¹⁶ sannaddha-
vammehi¹⁷, rohaññā ti rattavaṇṇā, puṇḍavūsabhā ti usabhasaṃ-
khātena jeṭṭhakaṇḍavāna samannāgata, daharasseva me ti aha nam ku-
māro tāta mama¹⁸ daharasseva¹⁹ sato mātā matā²⁰ iti mayā sutam so 'haṃ
tayā vinā jīvitum na sakkhissāmi²¹ ā., poto ti taruṇapotako, jessantaṃ ti
30 vicarantaṃ, sāmuddikaṃ ti samudde vicarantaṃ, dhanesinaṃ ti dhanam
pariyessantanaṃ, vohāro ti tasmiṃ obārento²¹ heṭṭhā kaḍḍhanako vālamaccho

¹ Bā kammusa-, B² kammussa-. ² Bā³ -issauti. ³ C⁴ Bā cesso. ⁴ C⁵ ālapuṇi.

⁵ Bā adds kumārōha. ⁶ Bā man man, B² mamaṃ. ⁷ Bā tattha. ⁸ Bā svā-.

⁹ C¹⁰ so. ¹⁰ Bā -nam. ¹¹ Bā vijānanakā ca, C¹² -ko va. ¹² Bā jātiyā sin-

dhuraṭṭhe. ¹³ Bā¹⁴ indriyā-. ¹⁴ Bā¹⁵ indriyāvu-. ¹⁵ C¹⁶ -pārā. ¹⁶ Bā cariyehi

vammibhiti, C¹⁷ cammibhiti. ¹⁷ C¹⁸ -cammehi. ¹⁸ Bā adds tāta mama. ¹⁹ Bā

adds me. ²⁰ Bā mātā. ²¹ Bā vicitravohāro in the place of tasmiṃ --.

vā udakarakkhaso vā āvaṭṭo vā, tatthā 'ti tasmiṃ samudde, vāṇijā vya-
 sanī siyā ti atha te vāṇijā vyasanasampattā bhaveyyum, siyū¹ ti vā pāṭho.
 puttakalīti puttālāmakō puttakālakapṇī, kumāro puna kiñci vattum na visahī²,
 atha rājā amacce āṇapento iman ti ādim ā., tattha kambussahattāho ti
 kambussam vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇābharanabhūsitahattāho ti attho, yathā 5
 ti yathā icchanti tathā³, evaṃ vatvā M. tatth' eva tam abhisīcāpetvā nagaram
 pāhesi, sayam pana ekako va uyyānā nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā rama-
 nīye bhūmibhāge paṇṇasālam māpetvā isipabbajjam pabbajitvā vanamūlaphalā-
 hāro yāpesi, mahājano pi kumaram Bārāṇasim pavesesi, so nagaram padakkhi-
 nam katvā pāsadam abhirūhi⁴, tam attham pakāsento S. tato ti ādim ā., tam 10
 disvā avacum kaṇhā ti tam mahantena sirisobbhaggena āgataṃ disvā asuko
 nam' eso ti ajānantiyo va tā nāṭakittiho avocum, mama⁵ bharathā 'ti mam
 icchatha, paṃkan ti rāgādikilesapaṃkam, thale ti pabbajjāya, akaṇṭakan ti
 rāgakaṇṭakādirahitam, teh' eva gahanehi agahanam, mahāpathan ti sagga-
 mokkhagāminam mahāruḅgaṃ paṭipanno, yenā 'ti yena micchāmaggena dugga- 15
 tiṇ gacchanti tam aham paṭipanno ti vadati, tato tā cintesum: rājā tāva amhe
 pahāya pabbajito, ayam pi kmesu viharantarūpo⁶, sace nam nābhīramessāma
 nikkhamitvā pabbajeyya, abhiramauākaram assa karissāma 'ti, atha nam abhi-
 nandantiyo osānagātham āhamso, tattha giribbajan ti sihapotikānam⁷ vasa-
 natṭhānam kañcanaguham, kesarasīhassa āgataṃ viya tassa tava āgataṃ suā- 20
 gataṃ⁸, tvanno ti tvam sabbāsam pi ambākam issaro sāmiti.

Evaṃ ca pana vatvā sabbe turiyāni paggaṇhimso, nānap-
 pakārāni naccagītāni vattayimso⁹, yaso mahā ahosi, so yasa-
 matto¹⁰ pitaram na sari, dhammena pana¹⁰ r. kāretvā yathā-
 kamam gato, Bo. pi jhānābhīṇṇam¹² nibbattetvā¹³ Brahmalo- 25
 kūpago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhinnikkha-
 manam nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā paccekabuddho pari-
 nibbāyi, putto Rāhulakumāro ahosi, Arindamarājā aham evā“ 'ti.
 Sonakajātakaṃ.

30

2. Saṃkiccajātaka.

Disvā nisinnam rājānan ti. Idam S. Jivakambavane v.
 Ajātasattussa pitughātakammaṃ ā. k. So hi Devadattam nissāya

¹ Bā sīghan. ² Bā -hati. ³ Bds add karonti. ⁴ Bds -ruyhi. ⁵ Bds mamam.

⁶ so Cks; Bds virattacittarūpo. ⁷ Cks -ikam. ⁸ Cks omit su-. ⁹ Bds pavattimso.

¹⁰ Bā yasasampatto. ¹¹ Bds omit pana. ¹² Bds ā-. ¹³ all three MSS. -ttitvā.

- tassa vacanena pitaraṃ ghātāpetvā Devadattassa¹ saṃghabhedāvasāne bhinnaparisaṃsa roge uppanne „T-aṃ khamāpessāmiti“² mañcasīvīkāya Sāvattihim³ gacchantassa Jetavanadvāre paṭhaviṃ pavittabbhāvaṃ sutvā „Devadatto Sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhaviṃ
- 5 pavisitvā avicīparāyano jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko dhammarājā ghātito, aham pi nu kho paṭhaviṃ pavississāmiti“ bhūto rajjasiriyā cittassādaṃ alabhi⁴, „thokaṃ niddāyissāmiti“ niddaṃ upagatamatto navayojanabahalāya⁵ ayapaṭhaviyaṃ⁶ pādetvā ayasūlehi koṭṭiyamāno⁷ viya sunakhehi luñcivā khajjamāno viya bheravaravena
- 10 viravanto⁸ utthāsi, ath' ekadivasam komudiya cātumāsiniyā amaccagaṇaparivuto attano yasam oloketvā „mama pitu yaso ito“ mahantataro, tathārūpaṃ⁹ nāmāhaṃ dhammarājā¹⁰ Devadattaṃ nissāya ghātesin“ ti cintesi, tass' evaṃ cintentass' eva kāye dāho uppajji, sakalasarīraṃ sedatintaṃ ahosi, tato „ko nu kho mama imaṃ bhayaṃ
- 15 vinodetīti“ cintetvā „ṭhapetvā Dasabalaṃ añño n' atthīti“ cintetvā¹¹ „ahaṃ T-assa mahāparādhiko, ko nu kho maṃ“¹² netvā dassessatīti“ cintento „na añño koci aññatra Jīvaka“¹³ ti sallakkhetvā tassa gahetvā gamanūpāyaṃ karonto „ramaṇiyā vata bho dosinā rattīti“ udānaṃ udānetvā „kin nu khv-ajja samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupā-
- 20 seyyamā“¹⁴ 'ti vatvā purāṇasāvakaḍḍhi purāṇādīnaṃ guṇe kathite tesam vacanaṃ anādiyivā Jīvakaṃ paṭipucchitvā tena T-assa guṇaṃ kathetvā „taṃ devo“¹⁵ Bhagavantaṃ¹⁶ payirupāsatu“ 'ti vutte hatthiyānāni kappāpetvā¹⁷ Jivakambavanaṃ gantvā T-aṃ upasaṃkamitvā vanditvā T-ena katapaṭisaṃthāro sandiṭṭhikaṃ sāmāññaphalaṃ pucchitvā T-assa ma-
- 25 dhurasāmaññaphaladhammadeśanaṃ¹⁸ sutvā suttapariyosāne upāsakattaṃ paṭivedetvā T-aṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya dānaṃ dento silaṃ rakkhanto T-ena saddhim saṃsaggam katvā madhuradhammakathaṃ suṇanto kalyāṇamittasaṃsaggena pahīnabhayo vigatalomahaṃso hutvā cittassādaṃ paṭilabhi¹⁹, sukhena²⁰ cattāro
- 30 iriyāpathe kappesi. Ath' ekadivasam dh. k. s.: „āvuso, Ajātasattu pitughātakammaṃ katvā bhayappatto ahosi, rajjasiriṃ nissāya²¹ cittassādaṃ alabhanto sabbiriyāpathesu dukkhaṃ anubhosi, so dāni T-aṃ āgamma kalyāṇamittasaṃsaggena vigatabhayo issariyasukhaṃ anubhotīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“²² ti pucchitvā

¹ Bā -mati. ² Ck -iyaṃ. ³ so Cks; Bā na labhi. ⁴ Bā -yaṃ. ⁵ Bā ayamahāpaṭhaviyaṃ, Cks paṭhaviṃ. ⁶ Bā koṭi-. ⁷ Bā vihar-. ⁸ Cks add ca. ⁹ Cks -pā. ¹⁰ Bā -jānaṃ. ¹¹ Bā nātvā. ¹² Cks me in the place of kho maṃ. ¹³ Cks vo. ¹⁴ Cks bhavantaṃ. ¹⁵ Ck sampā-, C' kampā-. ¹⁶ Bā madhuraṃ-. ¹⁷ Bā -itva. ¹⁸ Ck sumukkhena.

„imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa pitughātakammaṃ katvā maṃ nissāya sukhaṃ sayīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadatto¹ Brahmadattakumāraṃ nāma puttaṃ paṭilabhi. Tadā Bo. purohitassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi, jātassa c' assa Saṃkiccakumāro ti nāmaṃ karimsu. Te 5 ubho pi rājanivesane ekato va vaḍḍhiṃsu, aññamaññasahāyakā² hutvā vayappattā Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamimsu. Atha rājā puttassa uparajjaṃ adāsi, Bo. pi uparājass' eva santike ahosi. Ath' ekadivasam uparājā pitu uyyānakiḷaṃ gacchantaṃ mahantaṃ yasaṃ disvā tasmim 10 lobhaṃ uppādetvā „mayhaṃ pitā mama bhātisaḍḍisa³, sace etassa maraṇaṃ olokaṣṣāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi, tadā laddhena pi rajjena ko attho⁴, pitaraṃ māretvā r. kāressā-mīti⁵“ cintetvā B-assa tam atthaṃ ārocesi. Bo. „samma, pitughātakammaṃ nāma bhāriyaṃ nirayamaggo, na sakkā 15 etaṃ kātuṃ, mā karīti“ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā yāvataṭṭhiyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi, te sampaṭicchitvā rañño⁶ maraṇūpāyaṃ vīmaṃsimsu. Bo. tam pavattiṃ ñatvā „nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato⁷ bhavissāmīti“ mātāpitaraṃ anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṃ 20 pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānābhīññaṃ⁸ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmim gate pitaraṃ māretvā mahantaṃ yasaṃ anubhavi. „Saṃkiccakumāro kira isipabbajjaṃ pabbajito“ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā tassa santike pabbajimsu, so mahatā isigaṇena parivuto tattha 25 vasi sabbehi samāpattilābhīhi⁹ yeva. Rājā pitaraṃ māretvā appamattakaṃ yeva kālaṃ rajjasukhaṃ anubhavitvā¹⁰ tato paṭṭhāya bhīto cittassādaṃ alabhanto niraye kammakaraṇappatto viya ahosi. So B-aṃ anussaritvā „sahāyo me 'pitughātakammaṃ bhāriyaṃ' ti paṭisedhetvā maṃ attano kathaṃ gāha- 30 petuṃ asakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi, sace so idha

¹ Bds add r. kārento. ² Bd -ññamaṃsa-. ³ Bds bhātissaka-. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bd gaṇhissāmīti. ⁶ Cks omit rañño. ⁷ Bd -ko. ⁸ Bd -ā. ⁹ Ck -ihī. Bds -ino. ¹⁰ Cks anuvibh-.

- abhavissa na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idam pi me bhayaṃ hareyya, kahan nu kho¹ etarahi viharati, sac' assa² vasa-
 sanatṭhānaṃ jāneyyaṃ pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasa-
 natṭhānaṃ āroceyyā³ "ti cintesi. So tato patṭhāya antopure ca
 5 rājasabhāyaṃ ca B-ass' eva vaṇṇaṃ bhāsati. Evaṃ addhāne gate
 B. „rājā maṃ saratiti, mayā tattha gantvā⁴ dh. desetvā taṃ⁵
 nibbhayaṃ katvā āgantuṃ vaṭṭatīti⁶ paṇṇāsa vassāni Himavante
 vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāseṇa gantvā Dāyapasse
 nām' uyyāne otaritvā isigaṇaparivuto silāpatṭe nisīdi. Uyyāna-
 10 pālo taṃ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāmā⁷ "ti pucchi,
 „Saṃkiccapaṇḍito nāmā⁸ "ti ca⁹ sutvā sayam pi sañjānitvā
 „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva hotha, amhākaṃ
 rājā tumhe daṭṭhukāma¹⁰ "ti vatvā vanditvā vegena rājakulaṃ
 gantvā tassa āgatabhāvaṃ raṇṇo ārocesi. Rājā tassa santikaṃ
 15 gantvā⁶ kattabbayuttakaṃ upacāraṃ katvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseṇa S. ā.:

1. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ Brahmaḍattaṃ rathesabhaṃ
 ath' assa paṭivedesi yassāsi anukampako: 69.
2. Saṃkicc' āyaṃ anuppatto isīnaṃ sādhusammato,
 20 taramānarūpo niyyāhi⁷, khippaṃ passa mahesīnaṃ. 70.
3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruya sandanaṃ
 mittāmaccaparibbūlho agamāsi rathesabho. 71.
4. Nikkhippa pañca kakudhāni Kāsīnaṃ ratthavaḍḍhanaṃ
 vālavijāniṃ uñhīsaṃ khaggaṃ⁸ chattaṃ upāhanaṃ⁹ 72.
5. Oruya rājā yānaṃhā ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
 25 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ Saṃkiccā upasaṃkami. 73.
6. Upasaṃkamitvā [so] rājā sammodi isīnā saha,
 taṃ kathaṃ vītisāretvā ekamantaṃ upāvisi. 74.
7. Ekamantaṃ nisinnaṃ va yathā¹⁰ kālaṃ amaṇṇatha
 30 tato pāpāni kammāni pucchitūṃ paccapajjatha. 75.
8. Isīṃ pucchāmi Saṃkiccaṃ isīnaṃ sādhusammataṃ
 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ isisaṃghapurakkhataṃ: 76.

¹ B^d add so. ² B^d sacetassa. ³ B^d adds tassa. ⁴ B^d omits taṃ. ⁵ B^d omits ca. ⁶ C^k āg-, C^s ag-. ⁷ B^d niyyāti. ⁸ B^d -a. ⁹ B^d chattaṇcup-. ¹⁰ B^d atha.

9. Kaṁ gatim¹ pecca gacchanti narā dhammāticārino,
aticiṇṇo mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta. disvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṁ rājasabbhāya² nisinnaṁ
disvā, athassā³ 'ti evaṁ nisinnaṁ disvā aha tassa paṭivedesi yassasīti vadanto,
ārocesi⁴ attho, yassasīti mahārāja yassa tvaṁ anukampako muducitto āsi⁵ 5
yassa abhināmaṁ vaṇṇaṁ payirudhāsi so ayaṁ Saṅkicco isinaṁ antare sādhu
latthako⁶ ti sammato anupatto tava uyyāne silāpaṭṭhe isiganaparivuto kaṇḍa-
paṭimā viya nisinna, taramāna rūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gaṇe vā
alaggā tumhākaṁ anāgacchantānaṁ eva⁷ pakkameyyum⁸ tasmā taramānarūpo khip-
paṁ nityāhi mahantānaṁ silādiguṇānaṁ esitattā⁹ gavesitattā¹⁰ mahesinaṁ, tato 10
ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṁ sutvā tato tassa vacanato anantaram eva,
nikkhippā¹¹ 'ti nikkhipitvā, tassa kira uyyānadvāraṁ patvā va etad ahoṣi: pabba-
jitā nāma garuṭṭhānti¹² Saṅkiccatāpasassa santikaṁ uddhatavesena gantum ayuttan
ti so mañcittasuvannaṇḍaṇḍaṁ vālavijānīm kaṇḍanamayaṁ uṇhisaṇḍaṇḍaṁ supari-
khittaṁ maṅgalakhaggaṁ setacchattaṁ sovaṇṇapādukaṁ ti imāni pañca rājaka- 15
kudhabhaṇḍāni apanesi tena vuttaṁ nikkhippā¹³ 'ti, paṭicchadanti tad¹⁴ eva
rājakakudhabhaṇḍaṁ ṭhapayitvā bhaṇḍāgarikassa hatthe datvā, Dāyapassasmiṁ
ti evaṁnāma uyyāne, aha kālaṁ amaṇṇāthā¹⁵ 'ti aha so idāni me pañ-
haṁ pucchitum kālo ti jāni¹⁶, Pāliyaṁ pana yathā¹⁷ kālan ti āgataṁ, tassa
kālanurūpeṇa pañhapucchanaṁ¹⁸ amaṇṇāthā¹⁹ 'ti attho, paccapajjathā²⁰ 'ti 20
paṭipajji, pecca²¹ 'ti paṭigantvā, paralokassa vā nāma etaṁ²², tasmā paraloke²³
ti attho, mayā ti bhante mayā sucaritadhammo²⁴ atikkanto pitughātakammaṁ
kataṁ, tam me²⁵ akkhāhīti tasmā me²⁶ akkhāhi²⁷: kaṁ gatim²⁸ pitughātaka
gacchanti katarasmiṁ niraye paccantīti pucchati, so tam sutvā tena hi mahārāja
suṇohīti vatvā ovādaṁ tava adāsi.

95

S. tam atthaṁ āvikaronto āha:

10. Isi avaca Saṅkicco Kāsinaṁ ratthavaḍḍhanaṁ
āsinaṁ Dāyapassasmiṁ, mahārāja suṇohi me: 78.
11. Uppathena vajantassa yo maggaṁ anusāsati
tassa ve vacanaṁ kayirā nāssa²⁹ maggeyya kaṇṭako. 79. 30
12. Adhammaṁ paṭipannassa yo dhammaṁ anusāsati
tassa ve vacanaṁ kayirā na so gaccheyya duggatin ti³¹. 80.

Ta. uppathena³² 'ti corehi pariyutṭhitamaggena, maggamanusāsatiṁ
khemaṁ maggaṁ akkhāti, nāssa maggeyya kaṇṭako ti tassa ovādakārassa

¹ all three MSS. -i. ² Bds -yam. ³ Bds ahoṣi. ⁴ Bds laddhako. ⁵ Bds anāgacchantā-
naññeva, Cks gar-. ⁶ Cks -eyya. ⁷ Cks mahantaṁ - - guṇaṁ esitattaṁ. ⁸ Cks
passa in the place of gavesitattā. ⁹ Bds tam. ¹⁰ Bds jānāti. ¹¹ Cks tathā. ¹²
Cks pañhaṁ-. ¹³ Cks nāmatametaṁ, Bds nāmetam. ¹⁴ Cks -ko. ¹⁵ Cks add ti.
¹⁶ Cks kammaṁ, Bds yamme. ¹⁷ Cks ce. ¹⁸ Bds omit tasmā me a-. ¹⁹ all three
MSS. -i. ²⁰ Bds na-. ²¹ Cks -tim, omitting ti.

purisassa mukhaṃ corakaṇṭako na passeyya, yo dhamman ti yo sucarita-
 dhammaṃ ācikkhati, na so ti so puriso nirayādibhedaṃ duggatiṃ na gaccheyya.
 uppathasadiso hi mahārāja adhammo maggasadiso sucaritadhammo, tvaṃ pana
 pubbe pītaṃ ghātvā rājā homīti mayhaṃ kathetvā mayā paṭibhito, mama
 5 vacanaṃ akatvā pītaṃ māretvā¹ idāni socasi, paṇḍitānaṃ ovādaṃ akarontā
 nāma coramaggaṃ² paṭipannā viya mahāvyaśanaṃ pāpuṇantīti.

Evam assa ovādaṃ datvā upari dhammaṃ desento ā.:

13. Dhammo patho³ mahārāja adhammo pana uppatho,
 adhammo nirayaṃ neti
 10 dhammo pāpeti suggatiṃ. 81. (IV $\frac{496}{18}$).
14. Adhammacārino rāja narā visamajjivino
 yaṃ gatiṃ pecca gacchanti niraye te suṇohi me: 82.
15. Sañjīvo Kālasutto ca Saṃghāto dve ca Roruvā
 athāparo Mahāvīci Tapano ca Patāpano. 83.
- 15 16. Icc-ete aṭṭha nirayā akkhātā duratikkamā
 ākiṇṇā luddakaṃmehi paccekā soḷas' ussādā 84.
17. Kadariyātapanā ghorā accimantā mahabbhayā
 lomahaṃsanarūpā ca bhesmā⁴ paṭibhayā dukhā 85.
18. Catukkaṇṇā catudvārā vibhattā bhāgaso mitā
 20 ayopākārapariyantā ayasā paṭikujjitā. 86.
19. Tesāṃ ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā,
 samantā yojanasataṃ phuṭā tiṭṭhanti sabbadā. 87.
20. Ete patanti niraye uddhapādā avamsirā
 isiṇaṃ ativattāro⁵ saññatānaṃ tapassināṃ. 88.
- 25 21. Te bhūnahuno⁶ paccanti⁷ macchābhīlā⁸ katā yathā
 saṃvacchare asaṃkheyye narā kibbisakārino. 89.
22. Dayhamānena gattera niccaṃ santarabāhiraṃ
 nirayā nādhigacchanti dvāraṃ nikkhamaṇesino. 90.
23. Puratthimena⁹ dhāvanti tato dhāvanti pacchato,
 30 uttarena pi dhāvanti tato dhāvanti dakkhiṇaṃ,
 yaṃ yaṃ dvāraṃ gacchanti taṃ taṃ devā pithiyare¹⁰. 91.

¹ Bā ghātvā. ² Bā -a. ³ Cs Bā patho. ⁴ Bās bhasmā. ⁵ Cks -cattāro.

⁶ Ck guṇāhuno. ⁷ Bā paccanti. ⁸ Bā macchābhīlā, Cks -bila. ⁹ Cks add pi.

¹⁰ Bā pidhiyyare.

24. Bahūni vassasahassāni¹ janā nirayavāsino²
bāhā paggayha kandanti patvā dukkham anappakam. 92
25. Āsīvisam va kupitam tejasim³ duratikkamam
na sādthurūpe⁴ āside⁵ na saññatānam tapassinam. 93.
26. Atikāyo mahissāso Ajjuno Kekakādhipo 5
sahassabāhu ucchinno isim āsajja Gotamam. 94.
27. Arajam⁶ rajasā Vaccham Kisam avakiriya Daṇḍakī
tālo va mūlato⁷ chinno, sa rājā vibhavam gato. 95.
28. Upahacca⁸ manam⁹ Mejjo¹⁰
Mātaṅgasmim yasassine¹¹ (IV $\frac{399}{27}$) 10
sapārisajjo ucchinno, Mejjhārañña¹² tadā ahu. 96.
29. Kaṇhadīpāyan¹³ āsajja isim Andhakaveṇhuyo¹⁴
aññañña¹⁵ musale hantvā sampattā Yamasādanam¹⁶. 97.
30. Athāyam isinā satto¹⁷ antalikkhacaro¹⁸ pure (III $\frac{460}{1}$)
pāvekkhi paṭhaviṃ Cecco hīnatto patta pariyāyam¹⁹. 98. 15
31. Tasimā hi chandāgamanam na-ppasaṃsanti paṇḍitā,
aduṭṭhacitto bhāseyya giram saccupasamhitam, 99. (III $\frac{460}{5}$)
32. Manasā ce paduṭṭhena yo naro pekkhate²⁰ munim
vijjācaraṇasampannam gantā²¹ so nirayam adho. 100.
33. Ye vaddhe²² paribhāsenti²³ pharusūpakkamā janā 20
anapaccā adāyādā tālavatthu²⁴ bhavanti te. 101.
34. Yo ca pabbajitam hanti katakiccam mahesinam
sa Kālasutte niraye cirarattāya paccati. 102.
35. Yo ca rājā adhammattho ratthaviddhamsano mago
tāpayitvā janapadam Tapane²⁵ pecca paccati. 103. 25
36. So²⁶ ca vassasahassāni satam divyāni paccati²⁷
accisaṃghapareto so dukkham vedeti vedanam. 104.

¹ Cks sata-sahassāni. ² Bds -gāmino. ³ Bd -si. ⁴ Cks -po. ⁵ Cks āside, Bd nāsīde. ⁶ Cks -jā. ⁷ Bd samūlo. ⁸ Ck -gaccha, Cs -gacca. ⁹ Bd mā-. ¹⁰ Bd ma-. ¹¹ Ck Bd -no. ¹² Bds -vīndayo, Cs -venāhuyo, Ck -venhuso. ¹³ Ck aññañña, Bds aññañña. ¹⁴ all three MSS. -sādhanaṃ. ¹⁵ Cks santo. ¹⁶ Cks -kkhe-. ¹⁷ so all three MSS. for patva paryayam. ¹⁸ Cks -to. ¹⁹ Cks hantā, Bd gantvā. ²⁰ Bd vuḍḍhe, Bds buddhe. ²¹ Bd -santi. ²² Bd tāla-. ²³ Bd tā-. ²⁴ Cks yo. ²⁵ Bd pucati.

37. Tassa aggisikhā kāyā niccharanti pabhāssarā
tejobhakkhassa gattāni lomagehi¹ nakhehi ca. 105.
38. Dayhamānena gattena niccam̐ santarabāhiraṃ
dukkhābhitunno nadati nāgo tuttaddito² yathā. 106
- 5 39. Yo lobhā pitaraṃ hanti dosā vā purisādhamo
sa Kālasutte niraye cirarattāni³ paccati. 107.
40. Sa tādiso paccati lohakumbhiyā⁴,
pakkaṇ ca sattīhi hananti nittacam̐
andham̐ karitvā muttakarīsabhakkham̐.
- 10 41. khāre nimujjanti⁵ tathāvidham̐ naram̐. 108.
42. Tattam̐ pakatṭhitam̐⁶ ayogulaṇ ca
dīghe ca phāle⁷ cirarattatāpīte
vikkhambham̐ ādāya vibhajja rajjuhi⁸
vatte⁹ mukhe saṃsavayanti rakkhasā. 109.
- 15 43. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā¹⁰
kākolasaṃghā ca dijā ayomukhā
saṃgama khādanti vipphandamānam̐
jivham̐ vibhajja vighāsam̐¹¹ salohitam̐¹². 110.
44. Tam̐ daḍḍhakoḷam̐¹³ paribhinnagattam̐
20 nippothayantā¹⁴ [anu]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesam̐¹⁵, dukhino pan' itare,
etādisasmiṃ niraye vasanti
ye keci¹⁶ loke idha pettighātino¹⁷. 111.
45. Putto ca mātaram̐ hantvā¹⁸ ito gantvā Yamakkhayam̐
25 bhusam̐ āpajjate¹⁹ dukkham̐ attakammaphalūpago. 112.
46. Amanussā atibalā hantāram̐ janayantiyā
ayomayehi phālehi²⁰ pīlayanti punappunam̐. 113.

¹ Bā lomehi ca. ² Bā tuṇḍatṭito. ³ Bā -āya. ⁴ Bā -yam̐. ⁵ Ck na - -, Bā nisi- corr. to nisu-. ⁶ Bā^s pakkatṭhitam̐, Ck^s jakainkāthim̐. ⁷ Ck phalo, Bā pāle. ⁸ Bā rajjati. ⁹ so Ck^s; Bā vivate, B^s vivate. ¹⁰ Bā cabalā corr. to sa-balā? Ck^s giddhā. ¹¹ Ck^s vigha-. ¹² Ck^s vilobhi-. ¹³ so C^s; Bā vadhakālam̐, Ck^s daḍḍhakoḷam̐. ¹⁴ Ck^s nippota-. ¹⁵ Bā te-. ¹⁶ Ck^s yo keci. ¹⁷ Bā pittī-. ¹⁸ Bā hatvā. ¹⁹ Ck^s āsajjate. ²⁰ Ck^s pū-, Bā vā-.

46. Tam passutaṃ sakā gattā¹ ruhiraṃ attasambhavaṃ
tambalohavilīnaṃ va tattaṃ pāyenti² mattighaṃ. 114.
47. Jighaññaṃ³ kuṇapaṃ pūti⁴ duggandhaṃ gūthakaddamaṃ
pubbalohitasamkāsaṃ rahadam ogayha tiṭṭhati. 115.
48. Tam enaṃ kimayo⁵ tattha atikāyā ayomukhā⁶ 5
chaviṃ chetvāna⁷ khādanti pagiddhā⁸ maṃsalohite. 116.
49. So ca taṃ nirayaṃ patto nimuggo Sataporisaṃ
pūtiṇaṃ⁹ kuṇapaṃ vāti¹⁰ samantā satayojanaṃ. 117.
50. Cakkhumāpī hi¹¹ cakkhūhi¹² tena gaudhena jiyati,
etādisaṃ Brahmaḍatta mattigho¹³ labhate dukhaṃ. 118. 10
51. Khuradhāraṃ anukkamma tikkhaṃ durabhisambhavaṃ
patanti gabbhapātiniyo¹⁴ duggaṃ Vetaraṇīnaṃ. 119.
52. Ayomayā simbaliyo soḷasaṃgulakaṇṭakā
dubhato-m-abhilambanti¹⁵ duggaṃ Vetaraṇīnaṃ nadīṃ. 120.
53. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā, 15
ādittā jātavedena uddhaṃ yojanaṃ uggatā. 121.
54. Ete¹⁶ saṃjanti niraye tatte tikhiṇakaṇṭake
nāriyo ca aticāriniyo¹⁷ narā ca paradāragū. 122.
55. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihatā¹⁸ puthū,
sayanti vinividdhaṅgā, dīghaṃ jaganti saṃvarim¹⁹. 123. 20
56. Tato ratyā vivasane mahatiṃ pabbatūpamaṃ
lohakumbhiṃ pavajjanti²⁰ tattaṃ aggisamūdakam. 124.
57. Evaṃ divā ca ratto ca dussilā mohapārutā
anubhonti²¹ sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 125.
58. Yā ca bhariyā dhanakkīṭā sāmikaṃ atimaññati 25
sassuṃ vā sasuraṃ vāpi jetṭhaṃ²² vāpi nanandaraṃ²³
tassā vaṃkena jivhagaṃ nibbhanti sabandhanaṃ. 126.

¹ Bā tam passavaṃ pakkā gattā. ² Bā pāyanti. ³ Bā jighacchaṃ. ⁴ so Cks; Bā puti. ⁵ Bā -iyo. ⁶ Cks adho-. ⁷ Bā tetvāna. ⁸ Bā saṃgiddhā, Bā saṃ-viddhā. ⁹ Bā putikam. ¹⁰ Cks pāti ¹¹ so C; Cā Bā pi hi. ¹² Cks -ūti. ¹³ Bā mātugho. ¹⁴ Bā gabbhapātayo, Cks gabbhāpātiniyo. ¹⁵ Ck dubhatom-hilambanti, Bā ubhato abhilampanti. ¹⁶ Bā etaṃ te. ¹⁷ Bā -cāriyo. ¹⁸ Cks vigatā. ¹⁹ Bā sabbadā. ²⁰ so all three MSS. for pabbajanti? ²¹ Cks -oti. ²² Cks seṭṭhaṃ. ²³ Bā nandanaṃ.

59. Sa¹ vyāṃamattaṃ kiminam jivhaṃ passaṭṭi attani,
viññāpetuṃ na sakkoti, Tapane pecca paccati. 127.
60. Orabbhikā sūkarikā macchikā migabandhikā
corā goghātakā luddā avanne vannakārakā² 128.
- 5 61. Sattihi lohakūṭehi nettimsehi usūhi ca
haññamānā khāranadim³ papatanti avamsirā. 129.
62. Sāyaṃ pāto kūtakārī ayokūṭehi haññati,
tato vantaṃ durattānam paresaṃ bhuñjate sadā. 130.
63. Dhaṃkā⁴ bherandakā gijjhā kākoḷā ca⁵ ayomukhā
10 vipphandamānaṃ⁶ khādanti naraṃ kibbisakārinaṃ⁷. 131.
64. Ye migena migam hanti pakkhim vā pana pakkhinā
asanto rajasā⁸ channā⁹ gantā¹⁰ te nirayaṃ adho¹¹ ti. 132.

Ta patho¹² ti dasakusalakammamapatho¹³ dhammo, khemo ti¹⁴ appati-
bhayo sugatimaggo, visamajivino ti adhammena kappitajivika¹⁵, niraye
15 te ti te etesaṃ nibbattaniraye kathamī, sunohi me ti M raññā piṭughātaka-
nam nibbattananirayaṃ¹⁶ pucchito pi pathamam tam adassetvā¹⁷ attha mahāni-
raye solasa ca ussadaniraye¹⁸ dassetum evam a., kimkaranā. pathamamhi tas-
sīm dassiyamāne rājā phalītena hadayena tatth' eva mareyya imesu pana nira-
yesu paccanasatte disvā dīthānugatiko hutvā aham viya aññe pi bahupāpa-
20 kammino atthi aham etesaṃ antare paccissamīti sañjatupatthambho ārogo¹⁹
bhavissatīti, te pana niraye dassento M. pathamam iddhibalena pathavim dvīdhā
katvā pacchā dassesi, tesam vacanatto: nirayapālehi²⁰ pajjalitāni nānāyudhāni
gahetvā khandākhādikam chinna²¹ nerayikasatta punappuna sañjivanti ettha 'ti
Sañjivo, nirayapālā pana nadantā vaggantā jalitāni nanāyudhāni gahetvā jali-
25 tāya lohapathaviyaṃ nerayike²² aparāparam anubandhitva paharitvā jalitapatha-
viyaṃ patte jalitam kalasuttam pātetva jalitapharasum gahetvā sayam unna-
dantā mahantena attassarena²³ viravante atthamse solasamse karontā²⁴ ettha
tacchantīti Kālasutto, mahantā jalitā²⁵ ayapabbatā samghātentī²⁶ etthā
'ti Samghāto, tattha kira satte²⁷ navayojanāya jalitayapathaviyā yāva

¹ so all three MSS. ² Ck apānevanakārakā, C^s apānevaṇa-. ³ Ck khārā-. ⁴ Cks taṃkā. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Ck -na, C^s -nā. ⁷ B^d -kārakam. ⁸ B^d sajjuyā. ⁹ B^d chandā. ¹⁰ B^d gatā. ¹¹ Cks ayo, B^d nirayussadan. ¹² B^d paṇho, C^s pathho. ¹³ B^d -tha. ¹⁴ Cks omit ti. ¹⁵ Cks kappika-. ¹⁶ Cks -ye, B^d nīp-patta nirayaṃ. ¹⁷ Cks apassetvā. ¹⁸ B^d mahāni-. ¹⁹ C^s B^d a-. ²⁰ Cks -lohi. ²¹ B^d chindāchindam. ²² B^d adds satte. ²³ Ck attha-. ²⁴ Cks -to, B^d -to corr. to -tā. ²⁵ B^d -a. ²⁶ Cks ghātentī, B^d samghātentī. ²⁷ Cks sante.

katito pavesetvā niccale¹ karonti, atha puratthimato² ayapabbato samutthāya
 asani viya viravanto³ āgantvā te satte sanhakaraṇīyaṃ⁴ tilaṃ⁵ piṇsanto viya
 gantvā pacchimadisāya tittḥati, parchimadisato samutthite pi tath' eva gantvā
 puratthimadisāya tittḥati, dve pana ekato samāgantvā ucchuyante⁶ uccukha-
 ḍāni⁷ viya pīlenti, evaṃ ta. bahūnti vassasatasahassāni dukkhaṃ anubhonti, dve 5
 ca Roruvā ti Jālaroruvo Dhūmaroruvo cā⁸ 'ti dve, ta. Jālaroruvo kappena
 santhitāhi rattalohitajālāhi⁹ punno Dhūmaroruvo khāradhūmena¹⁰, nesu¹¹ Jāla-
 roruve¹² paccantānaṃ¹³ navahi vanamukhehi jālā pavisitvā sarīraṃ dahanti¹⁴.
 Dhūmaroruve¹⁵ navahi¹⁵ vanamukhehi khāradhūmo pavisitvā pīthaṃ viya sarī-
 raṃ sedeti, ubhayathāpi¹⁶ paccantā sattā mahāvīravam viravanti dve pi¹⁷ 10
 Roruvā ti vuttā, jālānaṃ vā¹⁸ pana sattānaṃ vā¹⁸ tesam dukkhassa vā¹⁸ vici-
 antaraṃ n' atthi etthā 'ti Avici¹, mahanto Aviceti Mahāvīci, ta.¹⁹ hi pu-
 ratthimādihi bhittīhi jālā utthahitvā pacchimādisu patihāṇṇati tā ca bhittīyo
 viṇivijjhivā²⁰ parato²¹ yojanasatam ganbhāti, hetthā utthitāpi²² upari patihāṇṇati
 upari utthitā hetthā patihāṇṇati, evaṃ tāv' ettha jālānaṃ vici nāma n' atthi, 15
 tassa pana anto yojanasatam thānaṃ khīravallipīthassa pūritanāli viya sattehi
 nīrantaram pūr²taṃ, catūhi iriyāpathehi paccantānaṃ pamānaṃ n' atthi, na ca
 āṇṇamaṇṇaṃ²³ bādḥenti²⁴ sakasakatthāne²⁵ yeva paccanti²⁶, evaṃ ettha sattā-
 naṃ vici nāma n' atthi, yathā pana jīvhaḡge cha madhubindūni sattamassa tam-
 balohabinduno anudahanabalavatāya²⁷ abbohārikāni bonti tathā ta. anuḍahana- 20
 balavatāya²⁷ seṣā cha akusalavipākupekḡā abbohārikā²⁸ honti, dukkham eva
 nīrantaraṃ paññāyati, evaṃ ettha dukkhassa vici nāma n' atthi, sv-āyaṃ saha
 vibhattihi²⁹ vikkhambhato³⁰ atthārasādhikayojanasato³¹ āvatfato catupannā-
 sādḡhikayojanasato³² saha ussadehi dasayojanasahasso ti³³ evaṃ assa mahantatā
 vedītabbā, niccalasatte tapatīti Tapano³⁴, atīviya tāpetīti Patāpano³⁵, ta. 25
 Tapanasmiṃ³⁶ tāva satte³⁷ tālakkhandhappamāne³⁸ jalitāyaasūle nisidāpenti,
 tato hetthā pathavi jalati sūlaṃ³⁹ jalati, evaṃ so nīrayo⁴⁰ niccale⁴¹ satte tapati,
 itarasmiṃ pana sabbasatte⁴² jalantehi āvudhehi paharītvā jalitaṃ ayapabbataṃ
 āropenti, tesam pabbatamatthake thitakāle kammaḡpaccayo vāto paharati, te ta.
 santhātum asakkontā uddhapādā adhosirā papatanti, atha hetthā pathaviyā⁴³ 30
 jalitāni āyasūlāni utthahanti, te tāni matthaken' eva āsādetvā tesu viṇividdha-

¹ Ck -lo, Bā -laṃ. ² Bā adds jalito ³ Bā viravanto. ⁴ Cks -ya, Bā santhā-?

⁵ Ck -tilo, Cs tile. ⁶ Cks -to, Bā ucchayante ⁷ Bā uccha-. ⁸ Cks omit cā. ⁹ Cks
 -rohiraajālehi. ¹⁰ Ck -dhūpena, Cs -dūpena. ¹¹ Bā tesu. ¹² Cks -o. ¹³ Cks
 -nañca. ¹⁴ Cks dayh-. ¹⁵ Bā paccantānaṃ navahi ¹⁶ Ck -tāpi, Bā -ttāpi.
¹⁷ Cks add ca. ¹⁸ Cks pā. ¹⁹ Bā tatra. ²⁰ Bā vavajhi-, Bā pavijjhi-. ²¹ Bā
 purato. ²² Bā omits pi. ²³ Cks -ññehi. ²⁴ Bā byāpādhenti. ²⁵ Bā only one
 saka. ²⁶ Cks -enti. ²⁷ Bā -da-. ²⁸ Cks -kāni. ²⁹ Bā -bhittīhi. ³⁰ Bā
 -bhanato. ³¹ Bā -katīyo-. ³² Bā kanavayo-, Bā -kanavayo-. ³³ Bā -hassāni.
³⁴ all three MSS. tā-. ³⁵ Bā mahātā-. ³⁶ Bā tā-. ³⁷ Bā tāpente satte, Bā
 only tāpente for tāva satte. ³⁸ Ck -ṇo. ³⁹ Bā sūlāni. ⁴⁰ Cks -e. ⁴¹ Cks -o.
⁴² Bā nibbattasatta ⁴³ Bā ayapathavito pappatam.

sarirā jalantā paccanti, evam esa¹ ativiya tāpetīti, B. pāna ete niraye dassento pathamam Saṅghīvaṃ dassetvā ta. paccante nerayikasatte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne taṃ antaradhāpetvā puna pathaviṃ dvidhā katvā Kāla-suttaṃ dassesi, ta. pi paccamāne satte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne
 5 tam pi antaradhāpesīti, evam paṭipāṭiyā dassesi, tato rājānaṃ āmantetvā mahā-rāja tayā imesu aṭṭhasu mahānirayesu paccamāne satte disvā appamādaṃ kātum vaṭṭatīti vatvā puna tesam yeva mahānirayānaṃ kiccaṃ kathetum iccete ti ādim ā, ta. akkhātā ti mayā² tuyhaṃ kathitā porāṇakehi ca kathitā yeva, ākiṇṇā ti paripunnā³, paccekā soḷasussadā ti etesaṃ nirayānaṃ ekekassa
 10 catūsu dvāresu ekekasmim cattāro cattāro katvā soḷasa soḷasa ussadanirayā ti sabbe pi satam⁴ aṭṭhaviṣaṭi⁵ ussadanirayā aṭṭha ca mahānirayā ti chattiṃsa-nirayasatam, kadariyātapanā⁶ ti sabbe p' ete kadariyānaṃ tapanā⁷, balava-dukkhatāya ghorā, kappanibbattānaṃ⁸ accīnaṃ atthitāya accimanto, bhayassa mahantatāya⁹ mahabbhayā, diṭṭhamattā vā¹⁰ sutamattā vā¹¹ lomāni
 15 haṃsentīti¹² lomahaṃsanarūpā vā¹³, bhīṃsanatāya bhesmā¹⁴, bhayaajanana-tāya paṭibhayā, sukhābhāvena dukkhā, catukkannā ti sabbe pi caturassā¹⁵ maññūsasadiṣā, vibhattā ti catudvārasena vibhattā, bhāgasā mitā ti dvāra-vīthīnaṃ vasena koṭṭhāse¹⁶ tṭhapetvā mitā, ayaṣā paṭikujjitā¹⁷ ti sabbe¹⁸ pi navayojanikena ayakapālena paṭicchannā hutvā¹⁹, tiṭṭhantīti sabbe pi
 20 ettakaṃ tṭhānaṃ anupharitvā tiṭṭhanti, ete ti²⁰ tesu nirayesu samparivattitvā punappuna patamāne saudhāyāha, ativattāro ti pharusavācāhi atikkamitvā vattāro²¹, mahānirayesu kira yebhuyyena dhammikasamaṇabrāhmaṇesu katā-parādhā²² paccanti, tasmā evam āha, te bhūnahuno ti te isiṇaṃ ativattāro attano vadḍhiyā hatattā bhūnahuno koṭṭhāsakatattā²³ macchā viya²⁴ paccanti,
 25 asaṃkheyye²⁵ ti gaṇetum asakkuṇṇe, kibbisakārīno ti dāruṇakamma-kārīno, nikkhamanesīno ti nirayā nikkhamanaṃ esantāpi gavesantāpi nikkha-manadvāraṃ nādhigacchanti, puratthimenā 'ti yadā taṃ dvāraṃ apārutaṃ hoti atha tadabhimukhā dhāvanti²⁶, tesam ta. chaviādīni jhāyanti, dvārasamīpaṃ²⁷ pattānaṃ pi²⁸ etesaṃ²⁹ taṃ pithiyati³⁰, pacchimāṃ apārutaṃ viya khāyati,
 30 esa nayo sabbattha, na sādhu-rūpe ti vuttappakāraṃ sappam viya sādhu-rūpe isayo nāsīde³¹ na pharusavacanehi³² kāyakammena vā ghaṭṭento upa-gaccheyya, kiṃkāraṇā: saññātānaṃ tapassīnaṃ āsāditattā³³ aṭṭhasu mahānirayesu mahādukkhassa anubhavitabbattā³⁴, idāni ye rājāno tathārūpe āsādetvā taṃ dukkhaṃ pattā te dassetum atikāyo ti ādim ā, ta. atikāyo ti balasampannamahākāyo,

¹ Cks etam. ² Bd adds ca. ³ Bd parikiṇṇā. ⁴ Cks yaṃtaṃ. ⁵ Bd adds ca. ⁶ Bd -tā-. ⁷ Bd tā. ⁸ Bd kammani-. ⁹ Cks mahantāya. ¹⁰ Cks omit vā. ¹¹ Cks pā. ¹² Bd haṃsanti. ¹³ Bd ca. ¹⁴ Bd bhasmā. ¹⁵ Bd -raṃ. ¹⁶ Bd adds gahetvā. ¹⁷ Cks omit pa-. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Bd puṭā, Bs phuṭā. ²⁰ Bds uddhāni-pādā avāsisirā ti evaṃ for ete ti. ²¹ Cks catt-. ²² Cks -rāyā, Bds -parādhāva. ²³ Bds -katā. ²⁴ Bd adds ca. ²⁵ Cks Bd -yyā. ²⁶ Cks ya-. ²⁷ Bd -pe. ²⁸ Bd -nañca. ²⁹ Bds te-. ³⁰ Cks -yanti. ³¹ Cks nāsīde, Bd nāsīde. ³² Bd -uena. ³³ all three MSS. asā-. ³⁴ Cks -vitattā.

mahiessāso ti mahādhanuggaho, sabassabāhū 'ti pañcahi dhanuggahasatehi
 bāhussassena¹ āropetabbam dhanuṃ āropanasamattabāhu, Kekādhīpo² ti
 Kekaraṭṭhādhipati³, vibhavam gato ti vināsapatto, vatthūni Sarabhaṅgaṭṭake
 vitthāritāni, upahacca manan⁴ ti attano cittaṃ padūsetvā, Mātaṅgasmin ti
 Mātaṅgapaṇḍite, vatthum Mātaṅgaṭṭake vaṇṇitaṃ, Kaṇhadīpāyanāsaṃjā 'ti 5
 Kaṇhadīpāyanam āsajja, Yamasādhanaṃ ti nirayam⁵, vatthum Ghaṭṭaṭṭake⁶
 vitthāritāni, isinā ti Kapilātāpasena, pāvekkhīti pavittṭho, Cecco ti Cetiya-
 rājā, hīnatto ti parihiṇatābhāvo antarahitaḍḍhi, pattapariyāyan ti pari-
 yāyan maranakālam patvā, vatthum Cetiyaṭṭake kathitaṃ, tasmā ti yasmā
 cittavasiko hutvā isisu aparajjhitvā aṭṭhasu mahānirayesu paccati tasmā, chan- 10
 dāgamanan ti chandādicatubbidham pi agatigamanam, paduṭṭhenā 'ti kud-
 dhena, gantā⁶ so nirayan adho ti so tena adhogamaniyena kammena adho
 nirayam eva gacchati, Pāliyan pana nirayassudan ti likhitaṃ, tam tassa ussa-
 danirayam gacchatīti a., vaddhe⁷ ti vavovaddhe ca guṇavaddhe ca, anapaccā
 ti bhavantare pi apacraṃ vā dāyadāni vā na labhanīti a., tālavatthū⁸ ti ditṭha- 15
 dhamme pi chinnaṃulātalo viya mahāvināsam patvā niraye nibbantanti, hanīti
 māreṭi, cirarattāyā 'ti ciram, evam M. isivheṭṭhakānam paccananiraye dassetvā
 upari adhammikaṇḍānam paccananiraye dassento yo cā 'ti ādim ā., ta. raṭṭha-
 viddhamasano ti chandādivasena gantvā raṭṭhassa viddhamasano, accisamgha-
 pareto ti accisamūhapaṇikkhitto, tejobhakkhassā 'ti aggim eva khādan- 20
 tassa, gattānīti tigāvute¹⁰ sarīre sabbaṅgapaccāṅgāni lomehi ca nakhehi cā 'ti
 etehi saddhīrū sabbāni ekajālān' eva honti, tutṭaddito¹⁰ ti ānañjakāraṇam¹¹
 kāriyamāno tuttehi¹² viddho nāgo yathā nadati, idāni pitughātikādīnam paccana-
 niraye dassetuṃ yo¹³ lobhā ti ādim ā., ta. lobhā ti yasadhanalobhena, dosā
 ti duṭṭhacittatāya, nittacan ti lohakumbhiyaṃ bahūni vassasahassāni pakkam 25
 nīharitvā tigāvutam assa sarīram nittacan katvā jalitāya lohapaṭṭhaviya¹⁴ pādetva
 tikkhehi¹⁵ ayaṣūlehi koṭṭetvā¹⁶ cunṇavicunṇam karonti, andham karitvā ti
 mahārāja tam pitughātakaṃ nirayapālā lohapaṭṭhaviyaṃ uttānam pādetvā jalitehi
 ayaṣūlehi akkhiṇi bhinditva¹⁷ andham karitvā mukhe upam' muttakarisaṃ
 pakkhipitvā palālapīṭhaṃ viya¹⁸ samvattetvā kappena saṇṭhite khāralohaudake 30
 nimujjāpenti, tattaṃ pakkatṭhitam¹⁹ ayogulān cā 'ti puna pakkatṭhita-
 gūthakalālā²⁰ c' eva jalitāyogulān ca khādāpenti, so pana tam āhariyamānam
 disvā mukhaṃ pidheti²¹, ath' assa dīge ciratāpīte²² jalamāne phālā²³ ādāya
 mukhaṃ vikkhambhetvā²⁴ vivaritvā rajjubaddham ayabalisam khipitvā jivhaṃ

¹ Bā -ehi. ² Bā ketak-. ³ Ck upāhacca manan, Bā upahacca mānan. ⁴ Bā
 nirayapālakarājānam. ⁵ Cks ghata-. ⁶ all three MSS. gantvā. ⁷ Bā vuḍḍhe.
⁸ Cks nālā-, Bā tālavatthun. ⁹ Ck gāvasarīre, C' gāvute-, Bā tigāvutte. ¹⁰ Bā
 tuṇḍattito, B' tuṇḍaddito? ¹¹ Bā ānañcanakā-. ¹² Bā tuṇḍ-. ¹³ Cks ye. ¹⁴
 Bā -yam. ¹⁵ Bā tikkhehi. ¹⁶ Bā -entā. ¹⁷ Cks -dantā. ¹⁸ Bā add nam. ¹⁹
 Bā pakkudhitam, Cks chakamkathim. ²⁰ Cks pakkatṭhigūthakalālā, Bā pakkadhitam
 gudhakalālān, B' pakkutṭhitamgūthakalālān. ²¹ Ck pideti. ²² Cks cirarattāpīte.
²³ Bā hale, Cks thāle. ²⁴ Bā -itva.

- nīharitvā tasmim vatte¹ vivaṭṭe mukhe taṃ ayogulaṃ saṃsavayanti pakkhipanti, rakkhasā ti nirayapālā, sāmā cā 'ti mahārāja tassa pitughātakassa taṃ² balisena nikkaḍḍhitvā ayasamkūhi³ pathaviyaṃ vitataṃ⁴ jivhaṃ sāmasonā sabalavannā sunakkhā ca lohatuṇḍa⁵ giṇṇhā ca kākasaṃghā ca aññe ca nānappakārā
- 5 sakunā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākāreṇa koṭṭhāse katvā vipphandamānaṃ viṣṣandamānaṃ⁶ salohitaṃ⁷ vighāsaṃ⁸ khādanti⁹ vighasantā¹⁰ bhakkhayaṃtīti attho. taṃ daḍḍhakolaṃ¹¹ ti taṃ pitughātakaṃ jhāyamānaṃ tālaṃ¹² viya jalitasariraṃ, paribhinnaḡattān ti ta. ta. bhinnagattāṃ¹³, nippothayaṃtī ti jalitehi ayamuggaiehi paharantā, ratī hi nesaṇ
- 10 ti tesāṃ nirayapālānaṃ sā ratī kilā hoti, dukkhino paṇitāre ti itare pana nerayikasattā dukkhitā honti, pettighātino ti pitughātikā¹⁴, iti imaṃ pitughātikānaṃ paccananirayaṃ disvā rājā bhītatasito ahoṣi, atha nam M. samassāsetvā mātughātikānaṃ paccananirayaṃ dassesi, Yamakkhayaṇ ti Yamaniveśanaṃ, nirayaṇ ti a., attakammaphalūpago ti attano kammaphalena upa-
- 15 gato, amanussā ti nirayapālā, hantāraṃ janayantiyā ti mātughātikaṃ, vālehi¹⁵ ayamakacivālehi¹⁶ veṭhetvā ayayaṇtena piṇenti, taṇ ti taṃ mātughātikaṃ pāyenti¹⁷ tassa piṇiyamānassa ruhiraṃ gaṇitvā ayakapallaṃ pūreti, atha naṃ yantato nīharanti, tāvad ev' assa sariraṃ pākatiṃ hoti, taṃ paṭhavīyaṃ uttānaṃ nīpajjāpetvā vilīnaṃ tambaloḡaṃ viya pakkatṭhitāṃ¹⁸ lohitaṃ
- 20 pāyenti¹⁹, ogayha tiṭṭhatīti bahūni vassasabassāni ayayaṇtena²⁰ piṇetvā jēgucchaduggandhapāṭikkūle mahante gūṭhakaddamaāvāṭe khipanti, so taṃ rahadaṃ ogayha ogayhitvā tiṭṭhati, a ti kāyā ti ekadonikaṇāvappamāṇasarirā²¹, ayo mukhā ti ayaśūcimukhā, chaviṃ chetvānā²² ti chaviṃ ādīm katvā yāvaṭṭhiṃ pi bhetvā²³ aṭṭhimīṇjaṃ khādanti, pagid dā²⁴ ti gadhitā²⁵ mucchitā, na kevalaṇ
- 25 ca khādanti²⁶ eva adhomaggādihi²⁷ pana pavisitvā mukhādihi nikkhamanti, vāma-passādihi pavisitvā dakkhinapassādihi nikkhamanti, sakalasariraṃ²⁸ chiddāvacchiddaṃ karonti, so ta. atidukkhapareto viravanto paccati socati, so mātughātako taṃ Sataporisaṃ nirayaṃ patto sasīsako nimuggo va hoti, taṇ ca kunapaṃ²⁹ samantā yojanasataṃ pūti³⁰ hutvā vāyati, mattigho ti mātighātiko,
- 30 Khuradhāraṇamanukkammā 'ti Khuradhāraṇanirayaṃ atikkamitvā ta.³⁰ nirayapālā mahantamahante khure uparidhāre katvā³¹ santharanti³², tato yā hi gab-

¹ Bā omits vatte. ² Bā jivhaṃ. ³ Ck ayaṃ samkūhi, C^s ayaṃ samnāhi. ⁴ Ck vi, Bā vivaṭṭa. ⁵ Ck -tandi, C^s -tuṇḍa, Bā -kuṇḍa. ⁶ Bā omits viṣ-. ⁷ Ck^s omit sa. ⁸ Ck^s vighāsaṃ. ⁹ Bā^s -tā. ¹⁰ Bā^s viyasatte. ¹¹ Bā -tālaṇ. ¹² so Ck^s; Bā kālaṇ. ¹³ Bā^s paribhi-. ¹⁴ Ck adds viya. ¹⁵ so Bā^s; Ck^s vāla-bhīti. ¹⁶ so Ck Bā; C^s avama-? ¹⁷ Bā pāya-. ¹⁸ Ck^s pakkatṭhantaṃ. Bā^s pakkudhitaṃ. ¹⁹ Bā -anti. ²⁰ Bā^s -ehi. ²¹ Ck^s -ṇikaṃ nā-. ²² Bā^s bhe-tvāna. ²³ Ck yāva vaṭṭhiṃ hotvā, C^s yāvaṭṭhiṃbhetvā, Bā yāva aṭṭhi vibhetvā, B^s yāva aṭṭhi pi bhetvā. ²⁴ Bā^s saṃgi-. ²⁵ C^s gathitā, Ck gamitā. ²⁶ Bā^s -mukhādihi. ²⁷ Ck^s -rā. ²⁸ Ck kūpaṃ, B^s vaccakūpaṃ in the place of taṇca - . ²⁹ Bā putikaṃ. ³⁰ Bā^s add kira. ³¹ Ck urasārekavā, Bā upadhāritvā, B^s uparidhāretvā? ³² Bā saṇṭha-, Ck tattharatti.

bhapaṭānāni¹ khārabhesajjāni² pivitvā gabbhapaṭitā³ gabbhapaṭiniyo itthiyo
jalitehi āvudhehi pothentā anubandhanti tā tikkinakhuradhāra sukhāṇḍākhāṇḍikā
hutvā punappuna utthāya taṃ durabbhisambhavaṃ Khuradhāranirayaṃ atikkā-
mantiyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā⁴ duggaṃ duggamaṃ⁵ visamaṃ
Vetaraniṃ patanti, ta, kammakāraṇaṃ Nimijātake āvibhavissati, evaṃ gabbha- 5
pātinīnaṃ nirayaṃ dassetvā yattha paradārakā ca aticāriniyo ca paccanti taṃ
Koṭisimbalinirayaṃ⁶ dassento ayomayā ti ādhiṃ ā, ta, dubhato-m-abhi-
lambhantīti⁷ Vetaṇiṇi ubhosu tīresu tēsaṃ simbalīnaṃ sākā olambanti,
te accimanto ti te pajjalitasarirā sattā accimanto hutvā tiṭṭhanti, yojanaṃ
ti tigāvutaṃ tesaṃ⁸ sarirato utthitajālāya pana saddhiṃ te⁹ yojanaubbedhā 10
honti, ete sajanṭi ti te paradārīkā sattā nānāvidhehi āvudhehi koṭṭhiyamānā¹⁰
ete Simbalinīraye abhīrūhanti, te patantīti te bahūni vassasahassāni rukka-
vīṭapesu laggā jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi¹¹ vihatā vivattā hutvā pari-
vattitvā adhosisakā patanti, puthū ti bahū, vinividdhaṅgā ti tesaṃ tato
patanākāle heṭṭhā ayapaṭhavito sūlāni utthahitvā tesaṃ matthakaṃ paṭicchanti, 15
tāni tesaṃ adhomaggena¹² nikkhamanti, te evaṃ sūlesu viddhā viravanta¹³
sayanti, dīghaṃ ti supiṇe pi niddaṃ alabbhanta dīgharattaṃ jaggantīti, tato¹⁴
ratyā vīvasane ti rattinaṃ accayena, cīrakālātikkaṃenā¹⁵ 'ti a, pavajjantīti
saṅghīyojanikaṃ jalitaṃ lohakumbhiṃ kappena saṅghitaṃ jalitatambaloharasa-
punnāṃ lohakumbhiṃ nirayapālehi khittā¹⁶ pavasiṃti¹⁷, dussīlā ti paradārīkā, 20
itoparaṃ¹⁸ sāmikavattasassuvattādini¹⁹ apūrentīnaṃ²⁰ paccanāṭṭhānaṃ pakā-
sento yā ca²¹ 'ti ādhiṃ ā, ta, atimaññatīti Bhisajātake kathitaṃ²² sāmika-
vattaṃ akaronṭi atikkamitvā maññati, jeṭṭhaṃ ti sāmikassa jeṭṭhabhātaraṃ,
nānandaraṃ²³ ti sāmikassa bhaginīṃ, etesaṃ pi aññatarassa hatthapāda-
piṭṭhiparikammaṇahāpanabhojanādibhedāṃ vattaṃ apūrenti tesu hīrottappamā 25
anupaṭṭhapenti te atimaññati nāma, sāpi niraye nibbattati, vāṃkena²⁴ 'ti
tassā sāmikavattādinaṃ aparipūrīkāya sāmikādayo akkositvā paribhāsitvā
niraye nibbattāya lohapaṭhaviyaṃ nipajjāpetva ayasāṃkunā mukhaṃ vi-
varitvā balisena jivhaggaṃ nibbahanti rajjubandhanena saṃbandhanaṃ²⁵
ākādḍhanti, kiminaṃ ti kimibharitaṃ, i. v. h. mahārāja so nerayikasatto 30
evaṃ nikkadḍhitaṃ attano vyāmena vyāmamattaṃ²⁶ jivhaṃ āvudhehi koṭ-
ṭhitakoṭṭhitatṭhāne²⁷ sañjātehi mahādonippamaṇehi²⁸ kimīhi²⁹ bharitaṃ
passati viññāpetum na sakkotīti nirayapāle yācitukāmo 'pi kiñci vattum
na sakkoti. Tapaṇe³⁰ ti evaṃ sā ta, bahūni vassasahassāni paccitvā puna
Tapanamahānīraye³¹ paccati, idāni sūkarikādīnaṃ paccanānīraye dassento 35

¹ Bds -nāhi. ² Bd kha-. ³ Ck -pa-, Bd adds kā. ⁴ Ck -bandhā, Bd -bandhantā.

⁵ Bd dukkhamāṃ. ⁶ Ck kota-, Bd kaṇhakamsippali-. ⁷ Ck -tombila-, Ck toma-

hila-. ⁸ Ck add sarirāṃ. ⁹ Bd omits te. ¹⁰ Bds koṭi-. ¹¹ Bd -dhe gahetvā.

¹² Ck -e. ¹³ Bd cīrarattho. ¹⁴ Bds attho. ¹⁵ Ck khittāṃ. ¹⁶ Bd paccanti.

¹⁷ Bd tatopa-. ¹⁸ Ck -vattassuravattā-, Ck -vattassuravattā-. ¹⁹ Ck -tīti. ²⁰

Ck vā. ²¹ Bd vutta. ²² Bds -dan. ²³ so Ck; Bd sab-. ²⁴ Ck -mettā, Ck

-mattā. ²⁵ Bd koṭi-. ²⁶ Bd -nika-. ²⁷ Bd omits ki-. ²⁸ Bd tā-.

orabbhikā ti ādimā, ta. avanne vaṇṇakārikā¹ ti Jesuñṇakārikā, khāra-
nadin ti ete orabbhikādayo etehi sattīdāhi haññamānā Vetaṇṇim patantīti a.,
sesāni orabbhikādīnaṃ paccanaṭṭhānāni Nimijātake āvibhavissanti, kūṭakāriti
kūṭavinicchayassa c' eva tulākūṭādīnaṃ ca kārake² sandhāy' etaṃ vuttam, ta.
5 kūṭavinicchayakūṭaṭṭakārakekūṭa agghāpanikānaṃ paccananirayāni Nimijātake āvi-
bhavissanti, vantan ti vamtakam, durattānaṃ ti duggatattabbhāvānaṃ, i. v. h. :
mahārāja, te durattabbhāvā sattā ayakūṭehi matthake bhijjamāne vamanti³, tato
taṃ vantaṃ jalitakapālehi tesu ekaccānaṃ mukhe pakkhipanti, iti te paresaṃ
vantaṃ bhuñjanti nāma, bheraṇḍakā ti sigālā, vipphandamānaṃ ti, ayo-
10 mukhaṃ⁴ nipaṭṭhāpitaṃ nikkadḍhitaṃ⁵ ito c' ito ca phandamānaṃ⁶, mi-
genā 'ti okacaramigena⁷, pakkhinā 'ti tathārūpen' eva, gantā⁸ te ti gan-
tāro⁹ te, nirayussadan ti ussadanirayaṃ. Pāḷiyam pana nirayaṃ adho
ti likhitaṃ, ayaṃ pana nirayo Nimijātake āvibhavissati.

Iti M. ettake niraye dassetvā idāni lokavivaraṇaṃ¹¹ katvā
15 rañño devaloke dassento ā.:

65. Santo ca¹² uddhaṃ gacchanti suciṇṇen' idha kammanā¹³,
suciṇṇassa phalaṃ passa: saindadevā¹⁴ sabrahmakā. 133.
66. Taṃ taṃ brūmi mahārāja: dhammaṃ raṭṭhapatī cara,
tathā tathā rāja carāhi dhammaṃ
90 yathā taṃ suciṇṇaṃ¹⁵ nānutappeyya peccā¹⁶ 'ti. 134.

Ta. santo ti kāyādīhi upasantaṃ, uddhaṃ ti devalokaṃ, saindā¹⁷ ti ta.
ta. indehi saddhiṃ, M.¹⁸ hi 'ssa cātummahārājike deve ca dassento mahārāja
cātummahārājādike hi deve passa cattāro mahārāje passa tāvatimse pasesa
Sakkaṃ passā 'ti evaṃ sabbe pi indake¹⁹ deve dassetvā idam pi suciṇṇassa
25 phalaṃ ti dassesi, taṃ taṃ brūmiti tasmā taṃ bhaṇāmi, dhammaṃ ti ito
paṭṭhāya pāṇātipātādīni pañca verāni pahāya dānādīni puñṇāni karoḥi²⁰, yathā
taṃ suciṇṇaṃ nānutappeyyā 'ti yathā taṃ dānādīnupūñṇakammaṃ suciṇṇaṃ
pītughātakammapaccayaṃ²¹ vipaṭṭisāraṃ paṭicchādetuṃ samatthātāya taṃ nānu-
tappeyya tathā taṃ suciṇṇaṃ cara, bahum puñṇaṃ karoḥiti a.

¹ Ck avanne vaṇa-, Cs avannevaṇa-. ² Cks omit kā-. ³ Cks -ve. ⁴ Ck vama-
tanti, Cs vamananti, Bḍ vapanti. ⁵ so Cks for -khā? Bḍ adhomukhaṃ. ⁶
Ck Bḍ -hā. ⁷ Bḍ vipa-. ⁸ Bḍ otacāra-, Ck okatara-. ⁹ Bḍ gātā. ¹⁰ Bḍ
gantvā. ¹¹ Bḍ devaloka-. ¹² va. ¹³ Bḍ -unā. ¹⁴ Bḍ sahindā-. ¹⁵ Cks
omit su. ¹⁶ Cks gacchā, Bḍ peccā, read: yathā na taṃ anutappeyya pecca?
¹⁷ Bḍ sahindā. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bḍ sahindake sabrahmake ca. ²⁰ Bḍ karoḥā ti.
²¹ Cks -kammanāpa-.

So M-ssa dhammakathaṁ sutvā tato paṭṭhāya assāsaṁ paṭilabhi. B. pi kiñci kālaṁ ta. vasitvā attano vasanaṭṭhānaṁ yeve gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ esa mayā assāsito yevā“ ’ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ajātasattu ahosi, isiṅgaṇo Buddha- 5
parisā, Saṁkiccapaṇḍito aham evā“ ’ti. Saṁkiccajātakaṁ.
Saṭṭhinipātaṇṇanā nitṭhitā.

XX. SATTATINIPĀTA.

1. Kusajātakā.

Idante raṭṭhan ti. Idam S. J. v. ukkaṇṭhitabikkhum
ā. k. So kira Sāvattvivāsi-kulaputto sāsane uram datvā pabbajito.
5 ekadivasam Sāvattthiyam piṇḍāya caranto ekaṁ alamkatakattim su-
bhaninittaggāhavasena oloketvā kilesābhibhūto anabhirato vihāsi
dīghakesanako kisasarīro kiliṭṭhacīvaro uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhama-
nisanthataगतto, yathā hi devaloke cavanadhammānam devaputtānam
pañca pubbanimittāni paṇṇāyanti mālā milāyanti vatthāni kilissanti
10 sarīre dubbaṇṇiyam okkamati ubho hi kacchehi sedā muccanti¹ devo
devāsane nābhīramati evam evam sāsana cavanadhammānam ukkaṇṭhi-
tabhikkhūnam pañca pubbanimittāni² paṇṇāyanti saddhāpupphāni
milāyanti silavatthāni kilissanti maṁkubhāvātāya c' eva ayasavasena
ca dubbaṇṇiyam okkamati kilesasedā muccanti¹ araṇṇarukkhamūla-
15 suṇṇāgāresu nābhīramanti, tassa pi tāni³ paṇṇāyimsu. Atha nam
Satthu santikam netvā „ayam bhante ukkaṇṭhito“ ti dassesum. S.
saccam „kirā“ 'ti pucchitvā „saccam bhante“ ti rutte „mā bhikkhu
kilesavasiko aho si, mātugāmo nām' esa' pāpo, tasmim paṭibaddha-
cittatam vinehi⁴. sāsane abhirama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi
20 tejavanto pi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayavyasanam pāpuṇimsu“
'ti vatvā a. ā.:

A. Mallaratṭhe Kusāvatīrājadhāniyam⁶ Okkāko nāma rājā
dhammena r. kāresi. Tassa soḷasannam itthisahassānam jeṭ-

¹ Bḍ muñc-. ² Bḍ omits pubba. ³ Bḍ tassapitānimittāni. ⁴ Cks -esā. ⁵ Bḍ
vīnodehi ⁶ Bḍ -yā.

1 ĥikā Sīlavatī nāma aggamaheṣī ahoṣi, sā n' eva puttāṃ na
 dhītaraṃ labhati, nāgarā c' eva raṭṭhavāsino ca rājanive-
 sanadvāre¹ sannipatitvā „raṭṭhaṃ² nassissati vinassissatīti“
 upakkosiṃsu. Rājā sihapāñjaraṃ ugghāṭetvā „mayi r. kārente
 adhammakāro nāma n' atthi, kasmā upakkosatha“³ 'ti pucchi. 5
 „Saccaṃ deva adhammakāro³ n' atthi⁴. vaṃsānurakkhako pana⁵
 vo putto na vijjati, añño r. gaḥetvā raṭṭhaṃ nāsessati, tasmā
 dhammena r. kāretuṃ samatthaṃ puttāṃ patthethā“⁶ 'ti. „Put-
 taṃ patthento kiṃ karomīti“. „Paṭhamaṃ tāva ekaṃ⁵ sattā-
 haṃ cullanāṭakaṃ dhammanāṭakaṃ katvā vissajjetha, sace 10
 taṃ⁶ puttāṃ labhissati⁷ sādhu, noce atha majjhimāṇāṭakaṃ
 vissajjetha, tato jeṭṭhanāṭakaṃ vissajjetha, avassaṃ etikāsu
 itthisu ekā puñṇavatī puttāṃ labhissatīti“. Rājā tesāṃ va-
 canena⁸ tathā katva sattame sattame divase yathāsukhaṃ
 abhiramitvā āgatāgatā⁹ pucchi: „kacci¹⁰ vo putto laddho“¹¹ ti. 15
 Sabbā „na labhāma devā“¹² 'ti āhaṃsu. Rājā „na me putto
 uppajjissatīti“ anattamano ahoṣi. Nāgarā puna tath' eva
 upakkosiṃsu. Rājā „kiṃ upakkosatha, mayā tumhākaṃ va-
 canena nāṭakāni viṣaṭṭhāni, ekāpi puttāṃ na labhi, idāni kiṃ
 karomīti“ ā. „Deva etā dussīlā bhavissanti nippuñṇā, n' atthi 20
 etāsaṃ¹¹ puttālābhāya puñṇaṃ¹², tumhe etāsu puttāṃ alabhan-
 tīsu mā appossukkataṃ āpajjatha, aggamaheṣī vo¹³ Sīlavatī
 devī sīlasampannā, taṃ vissajjetha, tassā putto uppajjissatīti“.
 So „sādhū“¹⁴ 'ti sampaṭicchitvā „ito kira sattame divase rājā
 Sīlavatīṃ devīṃ dhammanāṭakaṃ katvā vissajjessati, purisā 25
 sannipatantū“¹⁵ 'ti bheriṃ carāpetvā sattame divase devīṃ alaṃ-
 kārāpetvā rājanivesanā otāretvā vissajjesi. Tassā sīlatejena
 Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko „kin nu kho“¹⁶ ti
 āvajjanto¹⁴ deviyā puttapatthanabhāvaṃ¹⁵ nātvā „etissā mayā

¹ Ck omīti rāja. ² Bā add te. ³ Bā add nāma. ⁴ Bā add api ca. ⁵ Ck
 etaṃ. ⁶ Ck tā sace naṃ, C' sace tha, Bā sace tā. ⁷ all three MSS. -nti. ⁸
 Bā vacanaṃ sutvā. ⁹ Bā -tānaṃ. ¹⁰ Bā kiñci. ¹¹ Bā -su. ¹² Ck -ā. ¹³
 Bā te. ¹⁴ Ck -ento. ¹⁵ Ck puttāṃ-.

puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti¹, atthi nu kho deva-loke etissānucchaviko² putto³ ti upadhārento B-aṃ addasa, so kira tadā Tāvatiṃsabhavane āyūṃ khepetvā uparidevaloke nibbattitukāmo⁴ ahosi. Sakko tassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ pakkosāpetvā
 5 „mārisa⁵ tayā manussalokaṃ gantvā Okkākaraṇṇo⁶ aggama-hesiyā kucchismiṃ⁷ paṭisandhiṃ gaṇhituṃ vaṭṭatīti⁸ sam-paṭicchāpetvā aparam pi devaputtaṃ „tvam pi tassā yeva⁹ putto bhavissasīti¹⁰“ vatvā „mā kho pan' assā⁹ koci sīlaṃ bhindīti¹⁰“ mahallakabrāhmaṇavesena raṇṇo nivesanadvāraṃ
 10 agamāsi. Mahājano pi nahātālaṃkato „aham devīṃ gaṇhissāmīti¹¹“ rājadvāre sannipati Sakkaṃ ca pana disvā „tvam kasmā āgato sīti¹²“ parihāsaṃ akāsi. Sakko pi „kiṃ maṃ¹¹“ garahatha, sace pi me sarīraṃ jīṇaṃ rāgo pana na jīrati, sace Sīlavatiṃ labhissāmi ādāya naṃ gamissāmīti āgato 'mhīti¹³“ vatvā attano
 15 ānubhāvena sabbesaṃ purato aṭṭhāsi, añño tassa tejena purato bhavituṃ nāsakkhi, so taṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ¹⁴ nivesanā nikkhamantiṃ yeva hatthe gahetvā pakkāmi. Atha naṃ ta. ta. ṭhitā garahiṃsu: „passatha bho, mahallakabrāhmaṇo evaṃ uttamarūpadharaṃ devīṃ ādāya gacchati, attano yuttaṃ na
 20 jānātīti¹⁵. Devī pi „mahallako maṃ gahetvā gacchatīti¹⁶“ aṭṭiyati¹³ harāyati jigucchati¹⁴. Rājāpi vātapāne ṭhatvā „ko nu kho devīṃ gahetvā gacchatīti¹⁷“ olokeno taṃ disvā anattamano ahosi. Sakko taṃ ādāya nagaradvārena nikkhamitvā dvāra-samīpe ekaṃ gharaṃ māpesi¹⁵ vivaṭṭadvāraṃ paññattakapṭhat-tharikaṃ¹⁶. Atha naṃ sā „idaṃ vo¹⁷“ nivesanaṃ¹⁸ ti pucchi. So „āma bhadde, pubbe pana ahaṃ eko, idāni 'mhā dve janā, ahaṃ bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvaṃ imissā kapṭhattharikāya nipajjā¹⁸“ 'ti vatvā¹⁹ naṃ mudunā hatthena

¹ Bḍ vaṭṭati. ² Bḍ etissā anu-. ³ Cks nibbattidhammo. ⁴ Cks -sā ⁵ Bḍ uk-

⁶ Bḍ -imhi. ⁷ Bḍ etissā eva. ⁸ all three MSS. -tīti ⁹ Cks -a. ¹⁰ Bḍ -da-

tuhl. ¹¹ Bḍ adds tumbe. ¹² Cks -kāraṃ-. ¹³ Bḍ na aṭṭiyati na. ¹⁴ Bḍ

omits ji-. ¹⁵ Ck mānesi, Cs manesi. ¹⁶ Bḍ adds katvā. ¹⁷ Bḍ te. ¹⁸ Bḍ

-āhi. ¹⁹ Bḍ adds so.

parāmasi¹, dibbasamphassam pharāpetvā² ta. nipajjāpesi, sā
 dibbasamphassapharanena saññaṃ vissajjesi. Atha naṃ attano
 ānubhāvena TāvatisabHAVANAṃ netvā alamkatavimāne dibba-
 sayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā taṃ sam-
 pattim disvā „na so brāhmaṇo³ manusso, Sakko bhavissatīti“ 5
 aññāsi. Sakko pi tasmim samaye pāricchattakamūle dibbanā-
 ṭakapativuto nisinno hoti. Sā sayanā utthāya tassa santikaṃ
 gantvā vanditvā ekamantam atthāsi. Atha naṃ Sakko „varam
 te devi demi⁴, gaṇhāhīti“ ā. „Tena hi me deva puttaṃ de-
 hīti“. „Devi, tiṭṭhatu eko⁵, ahaṃ te dve putte dassāmi, tesu 10
 pana eko paññavā bhavissati na⁶ rūpavā eko rūpavā na
 paññavā, tesu⁷ paṭhamam kataram icchasīti“. „Paññavantaṃ
 devā“ ti. So „sādhū“ ti vatvā tassā kusatiṇam dibbaṃ ca
 vatthaṃ dibbacandanaṃ pāricchattakapupphaṃ Kokanadaṃ ca
 nāma viṇam datvā taṃ ādāya rañño sayanagharaṃ pavisitvā 15
 raññā saddhim ekasayane nipajjāpetvā aṅgutthaken⁸ assā
 nābhim parāmasi, tasmim khane B. tassā kucchimhi paṭisan-
 dhim gaṇhi. Sakko pi sakaṭṭhānam eva gato. Paṇḍitā devī
 gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ jāni. Atha naṃ pabuddho rājā
 disvā „kena nītāsīti“ pucchi. „Sakkena devā“ ti. „Ahaṃ 20
 paccakkhato ekaṃ mahallakabrāhmaṇam taṃ ādāya gacchan-
 taṃ addasaṃ, kasmā maṃ vañcesīti⁹“. „Saddaha deva, Sakko
 maṃ gahetvā devalokaṃ nesīti“. „Na saddahāmi devīti¹⁰“.
 Ath' assa sā Sakka-dattiyam kusatiṇam dassetvā „saddahā“
 'ti ā. Rājā „kusatiṇam nāma yato kutoci labbhatīti“ na sad- 25
 dahi. Ath' assa sā dibbavatthāni dassesi¹¹. Rājā tāni disvā
 saddahitvā „bhadde, Sakko tāva taṃ netu, putto pana te
 laddho“ ti pucchi. „Laddho mahārāja, gabbho me patiṭṭhito“
 ti. So tuṭṭho tassā gabbhaparihāraṃ adāsi. Sā dasamā-
 saccayena puttaṃ vijāyi, tassa aññaṃ nāmam akatvā kusa- 30

¹ Bā -santo. ² Ck phā-. ³ tanḍuladini - - brāhmaṇo wanting in C. ⁴ Bā dadāmi. ⁵ Bā adds putto. ⁶ Bā vi. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā pādāṅg-. ⁹ Bā adds na saddahi. ¹⁰ Bā omits na saddahāmi - -. ¹¹ Bā -ti.

tiṇanāmam eva akaṃsu. Kusakumārassa 'padasāgamanakāle
 itaro devaputto tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. tassa
 Jayampatīti nāmaṃ karim̐su. Te mahantena yasena vaḍḍhim̐su.
 B. paññavā ācariyassa santike kiñci¹ anuggahetvā attano pañ-
 5 ṇāya sabbasippesu nipphattim̐ pāpuṇi. Ath' assa solasavassa-
 kāle rājā r. dātukāmo devim̐ āmantetvā „bhadde puttassa te
 r. datvā nāṭakāni upaṭṭhapessāma², jīvantā yeva naṃ rajje
 patiṭṭhitam̐ passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa
 rañño dhītaraṃ icchasi tam̐ assa³ ānetvā aggamaheṣim̐ karissāma,
 10 cittam̐ assa jānāhi kataraṃ rājadhītaraṃ rocetīti⁴. Sā „sādhū“
 'ti sampatichhitvā „kumārassa ca imaṃ pavattim̐ ārocetvā cit-
 tam̐ jānāhīti“ ekaṃ paricārikaṃ pesesi. Sā gantvā tassa tam̐
 pavattim̐ ārocesi. Tam̐ sutvā M. cintesi: „ahaṃ na rūpavā,
 rūpasampannā rājadhītā ānītāpi maṃ disvā 'kim̐ me iminā
 15 virūpenā' 'ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kim̐
 me gharāvāsena, dharamāne⁵ mātāpitara upaṭṭhahitvā tesam̐
 accayena nikkhamitvā pabbajissāmīti“ so „mayhaṃ n' eva
 rajjen' attho na nāṭakehi, ahaṃ mātāpitunnaṃ accayena pabba-
 jissāmīti“ ā. Sā gantvā tassa kathaṃ deviyā ārocesi. Rājā
 20 anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsanam̐ pesesi, so pi
 paṭibāhi yeva. Evaṃ yāvatatiyaṃ paṭibāhitvā catutthavāre
 cintesi: „mātāpitūhi saddhim̐ ekantena paṭipakkhabhāvo⁶ na
 yutto, ekaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so kammārajettṭhakaṃ pak-
 kosāpetvā bahum̐ suvaṇṇam̐ datvā „ekaṃ itthirūpakaṃ⁷ karo-
 25 hīti“ uyyojetvā tasim̐ pakkante aññaṃ suvaṇṇam̐ gahetvā
 sayam̐ itthirūpakaṃ⁸ akāsi. B-ttānaṃ adhippāyā⁹ nāma ijjhanti¹⁰.
 Tam̐ rūpaṃ jivhāya avaṇṇanīyasobhaṃ ahosi. Atha naṃ M.
 khomaṃ nivāsāpetvā sirigabbhe ṭhapāpesi¹¹. So kammāra-
 jettṭhakena ābhatarūpaṃ disvā¹² tam̐ garahitvā „gaccha am-
 30 hākaṃ sirigabbhe¹³ ṭhapitarūpakaṃ āharā“ 'ti ā. So gabbhaṃ

¹ B^d has added sippam̐. ² B^d has added mayam̐. ³ B^d tassetam̐. ⁴ B^d -no.

⁵ B^d adds nāma. ⁶ C^k -rūpaṃ. ⁷ B^d -yo. ⁸ B^d samijhasi. ⁹ C^o ṭa-, C^k pāpesi.

¹⁰ C^o ābbate rūpake, C^k ahaṃte rūpake, both omitting disvā. ¹¹ B^d adds garitvā.

paviṭṭho taṃ disvā „kumārena saddhīm abhiraṃitum ekā devaccharā āgatā bhavissatīti“ hatthaṃ pasāretum avisahanto nikkhamitvā „deva sirigabbhe ayyā ekikā devadhītā ṭhitā¹, upagantum na sakkomīti“ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṃ etaṃ āharā“² ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ³ 5 suvaṇṇagabbhe khipāpetvā⁴ attanā⁵ kataṃ ālaṃkārapetvā⁶ rathe ṭhapāpetvā „evarūpaṃ labhanto gaṇhāmīti“ mātu santikaṃ paṇiṇi. Sā amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṃ putto mahāpuṇṇo sakkadattiyo, anucchavikaṃ kumārikaṃ⁷ labhissati, tumhe⁸ imaṃ rūpakaṃ¹ paṭicchannayāne ṭhapāpetvā⁷ sakala- 10 Jambudīpaṃ carantā yassa raṇṇo evarūpaṃ dhītaraṃ passatha tass’ etaṃ datvā ‘Okkākarājā tumhehi saddhīm āvāhaṃ karissatīti’ divasaṃ vavatthapetvā⁸ āgacchathā“⁹ ti ā. Te „sādhū“¹⁰ ti taṃ ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā yaṃ yaṃ¹¹ rājadhāniṃ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahā- 15 janassa samosaraṇaṭṭhāne taṃ rūpakaṃ vatthapupphālaṃkārehi¹⁰ ālaṃkaritvā suvaṇṇasavikaṃ āropetvā titthamagge ṭhapetvā¹¹ sayāṃ paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanatthaṃ ekamante tiṭṭhanti. Mahājano taṃ oloketvā „suvaṇṇarūpaṃ“ ti saṇṇaṃ¹² akatvā „ayaṃ manussitthisamānā devaccharapaṭibhāgā ativiya 20 sobhati, kin nu kho ettha ṭhitā kuto vā āgatā, amhākaṃ nagare evarūpā n’ atthīti“ vaṇṇentā¹³ pakkamanti¹⁴. Taṃ sutvā amaccā „sace idha evarūpā dārikā bhaveyya ‘asukā’¹⁵ rājadhītā viya asukā¹⁵ amaccadhītā¹⁶ viyā’ ti vadeyyum¹⁶, addhā idha evarūpā n’ atthīti“ taṃ ādāya aṇṇaṃ nagaraṃ gacchanti. 25 Te¹⁸ evaṃ vicarantā Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṃ¹⁹ sampāpuṇṇimsu, ta. Maddaraṇṇo satta dhītaro uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, tāsaṃ sabbajeṭṭhikā Pabhāvatī nāma, tassā

¹ Bđ ekikā devadhītā, Cks ekikā va ṭhitā. ² Ck rūpaṃ. ³ Bđ nikhi- corr. to nikkhī-. ⁴ Bđ -no. ⁵ Bđ omits ku-. ⁶ Bđ adds evarūpaṃ labhantā gaṇhissatha. ⁷ Bđ ṭhapa-. ⁸ Cks tha-. ⁹ Bđ only one yaṃ. ¹⁰ Ck vanta-, Cs vatta-, Bđ vatthālaṅk-. ¹¹ Bđ adds āmaccā. ¹² Cks saṇṇāya. ¹³ Bđ -to. ¹⁴ Bđ -ti. ¹⁵ Cks -a. ¹⁶ Ck Bđ -kā-. ¹⁷ Cks -yya. ¹⁸ Bđ ete. ¹⁹ Ck sāgalam.

sarīrato bālasuriyassa viya pabhā va niccharanti, kālandhakāre
 pi catuhatthagabbhe¹ padīpakiccaṃ nāma n' atthi, sabbo gab-
 bho ekobhāso va hoti. Dhātī pan' assā khujjā, sā Pabhāvatīm
 bhojetvā tassā sīsaṃ nahāpanatthaṃ atthahi vaṇṇadāsīhi attha-
 5 ghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye udakatthāya gacchantī tittha-
 magge ʒhitāṃ taṃ rūpakaṃ disvā „Pabhāvatīti“ saññāya
 „ayaṃ dubbinīta 'sīsaṃ nahāyissāmīti' amhe udakatthāya pe-
 setvā paṭhamataraṃ āgantvā titthamagge ʒhitā“ ti kujihitvā
 „are kulalajjāpanike“, purimataraṃ āgantvā idhā ʒhitāsi, sace
 10 rājā jānissati nāsessati no“ ti vatvā² hatthena gaṇḍapasse³
 pahari, hatthatalaṃ bhijjanappamānaṃ⁴ jātaṃ, tato „suvaṇṇa-
 rūpakaṃ“ ti nātva hasamānā⁵ vaṇṇadāsīnaṃ santikaṃ gacchantī
 „passatha⁶ me kammaṃ, 'mama dhītā' ti⁷ saññāya⁸ pahāraṃ
 adāsim, ayaṃ mama dhītu santike kiṃ agghati, kevalaṃ mama
 15 hattho dukkhāpito“ ti ā. Atha naṃ rājadūtā gabetvā „tvam
 'mama dhītā ito abhirūpataṛā' ti vadantī kaṃ¹⁰ nāma kathe-
 sīti“. „Maddarañño dhītaraṃ Pabhāvatīm¹¹, idaṃ rūpaṃ¹²
 tassā soḷasaṃ pi kalaṃ nāgghatīti¹³“. Te tuṭṭhamānasā rāja-
 dvāraṃ gantvā „Okkākarañño dūtā dvāre ʒhitā“ ti rañño
 20 paṭihāresuṃ. Rājā āsanā vuṭṭhāya ʒhitako va „pakkosathā¹⁴“
 'ti ā. Te pavisitvā rājānaṃ vanditvā „mahārāja amhākaṃ rājā
 tumhākaṃ ārogyaṃ pucchatīti“ vatvā katasakkārasammānā
 „kimatthaṃ āgatā¹⁵“ ti vutte „amhākaṃ rañño putto sihas-
 saro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhākaṃ
 25 santikaṃ paṇiṇi, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Pabhāvatīm tassa
 detha, imaṇ ca¹⁶ suvaṇṇarūpakaṃ¹⁷ deyyadhammaṃ gaṇ-
 hathā“ 'ti taṃ rūpakaṃ tassa adamsu. So pi „evarūpena
 mahārājena saddhiṃ vivāhamaṅgalaṃ bhavissatīti“ tuṭṭhacitto

¹ Bā adds anto gabbhe.² Bā adds ambehi.³ Bā gamtvā.⁴ Ck gaddha-

Bā gaṇḍa- corr. to kaṇṇa.

⁵ Bā -naṃ corr. to -naṃ viya.⁶ Bā adds tāsaṃ.⁷ Bā -thetaṃ.⁸ Bā ya.⁹ Bā saññāti.¹⁰ Ck kiṃ.¹¹ Bā -tīti.¹² Bā

-pakaṃ.

¹³ Bā na ag-¹⁴ Bā -sāpetthā.¹⁵ Bā -tatthā.¹⁶ Cks idaṇca.¹⁷ Cks -rūpaṃ.

sampaṭicchi. Atha naṃ dūtā āhaṃsu: „mahārāja amhehi na
sakkā papañcetum¹, kumārikāya laddhabhāvaṃ gantvā rañño
ārocessāma, atha² so āgantvā ādāya gamissatīti“. So „sādhū“
'ti vatvā tesāṃ sakkāraṃ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño
ca deviyā ca ārocesuṃ. Rājā mahantena parivārena Kusā- 5
vatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṃ sampāpuṇi³.
Maddarājā paccuggantvā nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkā-
ram akāsi. Silavatī devī paṇḍitattā⁴ „ko jānāti kim bhavissa-
tīti“ ekāhadvihaccayen⁵ eva Maddarājānaṃ ā: „mahārāja
sunisaṃ daṭṭhukāṃ⁶ amhā⁷“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā 10
pakkosāpesi, Pabhāvatī sabbālaṃkārapatimaṇḍitā dhātigaṇa-
parivutā āgantvā sassuṃ⁸ vandi. Sā taṃ disvā va cintesi:
„ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ putto virūpo, sace esā
taṃ passissati ekāhaṃ pi avasitvā palāyissati, upāyaṃ karissā-
mīti“ sā Maddarājānaṃ āmantetvā „mahārāja, sunisā me 15
puttassa anucchavikā, api ca kho paṇ' amhākaṃ kule paveṇiyā⁹
āgatacārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmiṃ cāritte vattissati nes-
sāma nan“ ti ā. „Kim pana vo cārittan“ ti. „Amhākaṃ
vaṃse yāva ekassa gabbhassa paṭiṭṭhānā divā sāmikaṃ pas-
situm na labhanti¹⁰, sace esā tathā karissasi nessāma nan“ ti. 20
Rājā „kim amma sakkhissasi evaṃ vattitun“ ti dhītaraṃ puc-
chi. Sā „āma tātā“ 'ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño
bahuṃ vibhavaṃ¹¹ datvā taṃ¹² ādāya pakkāmi. Maddarājāpi
mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi. Okkāko Kusāvatim
gantvā nagaraṃ alaṃkarāpetvā sabbabandhanāni mocāpetvā 25
puttassa abhisekaṃ datvā¹³ Pabhāvatim aggamaheṣiṃ kāretvā¹⁴
„Kusarājassa āṇā“ ti bheriṃ carāpesi. Jambudīpatale rājāno
yesaṃ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro paṇiṇiṃsu yesaṃ

¹ C^o papañcetum, B^d papañcaṃ katum, C^k vañcetum. ² B^d adds naṃ. ³ B^d pāpuṇi. ⁴ C^k -ḍittā, B^d paṇḍipattā. ⁵ B^d -hi. ⁶ B^d sassuraṃ. ⁷ C^k pame-, C^o pavame-, B^d kulapave-. ⁸ B^d paṭiṭṭhānaṃ hoti tāva divā taṃ sāmikaṃ p. na labbhati. ⁹ B^d dhanam. ¹⁰ C^k omits datvā taṃ, C^o omits taṃ. ¹¹ B^d -kaṃ abbisañel rajjaṃ datvā. ¹² B^d adds nagare.

puttā' atthi te ten' eva saddhim mittabhāvaṃ akamkhantā
 putte upatthāke katvā paṇiṃsu. B-assa nāṭakaparivāro
 mahā ahoṣi, mahantena yasena r. kāresi. Pabhāvatim' pana divā
 passitum na labhati, sāpi tam divā passitum na labhati, ubhin-
 5 nam pi rattim dassanam eva hoti. Tattha Pabhāvatiyā sarīrap-
 pabhā abbohārikā ahoṣi. B. pi sirigabbhato rattim yeva
 nikkhamati. So katipāhaccayena Pabhāvatim divā daṭṭhukāmo
 mātu ārocesi. Sā „mā te³ rucci, yāv' ekam puttam labhi'
 tāva āgamehiti⁴“ paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha
 10 nam⁵ ā.: „tena hi hatthisālam gantvā hatthimeṇḍavesena tiṭṭha,
 aham tam ta. ānessāmi, atha nam akkhini pūretvā olokeyyāsi,
 mā ca attānam jānāpesī⁷. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā
 hatthisālam agamāsi. Rājamātā hatthimaṅgalaṃ kāretvā
 Pabhāvatim „ehi sāmikassa te hatthino passissāmā⁸“ ti tattha
 15 netvā „ayaṃ hatthi asuko nāma ayaṃ asuko nāmā“ 'ti das-
 sesi. Ta. nam rājā mātu pacchato gacchantim⁹ hatthiccha-
 kanapiṇḍena piṭṭhiyaṃ pahari, sā kuddhā „rañña¹⁰ te hattham
 chindāpessāmīti“ vatvā devim ujjhāpesi, sā nam saññāpetvā
 piṭṭhim parimajji. Puna pi rājā daṭṭhukāmo hutvā assasālāya
 20 assagopakavesena disvā tath' eva assacchakanapiṇḍena pahari,
 tadāpi nam kuddham sassū saññāpesi. Pun' ekadivasaṃ
 Pabhāvatī M-am passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā „alam
 te mā¹¹ ruccīti“ paṭikkhittāpi¹² punappuna yāci, atha nam
 sā ā.: „tena hi sve mama putto nagaram padakkhiṇaṃ ka-
 25 rissati¹³, tvaṃ sīhapañjaram vivaritvā passeyyāsīti“, evaṃ ca
 pana vatvā punadivase nagaram alaṃkārapetvā Jayampati-
 kumāraṃ rājavesaṃ gāhāpetvā hatthipasse nisidāpetvā nagaram
 padakkhiṇaṃ kārāpesi. Pabhāvatim¹⁴ ādāya sīhapañjare tathā
 „passa¹⁵ tava sāmikassa sirisobhaggaṃ¹⁶“ ti ā. Sā „anuccha-

¹ Bā -o. ² Bā so pa-. ³ Bā adds tāta. ⁴ Ck* -ati. ⁵ Bā -māhiti ⁶ Bā
 adds sā. ⁷ Bā -hiti. ⁸ Bā passāmā. ⁹ Bā adds disvā. ¹⁰ Bā rañño kathetvā.
¹¹ Bā mā te. ¹² Bā paṭikkhipetvāpi. ¹³ Ck Bā -ssāti. ¹⁴ Bā sā pa. ¹⁵ Bā
 passatha. ¹⁶ Bā -ggappatten.

viko me sāmiko laddho“ ti attamanā ahoṣi. Taṃ divasaṃ
 pana M. hatthimeṇḍavesen' eva Jayampatiṣṣa pacchimāsane
 nisīditvā yathādhippāyena Pabhāvatīm oloketvā¹ hatthavikārādi-
 vasena cittaruciyaṃ kilāṃ² dassesi. Hatthinhi atikkante rāja-
 mātā Pabhāvatīm pucchi: „diṭṭho te amma sāmiko“ ti. „Āma 5
 ayye, pacchimāsane³ pan' assa nisinno hatthimeṇḍo ativiya
 dubbinīto mayhaṃ hatthavikārādīni dassesi, kasmā evarūpaṃ
 alakkhikaṃ rañño pacchimāsane⁴ nisīdāpesun“ ti. „Amma
 rañño pacchāsane rakkhā nāma icchitabbā“ ti. Sā cintesi:
 „ayaṃ hatthimeṇḍo ativiya nibbhayo rājānaṃ: rājā ti pi na 10
 maññati, kacci⁵ nu kho eso va⁶ Kusarājā, addhā hi so virūpo
 bhavissati, ten' eva maṃ na dassenti“ sā khujjaṃ kaṇṇa-
 mūle ā: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṃ purimāsane nisinnako
 rājā udāhu pacchimāsane“ ti. „Kathaṃ panāhaṃ jānissāmīti“.
 „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṃ hatthipiṭṭhito ota- 15
 rissati, imāya saññāya jānāhīti“. Sā gantvā ekamante ṭhitā
 paṭhamāṃ M-aṃ otarantaṃ addasa pacchā Jayampatikumāraṃ.
 M. pi ito c' ito ca olokeno khujjaṃ disvā „iminā⁷ kāraṇena
 esā āgatā bhavissatīti“ nītvā⁸ pakkosāpetvā „imaṃ antaraṃ⁹
 mā kathehīti“ dāhaṃ vatvā¹⁰ uyyojesi. Sā gantvā „purimā- 20
 sane nisinno paṭhamāṃ otarīti“ ā. Pabhāvatī tassā vacanaṃ¹¹
 saddahi. Puna rājā¹² daṭṭhukāmo hutvā mātaraṃ yāci. Sā
 paṭikkhipitum asakkonti „tena hi aññātakavesena uyyānaṃ
 gacchāhīti“ ā. So uyyānaṃ gantvā pokkharāṇiyaṃ galappa-
 mānaṃ udakaṃ pavisitvā paduminipaṇṇena¹³ sisam chādetvā 25
 pupphitapadumena mukhaṃ avattharītvā¹⁴ atṭhāsi. Mātāpi
 'ssa Pabhāvatīm uyyānaṃ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukkhe
 passa, sakūṇe passa, mige passā“ 'ti palobhayamānā pokkharāṇi-
 tīraṃ pesesi¹⁵. Sā pañcavidhapadumasañchannaṃ pokkha-

¹ Bā -ento. ² Bā keḷiṃ. ³ Bā pacchāsane. ⁴ Bā -pesun niharāpehināṃ. ⁵
 Ck pacca, Bā kiṃ. ⁶ Ck ca. ⁷ Bā adds nāma. ⁸ Bā adds taṃ. ⁹ Bā adds
 pabhāvatīyā. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā adds sutvā. ¹² Bā saddahi M. pi naṃ puna.
¹³ Bā -ppattena. ¹⁴ Bā avārītvā. ¹⁵ Bā pāyāsi.

raṇiṃ disvā nahāyitukāmā paricārikāhi saddhiṃ pokkharaniṃ
 otarivā kilantī taṃ padumaṃ disvā gahetukāmā¹ hatthaṃ pa-
 sāreti², atha naṃ rājā paduminipannaṃ apanetvā „ahaṃ Kusa-
 rājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṃ disvā „yakkho maṃ
 5 gaṇhatīti“³ viravitvā tatth' eva visaññitaṃ pattā, ath' assā
 rājā hatthaṃ muñci. Sā saññaṃ paṭilabbhitvā „Kusarājā kira
 maṃ hatthe gaṇhi, iminā c' ahaṃ⁴ hatthisālāyaṃ hatthicca-
 kaṇena assasālāyaṃ ca assacchakaṇakena pahaṭā, ayaṃ c' eva
 maṃ⁵ hatthissa pacchāsane nisīditvā uppaṇḍesi, kim me evaṃ-
 10 virūpena⁶ dummukhena patinā, ahaṃ jīvantī aññaṃ patiṃ la-
 bhissāmīti“ cintetvā attanā saddhiṃ āgate amacce pakkosā-
 petvā „mama yānavāhanaṃ sajjaṃ karoṭha, ajj' eva gamissā-
 mīti“ ā. Te rañño ārocesuṃ. Rājā cintesi: „sace gantuṃ na
 labhissati hadayam assā⁷ phalissati, gacchatu, puna taṃ attano
 15 balena ānessāmīti“⁸. Ath' assā gamanaṃ anujāni. Sā pitu
 nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaraṃ pavisitvā
 alaṃkatapāsādaṃ abhirūhi. B-aṃ hi sā pubbepatthanāvasena
 na icchi, so pubbakammavasena⁹ eva⁹ virūpo ahoṣi. — A. kira
 Bārāṇasidvāragāme uparimavīthiyā ca heṭṭhimavīthiyā ca dve
 20 kulāni vasiṃsu, ekassa kulassa dve puttā ekass' ekā va dhītā
 ahoṣi, dvīsu puttesu B. kaniṭṭho, naṃ kumārikaṃ jeṭṭhassa
 ānesuṃ¹⁰, kaniṭṭho ādārāharane¹¹ bhātu santike yeva vasi.
 Ath' ekadivasam tasmim ghare atirasakapūve paciṃsu, B.
 araññaṃ gato hoti, tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasesa¹² bhājetvā
 25 khādiṃsu. Tasmim khaṇe paccekabuddho bhikkhāya ghara-
 dvāraṃ agami¹³, B-assa bhātujāyā¹⁴ „cūlapatino aññaṃ pūvaṃ
 paciṃsāmīti“ taṃ gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi taṃ
 khaṇaṃ űeva araññaṇato āgacchi¹⁵, atha naṃ sā ā.: „sāmi
 cittaṃ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno“ ti:

¹ Bā vicīnitu-. ² C^o Bā -rosi. ³ Bā gaṇhiti. ⁴ Bā vāhaṃ. ⁵ Bā ayameva ca mayhaṃ. ⁶ Bā evarūpena. ⁷ C^o assa. ⁸ Bā adda cintetvā. ⁹ C^o pubbe-.
¹⁰ Bā jeṭṭhakassa adāsi. ¹¹ so C^o; Bā dārakabhāvena. ¹² Bā -se. ¹³ Bā agamāsi. ¹⁴ C^o jāyatu. ¹⁵ C^o ag-.

So „tava koṭṭhāsaṃ khāditvā mama koṭṭhāsaṃ desi, aññaṃ
 kiṃ karissasāti“¹ kuddho gantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā
 mātu gharaṃ gantvā navavilīnaṃ campakapupphavaṇṇaṃ sap-
 piṃ āharitvā pattaṃ pūresi², taṃ obhāsaṃ muñci³. Sā taṃ
 disvā patthanaṃ ṭhapesi: „bhante⁴, nibbattanibbattaṭṭhāne me
 sarīraṃ obhāsajātaṃ⁵ hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṃ⁶,
 iminā ca me asappurisena saddhiṃ ekaṭṭhāne vāso mā ahoṣīti“.
 Iti sā imissā pubbapatthanāya vasena⁷ taṃ na icchi. B. pi
 taṃ pūvaṃ tasmiṃ patte⁸ osidāpetvā patthanaṃ⁹ ṭhapesi:
 „bhante imaṃ yojanasataṃ¹⁰ vasantim pi ānetvā mama pāda-
 paricārikaṃ kātuṃ samatto bhaveyyaṃ“ ti. Ta. yaṃ¹¹ so
 kuddho hutvā¹² pūvaṃ gaṇhi tassa pubbakammaṃ vasena
 virūpo ahoṣi¹³. — So Pabhāvatīyā gatāya sokappatto ahoṣi,
 nānākārehi paricaramānāpi naṃ sesitthiyo¹⁴ oloketum¹⁵ pi na
 sakkhimsu, Pabhāvatirahitaṃ assa sakalam pi nivesanaṃ tuc-
 chaṃ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṃ pattā bhavissa-
 tīti“ paccūsamaye mātu santikaṃ gantvā „amma, ahaṃ Pa-
 bhāvatim ānessāmi, tumhe r. anusāsathā“¹⁶ 'ti¹⁷ paṭṭhamaṃ g. ā.:

¹. Idan te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ

sakāyuraṃ sabbakāmūpapaṇṇaṃ

20

idan te rajjaṃ¹⁷ anusāsa amma,

gacchāṃ¹⁸ ahaṃ yattha piyā Pabhāvatīti. 1.

Ta. sayoggaṃ ti hatthiyoggādisahitaṃ, sakāyuraṃ ti sapañcarājakaku-
 dhabhaṇḍaṃ, anusāsa amma¹⁹ 'ti so kira purisassa r. datvā puna gaṇhanaṃ
 nāma me ayuttan ti pitu vā bhātu vā aniyyādetvā mātu niyyādetto evaṃ ā. 25

Sā tassa kathaṃ sutvā „tena hi tāta appamatto bha-
 veyyāsi, mātuḡāmo nāma asuddhāsāyo²⁰“ ti vatvā nānaggara-
 sabbojanassa²¹ suvaṇṇakaroṭṭim pūretvā „idaṃ antarāmagge

¹ Bā -ssāmiti. ² Bā -ritvā patte paccekabuddhassa pūresi. ³ Bā mucci. ⁴
 Bā adds iminā dānapalena. ⁵ Ck Bā -saṃjātaṃ. ⁶ Bā -yyuṃ, Ck -yya. ⁷ Bā
 adds na. ⁸ Bā sappipa-. ⁹ Ck -nañca. ¹⁰ Ck -te. ¹¹ Bā adds kārāṇaṃ. ¹²
 Bā gantvā. ¹³ Bā adds sā ca taṃ na icchitī. ¹⁴ Bā -cāriyamānā nisinna-
 sitthiyo. ¹⁵ Bā -kāpetum. ¹⁶ Bā adds vadanto. ¹⁷ Bā rathāṃ. ¹⁸ Bā aparī-
 suddhahadāyo. ¹⁹ Bā -rasaggassa bho-.

bhuñjeyyāsīti“ vatvā uyyojesi. So taṃ ādāya mātaraṃ vanditvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā „jīvanto puna passissā-mīti“ sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhithā bhatakarotiyaṃ saddhiṃ kahāpaṇasahassaṃ pasibbake katvā¹ Kokana-
 5 daṃ² vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā paṇṇāsajoyanāni gantvā bhattaṃ bhuñjitvā sesena divasabhāgena puna paṇṇāsajoyanāni gantvā ekāhen³ eva yojanasatikāṃ maggaṃ khepetvā sāyaṇha-samaye nahātvā⁴ Sāgalanagaraṃ pāvīsi. Tasmim paviṭṭha-
 10 matte yeva tassa tejena Pabhāvatī sayanapitṭhe saṇṭhātuṃ asakkonti otaritvā bhūmiyaṃ nipajji. B-am pi kilantindriyaṃ vīthiyaṃ gacchantaṃ aññatarā itthi⁵ disvā pakkosāpetvā nīdāpetvā pāde dhoṇāpetvā sayanaṃ dāpesi⁶, tasmim niddūpagate bhattaṃ sampādetvā pabodhetvā bhattaṃ lhojesi, so
 15 tuṭṭho tassā saddhiṃ karotiyaṃ kahāpaṇasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tatth⁷ eva ṭhapetvā „gantabbatṭhānaṃ⁸ no atthīti“ vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālaṃ gantvā „ajja me idha vasitūṃ detha, gandhabbaṃ vo“ karissāmīti“ vatvā hatthigopakehi anuññāto ekamante nipajjitvā⁹ paṭippassaddhadaratho utṭhāya
 20 vīṇaṃ muñcitvā „sakalanagaravāsino imaṃ saddaṃ suṇantū“¹⁰ ‘ti vīṇaṃ vādeto gāyi. Pabhāvatī bhūmiyaṃ nipannā taṃ saddaṃ sutvā¹¹ „ayaṃ na aññassa vīṇāya“¹² saddo, nissāsayāṃ Kusarājā mam¹³ atthāya āgato“ ti aññāsi. Maddarājāpi taṃ saddaṃ sutvā „atvīya madhuraṃ vādeti, sve etaṃ pakko-
 25 sāpetvā mama gandhabbaṃ kāressāmīti“ cintesi. B. „na sakkā idha vasamānena Pabhāvatim datṭhuṃ, atṭhānaṃ etaṃ“ ti pāto va nikkhamitvā sāyaṃ¹⁴ bhuttagehe yeva pātārāsaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivaseṇ¹⁵ evaṃ gharaṃ mattikāya

¹ Ck passe-. ² hadayamassaphalissati - - - - katvā wanting in C. ³ Bā nudañca. ⁴ Bā patvā. ⁵ Ck itthi, C Bā itthim. ⁶ Bā adds so kilantatāya nipajjitvā niddaṃ okkamī athassā. ⁷ Bā gandhabba-. ⁸ Bā te gītā. ⁹ Bā adds sokaṃ niddāyitvā. ¹⁰ Bā adds va cintesi. ¹¹ Bā vīṇā. ¹² Bā sayāṃ.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“ 'ti vatvā „āma karohīti“
 vutte ekaṃ mattikāpiṇḍam cakke ṭhapetvā cakkam āvijjhi¹,
 sakim āviddham² eva yāva majjhantikā tikkam āgami³ yeva.
 So nānāvannaṇi khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabhā-
 vatiyā atthāya bhājanam karonto nānārūpāni samuṭṭhapesi. 5
 B-ttānam hi adhippāyā ijjhanti⁴. „Tāni pana rūpāni Pabhā-
 vatī yeva passatū“ 'ti⁵ adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhā-
 petvā pacitvā geham pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni ga-
 hetvā rājakulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imani katānīti“
 pucchi. „Mayā devā“ ti. „Aham tayā akatāni jānāmi, ka- 10
 thehi kena katānīti“. „Antevāsina me devā“ 'ti. „Na te
 antevāsī, ācariyo te so, tassa santike sippam sikkha, ito paṭ-
 ṭhāya ca mama dhītānam bhājanāni karotu, imam c' assa
 sahasam dehīti“ sahasam dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni
 mama dhītānam dehīti“ ā. So tāni tāsam santikam haritvā⁶ 15
 „imāni kīlanatthāya khuddakabhājanānīti“ ā. Tā sabbā āga-
 mimsu. Kumbhakāro M-ena Pabhāvatiyā atthāya katabhājanam
 eva tassā adāsi. Sā bhājanam gahetvā tattha attano ca
 ca khujjāya ca rūpam passitvā „imam na aññena kataṃ,
 Kusarājen' eva katan“ ti nātvā kujjhivā „iminā mayham 20
 attho n' atthi, icchantānam dehīti“ ā. Ath' assa bhaginiyo
 kuddabhāvam⁷ nātvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idam
 tena kataṃ, kumbhakārena kataṃ, gaṇṇāhi nan“ ti avaha-
 simsu. Sā tena katabhāvam tassa ca āgatabhāvam tāsam na
 kathesi. Kumbhakāro sahasam B-assa datvā „tāta rājā te 25
 tuṭṭho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānam bhājanāni kareyyāsi,
 tātāham tāsam harissāmīti“ ā. So „idhāpi vasantena na sakkā
 Pabhāvatim datṭhun“ ti tam sahasam tass' eva datvā rāju-
 paṭṭhākassa naḷakārassa santikam gantvā tass' antevāsiko
 hutvā Pabhāvatiyā⁸ tālavaṇṇam katvā tatth' eva setacchattam 30

¹ Cks av-. ² Bđ āvijjhi yeva. ³ so Cks; Bđ ābhami. ⁴ Bđ -yo nāma samijjhati.

⁵ Bđ -titi. ⁶ Bđ netvā. ⁷ Cks kujjha- for kujjhana-? ⁸ Bđ adds atthāya

āpānabhūmiṃ ca vatthaṃ¹ gahetvā t̥hitaṃ Pabbhāvatiṃ cā 'ti
 nānārūpāni dasseti². Naḷakāro taṃ ca aññaṃ ca tena kata-
 bhaṇḍaṃ ādāya rājakulaṃ agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni
 katānīti“ pucchitvā purimanayen' eva sahaṣṣaṃ datvā „imāni³,
 5 naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānaṃ dehīti“ ā. So pi B-ena
 Pabbhāvatiyā atthāya katatālavanṭaṃ tassā yeva⁴ adāsi, tatrāpi
 rūpāni añño jano na passati, Pabbhāvati pana disvā rañña
 katabhāvaṃ nātvā „gaṇhitukāmā gaṇhantū“ 'ti kuddhā bhūmi-
 yaṃ khipi. Atha naṃ sesā hasimsu. Naḷakāro sahaṣṣaṃ
 10 āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayhaṃ avasanaṭṭhānaṃ“
 ti sahaṣṣaṃ tass' eva datvā rājamālākārassa santikaṃ gantvā
 antevāsikabhāvaṃ upagantvā nānāvidhaṃ mālāvikatiṃ bandhitvā
 Pabbhāvatiyā atthāya nānārūpacitraṃ ekaṃ cumbaṭakaṃ akāsi.
 Mālākāro taṃ sabbaṃ ādāya rājakulaṃ agamāsi. Rājā disvā
 15 „ken' imāni ganthitānīti“ pucchi. „Mayā devā“ 'ti. „Ahaṃ
 tayāganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānīti“. „Antevā-
 sinā me devā“ 'ti. „Na so antevāsī, ācariyo te so, tassa
 santike sippaṃ sikkha, ito paṭṭhāya mama dhītānaṃ pupphāni
 ganthatu, imaṃ c' assa sahaṣṣaṃ dehīti“ sahaṣṣaṃ datvā
 20 „imāni pupphāni mama dhītānaṃ dehīti“ ā. B-ena Pabbhā-
 vatiyā atthāya kataṃ mālācumbaṭakaṃ tassā yeva adāsi. Sā
 tatth' eva attano ca rañño ca rūpehi saddhiṃ nānārūpāni
 disvā tena katabhāvaṃ nātvā kujjhivā bhūmiyaṃ khipi.
 Sesā bhaginiyo taṃ tath' eva avahasimsu⁵. Mālākāro pi sa-
 25 haṣṣaṃ haritvā⁶ B-assa datvā taṃ pavattiṃ ārocesi. So
 „idam pi mayhaṃ avasanaṭṭhānaṃ“ ti sahaṣṣaṃ tass' eva
 datvā rañño sūdassa santikaṃ gantvā antevāsibhāvaṃ⁷ upa-
 gacchi. Ath' ekadivasaṃ sūdo rañño bhojanavikatiṃ haranto
 attano atthāya pacitum B-assa aṭṭhimamsaṃ adāsi. So taṃ
 30 tathā sampādesi yathāssa⁸ gandho sakalanagaraṃ avatthari.

¹ B^d vatthum. ² B^d -si. ³ C^{ks} iminā. ⁴ C^{ks} eva. ⁵ C^{ks} apa-, B^d avasa-
 himsu. ⁶ B^d āha-. ⁷ B^d -sika-. ⁸ B^d athassu.

Rājā naṃ ghāyitvā „kiṃ no¹ mahānase aññam pi maṃsaṃ pacasīti“² pucchi. „N³ atthi deva, api⁴ kho pana me antevāsi-kassa aṭṭhimaṃsaṃ pacanattāya dinnam, tass⁵ eso⁶ gandho bhavissatīti“⁷. Rājā taṃ⁸ āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge ṭhapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisahassāni khobhetvā⁹ phari. 5
Rājā rasatanhāya bajjhivā¹⁰ saḥassaṃ datvā „ito paṭṭhāya tava antevāsinā mamaṃ ca¹¹ dhītānaṃ ca me bhattaṃ pacāpetvā tvaṃ mayhaṃ āhara, so mama dhītānaṃ haratū“¹² 'ti ā. Sūdo gantvā tassārocesi. So taṃ sutvā „idāni me manoratho mat-thahaṃ patto, idān¹³ āhaṃ Pabbhāvatiṃ datṭhuṃ labhissāmīti“¹⁴ 10
tuṭṭho taṃ saḥassaṃ tass¹⁵ eva datvā punadivase bhattaṃ saṃ-pādetvā rañño bhattabhājanāni pesetvā rājadhītānaṃ ca bhatta-kācaṃ¹⁶ sayam gahetvā Pabbhāvatiyā vasanapāsādaṃ abhirūhi. Sā taṃ kācaṃ ādāya pāsādaṃ abhirūhantaṃ disvā cintesi:
„ayaṃ attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattabbaṃ¹⁷ 15
karoti¹⁸, sace paṇāhaṃ¹⁹ tuṇhi bhavissāmi 'idāni maṃ esā rocetīti' saññi hutvā katthaci agantvā²⁰ maṃ olokento idh²¹
eva vasissati, idān²² eva naṃ akkositvā paribhāsivā muhuttam pi idha vasitum adatvā palāpessāmīti“²³ sā dvāraṃ addhavi-vaṭaṃ katvā ekaṃ hatthaṃ kavāṭe laggetvā ekena aggalaṃ²⁴ 20
uppiḷetvā dutiyaṃ g. ā.:

2. Anujjubhūtena haraṃ mahantaṃ

divā ca ratto ca nisīthakāle

paṭigaccha tvaṃ khippaṃ²⁵ Kusāvatiṃ Kusa²⁶

na icchāmi²⁷ dubbaṇṇaṃ ahaṃ vasantaṃ ti. 2. 25

T. a.: mahārāja tvaṃ bhattakāro hutvā ujukena cittena yo pi te sīsaṃ bhindeyya tassa p²⁸ etaṃ kammaṃ na karosi, anujjukena²⁹ paṇa cittena³⁰ maṃ³¹ attāya evaṃ³² taṃ mahantaṃ kācaṃ haranta³³ divā ca ratto ca nisīthakāle

¹ C^k ko, B^d te. ² C^k -tīti. ³ B^d adds ca. ⁴ B^d tassevaso. ⁵ B^d omit taṃ.

⁶ B^d khobhantaṃ ⁷ C^k bandhitvā. ⁸ B^d mama. ⁹ B^d māha-. ¹⁰ C^k -kāvaṃ, B^d -kājaṃ.

¹¹ B^d dāsakammaṃ karoti akattabbaṃ kammameva karoti. ¹² B^d adds katipāhaṃ. ¹³ C^k B^d āg-. ¹⁴ read: khippaṃ tvaṃ? ¹⁵ B^d kuse,

C^k -saṃ, C^k -saṃ. ¹⁶ C^k -ma; read n'. ¹⁷ C^k -ke, B^d anujjubhūtena. ¹⁸ C^k citte. ¹⁹ C^k evaṃkaṇṇaṃ, B^d etaṃ. ²⁰ B^d āha-.

mahantaṃ dukkhaṃ anubhavissasi, kiṃ tena anujjubhūta¹, tvaṃ attano na-
garam Kusāvatim eva paṭigaccha, aññaṃ attanā sadisiṃ² atirasapūvasaṇṭhāna-
mukhiṃ yakkhiṇiṃ aggamaheṣiṃ katvā r. kārehi, na icchāmi dubbaṇṇam
ahaṃ vasantaṃ ti ahaṃ pana taṃ dubbannaṃ dussaṇṭhitaṃ idha vasantaṃ na
5 icchāmi.

So „Pabhāvatiyā me santikā kathā laddhā“ ti tuṭṭhacitto
tisso gāthā abhāsi:

3. Nāhaṃ gamissāmi ito Kusāvatim,
Pabhāvatī³ vaṇṇapalobhito tava
10 ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna raṭṭhaṃ tava dassane rato. 3.
1. Pabhāvatī⁴ vaṇṇapalobhito tava
sammūlharūpo vicarāmi mediniṃ,
disaṃ jānāmi kuto 'mhi āgato,
15 tay' amhi matto migamandalocane. 4.
5. Suvannacīravasane jātārūpasumekkhale
sussoṇi tava kāmāhi⁵ nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta ramāmīti abhiraṃmāmi na ukkaṇṭhāmi, sammūlharūpo ti kilesa-
sammūlho hutvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā vā matto 'mhi
20 suvaṇṇacīravasane ti suvaṇṇakhacitavattavasane, rajjenamatthiko ti
rajjena atthiko.

Evaṃ vutte sā cintesi: „ahaṃ etaṃ 'vipparisāri bhavissu-
tīti' paribhāsāmi, ayaṃ pana rañjitvā va kathesi, sace kho pana
maṃ 'ahaṃ Kusarājā' ti vatvā hatthe gaṇheyya ko naṃ vāreyya
35 koci⁶ no imaṃ kathaṃ suṇeyyā“ 'ti dvāraṃ thaketvā sucim
datvā⁷ anto⁸ atṭhāsi. So pi bhattakācam āharitvā rājadhitaro
bhojesi. Pabhāvatī „gaccha Kusarājena pakkabhattaṃ āharā“
'ti khujjāṃ pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā“ 'ti ā. „Nāhaṃ tena
pakkabhattaṃ bhuñjāmi, tvaṃ bhuñjitvā attano laddhanivāpaṃ
90 gaṇetvā bhattaṃ pacitvā āhara, Kusarañño pana āgatabhāvaṃ
mā kassaci ārocesīti“ ā. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhā-
saṃ āharitvā sayāṃ bhuñjati, attano koṭṭhāsaṃ tassā upaneti⁹.

¹ Ck anubhutena, Cs anububbhūtena. ² Ck -saṃ. ³ Ck -tiṃ, Bđ -ti. ⁴ Ck -ti,
Bđ -ti? ⁵ Bđ kāmāna. ⁶ Ck kovi. ⁷ Cs danto. ⁸ Bđ adda gabbhe. ⁹ Bđ -si.

Kusarājāpi tato paṭṭhāya taṃ passitum alabhanto cintesi: „atthi nu kho Pabhāvatīyā mayi sineho udāhu n' atthīti, vīmaṃsissāmi naṃ“ ti so rājadhītarō bhojetvā bhattakācaṃ ādāya nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādatalaṃ pādehi paharitvā bhājanāni ghaṭṭetvā¹ nitthanitvā² visaññi hutvā avakujjo pati. 5 Sā tassa nitthanitasaddena³ dvāraṃ vivaritvā taṃ bhattakācena otthaṭaṃ disvā cintesi: „ayaṃ rājā sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nissāya rattindivaṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumālātāya bhattakācena avatthaṭo pati⁴, jīvati nu kho“ ti sā gabbhato nikkhamitvā tassa nāsāvātaṃ upadhāretum gīvaṃ pasā- 10 retvā mukhaṃ olokesi. So mukhapūraṃ⁵ khelaṃ gahetvā⁶ tassā sarīre pātesi. Sā taṃ paribhāsītva gabbhaṃ pavisitvā dvāraṃ addhavivaṭaṃ katvā ṭhitā:

6. Abbhu hi tassa bho hoti yo anicchantam icchati,
akāmaṃ rāja kāmehi akanto kantam⁷ icchasīti g. ā. 6. 15

Tattha abbhu ti abhūti avaḍḍhīti⁸ attho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno pi vipphaṭṭisāraṃ anuppādetvā va anantaraṃ g. ā.:

7. Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā yo naro labhate piyaṃ
lābham ettha pasāmsāma alābho tattha pāpako ti. 7. 20

Sāpi tasmiṃ evaṃ kathente pi anosakkitvā thaddhava-
canaṃ⁹ vatvā palāpetukāmā itaraṃ g. ā.:

8. Pāsāṇasāraṃ khaṇasi kaṇikārassa dārunā
vātaṃ jālena bādhesi¹⁰ yo anicchantam icchasīti¹¹. 8.

Ta. kaṇikārassa dārunā ti kaṇikārakaṭṭhena, bādhesīti¹² bandhasi. 25

Taṃ sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

9. Pāsāṇo nūna te hadaye ohito mudulakkhaṇe,
yo te sātāṃ na vindāmi tiro janapadaṃ¹³ gato. 9.

¹ Bā vatṭe-. ² Bā nitthu-. ³ Bā nikkhunitassa sa-. ⁴ Bā seti ⁵ Ck Bā mukhaṃ-. ⁶ Bā adds khunanti corr. to nithunanti ⁷ Bā akantaṃ kantum. ⁸ Ck avaḍḍhati, C^s adḍhīti, Bā abbhutiti avuḍḍhiti. ⁹ Ck thaddhatarāṃ na, C^s thaṇḍatarāṃ naṃ. ¹⁰ Cks bhādheti, Bā pādhesi ¹¹ Cks -tīti. ¹² C^s bhā-, Bā phā-. ¹³ Bā -dā.

10. Yadā mañ bhūkuṭim katvā rājaṇṇi udikkhasi
ālāriko tadā homi rañño Maddassa thūpure. 10.

11. Yadā umhayamānā¹ mañ rājaṇṇi udikkhasi
nālāriko tadā homi rājā homi tadā Kuso ti. 11.

5 Ta. mudulakkhaṇe ti mudunā itthilakkhaṇena samannāgate, yo ti yo
aḥam tiro raṭṭham² āgato tava santike vasanto paṭisanthāramattam pi sātam³ na
labhāmi so⁴ evaṃ maññāmi; mayi sinehuppattinivāraṇāya⁵ nūna tava hadaye
pāsāṇo ṭhapito, bhūkuṭim katvā ti kodhena valivissamā⁶ nalātam katvā,
ālāriko ti bhattakārako, tasmim khaṇe aḥam Muddarañño antepure bhattakāra-
10 dāso viya homi vadati, umhayamānā⁷ ti paṭṭhākāram dassetvā hasamānā,
rājā homi tasmim khaṇe aḥam Kusāvatīnagare r. karento rājā viya homi,
kasmāsi evaṃ pharusā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṃ kari bhaddhe ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya alliyitvā
katheti⁸, musāvādaṃ katvā upāyena taṃ ito palāpessāmīti“ g. ā.:

15 12. Sace hi vacanaṃ saccaṃ nemittānaṃ bhavissati
n' eva me tvaṃ pati assa kāmaṃ chindantu sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayhaṃ pati bhavissati na bhavissatīti⁹
bahunimittapāṭhakā pucchitā te kāmaṃ kira mañ saddadhā chindantu n' eva
me tvaṃ pati bhavissasīti vadimsū 'ti.

20 Taṃ sutvā rājā taṃ paṭibāhanto „bhaddhe mayāpi attano
raṭṭhe nemittikā¹⁰ pucchitā te 'aṇṇatra sīhassara-Kusarājato
tava pati nāma n' atthīti' vyākariṃsu, aḥam pi attano nāṇa-
mimittena evaṃ evaṃ¹¹ kathemīti“ vatvā anantaraṃ g. ā.:

13. Sace hi vacanaṃ saccaṃ aṇṇesaṃ yadi vā mamaṃ¹²
25 na c' eva te¹³ pati atthi aṇṇo sīhassarā Kusā ti. 13.

T. a.: yadi hi¹⁴ aṇṇesaṃ nemittānaṃ vacanaṃ yadi vā mama vacanaṃ
saccaṃ tava aṇṇo pati nāma n' atthīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā imaṃ lajjāpetum, pa-
lāyatu vā mā vā kim me iminā“ 'ti dvāraṃ pidhāya attānaṃ
30 na dassesi. So pi kācaṃ gahetvā otari. Tato paṭṭhāya taṃ
daṭṭhum na labhi¹⁵, bhattakārakakammaṃ karonto ativiya kila-

¹ Ck -nañ. ² Bđ raṭṭhā. ³ Bđ kātum. ⁴ Cks yo. ⁵ Bđ -nā. ⁶ Cks valici-.
⁷ Cks -nan. ⁸ Bđ -si. ⁹ Cks -ati. ¹⁰ Bđ -akā. ¹¹ Bđ eva. ¹² Bđ mama. ¹³
Cks nevamete, Bđ na cevatte. ¹⁴ Ck omits hi. ¹⁵ Bđ labhati.

mati, bhuttapātarāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kácena
 udakam āharati, sayanto ammanapitṭhiyam sayati, pāto vutṭhāya
 yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgam nissāya atidukkham
 anubhoti. So ekadivasam bhattagehadvārena gacchantim¹
 khujjam disvā pakkosi. Sā Pabhāvatiyā bhayena tassa san- 5
 tikam gantum na visahantī² turitā³ viya gacchati. Atha nam
 javenā⁴ upagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā ṭhitā „ko
 eso“ ti vatvā „tumhākam saddam na suṇāmiti“ ā. Atha nam
 „khujje tvam pi sāmini⁵ pi te⁶ ativiya thaddhā, ettakam kalam
 tumhākam santike vasantā ārogyasāsanamattam⁷ pi na labhāma⁸, 10
 deyyadhammam pana kim dassatha⁹, tiṭṭhatu tāv¹⁰ etam api
 me Pabhāvatim mudum katvā dassetum sakkhissasīti“ ā. Sā
 „sādhū“ ti sampaṭicchī. Atha nam „sace me tam dassetum
 sakkhissasi khujjabhāvam te ujukam katvā gīveyyakam dassā-
 mīti“ palobhanto pañca gāthā ā.:

15

14. Nekkham gīvan te kāressam patvā khujje Kusāvatim
 sace mam nāganāsūru olokeyya Pabhāvatī. 14.
15. Nekkham gīvan te kāressam -pe- ālapeyya Pabhāvatī. 15.
16. Nekkham gīvan te kāressam -pe- umhāpeyya¹⁰ Pabhāvatī. 16.
17. Nekkham gīvan te kāressam -pe- pamhāpeyya Pabhāvatī. 17. 20
18. Nekkham gīvan te kāressam patvā khujje Kusāvatim
 sace mam nāganāsūru pañhi¹¹ upasamphase ti. 18.

Ta. nekkham gīvante ti tava gīvam sabbasuvannamayam¹² eva kāressā-
 mīti attho, nekkham gīvan te karissāmīti¹³ pi pātho, tava gīvāya nekkhassa
 piḷandhanam bandhessāmīti¹⁴ a., olokeyyā¹⁵ ti sace tava vacanena mam Pabhā- 25
 vatī olokeyya sace mam tāya¹⁶ olokāpetum sakkhissasīti a., ālapeyyā¹⁷ ti ādisu
 pi eso va nayo, ettha pana umhāpeyyā¹⁸ ti hasitavasena¹⁹ parihāseyya¹⁸,
 pamhāpeyyā¹⁹ ti mahāhasitavasena parihāseyya¹⁹.

¹ Ck -tam. ² Bā visahati. ³ Bā turitaturitā. ⁴ Bā vegena. ⁵ Bā -ni, Ck
 sāmīti. ⁶ Bā adds ubho pi. ⁷ Cks -yam sā-. ⁸ so all three MSS. for -mā
 ti? ⁹ so all three MSS. for -thā ti vutte? ¹⁰ Bā ummā-. ¹¹ Bā pañinā.
¹² Bā sabbam-. ¹³ Cks kāressāmīti. ¹⁴ Bā piḷaddhissāmīti. ¹⁵ Bā tasse.
¹⁶ Bā ummā- corr. to umhā-. ¹⁷ Bā mandaha-. ¹⁸ Cks -ha-. ¹⁹ Cs
 -bhā-.

Sā tassa vacanam sutvā „gacchatha tumhe deva, kati-
 pāhena' tam tumhākaṃ vase karissāmi, passatha me parakka-
 man“ ti vatvā tam karaṇīyaṃ tīretvā Pabhāvatīyā santi-
 kaṃ gantvā tassā vasanagabbhaṃ sodhentī viya paharaṇa-
 5 yoggaṃ leddukhaṇḍaṃ pi asesetvā antamaso pādukāpi nīharitvā
 sakalaṃ' gabbhaṃ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṃ antaraṃ
 katvā uccāsanaṃ³ paññāpetvā Pabhāvatīyā ekaṃ nīcāpīṭha-
 kaṃ attharitvā „ehi amma, sīse te ūkā vicinissāmiti“ tam
 tattha nisīdāpetvā attano ūruantare tassā sīsaṃ ṭhapetvā tho-
 10 kaṃ kaṇḍuyitvā „aho imissā sīse ūkā bahū“ ti sakasīsato ūkā
 gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sīse ūkā“ ti piya-
 kathaṃ kathetvā M-assa guṇakathaṃ kathenti

19. Na hi nūnāyaṃ rājaṇi¹ Kuse sātamaṃ pi vindati

ālārike bhate⁴ pose vetanena⁵ anattihike⁶ ti g. ā. 19.

15 T. a.: ekamīsenāyaṃ⁷ rājaṇi¹ pubbe Kusāvatinagare Kusanarindassa
 santike mālāgandhavilepanavathālamkārasena⁸ appamattakam pi sātamaṃ na
 vindati na labhati⁹, tambūlamattam pi¹⁰ etissā¹¹ dinnapubbaṃ na bhavissati,
 kiṃkāraṇā: itthiyo nāma ekaṃ divasaṃ pi amkaṃ¹² avattharitvā nīpannasāmi-
 kamhi¹³ badayaṃ bhinditum na sakkonti, ayaṃ pana ālārike bhate¹⁴ pose ālāri-
 20 kattaṃ ca bhatakattaṃ¹⁵ ca upagata etasmiṃ¹⁶ purise mūlena anattihike¹⁷ ke-
 valaṃ imāṃ¹⁸ yeva nissāya r. pahāya āgantvā evaṃ dukkhaṃ anubhavante
 paṭisanthāramattam pi na karoti¹⁹, sace pi te²⁰ amma tasmiṃ sineho n' atthi
 sakala-Jambudīpe aggarajā mama nissāya kilamati²¹ tassa kiñcid eva dātum
 arahasīti.

25 Sā khujjāya kujjhi²². Atha naṃ khujjā gīvāya gahetvā
 anto gabbhe khipitvā²³ bahi hutvā dvāraṃ pidhāya āviñjana-
 rajjumhi²⁴ olambanti, atthāsi. Pabhāvatī naṃ gahetum asakkonti
 dvāramūle ṭhatvā akkosanti itaraṃ g. ā.:

¹ Bđ -haccayena. ² Bđ -a. ³ Cks uccāsayanam. ⁴ Cks gate. ⁵ Ck vetanena,
 Bđ vetanena. ⁶ Ck atthike, Bđ anattihiko. ⁷ Ck ekāye-, Ck ekāse-. ⁸ Bđ -ra-
 divasena. ⁹ Cks omit nal-. ¹⁰ Bđ adds tena. ¹¹ Bđ etassā. ¹² so Cks; Bđ
 agāre. ¹³ Cks -kamhi, Bđ -kampi. ¹⁴ Cks gato. ¹⁵ Bđ bhattaṃ. ¹⁶ Cks
 ekasmiṃ. ¹⁷ Ck -ko. ¹⁸ Bđ tam. ¹⁹ Bđ karosi. ²⁰ Bđ omits te. ²¹ Cks
 -ati. ²² Ck -itvā, Ck kujjitvā. ²³ Bđ adds sayam. ²⁴ Ck āvijana-, Bđ āvic-
 chana-.

20. Na hi nūnāyaṃ sā¹ khujjā labhati jivhāya chedanam
sunisitena satthena evaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti. 20.

Ta. sunisitenā 'ti suṭṭhu nisitena tikhiṇena satthena, evaṃ dubbhā-
sitan ti evaṃ asotabbayuttakaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti.

Atha khujjā āviñjanarajjum² gahetvā ṭhitā va „nippuññe“³ 5
dubbinīte tava rūpaṃ kassa⁴ kim karissati, kim⁵ mayaṃ tava
rūpaṃ khāditvā yāpessāmā⁶ “ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa
guṇaṃ pakāsentī khujjāgajjitaṃ nāma gajji:

21. Mā naṃ rūpena pāmesi⁶ ārokena Pabhāvatī,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyaṃ. 21. 10
22. Mā naṃ rūpena pāmesi⁶ ārokena Pabhāvatī,
mahaddhano ti katvāna —pe— 22.
23. Mā — — — mahabbalo ti katvāna —pe— 23.
24. Mā — — — mahārattḥo ti katvāna —pe— 24.
25. Mā — — — mahārājā ti katvāna —pe— 25. 15
26. Mā — — — sīhassaro ti katvāna —pe— 26.
27. Mā — — — vaggussaro ti katvāna —pe— 27.
28. Mā — — — bindussaro ti katvāna —pe— 28.
29. Mā — — — mañjussaro ti katvāna —pe— 29.
30. Mā — — — madhussaro ti katvāna —pe— 30. 20
31. Mā — — — satasippo ti katvāna —pe— 31.
32. Mā — — — khattiyo⁷ ti pi⁸ katvāna —pe— 32.
33. Mā naṃ rūpena pāmesi ārokena Pabhāvatī,
Kusarājā ti katvāna⁹ karassu rucire piyaṃ ti. 33.

Ta. mā naṃ rūpena pāmesi ārokena Pabhāvatīti are Pabhāvatī 25
mā tvaṃ etaṃ Kusanarindaṃ attano rūpena ārohaparināhena¹⁰ pamiṇi¹¹,
māssu¹² evaṃ pamāṇaṃ gaṇhi, mahāyaso ti mahānubhāvo so ti evaṃ hadaye
katvā rucire piyadassane karassu tassa¹³ piyaṃ, ānubhāvo yeva hi 'ssa¹⁴ rūpaṃ
ti vadati, esa nayo sabbattha, api ca¹⁵ mahādhano ti mahābhogo, mahāb-

¹ Cks omit sā. ² Bā āvicchana-. ³ Bā nippaṇṇe. ⁴ Bā omit kassa. ⁵ Bā
omits kim. ⁶ Bā pāmesi. ⁷ Ck -yāyo. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Ck vatvāna. ¹⁰ Ck
-parināha mahā thāmo mahārahena, Bā āropena parināhena. ¹¹ Cks pameṇi.
¹² Bā passa. ¹³ Cks -ssa. ¹⁴ Bā yenamahisā. ¹⁵ Bā adds mahāyaso ti mahā-
parivāro.

balo ti mahāthāmo¹, mahāraṭṭho ti vipularaṭṭho,² mahārājā ti sakala-Jambudīpe aggarājā, sīhassaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggussaro ti līlayuttasaro³, bindussaro ti sampiṇḍitaḥanassaro, mañjussaro ti sundarassaro, madhussaro ti madhu viya⁴ yuttassaro⁵, sataśippo ti paresaṃ
 5 santike asikkhitvā attano balen' eva nipphannekaśatasippo, khattiyo ti Okkākapaveṇiyaṃ⁶ jātasambhinnakhattiyo, Kusarājā ti Sakkadattiyakusatiṇa-samānanāmo rājā, evarūpo hi añño rājā nāma n' atthīti jānitvā etassa piyaṃ karohīti, ettikāhi gāthāhi tassa guṇaṃ kathesi.

Sā tassā vacanaṃ sutvā „khuḷḷe ativiya gajjasi, hatthena
 10 pāpuṇanti⁷ sassāṃikabhāvaṃ te⁸ jānāpessāṃīti⁹“ khuḷḷaṃ tajesi. Sāpi naṃ „ahaṃ taṃ rakkhamānā pituno te Kusarājassa āgatabhāvaṃ nārocemi¹⁰, hotu ajja rañño āroccassāṃīti“ mahan-tena saddena taṃ bhāyāpesi. Sā „kocid eva na suṇeyyā“ 'ti khuḷḷaṃ saññāpesi. B. pi naṃ passitum alabhanto sattamāse
 15 dubbhojanena dukkhaśeyyāya kilamanto cintesi: „ko me etāya attho, sattamāse pi vasanto etaṃ passitum pi na labhāmi, ativiya kakkhaḷā sāhasikā¹¹, gantvā mātāpitāro passissāṃīti¹²“. Tasmiṃ khaṇe Sakko āvajjanto tassa ukkaṇṭhitabhāvaṃ nātvā „rājā sattamāse Pabhāvatīṃ daṭṭhum pi na labhati, labhana-
 20 kāraṇaṃ assa karissāṃīti“ Maddarañño dūte katvā sattannaṃ rājūnaṃ dūte¹³ pāhento¹⁴ „Pabhāvatī Kusarājānaṃ¹⁵ chaḍḍetvā āgatā, āgacchantu Pabhāvatīṃ¹⁶ gaṇhantū“ 'ti ekekassa visum visum sāsanaṃ pahīṇi. Te mahāparivārena gantvā nagaraṃ pattā aññamaññassa āgatakāraṇaṃ na jānanti¹⁷, te „tvam
 25 kasmā āgato“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ nātvā kujjhitvā „ekaṃ¹⁸“ kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passath' assa anācāraṃ, uppaṇḍeti no, gaṇhatha naṃ“ ti „sabbesaṃ¹⁹ pi amhākaṃ Pabhāvatīṃ vā detu yuddhaṃ vā“ ti sāsanaṃ pahīṇitvā na-garaṃ parivārayiṃsu. Maddarājā sāsanaṃ sutvā bhīttasito
 30 amacce āmantetvā „kiṃ karomā“ 'ti pucchi. Atha naṃ amaccā

¹ Bā omits mahabbalo - - -. ² Bā -ssaro corr. to -saro. ³ Ck mādhuriya. ⁴ madhu - - - wanting in C. ⁵ Cks -me-. ⁶ so C; Ck -nanti, Bā hatthe mā ve gupanti. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā jānissāṃīti. ⁹ Ck nārocemi, Bā nāroccesi. ¹⁰ Bā omits na. ¹¹ Bā adds ti. ¹² Bā -aṃ. ¹³ Ck -tā, C -te. ¹⁴ Ck -jā, C -jā corr. to -jaṃ. ¹⁵ Bā omits pa-. ¹⁶ Cks -tā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Cks sabbe.

„deva satta p' ime¹ Pabhāvatim nissāya āgatā, 'sace na dasasi pākāram bhinditvā nagaram pavisitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā r. gaṇhissāmā' 'ti vadanti, pākāre abhinne yeva tesam Pabhāvatim pesemā²“ 'ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammitā³,
purā maddanti pākāram ānent' etaṃ Pabhāvatim ti 34.
g. āhaṃsu.

Ta. upatthaddhā ti atitthaddhā dappitā⁴, ānentetan ti ānentu etaṃ Pabhāvatim ti āsanāni pahipiṃsu, tasmā yāva⁵ ete nāgā pākāram na maddanti tāva nesam Pabhāvatim pesehi mahārājā 'ti 10

Rājā taṃ sutvā „sac' āham ekassa Pabhāvatim pesessāmi sesā yuddham karissanti, na sakkā ekassa dātum, sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ chaḍḍetvā⁶ āgamanassa phalaṃ labhatu', vadhitvā naṃ sattakhaṇḍāni katvā sattannaṃ pesessā-mīti“ vadanto anantaram g. ā.: 15

35. Satta khaṇḍe karitvāna aham etaṃ Pabhāvatim
khattiyānaṃ padassāmi ye maṃ hantum idhāgatā ti. 35.
Tassa sā kathā sakalanivesane pākāṭa ahoṣi, paricārikā gantvā „rājā kira taṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ rājūnaṃ pesessatīti“ Pabhāvatiyā ārocesuṃ. Sā maraṇabhaya- 20
bhītā āsanā vuṭṭhāya bhaginīhi parivutā mātu sirigabbhaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

36. Aputṭhahi⁷ rājaṇputtī sāmā koseyyavāsini
assupunṇehi nettehi dāsigaṇapurakkhatā ti. 36. 25

Ta. sāmā ti suvaṇṇavaṇṇā, koseyyavāsini ti suvaṇṇakhacitakoseyya-nivāsana.

Sā mātu santikaṃ gantvā mātaram vanditvā parideva-mānā ā.:

¹ Bā satta rājāno pi. ² Bā pesissāmā. ³ Bā -ikā. ⁴ Bā dappitā corr. to gab-bitā? ⁵ Bā adds yāva. ⁶ Bā adds āgatā. ⁷ so all three MSS for labhantu?
⁸ Bā adds khattiyānaṃ. ⁹ Bā āvutṭhahi corr. to av-.

37. Tan nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ
āḍasadantātharupaccavekkhitaṃ
subhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṅgaṇaṃ
chuddhaṃ vane ṭhassati khattiyehi. 37.
- 5 38. Te nūna me asite vellitagge
kese mudū candanasāralitte
samākule sīvathikāya majjhe
pādehi gijjhā parikaḍḍhayanti. 38.
39. Tā¹ nūna me² tambanakhā sulomā
10 bāhā mudū candanasāralittā
chinnā vane ujjhitā khattiyehi
gayha vako³ gacchati yena kāmāṃ 39.
40. Te nūna tālūpanibhe alambe
nisevite kāsikacandanena
15 thanesu me lambahitī⁴ sigālo
mātū va putto taruṇo tanūjo. 40.
41. Tan nūna soṇiṃ puthulaṃ sukoṭṭhitaṃ⁵
nisevitaṃ kañcanamekhalāhi⁶
chinnaṃ vane khattiyehi avatthaṃ
20 gayhā vako⁷ gacchati yena kāmāṃ 41.
42. Soṇā vakā sigālā ca ye c' aññe santi dāṭhino
ajarā nūna hessanti bhakkhayitvā Pabhāvatīṃ. 42.
43. Sace maṃsā⁸ harīyimsu⁹ khattiyā dūragāmino
atṭhīni amma yācitvā anupathe¹⁰ dahātha naṃ¹¹. 43.
- 25 44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār' ettha ropaya¹²,
yadā te pupphitā assu¹³ hemantānaṃ himaccaye
sareyyātha mama amma: evaṃvaṇṇā Pabhāvatīti. 44.

Ta. kakkūpanisevitaṃ ti sāsapakakkuloṇakakkumattikakakkutilakakku-
haliddikakkū mukhacunṇako¹⁴ ti imehi pañcahi kakkūhi upanisevitaṃ,

¹ Cks tā. ² Cks maṃ. ³ Bā vaṇiko. ⁴ so Cks for lambihitī, Bā lambissati?

⁵ Bā -kotitaṃ. ⁶ Bā -lehi. ⁷ Bā dhanko. ⁸ Cā Bā -āni. ⁹ Ck hari-, Bā harisu. ¹⁰ Cks -patthe. ¹¹ so Cks for nā = nāni? Bā maṃ. ¹² Bā -ye. ¹³ Bā āsum. ¹⁴ Bā -ke, Cks omit kakku after loṇa.

ādāsadantātharupaccavekkhitan ti dantamayatharumhi ādāse pacca-
vekkhitaṃ katvā¹ oloketvā maṇḍitaṃ, subhan ti subhamukhaṃ, viraġan ti
vigatarajaṃ nimmalāṃ, anaṅgaṇaṃ ti vaṅṣpilakādidosaṛahitaṃ², chuddhaṃ³
ti amma evarūpaṃ mama mukhaṃ addhā idānī khattiyehi chaḍḍitaṃ araṇṇe
vane thassaṭṭī paidevi, asite ti kālako, vellitaġge ti natagge, sīvathi- 5
kāyā 'ti susānamhi, parikaḍḍhayantīti⁴ evarūpe mama kese manussamaṃ-
sakhāḍakagijjhā pādehi paharitvā nūna parikaḍḍhissanti⁵, ġayhā vako⁶ ġac-
chati yenaġkāmaṃ ti amma mama evarūpaṃ bāhaṃ nūna vako⁶ ġahetvā luṇ-
citvā khādanto yenaġkāmaṃ ġacchati, tālūpanibhe ti suvaṇṇatālapalasadiṣe,
kāṣikacandanena 'ti sukhumaḍandanena sevite⁷ nisevite, thanesu me ti 10
amma mama susāne patitāya evarūpe thane diṣvā mukhena ḍasitvā tesu me
thanesu attano tanuġo mātu taruṇaputto viya nūna siġālo lambissati, soṇin
ti kaṭiputhulakaṃ⁸, sukoṭṭhitaṃ⁹ ti gohanukena paharitvā sukoṭṭhitaṃ¹⁰,
avattthan ti chaḍḍitaṃ, bhakkhayitvā ti amma ete ettakā nūna mama
maṃsaṃ khāditaṃ aġarāmarā bhavissanti¹¹, hariyimsū 'ti¹² amma saḍe 15
khattiyā mayi paṭibaddhaḍcittā mama maṃsāni hareyyuṃ atha tumhe aṭṭhīni
yācitraṃ anupathe¹³ dahātha nam¹⁴ jaṅghamaġġamahāmaġġānaṃ¹⁵ antare da-
heyyāthā 'ti vadati, khettānīti amma mama jhāpitaṭṭhāne mālavatthūni
kāretvā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya, himaccaye ti hima-
pātātikame phaggaṃmaṣe¹⁶, sareyyāthā 'ti tesāṃ pupphānaṃ caṅgo- 20
ṭakaṃ¹⁷ pūretvā urūsū ṭhapetvā mama dhītā Pabhāvatī evaṃvaṇṇā ti sarey-
yāthā 'ti.

Iti sā maraṇabhayatajjitā mātu santike vilapi. Madda-
rāġāpi pharasuṇ ca gaṇṭhikaṇ¹⁸ ca ġahetvā „coraġhāto¹⁹ idh'
eva āġacchatū“ 'ti āṇāpesi. Tassa āġamaṇaṃ sakalarāġagehe 25
pākaṭaṃ²⁰ ahoṣi. Ath' assa²¹ āġatabhāvaṃ sutvā Pabhāvatiyā
mātā²² utthāyāsaṇā sokasaṃappitā raṇṇo santikaṃ āġamaṣi.

Tam atthaṃ pakāṣento Satthā āha:

45. Tassā mātā udatthāsi²³ khattiyā devavaṇṇini

diṣvā asiṇ²⁴ ca sūṇaṇ²⁵ ca raṇṇo Maddassa thūpure ti. 45. 30

¹ Bā tattha. ² Bā kaṇḍapi- ³ Bā su-. ⁴ Bā -kaḍhissanti. ⁵ Bā ākaḍhi-

⁶ Bā dhaṅko. ⁷ Ck -taṇ, Bā -ta. ⁸ Ck kaṭipalakaṃ. ⁹ Bā -ṭi-. ¹⁰ Bā

suvaḍhi-. ¹¹ Bā -issanti. ¹² Ck hariyimsuci, Ck hariyimsuciti, Bā harisuti.

¹³ Ck -patthe. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā jaṅghamaġġe jaṅghamaġġa-. ¹⁶ Bā

paggaṇa-. ¹⁷ Bā suvaṇṇaḍāko-. ¹⁸ Ck -taṇ, Bā bhaṇḍikaṇ. ¹⁹ Bā -ġhāṭako.

²⁰ Ck -ṭo. ²¹ Bā sā tassa. ²² Ck -tu. ²³ Ck utthāsi. ²⁴ Ck ā-. ²⁵ Ck

sutaṇ, Bā suniṇ.

Ta. udaṭṭhāsīti¹ āsanā vutthāya rañño santikaṃ gantvā aṭṭhāsi, asiñcā² 'ti antepurambhī alamkatamahātale rañño parato nikkhittam pharasuṇ ca gaṇthikaṇ⁴ ca disvā vilapanti.

46. Iminā nūna asinā⁵ susaṇṇam tanumajjhimaṃ
5 dhitarāṃ Maddo hantvāna khattiyānaṃ padassatīti g. ā. 46.

Ta. asinā ti pharasuṇ sandhāyāha, so hi imasmiṃ ṭhāne asi nāma jāto, susaṇṇam tanumajjhiman ti suṭṭhu saṇṇātāṃ tanumajjhimaṃ.

Atha naṃ rājā saṇṇapento āha: „devi, kiṃ kathesi, tava dhītā sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ virūpo ti chaḍḍetvā gata-
10 magge padavalaṇṇe avinaṭṭhe yeva maccum⁶ nalāṭenādāya āgatā, idāni attano rūpan nissāya issāsaphalaṃ⁷ labhatu“ 'ti. Sā tassa vacanaṃ sutvā dhītu santikaṃ gantvā vilapantī ā.:

47. Na me akāsi vacanaṃ atthakāmāya puttaki⁸,
sājja⁹ lohitasanāchannā gañchisi¹⁰ Yamasādanaṃ¹¹. 47.
15 48. Evam āpajjati¹² poso pāpiyaṇ ca nigacchati (III ³²³/₂₄)
yo ve¹³ hitānaṃ vacanaṃ na karoti atthadassinaṃ. 48.
49. Sace tvam ajja vāresi kumāraṃ cārudassanaṃ
Kusena jātaṃ khattiyam suvaṇṇamaṇimekhalam
pūjitā nātisaṃghehi na gañchisi¹⁴ Yamakkhayaṃ. 49.
20 50. Yatth' assu bheri nadati kuñjaro ca¹⁵ nikuñjati¹⁶
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhatarāṃ tato. 50.
51. Asso ca sīmsati¹⁷ dvāre kumāro c' uparodati
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhatarāṃ tato. 51.
52. Mayūraakoñcābhirude kokilābhinikuñjite¹⁸ etc. 52.

- 25 Ta. puttakīti¹⁹ naṃ ālapati, i. v. h.: amma kiṃ idha karissasi²⁰ sāmi-
kassa santikaṃ gaccha mā rūpamadena gajjiti²¹ evaṃ yācantiyāpi me vacanaṃ
na²² akāsi sā²³ ajja lohitasanāchannā²⁴ gañchisi²⁵ Yamasādanaṃ²⁶ maccu-

¹ Ck utth-, Cs vutth-. ² Cks omit a-. ³ Cks sut-, Cs sun-, Bd su-. ⁴ Bd gaṇḍi-. ⁵ Ck mayinā, Cs masinā. ⁶ Ck -u, Cs macca. ⁷ Bd ādisaṃ-. ⁸ Bd puttike. ⁹ Bd svājja. ¹⁰ Cs gañjisi, Bd gacchasi. ¹¹ all three MSS. -sā-dhanaṃ. ¹² Bd ge. ¹³ Ck gacchisi, Cs gañjisi, Bd gacchasi. ¹⁴ Cks va. ¹⁵ Bd nikuj-. ¹⁶ so Ck; Cs sīmsati, Bd sisati; read hīmsati? ¹⁷ Bd -kujjite. ¹⁸ Bd -iketī. ¹⁹ Ck -ssāti, Cs -ssati. ²⁰ Bd majjiti. ²¹ Ck naṃ, Cs tam. ²² Cks omit sā. ²³ Cks -am. ²⁴ Cs gañjisi, Bd gacchasi. ²⁵ all three MSS. -dha-.

bhavanam¹ gamissasīti, pāpiyañcā 'ti ito pāpatarañ ca nigacchati, sace ca
 ajja vāresīti amma sace tvañ cīttavaśaṃ āgantvā Kusanarindaṃ paṭṭicala-
 dhaṃ attano rūpeṇa sadisaṃ cārudassanaṃ kumāraṃ ārādhayissa², Yamak-
 khayā ti evaṃ sante Yamanivesanaṃ na gaccheyyāsi, tato ti yamhi khatti-
 yakule ayaṃ vibhūti tamhā nūabherisaddena c' eva mattavāraṇakūṭicādena ca
 nīnāditā Kusāvātirājakulā kin nu kho sukhataraṃ diśvā idhāgatāsi ti a,
 hīṇasatīti³ hesati⁴, kumāro ti susikkhito so gandhabbakumāro⁵, uparo-
 datīti nānāturīyāni gahetvā⁶ upahāraṃ karoti, kokiḷābhīnikūñjite⁷ ti
 Kusrājakule sāyapātā⁸ pavattaṃ gītavaditūpahāraṃ paṭippharanti⁹ viya ko-
 kilāhi abhinikūjite¹⁰.

10

Iti sā ettikāhi gāthāhi¹¹ tāya saddhim sallapitvā „sace ajja
 Kusanarindo idha assa ime satta rājāno palāpetvā mama dhī-
 taraṃ dukkhā mocetvā ādāya gaccheyyā“ 'ti cintetvā

53. Kahan nu sattudamano¹² pararaṭṭhappamaddano

Kuso soḷārapaṇṇāno¹³, so¹⁴ no dukkhā pamocaye ti g. ā. 53. 15

Tattha soḷārapaṇṇāno¹⁵ ti ulārapaṇṇo.

Tato Pabhāvatī „mama mātu Kusassa vaṇṇaṃ bhaṇantiyā
 mukhaṃ na-ppahoti, ācikkhissāmi tāv' assā¹⁶ tassa idh' eva
 ālārikakammaṃ katvā vasanabhāvaṃ“ ti cintetvā

54. Idh' eva no¹⁷ sattudamano¹⁸ pararaṭṭhappamaddano 20

Kuso soḷārapaṇṇāno¹⁹, so no²⁰ sabbe vadhissatīti g. ā. 54.

Ath' assā mātā „ayaṃ maraṇabbhayaḥ hitā vilapatitī²¹“
 cintetvā

55. Ummattikā nu bhaṇasi ādu²² bālā va bhāsasi,

Kuso ce²³ āgato assa kiṃ na jānemu taṃ mayā ti g. ā. 55. 25

Ta. bālā ti mūḷhā aññāṇā hutvā, kiṃ na jānemu 'ti kena kāraṇena na
 jāneyyāma, so hi antarāmagge gito va amhākaṃ sāsanaṃ peseyya samussita-
 dhajassa caturāṅgini senā paṇṇāyetha²⁴ tvaṃ pana maraṇabbhayaṇa kathesīti.

¹ Ck -nā, C^s macca-, B^d maccurājānaṃ bhavanam. ² B^d atarayissasi. ³ so
 C^s; B^d sīsati ti corr. to hasīsa-. ⁴ so all three MSS. for hesati? ⁵ C^s -amba-,
 B^d -appa-. ⁶ C^s add tā. ⁷ C^s -lāhi-, all three MSS. -kujite. ⁸ C^s sāyapa-
 pānaṃ, B^d sāyapātānaṃ. ⁹ C^s -ti; read -tīhi? ¹⁰ C^s B^d -kujite. ¹¹ C^s omit
 gā-. ¹² B^d sattumaddano. ¹³ B^d so ulā-, C^s sālūra-. ¹⁴ B^d yo. ¹⁵ C^s sālūra-
 C^s sālūra-. ¹⁶ C^s tāvassa, C^s sāvassa, B^d tassā. ¹⁷ B^d so. ¹⁸ B^d -maddano.
¹⁹ C^s sālā-. ²⁰ B^d yo te. ²¹ C^s vilapanti, C^s vilapantitī. ²² B^d andha. ²³
 C^s ca. ²⁴ C^s -petha.

Sā evaṃ vutte „na me mātā saddahati, taṁsa idhāgantvā sattamāse vasanabhāvaṃ na jānāti¹, dassessāmi naṃ² ti cintetvā mātaraṃ hatthe gahetvā sīhapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ pasāretvā dassenti:

5 56. Eso ālāriko poso kumārīpuramantare

dalhaṃ katvāna saṃvelliṃ³ kumbhī⁴ dhovati onato ti g. 56.

Ta. kumārīpuramantare ti tava dhītānaṃ kumārīnaṃ vasanaṭṭhānantare⁵ olokehi, saṃvelliṃ⁶ ti kacchaṃ bandhitvā⁷ kumbhaṃ⁸ dhovati

So kira tadā „ajja mama macoratho matthakaṃ pā-
10 puñissati, addhā maraṇabhayaṭṭajjitaṃ Pabbhāvati mamāgata-
bhāvaṃ⁹ kathessati, bhājanāni dhovitvā paṭisāmessāmi¹⁰“ u-
dakaṃ āharitvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha¹¹ naṃ mātā paribhāsanti:

57. Veṇī¹² tvam asi caṇḍālī adū si kulagatthini¹³,

15 katham Maddakule jātā dāsaṃ kayirāsi¹⁴ kāmukan ti g. ā. 57.

Ta. venīti¹⁵ tacchikā¹⁶, adū si kulagatthini¹⁷ udāhu tvam kuladūsika, kāmukan ti katham nāma tvaṃ evarūpe kule jātā attano sāmikaṃ dāsaṃ¹⁸ kareyyāsīti.

Tato Pabbhāvati¹⁹ „mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ-
20 vasanabhāvaṃ na jānāti, maññe²⁰ ti cintetvā itaraṃ g. ā.:

58. N' amhi veṇī²¹ na caṇḍālī, na c' amhi kulagatthini²²,

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññāsīti. 58.

Ta. Okkākaputto ti amma esa Okkākaputto tvaṃ pana dāso ti maññasi kasmā naṃ ahaṃ dāso ti kathessāmi.

25 Idāni 'ssa yasaṃ²³ vaṇṇenti āha:

59. Yo brāhmaṇasahassāni sadā bhojeti vīsatiṃ

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 59.

¹ Bā jānāmi. ² Bā -am. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā -an. ⁶ Cks tacchaṃ, omitting bandhitvā. ⁷ Bā -bhi. ⁸ Bā maṃ āg-. ⁹ Ck adds ca. ¹⁰ Ck venu, C' venī, Bā veṇī. ¹¹ Bā -vaddhini. ¹² Cks -asi. ¹³ Cks venitī, Bā veṇitī. ¹⁴ Ck -ukā. ¹⁵ Bā -viddhini. ¹⁶ Ck dāsikaṃ, Bā dāsaṃ katvā. ¹⁷ Ck -titi, C' pabbhāti, Bā pabbhāvati. ¹⁸ Cks venī, Bā venī. ¹⁹ Bā -viddhini. ²⁰ Bā saṃ.

60. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 60.

61. Yassa assasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 61.

62. Yassa rathasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 62.

63. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc.¹ 63. 5

64. Yassa dhenusahassāni sadā duyhanti² vīsati³ etc. 64.

Evam tāya chahi⁴ gāthāhi M-assa yaso vaṇṇito. Ath' assā⁵ mātā „ayaṃ asambhītā katheti⁶, addhā evam etan“ ti saddahitvā rañño santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesi. So vegena Pabhāvatīyā santikaṃ āgantvā⁷ „saccaṃ kira amma 10 Kusarājā idhāgato“ ti. „Āma tāta⁸, ajja⁹ sattamāsā¹⁰ tava dhītānaṃ ālārikattaṃ karontassā“ ti. So tassa asaddahanto khujjaṃ pucchitvā yathābhūtaṃ sutvā dhītaraṃ garahanto:

65. Taggha te dukkataṃ¹¹ bāle yaṃ khattiyaṃ mahabbalaṃ nāgaṃ¹² maṇḍūkavaṇṇena 15
na taṃ akkhās' idhāgatan¹³ ti g. ā. 65.

Tattha tagghā 'ti ekamse nipāto va¹⁴.

Evam dhītaraṃ garahitvā vegena tassa santikaṃ gantvā katapaṭisanthāro aṇṇalim paggayha attano accayaṃ dassento:

66. Aparāddhaṃ mahārāja tvaṃ no khama rathesabha 20
yaṃ taṃ aññāta-vesena na nāsīmhā¹⁵ idhāgatan ti g. ā. 66.

Tam sutvā M. „sac' āhaṃ pharusaṃ vakkhāmi idh' ev' assa hadayaṃ phalissati, assāsessāmi nan“ ti cintetvā bhājanantare tṭhito itaraṃ g. ā.:

67. Mādisassa na taṃ channaṃ yo 'haṃ ālāriko bhava, 25
tvaṃ ñeva me paṣīdassu, u' atthi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭisanthāraṃ labhitvā pāsādaṃ āru-
yha¹⁶ Pabhāvatīṃ pakkosivā khamāpanatthāya pesetuṃ:

¹ this verse is wanting in B_d. ² B_d duyhanti. ³ C_{ks} -tiṃ. ⁴ B_d pañcāhi. C_{ks} assa. ⁵ B_d -si. ⁶ B_d gantvā. ⁷ B_d tātāti. ⁸ B_d ajjassa. ⁹ B_d -so. B_d -tāni. ¹⁰ C_{ks} -a, B_d -o. ¹¹ B_d -slāg-. ¹² B_d -seneva. ¹³ C_{ks} -ha. B_d abhīnūbhūtaṃ.

68. Gaccha bāle khamāpehi Kusarājāṃ mahabbalam,
khamāpito Kusarājā so te dassati jīvitān ti g. ā. 68.

Sā pitu vacanaṃ sutvā bhaginīhi c' eva paricārikāhi ca
parivutā tassa santikaṃ agamāsi. So pi kammakāra-vesena¹
5 ṭhito va tassā attano santikaṃ āgamaṇaṃ ṇatvā „ajja Pabhā-
vatiyā mānaṃ bhinditvā pādamūle naṃ kalale nipajjāpessāmi²“
sabbāṃ attanā³ ābhataudakaṃ⁴ chaddetvā khalamaṇḍalamattāṃ
ṭhānaṃ madditvā ekakalalaṃ akāsi. Sā tassa santikaṃ gantvā
tassa pādesu patitvā kalalapiṭṭhe nipannā taṃ khamāpesi.

10 Tam atthaṃ āvikaronto⁴ Satthā:

69. Pitussa vacanaṃ sutvā devavaṇṇi Pabhāvati
sirasā aggahi pāde Kusarājāṃ mahabbalan ti g. ā. 69.

Ta. sirasā ti sirasā nipatitvā, Kusarājāṃ ti Kusarājāṃ⁵ pāde aggahesi,
gahetvā ca pana khamāpentī tisso gāthā ā.:

15 70. Yā imā⁶ ratyā atikkantā imā⁷ deva tayā vinā,
vande te sirasā pāde, mā me⁸ kujjhi rathesabha. 70.

71. Saccāṃ te paṭijānāmi, mahārāja suṇohi me,
na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 71.

72. Evañ ce yācamānāya vacanaṃ me na kāhasi

20 idāni maṃ tato hantvā khattiyānaṃ padassatīti. 72.

Ta. ratyā ti rattiyo, tā imā ti⁹ tā¹⁰ imā sabbāpi tayā vinā va atikkantā,
saccāṃ¹¹ te paṭijānāmi¹² mahārāja ettakaṃ kalam mayā tava appiyaṃ eva
kataṃ idāni te ahaṃ saccāṃ¹¹ paṭijānāmi, aparaṃ pi suṇohi me¹² ito paṭṭhā-
yāhaṃ pana tuyhaṃ appiyaṃ na karissāmi, evañ ce¹³ ti sace evaṃ yācamānāya
25 mama tvaṃ vacanaṃ na karissasīti¹⁴.

Taṃ sutvā rājā „sac“ āhaṃ imaṃ ‘tvaṃ ñeva jānissasīti’
vakkhāmi hadayaṃ assā phalissati assāsessāmi naṃ¹⁵ ti
cintetvā ā.:

73. Evaṃ te yācamānāya kiṃ na kāhāmi te vaco,
30 vikuddho ty-asmi¹⁵ kalyāṇi, mā tvaṃ bhāyi Pabhāvati. 73.

¹ Bā -vasena, C^k kammavegena, C^s kammavesena. ² Bā -no. ³ Bā -taṃ-. ⁴ Bā pakāśento. ⁵ Bā -jaṃ corr. to -jassa. ⁶ Bā mā. ⁷ Bā kāmā. ⁸ Bā maṃ. ⁹ C^k nī, C^s ti? Bā kāmā ti in the place of tā imā ti. ¹⁰ C^s ti. ¹¹ C^s sabbāṃ. ¹² Bā adds ti. ¹³ C^s evaṃ me. ¹⁴ C^s -si. ¹⁵ C^k Bā -smim.

74. Saccaṃ te paṭijānāmi rājanputti suṇohi me:

na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 74.

75. Tava kāmāhi¹ sussoṇi bahuṃ dukkhaṃ titikkhissaṃ²

bahū Maddakule³ hantvā nayitum taṃ Pabhāvatīti. 75.

Ta. kiṃ na kāmāhi¹ kiṃkāraṇā tava vacanaṃ na karissāmi, vi- 5
kuddho tyasmā⁴ vikuddho nikkopo te asmi, saccaṃ te ti⁵ vikuddhabhāvaṃ
ca idāni appiyaakaraṇaṃ ca ubhayaṃ te idaṃ saccaṃ eva paṭijānāmi, tava
kāma⁶ ti tava kāmena taṃ icchamāno, titikkhissaṃ ti adbhāsemi, bahūni⁶
Maddarājakuḷāni⁷ hantvā balakkārena taṃ netum samattho pi⁸.

So Sakkassa⁹ devarañño paricārikaṃ¹⁰ viya taṃ attano 10
parivāraṃ disvā khattiyamānaṃ uppādetvā „mayi kira dhara-
māne yeva mama bhariyaṃ aṇṇe“ gahetvā gamissantūti¹¹ siho
viya rājanāṅgaṇe vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgata-
bhāvaṃ jānantū“ 'ti vagganto nadanto appoṭhento¹², idāni te
jīvagāhaṃ gahessāmi, rathādayo yojentū¹³ ti anantaram g. ā.: 15

74. Yojayantu rathe asse nānācitre samāhite,

atha dakkhatha me vegaṃ vidhamentassa sattavo ti. 74.

Ta. nānācitre ti nānūlamkāracitre, samāhite ti asse sandhāya vuttaṃ,
susikkhite nibbisevane ti atho, atha dakkhatha me vegaṃ ti atha me
parakkamaṃ passissatha. 20

„Sattūnaṃ gaṇhanaṃ nāma mayhaṃ bhāro. gaccha tvaṃ
nahātvā alaṃkaritvā pāsādaṃ abhirūha“ 'ti taṃ uyyojesi.
Maddarājāpi 'ssa parihārakaraṇatthaṃ amacce paṇiṇi. Te tassa
mahānasadvāre yeva sāṇiṃ parikkhipitvā kappake upatṭha-
pesuṃ. So katamassukamma sīsaṃ nahāto sabbālaṃkārapati- 25
maṇḍito amaccādi parivuto „pāsādaṃ abhirūhissāmi“ disā
viloketvā appoṭhesi¹⁴, olokitolokitatṭhānaṃ¹⁵ pakampittha¹⁶.
So „idāni me parakkamaṃ passathā“ 'ti ā.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā anantaram g. ā.:

77. Taṃ ca tattha udikkhiṃsu rañño Maddassa thūpure¹⁶

vijambhamānaṃ sihaṃ va pothentaṃ¹⁷ diguṇaṃ¹⁸ bhūjan ti. 77. 30

¹ C^o kāmāma, C^k kāmāmi. ² C^o titikkhiyam, C^k tidukkhiyam. ³ Bā -lam. ⁴
C^k -inti, Bā inti. ⁵ Bā adds ti. ⁶ Bā bahunti. ⁷ Bā -kulaṃ. ⁸ Bā ti. ⁹
Bā aha so sakka. ¹⁰ Bā -vā-. ¹¹ C^o -o. ¹² Bā -tento. ¹³ Bā -tesī. ¹⁴
C^o sabbalokitatṭhāne. ¹⁵ Bā kampitvā. ¹⁶ Bā maddassantepure. ¹⁷ Bā
appote-. ¹⁸ Bā dvī-.

T. a : tañ ca ta. vijambhantañ appoḥentañ¹ iañño antepure² vāta-
pānāni vivarivā itthiyo udikkhimsū³ 'ti.

Ath' assa Maddarājā kataānañjakāraṇaṃ alaṃkatavāraṇaṃ
pesesi. So⁴ samussitasetacchattaṃ hatthikkhandhaṃ āruya
5 „Pabhāvatim ānethā“ 'ti tam pi pacchato nisīdāpetvā catu-
raṅginīyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parase-
naṃ oloketvā „ahaṃ Kusarājā, jīvitatthikā⁴ udarena nipajjantū“
'ti tikkhattuṃ sīhanādaṃ naditvā sattumathanaṃ⁵ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

- 10 78. Hatthikkhandhaṃ ca āruya āropetvā Pabhāvatim
saṅgāmaṃ otarivāna sīhanādaṃ nadī Kuso. 78.
79. Tassa taṃ nadato sutvā sīhassēv' itare migā
khattiyāpi palāyimsu Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 79.
80. Hatthāruha⁷ anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
15 aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 80.
81. Tasmiṃ saṅgāmasīasmaṃ passitvā haṭṭhamānaso⁹
Kusassa rañño devindo adā Verocanaṃ maṇim. 81.
82. So taṃ vijitvā¹⁰ saṅgāmaṃ laddhā Verocanaṃ maṇim
hatthikkhandhagato rājā pāvekkhi Nagaraṃ purāṃ. 82.
20 83. Jivagāhaṃ gahetvāna bandhitvā sattukhattiye¹¹
sasurass'¹² upanāmesi: ime te deva sattavo. 83.
84. Sabbe va te vasaṃ gatā¹³ amittā vihatā¹⁴ tava,
kāmaṃ karohi te tayā, muñca vā te¹⁵ hanassu vā ti. 84.

- Ta. palāyimsū¹⁶ 'ti satim paccupaṭṭhāpetuṃ asakkontā vipallatthacittā
25 bhijjimsu, Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶ ti Kusarañño saddaṃ nissāya jātena
bhayena upaddutā mūḥacittā, aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ aṇṇamaṇṇaṃ
chindanti, chindimsū¹⁷ 'ti pi pāṭho, tasmiṃ ti evaṃ B-assa saddasavenen' eva¹⁸
bhinne tasmiṃ saṅgāmasīe taṃ M-assa parakkamaṃ passitvā tuṭṭhahadayo
Sakko¹⁹ Verocanaṃ nāma maṇikkhandhaṃ tassa adōsi, Nagaraṃ purāṃ ti
30 Nagarasaṃkhātaṃ purāṃ, bandhitvā ti tesāṃ yeva uttarisūṭakena pacchā-
bāhaṃ bandhitvā, kāmaṃ karohi te tayā ti tvaṃ attano kāmaṃ icchaṃ
rucim karohi, ete hi tayā dāsakatāpi sukataṃ yevā²⁰ 'ti.

¹ Bā appoḥe-. ² Bā anto-. ³ Cks omit so. ⁴ Cks jīvika-. ⁵ Bā -maddanaṃ.

⁶ Bā -yaṭṭhitā, Ck -yamṭhitā. ⁷ Bā -rohā. ⁸ Ck bundan-, Bā chindan-. ⁹ Ck
paṭṭha-, Bā tuṭṭha-. ¹⁰ Ck viditvā, Bā jītvāna. ¹¹ Cks satta. ¹² Cks -ssa. ¹³
Cks vasagataṃ, Bā vasaṃ katvā corr. to vasaṃ gantvā? ¹⁴ Ck vihatā, Bā vigatā.

¹⁵ Cks ne. ¹⁶ Bā vipāpa-. ¹⁷ Bā bhindisu. ¹⁸ Ck saddaṃvan-, Bā -ṇeneva
saṅgāme. ¹⁹ Cks omit sakko. ²⁰ Bā dāsakatā yevā.

Rājā āha:

85. Tuyh' eva' sattavo ete, na h' ete' mayhaṃ sattavo,
tvaṇṇeva no mahārājā³, muñca vā te⁴ hanassu vā ti. 85.

Tattha tvaṇṇeva no ti mahārāja tvaṇṇeva yeva amhākaṃ issaro.

Evaṃ vutte M. „kiṃ imehi māritehi, mā nesaṃ āgamanam niratthakaṃ hotu⁵, Pabhāvatīyā kaniṭṭhā satta Maddaraṇṇo dhītaro atthi tā nesaṃ dāpessāmīti“ cintetvā:

86. Imā⁶ te dhītaro satta devakaṇṇāsama subhā,
dadāhi tesam ekekaṃ, hontu jāmātaro tavan⁷ ti g. ā. 86.
Atha naṃ rājā āha:

87. Amhākaṃ c' eva tāsāṃ ca tvaṃ no sabbesaṃ issaro,
tvaṇṇeva no mahārājā⁸, dehi nesaṃ yad icchasi. 87.

Ta. tvanno sabbesaṃ ti mahārāja Kusanarinda kiṃ vadasī tvaṃ etesaṃ ca sattannaṃ rājūnaṃ mama ca imāsaṃ ca sabbesaṃ no issaro, yadi icchasi ti yadi icchasi yassa vā yaṃ⁹ icchasi tassa taṃ dehīti

So¹⁰ tā sabbāpi alaṃkārapetvā ekekassa raṇṇo ekekaṃ adāsi.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. pañca gāthā abhāsi:

88. Ekamekassa ekekaṃ adā sīhassaro Kuso
khattiyānaṃ tadā tesam raṇṇo Maddassa dhītaro. 88.
89. Piṇitā¹¹ tena lābhena tuṭṭhā sīhassaro Kuse
sakarattāṇi¹² pāyimsu khattiyā satta tāvade. 89.
90. Pabhāvatīṃ ca ādāya maṇiṃ Verocanaṃ tadā
Kusāvatīṃ Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.
91. Ty-assu ekarathe yantā pavisantā Kusāvatīm
samānavanṇarūpena n' aṇṇamaṇṇātirocisu¹³. 91.
92. Mātā puttana saṃgaṇchi¹⁴, ubhaya ca jayampatī
samaggā te tadā āsuṃ, phītaṃ dharanīṃ āvasun ti. 92.

Ta piṇitā¹⁵ ti santappitā, pāyimsū 'ti idāni appamattā bhavēyyātha 'ti Kusanarindena ovaditā¹⁶ agamaṃsu, agamāsi ti katipāhaṃ vasitvā amhākaṃ

¹ Ck tuyhevattā. ² Bđ hite. ³ C^s Bđ -ja. ⁴ Ck^s no. ⁵ Bđ hotūti. ⁶ Ck^s ime. ⁷ Bđ tavā. ⁸ all three MSS -ja. ⁹ Ck yasvāyaṃ, C^s sassavāyaṃ, Bđ yasa yaṃ dītuṃ tava. ¹⁰ Bđ evaṃ vutte so. ¹¹ Bđ paṇitā. ¹² Ck^s sakā-. ¹³ C^s na aṇ-. Ck Bđ omit n, Bđ aṇṇamaṇṇāṃ paṭirocisu. ¹⁴ C^s -ñji, Bđ -cchi. ¹⁵ Ck piṇita, C^s piṇā, Bđ paṇitā. ¹⁶ Ck^s -itvā.

raṭṭhañ gamiṣṣāmīti sasurañ āpuccchītvā gato, ekaraṭṭhe yantā ti dve pi ekarathañ abhiruyha gacchantā, samānavanṇarūpenā 'ti vanṇena ca rūpena ca samānā hutvā na¹ aññamaññātirocisun ti eko ekañ nātikkamī², mañ-ratanānubhāvena kira M. abhirūpo ahosi suvaṇṇavaṇṇo sobhaggappatto, sam-
 5 gañchīti³ M-assa āgamaṇaṁ sutvā bahum paṇṇākāraṁ ādāya paccuggamaṇaṁ katvā samāgañchī⁴, so pi mātaraṁ saddhim yeva nagarañ padakkhiṇaṁ katvā alaṁkatapāsādalaṁ abhirūhi, jayampatīti te pi ubho⁵ jayampatikā samaggā ahesum, tato paṭṭhāya ca pana yāvajīvaṁ samaggā sammodamānā phītaṁ dharaṇiṁ ajjhāvasiṁsū 'ti.

10 S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale patitṭhahi): „Tadā mātāpitara mahārājakulāni ahesum, kaniṭṭho Ānando, khujjā Khujjuttarā, Pabhavatī Rāhulamātā, parisā Buddha-parisā, Kusarājā aham evā“ 'ti. Kusajātakam.

2. Sona-Nanda-jātaka.

15 Devatā nu sīti. Idam S. j. v. mātīposakabhikkhum ā. k. Vatthum Sāmajātaka vatthusadisam. Tadā pana S. „nā bhikkhave imaṁ bhikkhum ujjhāyatha⁶, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. labhamānāpi agahetvā mātāpitara posimsū⁷“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Bārāṇasī Brahmvaddhanaṁ nāma nagaraṁ ahosi. Ta.
 20 Manōjo nāma rājā r. kāresi. Ta. aññataro asītikoṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahosi, tassa brāhmaṇi ten' eva „bhoti puttam patthehīti“ vuttā⁸ patthesi. Atha B. Brahma-lokā cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi, jātassa c' assa Sonakumāro ti nāmaṁ karimsu. Tassa padasāgamana-
 25 kālā añño pi satto Brahmaloḥkā cavitvā tassā yeva kucchimim⁹ paṭisandhim gaṇhi, tassa jātassa¹⁰ Nandakumāro ti nāmaṁ karimsu. Tesam uggahitavedānaṁ sabbasippe nipphattim pattānaṁ¹¹ rūpasampadam disvā brāhmaṇo brāhmaṇiṁ āmantetvā „bhoti puttam Sonakumāraṁ gharabandhanena bandhissāmā“
 30 'ti ā. Sā „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā puttassa tam atthaṁ

¹ Bā omits na. ² Bā -isu. ³ C^o -ñjīti, C^k Bā -cchīti. ⁴ C^o -ñji, Bā -cchi.

⁵ C^k ubhayo. 2. N-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. ⁶ Bā -yittha. ⁷ Bā adds yevā. ⁸ Bā -e. ⁹ Bā -lmhl. ¹⁰ Bā omits jā-. ¹¹ Bā adds vāya-pattānaṁ.

ācikkhi. So „alam amma mayham gharāvāsena, aham hi
 yāvajivam tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena Himavantam
 pavisitvā pabbajissāmīti“. Sā brāhmaṇassa tam¹ attham āro-
 cesi. Te punappuna khatentāpi² tassa cittaṃ alabbhivā
 Nandakumāraṃ āmantetvā „tāta tena hi tvaṃ kuṭumbaṃ paṭi- 5
 pajjā“³ 'ti vatvā „nāham bhātara chadditakilesaṃ⁴ sīse-
 na ukkhipāmi, aham pi tumhākaṃ accayena bhātara va saddhim
 pabbajissāmīti“ vutte „ime evaṃ taruṇāpi⁵ kāme jahanti, ki-
 maṅga⁶ pana mayam sabbe va⁷ pabbajissāmā“⁸ 'ti cintetvā
 „tātā“, kim vo amhākaṃ accayena pabbajjāya⁹, sabbe yeva¹⁰ 10
 pabbajissāmā“¹¹ 'ti raṇṇo ārocetvā sabbaṃ dhanam dānamukhe
 vissajjetvā dāsajanaṃ bhujissaṃ katvā nātinaṃ dātabbayuttakaṃ
 datvā cattāro pi janā Brahnavaddhananagaraṃ nikkhamitvā
 Himavantapadesa pañcapadumasañchannaṃ saraṃ nissāya ra-
 maṇīye vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā pabbajitvā ta. vasiṃsu. 15
 Ubho pi bhātaro mātāpitāro paṭijaggiṃsu, pāto va tesam danta-
 kaṭṭhaṃ ca mukhadhovanaṃ ca datvā paṇṇasālaṃ ca parivenaṇ
 ca sammajjitvā pāṇiyam upaṭṭhāpetvā araṇṇato madhura-
 phalāni āharitvā mātāpitāro khādāpentī uṇhena vā sītena vā
 vāriṇā¹² nahāpentī, jaṭā sodhenti, pādaparikammādīni tesam 20
 karonti. Evaṃ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhata-
 phalāphalān' eva mātāpitāro khādāpessāmīti“¹³ hiyyo ca para-
 maho¹⁴ ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā
 mātāpitāro khādāpeti, te tāni khāditvā mukhaṃ vikkhāletvā
 uposathikā bhavanti. Sonapaṇḍito pana dūraṃ gantvā ma- 25
 dhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha nam te¹⁴ „tāta,
 kaṇiṭṭhena te ābhātāni mayam pāto va khāditvā uposathikā
 jātā, idāni no attho n' atthiti“ vadanti, iti tassa phalāphalāni
 paribhogam na labhanti vinassanti, punadivasādīsu¹⁵ pi tath'

¹ Bā etam. ² Bā khatetvāpi. ³ Bā -āhi. ⁴ Ck -kilem, Bā -kheḷam. ⁵ Bā
 -vi, Ck omitt pi. ⁶ Bā -am. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā addh idāneva ¹⁰
 Ck saheva, Cā saheca. ¹¹ Bā pāṇiyena. ¹² Ck -mi, Bā -miti pūrato gantvā.
¹³ so Ck; Bā parahito, Cā bhīyyo ca paramato? ¹⁴ Bā omitt te. ¹⁵ Bā -sesu.

evā 'ti, evaṃ so pañcaabhiññatāya¹ dūraṃ gantvāpi² āharati,
 te puna³ na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitāro me su-
 khumālā, Nando ca yāni vā⁴ tāni va apakkaduppakkāni⁵ phalā-
 phalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na⁶ ciraṃ pa-
 5 vattissanti, vāremi⁷ nan“ ti, atha naṃ āmantetvā „Nanda ito
 paṭṭhāya phalāphalaṃ āharitvā mamāgamaṇaṃ patimānehi,
 ubho ekato va khādāpessāmā“ 'ti ā. So evaṃ vutte pi attano
 va puññaṃ⁸ paccāsiṃsanto na tassa vacanaṃ akāsi. M.
 „Nando mama vacanaṃ akaranto ayuttaṃ karoti, paṇapessāmi⁹
 10 nan“ ti, tato „ekato va mātāpitāro paṭijaggissāmi¹⁰“ cin-
 tetvā „Nanda, tvaṃ anovādako, paṇḍitānaṃ vacanaṃ na ka-
 rosi, ahaṃ jeṭṭho, mātāpitāro mamam eva¹¹ bhārā¹², ahaṃ eva
 ne paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasitum na lacchasi, aññattha
 yāhīti“ tassa accharaṃ pahari. So tena paṇāmito¹³ tassa
 15 santike ṭhātum¹⁴ asakkonto taṃ vanditvā mātāpitāro upasaṃ-
 kamitvā taṃ atthaṃ ārocetvā attano paṇṇasālaṃ pavisitvā
 kasiṇaṃ oloketvā taṃ divasaṃ eva pañcābhiññā¹⁵ atṭha samā-
 pattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṃ Sinerupādato ratanavālikāṃ
 āharitvā mama bhātu paṇṇasālāpariveṇe okiritvā bhātaraṃ
 20 khamāpetum pahomi, evaṃ pana na sobhissati Anotattodakāṃ¹⁶
 āharitvā khamāpessāmi, evaṃ pi na sobhissati sace me
 bhātā¹⁷ devatānaṃ vasena (add na?) khameyya¹⁸ cattāro ma-
 hārājāno Sakkaṃ ca ānetvā¹⁹ khamāpeyyaṃ, evaṃ pi me²⁰
 na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojaṃ aggarājānaṃ ādim
 25 katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṃ sante mama bhātu
 guṇo sakala-Jambudīpaṃ²¹ avattharitvā gamissati, candasuriyo
 viya paññāyissatīti“ so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahma-
 vaddhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā²² „eko

¹ Bđ -ātāya. ² Bđ gantvā patitā. ³ Cks pana. ⁴ Bđ omits vā. ⁵ Ck Bđ -dupa-,
 Cē omits aduppakk. ⁶ Ck va. ⁷ Bđ vāressāmi. ⁸ Cks -ā. ⁹ so Ck; Cē pañā-
 Bđ palā-, read pañāmessāmi? ¹⁰ Cks -ssanti. ¹¹ Bđ me va. ¹² Bđ -o. ¹³ so
 Cē; Ck paṇāmite, Bđ palāpito. ¹⁴ Bđ -āyo. ¹⁵ Bđ anotattato uda-. ¹⁶ Bđ
 bhātaraṃ. ¹⁷ Bđ khamāpeyyaṃ. ¹⁸ Bđ āharitvā. ¹⁹ so Cks for ce? Bđ omits
 me. ²⁰ Bđ -pe. ²¹ Bđ adds ṭhito.

kira vo tāpaso datṭhukāmo¹ ti rañño ārocāpesi. Rājā „kim pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhavissatīti“² bhattam³ pahini, ḥhattam⁴ na icchi, taṇḍulam⁵ pahini⁶, vatthāni pahini⁷, mūle⁸ pahini, mūlam⁹ na icchi, atha tassa santike dūtam¹⁰ pesesi¹¹, „kimattham¹² kirāgato sīti“¹³ so dūtena puṭṭho¹⁴ „rājānam¹⁵ upatṭhāhitum¹⁶ āgato 'mhīti“¹⁷ ā., rājā¹⁸ sutvā „bahū mama upatṭhākā, attano tāpasadhammam¹⁹ karotū“²⁰ 'ti pāhesi²¹, so tam²² sutvā „aham²³ tumhākam²⁴ rañño attano balena sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassāmīti“²⁵ ā., tam²⁶ sutvā rājā cintesi: „pabbajitā nama paṇḍitā, kañci²⁷ upāyam²⁸ jānissantīti“²⁹ tam³⁰ pakkosāpetvā āsanam³¹ dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira mayham³² sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“³³ 'ti pucchi³⁴. „Āma mahārājā“³⁵ 'ti. „Katham³⁶ gaṇhissathā“³⁷ 'ti. „Mahārāja antamaso khuddamakkhihāya pivanamattam³⁸ pi lohitaṁ kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanam³⁹ akatvā attano⁴⁰ iddhiyā va gahetvā dassāmi⁴¹, kevalam⁴² papañcam⁴³ akatvā ajj'eva nikkhamitum⁴⁴ vaṭṭatīti“⁴⁵. So tassa⁴⁶ saddahitvā senāṅga-parivuto⁴⁷ nikkhami, sace senāya uṇham⁴⁸ hoti N-to attano iddhiyā chāyam⁴⁹ katvā sītam⁵⁰ karoti, deve vassante senāya upari vassitum⁵¹ na deti, uṇham⁵² vātam⁵³ nivāreti⁵⁴, magge khāṇukaṇṭa-⁵⁵ kādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggam⁵⁶ kaṣiṇamaṇḍalam⁵⁷ viya samam⁵⁸ katvā sayam⁵⁹ ākāse cammam⁶⁰ pattharitvā pallam-kena⁶¹ nisinno senāya purato⁶² gacchati. Eyam⁶³ senam⁶⁴ ādāya paṭhamam⁶⁵ Kosalaratṭham⁶⁶ gantvā⁶⁷ nagarassa avidūre khandhāvāram⁶⁸ nivesetvā⁶⁹ „yuddham⁷⁰ vā no detu vase vā vattatū“⁷¹ 'ti⁷² Kosalarañño dūtam⁷³ pāhesi, so kujjhitvā⁷⁴ „kim⁷⁵ aham⁷⁶ na rājā⁷⁷ ti, yuddham⁷⁸ dammīti“⁷⁹ senam⁸⁰ purakkhatvā⁸¹ nikkhami⁸²,

¹ Bā so bha-. ² Bā adds t. na icchi. ³ Bā adds v. na icchi. ⁴ Bā tampulam.

⁵ Bā pahini. ⁶ Ck omitt sī. ⁷ Bā adds tam. ⁸ Bā tāpasassa kammam. ⁹

Bā pesesi. ¹⁰ Bā ki-. ¹¹ Bā pucchanti. ¹² Bā -cchedam. ¹³ Bā adds api

ca. ¹⁴ Bā adds vacanam. ¹⁵ Cā vā na, Bā sītam vā uṇham vā. ¹⁶ Bā vāreti.

¹⁷ Ck visamasamam. ¹⁸ Bā campakhaṇḍam. ¹⁹ Bā parivuto. ²⁰ Bā nivā-

²¹ Bā detum setacchattam vā no detum ki. ²² Bā adds āha. ²³ Bā rūpakkh-

tvā. ²⁴ Bā -itvā.

dve senā yujjhitum¹ ārabhiṃsu, N-to dvinnāṃ pi antare attanā² nisinnāṃ ajinacammaṃ³ mahantaṃ katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen⁴ eva sampatīcchi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānaṃ pana kaṇḍānaṃ
 5 khayena dve pi senā nirupāyā⁵ atthāṃsu. N-to pi⁶ „mā bhāyi mahārājā“ 'ti assāsetvā Kosalassa santikaṃ gantvā „mahārāja mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhavissati, kevalaṃ Manojaraṇṇo vasavattī⁷ hohīti“ ā. So tassa vacanaṃ⁸ saddahitvā „sādhū“ 'ti sampatīcchi, atha naṃ Mano-
 10 jassa santikaṃ uttvā⁹ „mahārāja, Kosalarājā te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“ 'ti, so¹⁰ „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā taṃ attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgaratthāṃ gantvā Aṅgaṇ¹¹ ca gahetvā Magadharatthe Magadhan ti eten' upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto
 15 Brahnavaddhananagaram eva gato, r. gaṇhanto pan' esaṃ¹² sattannaṃ samvaccharānaṃ upari sattadivasādhikehi sattamāsehi gaṇhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojjaṃ āharāpetvā ekasataṃ rājāno gahetvā tehi saddhiṃ sattāhaṃ mahāpānaṃ pivi. N-to „yāva rājā sattāhaṃ issariyasukhaṃ anu-
 20 bhoti tāv' assa attānaṃ na dassessāmi¹³“ Uttarakurumhi piṇḍāya caritvā Himavati¹⁴ Kañcanaguhadvāre sattāhaṃ vasi. Manojo pi sattame divase¹⁵ attano mahantaṃ sirivibhavaṃ oloketvā „ayaṃ yaso na¹⁶ mayhaṃ mātāpitūhi na¹⁷ aṇṇehi dionno, Nandatāpasam¹⁸ nissāya uppanno, taṃ kho pana me
 25 apassantassa ajja sattamo divaso, kahaṃ nu kho me yasada-yako sahāyo“ ti N-taṃ sari. So tassa anussaraṇabhāvaṃ ñatvā āgantvā purato ākāse atthāsi. So cintesi: „ahaṃ imassa tāpasassa devabhāvaṃ vā manussabhāvaṃ vā na jānāmi, sace

¹ B^d yujhi-, C^k yuddhi-. ² B^d -no. ³ C^k asina-, B^d ajinna-. ⁴ C^o nirupānāya corr. to- pāyā, B^d nirupassābā, C^k nirupāya. ⁵ C^o adds manojam, B^d manojassa santike gantvā. ⁶ C^k -i, B^d vasevatti. ⁷ B^d omits va-. ⁸ B^d -ke ānetvā. ⁹ C^k te, C^o omits so. ¹⁰ C^k ahaṇ, C^o agaṇ, B^d aṅgaratthāṃ, omitting ca. ¹¹ B^d panase. ¹² B^d dassāmi. ¹³ B^d -vante. ¹⁴ B^d -ena, C^o -ena corr. to -e. ¹⁵ B^d omits na. ¹⁶ C^o naṃ. ¹⁷ B^d nanda tassa puññaṃ.

hi esa manusso sakala-Jambudīpe r. etass' eva dassāmi, atha devo ce hoti¹ devatāsakkāram assa² karissāmīti³ so taṃ vīmaṃsanto paṭhamam g. ā.:

1. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhiṇā, katham jānemu taṃ mayan ti. 93. 5
So tassa vacanam sutvā sabhāvam eva kathento duttiyam g. ā.:

2. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto iddhimā, evam jānāhi Bhāratā³ 'ti. 94.
Tattha Bhāratā⁴ 'ti raṭṭhabhāradhāritāya nam⁵ evam ālapi 10
Taṃ sutvā rajā „manussabhūto kirāyam, mayham evam bahūpakāro, mahantena yasena taṃ santappessāmīti⁶“ cintetvā ā.

3. Katarūpam idaṃ bhotā⁶ veyyāvaccam anappakam:
devamhi vassamānamhi anvāvassam⁷ bhavam akā. 95. 15
4. Tato vātātāpe ghore sitacchāyam bhavam akā,
tato amittamajjhesu suratānam⁸ bhavam akā. 96.
5. Tato phitāni⁹ raṭṭhāni vasino te bhavam akā,
tato ekasatam khatte anuyutte¹⁰ bhavam akā. 97.
6. Patit' assu mayam bhoto, vara taṃ¹¹ bhañ ñam¹² icchasi, 20
hatthiyānam assaratham nāriyo ca alamkatā
nivesanāni rammāni mayam bhoto dadāmase. 98.
7. Atha [vā] Añge vā Magadhe [vā]¹³ mayam bhoto dadāmase,
atha vā Assakāvantiṃ¹⁴ sumanā damma te mayam. 99.
8. Upaddham vāpi rajjassa mayam bhoto dadāmase 25
sace te attho rajjena, anusāsa yad icchasīti. 100.

Ta. katarūpamidam ti katajānīyam¹⁵ katasabhāvam, veyyāvaccam ti kāyaveyyāvaṭṭikakammam¹⁶, anvāvassam¹⁷ ti anuvassam, yathā devo na

¹ ce hoti wanting in Cks. ² Cks -ā. ³ Ck Bđ -thā, C^s -tā corr. to -thā. ⁴ all three MSS. -thā. ⁵ Bđ -radhāratāyanam. ⁶ Bđ -to. ⁷ Bđ anovassam. ⁸ so Bđ; Cks -majjhesaratānam. ⁹ Ck pi-, C^s Bđ phi-. ¹⁰ Bđ -yante. ¹¹ Cks cara tā. ¹² Cks haññam, Bđ bhuñjam. ¹³ in Bđ corr. to atha añge vā magadhe. ¹⁴ C^s -vanti, Bđ kassakāvanti. ¹⁵ Bđ omits ka-. ¹⁶ C^s kāyāvaṭṭika-, Bđ kāyaveyyāvaṭṭikammam. ¹⁷ Bđ anovassam.

vassati tathā katan ti a., sīracchāyaṇ ti sātalaṇṇāyaṇ, vasino te ti te
 raṭṭhavasino amhākaṃ vasavattino¹, khatte² ti khatṭiye, aṭṭhakathāyaṇ pana
 ayam eva vā pāṭho, patīṭassu mayan ti tuṭṭhā mayam, vara taṃ bhañña-
 micchasīti³ bhā ti⁴ ratanass' etaṃ nāmaṃ, varan te dadāmi yaṃ ratanaṃ
 5 icchasi taṃ varehīti⁵ a., hatthiyānaṇ ti ādihi sarūpato taṃ ratanaṃ dasseti,
 Assakāvantaṇ⁶ ti Assakaraṭṭhaṇ vā⁷ Avantiraṭṭhaṇ vā⁸, rajjena 'ti sace
 hi sakalena Jambudīparajjena attho taṃ pi te datvā ahaṃ phalakāyudhahattho⁹
 tumhākaṃ rathassa purato dhāvissāmīti dīpeti, yadicchasi¹⁰ etesu mayā
 vuttappakāresu yaṃ icchasi taṃ anusāsa ānāpehi.

10 Taṃ sutvā N-to attano adhippāyaṃ āvikaronto ā.:
 9. Na me attho hi¹⁰ rajjena nagarena dhanena vā,
 attho pi janapadena attho mayhaṃ na vijjatīti. 101.
 „Sace tava mayi sineho atthi¹¹ ekaṃ me vacanaṃ karo-
 hīti“ vatvā:

15 10. Bhoto ca¹² raṭṭhe vijite araṇṇe atthi assamo,
 pitā mayhaṃ janettī ca ubho sammanti assame. 102.
 11. Tes' āhaṃ pubbacariyesu puññaṃ na labhāmi kātave,
 bhavantaṃ ajjhācāraṃ¹³ katvā
 Sonam yācāmu¹⁴ saṃvaran ti. 103.

20 Ta. raṭṭhe ti rajje, vijite ti ānāpavattitṭhāne, assamo ti Himavanta-
 raṇṇe eko assamo atthi, sammantīti tasmiṃ assame vasanti, tesāhaṇ ti
 tesu ahaṃ, kātave ti vattapaṭivattaphalāharaṇasamikkhātāṃ puññaṃ kātun na
 labhāmi, bhāta me S-to nāma maṃ' ekasmiṃ aparādhe mā idha vasīti maṃ
 pañāmesi¹⁵, ajjhācāraṇ¹³ ti¹⁶ te mayam bhavantaṃ adhiācāraṇ parisaṃ¹⁷
 25 parivāraṇ katvā S-taṃ saṃvaraṇ yācemu, āyatini¹⁸ yācāma 'ti a., yācemu saṃ-
 varan¹⁹ ti pi pāṭho, mayam tayā saddhiṃ Sonam yāceyyāma khamāpeyyāma,
 imaṃ varaṃ tava sautikā gaṇhāmīti a.

Atha naṃ rājā āha:

30 13. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi brāhmaṇa,
 etaṃ ca kho no akkhāhi kīvanto bhontu yācakā ti. 104.

¹ Ck^s -tti, C^s -tta. ² Ck^s kkhette, Bḍ khatye. ³ Bḍ bhuñjam-. ⁴ Ck bhātī-
 tibhā, C^s bhāsītībhā corr. to bhātītībhā, Bḍ omīts bhāti. ⁵ Bḍ vade ⁶ Ck
 -vantītan, Bḍ -vantī ⁷ Ck va. ⁸ Ck omīts avanti-. ⁹ Ck^s -tthehi. ¹⁰ C^s bhi,
 Bḍ pi. ¹¹ Ck^s attho. ¹² Bḍ tava. ¹³ Bḍ ajjhāvar-. ¹⁴ Bḍ yācemu. ¹⁵ Bḍ
 palāpesi. ¹⁶ Bḍ adds avivaraṇ. ¹⁷ Ck pharisa. Bḍ sa ¹⁸ Bḍ -tisavaraṇ.
¹⁹ Ck yevaraṇ.

Ta. karomīti ahañ sakala-Jambudīpe r. dadamāno ettakañ kiñ na karissāmi, karomīti vadati, kīvanto ti kittakā.

Nandapaṇḍito āha:

13. Parosatañ jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino 5
bhavañ ca rājā Manojō alaṃ hessanti yācakā ti. 105.

Ta. jānapadā ti gahapatī¹, mahāsālā ca brāhmaṇā ti sārappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alaṃ hessantīti antāpariyantā² bhavissanti, yācakā ti mam' atthāya S-tassa khamūpakā.

Atha rājā āha: 10

14. Hatthī asse ca yojentu rathaṃ sannayha naṃ rathī³,
ābandhanāni gaṇhātha pādās' ussārayaṃ dhaje,
assamañ taṃ gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentū 'ti batthārohā hatthī assārohā ca asse kappentu, rathaṃ sannayhanaṃ rathīti⁴ samma rathikā⁵ tvam pi rathaṃ sannayha⁶, 15
ābandhanānīti hatthiassarathesu ābandhitabbāni bhaṇḍakāni gaṇhatha, pādā-
ussārayaṃ dhaje ti rathe ṭhapitadhaje⁷ ussārayantu ussāpentu, Kosiyo
ti yasmiñ assame Kosiyaḡotto vasaṭīti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsī senāya caturaṅginī,
agamā⁸ assamañ ramañ yattha sammati Kosiyo ti 107. 20
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Ta. tato cā 'ti bhikkhave evaṃ vatvā tato so rājā ekasatañ⁹ khattiye gaheṭvā mahatiyā senāya parivuto N-taṃ purato katvā nagarā nikkhami, ca-
turaṅginīti caturaṅginīyā¹⁰ agamāsi¹¹, antarāmagge vattamāno pi avassa-
gāmitāya evaṃ vutto, catuvisatiakkhobhinisainkhena¹² balakāyena saddhīm 25
maggapaṭipannassa tassa N-to¹³ iddhānubhāvena aṭṭhasabhavittathaṃ maggañ
samañ māpetvā ākāse cammañ pattharivā ta. pallaṃkena nisīditvā senāya pari-
vuto alaṃkatahatthikkhandhe nisīditvā gacchantena¹⁴ raññā saddhīm dhamma-
yuttakaṃ kathento sītuṇhādi-parissaye¹⁵ haranto¹⁶ agamāsi.

Ath' assa assamañ pāpuṇanadivase S-to „mama kaniṭṭha- so
thassa atirekasattadivasādhikāni¹⁷ sattamāsādhikāni¹⁸ satta-

¹ all three MSS. -i. ² so Cks; Bā pariyattā, omitting antā. ³ Cks rathī, Bā rathaṃ saṇḥayāsārathī. ⁴ Bā rathaṃ saṇḥaya sārathīti. ⁵ Cks rathikā, Bā sārathī. ⁶ Bā saṇḥayittha. ⁷ Cks ṭhapitadhajapādesudhaje. ⁸ Ck aggamā, Bā āgamā. ⁹ Bā -te, Ck -ta. ¹⁰ Bā -giyā senāya. ¹¹ Bā āgamāti. ¹² Bā -sañ-khātena. ¹³ Bā -tassa. ¹⁴ Cks -te. ¹⁵ Bā sītuṇ-. ¹⁶ Bā vārento. ¹⁷ Cks -sattamāsādhī-. ¹⁸ Cks satta ca divasāni.

vassāni nikkhantassā“ 'ti āvajjitvā „kahan nu kho so etarahīti“ dibbena cakkhunā olokeno „catuvīsatiakkhohiṇiparivārena¹ ekasataṃ rājāno gahetvā maṃ yeva khamāpetuṃ āgacchatīti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c' eva parisāhi“ ca
 5 mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamānubhāvaṃ ajānitvā ayaṃ kūṭajaṭilo attano pamāṇaṃ na jānāti, amhākaṃ ayyena saddhiṃ payojetīti maṃ vambhetvā³ kathento avīci-parāyaṇā bhavēyyuṃ, iddhipāṭihāriyaṃ nesaṃ dassessāmīti“
 10 so caturaṅgulamattena aṃsaṃ⁴ asaṃphusaṃ aṅkāse kācaṃ ṭhapetvā Anotattodakaṃ⁵ āharitūṃ rañño avidūre ākāseṇa pāyāsi. N-to pana taṃ āgacchantāṃ disvā attānaṃ dassetuṃ avisahanto nisinnaṭṭhāne yeva antarādhāya⁶ palāyitvā Himavantaṃ pāvīsi. Manojarājā pana naṃ ramaṇiyena isivesena⁷ tathā āgacchantāṃ disvā:

- 15 16. Kassa kādambayo⁸ kāco vehāsaṃ caturaṅgulaṃ aṃsaṃ asaṃphusaṃ eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta kādambako⁸ ti kadambarukkhamaṃ, asaṃphusaṃ⁹ etīti aṃsaṃ¹⁰ asaṃphusanto sayam eva gacchati, udahārassā 'ti udakaṃ āharitūṃ gacchantassa esa¹¹ kāco evaṃ eti, ko nāma tvaṃ kuto vāgacchasi.

- 20 Evam vutte Mahāsatto gāthadvayaṃ āha:
 17. Ahaṃ Sono mahārāja tāpaso sahitaṃvato¹²,
 bharāmi mātāpitara rattindivam atandito. 109.
 18. Vane¹³ phalaṇ ca mūlaṇ ca āharitvā disampati
 posemi mātāpitara pubbekataṃ anussaraṇa ti. 110.

- 25 Ta sahitaṃvato¹² ti sabitaṃvato¹³ silācārasaṃpanno, eko tāpaso ahaṃ ti vadati, bharāmi¹² posemi, atandito ti anulaso hutvā, pubbekataṃ ti tehi pubbe kataṃ mayhaṃ guṇaṃ anussaranto.

Taṃ sutvā rājā tena saddhiṃ vissāsaṃ kattukāmo anantaraṃ g. ā.:

¹ Bā adds saddhi. ² Cks -sāsu. ³ C^s vambhe-, Bā -bhento. ⁴ Cks sutaraṃ Bā asaṃ. ⁵ Bā anotattatho ud-. ⁶ Bā -yi. ⁷ Bā issariyena. ⁸ Bā kadaṃpā-mayo. ⁹ Cks e asaṃ-, Bā asaṃ-, Bā asaṃ asaṃphusaṃ. ¹⁰ Bā asakuṭam. ¹¹ Bā kassa eka. ¹² Bā sahappato. ¹³ Cks etaṃ.

19. Icchāma assamañ gantuñ yattha sammati Kosiyo,
maggam no Sona akkhāhi yena gacchemu assaman ti. 111.
Tattha assaman ti tumhākañ assamapadam.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāmimaggañ
māpetvā: 5

20. Ayañ ekapadī rāja yen' etañ meghasannibhañ
koviḷārehi sañchannañ, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayañ ekapadiko jaṃghamaggo iminā gacchatha yena disā-
bhāgena tañ meghavaṇṇaṃ supupphitakoviḷārasaṃchannañ kānañ dissati
ettha mama pitā Kosiyaḡotto vasati esa so assamo ti. 10

21. Idam vatvāna pakkāmi taramāno mahāisi
vehāse antalikkhasmiñ anusāsivāna khattiye. 113.

22. Assamañ parimajjivā¹ paññāpetvāna āsanañ
paṇṇasālāñ pavisitvā pitarañ paṭibodhayi: 114.

23. Ime āyanti rājāno abhijātā yasassino,
assamā nikkhamitvāna nisīda trañ mahāise. 115. 15

24. Tassa tañ vacanañ sutvā taramāno mahāisi
assamā nikkhamitvāna paṇṇadvāramhi² upāvisīti 116.

imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmiti Anotattañ³ agamāsi, parimajjivā⁴ ti bhikkhave so 20
isi vegena Anotattañ gantvā⁵ pāṇiyañ ādāya tesu rājesu⁶ assamañ asampattesu
yeva āgantvā pāṇiyaghaṭe pāṇiyamālake ṭhapetvā mahājano pivissatīti vana-
kusumehi⁷ vāsetvā⁸ sammujjaniñ⁹ ādāya assamapadañ sammajjivā paṇṇa-
sāladvāre pitu āsanañ paññāpetvā pavisitvā pitarañ jñāpesīti a., upāvisīti
uccāsane nisīdi, B-ssa mātā pana tassa pacchato nīcatare¹⁰ āsane nisīdi, B. 25
nīcāsane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pāṇiyañ ādāya assamañ āgata-
kāle¹¹ rañño santikañ āgantvā assamassa avidūre khandhā-
vārañ nivesāpesi¹². Atha rājā nahātvā sabbālaṃkārapati-
maṇḍito ekasatarājaparivuto N-taṃ gahetvā mahantena siri- 30
sobhaggena B-ttañ khamāpetuñ assamañ pāvisi. Atha nañ
tathā āgacchantañ B-assa pitā disvā B-añ pucchi, so pi
'ssa ācikkhi.

¹ all three MSS. -jjetvā. ² Cks padvāramhi. ³ Bā anotattatho. ⁴ Bā -jjetvā.

⁵ Bā -tthañ āg-. ⁶ Bā -āsu. ⁷ Bā nava-. ⁸ Cks māse-. ⁹ Cā sammañj-, Bā
samajja-. ¹⁰ Bā nice. ¹¹ Bā -magata-. ¹² -re nivāsesi.

Taṃ attham pakāsento S. ā.:

25. Taṃ ca disvāna āyantaṃ jalanta-r-iva¹ tejaśa
khattasamghaparibbūhaṃ Kosiyo etad abravi: 117.
26. Kassa bherī mutiṅgā ca samkhā paṇavadeṇḍimā
5 purato paṭipannāni hāsayaṇtā² rathesabham, 118.
27. Kassa kañcanapaṭṭhena puthunā vijjuvaṇṇinā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyaṃ jalam. 119.
28. Ukkāmukhe³ pahaṭṭham va khadiraṅgārasannibham
mukham cāru r-ivābbhātī⁴, ko eti siriyaṃ jalam. 120.
- 10 29. Kassa paggaḥitaṃ chattam sasalakam manoramam
ādiccaramsāvaraṇam, ko eti siriyaṃ jalam. 121.
30. Kassa amkam pariggayha vālavijanim uttamam
carati varapaṇḍassa hatthikkhandhena āyato. 122.
31. Kassa setāni chattāni ājāniyā ca vammītā
15 samantā parikiranti⁵, ko eti siriyaṃ jalam. 123.
32. Kassa ekasataṃ khatyā anuyuttā⁶ yasassino
samantā anupariyanti⁷, ko eti siriyaṃ jalam. 124.
33. Hatthiassarathapattisenāya⁸ caturaṅginī⁹
samantā anupariyāti¹⁰, ko eti siriyaṃ jalam. 125.
- 20 34. Kass' esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhaṇī¹¹ aperiyaṇtā sāgarassēva ūmiyo. 126.
35. Rājābhiraṇā Manojo¹² Indo va jayataṃ pati
Nandass' ajjhāvaṇam eti assamam brahmacārinam. 127.
36. Tass' esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
25 akkhobhaṇī¹³ aperiyaṇtā sāgarassēva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalantarivā 'ti jalantaṃ viya paṭipannānīti etāni turiyāni kassa
purato āgacchantīti a. hāsayaṇtā 'ti tosentā, kañcanapaṭṭhena 'ti tāta
kass' eso kañcanamayena vijjuvaṇṇinā uhhapaṭṭhena nalāṭante¹⁴ parikkhitto ti
pucchati, yuvā ti taruṇo kalāpasannaddho ti sannaddhasaratunhīro, ukkā-
30 mukhe pahaṭṭham vā 'ti kammārānam uddhane pahaṭṭhasuvannaṃ viya,
khadiraṅgārasannibham ti vitaccikkhadiraṅgāraṇam¹⁵, ādiccaramsā-
varaṇam ti ādiccaramsīnam āvaraṇam, amkam pariggayhā 'ti amkam pa-
riggahetvā¹⁶ parikkhipitvā ti a., vālavijanimuttaman¹⁷ ti vālavijanim¹⁸

¹ Bā -tamriva. ² Bā -o. ³ Bā -am. ⁴ Cā vā-, Bā mukhāncaruclā-. ⁵ Cā
-renti. ⁶ Bā -yanta. ⁷ Bā -parikiranti. ⁸ Bā -rathā-, Cā -assārathāpatti-, Cā
-assārathāpatthi-. ⁹ Cā -nīm, Bā -ni. ¹⁰ Bā -yāyanti. ¹¹ Cā -bbhani, Bā
-bbhani. ¹² Cā -rājamānojo, Bā -rājamanujo. ¹³ Cā -bbhani, Cā -bbhani. ¹⁴
so Cā; Bā nalāṭante. ¹⁵ Bā vitacchita-. ¹⁶ Cā adds passam, Bā parisam.
¹⁷ all three MSS. -mā. ¹⁸ Bā maṇivālavijani.

uttamān¹, caratīti sañcarati, chattānīti ājāniyapiṭṭhe nisinnānān dhārita-
chattādhicchattānī, parikīrantīti² kassa samantā sabbadisābhāgesu parikīri-
yanti³, caturāṅginīti etehi hatthiādīhi catūhi aṅgehi samannāgatā⁴,
akkhobhanīti khobhetum na sakkā, sāgarassevā⁵ 'ti sāgarassa ūmiyo vīya
apariyantā, rājābhīrājā ti ekasatānān rājūnān pūjito⁶ tesān vā adhiko 5
rājābhīrājā⁴, jayatān patīti jayappattānān tāvatimsānān jetṭhako, ajjhā-
varan ti mama khamāpanatthāya Nandassa parisabhāvān upagantvā eti.

Satthā āha:

37. Anulittā candanena kāsikavatthadhārino

sabbe pañjalikā hutvā isīnam ajjhupāgamun ti. 129. 10

Ta. isīnān ajjhupāgamun ti bhikkhave sabbe pi te rājāno surabhi-
candanena anulittā uttamakāsikavatthadhārino sirasi patīṭṭhāpitañjalī hutvā
isīnān santikān upagatā.

Tato Manojarājā vanditvā ekamantaṁ nisinno paṭisanthāraṁ
karonto: 15

38. Kacci⁷ nu bhoto kusalaṁ, kacci⁷ bhoto anāmayān,
kacci⁷ uñchena⁸ yāpetha, kacci⁷ mūlaphalā bahū. 130.

39. Kacci ḍaṁsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimāpā¹⁰,
vane vālamigākīṇe kacci himsā na vijjatīti 131.

gāthadvayaṁ ā. 20

Tatoparaṁ tesān vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā¹¹
honti.

40. Kusalaṁ c' eva no rāja atho rāja anāmayān,
atho uñchena⁸ yāpema, atho mūlaphalā bahū. 132.

41. Atho ḍaṁsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimāpā¹⁰, 25
vane vālamigākīṇe himsā amhaṁ na vijjati. 133.

42. Bahūni c' assa¹² pūgāni assame sammataṁ idha¹³,
nābhijānāmi uppannān ābādhaṁ amanoramaṁ. 134.

43. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṁ, (IV ⁴³⁴/₅)
issaro si anupatto, yaṁ idh' atthi¹⁴ pavedaya: 135. 30

¹ Ck^s -mā. ² Ck^s -kīrentīti. ³ B^d -kīranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d pū-
rato. ⁶ B^d rājādhi-. ⁷ B^d kīnci. ⁸ Ck^s uñ-, B^d ucch-. ⁹ B^d omits ca. ¹⁰
B^d sarisapā. ¹¹ B^d saṁgītīgāthā. ¹² so Ck for cassu? C^s B^d vassa. ¹³ B^d
sappato mama. ¹⁴ B^d idhatti, Ck^s idhanti.

44. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam¹. 136.
45. Idam pi pāṇiyam sītam ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 137.
- 5 46. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ ca² sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Nandassāpi nisāmetha vacanaṃ yaṃ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar' amha Nandassa bhoto santikam āgatā,
suṇātu bhavaṃ vacanaṃ Nandassa parisāya cā 'ti. 139.
- Imā³ yebhuyyena pākāṭā⁴ sambandhā⁵ yeva, yaṃ pan' ettha apākaṭaṃ
10 tad eva vakkhāma, pavedayā 'ti yaṃ imasmiṃ thāne tava abhirucitaṃ atthi
taṃ ne kathehi vadati, khuddakappāni⁶ etāni nānārukkaphalāni⁷ khudda-
madhupaṭibhāgāni⁸ madhurāni. varam varam⁹ ti ito uttamuttamaṃ¹⁰ gahetvā
bhuñja, girigabbharā ti Anotattato, sabbassa agghiyaṃ ti yena mayaṃ
āpucchitā taṃ amhehi paṭiggahitaṃ nāma tumhehi ca dinnaṃ eva nāma ettāvataṃ
15 imassa janassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ, Nandassāpīti amhākaṃ
tāva sabbaṃ kataṃ idāni N-to kiñci vattukāmo tassāpi¹¹ tāva¹² vacanaṃ sunotha,
ajjhāvaramhā 'ti mayaṃ hi na aññena kammuna āgatā, Nandassa pana parisā
hutvā tumhākaṃ khamāpanatthāya āgatā ti vadati, bhavaṃ ti bhavaṃ S-to suṇātu.

- Evam vutto N-to utthāyāsanaṃ mātāpitāro ca bhātaraṇ ca
20 vanditvā parisāya¹ saddhiṃ sallapanto ā:
48. Parosataṃ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavaṃ ca rājā Manojo anumaññantu¹³ me vaco. 140.
49. Ye hi santi samītāro¹⁴ yakkhāni¹⁵ idha assame
25 araññe bhūtabhavyāni suṇantu vacanaṃ mama. 141.
50. Namo katvāna bhūtānaṃ isim vakkhāmi subbataṃ:
so ty-āhaṃ dakkhiṇo¹⁶ bāhu¹⁷ tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janettī¹⁸ ca bhattukāmassa me sato
vīra puññaṃ idaṃ thānaṃ¹⁹, mā maṃ Kosiya vārāya. 143.

¹ Bḍ varāvaram. ² Bḍ omits ca. ³ Cks omit imā. ⁴ Cks -ṭa. ⁵ Bḍ sam-
pandhā, Cks -dhi. ⁶ Cks na in the place of etāni nānā. ⁷ so Cks; Bḍ
khuddakkhamadhu-. ⁸ Bḍ varānvaren. ⁹ Bḍ uttamam u-. ¹⁰ Bḍ tassa pi.
¹¹ all three MSS. tā. ¹² Bḍ sakapa-. ¹³ Cks amanuññantu. ¹⁴ so Cks = sa-
mitāro? Bḍ yevassantissamittāro. ¹⁵ Ck yakkharāni, Cs yakkhārāni. ¹⁶ Bḍ -ṇā,
Ck -ṇe, Cs -ṇo corr. to -ṇe. ¹⁷ Cs babu, Bḍ bāhu. ¹⁸ Ck janenti, Cs janenetti,
Bḍ janetti. ¹⁹ Bḍ dhīramapuñña pidaṃ thānaṃ, Cks cara puññaṃidaṃ thānaṃ.

52. Sabbhi h' etaṃ upaṇṇātaṃ, mam' etaṃ upanissaja',
 utthānapāricariyāya dīgharattaṃ tayā kataṃ,
 mātāpītusu puṇṇāni mama lokadado bhava. 144.
53. Tath' eva santi manuḍā dhamme dhammapadaṃ vidū
 maggo² saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṃ ise. 145. 5
54. Utthānapāricariyāya mātāpītusukkhāvahaṃ
 taṃ maṃ puṇṇ' ābhivāreti³ ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumaññantū¹ 'ti anubujjhantu, sādhukaṃ katvā paccakkhaṃ ka-
 rentū 'ti a, samītāro⁵ ti samāgatā, araññe bhūtabbhavyānīti asmīn
 Himavantaññe yāni bhūtāni c' eva buddhimariyādā⁶ pattāni bhavyāni ca taruṇa- 10
 devatāni, tāni pi⁷ sabbāni mama vacanaṃ suṇantū 'ti a., namo katvānā 'ti
 idaṃ so parisāya saññaṃ datvā tasmīn vanasaṇḍe nibbattadevatā namakkāraṃ
 katvā va ā., t. a.: aḍḍha bahūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavanatthaṃ
 āgatāhi bhavitabbaṃ, ayaṃ vo namakkāro, tumhe pi mayāṃ sahāyā hothā 'ti
 so devatānaṃ añjalim paggaṇhitvā parisam sañjānāpetvā isiṃ vakkhāmīti ādīm 15
 ā., ta. isiṃ ti S-ān sandhāya vadati, sammato ti bhātaro nāma aṅgasamā
 honti tasmā so te ahaṃ dakkhino⁸ bāhū ti sammato tena⁹ khamitum arahathā
 'ti dīpeti, virā 'ti viriyavanta mahāparakkama, puṇṇamidaṃ tñānena
 'ti mātāpītupatthānaṃ nāma puṇṇaṃ saggasamvattanikakāraṇaṃ taṃ karou-
 taṃ maṃ mā vāyā 'ti vadati, sabbhihetu ti etaṃ mātāpītupatthānaṃ 20
 nāma paṇḍitehi upaṇṇātaṃ upaganvā nātaṃ c' eva vanṇitaṃ ca, upanissajā
 'ti idaṃ mayhaṃ nissaja vissajhehi dehi, utthānapāricariyāya¹⁰ 'ti utthānena
 c' eva pāricariyāya¹¹ ca kataṃ ti, dīgharattaṃ tayā kusalaṃ kataṃ, puṇṇānīti
 idāni ahaṃ mātāpītusu puṇṇāni kattukāmo, lokadado¹² hohi¹³, ahaṃ hi tesam
 vattaṃ upatthānaṃ katvā devaloke aparimāṇaṃ yasaṃ labhissāmi, tassa me 25
 tvaṃ dāyako hohiti vadati, tath evā 'ti yathā tvaṃ jānāsi tath' eva aññe pi
 manuḍā imissā parisāya santi ye¹⁴ nānappakāre dhamme idaṃ jettḥpaccāyibhā-
 vasaṃkhātāṃ dhammakotthāsaṃ vidanti¹⁵ kin ti maggo saggassa¹⁶ lokassa 'ti,
 sukhāvahaṃ ti utthānena ca pāricariyāya¹⁷ ca mātāpītunnaṃ sukhāvahaṃ,
 taṃ maṃ ti taṃ maṃ evaṃ sammāpatiṇaṃ pi bhātā S-to tamhā puṇṇā 30
 ābhivāreti nivāreti, ariyamaggavaro¹⁸ ti¹⁹ so evaṃ vārento ayaṃ naro
 mama piyadasanaṭṭāya ariyasamkhātassa devalokassa maggāvarano²⁰ nāma
 hotīti.

¹ Bā -sejju. ² so all three MSS.. ³ Bā puṇṇānivāreti. ⁴ Ck² amanuññantū. ⁵
 Bā sapitāro. ⁶ Bā vuddhipari-. ⁷ Ck² -devatātānīpi, Bā -tāni ca tāni pi. ⁸ Bā
 adda me. ⁹ Bā -ṇa. ¹⁰ Bā -pādacari-. ¹¹ Bā pāda-. ¹² Bā -do ti tassa
 mama taṃ saggam lokam dado. ¹³ all three MSS. hoti. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵
 Bā va-. ¹⁶ Bā sadevakassa. ¹⁷ Bā pāda-. ¹⁸ Bā -āvaro. ¹⁹ Bā adda ariya-
 maggassa āvaro ²⁰ Ck² -vārano. Bā -varanaṃ.

Evam N-ena vutte M. „imassa tāva tumhehi vacanam sutam, idāni mama pi suṇāthā“ ¹ti sāverto ā.

55. Suṇantu bhonto vacanam bhātur' ajjhavarā mama:
kulavaṃsam mahārāja porāṇam parihāpayam
6 adhammacāri jeṭṭhesu' nirayam so upapajjati. 147.
56. Ye ca dhammassa kusalā poraṇassa disampati
cārittēna ca sampannā na te gacchanti duggatim. 148.
57. Mātāpitā ca bhātā ca bhaginī nātibandhavā
sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evam jānāhi Bhārata³. 149.
10 58. Ādiyitvā garum bhāram nāviko viya ussahe,
dhammañ ca' na-ppamajjāmi,
jeṭṭho c' asmi rathesabhā ⁴ti. 150.

- Ta. bhāturajjhavarā⁵ ti mama bhātu parisā hutvā āgatā bhavanto
sabbe pi rājāno mama pi tā⁶ vacanam suṇantu, parihāpayan ti parihāpento.
15 dhammassā ⁷ti jeṭṭhāpacāyadhammapaveṇidhammassa, kusalā ti chekā, cā-
rittēna cā ⁸ti ācārasilena sampannā, bhārā ti sabbe ete jeṭṭheṇa vahiṭabbā paṭi-
jaggitabbā ti tassa bhātārā nāma, nāviko viyā ⁹ti yathā nāvagarubhāram¹⁰
ādiyitvā samuddamajjhe nāvaṃ sotthinaṃ netum nāviko ussahe ti vāyamatī saha
nāvāya subbabanḍam jano ca tass' eva bhāro hoti tathā niam' eva sabbe
20 nātakā bhāro ahañ c' ete ussahāmi paṭijjaggitum sakkomi, tañ ca jeṭṭhāpacāya-
nadhhammañ na-ppamajjāmi, na kevalaṃ ca etesañ nēva sakalassa pi lokassa
jeṭṭho c' asmi, tasmā aham eva saddhim Nandena paṭijjaggitum yutto ti

- Tam sutvā sabbe pi rājāno attamanā hutvā „jeṭṭhabhā-
tikassa kira avasesā bhārā“ ¹¹ti ajja amhehi nātan¹² ti N-taṃ
25 pahāya M-assa nissitā¹³ hutvā tassa thutim karontā¹⁴ dve gāthā
abhāsimsu:

59. Adhigat' amha ¹⁵tame nāṇam jālam va jātavedato¹⁶
evam eva no bhavam dhammaṃ Kosiyo pavidam'sayi. 151.
60. Yathā udadhim ādicco vāsudevo pabhamkaro
30 pāṇinam pavidamseti rūpaṃ kalyāṇapāpakaṃ
evam eva no bhavam dhammaṃ Kosiyo pavidam'sayīti. 152.

¹ Cks -tar ² Cks jeṭṭho. ³ Ck -tha. ⁴ Bđ dhammassa. ⁵ Ck -tar-. ⁶ read
tāva? ⁷ Bđ nāvāya. ⁸ Bđ -o. ⁹ Bđ -ttañ sannisitā. ¹⁰ Ck Bđ -o. ¹¹ so
Ck; Bđ adhigamā. ¹² Bđ jātadevato.

Ta. adhigatambhā¹ 'ti mayam ito pubbe jetthāpacāyanadhammapa-
ticchādeke tame vattamānā² ajja jātavedato³ jālam va nāṇam⁴ adhigatā, evam-
eva no ti yathā mahandhakāre pabbatamatthako jalito jātavedo samantā ālokaṃ
pharanto rūpāni dasseti tathā no bhavaṃ Kosiyagotto dhammaṃ pavidamsayiti
a., vāsudevo ti vasudevo⁵ vasujotano⁶ dhammappakāsano ti a.

5

Iti M. ettakaṃ kālaṃ N-tassa pāṭihāriyāni disvā tasmim
pasannacitte te rājāno nāṇabalena tasmim pasādaṃ bhinditvā
attano kathaṃ gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi.
Atha naṃ N-to „bhātā me paṇḍito vyatto dhammakathiko,
sabbe p' ime rājāno bhinditvā attano pakkhe kari⁷, ṭhapetvā 10
imaṃ aṇṇo⁸ mayhaṃ paṭisaraṇaṃ n' atthi, imaṃ eva yācissā-
mīti⁹ cintetvā g. ā.:

61. Evaṃ me yācamānassa aṇḍalim nāvabujjhasi⁹,
tava baddhañcaro¹⁰ hessaṃ vuṭṭhito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evaṃ yācamānassa khamāpanatthāya pagghataru 15
aṇḍalim nāvabujjhatha na paṭigaṇḍhatha tumhe va mātāpitāro upaṭṭhahatha ahaṃ
paṇa tumbhakaṃ baddhañcaro¹⁰ veyyāvaccakaro hessaṃ rattimdivaṃ analasa-
bhāvena vuṭṭhito¹¹ ahaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.

M-assa pakatiyāpi N-te¹² roso¹³ vā veraṃ vā n' atthi
atithaddhaṃ¹⁴ kathentassa paṇ' assa mānahāpanatthaṃ¹⁵ nig- 20
gahavasena¹⁶ tathā katvā idāni 'ssa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto
tasmim pasādaṃ uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpitāro ca
paṭijaggitum labhissasīti¹⁷“ tassa guṇaṃ pakāsento ā.:

62. Addhā Nanda vijjānāsi saddhammaṃ sabbhi desitaṃ,
ariyo ariyasamācāro, bālhaṃ tvaṃ mama ruccasi. 154. 25

63. Bhavantaṃ vadāmi bhotiṃ ca¹⁸ suṇoṭha vacanaṃ mama:
nāyaṃ bhāro bhāramato ahu¹⁹ mayhaṃ kudācanaṃ. 155.

64. Taṃ maṃ upaṭṭhitaṃ santaṃ mātāpitusukhāvaham
Nando ajjhāvaram²⁰ katvā upaṭṭhānāya yācati. 156.

¹ Bā adhigamā. ² Bā -ne. ³ Bā jātadevato. ⁴ Bā jātaṃ laṃ paṇṇāṇaṃ. ⁵
Cā vā-. ⁶ Cā sujātano. ⁷ Bā karavaṭha. ⁸ Bā raṇṇo. ⁹ Bā -bujjhatha. ¹⁰
Bā paṭhacaro. ¹¹ Bā adda paricārako. ¹² bhagīnī nātibandhanā v. 57 - - -
nandapaṇḍite wanting in C. ¹³ Bā doso. ¹⁴ Cā anittabhaṃ? ¹⁵ Bā -pahā-
natthaṃ. ¹⁶ Bā adda vā. ¹⁷ Bā -tīti. ¹⁸ Cā vā. ¹⁹ Cā āhu. ²⁰ Cā -caraṃ.

65. Yo ve icchati kāmēna¹ santānaṃ brahmacāriṇaṃ
Nandaṃ² vo³ vadatha⁴ eke kaṃ Nando⁵ upatīṭṭhatū⁶ ti. 157.

Ta. ariyo ti sundaro, ariyasamācāro sundarācāro si jāto, bāḷhaṇ ti idāni tvaṃ mama ativiya ruccasi. suṇoṭhā⁷ 'ti amma tāta tumhe mama vacanaṃ
5 suṇoṭha, nāyaṃ bhāro ti ayaṃ tumhākaṃ paṭṭjaggaṇabhāro na kadāci mama bhāramato ahu, tamman ti taṃ bhāro ti amaṇṇitvā va maṃ tumhe upaṭṭhi-
taṃ samānaṃ, upaṭṭhānāyā⁸ 'ti tumhe upaṭṭhātum maṃ yācati, yo ve ic-
chatīti mayhaṃ hi tvaṃ me mātaraṃ vā pītaraṃ vā upaṭṭibhā⁹ 'ti vattum na
yuttaṃ, tumhākaṃ pana santānaṃ brahmacāriṇaṃ¹⁰ yo¹¹ eko icchati taṃ vadāmi
10 kāmāṃ¹² Nandaṃ vo vadatha¹³ taṃ¹⁴ mama kaṇīṭṭhaṃ Nandaṃ rocatha¹⁵
tumhesu kaṃ esa upatīṭṭhati¹⁶ ubho pi hi mayaṃ tumhākaṃ puttā yevā¹⁷ 'ti.

Ath' assa mātā āsanā vuṭṭhāya „tāta S-ta ciravippavuttho
te kaṇīṭṭho, evaṃ cirāgataṃ pi taṃ yācitum na visahāmi,
mayaṃ hi tan nissitā idāni pana tayā anuṇṇātā, ahaṃ etaṃ
15 brahmacāriṇaṃ bāhāhi upagūhitvā sīse upagghāyitum¹⁸ la-
bheyyan“ ti imam atthaṃ pakāsentī:

66. Tayā tāta anuṇṇātā Sona taṃ nissitā mayaṃ,
upagghātum labhe Nandaṃ
muddhani brahmacāriṇaṃ ti g. ā. 158.

20 Atha nam M. „tena hi amma anujānāmi, tvaṃ¹⁹ gaccha
puttaṃ Nandaṃ āliṅgitvā sīsaṃ²⁰ ghāyitvā cumbitvā tava
hadaye sokaṃ nibbāpehīti“ ā. Sā tassa santikaṃ gantvā
N-taṃ parisamajje yeva āliṅgitvā sīsaṃ ghāyitvā cumbitvā
hadaye sokaṃ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapanti ā.:

- 25 67. Assatthassēva taruṇaṃ pavāḷaṃ māluteritaṃ
cirassaṃ Nandaṃ disvāna hadayaṃ me pavedhati. 159.
68. Yadā suttāpi²¹ suppante Nandaṃ passāmi āgataṃ
udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṃ. 160.
69. Yadā ca paṭibujjhivā Nandaṃ passāmi nāgataṃ
30 bhiyyo āvisatī soko domanassaṃ cānappakaṃ. 161.

¹ Cks kāmānaṃ. ² Ck -do, Cs -da. ³ Cs ve. ⁴ Cks caratha. ⁵ Bā -dā maṃ.
⁶ Cks omit maṃ. ⁷ Ck upaṭṭhitū. ⁸ Ck -rīpaṇi, Bā -ri. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā
-ena. ¹¹ Cks ratha. ¹² Cks omit taṃ. ¹³ Bā rodetha, Cs nanda rocetha. ¹⁴
Bā upaṭṭhātum. ¹⁵ Bā upasaṃghāyitum. ¹⁶ Cks taṃ. ¹⁷ Bā -e. ¹⁸ Bā
suttāmaḥi.

70. Sāhaṃ ajja cirassam¹ pi Nandaṃ passāmi āgataṃ,
bhattuc-ca² mayhaṃ ca piyo Nando no pāvisi gharaṃ. 162.
71. Pitu pi Nando suppiyo, yaṃ³ Nando pāvisi gharaṃ
labhatu tāta Nando taṃ: maṃ Nando upatiṭṭhatū 'ti. 163.

Ta. māluteritan ti yathā vātāhataṃ assatthapallavaṃ kampaṭi evaṃ ci-
rassam Nandaṃ dīvāna ajja mama hadayaṃ kampaṭi, soppante⁴ ti tāta
Sona yadāhaṃ suttā⁵ supīnena Nandaṃ āgataṃ passāmi tadāpi udaggā homiṭi,
bhattuccā² 'ti sāmikassa ca mayhaṃ ca piyo, Nando no pāvisi gharaṃ
ti tāta putto no Nando paṇṇasālaṃ pavasatu⁶, yaṃ ti yasmā pitu⁷ suttu piyo
tasmā puna imamaḥ gharā na vippavaseyya⁸ Nando taṃ ti Nando yaṃ icchatī
taṃ labhatu, maṃ Nando ti tāta Sona tava pīṭhaṃ tvaṃ upaṭṭhaha Nando
maṃ upatiṭṭhatu. 10

M. „evaṃ hotū“ 'ti mātu vacanaṃ sampatiṭṭhitvā „Nanda
tayā jeṭṭhakakoṭṭhāso laddho, mātā nāma atigunakārikā, appa-
matto hutvā paṭijaggeyyāsīti“ ovaditvā mātu guṇaṃ pakāsento 15
dve gāthā abhāsi:

72. Anukampakā patiṭṭhā ca pubbe rasadadī ca no⁹
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate ise. 164.
73. Pubbe rasadadī gottī mātā puññūpasamhitā
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate¹⁰ ise ti. 165. 20

Ta. anukampakā ti muduhadāyā, pubbe rāsadadīti pathamam eva
attano khīrasamkhātassa rasassa dāyikā, mātā taṃ ti mama mātā maṃ na¹¹
icchatī taṃ varati¹², gottīti gopāyikā, puññūpasamhitā ti puññanissitā
puññadāyikā.

Evaṃ M. dvīhi gāthāhi mātu guṇaṃ kathetvā punāgantvā 25
tassā āsane nisinnakāle „Nanda tvaṃ dukkarakārikāṃ mātā-
raṃ labhi, ubho pi mayāṃ mātaraṃ dukkhena samvaddhitā,
taṃ dāni tvaṃ appamatto paṭijaggāhi¹³, amadhurāni phalā-
phalāni mā khādāpesīti¹⁴“ vatvā parisamajjhe yeva mātu duk-
karakārikattaṃ pakāsento ā.: 30

¹ Cks -ssā. ² Bd -uñca. ³ Ck sam. ⁴ Bd suttā. ⁵ Cks suttā. ⁶ so all three
MSS. ⁷ Cks omit yaṃti yasmā pitu. ⁸ Ck Bd vippavaseyya. ⁹ Bd ja no. ¹⁰
Bd vadate. ¹¹ Hds yaṃ. ¹² Bd vadati, Cks add icchatī. ¹³ Ck -ggo, Cs -ggi.

74. Ākaṃkhamānā puttaphalaṃ devatāya namassati
nakkhattāni ca pucchati utusamvaccharāni ca. 166.
75. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo,
tena dohaḷinī hoti, suhadā tena vuccati. 167.
- 5 76. Samvaccharaṃ vā ūnaṃ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayanti (add ti), janettī tena vuccati. 168.
77. Thanakhīrena gitenā¹ aṅgapāpuraṇena ca
rodantaṃ (add: eva) toseti, tosentī tena vuccati. 169.
78. Tato vātātape ghore mamimkatvā (add: va) dārakaṃ
10 appajānantaṃ (add: poseti), posentī tena vuccati. 170.
79. Yaṇ ca mātu dhanam hoti yaṇ ca hoti pitu dhanam
ubhayaṃ etassa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
80. Evaṃ putta adū putta iti mātā vihaññati,
pamattaṃ paradāresu nisīthe pattayobbane
15 sāyaṃ puttaṃ anāyantaṃ iti mātā vihaññati. 172.
81. Evaṃ kicchā bhato poso mātu aparicārako
mātari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 173.
82. Evaṃ kicchā bhato poso pitu aparicārako
pitari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 174.
- 20 83. Dhan' āpi² dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
mātaraṃ aparicaritvāna kiccaṃ vā so nigacchati. 175.
84. Dhanam pi dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
pitaraṃ aparicaritvāna kiccaṃ vā so nigacchati. 176.
85. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīḷitaṃ
25 mātaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 177.
86. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīḷitaṃ
pitaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 178.
87. Dānaṇ ca peyyavāsaṇ³ ca atthacariyā ca yā idha
samānattā⁴ ca dhammesu tattha tattha yathārahaṃ. 179.
- 30 88. Ete kho saṅghā loka rathassāṇīva yāyato,
ete va⁵ saṅghā nāssu na mātā puttakāraṇā. 180.

¹ so both MSS. for gītena? ²so both MSS. ³ so both MSS. for -vajjaṇ?
so both MSS. for -ttaṃ? ⁵ so both MSS. for ca, read ce?

89. Labhetha mānaṃ pūjaṃ ca pitā va puttakāraṇā,
yasmā ca saṅgahā ete samavekkhanti paṇḍitā 181.
90. Tasmā mahattaṃ papponti pāsamsā ca bhavanti te,
Brahmā hi nātāpitāro pubbācariyā ti vuccare. 182.
91. Āhuneyyā ca puttānaṃ pajāya anukampakā',
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183.
92. Annena-m-atho² pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nabhāpanena pādānaṃ³ dhovanena ca, 184.
93. Tāya naṃ paricariyāya mātāpitusu paṇḍitā⁴
idha c' eva [naṃ⁵] pasamsanti pecca sagge ca modatīti. 185. 10

Ta. puttaphalaṃ ti puttasaṃkhātānaṃ phalaṃ, devatāya⁶ namassatīti
putto me upapajjati⁷ 'ti devatāya namakkāraṃ karoti āyati⁸, pucchati⁹ kata-
rena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṃ nak-
khattāni ca pucchati. utusāṃ vaccharāni cā 'ti channaṃ utūnaṃ kata-
rasmiṃ¹⁰ utumhi jāto dīghāyuko hoti katarasmiṃ¹¹ utumhi appāyuko kativassāya 15
vā mātu jāto putto dīghāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṃ utusā-
vaccharāni ca pucchati, utusinātāya¹² ti pupphe uppanne utumhi nahātāya,
avakkamo ti tiṇṇaṃ sannipātā¹³ gabbhāvakkaman ti hoti kucchīyaṃ gabbho
paṭiṭṭhāti, tenā 'ti tena gabbhena sā dohaṇīni hoti, tenā 'ti tadā tassā kucchimhi
nibbattapajāya¹⁴ sneho uppajjati¹⁵ tena kāraṇena suhadā ti vuccati, tenā 'ti 20
tena kāraṇena sā janayanti janeti ca vuccati, aṅgapāpuraṇena¹⁶ cā 'ti
thanantare¹⁷ nīpajjāpetvā sarīrasamphassaṃ pharāpeti aṅgasāṃkhāten¹⁸ eva
pāpuraṇena¹⁹, toseti saṇḍāpeti hāseti, mamim²⁰ katvā ti agaṇḍiputtaessa
me²¹ upari vāto paharati ātapo²² pharati evaṃ mamaṃkāraṇaṃ²³ katvā si-
niddhena hadayena udikkhati, ubhayametassā 'ti ubhayam pi taṃ dhaṇaṃ 25
etassa puttassa atthāya aññesaṃ adassetvā sārāgabbhādisu mātā gopeti, evaṃ
putta adu puttā 'ti andhabāla putta evaṃ rājakulādisu appamatto hohi²⁴
aduñ c' aduñ ca²⁵ kammaṃ karohi sikkhāpentī iti mātā vihaṇṇati kilamati,
pattayobbane ti putte pattayobbane taṃ puttāṃ²⁶ nisīthe²⁷ paradāresu pamattam
āyaṃ anāgacchantaṃ nātvā assupuṇṇehi nettehi maggaṃ oloketi vihaṇṇati 30
kilamati, kicchā bhato ti kicchena bhato paṭijaggito, micchā caritvānā
'ti mātaraṃ apatiṭjaggitvā, dhanā pīti²⁸ dhanampi²⁹, ayaṃ eva vā pāṭho, i. v. h.:

¹ tassā utu (v. 75) - - - anukampakā wanting in Bd. ² Bd omits m. ³ Ck -na.

⁴ Cks -tā. ⁵ so all three MSS. ⁶ Bd -yam. ⁷ Bd āyati. ⁸ Cks katamaṃ. ⁹

Bd -sambhātāya? ¹⁰ so Cks; Bd -tāya. ¹¹ Cks -ttamāpa-. ¹² Bd jāyati. ¹³ Bd -vu-.

¹⁴ Bd tadanantare. ¹⁵ Bd mapa. ¹⁶ Ck agaddhiputtasame, Cg agandiputtasame,

Bd adhituputtassa me. ¹⁷ Bd ātā-. ¹⁸ Bd dhammakā-. ¹⁹ Bd hoti. ²⁰ Ck

duduñcaduñca, Bd aduñ ca aduñ ca. ²¹ Cks nisītha, Bd nisīve. ²² Bd -nāsiti.

²³ Bd adds adāsi.

dhanakāmānaṃ uppannadhanam pi mātaraṃ apatijaggantānaṃ nassatīti me sutan
ti, kicchaṃ vā so ti iti dhanam vāssa nassati dukkhaṃ vā so¹ nigacchati,
labbhāmetan ti taṃ idhaloke ca devaloke ca ānandādisukhaṃ mātaraṃ pari-
caritvā vijānato paṇḍitassa labbhā², sakkā laddhum tādisenā 'ti a., dānañcā
5 'ti mātāpitunnaṃ dānaṃ dātābbaṃ piyavacanaṃ bhaṇitabbaṃ uppannakiicca-
sādhanaśasena attho caritabbo jeṭṭhāparāyanadhammesu ta. ta. parisamajjhe vā
rahogātānaṃ vā abhivādanādīvasena samānattatā³ kātābbā na raho abhivādanādīni
katvā parisatiṃ na kātābbāni⁴ sabbattha samānen' eva bhavitābbaṃ, ete ca
saṅgahā nassū 'ti sace ete cattāro saṅgahā na bhavēyyum, samavekkhan-
10 tīti sammānāyena kāraṇena pekkhanti, mahattaṃ ti seṭṭhattaṃ, brahmā ti
puttānaṃ⁵ brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbācariyā ti paṭhamācariyā, āhu-
neyyā ti āhunapattiggāhaka yassa kassaci sakkāssa anucchavikā, annena-
matho ti annena atho pānena, peccā 'ti kālakīriyāya pariyośāne ito gantvā
sagge ca modatī pamodatīti.

15 Evaṃ M. Sinerum pavattento viya desanaṃ niṭṭhāpesi.
Taṃ sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasīdimsu. Atha
ne pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā „dānādīsu appamattā hothā“
'ti ovaditvā uyyojesi, te sabbe pi dhammena r. kāretvā āyu-
pariyośāne devanagaraṃ pūrayimsu. S-to N-to pi yāvatā-
20 yukaṃ mātāpitāro paricaritvā Brahmaloḥka-parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyośane mātīposakabhikkhu sotā-
pattiphale patṭhāsi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesum, N-to
Ānando, Mañjarājā Sāriputto. ekasatarājā⁶ asīti mahātherā ca añña-
taratherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhaparisā, Sonapaṇḍito pana
25 aham evā 'ti. Sona-Nanda-jātakaṃ. Sattatinipāta-
vannanā niṭṭhitā⁷.

¹ Bā adds puriso ² Bā labbham. ³ so all three MSS. for samānatā? ⁴ Cks
-ti? ⁵ Ck na. ⁶ Cs -ja. ⁷ Bā -pātājātakaṃ niṭṭhitam-Kusajātakaṃ Sona ca
dve jātakāni Sattatinipātamhi therehi saṅgahakārehi saṅgitā.

XXI. ASĪTINIPĀTA.

1. Cullahamsajātaka.

Sumukhā ti. Idam S. Veluvane¹ v. āyasmato Ānandassa² jīvitapariccāgamā. k. Devadattena hi T-assa jīvitā voropetum payojitesu dhanuggahesu paṭhamam³ pesitena āgantvā „nāham bhante sakkomi“ 5 Bhagavantam jīvitā voropetum, mahiddhiko so Bhagavā mahānubhāvo“ ti vutte Devadatto⁵ „alam āvuso, mā tvaṃ samanāṃ Gotamam jīvitā voropehi“⁶, aham eva s-am G-am jīvitā voropessāmiti“⁷ vatvā T-e⁷ Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyāya⁸ caṃkamante⁹ Gijjhakūṭam¹⁰ pabbatam abhirūhitvā¹¹ yantavegena mahatiṃ¹² silam pavijjhi, 10 „imāya silāya s-am G-am jīvitā voropessāmiti“¹³ dve pabbatakūṭāni¹⁴ samāgantvā tam silam paṭicchimsu¹⁵, tato papaṭikā¹⁶ uppatitvā Bhagavato pādam paharitvā ruhiram¹⁷ uppādesi. Balāvavedanā pavat-timsu. Jīvako T-assa pādam satthakena phāletvā duṭṭhalohitam vāmetvā¹⁸ pūtimamsam apānetvā¹⁹ bhesajjam ālīmpitvā²⁰ nīrogam²¹ 15 akāsi. S. purimadivasam²² eva bhikkhasamghaparivuto²³ mahatiyā²⁴ Buddhalīhāya²⁵ vicari²⁶. Atha nam disvā Devadatto cintesi: „s-assa G-assa rūpaggappattam²⁷ sarīram disvā koci manussabhūto upasam-kamitum na sakkoti, raṇṇo kho pana Nālāgiri nāma hatthi²⁸ caṇḍo

¹ Cks jetavane. ² Sdr -dattherassa. ³ Bd Sdr sabbapatha-. ⁴ Sdr adds tam.

⁵ Bds add āha, Sdr has so d. āha. ⁶ Bds -esi. ⁷ Cks -tassa. ⁸ Sdr pacchima-.

⁹ Sdr adds sayam. ¹⁰ Sdr -a. ¹¹ Sdr -ruyhi-. ¹² all three MSS. -ti. ¹³

Bds add vatvā, Sdr tathā. ¹⁴ Bd -tā, Sdr -tādhā. ¹⁵ so Cks; Bds Sdr sampaṭi-.

¹⁶ Bd pabbatikā. ¹⁷ Sdr rudhi-. ¹⁸ Sdr -ta mopetvā. ¹⁹ Sdr adds chovitvā? ²⁰

Bd -etvā, Sdr -ppetvā. ²¹ all four MSS. ni-. ²² Cks purimasadisam, Bds puna

divasam, Sdr purisadiso. ²³ Sdr mahābhi-. ²⁴ Sdr adds va. ²⁵ Bd Sdr

-līhāya. ²⁶ Sdr nagaram pavisi. ²⁷ Bds rūpasobhagga-, Sdr rūpamsobhaga-.

²⁸ Bd Sdr mahāha-.

- pharuso¹ Buddha-Dhamma-Saṃgha-guṇe na jānāti², so nam jīvitakkhayaṃ pāpessatīti³ so gantvā taṃ attānaṃ raṇṇo ārocesi. Rājā „sādhū“⁴ 'ti sampatīcchitvā hatthācariyaṃ pakkosāpetvā „samma sve Nālāgirim mattaṃ katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavīthiyaṃ
- 5 vissajjehīti⁵ ā Devadatto pi nam⁶ „āññesu divasesu batthi kittakaṃ suraṃ pivatīti⁷“ pucchitvā „attha ghaṭe“⁸ ti vutte „sve⁹ soḷasa ghaṭe pāyetvā s-ena G-ena paṭipannavīthim¹⁰ abhimukhaṃ kareyyāsīti¹¹“ ā. So „sādhū“¹² 'ti sampatīcchi. Rājā nagare bheriṇ carāpessi¹³: „sve Nālāgirim matakkaṃ katvā nagare vissajjessanti, nāgarā pāto va
- 10 sabbakiccāni katvā antaravīthim nā paṭipajjimsū“¹⁴ 'ti. Devadatto pi rājanivesanā¹⁵ oruyha hatthisālaṃ gantvā hatthigopake āmantetvā „mayam bhaṇe uccaṭṭhānīyam¹⁶ nīcaṭṭhāne¹⁷ kātuṃ samatthā¹⁸, sace vo yasena attho sve pāto va Nālāgirim tikhiṇasurāya soḷasa ghaṭe pāyetvā s-assa G-assa āgamanavelāya tuttatomarehi¹⁹ vijjhītvā²⁰ kujjhā-
- 15 petvā hatthisālaṃ bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavīthim abhimukhaṃ²¹ katvā s-am G-am jīvitakkhayaṃ pāpethā²²“ 'ti ā. Te „sādhū“²³ 'ti sampatīcchimsu. Sā pavatti sakalanagare vitthārīkā²⁴ ahoṣi. Buddha-Dhamma-Saṃgha-mānakā upāsakā taṃ sutvā S-ram upasamkamitvā „bhante, Devadatto raṇṇā saddhim ekato hutvā sve
- 20 tumhehi paṭipannavīthiyaṃ Nālāgirim vissajjāpessati, sve piṇḍāya apavisitvā idh' eva hotha, mayam vihāre yeva Buddhapamukhassa saṃghassa²⁵ bhikkhaṃ dassāmā²⁶“ 'ti vadimsu. S. „sve piṇḍāya²⁷ pavississāmīti²⁸“ avatvā „ahaṃ sve Nālāgirim dametvā paṭihāriyaṃ katvā²⁹ titthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya acaritvā³⁰ va bhikkhu-
- 25 saṃghaparivuto nāgarā nikkhamitvā Veluvanam eva gamissāmi³¹, Rājagahavāsino pi bahūni³² bhattabhājanāni gahetvā Veluvanam eva āgamissanti, sve vihāre bhattaggaṃ bhavissatīti³³“ iminā kāraṇena tesam adhiyāsesi. Te T-assa adhiyāsanam viditvā bhattabhājanāni āharitvā³⁴ „vihāre yeva dānaṃ dassāmā³⁵“ 'ti pakkamimsu. S-āpi pathamayāme
- 30 dh. desetvā majjhimayāme³⁶ paṇhe³⁷ vissajjetvā pacchimayāmassa pathamakotṭhāse³⁸ sīhaseyyam kappetvā dutiyakotṭhāse phalasamā-

¹ Bā Sār add manussagahāko ² Sār ajānanto, omitting so ³ Ck's na. ⁴ Bā Sār add bhante. ⁵ Bā adds tvaṃ, Sār taṃ. ⁶ Bā Sār -iyaṃ. ⁷ Sār -petvā. ⁸ Sār -nato. ⁹ Bā Sār -nato. ¹⁰ Sār adds pi nīcaṭṭhānato uccaṭṭhāne. ¹¹ Bā adds nīcaṭṭhānato vā uccaṭṭhāne kātuṃ samatthā. ¹² Bā kuṭato-, Sār tutthato-. ¹³ Bā vijjhantā vijjhantā, Sār vijjhanto vijjhantā. ¹⁴ Bā Sār -iyaṃ. ¹⁵ Bā Sār -itā. ¹⁶ Bā Sār bhikkhusa-. ¹⁷ Bā Sār add na. ¹⁸ Sār paṭihāriyaka. ¹⁹ Sār caritvā. ²⁰ Bā āgamissāmīti. ²¹ Ck -u, Cs -ū. ²² Bā -rāpetvā. ²³ Sār adds devadatāya ²⁴ Bā Sār -am ²⁵ Sār path-.

pattiyā vitināmetvā¹ tatiyakotṭhāse mahākaruṇāsamāpattiṃ samāpajjivā
 bodhaneyyabandhave² olovento Nālāgiridamane³ caturāsītiyā pānasahassā-
 nam dhammābhisamayam disvā pabhātāya rattiyā katasarīrapaṭijaggaṇo⁴
 āyasmantaṃ Anandaṃ āmantetvā „Ananda ajja Rājagahaparivattakesu⁵
 aṭṭharasasu vihāresu⁶ sabbesaṃ⁷ bhikkhūnaṃ mayā saddhiṃ Rāja- 5
 gahaṃ pavisitum ārochehi“ ā. Thero tathā akāsi. Sabbe bhikkhū
 Veḷuvane sannipatiṇisu. S. mahābhikkhusaṃghaparivāro⁸ Rājagahaṃ⁹
 pāvisi, hatthimendā¹⁰ yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjimsu¹¹, mahanto samā-
 gamo ahoṣi. Saddhāpasannā¹² manussā „ajja kira Buddhanāgassa¹³
 tiracchānanāgena¹⁴ saṅgāmo bhavissati. anopamāya¹⁵ Buddhalīhāya 10
 Nālāgiridamanam passissāmā“¹⁶ ti pāsādammiyagehacchadanāni abhi-
 ruyha aṭṭhaṃsu. Assaddhā pana micchādittbhikā¹⁶ „Nālāgiri caṇḍo
 pharuso¹⁷, Buddhādīnaṃ guṇaṃ na jānāti¹⁸, so ajja s-assa G-assa
 suvaṇṇavaṇṇaṃ rūpaṃ¹⁹ viddhamsetvā²⁰ jīvitakkhayaṃ pāpessati, ajja²¹
 paccāmittassa piṭṭhiṃ passissāmā“²² ti pāsādādisu² aṭṭhaṃsu. Hatthi 15
 pi Bhagavantaṃ āgacchantam disvā manusse tāsento gehāni viddham-
 sento sakaṭāni saṃcuṇṇento soṇḍaṃ ussāpetvā pahaṭṭhakannaṃvālo
 pabbato viya ajjhottharanto yena Bh. tenābhidhāvi, tam disvā bhikkhū
 Bh-aṃ etad avocuṃ: „ayaṃ bkante Nālāgiri caṇḍo pharuso manussa-
 ghātako²³ imaṃ racchaṃ paṭipanno, na kho paṇāyāṃ Buddhādīnaṃ 20
 guṇaṃ jānāti, paṭikkamatu bhante Bh., paṭikkamatu Sugato“²⁴ ti.
 „Mā bhikkhave bhāyatha²⁵, paṭibalo²⁶ ahaṃ Nālāgiriṃ dametuṃ“²⁷ ti.
 Athāyasmā Sāriputto S-raṃ yāci: „bhante pitu uppannakiccaṃ²⁸
 nāma jeṭṭhaputtassa bhāro, ahaṃ etaṃ²⁹ damemi“³⁰. Atha naṃ S.
 „Sāriputta, Buddhabalaṃ nāma aṇṇaṃ, sāvakabalaṃ aṇṇaṃ, tiṭṭha 25
 tvaṃ“³¹ ti paṭibāhi. Evaṃ³² yebhuyyena asītimahātherā yāciṃsu. S.
 sabbe pi paṭibāhi. Athāyasmā Anando S-ri balavasinehena addhi-
 vāsetum asakkonto „ayaṃ hatthi paṭhamam maṃ māretu“³³ ti T-tass’
 atthāya jīvitam pariccajivā³⁴ Satthu purato aṭṭhāsi. Atha naṃ S.
 „apehi Ananda, mā me purato aṭṭhāsīti“ ā. „Bhante, ayaṃ hatthi 30

¹ Ck yo viti-, Sdr -yo samāpajjivā. ² Bds -dhujane. ³ Bā Sdr -nena, B^s damena. ⁴ Bā Sdr adds hutvā. ⁵ Cks -ke. ⁶ Bā Sdr mahāvi-. ⁷ Bā Sdr add pi. ⁸ Bā Sdr -parivutto. ⁹ Sdr adds piṇḍāya. ¹⁰ Cks -ḍo, Sdr atha ha-. ¹¹ Cks paṭijaggiṃ. ¹² Sdr -sampannā. ¹³ Sdr buddhamahānā-. ¹⁴ Sdr adds saddhiṃ. ¹⁵ Bā anu-. ¹⁶ Sdr adds ayaṃ. ¹⁷ Bā Sdr adds manussagghātako. ¹⁸ Cks -titi. ¹⁹ Bā Sdr sariraṃ. ²⁰ Cks -itvā. ²¹ Sdr ajjeva. ²² Sdr rukkhapā-. ²³ Bā Sdr -ṭako. ²⁴ Bds Sdr -ittha. ²⁵ Ck Sdr -le. ²⁶ so Bds; Cks pitunnaṃ kicca, Sdr uppannakiccaṃ omittig plru. ²⁷ Bds ahaṃ eva taṃ, Sdr ahaṃ meva. ²⁸ Cks e. ²⁹ Bā Sdr add gantvā

caṇḍo pharuso manussaghātako¹ kappuṭṭhānaggisadiso, paṭhamam mān
 māretvā pacchā tumbhākaṃ santikaṃ āgacchatū² 'ti thero avaca,
 yāvattiyam vuccamāno pi ca tath' eva atthāsi³ na paṭikkamati⁴.
 Atha nam Bh.⁵ iddhibalena paṭikkamāpetvā bhikkhūnam antare ṭha-
 5 pesi⁶. Tasmim khane ekā itthi Nālāgiriṃ disvā maraṇabbhayabhītā
 palāyamānā⁷ amkena gahitadārakam hatthino ca T-tassa ca antare
 chaḍḍetvā palāyi, hatthi tam anubandhitvā⁸ dārakassa santikaṃ āgami⁹.
 dārako mahāravam ravi. S. Nālāgiriṃ odissakamettāya¹⁰ pharivā
 sumadhuraṃ brahmassaraṃ nicchāretvā „ambho Nālāgiri, tam soḷasa-
 10 surāghaṭe¹¹ pāyetvā mattam karontā¹² na aññaṃ gaṇhissatīti ka-
 riṃsu, mā gaṇhissatīti¹³ kariṃsu, mā akāraṇena jaṃghāyo kilamento¹⁴
 vicari. ito ehīti¹⁵ pakkosi. So Satthu vacanam sutvā akkhīni ummī-
 letvā Bh-to rūpasiriṃ oloketvā paṭiladdhasamvego Buddhatejasa
 pacchinnasurāmado¹⁶ soṇḍam olambetvā¹⁷ kanne cāleno¹⁸ gantvā
 15 T-tassa pādesu pati. Atha nam S. „Nālāgiri, tvaṃ tiracchānahatthi,
 ahaṃ Buddhavāraṇo, ito paṭṭhāya mā caṇḍo mā¹⁹ pharuso mā ma-
 nussaghātako²⁰ bhava, mettacittam paṭilabbhā²¹ 'ti vatvā dakkhiṇa-
 hattham pasāretvā kumbham²² parāmasitvā²³

Mā kuṇjara nāgam āsado,
 20 dukkho hi kuṇjara nāgamāsado.
 na²⁴ hi nāgahatassa²⁵ kuṇjara
 sugatī hoti itoparāyano²⁶.
 Mā ca mado mā ca pamādo²⁷,
 na hi pamattā sugatim vajanti,
 25 tena tvaṃ ūeva tathā karissasi
 yena tvaṃ sugatim gamissasīti²⁸ dh. d.

Tassa sakalasariraṃ pītiyā nīrantararaṃ phuṭam²⁹ ahosi, sace³⁰
 tiracchānagato na³¹ bhavissa sotāpannaphalaṃ adhigamissa³². Manussā
 tam pāṭihāriyam disvā unnadimsu appoṭhesum³³, sañjātasomanassā
 30 nānābharaṇāni khipimsu, tāni hatthissa sariraṃ paṭicchādayimsu, tato

¹ Bā Sdr -ṭako. ² Bā akāsi, Sdr thito. ³ Bā Sdr -mi. ⁴ Sdr satthā. ⁵
 Bā Sdr tha-. ⁶ Cks -nam. ⁷ Bā Sdr add nivattitvā. ⁸ Bā Sdr agamāsi. ⁹
 Bā udissatam me-, Sdr uddassa me-. ¹⁰ Cks -ṭesu. ¹¹ Bā -te. ¹² Cks
 -ssati, Bā Sdr add pana. ¹³ Bā Sdr -manto. ¹⁴ Cks paṭicchanna-. ¹⁵ Sdr
 olabanto. ¹⁶ Cks omit mā. ¹⁷ Bā Sdr -ṭako. ¹⁸ Bā -e, Sdr -bhambhe. ¹⁹
 Sdr adds imam gāthamāha. ²⁰ Ck ti, Sdr ni. ²¹ so Ck Bā; Ck -hattassa. ²²
 Cks paramāyato. ²³ read pamādo. ²⁴ Sdr adds evam. ²⁵ Sdr phuṭam. ²⁶
 Bā add kira. ²⁷ Bā nā. ²⁸ Bā Sdr -ssati. ²⁹ Ck appoṭhesu, Bā appoṭesu,
 Sdr apphotayimsu.

paṭṭhāya Nālāgiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmim kho pana Dhana-
pālakasamāgame caturāsītipāṇasahassāni amataṃ pivimsu¹. S. Dhana-
pālakaṃ pañcasu silesu paṭiṭṭhāpesi. Soṇḍāya Bh-to pādapaṃsuṇi
gahetvā upari muddhani ākirivā paṭikuṭito² paṭikkamitvā dassanūpacāre
ṭhito Dasabalaṃ vanditvā nivattitvā hatthisālaṃ pāvīsi, tato paṭṭhāya 5
ca danto³ sudanto hutvā na kiñci viheṭheti⁴. S. nipanuamanoratho
„yehi yaṃ dhanam khittam tesam yeva⁵ tam hotū“⁶ 'ti adhiṭṭhāya „ajja
mayā mahantaṃ paṭihāriyaṃ kataṃ⁷, imasmim nagare piṇḍāya ca-
raṇaṃ appatirūpan“⁸ ti titthiye madditvā bhikkhusaṃghaparivuto ja-
yappatto khattiyo viya nagarā nikkhamitvā Veluvanaṃ eva gato. 10
Nagaravāsino bahuannaṇapāṇakhādaniyaṃ ādāya vihāraṃ gantvā mahā-
dānaṃ pavattayimsu. Tam divasaṃ sāyaṇhāsamaye dhammasabhaṃ
pūretvā nisinnā bhikkhū kathaṃsamutṭhāpesuṃ: „āvuso āyasmatā
Anandena⁹ 'T-tass' atthāya attano jīvitam pariccajantena dukkaraṃ
kataṃ, Nālāgiriṃ disvā S-rā tikkhattuṃ paṭibhāhiyaṃāno pi nāpagato¹⁰, 15
aho dukkarakārako āvuso therō^{10a} 'ti. S. „Ānandassa guṇakathā pa-
vattati, gantabbaṃ mayā etthā“¹¹ 'ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā
„k. u. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. p' Anando tiracchāna-
yoniyaṃ nibbato pi mam' atthāya jīvitam pariccajiti“¹² vatvā¹² a. ā. :

A.¹³ Mahimsakarattṭhe¹⁴ Sakulaṇagare¹⁵ Sakulo¹⁶ nāma 20
rājā dhammena r. kāresi. Tadā nagarato avidūre ekasmim
nesādagāmake aññataro nesādo pāsehi sakuṇe bandhitvā nagare
vikkinanto¹⁷ jīvikaṃ¹⁸ kappesi. Nagarato ca avidūre āvaṭṭato
dvādasayojano¹⁹ Mānusiyo²⁰ nāma padumasaro ahosi pañca-
vaṇṇapadumasañchanno, ta. nānappakāro sakūṇasaṃgho osari²¹, 25
so nesādo ta. aniyāmena pāse oḍḍeti²². Tasmim kāle dha-
tarattṭha haṃsarājā channavutihaṃsasahassaparivuto²³ Citta-
kūṭapabbate Suvannaguḥāyaṃ vasati²⁴, Sumukho²⁵ nām' assa
senāpati ahosi. Ath' ekadivasaṃ²⁶ tato haṃsayūthā kati-

¹ Cks pāyimsu. ² so Cks; B Sdr -iko, Bd patikuto. ³ B Sdr danta. ⁴ Bds Sdr
-dhesi. ⁵ Bds ūeva, Cks va. ⁶ Cks -tā. ⁷ Bd sannisinnā, Sdr sannipattitvā.
⁸ Cks āyasmā ānando. ⁹ Sdr anapagato. ¹⁰ Sdr āyasmā ānando. ¹¹ Sdr ti
atha naṃ satthā dibbasotadhātuyā sutvā. ¹² Sdr adds tuṇhi ahosi tehi yāceto.
¹³ Sdr adds bhikkhave. ¹⁴ Cks mahisara-, Sdr mahisaka-. ¹⁵ Bds Sdr sūgala-.
¹⁶ Bd Sdr sūgalo. ¹⁷ Ck Bd Sdr viki-. ¹⁸ Bd Sdr -tam. ¹⁹ Sdr -niko. ²⁰
Bd Sdr -siyo. ²¹ Sdr otari, Bd -ā otarimsu. ²² Bds Sdr -si. ²³ Bd C
-parivāro. ²⁴ Sdr pariva-. ²⁵ Ck sukhumo. ²⁶ Bds Sdr ekadā.

payā suvaṇṇahaṃsā Mānusiyaśaraṃ¹ āgantvā² pahūtagocare
 tasmiṃ yathāsukhaṃ caritvā³ sucitra-Cittakūṭaṃ⁴ gantvā dhata-
 ratṭhassa ārocesuṃ: „mahārāja manussapathe Mānusiyo⁵ nāma
 padumasaro sampannagocaro, ta. gocaraṃ gaṇhituṃ gacchāma⁶“
 5 'ti. So „manussapatho nāma sāsāṃko⁷, mā vo ruccīti⁸“ pa-
 ṭikkhipitvāpi⁹ punappuna vuccamāno „sace tumhākaṃ ruccati
 gacchāma¹⁰“ 'ti saparivāro taṃ saraṃ agamāsi. So ākāsa¹¹
 otaranto pādaṃ pāse pavesento¹² yeva otari, ath' assa pāso
 pādaṃ ayasatthakena¹³ bandhanto¹⁴ viya ābandhitvā gaṇhi,
 10 ath' assa „chindissāmi naṃ“ ti ākaḍḍhantassa paṭhamavāre
 cammaṃ chijji¹⁵ dutiyavāre maṃsaṃ¹⁶ tatiyavāre nahāruṃ¹⁷,
 pāso aṭṭhim āhacca aṭṭhāsi, lohitaṃ pagghari¹⁸, balavavedanā
 pavattimsu¹⁹. So cintesi: „sac' ahaṃ baddharāvaṃ²⁰ ravissāmi
 nātakā me uttara²¹ hutvā gocaraṃ agaṇhitvā chātajjhata²² va
 15 palāyanta²³ dubbalatāya samudde patissantīti²⁴ so vedanaṃ
 adhivāsetvā²⁵ nātinaṃ yāvadatthaṃ caritvā²⁶ haṃsakiḷaṃ²⁷ ki-
 ḷanakaḷe mahantena saddena²⁸ baddharāvaṃ²⁹ ravi, taṃ sutvā
 va te haṃsā maraṇabhayaṭajjita³⁰ Citrakūṭābhimukhā³¹ pakka-
 mimsu³². Tesu³³ pakkantesu Sumukho haṃsasenaṇāpati „kacci
 20 nu kho idaṃ bhayaṃ mahārājassa uppannaṃ, jānissāmi naṃ“
 ti vegena pakkhanditvā purato gacchhantassa haṃsagaṇassa
 antare M-aṃ adisvā majjhimahaṃsagaṇaṃ vicini³⁴, ta. pi³⁵
 adisvā „nissamsayaṃ tass' ev' etaṃ³⁶ bhayaṃ uppannaṃ“ ti

¹ Bā -ssiyam-. ² Sār gantvā. ³ Bā Sār vica-. ⁴ Ck sucitrucitrakūṭaṃ, Bā su-
 hitaṃ citta-, Sār cittakūṭaṃ, omitting sucitra. ⁵ Bā manussī-. ⁶ Sār sa-
 paṭibhayo. ⁷ Sār ruccatīti, Bā ruccitthāti. ⁸ Bā Sār add tehi. ⁹ Sār -sato
¹⁰ Cks Bā Sār -santo ¹¹ Bā Sār -mattakena, Bā -patta-, cfr 2.5.9 ¹² Bā kaḍḍha-,
 Bā kaḍḍhe-, Sār ghaṭe-. ¹³ Cks chindi. ¹⁴ Bā Sār add chijji ¹⁵ Cks omit
 mahāruṃ, Bā Sār add chijji, Sār has nahāru chijji, adding catutthavare so. ¹⁶
 Sār -rati. ¹⁷ Bā Sār omit pa ¹⁸ Bā bandharavaṃ. Sār bandhanaravaṃ. ¹⁹
 Bā uttarāsa, Sār cittutrasā. ²⁰ Cks -ti. ²¹ Sār adds yāva. ²² Bā khāditvā,
 Sār gocaraṃ gaṇhitvā. ²³ Bā Sār haṃsānaṃ. ²⁴ Cks omit sa-. ²⁵ Bā bandhana-
 ravaṃ, Sār bandharavaṃ. ²⁶ Bā Sār add hutvā. ²⁷ Bā Sār citta- ²⁸ Sār
 pakkhandimsu. ²⁹ Cks pi. ³⁰ Sār -passa viciniṭvā. ³¹ Sār adds taṃ. ³²
 Sār tassevatāṃ.

nivattitvā āgacchanto M-am pāse baddham¹ lohitamakkhitaṃ
dukkhāturaṃ paṃkapiṭṭhe nipannaṃ disvā „mā bhāyi mahārāja”,
aham mama jivitaṃ pariccajivā tumhe pāsato mocessāmīti“
vadanto otaritvā M-am assāsento paṃkapiṭṭhe nisīdi. Atha
naṃ vimaṃsanto M. paṭhamam g. ā.: 5

1. Sumukha anupacinantā² pakkamanti vihaṅgamā,
gaccha tuvaṃ pi, mā kaṃkhi, n' atthi baddhe³ sahāyatā ti. 1.

Ta. anupacinantā⁴ ti sinehena ālayavasena⁵ anolokento⁶, pakka-
mantīti ete channavutthiṃsasahasā nātivihāgamā maṃ⁷ chaḍḍetvā gacchanti
tvam pi gaccha mā idha thāuam⁸ ākaṃkhi evaṃ hi pāsena baddhe mayi sa- 10
hāyatā nāma n' atthi na hi te aham idāni kiñci sahāyakiccaṃ kātuṃ sakkhis-
sāmi kin te mayā nirupakārena papañcaṃ akatvā gacch evā 'ti vadati.

Tatoparam⁹:

2. Gacch' evāhaṃ na vā gacche na tena amaro siyaṃ,
sukkhitaṃ taṃ upāsivā dukkhitaṃ¹⁰ taṃ kathaṃ jahe. 2. 15
3. Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ jivitaṃ vā tayā vinā
tath' eva¹¹ maraṇaṃ seyyo yañce jive tayā vinā. 3.
4. N' esa dhammo mahārāja yaṃ taṃ¹² evaṃgataṃ jahe,
yā gati tuyhaṃ sā mayhaṃ ruccate vihaṅgādhipa¹³. 4.
5. Kā¹⁴ nu pāsena baddhassa¹⁵ gati aññā mahānasa¹⁶, 20
sā kathaṃ cetayānassa¹⁶ muttassa tava¹⁷ ruccati. 5.
6. Kaṃ vā tvaṃ passase¹⁸ atthaṃ mama tuyhaṃ ca pakkhima
nātīnaṃ vāvasiṭṭhānaṃ ubhinnaṃ jivitakkhaye. 6.
7. Yan na kañcanadepiccha¹⁹ andhena tamasā gataṃ²⁰
tādise sañcajaṃ²¹ pāṇaṃ kam atthaṃ abhijotaye²². 7. 20
8. Kathaṃ nu patataṃ seṭṭha dhamme atthaṃ na bujjhasi,
dhammo apacito santo atthaṃ dasseti²³ pāṇinaṃ. 8.

¹ Sdr bandhaṃ disvā. ² Sdr -jā ti vatvā. ³ Ck anapavinantā, Cc anapavinantā,
Sdr anuvi-. ⁴ Ck napavinantā, Cc napavin-, Sdr anuvi-. ⁵ Cks ālapanava-.
⁶ all four MSS. -to. ⁷ Cks omit maṃ. ⁸ Bds Sdr vāsaṃ. ⁹ Sdr adds sumukho
āha. ¹⁰ Cks omit dukkhi. ¹¹ Bds Sdr tadeva. ¹² Cks etaṃ. ¹³ Sdr -pā ti
tato M. āha. ¹⁴ Bds kiṃ. ¹⁵ all four MSS. bandh-. ¹⁶ Cks cetasa-. ¹⁷
Cks ava. ¹⁸ Sdr -si. ¹⁹ Sdr dve piccha, Cks -de viñca. ²⁰ Sdr kataṃ, Bd
kathaṃ. ²¹ Sdr sañcaja, Bd sañcacaṃ. ²² Sdr adds ti sumukho āha ²³ Cks
dassati, Bd dassetiṃ.

9. So 'haṃ dhammaṃ apekkhāno'
dhammā c' atthaṃ samuṭṭhitaṃ
bhattiṃ ca tayi sampassaṃ² nāvakaṃkhāmi³ jīvitaṃ. 9.
10. Addhā eso sataṃ dhammo yo mitto⁴ mittam āpade
na-ccaje jīvitaṃsāpi hetu dhammam anussaraṃ⁵. 10.
11. Sv-āyaṃ dhammo ca⁶ te ciṇṇo bhatti ca veditā mayi,
kāmaṃ⁷ karassu mayh' etaṃ, gacch' evānumato⁸ mayā. 11.
12. Api tv-evam⁹ gate kāle yaṃ bandhaṃ¹⁰ nātinam mayā
tayā taṃ buddhisampannam¹¹ assa paramasaṃvutaṃ. 12.
13. Icc-eva¹² mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavuttinaṃ
paccadissatha¹³ nesādo āturaṇaṃ iv' antako. 13.
14. Te sattum abhisamikkha¹⁴ dīgharattaṃ hitā dija
tuṇhīm āsittha ubhaya na ca sañcesum¹⁵ āsanā. 14.
15. Dhataratṭhe ca disvāna samuddante¹⁶ tato tato
abhikkamatha vegena dijasattu dijādhipe. 15.
16. So ca vegen' abhikkamma āsajja parame dije
paccakampittha¹⁷ nesādo¹⁸ baddhā iti vicintayaṃ 16.
17. Ekaṇ ca baddhaṃ āsīnaṃ abaddhaṇ ca punāparam
āsajja baddham āsīnaṃ pekkhamānaṃ adīnavam. 17.
18. Tato so vimato yeva paṇḍare ajjabbhāsatha
pavaddhakāye¹⁹ āsīne dijasamghagaṇādhipe: 18.
19. Yan nu pāsena mahatā baddho na kurute desaṃ —
atha kasmā abaddho tvaṃ bali pakkhi na gacchasi. 19.
20. Kin nu t' āyaṃ dijo hoti, mutto baddham upāsasi, (IV ⁴⁹⁶/₁₀)
ohāya sakunā yanti, kiṃ eko avahīyasi²⁰. 20.
21. Rājā me so dijamitta²¹ sakhā pāṇasamo ca me,
n' eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyaṃ²². 21.

¹ Ck ave-, C² avakkhāto, B² apekkhanto. ² C² S² sampassaṃ. ³ Cks -khāva, B² -khāpi. ⁴ Cks -e. ⁵ S² -ranti tato M. āha. ⁶ Cks kha. ⁷ S² kāyam. ⁸ Cks gaccheva a-. ⁹ Ck -va. ¹⁰ so Ck; C² khandhaṃ, B² S² khaṇḍaṃ. ¹¹ B² vuddhi-. ¹² B² -vaṇ. ¹³ Cks pabbadi-, B² S² paccudi-. ¹⁴ B² ābhisam-cikkhi, Cks abhisamcikkha. ¹⁵ Cks navasañcōpa, B² sañcalesum, B² sañcesum, S² sañcesu. ¹⁶ Cks -ddante, S² -ddente. ¹⁷ Cks paṇḍa-, B² pañca-, B² pacchā-, S² mañca-. ¹⁸ Cks -de. ¹⁹ Ck pavatthikāse, C² pavattakāye, B² pavadha-. ²⁰ S² -siti sumukho āha. ²¹ B² dijamitto, Cks dijomitto, cfr. IV ⁴⁹⁶/₁₅. ²² S² -yanti nesādo āha.

22. Kathaṃ paṇāyaṃ vihaṅgo¹ nāddasa² pāsam oḍḍitaṃ,
padaṃ h'etaṃ mahantānaṃ, bodhum³ arahanti⁴ āpadaṃ⁵. 22.
23. Yadaṃ parābhavo hoti poso jīvitasaṃkhaye (IV ⁴²⁶/₂₇)
atha jālaṃ ca pāsāṇ ca āsajjāpi na bujjhati⁶. 23.
24. Api tv-eva mahāpuṇṇa⁷ pāsā bahuvidhā tatā⁸ 5
gūḷham āsajja bajjhanti⁹ ath' evaṃ jīvitakkhaye ti. 24.

Imāsaṃ gāthānaṃ sambandho Pāḷivasen¹ eva¹⁰ veditabbo; ta. gacchevā
'ti mahārāja ahaṃ ito gaccheyyāṃ vā na vā nāhaṃ¹¹ tena gamanena¹² vā
agamanaṇa vā amaro siyaṃ, ahaṃ ito gato pi agato pi maraṇato¹³ amutto va,
ito pubbe pana sukhitaṃ taṃ upāsivā idāni dukkhitaṃ kathaṃ jaheyyān ti 10
vadati, maraṇaṃ vā ti mamaṃ hi āgacchantassa¹⁴ vā tayā saddhīṃ maraṇaṃ
bhaveyya gacchantassa vā tayā¹⁵ vinā jīvitaṃ, tesu dvīsu¹⁶ yaṃ tayā sad-
dhīṃ maraṇaṃ tad eva me varaṃ yaṃ pana tayā vinā jīveyyāṃ na me taṃ
varaṃ ti a., ruccate ti yā vā tava gati nippatti¹⁷ sā vā¹⁸ mayhaṃ ruccati,
sā kathaṃ ti samma Sumukha mama¹⁹ tāva dāhena vālapāsaṇa²⁰ baddhassa 15
parahatthagatassa sa gati ruccatu tava pana cetayānaṃ²¹ sacetanassa paṇṇā-
vato muttassa²² kathaṃ ruccati, pakkhimā²³ 'ti pakkhasampanna²⁴, ubbhinnā
ti amhākaṃ dvīnaṃ jīvitakkhaye 'sati tvaṃ mama vā tava vā avasitṭhaṇāti-
naṃ²⁵ vā kam atthaṃ passaṃ²⁶, yaṃ nā²⁷ 'ti ettha nakāro upamaṇe, kaṇ-
canadevīcchā²⁸ 'ti kaṇcanadevīcchā²⁹, ayam eva vā pāṭho kaṇcanasadi- 20
ubhayapakkhā³⁰ 'ti a., tamasa³¹ ti tamasi, gataṃ ti kataṃ³², ayam eva vā pāṭho,
purimassa nakārassa iminā sambandho, na katan ti kataṃ viyā³³ 'ti a., i v. h.:
tayaṃ pāṇaṃ cājante pi³⁴ acājante pi³⁵ mama jīvitassa abhāvā yaṃ tava pāṇa-
sañcajanam taṃ³⁶ andhena tamasi kataṃ viya kiñcid evarūpakammaṃ apaccak-
khagunaṃ, tādise tava apaccakkhagune pāṇasañcajane³⁷ tvaṃ pāṇaṃ sañcajanto 25
kam atthaṃ joteyyāsīti³⁸, dhammo apacito santo ti kin nu dhammo pūjito
mānito³⁹ samāno, atthaṃ dasseti⁴⁰ vuddhiṃ⁴¹ dasseti, apekkhāno ti
apekkhanto, dhammā catthan⁴² ti dhammato ca⁴³ atthaṃ samutṭhitān

¹ Bā Sā vihaṅgo. ² Cks -sā. ³ Cks buddhum. ⁴ Bds -hati. ⁵ Sdr -danti s. ā.
⁶ Sdr -titi nesādo ā. ⁷ Ck apitvevamaṇaṃ mañṇe, Ck apitthevamaṇaṃ mañṇe,
Bā apitvaṃ vaṃ mahāpuṇṇa. ⁸ Ck tathā, Bā katā, Sdr gatā? ⁹ Sdr va-, Bā
bu- ¹⁰ Bds Sdr -nayeveva. ¹¹ Cks haṃ. ¹² Cks maggena. ¹³ Cks -na. ¹⁴
Sdr ag-. ¹⁵ Cks add vā. ¹⁶ Cks omit dvī-. ¹⁷ Sdr omits tava gati. ¹⁸
Cks yā ca. ¹⁹ Cks khama, Bā omits mama. ²⁰ Sdr vālamayapāsaṇa. ²¹ Sdr
metayānaṃ, Ck metanāyassa, Ck cetanāyassa. ²² Cks yu-. ²³ Bds -aṇ.
²⁴ Bā Sdr -tṭhānaṃ nā-. ²⁵ Cks passi. ²⁶ Cks depīcchā. ²⁷ Cks -dopicchā
²⁸ Cks katā. ²⁹ Cks -tenāpi. ³⁰ Cks omit taṃ. ³¹ Bds Sdr sañcajanto, omitting
pāṇa. ³² Bā kimatthaṃ jāneyyāsīti, Sdr kimatthaṃ mahājoteyyoasīti. ³³ Bds Sdr
add sammānito. ³⁴ Cks dassa-. ³⁵ Bā buddhi, Sdr vuddhi. ³⁶ Cks Bā vatthan.
³⁷ Ck va.

- passanto, bhattu ti sinehaṃ, sataṃ dhammo ti paṇḍitānaṃ sabhāvo, yo mitto ti yo mitto āpadāsu mittāṃ na¹ caje, tassa acarijantassa² esa sabhāvo nāma addhā sataṃ dhammo vidito³ pākaṭo jāto, kāmaṃ karassū 'ti etaṃ kāmaṃ mayā icchitaṃ mama karassu, api tvevaṃ gate kāle ti api tu evaṃ
- 5 gate kāle mayi imasmiṃ ṭhāne pāseṇa baddho⁴, paramasaṃvutaṃ ti parama-paripunnāṃ, icceva⁵ mantayantānaṃ ti gaccha na gacchāmi⁶ti evaṃ ka-theṇṭānaṃ, ariyānaṃ ti ācāriyānaṃ, paccadissathā 'ti kāsāvāni vasetvā rattamāle⁶ pilandhivā muggaraṃ ādāya gacchanto⁷ va⁸ adissatha. āturānaṃ ti gilānānaṃ maccu viya, abhisamikkhā⁹ 'ti bhikkhave ti ubho pi sattum
- 10 āyantaṃ passitvā, hitā ti dīgharattaṃ aññamaññassa hitā muducittā, na ca sañcesu āsanā¹⁰ ti āsanato na calimsu yathā nisinnā va ahesum, Sumukho pana ayaṃ nesādo āgantvā paharanto¹¹ maṃ pathamaṃ¹¹ paharatū 'ti cintetvā M-aṃ paccato katvā nisīdi. dhatare¹²the ti haṃse, samuddente¹² ti marana-bhayena ito c' ito ca uppatante disvā, āsajjā 'ti itare dve jane upagantvā,
- 15 paccakampitthā 'ti baddhā na baddhā ti cintento upadhārento akampittha, vegaṃ hāpetvā saṅgaṃ agamāsi, āsajja baddhaṃ ti nibaddhaṃ M-aṃ upagantvā nisinnaṃ Sumukhaṃ, ādinavaṃ ti ādinavaṃ eva hutvā M-aṃ olokentaṃ disvā, vimato 'ti kin nu kho abaddho baddhasa santike nisinna kāranaṃ pucchissāmi¹³ti vimati¹³jāto¹³ hutvā ti a., paṇḍare ti haṃse athavā pari-suddhe nimmale sampaha¹⁴the kañcanavanne ti a., pavaddhakāye ti vaj-ḍhitakāye mahāsarīre, yaṇṇū 'ti yaṇ tāva eso mahāpāse baddho pi na kurute disaṃ ti palāyanatthāya ekaṃ disaṃ na vaji¹⁴ti yaṇ yuttaṃ ti adhippāyo, balīti balasampanno hutvāpi, pakkhīti taṃ ālapati, ohāyā 'ti cbaḍḍetvā, yaṇṭi ti sesasakunā gacchanti, avahīyasīti ohīyyasi, dijamittā 'ti dijanaṃ amittā
- 25 yāva kālassa pariyāyaṃ ti yāva maraṇassa varo āgacchati, kathaṃ paṇāyaṃ ti tvaṃ rājā me so ti vadasi rājāno ca nāma paṇḍitā honti, iti¹⁵ paṇḍito samāno kena kāranaṇa odḍitaṃ pāsaṃ na¹⁶ addasa¹⁷, padaṃ betan ti yasama-hattaṃ vā nānamahattaṃ vā pattānaṃ attano āpadabujjhaṇaṃ¹⁸ nāma padaṃ kāraṇaṃ, tasmā te āpadaṃ¹⁹ bodhuṃ arahaṇti, parābhavo ti avaḍḍhi,
- 30 āsajjāpīti upagantvāpi na bujjhati, tatā ti vitatā odḍitā, gūḷhamāsa²⁰jā²⁰ 'ti tesu pāsesu yo²¹ gūḷho²⁰ pattechanno pāso tam²² āsajja bajjhanti, athenaṃ ti atha evaṃ jīvita²³khaḷaye bajjhant' eva 'ti a.

Iti so tam²³ kathāsallāpena muduhadayaṃ katvā M-assa jīvitaṃ yācanto:

¹ Sdr a ² Bds Sdr add mittassa. ³ Cks vijitāti, Bds tihi vidito. ⁴ so C; Ck Bd Sdr bandho. ⁵ Bd Sdr -vaṃ. ⁶ Bs Sdr -laṃ. ⁷ Sdr āg-. ⁸ Cks ca. ⁹ Bd abhicīṇrakkhā, Bs Sdr abhisāñcikkhā. ¹⁰ Cks nañcāsañcopā, Bd nasaccelesu-, Bs naca sañcetuṇ-, Sdr nacalañcesunti. ¹¹ Sdr omits pa-. ¹² Cks haṃsasamu-dente. ¹³ so Cks Bā; Sdr mati-. ¹⁴ Bds Sdr bhajati. ¹⁵ Bd Sdr add pl. ¹⁶ Bd pāsanaṃ. Cks omit na. ¹⁷ Bd adassa, Sdr addasaṃ. ¹⁸ so C; Ck ap-, Bd apadaṃ-. ¹⁹ Bds ap-. ²⁰ Sdr guyh-. ²¹ Cks so. ²² Cks pā naṃ, Bs pācā tam. ²³ Ck saṃtānaṃ, Cs saṇaṃ so, Bd so, omitting tam.

25. Api n' āyaṃ tayā saddhiṃ sambhāsassa¹ sukhudrayo,
api no anumaññasi², api no jīvitam dade ti g. ā. 25.

Ta. api nāyaṃ ti api nu ayaṃ, sukhudrayo ti sukhaphalo, anu-
maññasi³ Cittakūṭam⁴ gantvā nātake passitum api no⁵ anujāneyyāsi, jīvi-
tam dade ti api no imāya kathāya⁶ uppannavissāso na māreyyāsi. 5

So tassa madhurakathāya bajjhivā

26. Na c' eva me tvaṃ baddho si, na pi icchāmi te vadham,
kāmaṃ khippam ito gantvā jīva tvaṃ anigho ciraṇ ti g. ā. 26.

Tato Sumukho catasso gāthā abbāsi:

27. N' evāham⁷ etaṃ icchāmi aññatr' etassa jīvitā,
sace ekena tuṭṭho⁸ si muñc' etaṃ⁹ mañ ca bhakkhaya¹⁰. 27. 10

28. Ārohapariṇāhena¹¹ tuly' asmā vayasā ubho,
na te lābhena jīn' atthi¹², etena¹³ niminā tuvaṃ. 28.

29. Tad imgha samavekkhassu¹⁴, hotu giddhi tavāsmasu,
maṃ pubbe bandha pāsena pacchā muñca dijāhipaṃ. 29. 15

30. Tāvad eva ca te lābho katassā¹⁵ yācanāya ca
mettī ca dhataratṭhehi yāvajīvāya te siyā ti. 30.

Ta. etaṃ ti yaṃ aññatra etassa jīvitā mama jīvitam etaṃ ahaṃ n' icchāmi,
tulyasmā ti samānā homa, niminā tuvaṃ ti parivattehi tvaṃ, tavāsmasū
ti tava ambeu giddhi hotu, kin te etena, mayi lobham uppādehīti vadati, 20
tāvadevā 'ti tattako yeva, yācanāya cā 'ti yā mama yācanā sā katā assā 'ti a.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakkhittakappāsapicu
viya mudukatahadayo M-aṃ tassa dāsaṃ katvā dadanto āha:

31. Passantu no mahāsaṃghā tayā muttam ito gataṃ
mittāmaccā ca bhaccā¹⁶ ca puttadārā ca bandhavā. 31. 25

32. Na ca¹⁷ te tādīsā mittā bahunnaṃ idha vijjati
yathā tvaṃ dhataratṭhassa pāṇasādhāraṇo sakhā. 32.

33. So¹⁸ te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo,
kāmaṃ khippam ito gantvā nātimajjhe virocathā 'ti. 33.

¹ Bds Sdr samvā-. ² Cks -esi, Bd Sdr -āsī. ³ Bd Sdr -āsiti. ⁴ Cks citra-. ⁵
Bds Sdr tvaṃ in the place of api no. ⁶ Bds Sdr gāthāya. ⁷ Sdr namevā-,
Cks navā-. ⁸ Ck ku-. ⁹ Cks mañ-. ¹⁰ Cs -yaṃ. ¹¹ Ck Sdr -nā. ¹² so Cks
Bds jirathī, Sdr onatā. ¹³ Cks add maṃ. ¹⁴ Bds Sdr -pe-. ¹⁵ Bd Sdr katassa
¹⁶ Cks bhattā. ¹⁷ Cks nā va. ¹⁸ Cks so.

Ta. no ti nipātamattaṃ, tayā muttan ti imaṃ hi tvaṃ nēva muñcasi
nāma tasmā imaṃ tayā muttam ito Citrakūṭapabbata-gataṃ¹ mahantā nātisaṃghā
ca² ete ca mittādayo passantu ettha, bandhavā ti ekalohitasambandhā³,
vijjatīti vijjanti, pāṇasādhāraṇo ti sādharāṇapāṇo avibhattajīvito⁴, yathā
5 tvaṃ etassa saḥkā etādisā aññesaṃ bahunnaṃ mittā⁵ nāma na vijjanti, tavā-
nugo ti etaṃ⁶ dukkhitaṃ ādāya purato gacchantassa tava ayaṃ anugo hotu.

Evam vatvā pana nesādaputto pemacittena M-aṃ upasaṃ-
kamitvā bandhanam chinditvā ālīngitvā sarato nikkhāpetvā⁷ sara-
tīre taruṇadabbapiṭṭhe⁸ nisīdāpetvā pāde baddhapāsaṃ mudu-
10 cittena saṇikaṃ mocetvā⁹ dūre khipitvā M-e balavasinehaṃ
paccupaṭṭhāpetvā mettacittena udakaṃ ādāya lohitaṃ dhovitvā
punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde
sirā sirāhi¹⁰ maṃsaṃ maṃsena cammaṃ cammena ghaṭṭitaṃ¹¹,
tāvad eva pādo saṃrūḷho¹² sañjātachavi¹³ sañjātalomo ahosi,
15 abaddhapādena nibbiseso B. sukhito pakatibhāven¹⁴ eva nisīdi.
Atha Sumukho attānaṃ nissāya M-assa sukhitaḥbhāvaṃ disvā¹⁵
jātasomanasso¹⁶ nesādassa thutim akāsi.

Tam atthaṃ pakāseṇto Satthā āha:

34. So patīto pamuttēna bhaddunā bhaddugāraṇo
20 ajjhabhāsatha vakkāṇṇo vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ: 34.
35. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham aṇṇa nandāmi muttam disvā dijādhīpan ti. 35.

Tattha vakkāṇṇo ti vakkagīvo.

Evaṃ luddakā 'ti imaṃ¹⁶ thutim katvā Sumukho B-aṃ ā:
25 „mahārāja, iminā amhākaṃ mahāupakāro kato, ayaṃ hi am-
hākaṃ vacanaṃ akatvā kilāhaṃse no¹⁷ katvā issarānaṃ dento
bahum dhanam labheyya, māretvā¹⁸ maṃsaṃ vikkīṇanto pi
labhetha¹⁹, attano pana jīvitam anoloketvā amhākaṃ vacanaṃ

¹ Bds -taṃ gamtvā. ² Bd yeva, Sdr yeva. ³ Cks -taṃ-. ⁴ Bd -vako, Sdr -viko. ⁵ Cks -ānaṃ. ⁶ Cks ettha. ⁷ so Cks for -metvā? Bds Sdr nikkhami-. ⁸ Bds -dabbatīnapīṭṭhe, Sdr -dabbatīṇa-. ⁹ Cks temetvā, Bds mocitvā. ¹⁰ so Cks, Bds -rehi, Sdr sirāsīrā. ¹¹ so Sdr; Bds -kaṃ, Ck sanikaṃ, Cs saṇikaṃ. ¹² Bd sammārūḷho. ¹³ Bd Sdr sañchavi. ¹⁴ Sdr viditvā. ¹⁵ Bd Sdr sañjāta-. ¹⁶ Bds Sdr omīti imaṃ, Rd has imaṃ pana. ¹⁷ Bds -so nā ¹⁸ Sdr adds vā. ¹⁹ Ck labhetha. Bd mūlaṃ pīlāhetha, Sdr bahūdhanam labheteva.

kari, imaṃ raṇṇo santikaṃ netvā sukhajivikaṃ karomā¹ 'ti. M. sampaticchi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhim kathento puna manussabhāsāya luddaputtaṃ āmantetvā „samma tvaṃ kimatthaṃ pāse² odḍesīti“ pucchitvā „dhanatthan“ ti vutte „evaṃ sante tuvaṃ³ amhe ādāya nagaram pavisitvā raṇṇo 5 dassehi, bahuṃ⁴ te dhanam dāpessāmīti“⁵ ā.

36. Ehi⁶ taṃ anusikkhāmi yathā tvaṃ api⁷ lacchase lābham yathāyaṃ⁸ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati⁹. 36.

37. Khippam antepuram netvā raṇṇo dassehi no ubho abaddhe pakatibhūte kāce¹⁰ ubhayato tṭhite 37. 10

38. Dhataratṭhā¹⁰ mahārāja haṃsādhipatino ime, ayaṃ hi rājā haṃsānam, ayaṃ senāpatitaro. 38.

39. Asaṃsayam imaṃ disvā haṃsarājāṃ narādhipo patīto sumano vitto¹¹ bahuṃ dassati te dhanam ti. 39.

Ta. anusikkhāmiti anusāsami, pāpaṃ ti lāmakam, raṇṇo dassehi 15 no ti amhe ubho pi raṇṇo dassehi, B-assa pañhapabbhāvassanattam¹² attano mittadhammassa āvibhāvanattam luddassa dhanalābhattham raṇṇo sile patitṭhāpanattam cā 'ti catūhi kāraṇehi evaṃ ā., dhataratṭhā¹³ ti netvā ca pana raṇṇo evaṃ ācikkheyyāsi¹⁴: mahārāja ime dhataratṭhakule jātā dve haṃsādhipatino¹⁵, etesu ayaṃ rājā itaro senāpatiti. iti nam sikkhāpesi. patīto ti ādini 20 tīni pi tuṭṭhākāravacanāni¹⁶ eva¹⁶.

Evaṃ vutte luddo „sāmi, mā vo rājadassanam¹⁷ ruccatu¹⁸, rājāno nāma calacittā, keḷihamse¹⁹ vā vo²⁰ kareyyum mārapeyyum vā“ ti vatvā „samma mā bhāyi, ahaṃ tādisaṃ kak-khalam luddam lohita-pāṇim dhammakathāya mudukaṃ katvā 25 mama pādesu pātesim²¹, rājāno nāma puññavantā ca paññāvantā ca subhāsita dubbhāsitaññū²² ca, khippam amhe raṇṇo dassehīti“ vutte „tena hi mā mayham kujjhittha, ahaṃ āvuso²³

¹ Bā Sār -saṃ. ² Bā Sār omīti tuvaṃ. ³ Bā bahūnam. ⁴ Bā pēssāmīti. ⁵ Cks add ca. ⁶ Cks tuvaṃ hi. ⁷ Bā Sār tavāyaṃ. ⁸ Sār rakkhati. ⁹ Ck kāve, Bā koje, Sār kāje. ¹⁰ Cks Sār -a, Bā -o. ¹¹ Bā Sār citto, Ck vinto. ¹² Bā paññābhāva-, Sār paññānubhāvaṃ-. ¹³ Cks -o. ¹⁴ Cks -sīti. ¹⁵ Cks jāto vehāsādhi-. ¹⁶ Bā tuṭṭha-. ¹⁷ Cks rājā-, Sār raṇṇo evaṃ dassanam. ¹⁸ Bā -ti, Sār rucci. ¹⁹ Bā kila- altered to kiḷa-, Sār kila-. ²⁰ Cks omīti vo. ²¹ Sār pādesi, Bā pātemi. ²² Sār -tam dubbhāsitaṃ jānanti. ²³ Bā Sār āvassam.

tumhākam ruciya' nemīti" ubho pi kācam' āropetvā rājakulam
gantvā rañño dassetvā raññā puṭṭho yathābhūtam ārocesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

40. Tassa tam vacanam sutvā kammanā upapādayi,
5 khippam antepuram gantvā rañño hamse adassayi
abaddhe pakatibhūte kāce³ ubhayato ṭhite. 40.
41. Dhataratṭhā⁴ mahārāja hamsādhipatino ime,
ayam hi rājā hamsānam, ayam senāpatītaro⁴. 41.
42. Katham pan' ime vihagā⁶ tava hatthattham⁷ āgatā,
10 katham luddo mahantānam issare-m-idha-m-ajjhagā⁸. 42.
43. Vihitā sant' ime pāsā⁹ pallalesu janādhīpa
yam yadā yatanam māñe dijānam pāṇarodhanam. 43.
44. Tādisam pāsam āsajja hamsarājā abajjhatha,
tam abaddho upāsīno mamāyam ajjhabhāsatha: 44.
- 15 45. Sudukkaram anariyehi dahate bhāvam uttamam
bhattur atthe¹⁰ parakkanto dhamme yutto vihaṅgamo. 45.
46. Attan' āyam cajitvāna jīvitam jīvītāro
anutthunanto āsīno bhattu yācittha jīvitam. 46.
47. Tassa tam vacanam sutvā pasādam¹¹ aham ajjhagam,
20 tato tam pāmuñcim pāsā anuññāsim sukkena ca. 47.
48. So patīto pamuttana bhattunā bhattugāravo
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukkham bhaṇam. 48.
49. Evam luddaka nandassu saha sabbehi ūtībhi
yathāham ajja nandāmi muttam disvā dijādhīpam. 49.
- 25 50. Ehi¹² tam anusikkhāmi yathā tvam api lacchase
lābham yathāyam dhataratṭho pāpam kiñci na dakkhati¹³. 50.
51. Khippam antepuram gantvā rañño dassehi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce¹⁴ ubhayato ṭhite. 51.
52. Dhataratṭhā¹⁵ mahārāja hamsādhipatino ime,
30 ayam hi rājā hamsānam, ayam senāpatītaro. 52.
53. Asamsayam imam disvā hamsarājānam narādhipo
patīto sumano vitto¹⁶ bahum dassati te dhanam. 53.

¹ Bā rucayā. ² Bā Sār kājam. ³ Bā kaje, Sār kājam. ⁴ Bā -o, Sār -a.

⁵ Sār adds tam sutvā rājā āha. ⁶ Bā Sār vihaṅga. ⁷ Sār hatthattham. ⁸ Bā Sār -re idha a-. ⁹ Sār hamsā. ¹⁰ Bā Sār atthe. ¹¹ Cks pā-. ¹² Cks add ca. ¹³ Sār rakkhati. ¹⁴ Bā Sār kaje. ¹⁵ Cks Sār -o. ¹⁶ Cks citto.

54. Evam etassa vacanā ānitā 'me ubho mayā,
etth' eva hi ime assu ubho anumatā mayā. 54.
55. So 'yam evaṃgato pakkhī dijo paramadhammiko,
mādisassa hi luddassa janayeyyātha maddavaṃ. 55.
56. Upāyanam hi¹ te deva nānāṃ passāmi edisaṃ
sabbasākunīkagāme², tam passa manujādhipā 'ti. 56.

5

Ta. kammanā³ upapādayīti yam so avaca tam karonto kāyakammena
sāmpādesi, gantvā ti haṃsarājena nisinnakācakoṭṭim⁴ uccataram senāpatinā⁵
nisinnakoṭṭim⁴ thokam nīcam katvā ubho pi⁶ ukkhipitvā⁷ haṃsarāja ca senā-
pati ca rājānaṃ passitum gacchanti ussaratha ussarathā 'ti janam ussārento 10
evarūpā⁸ sobhagappattā suvaṇṇavannahaṃsarājāno⁹ na diṭṭhapubbā ti¹⁰ ma-
nussesu pasāsisantesu¹¹ khippam antepuram gantvā, adassayīti haṃsa-
rājāno tumhe datṭhum āgatā ti rañño ārocāpetvā tena tuṭṭharittena āgacchantū¹²
'ti pakkosāpīte¹³ atiharitvā dassayī¹⁴, hatthattan¹⁵ ti hatthe atthah¹⁶
pattan ti vuttam hoti, mahantānaṃ ti yasamahantaṃ pattānaṃ suvaṇṇa-
vannānaṃ dharaṭṭhaṃsānaṃ issare¹⁷ sāmino katham tvaṃ luddo hutvā 15
adhigato ti pucchati, issevamidhamajjhagatā¹⁸ ti pi pāṭho, etesaṃ issariyaṃ
tvaṃ¹⁹ katham ajjhagā ti a., vihitā ti yojitā, yam yadā yatanam maññe
ti mahārāja yam yam samosaraṇaṭṭhānaṃ dijjānaṃ pāṇarodhanaṃ jīvitaḥkha-
yakaram maññāmi ta. ta. mayā pallalesu pāsā vihitā, tādīsaṃ ti mānusiya²⁰ 20
sare tathāvidham pāṇarodhanaṃ mayā vihitam pāsā. tan ti tam etaṃ ta.
baddham, upāsīno ti attano jivitaṃ agantvā upagantvā nisinno, mamāyaṃ
ti mam ayaṃ senāpati abhūsaṭṭha²¹, mayā saddhiṃ katthesi, sudukkarāṃ ti
tasmiṃ khane esa amhādisihi anariyehi sudukkarāṃ akāsi, kiṃ²² tan ti dahate
bhāvamuttaman ti attano uttamam ajjhasayaṃ dahati vidahi pakāsayi²³, 25
attanāyaṃ ti attano ayaṃ, anutthunanto ti bhattu guṇe vaṇṇento tassa
jivitaṃ²⁴ mam yūci, tassā 'ti tassa tathā²⁵ yācantaṃ, sukhena ca 'ti yathā-
sukhaṃ Citrakūṭam²⁶ gantvā nātisaṃgham passathā 'ti ca anujānīm, etthevā
'ti mayā pana ime dve ettha²⁷ Mānusiyaṃ sare yeva Cittakūṭagamanāya anu-
matā abhesum, evaṃgato ti sattuhattagato, janayeyyātha maddavan ti 30
attani mettaccittaṃ janesi, upāyanan²⁸ ti paṇṇākaram. sabbasākunika-

¹ Bā upāyanañca, Sār upāyanañca, Cks upāsanam hi. ² Cks sabbe - - kagāme.

³ Bā Sār -unā. ⁴ Bā -kajā-, Sār -kāpaṇkoṭṭim. ⁵ Bā Sār -ti. ⁶ Bā Sār pi te.

⁷ Sār pa-. ⁸ Bā Sār add nāma. ⁹ Sār -ṇāh-. ¹⁰ Bā Sār add muduhadayaṇa.

¹¹ Bā Sār hisampattesu. ¹² Bā Sār -atū. ¹³ Bā Sār -to. ¹⁴ Ck dassasi,

Bā Sār dassesi. ¹⁵ Cks hatthapattan, Bā hatthattan, Sār hatthattan. ¹⁶

Bā Sār hatthesu āgataṃ. ¹⁷ Bā Sār -ra. ¹⁸ Bā Sār issara - - gā. ¹⁹ Cks omit

tvaṃ. ²⁰ Bā mānusiya, Sār mānusiya. ²¹ Bā Sār ajjhabh-. ²² Sār ka,

Bā omits kintanti. ²³ Bā -hati - - seti. ²⁴ Bā Sār add muñcā ti. ²⁵ Cks

gassetassa yathā. ²⁶ Bā Sār citta-. ²⁷ Cks ete in the place of dve ettha. ²⁸

Ck upāyan, Bā Sār upāyanan.

gāme ti sabbasmim pi sākuṇikagāme ahaṃ aññāṃ tava evarūpaṃ kenaci
sākuṇikena ābhatapubbaṃ upāyanaṃ¹ na passāmi, taṃ passa² 'ti taṃ mayā
ābhataṃ upāyanaṃ³ passa manujādhipā⁴ 'ti.

Evam so tñitako va Sumukhassa guṇe kathesi. Tato
5 rājā haṃsarañño mahārahaṃ āsanam Sumukhassa ca suvaṇṇa-
bhaddapīṭhakaṃ dāpetvā tesam ta. nisinnānaṃ suvaṇṇabhā-
janehi lājamadhuphāṇitādīni⁵ dāpetvā niṭṭhite pana⁶ bhojanakicce
añjalim paggayha M-aṃ dhammakathaṃ yācitvā suvaṇṇapīṭhe
nisīdi. So tena yācito paṭisanthāraṃ tāva akāsi.

10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

57. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ piṭhe sovaṇṇaye subhe
ajjhabhāsatha vakkāṇo vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ: 57.

58. Kacci⁷ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁸ bhoto anāmayam,
kacci⁹ raṭṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati¹⁰. 58.

15 59. Kusalaṃ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayam,
atho raṭṭham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati¹¹. 59.

60. Kacci¹² bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin¹³ nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam¹⁴. 60.

61. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
20 atho p' ime maṃ atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam¹⁵. 61.

62. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava-cchandavasānugā¹⁶. 62.

63. Atho pi me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama-cchandavasānugā ti. 63.

25 Ta rājānaṃ ti Sakuḷarājānaṃ¹⁰, vakkāṇo ti haṃsarājā, dhammena-
manusissatīti¹¹ dhammena anusissati¹², doso ti aparādhō, tavatthesū
'ti uppannesu tava yuddhādīsū atthesu, nāvakaṃkhanti¹³ uraṃ¹⁴ datvā
pariccajantā kacci¹⁵ attano jīvitam na patthenti jīvitam cajitvā tav' ev' atthaṃ karonti,
sādīsīti samajātikā, assavā ti vācanaṃ¹⁶ sampañcchikā, puttarūpayasu-

¹ Bā Sār upāyanaṃ. ² Ck -pāṇiyādini, C -pāṇiyādini, Bā -pāṇitādini, Sār -pāṇitādini, B -phāṇitā-. ³ Ck -pāna. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Bā -ssāsīsi, Sār -ssāsīti, adding rājā āha. ⁶ Bā -sāsahanti, Sār -ssāsahanti, adding m. āha. ⁷ Sār jīviteti, adding rājā āha. ⁸ Sār -tanti, adding m. āha. ⁹ Sār -gati rājāha. ¹⁰ Ck -sakuna-, Bā Sār sāgalaṃ-. ¹¹ Ck -sīti, Bā -ssāsīsi, Sār -sāsīsi. ¹² Ck -sāsissati, Bā -sāsati, wanting in Sār. ¹³ Ck udaraṃ, C upadaraṃ. ¹⁴ Bā Sār -na

petā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, tavacchandavasānugā ti kacci¹ tav' ev' ajjhāsayam tava vasaṃ anuvattati na attano cittavasenāvattatitī² pucchati.

Evam B-ena paṭisanthāre kate puna rājā tena saddhim kathento ā.:

64. Bhavan tu kacci³ nu mahāsattuhatthathatthataṃ⁴ gato⁵
dukkham āpajji vipulaṃ tasmim paṭhamamāpade. 64.
65. Kacci¹ yan n' āpatitvāna daṇḍena samapothayi⁶,
evam etesaṃ jammānaṃ pākatikaṃ bhavati tāvade⁷. 65.
66. Khemam āsi mahārāja evam āpadi samsati⁸
na cāyaṃ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.
67. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsatha,
tadāyaṃ Sumukho yeva paṇḍito paccabhāsatha⁹. 67.
68. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam ayam ajjhagā,
tato maṃ pāmuñci pāsā anuññāsi sukhena ca. 68.
69. Idam pi¹⁰ Sumukhen' eva etadatthāya cintitaṃ
bhoto sakāse āgamaṇaṃ etassa dhanam¹¹ icchatā¹². 69.
70. Svāgataṃ c' ev' idam bhavataṃ patito¹³ c' asmi dassanā,
eso api¹⁴ bahum vittaṃ¹⁵ labhataṃ yāvat' icchitī¹⁶. 70.

Ta mahāsattuhatthathatthataṃ gato¹⁷ ti mahantassa sattuno hat-
thathatam¹⁸ gato, āpatitvānā 'ti upadhāvitvā, pākatikaṃ ti pakatikaṃ,
ayam eva vā pātho, i. v. h. etesaṃ hi jammānaṃ tāvad eva evam pakatikaṃ
hoti sakūṇe daṇḍena pothetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā¹⁹ va dhanam²⁰ labhantitī²¹,
kiñcīrasmāsū 'ti kiñci amhesu²², sattū vā 'ti sattū viya, paccakampitthā
'ti mahārāja esa aṃhe disvā baddhā²³ ti saññāya thokaṃ osakkitha²⁴, pubbe
vā 'ti ayam eva paṭhamam²⁵ ajjhabhāsi, tadā ti tasmim kāle, etadatthāya
ti etassa nesādaputtassa atthāya cintitaṃ, dhanam icchatā ti etassa dhanam

¹ Bā kiñci. ² Bā Sār -na-. ³ Ck bhavannu-. Bā bhavantaṃ kiñci, B² bhaga-
vantaṃ, Sār bhavanto-. ⁴ Cks -kaṃ, Sār habhaṭṭha. ⁵ Cks -ā. ⁶ Cks -ṭhayi.
⁷ read: pakatī hoti -? Sār -evā ti hamsarājā āha. ⁸ so Cks; Bā evamāpari-
yāsati, Sār evamāriyāsati. ⁹ Sār ajjha-. ¹⁰ Bā Sār idaṇṇa. ¹¹ Cks vitta-. ¹²
Cks -akā, Sār -tāti rājā āha. ¹³ Ck panito, C² pinito, Bā Sār patito. ¹⁴
Bā Sār cāpi. ¹⁵ Bā Sār cittaṃ. ¹⁶ Bā Sār yāvadī-. ¹⁷ Bā -kaṃgato, Sār
hatthathagatā. ¹⁸ Bā hatthattha, B² hatthatham, Sār hatthattha. ¹⁹ Bā Sār
pāpento. ²⁰ Bā vettanaṃ, B² Sār vetanaṃ. ²¹ Bā labhati, Sār labhissati. ²²
Sār adds idam vuttam hoti ete saba. ²³ Bā bandhana, Sār bardhā. ²⁴ Bā
osakkatha, Sār usakkitha. ²⁵ Cks vā pātho maṃ.

icchantena tena tava sauttikaṃ ambākaṃ āgamanam¹ cintitaṃ, svāgataṃ
cevidan² ti mā bhonto cintayantu bhavataṃ idaṃ idhāgamanam svāgataṃ eva,
labhatan ti labhatu.

Evañ ca pana vatvā rājā aññataram amaccam oloketvā
5 „kiṃ karomi devā“³ 'ti vutte „imaṃ nesādam kappitakesa-
massum nahātānulittaṃ sabbālamkārapatimaṇḍitaṃ kāretvā
ānehīti“ vatvā tena tathā katvā ānītassa tassa samvacchare⁴
satasahassuttāhanakam⁵ gāmam dve vithiyo⁶ gahetvā t̥hitaṃ⁷
geham rathavaram⁸ aññañ ca bahum hiraññasuvannaṃ adāsi.

10 Tam attham āvikaronto Satthā:

71. Santappayitvā nesādam bhogehi manujādhipo

ajjhabhāsatha vakkāṇam vācam kaṇṇasukham bhaṇan ti g. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakatham sutvā tuṭṭha-
hadayo „dhammakathikassa sakkārāṃ karissāmīti“ setacchattam
15 datvā r. paṭicchāpento ā.:

72. Yam khalu dhammam ādhīnam⁹ vaso⁹ vattati kiñcanam¹⁰
sabb'atth'issariyam bhavataṃ pasāsatha yad icchatha. 72.

73. Dānattham upabhotthum vā yam c' aññaṃ upakappati
etaṃ dadāmi vo vittaṃ issaram vissajāmi vo ti āha. 73.

20 Ta. vaso vattatīti yatha ca mama vaso¹¹ vattati, kiñcanam¹² ti
appamattakam pi, sabbatthissariyan ti sabbam bhavataṃ yeva issariyam
atthu, yam caññaṃ upakappatīti puññakammātāya¹³ dānattham vā chattaṃ
ussāpetvā r. eva upabhotthum vā yam vā aññaṃ tumhākaṃ ruccati taṃ karotha,
etaṃ¹⁴ dadāmi vo vittaṃ, saddhīm setacchattena mama santakaissariyam
25 vissajjāmīti.

Atha M. raññā dinnam setacchattam puna¹⁵ tass' eva
adāsi. Rājāpi cintesi: „hamsaraññā tāva me dhammakathā
sutā, luddaputtana pana ayam Sumukho madhurakatho ti

¹ Sdr ga-. ² Sdr -tantevi-. ³ Bā repeats sam-. ⁴ Bā Sdr add katvā. ⁵

Bā itthiyo. ⁶ so Cks; Bā tammahantam, Sdr mahantam. ⁷ Bā Sdr -rañca. ⁸

so C; Ck -dinam, Bā -dhinam, Sdr -pākinam. ⁹ so all four MSS. for vase?

¹⁰ Bā Sdr kiñci-. ¹¹ Cks vā-. ¹² all three MSS. kiñci-. ¹³ Bā Sdr -kāmātāya.

¹⁴ Cks evam. ¹⁵ Sdr pana.

ativiya vaṇṇito, imassāpi dhammakathaṃ soṣṣāmīti“ so tena saddhiṃ sallapanto anantaraṃ g. ā.:

74. Yathā ca my-āyaṃ Sumukho ajjhabhāseyya¹ paṇḍito
kāmasā² buddhisampanno tam my-āssa paramappiyan ti. 74.

Ta. yathā ti yadi³ i. v. h.: yadi ca me āyaṃ Sumukho paṇḍito buddhi- 5
sampanno kāmasā¹ attano ruciya ajjhabhāseyya tam me paramappiyaṃ assā² 'ti.

Tato Sumukho āha:

75. Ahaṃ khalu mahārāja nāgarājā-r-iv⁴ antaraṃ
pativattum na sakkomi, na me so vinayo siyā. 75.
76. Amhākam eva⁵ yo seṭṭho tvaṃ ca uttamasattavo 10
bhūmipālo manussindo pūjā⁶ bahūhi hetubhi. 76.
77. Tesā ubhinnaṃ bhaṇataṃ vattamāne vinicchaye
nāntaraṃ pativattabbaṃ pessena manuṇḍhipā⁷ 'ti. 77.

Ta nāgarājārivantaraṃ ti selāyabbhantaraṃ pavittṭho nāgarājā viya,
pativattun ti tumhākaṃ dvinnāṃ antare vattum na sakkomi, na meso ti 15
sace vadeyyaṃ¹ na me so vinayo bhavēyya, amhākaṃ eva² 'ti³ channavuttiya⁴
hamasasahassānaṃ, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā⁵ ti ubho tumhe
mayhaṃ bahūhi kāraṇehi pūjārahā c' eva pasamsārahā ca, pessena⁶ 'ti pessa-
vacanakarena⁷ sevakena.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhahadayo jāto¹⁰, nesāda- 20
putto vaṇṇesi¹¹, „aṇṇena tumhādisena madhuradhammakathi-
kena nāma na bhavitabban“ ti vatvā ā.:

78. Dhammena kira nesādo¹²: paṇḍito aṇḍajo iti,
na h' eva akatattassa nayo¹³ etādiso siyā ti. 78.
79. Evaṃ aggapakatimā evaṃ uttamasattavo 25
yāvat¹⁴ atthi mayā diṭṭhā nāṇṇaṃ passāmi edisaṃ¹⁵. 79.
80. Tuṭṭho 'smi vo pakatiyā vākyena madhurena ca,
eso cāpi mama chando: ciraṃ passeyya vo ubho ti. 80.

¹ so all four MSS. ² Cks -yā. ³ Cks yad, Sdr omits yadi. ⁴ C² B² Sdr
-kañceva. ⁵ so all four MSS. for pūjā? ⁶ B² Sdr add amhākañceva. ⁷
B² Sdr -ti. ⁸ B² peyenā. ⁹ B² veyyāvaccakarena, Sdr veyyāvaccakāraṇena.
Ck pessanavacanakarena. ¹⁰ Ck ṭhānetum, C² ṭhātum. ¹¹ B² Sdr -ti. ¹² Cks
te saddo. ¹³ Cks nayo. ¹⁴ Sdr i-.

Ta dhammenā ti sabhāvena kāraṇena, akatattassā 'ti asaṃpāḍita-
 attabhāvassa mittadubbhissa¹, nayo ti paññā, aggapakatimā ti aggasabhāvo,
 uttamattavo ti uttamasatto, yāvatatthi ti yavatā mayā diṭṭhā nāma atthi,
 nāññān ti tasmiṃ mayā diṭṭhatthāne aññāṃ evarūpaṃ na passāmi, tuṭṭho
 5 smi² vo pakatiyā ti samma hamsarāja ahaṃ pakatiyā paṭhamam eva tum-
 hākaṃ dassanena tuṭṭho, vākyenā 'ti idāni³ vo madhuravacanena tuṭṭho smi,
 ciraṃ passeyya vo ti icc-eva vasāpetvā muhuttaṃ pi avippavasanto ciraṃ
 tumhe passeyyan ti esa me chando ti vadati.

Tato M. rājānaṃ pasaṃsanto āha:

- 10 81. Yaṃ kiñci⁴ parame mitte katar⁵ asmāsu taṃ tayā,
 pattā nissaṃsayāṃ ty-āmhā bhattir asmāsu yā tava. 81.
 82. Aduṇ ca nūna sumahā nātisaṃghassa-m-antaraṃ,
 adassanena amhākaṃ dukkhaṃ bahūsu pakkhisu. 82.
 83. Tesāṃ sokavighātāya tayā anumatā mayāṃ
 15 taṃ padakkhiṇato katvā nāti passem' arindama⁶. 83.
 84. Addhāhaṃ vipulaṃ pītiṃ bhavataṃ vindāmi dassanā,
 eso cāpi⁷ mahā attho nātivissāsanaṃ siyā ti. 84.

Ta. katarasmāsu 'ti kataṃ⁸ amhesu, pattā nissaṃsayāṃ tyamhā
 ti mayāṃ nissaṃsayena tayā pattā yeva. bhattirasasmāsu yā tava 'ti yā tava
 20 amhesu bhatti tāya bhattiyā mayāṃ tayā asaṃsayena pattā yeva, na ca vip-
 pavyuttā vipavutthāpi sahaवासिनो yeva nāma mayāṃ ti dipeti, aduṇ ca nūna
 sumahā ti etaṃ ca ekaṃsen' eva sumahantaṃ, nātisaṃghassamantaraṃ
 ti amhehi dvīhi janehi rahitassa mama nātisaṃghassa antaraṃ chiddaṃ, asmā-
 kan ti amhākaṃ dvīnaṃ adassanena bahūsu pakkhisu dukkhaṃ uppannaṃ,
 25 passemarindama 'ti⁹ passeyyāma arindama, bhavataṃ ti bhoto dassanena,
 eso cāpi¹⁰ mahā attho ti yā esā¹¹ nātisaṃghassaṃkhātā¹² nātivissāsanaṃ
 siyā eso cāpi¹⁰ mahanto attho.

Evam vutte rājā tesāṃ gamanaṃ anujāni¹³. M. pi rañño
 pañcavidhe dussīle ādīnavaṃ sīle ca ānisaṃsaṃ kathetvā¹⁴
 30 „imaṃ sīlaṃ rakkha¹⁵, dhammena r. kārehi¹⁶, catūhi saṃ-
 gahavatthūhi janaṃ¹⁷ saṃgaṇhā“ ti ovaḍitvā Cittakūṭaṃ agamāsi.

¹ Bā Sār -assa. ² all three MSS. smiṃ. ³ Bā Sār add pana. ⁴ Cks kicca.

⁵ so all four MSS. ⁶ all four MSS. nāti, Bā Sār -murin-. ⁷ Bā vāhi, Sār
 vāpi. ⁸ Sār kataṃ. ⁹ Bā Sār -mulin-. ¹⁰ Bā Sār vāpi. ¹¹ Cks pi yam-
 piśāsari. ¹² Cks nātisaṃghasam-. ¹³ Sār -nāti. ¹⁴ Sār -esi. ¹⁵ Bā Sār
 rakkhatha. ¹⁶ Sār -etha, Bā -esi. ¹⁷ Sār maharājanaṃ

Taṃ atthaṃ pakāśento Satthā āha :

95. Idaṃ vatvā dhatarattho haṃsarājā narādhipaṃ
uttamajavamattāya¹ nātisaṃghaṃ upāgamuṃ. 85.

96. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
kekā ti-m-akarūṃ² haṃsā, puthusaddo ajāyatha. 86. 5

97. Te patitā pamuttēna bhattunā bhattugāravā
samantā parikarimsu aṇḍajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta upāgamun ti aruṇuggamanavelāyaṃ eva madhupānādini³ pari-
bhuñjitvā raññā ca deviyā ca dvīhi suvaṇṇatālavaṇṇehi⁴ ukkhīpitvā gandhamā-
lādīhi katasakkārā tālavaṇṇehi⁴ otaritvā rājānaṃ padakkhiṇaṃ katvā vehāsaṃ 10
uppatitvā raññā anjalim paggayha gacchatha sāmīno ti vutte sīhapanjarena
nikkhamitvā⁵ uttamaṇa javena gantvā nātigaṇaṃ upāgamimsu⁶. parame ti
uttame, kekā ti attano sabhāvaravēna kekā⁷ ti saddaṃ akāmsu, bhattugāravā ti
bhattari sārāravā, parikarimsū⁸ ti bhattuno muttabbhāvena tuṭṭhā taṃ bhattā-
raṇi samantā parivārayimsu, laddhapaccayā ti laddhapatitṭhā. 15

Evam parivāretvā pana te haṃsā „kathaṃ mutto si ma-
hārājā“⁹ ti pucchimsu. M. Sumukhaṃ nissāya muttabbhāvaṃ
Sakulārājaluḍḍaputtehi¹⁰ katakammaṇ ca kathesi. Taṃ sutvā
tuṭṭho⁹ haṃsagaṇo⁹ „Sumukho senāpati ca rājā ca luḍḍaputto
ca sukhitā niddukkhā ciraṃ jīvantū“¹⁰ ti thutim akāsi. 20

Taṃ atthaṃ pakāśento Satthā osānagātham ā. :

98. Evaṃ mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
haṃsā yathā¹¹ dhataratthā nātisaṃghaṃ upāgamun ti. 88.

Ta. mittavataṃ ti kalyāṇamittasampannānaṃ, padakkhiṇā ti sukha-
nippattino vuddhiyuttā, dhataratthā ti haṃsarājā¹¹ Sumukho raññā c⁹ eva 25
luḍḍaputtēna cā⁹ ti dvīhi evaṃ ubho⁹ pi te dhataratthā kalyāṇamittasampannā,
yathā nātisaṃghaṃ upāgamun nātisaṃghūpagamanasamkhāto nesaṃ attho pa-
dakkhiṇo jāto evaṃ aññesaṃ pi mittavataṃ atthā padakkhiṇā hontīti.

¹ Bā -manvāya, Sā -mandāya, B -maṇvāya. ² Ck -nim-. ³ Bā jālāmadhu-
pānādini, Sā madhulājapānādini. ⁴ Bā -tālapaṇṇehi, Sā -pattehi. ⁵
Bā Sā nikkhantā ⁶ Sā upasaṅkanimsu. ⁷ Bā Sā keke. ⁸ Ck sakulārājā-,
Bā sārālarājā-, Sā sārālarāñña ca luḍḍakena ca ⁹ Sā -ā. ¹⁰ Ck add pi.

¹¹ so Bā; Ck add sumukhādīhi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Anando mam' atthāya jīvitam pariccajīti“ vatvā j. s.: „Tadā ucsādo¹ Channo² ahosi, rājā³ Sāriputto, Sumukho Ānando⁴, navutihaṃsasahassā⁵ Buddha-parisā, haṃsarājā aham evā“ 'ti. Cullaḥaṃsajātakaṃ⁶.

5

2. Mahāhaṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veļuvane v. therassa⁷ jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthuṃ vuttasadisam eva, idha pana S. atitāṃ āharanto idam āhari:

A. Bārāṇasiyaṃ Seyyassa⁸ nāma Bārāṇasirañño Khemā
 10 nāma aggamahesī ahosi. Tadā B. navutihaṃsasahassaparivuto
 Cittakūṭe viḥāsī. Ath' ekadivasam Khemā devī paccūsa-
 samaye supinakam⁹ addasa: suvaṇṇavaṇṇahaṃsā āgantvā rāja-
 pallamke nisīditvā madhurassarena¹⁰ dhammakatham kathe-
 sum, deviyā¹¹ sādhu-kāram datvā dh. suṇantiyā¹² dhamma-
 15 savanena atittāya eva ratti vibhāyi¹³, haṃsā dhammakatham
 kathetvā sīhapañjarena nikkhamitvā agamaṃsu, sā vegen'
 utthāya „palāyamāne haṃse gaṇhatha gaṇhathā“ 'ti vatvā
 hattham pasārenti yeva pabujjhi. Tassā katham sutvā pari-
 cārikāyo „kuhiṃ haṃsā“ ti thokaṃ avahasimsu, sā tasmiṃ
 20 khaṇe supinakabhāvaṃ¹⁴ ūatvā cintesi: „aham abhūtaṃ na
 passāmi, addhā imasmiṃ loke suvaṇṇahaṃsā bhavissanti, sace
 kho pana 'suvaṇṇahaṃsānaṃ dh. sotukām' amhīti' rājānaṃ
 vakkhāmi 'amhehi suvaṇṇahaṃsā nāma na diṭṭhapubbā, haṃ-
 sānaṃ ca kathā nāma abhūtā yevā' 'ti vatvā nirussukko¹⁵
 25 bhavissati 'dohaḷo' ti vutte pana kenaci¹⁶ upāyena pariyesissati,
 evaṃ me manoratho ijjhissatīti“ sā gilānālayaṃ dassetvā

¹ Sār suddho. ² Sār channatthero. ³ Sār sāgalo rājā. ⁴ Sār sumukhasenāpati ca ānandatthero ahosi ca. ⁵ Bds Sār chana-. ⁶ Sār -sā dhatarattho pana lokapātho evaṃ haretha jātakan ti iti jātakatthakathā asitini. 2. Su. = Sumukho. ⁷ Bds anandattherassa. ⁸ Bds saṇyamaṇassa. ⁹ Bds -naṃ. ¹⁰ Bds -saddena. ¹¹ Ck -viṃ, Cs -vīyaṃ, Hd -vīyā. ¹² Cks -tisā. ¹³ Cks vibhāyi. ¹⁴ Bds supinabh-. ¹⁵ Cks nirussako. ¹⁶ Bds yena ke-

paricārikānaṃ saññaṃ katvā nipajji. Rājā rājāsane nisinno
 tassā dassanavelāya taṃ adisvā „kahaṃ Khemā devitī“ puc-
 chitvā¹ „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṃ gantvā sayanekadesa
 nisiditvā piṭṭhiyaṃ parimajjanto „aphāsukaṃ“ ti pucchi. „Deva,
 aphāsukaṃ n’ atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhaṇa“² 5
 devi yaṃ icchasi, sīghaṃ te upanāmessāmīti“. „Mahārāja
 aham ekassa suvaṇṇahaṃsassa setacchatte³ rājapallamaṃke ni-
 sinnassa gandhamālādīhi pūjaṃ katvā sādhuḷkāraṃ dadamānā⁴
 dhammakathaṃ sotuṃ icchāmi, sace labhāmi icc-etaṃ kusalaṃ
 noce jīvitāṃ me n’ atthīti“. Atha naṃ rājā „sace manussa- 10
 loke atthi labhissasi, mā cintayīti“ assāsetvā sirigabbhā⁵ nik-
 khamma amaccehi saddhiṃ mantesi: „hambho⁶, Khemā devī
 ‘suvaṇṇahaṃsassa dhammakathaṃ sotuṃ labhanti jīvissāmi,
 alabhantiyā me jīvitāṃ n’ atthīti’ vadati, atthi nu kho su-
 vaṇṇavaṇṇahaṃsā“ ti. „Deva amhehi n’ eva diṭṭhapubbā na 15
 sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyū“ ti. „Brāhmaṇā devā“
 ti. Rājā brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā⁷ pucchi: „honti nu kho
 ācariyasuvaṇṇahaṃsā“ ti. „Āma mahārāja ambhakaṃ ‘macchā
 kakkāṭakā kacchapā migā morā haṃsā ti ete tiracchānagatā
 suvaṇṇavaṇṇā’ hontīti’ āgataṃ⁸, ‘ta. dhataratṭhakulaḷhaṃsā’⁹ 20
 nāma paṇḍitā nāṇasampannā’ iti manussehi saddhiṃ satta su-
 vaṇṇavaṇṇā hontīti“. Rājā attamano hutvā „kahan nu kho
 ācariyadhataratṭhahaṃsā vasantīti“ pucchitvā „na jānāma
 mahārāja“ ti. Atha „ke jānissantīti“ „luddaputtā“ ti vutte
 sabbe attano vijite luddake sannipātetvā¹⁰ pucchi: „tātā¹¹ su- 25
 vaṇṇavaṇṇā dhataratṭhakule¹² haṃsā nāma kahaṃ vasantīti“.
 Ath’ eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti¹³
 kulaparamparāya kathentīti“ ā. „Jānāsi pana tesāṃ gahaṇū-
 pāyaṃ“ ti. „Na jānāmi devā“ ti. So brāhmaṇapaṇḍite

¹ Bds pucchi. ² Bd tena hi bha-. ³ Bds samussitase-. ⁴ Bd -naṃ. ⁵ Bd
 -ato. ⁶ Bd am-. ⁷ Bd adds sakkāraṃ katvā ⁸ Bd -yā-. ⁹ Cks suvaṇṇā. 10
 Ck āha-. Bd āgatā. ¹¹ Cks dhataratṭhahaṃsakulā. ¹² Bd -tāpetvā. ¹³ Bd -a.
¹⁴ Bd adds no.

- pakkosāpetvā Cittakūṭe suvaṇṇahaṃsānaṃ atthibhāvaṃ ārocetvā „jānātha nu kho tesaṃ gahaṇūpāyaṃ“ ti pucchi. „Mahārāja, kin tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṃ ānetvā gahessāmā“¹ ti. „Ko pana upāyo“ ti. „Mahārāja nagarato
- 5 uttarena² tigāvutappamāṇaṃ khemaṃ³ nāma saraṃ khaṇāpetvā⁴ udakassa pūretvā nānādhāṇṇāni ropetvā pañcavaṇṇapadumasañchannaṃ⁵ kāretvā ekaṃ paṇḍitaṃ⁶ nesādaṃ paṭicchāpetvā manussānaṃ upagantum adatvā catūsu kaṇṇesu ṭhitehi⁷ abhayaṃ vatvā ghoṣāpetha, taṃ sutvā⁸ nānāsakunā⁹ otarissanti, te pi
- 10 haṃsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṃ sutvā āgacchissanti, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyāthā“ ti. Taṃ sutvā rājā tehi vuttappadesehi¹⁰ vuttappakāraṃ saraṃ kāretvā¹¹ chekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā tassa saḥassaṃ dāpetvā „tvam ito paṭṭhāya attano kammaṃ mā kari, puttadāraṃ te ahaṃ
- 15 posessāmi, tvam appamatto khemaṃ saraṃ rakkhanto manusse paṭikkamāpetvā catūsu kaṇṇesu abhayaṃ ghoṣāpetvā āgatāgatasakunē¹² mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇahaṃsesu āgatesu mahantaṃ sakkāraṃ labhissasīti“ taṃ samassāsetvā khemaṃ saraṃ paṭicchāpesi. So tato paṭṭhāya raṇṇā vuttanayen¹³ eva
- 20 ta. paṭipajji¹⁴, „khemaṃ saraṃ rakkhatīti“ c' āssa Khemane-sādo tv-eva¹⁵ nāmaṃ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā sakunā otarīmsu, „khemaṃ nibbhayaṃ saraṃ“ ti paramparāghosena nānahaṃsā āgamīmsu: paṭhamam tāva tiṇahaṃsā āgamīmsu¹⁶, tesaṃ ghosena paṇḍuhaṃsā¹⁷, tesaṃ gh. mano-silāhaṃsā¹⁸, tesaṃ gh. setahaṃsā¹⁹, tesaṃ gh. pākahaṃsā²⁰.
- Tesu āgatesu Khemako raṇṇo ārocesi: „deva pañcavaṇṇahaṃsā āgantvā sare gocaraṃ gocaraṃ gaṇhanti, pākahaṃsānaṃ āgatattā idāni katipāheva suvaṇṇahaṃsā āgamiṃssanti,

¹ Iḍḍe avidūrena. ² C^k tigāvutamatte tigāvutappamāṇa-, B^d tigāvuttamattetiḡa-vuttappamāṇam-. ³ B^d kārapetvā. ⁴ C^k -ā. ⁵ B^d -a. ⁶ C^k hi. ⁷ C^k omitt taṃ sutvā. ⁸ B^d adda dasadisā. ⁹ B^d -se. ¹⁰ Iḍḍe kārapetvā. ¹¹ Iḍḍe -tesa-. ¹² B^d paṭijajgi. ¹³ B^d tevassa. ¹⁴ B^d -amsu. ¹⁵ B^d adda āgamīmsu. ¹⁶ C^k -lā vaṇṇā, B^d adda āgamīmsu.

mā cintayittha devā“ 'ti. Tam sutvā rājā¹ „aññena ta. na gantabbam, yo gacchissati² hatthapādacchedaṇ ca gharavilopaṇ ca pāpuṇissatīti“ nagare bheriṇ carāpesi, tato paṭṭhāya ta. koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kaṇṇanaguhāya pākahaṃsā vasanti, te mahabbalā, dhataratṭhakulena saddhim³ 5 tesam⁴ sarīravanno ca viseso, pākahaṃsaraṇṇo pana dhītā suvaṇṇavannā ahosi, so tam „dhataratṭhamahissarassa anurūpā“ ti tassa pādapariṇāṇikam katvā pesesi, sā tassa piyā ahosi manāpā, ten' eva kāraṇena tāni dve haṃsakulāni añña-maññaṃ viśāsikāni jātāni. Ath' ekadivasam B-assa parivāra- 10 haṃsā pākahaṃse pucchimsu: „tumhe ime divase⁵ kahaṃ gocaram gaṇhathā“ 'ti. „Mayam Bā-ito avidūre khemasare g. gaṇhāma, tumhe pana kuhiṃ āhiṇḍatha“, „asukam nāmā“ 'ti vutte „kasmā khemaṃ saram na gacchatha“, so hi saro ramaṇīyo nānāsakuṇasamākiṇṇo pañcavaṇṇapadumasañchanno 15 nānādhaññaphalasampanno nānappakārabhamaragaṇanikūjito⁶ catūsu kaṇṇesu niccappavattaabhayaghosano, koci naṃ⁷ upasamkamitum samattho nāma n' atthi pag eva aññaṃ upaddavaṃ kātum, evarūpo so saro“ ti khemaṃ saram vaṇṇayimsu. Te tesam⁸ vacanam sutvā „Bārāṇasīsamīpe kira evarūpo kemo 20 nāma saro atthi, pākahaṃsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi dhataratṭhamahissarassa ārocetha, sace⁹ anujānāti mayam pi ta. gantvā g. gaṇheyyāmā“ 'ti Sumukhassa kathesum, Su. raṇṇo ārocesi, so cintesi: „manussā nāma bahumāyā¹⁰ npāyakusalā, bhavitabbam ettha kāraṇena, ettakam kalam esa¹¹ saro 25 n' atthi, idāni amhākam gahaṇatthāya kato bhavissatīti“ so Su-am ā.: „mā te ta. gamanam ruccatu¹², na so saro tehi sudhammatāya kato, amhākam gahaṇattham kato, manussā nāma¹³ kharamantā upāyakusalā, tumhe sake¹⁴ yeva gocare

¹ Cks omit rā-. ² Bd adds tattha ³ Cks tesam saddhim. ⁴ Bd -esu divasesu.

⁵ asukam - - wanting in Cks ⁶ Cks -rarudatikujito. ⁷ Bd omits naṃ. ⁸ Cks te. ⁹ Cks omit sace ¹⁰ Bd adds kharamanto, Bk kharamantā. ¹¹ Bd eso.

¹² Bds -tha. ¹³ Bds add bahumāyā. ¹⁴ Cks omit sake.

carathā“ 'ti. Suvannaṃhaṃsā „khemam saram gantukām'
 amhā“ 'ti dutiyam pi Su-assa ārocesum, so tesam ta. gantu-
 kāmataṃ M-assa ārocesi. Atha M. „mama nātakā maṃ'¹
 nissāya mā kilamantu, tena hi gacchāmā“ 'ti navutisahassa-
 5 haṃsaparivuto ta. gantvā g. gahetvā haṃsakilaṃ kilītvā Citta-
 kūṭam eva paccāgami. Khemako tesam caritvā gatakāle gantvā
 tesam āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tuṭṭhacitto hutvā
 „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃso gaṇhitum vāyama“²,
 mahantaṃ te yasaṃ dassāmi“³ vatvā paribbayaṃ datvā tam'⁴
 10 uyyojesi. So ta. gantvā cāṭipañjare nisīditvā haṃsānaṃ ca-
 raṇaṭṭhānaṃ vīmaṃsi. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā
 M. otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṃ⁵ sālim khādanto āga-
 māsi, sesā ito c' ito ca khādantā vicariṃsu. Atha luddaputto
 „ayaṃ haṃso nilloluppacārī, imaṃ bandhitum vaṭṭatitī“ cin-
 15 tetvā punadivase haṃsesu saram anotiṇṇesu yeva cāṭipañjare
 nisinno tam ṭhānaṃ gantvā avidūre pañjare⁶ attānaṃ paṭicchā-
 detvā chiddena olovento acchi. Tasmim khane M. navuti-
 haṃsasahassaparivuto⁷ hiyyo otiṇṇaṭṭhāne yeva otaritvā odhi-
 yaṃ nisīditvā khādanto pāyāsi, neādo pañjarachiddena⁸ olo-
 20 kento tassa rūpaggappattaṃ⁹ attabhāvaṃ disvā „ayaṃ haṃso
 sakatappamaṇasarīro¹⁰ suvaṇṇavaṇṇo tīhi rattarājīhi gīvāya
 parikkhitto, tisso rājiyo galena otaritvā udarantarena gatā,
 tisso pacchābhāgena nibbijhitvā¹¹ gatā, rattakambalasutta-
 sikkāya ṭhapitakañcanakkhandho viya atirocati, iminā etesaṃ
 25 raññā bhavitabbaṃ, imaṃ eva gaṇhissāmi“ cintesi. Haṃsarā-
 jāpi bahuṃ gocaraṃ caritvā jalakilaṃ kilītvā haṃsagaṇapari-
 vuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase¹² g. gaṇhi.
 Sattame¹³ divase Khemako kāḷaassavālamayaṃ¹⁴ dalham mahā-
 rajjuṃ vaṭṭetvā yaṭṭhiyā pāsaṃ katvā „sve haṃsarājā imasmim

¹ Cks nātakānaṃ. ² Bds -atha. ³ Cks omitt tam. ⁴ Bd sampadānacārī. ⁵ Bd pañcarena. ⁶ Bd parikkhitto. ⁷ Cks -re-. ⁸ Bds rūpasobhagga-. ⁹ Bds sakata-
 nābhi-. ¹⁰ so Cks; Bd nippajji-. ¹¹ Bd pañca. ¹² Bds chaṭṭhe. ¹³ Cks -vāla
 dalham.

okāse otarissatīti¹ tatvāto¹ nātvā anto uduke yatthipāsāṃ
 oḍḍi. Punadivase hamsarājā otaranto pādaṃ pāse pavesento yeva
 otari, ath' assa pāso pādaṃ ayapaṭṭakena bandhanto² viya
 ābandhitvā gaṇhi, so „chindissāmi nan“ ti vegāṃ janetvā kaḍ-
 dhitvā poṭhesi³, paṭhamavāre⁴ suvaṇṇavaṇṇaṃ cammaṃ chijji⁵,
 dutiyavāre kambalavaṇṇamaṃsaṃ⁶ chijji, tatiyavāre nahāruṃ
 chijji, catutthavāre paṇ' assa pādā chindeyyuṃ⁷, rañño pana
 hīnaṅgaṭā⁸ nāma ananucchavikā ti na vāyāmaṃ akāsi, balave-
 danā pavattimsu, so cintesi: „sac' āhaṃ baddharavaṃ ra-
 vissāmi nātakā me uttrastā⁹ hutvā g. agahetvā chātajjhata¹⁰ va
 palāyanta¹¹ samudde patissanti“ so vedanaṃ adhiyāsetvā
 pāsavase¹² vattetvā sāliṃ caranto¹³ viya hutvā tesāṃ yāva-
 atthaṃ caritvā hamsakīlaṃ kīlanakāle mahantena saddena
 baddharāvaṃ ravi, taṃ sutvā hamsā purimanayen' eva pakka-
 mimsu. Su. pi heṭṭhavuttanayen' eva cintetvā vicinitvā tisu¹⁴
 koṭṭhāsesu M-aṃ adisvā „addhā tass' eva taṃ bhayaṃ uppan-
 nan“ ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, ahaṃ mama jīvitāṃ
 pariccajitvā tumhe mocessāmi“ vadanto otaritvā M-aṃ assā-
 sento paṃkapiṭṭhe nisīdi. M. „navutiyā¹⁵ hamsasahassesu
 maṃ chaḍḍetvā palātesu¹⁶ ayaṃ¹⁷ ekako va āgato, kin nu kho
 luddaputtassa āgatakāle maṃ chaḍḍetvā palāyissati udāhu no“
 ti vīmaṃsanavasena lohitamakkhito pāsalaṭṭhiyaṃ olambanto¹⁸
 yeva tisso gāthā abhāsi:

1. Ete hamsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā, (IV ²²⁴/₁₀)
 harittaca¹⁶ hemavaṇṇa¹⁷ kāmaṃ Sumukha pakkama. 89. 25
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekaṃ pāsavaṃsaṃ gataṃ
 anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eko avahiyyasi. 90.
3. Pat' eva patataṃ seṭṭha, n' atthi baddhe sahāyātā,
 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā 'ti. 91.

¹ C^s B^d tatthato, B^s tattato. ² B^d kaḍḍhanto. ³ C^s poṭhesi, B^d pādesi, B^s pātesi. ⁴ C^s omīti pa-. ⁵ C^s chiddi. ⁶ B^d -vaṇṇaṃ-. ⁷ so C^s for chijjeyyūṃ? B^d pādo chijjeyya. ⁸ B^s hīnaṅgaṃ. ⁹ cittuttrastā. ¹⁰ C^s pāsāṃ-. ¹¹ B^d khād-. ¹² B^d -ti. ¹³ B^d palāyantesu. ¹⁴ B^d adda sumukho. ¹⁵ B^d -ento
¹⁶ C^s -ā. ¹⁷ B^d --o.

Ta. bhayameritā ti bhayena eritā bhayaṭṭitā bhayacālītā¹, tatiyapade haritī pi hemaṇṇa ti pi suvaṇṇassa² eva nāmaṇ, so pi harittacatāya hemavaṇṇo, tena taṁ evaṁ ālapi, Sumukhā³ ti sundaramukha, anapekkhamānā ti tava⁴ nātayo⁵ anolokentā⁶ nirālayā hutvā, patevā⁷ ti uppatāhi yeva. mā anighāyā
5 'ti ito gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya viriyaṁ mā hāpesi.

Taṁ sutvā Su. „ayaṁ haṁsarājā mama bhāvaṁ⁸ na jānāti, anuppiyabhāpimitto⁹ ti maṁ sallakkheti, sassinehabhāvaṁ¹⁰ assa dassessāmīti¹¹“ catasso gāthā abhāsi:

4. Nāhaṁ dukkhapareto pi¹² dhataratṭha tavaṁ¹³ jahe,
10 jīvitaṁ maraṇaṁ vā me tayā saddhiṁ bhavissati. 92.
5. Nāhaṁ dukkhapareto pi¹⁴ dhataratṭha tavaṁ¹⁵ jahe.
na maṁ anariyasaṁyutte¹⁶ kamme yojetum arahasi. 93.
6. Sakumāro sakhā ty-asmi sacitte samite ṭhito,
ñāto senāpati ty-āhaṁ haṁsānaṁ pavaruttama. 94.
- 15 7. Kathaṁ ahaṁ vikattissaṁ¹⁷ nātimajje ito gato,
taṁ hitvā patataṁ seṭṭha kin te vakkhāmi¹⁸ ito gato.
idha pāṇaṁ caṇissāmi, na anariyaṁ kattum ussahe ti. 95.

Ta. nāhaṇ ti ahaṇ mahārāja kāyikacetāsikena dukkhena puṭṭho pi taṁ na jahāmi, anariyasaṁyutte ti mittadūbhikehi ahirikehi kattabbatāya anariya-
20 bhāvena saṁyutte. kamme ti taṁ jahitvā pakkamanakamme, sakumāro ti¹⁹ ekadivase yeva paṭisandhiṁ gahetvā ekadivase andakosaṁ padāletvā ekato vaḍḍhitakumāro ti a., sakhā tyasmiti ahaṇ te dakkhiṇakkhisamo²⁰ piyasa-
hāyo, sacitte ti tava sake citte ahaṇ ṭhito²¹ tava vasa vattāmi tayi jīvante jivāmīti²² a., samcitte²³ ti pi pātho, tava citte ahaṇ saṭṭhito sutṭhito ti a.,
25 nāto ti sabbahaṁsānaṁ antare saññāto. vikattissaṇ²⁴ ti kubiṇ haṁsarājā ti pucchito ahaṇ kin ti kathessāmi, kinte vakkhāmi²⁵ ti tava pavattim pucchante haṁsagane kin vakkhāmi.

Evam Su-ena catūhi gāthāhi sīhanāde nadite tassa guṇaṁ pakāseto M. ā.:

- 30 a. Eso hi dhammo Sumukha yaṁ tvaṁ ariyapathe ṭhito
yo bhattāraṁ sakhāraṁ maṁ na paricattum ussahe. 96.

¹ C^o B^d ca-. ² C^{ks} tena. ³ B^d nātakāyo. ⁴ B^d -o. ⁵ B^{ds} mittabhāvaṁ. ⁶ C^{ks} -e, B^d anukampiyyabhāvaṁmitto. ⁷ B^d sineha-. ⁸ B^d adds clintento. ⁹ C^{ks} ti. ¹⁰ B^{ds} tavaṁ. ¹¹ all three MSS -yaṁsaṇ-. ¹² so C^{ks} for vikattī-? B^d vikitti-. ¹³ B^d adds samānakumāro. ¹⁴ C^k -nakkhi-, B^d -naṁsmin-. ¹⁵ B^d hito. ¹⁶ B^d -mi na jīvante na jivāmīti. ¹⁷ C^{ks} sac-. ¹⁸ so all three MSS.

9. Tam hi me pekkhamānassa bhayaṃ na tv-eva¹ jāyati,
adhigacchasi tvaṃ mayhaṃ evaṃbhūtaṃ jīvitaṃ ti. 97.

Ta. dhammo ti esa porānapaññitānaṃ sabhāvo, bhattāraṃ sa-
khāraṃ² ti sāmikaṃ ca sahiyaṃ ca samānaṃ, bhayaṃ ti cittutrāso mayhaṃ
na jāyati, Cittakūṭapabbate haṃsagaṇamaṃjhe ṭhito viya homi, mayhaṃ ti mama³
jīvitam maṃ labhāpessasi.

Evam tesam kathentānaṃ⁴ luddaputto sarapariyante ṭhito
haṃse tīhi khaṇḍehi palāyante disvā „kin nu kho“ ti pā-
saṭṭhānaṃ olovento B-am pāsalaṭṭhiyaṃ olambantaṃ disvā
sañjātasomanasso kacchaṃ⁵ bandhitvā muggaraṃ gahetvā⁶
kappuṭṭhānaggi viya avattharamāno paṇhiyā akkantakalale⁷
upari sīsena gantvā purato patante vegena⁸ upasaṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10. Icc-eva⁹ mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavattinaṃ¹⁰
daṇḍam ādāya nesādo āpadī¹¹ turito¹² bhusaṃ. 98. 15
11. Tam āpatantaṃ disvāna Sumukho aparibūhayi¹³,
aṭṭhāsi purato raṇṇo haṃso vissāsayam vyathaṃ. 99.
12. Mā bhāyi patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādīsā.
ahaṃ yogam payuñjissam yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ
tena pariyāpadānena khippaṃ pāsā pamokkhasīti. 100. 20

Ta. ariyavattinaṃ¹² ti ariyācāre vattamānānaṃ, bhusaṃ ti dalhaṃ bala-
vaṃ, aparibūhayīti¹³ anantaraḡāthāyaṃ āgataṃ¹⁴ mā bhāyīti vacanaṃ bhaṇ-
anto¹⁵ atibūheṣi¹⁶ mahāsaddam nicchāresi, aṭṭhāsi sace nesādo rājānaṃ
paharissati ahaṃ pahāraṃ paṭicchissāmīti¹⁷ jīvitam pariccajītvā purato aṭṭhāsi,
vissāsayam ti vissāsento, vyathan ti vyathitaṃ bhītaṃ¹⁸ rājānaṃ, mā
bhāyīti iminā vacanena vissāsento, tādīsā ti tumhādisā nāṇaviriya-sampannā,
yogaṃ ti viriyayogaṃ¹⁹ yuttaṃ ti anucchavikaṃ, dhammūpasamhitaṃ ti
kāraṇanissitaṃ, tena pariyāpadānena²⁰ 'ti tena mayā payuttana²⁰ yogena
parisuddhena, pamokkhasīti mucchissasi.

Evam Su. M-am assāsetvā luddaputtassa santikaṃ gantvā²⁰
madhuraṃ mānusiṃ vācam nicchārento „samma tvaṃ koṇāmo“

¹ Bā teva. ² Bā -raṃman. ³ Ckō omit evam --. ⁴ Bā add dalhaṃ. ⁵ Bā
-lam. ⁶ so Ckō; Bā omits gantvā -- na. ⁷ Bā evam. ⁸ Bā -vu-. ⁹ Bā
āpatī. ¹⁰ Ckō -tu. ¹¹ Ckō -si. ¹² Bā -vu-. ¹³ Ckō -sīti. ¹⁴ Ckō āhata. ¹⁵
Bā vadanto. ¹⁶ Bā -si. ¹⁷ Bā sampa-. ¹⁸ Bā bhi-, Ckō hi-. ¹⁹ Ckō -ga,
Bā nāṇaviriya-. ²⁰ Bā vuttana.

- ti pucchitvā „suvannaṇavannaṇaṃsarāja ahaṃ Khemako nāmā“
 'ti vutte „samma Khema tayā oḍḍitavāḷapāse yo vā so vā haṃso
 baddho ti saññaṃ mā kari, navutiyā¹ haṃsasahassānaṃ pavaro
 dhataratṭhaṃsarājā te pāse baddho ñāṇavā² silācārasampanno
 5 saṃgāhakapakkhe³ tṭhito, nāyaṃ māretum yutto, ahaṃ tava
 iminā⁴ kattabbakiccaṃ karissāmi, ayam pi suvaṇṇavannaṇo ahaṃ
 pi⁵ etass' atthāya attano jīvitaṃ pariccajāmi⁶, sace tvam
 etassa pattāni gaṇhitukāmo⁷ mama pattāni gaṇha, atho pi
 cammamāṃsanahāruatṭhīnaṃ aññataraṃ gaṇhitukāmo mam'
 10 eva sarīrato gaṇha, atha naṃ kilāhaṃsaṃ kātukāmo si mañ
 ñeva kara⁸ jīvantaṃ eva 'vikkiṇitvā, sace⁹ dhanam uppādetu-
 kāmo mam¹⁰ vikkiṇitvā uppādehi, mā etaṃ ñāṇadiguṇayuttaṃ¹¹
 avadhi, sace hi vadhissasi nirayādīhi na muccissasīti¹² taṃ
 nirayabhayena santajjetvā attano madhurakathaṃ gaṇhāpetvā
 15 puna B-assa santikaṃ gantvā taṃ assāsento atṭhāsi. Nesādo
 tassa kathaṃ sutvā „ayam tiracchānagato samāno manussehi
 pi kātum asakkarūpaṃ¹³ karoti, manussāpi hi evaṃ mitta-
 dhamme tṭhātum¹⁴ na sakkonti, aho esa ñāṇasampanno ma-
 dburakatho dhammiko“ ti sakalasarīraṃ pītisomanassapūṇaṃ
 20 katvā pahaṭṭhalomo daṇḍaṃ chaḍḍetvā sirasi añjaliṃ patitṭhā-
 petvā suriyaṃ namassanto viya Su-assa guṇaṃ kittento
 atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

13. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Sumukhassa subhāsitaṃ
 25 pahaṭṭhalomo nesādo añjali 'ssa paṇāmayi¹⁴. 101.
 14. Na me sutam vā diṭṭhaṃ vā: bhāsanto¹⁰ mānusiṃ dijo
 ariyaṃ bruvāno⁶ vakkaṅgo cajanto mānusiṃ girāṃ. 102.
 15. Kin nu t' āyaṃ dijo hoti. mutto baddhaṃ upāsaya,
 ohāya sakunā yanti, kim eko avahiyasīti. 103.

¹ B^d -ti. ² B^d omī vā. ³ B^d saṃbhavapekkhe, B^e saṃbhāvaṇapakkhe. ⁴ B^d add sarīrena. ⁵ B^d add thatheva ahaṃ. ⁶ B^d -jissāmi. ⁷ B^d add sime. ⁸ B^d kilā. ⁹ C^k omī sace. ¹⁰ B^d add jīvantaṃ. ¹¹ B^d add haṃsarājānaṃ. ¹² B^d asakkuṇeyyaṃ evarūpaṃ. ¹³ B^d kātum. ¹⁴ C^k ranāmayi, C^e raṇ-. ¹⁵ C^k -taṃ. ¹⁶ B^d brūhanto.

Ta. añjaliṣṣā 'ti añjalim assa, na me ti¹ gāthāy' assa thutīm karoti, ta. mānusiṃ ti manussavācam, ariyaṃ ti sundaraṃ niddosaṃ, cajanto ti vissajjento, i. v. h.: samma tvaṃ diḷo samāno ajja mayā² mānusiṃ vācam bhāsanto niddosaṃ bruvāno³ mānusiṃ girāṃ cajanto paccakkhato diṭṭho, ito pubbe pana idaṃ accchariyaṃ mayā n' eva sutāṃ na diṭṭhan ti, kiṇu tāyaṃ 5 ti yaṃ etaṃ⁴ tvaṃ upāsayi kiṇu nu te ayaṃ hoti.

Evam duṭṭhacittena⁵ puṭṭho Su. „ayaṃ muduko jāto, idānim assa bhiyyosomattāya mudubhāvatthaṃ mama guṇaṃ dassessāmīti“ cintetvā ā.:

16. Rājā me so dijāmitta⁶, sanāpacc' assa kārayim, 10
tam āpade pariccattum n' ussahe vihaḅādhipaṃ⁷. 104.

17. Mahāgaṇāya⁸ bhattā me mā eko vyasanaṃ agā,
tathā taṃ samma nesāda: bhattāyaṃ⁹, abhito¹⁰ rame ti. 105.

Ta. nussahe ti na samattho 'mi, mahāgaṇāyā¹¹ 'ti mahato haṃsa-
gaṇassa¹², mā eko ti¹³ mādisse sevakke vijjamāne mā ekako¹⁴ vyasanaṃ agā, 15
tathā taṃ ti yathāhaṃ vadāmi tath' eva taṃ, sammā 'ti veyassa, bhattā-
yaṃ¹⁵ abhito rame ti bhattā ayaṃ mama, ahaṃ assa ca abhito rame santike
raṃāmi na ukkanthāmi

Taṃ¹⁶ tassa dhammanissitaṃ madhurakathaṃ sutvā so-
manassappatto pahaṭṭhalomo „sac' āhaṃ etaṃ sīlādiguṇa- 20
yuttaṃ haṃsarājānaṃ vadhissāmi catūhi apāyehi na muñ-
cissāmi, rājā maṃ yad icchatī taṃ karotu, ahaṃ etaṃ Su-
assa dāyaṃ katvā vissajjessāmīti“ cintetvā g. ā.:

19. Ariyavatt' asi¹⁷ vakkaṅga yo piṇḍam apacāyasi.

cajāmi te taṃ bhattāraṃ, gacchatu¹⁸ bho yathāsukhaṃ ti. 106. 25

Ta. ariyavattasīti mittadhammarakkhanasamkhātena ācāraariyānaṃ
vattena samannāgato, piṇḍamapacāyasīti bhattu santikā laddhaṃ piṇḍam¹⁹
pūjesi, gacchatu¹⁸ bho ti dve pi janā assumukhe nātisaṅghe²⁰ sahāyamānā²¹
yathāsukhaṃ gacchatha.

¹ Bds namassati. ² Bd adds saddhiṃ. ³ Bd brūhanto. ⁴ Cks omit yaṃ. ⁵
so Cks; Bd ekaṃ duṭṭhacittena so. ⁶ Cks dijom-. ⁷ Cks -pa, Bd vihaṅgādhi-
paṃ. ⁸ Bd -yaṃ. ⁹ Bs -raṃ, Cks bhattāhaṃ. ¹⁰ Ck atihito, Cs ahito. ¹¹
Bd -yan. ¹² Bds add sāmi. ¹³ Cks ki. ¹⁴ Bd -to. ¹⁵ Cks bhattāhaṃ. ¹⁶ Bds
nesādo taṃ. ¹⁷ Bd -ttaṃsi. ¹⁸ Bds -antu. ¹⁹ Bds add senāpati. ²⁰ Cks
nāti. ²¹ so Ck; Cs bhāyamānā, Bd sahāsayamānā.

Evaṃ vatvā nesādo muducittena M-am upasamkamitvā
 yatthim nāmetvā pamkapiṭṭhe nisidāpetvā pāsayatthim¹ mocetvā
 ukkhipitvā sarato nīharitvā taruṇadabbatinapiṭṭhe nisidāpetvā
 pāde baddhapāsaṃ saṇikaṃ mocetvā M-tte balavasinehaṃ
 5 paccupatthāpetvā mettena² cittena udakaṃ ādāya lohitam puñ-
 jitvā³ punappuna parimajji, ath⁴ assa mettānubhāvena sirāya
 siram⁴ māmsena māmsaṃ cammena cammaṃ ghaṭitaṃ, pādo
 pākatiko ahosi, itarena nibbiseso B. sukhappatto hutvā pakati-
 bhāvena nisidi. Su. attānaṃ nissāya rañño sukhitaḥhāvaṃ
 10 disvā sañjātasomanasso cintesi: „iminā amhākaṃ mahāupakāro
 kato. am⁵hehi etassa kataṃ⁵ nāma n⁶ atthi, sace h⁷ esa⁸ rāja-
 mahāmattānaṃ⁷ atthāya amhe gaṇhi⁸ tesam santikaṃ netvā
 bahudhanaṃ labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe
 vikkinitvā dhanam labhissat⁹ eva, pucchissāmi tāva nan¹⁰ ti,
 15 atha naṃ upakāraṃ kātukāmatāya pucchanto ā.:

19. Sace attappayogena ohito hamsapakkhinam
 patigaṇhāma te samma etaṃ abhayadakkhinam. 107.

20. Noce attappayogena ohito hamsapakkhinam
 anissaro muñcam amhe theyyam kayirāsi luddakā¹¹ ti. 108.

20 Ta. sace ti samma nesāda sace tayā attano payogena attano atthāya
 hamsānaṃ⁹ c¹⁰ eva sesapakkhināṃ ca pāso odḍito¹⁰, anissaro ti anissaro
 hutvā amhe muñcanto yenāsi ānatto¹¹ tassa santikaṃ gaṇhanto theyyam kayirāsi

Tam sutvā nesādo „nāhaṃ tumhe attano atthāya gaṇhim,
 Bā-rañño¹² pana saṃyamena gaṇhāpito¹³ m¹⁴hiti“ vatvā deviyā
 25 diṭṭhasupinato¹⁵ patthāya yāva raññā¹⁶ tesam āgatabhāvaṃ
 sutvā „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā hamse gaṇhitum
 vāyama, mahantaṃ te yasaṃ dassamīti“ vatvā paribbayaṃ
 datvā uyyojitabhāvo tāva sabbaṃ pavattim ārocesi. Tam
 sutvā Su. „iminā nesādena attano jīvitam agaṇetvā amhe

¹ Bds -iyā. ² Bā metta. ³ Bā dhovitvā. ⁴ Cks siram sirā. ⁵ Bā upakāraṃ,
 B⁶ upakāro. ⁶ Bā pesa. ⁷ C⁷ rājārāja-, C⁸ rājārāja-. ⁸ Cks -hinti. ⁹ C⁹ na.
¹⁰ Bds ohito. ¹¹ C¹¹ ananto, C¹² ānanto. ¹² Bā -ā. ¹³ C¹³ -tā, Bā diṭṭhasi-
 supinakālato. ¹⁴ Cks -o.

vissajjentena dukkaraṃ kataṃ, sace māyaṃ ito va Cittakūṭaṃ
gamissāma n' eva dhataratṭharaṇṇo paṇṇānubhāvo na¹ mayhaṃ
mittadhammo pākaṭo bhavissati na luddaputto mahantaṃ yasaṃ
lacchati na rājā pañcasu silesu patitṭhahissati² na deviyā mano-
ratho matthakaṃ pāpuṇissatīti³ cintetvā „samma, evaṃ sante 5
amhe vissajjetuṃ na labhasi, raṇṇo no³ dassehi, so amhe
yathārucim⁴ karissatīti⁵“.

Imam atthaṃ pakāseto:

21. Yassa tvaṃ bhatako raṇṇo kāmāṃ tass' eva pāpaya.

tattha saṃyamāno⁶ rājā yathābhiññoṃ karissatīti g. ā. 109. 10

Ta. tassevā 'ti tass' eva santikaṃ nehi, tatthā 'ti tasmiṃ nivesane,
yathābhiñṇān ti yathāhippāyaṃ yathārucim.

Taṃ sutvā nesādo „mā vo bhante' rājadassanaṃ rucci⁸,
rājāno nāma sappatibhayā, keḷihamse vā vo kareyyuṃ mareyyuṃ
vā“ ti ā. Atha naṃ Su. „samma ludda, mā amhākaṃ cintayi, 15
ahaṃ tādissa kakkhaḷassa dhammakathāya maddavaṃ janessim,
raṇṇo kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaṇṇū⁹,
khippaṃ no raṇṇo santikaṃ nehi, nayanto ca mā baddho¹⁰
nayi, pupphapañjare nisīdāpetvā nehi, pupphapañjaraṇ ca ka-
ronto dhataratṭhassa mahantaṃ setapadumasañchannaṃ mama 20
khuddakaṃ rattapadumasañchannaṃ katvā dhataratṭhaṃ¹¹ pu-
rato maṃ pacchato nicataraṃ katvā ādāya khippam netvā
raṇṇo dassehīti¹² ā. So¹² tassa vacanaṃ sutvā „Sumukho rājā-
naṃ disvā mama mahantaṃ yasaṃ dātukāmo bhavissatīti“ sañ-
jātasomanasso mudūhi latāhi¹³ pañjare katvā padumehi chā- 25
detvā vuttanayena te gahetvā agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

22. Icc-eva¹⁴ vutto¹⁵ nesādo¹⁶ hemaṇṇe harittace

ubhohatthehi saṃgayha pañjare ajjhavodahi. 110.

¹ Cks omit na. ² Cks patitṭhātī. ³ Cks add na. ⁴ Cks rucim. ⁵ Cks -sīti.

⁶ Cks -mano. ⁷ Bā bhaddante. ⁸ Bā -itta. ⁹ Bā -tadubbhasitaṇṇū. ¹⁰ so Cks
for -e; Bā bandhana. ¹¹ Cks add maṃ. ¹² so Cā l'd; Ck to sū corr.
to sū for sātō? ¹³ Bā labhāhi. ¹⁴ Bā -vañ. ¹⁵ Cks -e.

23. Te pañjaragate¹ pakkhī ubho bhassaravaṇṇine
Sumukhaṃ dhataratthaṃ ca luddo ādāya pakkamīti. 111.

Ta. ajjhavodahīti odahi thapesi, bhassaravaṇṇine ti pabhāsam-
pannavanne.

- 5 Evaṃ luddassa te² ādāya pakkamanakāle dhatarattha-
haṃso pākārājahaṃsadhītaraṃ³ attano bhariyaṃ saritvā Su-aṃ
āmantetvā kilesavasena vilapi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

24. Hariyyamāno dhatarattho Sumukhaṃ etad abravi:
10 bālhaṃ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhaṇūruyā
asmākaṃ vadham aṇṇāya ath' attānaṃ vadhissati. 112.
25. Pākahaṃsā ca Sumukha Suhemā hemasuttacā⁴
koñci⁵ samuddatīre va⁶ kapaṇā nūna rucchatīti⁷. 113.

- Ta. bhāyāmiti maraṇaṃ⁸ bhāyāmi, sāmāya 'ti suvaṇṇavaṇṇāya, lak-
15 khaṇūruyā ti lakkhaṇasampannaūruyā, vadhamaṇṇāyā 'ti vadhaṃ jānitvā
māritā ti saṇṇi⁹ hutvā, vadhissatīti kim me piyasāmike¹⁰ mate jīviteuā 'ti
marissati¹¹ pākahaṃsarājadhītā, Suhemā ti evaṃnāmikā, hemasuttacā¹² ti
hemasadisasundaratācā¹³, rucchatīti¹⁴ yathā loṇisaṃkhātāṃ¹⁵ samuddam
otaritva mate patimhi koñcisakuṇikā¹⁶ kapaṇa rodati evaṃ nūna sā rodissati.

- 20 Tam sutvā Su. „ayaṃ haṃso aṇṇe¹⁷ ovadituṃ yutto mātu-
gāmaṃ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakālo viya
vatiyā utthāya kedārakhādanakālo viya ca jāto, yaṃ nūnāhaṃ
attano balena mātugāmassa dosaṃ pakāsetvā etaṃ saṇṇa-
peyyaṃ“ ti cintetvā āha¹⁸:

- 25 26. Evaṃmahanto¹⁹ lokassa appameyyo mahāgaṇi
ekitthim anusoceyya, na idaṃ pañṇavato-m-iva. 114.
27. Vāto va²⁰ gandham ādeti²¹ ubhayaṃ chekapāpakaṃ
bālo āmakapakkaṃ va lolo andho va āmisam. 115.

¹ Bā -re-. ² Cks tam. ³ Bā pākahaṃsarājā-. ⁴ Cks suvomā hemasuttavā. ⁵
Ck koṇci, Cs koṇci, Bā koñci. ⁶ Cks ca. ⁷ Bā ruccha-. ⁸ Ck -ā corr. to -am,
Bā -ato. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Cks -iye. ¹¹ Bā add pākahaṃsā ti. ¹² Cks -yuttavā
¹³ Cks -rakattacā. ¹⁴ Cks rucchiti, Bā ruccha-. ¹⁵ Bā loṇa-. ¹⁶ Cks kuñca-.
¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Cks omīti āha. ¹⁹ Bā mahāsatto. ²⁰ Cks ca. ²¹ Cks -hi.

28. Avinicchayaññū atthesu mando va paṭibhāsi¹ mañ, kiccākiccaṃ na jānāsi sampatto kālapariyāyaṃ². 116.
29. Aḍḍhummatto udīresi yo seyyā³ maññas⁴ itthiyo, bahū sādhāraṇā h' etā soṇḍānaṃ va surāgharaṃ. 117.
30. Māyā c' esā marīci ca⁴ soko rogo c' upaddavo. (II ³³⁰/₁₉) 5
kharā ca bandhanā c' etā maccupāso⁵ guhāsayo⁵,
tāsu⁶ yo vissase poso so naresu narādhamo ti. 118.

Ta mahanto ti mahanto⁷ samāno, lokassā 'ti hamsalokaassa, appameyyo ti gūnehi metum⁸ asakkameyyo, mahāganāti mahantena gaṇena samannāgato ganasatthā, ekitthiṃ ti yaṃ evarūpo bhavaṃ ekaṃ itthiṃ anuso- 10
ceyya idaṃ anusocanaṃ na paññāvato-m-iva, tenāhaṃ ajja taṃ bālo ti maññāmti adhippāyen' evaṃ ā., ādetīti gaṇhāti, chekapāpakān ti sundarā-sundaraṃ, āmakapakkān ti āmakāṇ ca pakkāṇ ca, lolo ti rasalolo, i. v. h : mahārāja yathā nāma vāto padumasarādīni paharitvā sugandham pi samkāraṭṭhā-nādīni paharitvā duggandham pīti ubhayaṃ chekapāpakāṃ gandham adiyati 15
yathā ca bālo kumārako ambajambūnaṃ hetthā nisīno hattham pasāretvā patita-patitaṃ āmaṃ pi pakkam pi phalaṃ gahetvā khādati yathā ca rasalolo andho bhatte upanīte yaṃ kiñci samakkhikam pi nimakkhikam pi āmisam ādiyati evaṃ itthiyo nāma kilesavasena aḍḍham pi dugḍḍatam pi kulinaṃ pi akulinaṃ 20
pi abhirūpam pi virūpam pi gaṇhanti bhajanti⁹, tādīsanaṃ papadhammānaṃ 20
itthinaṃ kāraṇā¹⁰ vippalapati mahārāja 'ti, atthesū ti kāraṇakāraṇesu, mando ti andhabālo, paṭibhāsi¹¹ man ti mama upaṭṭhāsi, kālapariyā-
yaṃ¹² ti evarūpaṃ maraṇakālaṃ patto jīvasmim kāle idaṃ kattabbhaṃ idaṃ na kattabbhaṃ idaṃ vattabbhaṃ idaṃ na vattabbhaṃ ti na jānāsi devā 'ti, aḍ-
ḍhummatto ti aḍḍhamattako¹³ maññe hutvā, udīresīti yathā suraṃ pivitvānā 'ti matto puriso yaṃ vā taṃ vā lapati evaṃ lapasīti a., seyyā¹⁴ ti varā¹⁴ uttamā¹⁴, māyā esā ti ādisu deva itthiyo nāma¹⁵ etā vañcanatṭhena mēyā agayhūpagatṭhena marīci sokādīnaṃ paccayattā soko, rogo cupaddavo ti rogādi¹⁶ anekappakāro upaddavo, kodhādīhi thaddhabbāvena kharā, tā hi¹⁶
nissāya andubandhanādīhi bandhanato¹⁷ bandhanā cetā, itthiyo¹⁸ nāma 30
sariraguhāyaṃ puna vasanakamaccu¹⁹ nāma etā devā ti²⁰ kāmahetu kāmāni-dānaṃ kāmādhikāraṇaṃ eva rājāno coraṃ gahetvā ti suttena p' esa attho dipetabbo (—?).

¹ Bā -ti. ² so all three MSS. for -paryayaṃ. ³ Bā -o. ⁴ Bā C^s va. ⁵ Bā -ā. ⁶ Bā tyāsu. ⁷ C^s mahantattā. ⁸ Bā pame. ⁹ C^s add kāsānaṃ vā. ¹⁰ C^s kiṃkāraṇā. ¹¹ Bā -ti. ¹² C^s -kiriyaṃ. ¹³ Bā aḍḍhuma-. ¹⁴ Bā -o. ¹⁵ Bā omīte cupaddavo --. ¹⁶ so Bā; C^s tā, C^s ti. ¹⁷ Bā bahjanato. ¹⁸ C^s -i, C^s -i. ¹⁹ C^s casanakaṃ. ²⁰ C^s etadevāti.

Tato dhatarattho mātugāme paṭibaddhacittatāya „tvam mātugamassa guṇam na jānāsi, paṇḍitā etaṃ¹ jānanti, na etaṃ² garahitabbā“ ti dipento ā.:

31. Yaṃ vuddhehi upaññātaṃ³ ko taṃ ninditum arahati,
mahābhūt' itthiyo nāma lokasmiṃ upapajjisum. 119.
32. Khiddā paṇihitā tyāsu, ratī tyāsu patiṭṭhitā,
bijāni tyāsu rūhanti yadidaṃ sattā pajāyare,
tāsu ko nibbide⁴ poso paṇaṃ āsajja paṇibhi. 120.
33. Tvam eva n' añño Sumukha thīnaṃ atthesu yuñjasi,
tassa ty-ajja bhaye jāte bhītena jāyate mati. 121.
34. Sabbo hi saṃsayam patto bhayaṃ⁵ bhīru titikkhati,
paṇḍitā ca mahantā no⁶ atthe yuñjanti duyuyje. 122.
35. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantinaṃ
paṭibāhati yaṃ sūro āpadaṃ attapariyāyam⁷. 123.
36. Mā no ajja vikantiṃsu⁸ rañño sūdā mahānase.
tathā hi vaṇṇo pattānaṃ phalaṃ veḷum va taṃ vadhi. 124.
37. Mutto pi⁹ na icchi¹⁰ uddetum¹¹, sayam bandham¹² upāgami,
so p' ajja¹³ saṃsayam patto
attham gaṇhāhi mā mukhan ti. 125.

38. Ta. yaṃ ti yaṃ mātugāmasamkhātāṃ vatthum paññāvuddhehi¹⁴ nātaṃ
tesam eva pākataṃ na bālanaṃ, mahābhūtā ti mahāguṇā mahānisamsā, upa-
pajjisū 'ti pathamakappikakāle itthiliṅgassa pathamaṃ pātubhūtattā paṇa-
maṃ nibbattā ti a, tyāsū 'ti Su-a tāsu itthīsu kāyavacīkhiddā ca paṇihitā
ohitā t̥hapitā kāmaganerati ca patiṭṭhitā, bijānīti Buddhapacceka-buddhaariya-
sāvaka-cakavattiadi-bijāni tāsu rūhanti, yadidaṃ ti ye ete sabbe pi sattā pajā-
yare ti sabbe tāsaṃ yeva kucchimhi samvaddhā ti dipeti, nibbide¹⁵ ti nib-
bindeyya, paṇaṃ āsajja paṇibhīti attano paṇehi pi tāsaṃ paṇaṃ āśdetvā
attano jīvitam cajanto pi tā labhivā ko nibbindeyyā 'ti a., nañño¹⁶ ti na
añño, Su-a 'mayā Cittakūṭatale haṃsaganamajjhe nisinnena¹⁷ taṃ adisvā
39. khaṇi Su. ti vutte esa mātugāmaṃ gahe tvā Kaṇṇanaguhāyaṃ uttamaratim¹⁸
„nubhotīti vadanti, evaṃ tvam eva thīnaṃ atthesu yuñjasi yuttapayutto ahoṣi

¹ B^d eva. ² C^k netarū, B^d na hi tā, B^s na beṭā. ³ C^k sam vaddhehum tva paññātaṃ, C^s sam vaddhehupaññātaṃ, B^d yaṃ bu-. ⁴ B^d nibbije. ⁵ B^d sayam. ⁶ B^d camahātāno, C^k mahattāno. ⁷ B^d attha-. ⁸ C^k -katti-. ⁹ C^k si. ¹⁰ B^d icchasi. ¹¹ C^k oḍḍ-. ¹² C^k baddham. ¹³ C^k sajja. ¹⁴ C^s -vudhehi. ¹⁵ B^d -je. ¹⁶ C^k nā-. ¹⁷ C^k -une. ¹⁸ all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā 'ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhītena maraṇabhayena¹ maññe ayaṃ mātugāmassa dosadassane nipuṇā matī jāyate ti adhippāyen' evam āha, sabbo hīti yo koci, saṃsayappatto ti jīvitasaṃsayappatto, bhīrū 'ti bhīru hutvāpi bhayaṃ adhiṇvāseti², mahantā no ti ye pana paṇḍitā ca honti mahante³. ca thāne⁴ thitā mahantā no⁵ te duiyūñje 5
atthe yuñjanti ghaṇanti⁶ vāyamanti, tasmā mā bhāyi dhiro bohīti taṃ ussāhento evam ā, āpadan ti sāmīno āgataṃ⁷ āpadan esa sūro paṭibāhati etadattthāya sūramantīnaṃ icchanti, attaparīyāyan ti attaparittāṇam pi ca kātum sakko-sīti⁸ pi adhippāyo, vikantīmsū'ti⁹ chindīmsu i. v. h.: Sum ukhatvaṃ mayā attano anantare thāne thapito tasmā ajja yathā rañño sūdā amhe maṃsatthāya 10
na kantanti¹⁰ tathā karohīti, tādīso hi ambhākaṃ pattavapṇo taṃ avadhīti sv-āyaṃ vappo yathā nāma veḷum nissāya jātaṃ phalaṃ veḷum eva vadhāti tathā mā¹¹ taṃ vadhi taṃ ca mamaṃ ca mā vadhīti adhippāyen' evam ā., mūḍito pīti¹² yathāsukhaṃ Cittakūṭapabbataṃ gacchā 'ti evaṃ luddaputtana mayā saddhīm mutto vissajjito samāno pi uddītuṃ¹³ na techi, sayan ti rājā- 15
naṃ daṭṭhukāmo hutvā sayam eva bandhaṃ¹⁴ upagato ti evam idaṃ ambhākaṃ bhayaṃ taṃ¹⁵ nissāya āgataṃ, so pajjā¹⁶ 'ti so pi¹⁷ ajja jīvitasaṃsayam patto, atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti idāni ambhākaṃ muccanakāraṇaṃ¹⁸ gaṇha yathā muccāma¹⁹ tathā vāyāma, vāto va²⁰ gandhamādetiti²⁰ ādini vadanto itthigarahatthāya²¹ mā mukhaṃ pasārayi. 20

Evam M. mātugāmaṃ vappetvā Su-aṃ appaṭibhānaṃ katvā tassa anattamanabhāvaṃ viditvā idāni naṃ paggaṇhanto g. ā.:

ss. So tvaṃ²² yogaṃ payuñjassu yuttaṃ dhammūpasamhitam, tava pariyāpadānena mama pāṇesanaṃ carā²³ 'ti. 126. 25

Ta. so ti samma Su-a so tvaṃ, taṃ yogaṃ ti yaṃ pubbe ahaṃ yogaṃ payuñjissam yuttaṃ dhammūpasamhitam ti avacāsi taṃ idāni payuñjassu, tava -- nenā 'ti tava tena payogena parisuddhena, pariyodātenā²⁴ 'ti pi pāṭho parittānenā 'ti a., tayā katattā tava santakena²⁵ parittānena mama jīvitapariyosanaṃ²⁶ carā 'ti adhippāyo. 30

¹ B^d add bhīto. ² B^d -si. ³ C^k -tā. ⁴ C^k add ca. ⁵ B^d adds atthe yuñjanti duiyūje ti. ⁶ B^d -enti. ⁷ C^k -ta. ⁸ B^d -tīti. ⁹ C^k vikatt-. ¹⁰ C^k katt-, B^d vikantīmsu. ¹¹ B^d omits mā. ¹² C^k sīti. ¹³ C^k oḍ-. ¹⁴ B^d dham, C^k baddham, C^s vaddham corr. to baddham or baddham. ¹⁵ B^d kam. ¹⁶ C^k sajja. ¹⁷ C^k si. ¹⁸ B^d muñc-. ¹⁹ C^k ca. ²⁰ C^k -dediti, B^d -dehiti. ²¹ B^d -garahanat-. ²² C^k taṃ. ²³ C^k caran. ²⁴ C^k -dhātenā. ²⁵ B^d santi-. ²⁶ B^d -yosanaṃ

Atha¹ Su.² „atīviya maraṇabhayaabhīto, mama balaṃ na jānāti, rājānaṃ disvā thokaṃ kathaṃ labhītvā jānissāmi, assā-sessāmi tāva naṃ“ ti cintetvā g. ā.:

30. Mā bhāyi³ patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
5 ahaṃ yogaṃ payuṇṇissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ,
mama pariyāpapadānena khippaṃ pāsā⁴ pamokkhasīti. 127.

Ta. pāsā ti dukkhaṇāpāso.

Iti tesāṃ sakuṇabhāsāya kathentānaṃ luddaputto na kiñci aññāsi, kevalaṃ pana te kācenādāya Bā - iṃ pāvīsi accha-
10 riyabbhutaajātena pañjalīnā mahājanena anugammamāno⁵, so
rājadvāraṃ patvā attano āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

40. So luddo haṃsakācena rājadvāraṃ upāgami,
paṭivedetha maṃ rañño: dhataratṭh' āyam āgato ti. 128.
15 Ta. paṭi -- maṃ ti Khemako āgato ti evaṃ rañño maṃ vadetha⁶, dha-
taratṭhāyaṃ ti ayaṃ dh-o āgato ti ca paṭivedetha.

Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātasomanasso „kip-
paṃ āgacchatū“ 'ti vatvā amaccagaṇaparivuto samussitase-
tacchatte rājaṇaṃ ke nisinno Khemakaṃ haṃsakācakaṃ
20 ādāya mahātalaṃ abhirūḍhaṃ disvā suvaṇṇavaṇṇe haṃse olo-
ketvā „sampaṇṇo me manoratho“ ti tassa⁷ kattaḃbakiccaṃ
amacce āṇāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

41. Te disvā puññasamkāse ubho lakkhaṇāsammate⁸
25 khalu saññamāno⁹ rājā amacce ajjhabhāsatha: 129.
42. Detha luddassa vatthāni annapānaṃ ca bhojanaṃ,
kāmaṃkaro hiraṇṇ' assa¹⁰ yāvanto eva¹¹ icchatīti¹². 130.

Ta. puññasamkāse ti attano puññasadise, lakkhaṇāsammate⁸ ti
seṭṭhasammate abhiññāte, khalū 'ti nīpāto, tassa te khalu disvā ti purīnapadena
30 sambandho, dethā 'ti ādi rājā pasannākāraṃ karonto ā., ta. kāmaṃkaro

¹ Cks add naṃ. ² Bd adds ayaṃ. ³ Cks -a. ⁴ Cks -se. ⁵ Ck -gammāno, Bd -gacchamāno. ⁶ Bds nivedetha. ⁷ Bd adds detha luddassa ti tassa. ⁸ Bds lakkhaṇa-. ⁹ Cks saññamāno, Bd saññamāno. ¹⁰ read: kāmaṃ karohi yaṃ assa? ¹¹ Cks esa. ¹² Cks -sīti.

hiraññassā 'ti hiraññam¹ assa kāmakiṇiyā² atthu, yāvanto ti yattakam
eva icchatī tattakam hiraññam assa detthā 'ti a.

Evam pasannākāram kāretvā pītisomanassasamussāhito³
„gacchatha, nam alamkaritvā ānethā“ 'ti ā. Atha nam
amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassum nahātānu- 5
littam sabbālamkārapatimaṇḍitam katvā rañño dassesum. Ath'
assa rājā samvacchare satasahassuttāhānake dvādasagāme
ājaññayuttam⁴ ratham alamkatamahāgehañ cā 'ti mahantaṃ
yasaṃ dāpesi. So mahantaṃ yasaṃ labhivā attano kammaṃ⁵
pakāsetum „na te⁶ deva mayā yo vā so vā haṃso ānīto, 10
ayaṃ pana navutīhaṃsasatasahassānam rājā dhatarattho nāma,
ayaṃ pana senāpati Su. nāmā“ 'ti ā. Atha nam rājā „kathaṃ
te samma ete gahitā“ ti pucchi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

43. Divā luddam pasannattam⁷ Kāsirājā tadābravi⁸: 15
yad' āyam⁹ samma Khemaka puṇṇā haṃsehi tiṭṭhati 131.
44. Kathaṃ ruciṃ majjhagataṃ pāsahatto upāgami,
okiṇṇam nātisaṃghehi nimajjhimaṃ¹⁰ kathaṃ gahīti. 132.

Ta. pasannattam ti pasannabhāvaṃ somanassappattam, yadāyan¹¹ ti
vayassa¹² Khemaka yadi ayam ambhakaṃ pokkharajī navutīhaṃsasahasasehi puṇṇā 20
tiṭṭhati, kathaṃ ruciṃ majjhagataṃ ti evam sante tvaṃ tesam ruciṇaṃ
piyadassanānam haṃsānam majjhagataṃ etaṃ¹³ nātisaṃghena okiṇṇam, ni-
majjhimaṃ ti n' eva majjhimaṃ n' eva¹⁴ kaniṭṭham uttamaṃ haṃsarājānaṃ
kathaṃ pāsahatto upāgami kathaṃ gahīti.

So tassa katham āha:

45. Ajja me sattamā ratti ādānāni upāsato¹⁵,
padam etassa anvesam appamatto bhavassito¹⁶. 133.
46. Ath' assa padam addakkhim carato ādanesanam¹⁷,
tatthāham odahim pāsam, ev' etaṃ dijam aggahin ti. 134.

¹ Cks -o. ² so Bā; Cks kāmam. ³ Bā piti-, Cks pisom-. ⁴ Bā -a. ⁵ Cks kāmam.
⁶ Bā kho ⁷ Cks -antam. ⁸ Bā tadabravi. ⁹ Bā yadyāyam. ¹⁰ so all three
MSS. for nimm-? ¹¹ Cks yantvāyan, Bā yadvāyan? Bā yadyāyan. ¹² Cks
cayassa, Bā samma. ¹³ Bā evam. ¹⁴ Cks omīti neva. ¹⁵ Bā upāga-. ¹⁶
Bā ghaṭa-. ¹⁷ Bā adānesaram.

Ta. ādānānīti ādānāni gocaragahaṇaṭṭhānānīti a., ayam eva vā pātho, upāsato¹ ti upagacchantassa, padan ti gocarabhiṇṇīyaṃ akkantapadam, bhavaasito² ti cāṭṭapañjaranāsito³, athassā⁴ ti atha chaṭṭhe divase⁵ ādānesanam⁶ carantassa padam addakkhiṃ, evetan ti evaṃ etaṃ, dijaṃ aggahin ti sabbaṃ gahitopāyaṃ ācikkhi.

Taṃ sutvā rājā „ayam dvāre ṭhatvā paṭivedento pi dhataratṭhassa⁷ evāgamanam paṭivedesi, idāni pi ‘etaṃ ekam eva gaṇhin’ ti vadati, kinnu kho ettha kāraṇaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

17. Ludda dve ime⁸ sakunā, atha eko ti bhāsasi,
10 cittan nu te vipariyattham⁹ ādu kin nu jigimsasāti¹⁰. 135.

Ta. vipariyatthan⁹ ti vipallattham, ādu kinnu jigimsasāti¹⁰ udāhu kin nu cintesi, kim itaram gahetvā aññassa dātukāmo hutvā cintesīti pucchati.

Tato luddo „na me deva cittam vipallattham nāpi aham itaram aññassa dātukāmo, api¹¹ kho pana mayā ohite pāse eko
15 baddho“ ti āvikaronto āha:

16. Yassa lohitakā tālā¹² tapāneyyanibhā¹³ subhā
uram saṃhacca¹⁴ tiṭṭhanti so me bandham¹⁵ upāgami. 136.

16. Athāyaṃ bhassaro pakkhī abaddho baddham āturam
ariyaṃ bruvāno¹⁶ atṭhāsi cajanto¹⁷ mānusiṃ giran ti. 137.

20. Ta. lohitakā ti rattavaṇṇā. tālā ti rājīyo, uramsaṃhaccā¹⁸ ti uram āhacca, i. v. h.: mahārāja yass’ etā rattasuvannasappaṭibhāgā tisso lohitakā rājīyo gīvaṃ parikkhipitvā uram āhacca tiṭṭhanti so eko va mama¹⁹ pāse bandham upagato²⁰ ti, bhassaro ti parisuddho pabhāsaṃpanno, āturan ti gilānam dukkhitam atṭhāsīti.

25. „Dhataratṭhassa baddhabhāvāṃ natvā nivattitvā etaṃ samassāsetvā mamāgamanakāle paccuggamanam katvā ākāse yeva mayā saddhiṃ madhurapaṭisanthāram katvā manussabhāsāya dhataratṭhassa guṇe kathento atṭhāsi, mama hadayaṃ mudu-

¹ Ck upāhato, Bd upāgato. ² Bds bhavi-, Bds ghaṭa-. ³ Ck cādvi-, Bd cāti-.

⁴ Bd adda etassa. ⁵ Bd ādānesaram, Cks -nesam. ⁶ Cks me. ⁷ Bd -yattan, Ck -yatham, C -yatham. ⁸ Ck jibhissiti, Cs chigimsa-, Bd jigisa-. ⁹ Cks -yatan. Bd -yattan. ¹⁰ Ck jibhī-, Cs chig-, Bd jigis-. ¹¹ Bd api ca. ¹² Cks kalam.

¹³ Bds -nīyā. ¹⁴ Ck urasammā, Cs urasamvācca, Bd uramsamhañca, Bs urasamhañca. ¹⁵ Cks baddham. ¹⁶ Ck brumāno, Bd brahmano. ¹⁷ Bds vadanto. ¹⁸ Ck urasamvācā, Cs urasam-.

¹⁹ Cks mam. ²⁰ Bd upā-.

kaṃ katvā puna etass' eva purato atthāsi, athāhaṃ deva.
 Su-assa subhāsitaṃ sutvā pasannacitto dhatarattham vis-
 sajjesiṃ, iti dhataratthassa pāsato makkho, ime haṃse ādāya
 mama idhāgamaṇā ca Sumukhen' eva katan' ti evaṃ so
 Su-assa guṇaṃ katesi. Taṃ sutvā rājā Su-assa dhamma- 5
 kathaṃ sotukāmo ahoṣi, luddaputtassa sakkāraṃ karantass'
 eva suriyo atthagamito, dīpā pajjalitā, bahū khattiyādayo
 sannipatitā, Khemā devī pi vividhanāṭakaparivārā' rañño
 dakkhiṇapasse nisīdi, tasmim khaṇe rājā Su-am kathāpetu-
 kāmo g. ā. : 10

50. Atha kin nu dāni Sumukha hanū saṃhacca tiṭṭhasi
 adu² me parisaṃ patto bhayā bhīto no bhāsasīti. 138.

Ta. saṃhaccā 'ti madhurakatho kira tvaṃ atha kasmā idāni mukhaṃ
 pidhāya tiṭṭhasi, ādū ti kacci³, bhayā bhīto ti parisasārajjabhayena bhīto hutvā

Taṃ sutvā Sumukho abhītabhāvaṃ dassento ā: 15

51. Nāhaṃ Kāsipati bhīto oḡayha parisaṃ tava,
 nāhaṃ bhayā na bhāsisāṃ vākyaṃ atthasmiṃ tādise ti. 139.

Ta. tādise ti api ca kho pana tathārūpe atthe uppanne vākyaṃ bhā-
 sisāṃti vacanokāsaṃ olokeno nesiṃso 'mbhīti a.

Taṃ sutvā rājā kathaṃ vadḍhetukāmatāya paribhāsaṃ 20
 karonto ā. :

52. Na te abhisaraṃ passe na rathe nāpi⁴ pattike
 nāssa cammaṃ vā kīṭaṃ vā vammīne ca dhanuggahe 140.

53. Na hiraññaṃ suvaṇṇaṃ vā nagaraṃ⁵ vā sumāpitaṃ
 otiṇṇaṃ⁶ parikhaṃ duggaṃ dāhaṃ atṭālakotthakaṃ 25
 yattha pavitṭho Sumukha bhāyitabbaṃ⁷ na bhāyasīti⁸. 141.

Ta. abhisaraṃ ti rakkhanatthāya⁹ parivāretvā ṭhitaṃ āvudhabatthaṃ
 parisaṃ te na passāmi, nāssa 'ti ettha assā 'ti nipātamattaṃ, cammaṃ ti sara-
 parittānacammaṃ¹⁰, kīṭaṃ ti kīṭakaṃ cāṭipālaṃ vuccati, cāṭikapālahatthāpi te
 santike¹¹ n' atthīti dīpeti, vammīne ti vammāsannaddhe, na hiraññaṃ ti 30
 yaṃ nissāya na bhāyasi¹² taṃ hiraññaṃ pi te na passāmi.

¹ Cks devī tividhā nāṭaka-. ² Cks adā. ³ Bā adu ti kiñci. ⁴ Bā nā. ⁵ Cks
 Cks nabharaṃ. ⁶ so Cks; Bā okiṇṇaṃ. ⁷ Cks bhāsi-. ⁸ Cks bhāsa-. ⁹ Ck
 -ṇa-. ¹⁰ Cs -ṇa-. ¹¹ Cks santi. ¹² Cks bhāseyyāsīti.

Evam raññā „kiṃ te abhāyanakāraṇaṃ“ ti vutte taṃ kathento ā.:

54. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena pathaṃ yāma antalikkhecarā mayaṃ. 142.
55. Sutā ca paṇḍitā ty-ambhā nipuṇā atthacintakā¹,
bhāsem' atthavatīm vācaṃ sacce² c' assa patitṭhito. 143.
56. Kiṃ ca tuyhaṃ asaccassa anariyassa karissati
musāvadiṣṣa luddassa bhaṇitam pi subhāsitan ti. 144.

Ta. abhisarenā 'ti āraḍḍhaparivārena, attho ti etena mama kiccaṃ n'
10 atthi, kasmā yasmā aparena³ tumhādisānaṃ amaggena maggaṃ⁴ māpetvā yāma
ākāsacārino mayan⁵ ti, paṇḍitā tyambhā ti tayā sut' ambhā, 'ten' eva kāraṇena
ambhākaṃ santikā dhammasotukāmo kira no gāhāpesi, sacceccassā 'ti sacce⁶
pana tvaṃ sacce patitṭhito assa atthavatīm kāraṇaṇissitaṃ vācaṃ bhāseyyāma,
asaccassā 'ti vacīsaccarahitassa tava subhāsitaṃ muḍassa dantasucī⁷ viya
15 kiṃ karissati.

Taṃ sutvā rājā „kasmā maṃ musāvādī anariyo ti vadasi,
kiṃ mayā katan“ ti āha. Atha naṃ Sumukho tena hi suṇā-
hīti vatvā ā.:

57. Taṃ⁸ brāhmaṇānaṃ vācanā⁹ imaṃ Khemim' akārayi,
20 abhayaṃ ca tayā ghuṭṭhaṃ imāyo dasadhā disā. 145.
58. Ogayha te pokkharapaṇim vippasaunodakaṃ sucim
pahūtaṃ cādanam¹⁰ tattha ahimsā c' ettha pakkhinam. 146.
59. Idam sutvāna nigghosaṃ āgat' asmā¹¹ tav' antike,
te te baddh' asmā¹² pāsena, etaṃ¹³ te bhāsitaṃ musā. 147
25 60. Musāvādaṃ purakkhatvā icchālobhaṃ ca pāpakaṃ
ubho sandhim atikkamma asātaṃ upapajjati. 148.

Ta. tan ti tvaṃ, Khemim¹⁴ ti evaṃnāmikaṃ pokkharapaṇim, ghuṭṭhan
ti catūsu kappesu ṭhatvā ghoṣāpitaṃ, dasadhā ti imā tā dasadhā ṭhitā ti¹⁵
disāsu tayā abhayaṃ ghuṭṭhaṃ, ogayhā 'ti ogahitvā āgatānaṃ santikā, pahū-
30 tañcādanam¹⁶ ti pahūtaṃ ca padumuppasāllādikam adanam¹⁷, idam

¹ Ck attā-, Bc catta-. ² Cks sabbe. ³ Bds apathena. ⁴ Bds patham. ⁵ Cks
vayan. ⁶ Ck sacce, Cs sacce. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -nam. ⁹ Bc -am.
¹⁰ Ck modanam, Bc khā-. ¹¹ Bc -tambhā. ¹² Bc bandhanaṃ. ¹³ Bc ekan.
¹⁴ Bds -an. ¹⁵ so Cks; Bds dasadhā disā taṃ taṃ. ¹⁶ Cks -cādan-, Bds -khā-
danam. ¹⁷ Bds khādanam.

sutvānā ti tesam tava pokkharaniṃ ogahitvā āgatānaṃ santikā idam abhayaṃ
 sutvā tava santike tava samīpe tayā kārītapokkharaniṃ āgat' ambhā ti a., te te
 ti te mayaṃ tava pāṣeṇa baddhā, purakkhatvā ti purato katvā, icchā-
 lobhan ti icchāsaṃkhātāṃ pāpakāṃ lobham, ubho sandhin ti ubhayam
 devaloke ca manussaloke ca paṭisandhīm, imam eva pāpadhamme¹ purato katvā 5
 caranto puggalo sugatipaṭisandhīm atikkamītvā, asātan ti nīrayam upapajjati.

Evam parisamajjhe yeva rājānaṃ lajjāpesi. Atha naṃ
 rājā „nāhaṃ Sumukha tumhe māretvā maṃsakhādītukāmo²
 gaṇhāpesiṃ, paṇḍitabhāvaṃ pana vo sutvā subhāsitaṃ sotukāmo
 gaṇhāpesiṃ ti“ pakāśento ā.: 10

61. Nāparajjhāma³ Sumukha, na pi lobhā vaṃ aggahīṃ,
 sutā ca paṇḍitā ty-attha nipuṇā atthacintakā⁴. 149.
 62. Appev' atthavatiṃ vācaṃ vyākareyyuṃ⁵ idhāgatā,
 tathā taṃ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahīti. 150.

Ta. nāparajjhāmā³ ti mārento avarajjhati⁶ nāma mayaṃ na mārema, 15
 lobhāvaṃaggahīṃ ti maṃsaṃ khādītukāmo hutvā lobhā vaṃ⁷ tumhe na pi⁸
 aggahīṃ, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sut' attha⁹, atthacintakā ti pa-
 ṭicchannānaṃ atthānaṃ cintakā, atthavatiṃ ti kāraṇaṇissitaṃ, tathā ti tena
 kāraṇeṇa, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahīti ālapati, makāro
 sandhikaro, aggahīti dhammaṃ desessatīti¹⁰ tumhe gaṇhī. 20

Taṃ sutvā Sumukho¹¹ „ayuttaṃ te kataṃ mahārājā“¹² ti
 vatvā ā.:

63. N' eva bhītā¹³ Kāśipati upanītasmiṃ jīvite,
 bhāsem' atthavatiṃ vācaṃ sampattā kālapariyāyaṃ¹⁴. 151.
 64. Yo¹⁵ migena migam hanti pakkhiṃ vā pana pakkhinā 25
 sutena vā sutam kiṇe¹⁶ ki anariyātaram tato. 152.
 65. Yo ca ariyarudam bhāse anariyadhamm' avassito
 ubho so dhamśate lokā idha c' eva parattha ca. 153.
 66. Na majjetha yasaṃ patto, na vyathe¹⁷ pattasaṃsayam,
 vāyameth' eva kiccesu, saṃvare vivarāṇi ca. 154. 30

¹ so Cks; Bā imeva dhamme. ² C, Bā maṃsaṃ-. ³ Cks nāva-. ⁴ Bā tyattha-
⁵ so Cks; Bā byāhareyyuṃ. ⁶ so Cks; Bā avirajjhati, Bā avirujjhati. ⁷ Cā -vā.
 Bā -va. ⁸ Bā nāhaṃ. ⁹ Bā sutā atthaṃ. ¹⁰ Bā deseturā. ¹¹ Bā add subhāsitaṃ
 sotukāmena. ¹² Bā bhū-. ¹³ read -paryayam. ¹⁴ Cks ye. ¹⁵ Bā kilyā, Bā
 kiṇyā. ¹⁶ Bā byādhe.

57. Ye vaddhā abbatikkantā¹ sampattā kālapariyāyan²
idha dhammaṃ caritvāna ev' ete tidiyaṃ gatā. 155.
58. Idam sutvā Kāshipati dhammam attani pālaya
dhataratṭhaṇ ca muñcāhi haṃsānaṃ pavaruttaman ti. 156.

- 5 Ta. upanītasmin ti maraṇasantikāṃ³ upanīte, kālapariyāyan ti maraṇakālavāraṃ pattā samānā,⁴ bhāsiessāma⁵ na hi dhammakathikāṃ bandhitvā maraṇabbhayaṇa tajjetvā dhammaṃ supanti, ayuttan te kataṃ, migena⁶ 'ti suṭṭhusikkhāpītena dīpakamigena, hantīti hanti pakkhinā ti dīpakapakkhinā ca, sutenā⁷ 'ti khemaṃ nibbhayan ti visautena dīpakamigapakkhisadisena padu-
10 masarena, sutan ti paṇḍito cūṭakathīti eva sutaṃ dhammakathikāṃ, kiṇe⁸ ti dhammaṃ sossāmīti⁹ pāsabandhanena vā yo¹⁰ kiṇeyya bādheyya, tato ti tesam kiriyato uttarin aññam anariyatarāṃ nāma kim atthi, ariyarudan ti mukhena ariyavacanāṃ suṇḍaravacanāṃ bhāsatī, dhammavassito ti kammena¹¹ anariyadhammaṃ¹² avassito, ubho ti devalokā ca manussalokā cā 'ti ubha-
15 yambhā, idha cevā¹³ 'ti idha upapanno¹⁴ pi parattha upapanno¹⁵ pi evarūpo dvīhi sugatilokehi dhammitvā nirayaṃ eva upajjati, pattasamāsayan ti jīvi-
20 tasamāsayapamāṇaṃ¹⁶ pi dukkhaṃ patvā na kilameyya, samvare - - cā¹⁷ 'ti attano chiddāni randhāni¹⁸ samvareyya pidabeyya, vaddhā ti gunavaddhā paṇḍitā, abbatikkantā ti imaṃ manussalokaṃ¹⁹ atikkantā, pariyāyan ti maraṇa-
25 kālapariyāyapattā hutvā, evete ti evam ete, idan ti idam mayā vuttaṃ attha-
nissitaṃ vacanaṃ, dhamman ti pavēnidhammam²⁰ pi sucaritadhammam pi.

Taṃ sutvā rājā āha:

59. Āharant' udakaṃ pajjaṃ²¹ āsanaṃ ca mahārahaṃ
pañjarato pamokkhāmi dhataratṭhaṇ yasassinaṃ 157.
- 25 70. Taṇ ca senāpatim dhiram nipuṇam atthacintakaṃ
yo sukhe sukhito²² rañño dukkhite hoti dukkhito. 158.
71. Etādiso²³ kho arahati²⁴ piṇḍam asnātu²⁵ bhattuno
yathāyaṃ Sumukho rañño paṇasādhāraṇo sakhā ti. 159.

- Ta. udakan ti pādadhovanaṃ, pajjan ti pādabbhañjanaṃ, sukhe ti
30 sukhambhī sati.

Rañño vacanaṃ sutvā tesam āsanāni haritvā ta. nisinnā-
nam gandhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbañjayimsu.

¹ Cks abbhā-. ² read -paryayam. ³ Cks -kā. ⁴ Bds add na. ⁵ Cks -mi. ⁶ Bds kilyā, Bs kiṇyā. ⁷ Bds desessā-. ⁸ Cks so. ⁹ Cks kammanam. ¹⁰ Bds -yamdhamma. ¹¹ Cks uppa-. ¹² Bds -sayamāpannam. ¹³ Bds dvārānāni. ¹⁴ Cks omī abba - -. ¹⁵ Bds -niya-. ¹⁶ Bds majjaṃ. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Cks -anti. ²⁰ Ck asanātu, Bds bhasmātu, Cs asmātu.

Satthā tam attham pakāsento āha :

72. Piṭṭhañ ca sabbasovaṇṇam atṭhapādam manoramam
matṭham¹ kāsikavatthinam² dhataratṭho upāvisi. 160.
73. Kocchañ ca sabbasovaṇṇam veyyagghaparisibbitam³
Sumukko ajja pāvekkhi dhataratṭhass' anantarā. 161. 5
74. Tesam kañcanapattehi⁴ puthū ādāya Kāsiyo
hamsānam abhihāreyyum aggarañño pavāsitan ti. 162.

Ta. matṭhan ti karaṇapariniṭṭhitam, kāsikavatthinam⁵ ti kāsika-
vatthena atthataṃ, kocchan ti majjhe saṃkhattavyagghacammaparisiibbitam⁶
maṅgaladivase aggamaheṣiṃ nīdānapīṭhakaṃ, kañcanapattehīti suvaṇṇa- 10
bhājanehi, puthū ti bahujaṇā, Kāsiyo ti Kāsiraṭṭhavāsino, abhihāreyyun
ti upanāmesum, aggarañño pavāsitan ti atṭhasatasuvaṇṇapātīm⁷ pakkhittam
hamsarañño paṇṇākārattāya Kāsirañño pesitam nānagarasabhojanam.

Evam upanīte pana tasmim Kāsirājā tesam saṅghattham
sayam suvaṇṇapātīm gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje 15
khāditvā madhurodakaṃ⁸ pivimsu, atha M. rañño abhihāraṇ ca
pasādaṇ ca⁹ disvā paṭisanthāraṃ akāsi.

Tam pakāsento Satthā āha :

75. Disvā abhihaṭam aggam Kāsirājena pesitam
kusalo khattadhammānam tato pucchi anantarā: 163. 20
76. Kaccin¹⁰ nu bhoto kusalam kacci¹⁰ bhoto anāmayam, (IV $\frac{427}{264}$ V $\frac{348}{18}$)
kacci ratṭham idaṃ phītam dhammena-m-anusissati¹¹. 164.
77. Kusalam c' eva me hamsa atho hamsa anāmayam,
atho ratṭham idaṃ phītam dhammena-m-anusissati¹². 165.
78. Kacci bhoto amaccesu doso koci na vijjati, 25
kaccin nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam. 166.
79. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho pi te mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam. 167.
80. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhānīnī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā. 168.
81. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhānīnī 30
puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 169.

¹ Ck matṭha, Bd paṭha, B matṭham. ² Bd -vattinam, B -vatthinnam Ck
patṭhinnaṃ for paṭṭinam? ³ Bd -parisuppitaṃ, Ck -sibbitā. ⁴ Bd -mattehi.
⁵ Ck -pattinam, C -patthinam, Bd vattinam. ⁶ Ck -ta. ⁷ Bd -satapalasu-
B -vaṇṇapalapātīm. ⁸ Ck madhukam. ⁹ Ck abhikārapasā. ¹⁰ Bd kiñci
throughout. ¹¹ Bd -sāsati, B -sāsasi. ¹² Bd -sāsāmi.

82. Kacci raṭṭhaṃ anuppīlaṃ¹ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati². 170.
83. Atho raṭṭhaṃ anuppīlaṃ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati³. 171.
- 5 84. Kacci santo apacitā asanto parivajjitā,
noce dhammaṃ niraṃkatvā adhammam anuvattasi⁴. 172.
85. Santo ca me apacitā asanto parivajjitā,
dhamme c' evānuvattāmi⁵, adhammo me niraṃkato. 173.
86. Kacci nānāgataṃ⁶ dīghaṃ samavekkhasi khattiya,
10 kacci matto madaniye paralokaṃ⁷ na santasi⁸. 174.
87. N' ahaṃ⁹ anāgataṃ dīghaṃ samavekkhāmi pakkhima¹⁰,
ṭṭhito dasasu dhammesu paralokaṃ na santase¹¹: 175.
88. Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavaṃ maddavaṃ tapaṃ
akkodhaṃ avihiṃsaṃ ca khantiṃ ca avirodhanaṃ 176.
- 15 89. Icc-ete kusale dhamme ṭṭhite passāmi attani,
tato me jāyate pīti somanassaṃ c' anappakaṃ. 177.
90. Sumukho ca acintetvā vissaji pharusaṃ girāṃ
bhāvadosaṃ anaṇṇāya asmāk' āyaṃ vihaṅgamo. 178.
91. So kuddho pharusaṃ vācaṃ nicchāresi ayoniso
20 yān' asmāsu na vijjanti, na idaṃ¹² pañṇavatāṃ ivā 'ti. 179.

Ta diṣvā ti taṃ bahuaggapānabhojanam diṣvā, pesitaṃ ti āharāpetvā
upauṇītaṃ, khattadhammānaṃ ti paṭhamakārakesu paṭisanthāradhammānaṃ,
tato pucchi anantaraṃ ti tasmiṃ kāle kacci nu bhoto ti anupaṭipāṭiyā puc-
chi, tā pana chaḡāthā heṭṭhāvuttatthā yeva, anuppīlaṃ¹³ ti kacci raṭṭhāvāsīno
25 yante ucchum viya na pīlesīti pucchati, akutociupaddavaṃ ti kutoci
anupaddavaṃ, samena-manusissatīti¹⁴ kacci tayā¹⁵ raṭṭhaṃ dhammena
samena anusāsiyati¹⁶, santo ti sīlādiguṇayuttā sappurisa, niraṃkatvā ti
chaḡdetvā, nānāgataṃ¹⁷ dīghaṃ ti anāgataṃ attano jīvita-pavattim kacci
dīghaṃ ti na samavekkhasi āyusaṃkharānaṃ parittabhāvaṃ jānāsīti pucchati,
30 nadaniye ti madāvahe¹⁸ rūpādīraṃmaṇe, na santasīti¹⁹ na bhāyasi²⁰,
i. v. h. : kacci rūpādīsu kāraṇesu amatto²¹ appamatto hutvā dānādīnaṃ
kusalānaṃ katattā paralokaṃ na bhāyasīti, dasasu 'ti dasasu rāja-
dhammesu dānādīsu dasavattukācetanādānaṃ pañcasīladasasīlādīleṣāṃ deyya-

¹ B^d anupī-. ² B^d -sāsati. ³ B^d -sāsāmi. ⁴ B^d -ti. ⁵ C^k mevā-, B^d dham-
menevamanu-. ⁶ B^d nunā. ⁷ B^d -ke. ⁸ so all three MSS. ⁹ C^k nāgaṃ,
B^d ahaṃ. ¹⁰ B^d -mā. ¹¹ B^d santasi, C^k naccintase. ¹² B^d yidam. ¹³ all
three MSS. anupī-. ¹⁴ B^d -sāsati. ¹⁵ B^d tava. ¹⁶ B^d -sāsasi. ¹⁷ C^k nāga-
tam, B^d anāgataṃ. ¹⁸ B^d madāra-. ¹⁹ C^k -taseti. ²⁰ so all three MSS. ²¹
B^d omits am-.

dhammaṃ cāgo pariccāgo ujubhāvo ajjavaṃ mudubbhāvo maddavaṃ uposatha-kammaṃ tapo mettāpubbabbhāgo akkodho¹ karuṇāpubbabbhāgo avihimsā adhi-vāsanaṃ khaṇṭi avirodho avirodhanam, acintetvā ti mama imaṃ guṇasampattiṃ² acintetvā, bhāvadosaṃ ti cittadosaṃ, anaññāyā 'ti ajānitvā, asmākaṃ pi cittadoso nāma n' atthi, yaṃ esa jāneyya taṃ ajānitvā pharusāṃ kakkhalāṃ³ girāṃ vissajjesi, ayoṇiso ti anupāyena, yānasmāsū 'ti yāni vajjāni amhesu na santi⁴ tāni vadati, na idaṃ ti tasmāssa⁴ idaṃ vacanaṃ paññavatāmiva na hoti ten' eva samma na paṇḍito viya upatthāti.

Taṃ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va⁵ rājā apa-sādito, so me⁶ kuddho, khamāpessāmi nan“ ti cintetvā ā.: 10

92. Atthi me taṃ atisāraṃ vegena manuḍadhipa

dhataratthe ca baddhasmiṃ dukkham me vipulaṃ ahu. 180.

93. Tvam pitā viya⁷ puttānaṃ bhūtānaṃ dharaṇī-r-iva⁸

asmākaṃ adhipannānaṃ khamassu rājakuñjarā 'ti. 181.

Ta. atisāraṃ ti pakkhalitaṃ⁹, vegena¹⁰ 'ti ahaṃ etaṃ kathaṃ kathento¹¹ 15
vegena sahasā kathesiṃ, dukkhaṃ ti cetasikadukkhaṃ mama vipulaṃ ahoṣi,
tasmā kodhavasena yaṃ¹² mayā vuttaṃ taṃ me khamā¹³ mahārājā 'ti, puttānaṃ
ti tvaṃ ambhākaṃ puttānaṃ pitā viya, dharaṇīriva¹⁴ 'ti pāṇabhūtānaṃ paṭhavi
viya ca tvaṃ ambhākaṃ avassayo, adhipannānaṃ ti dosena aparādheṇa ajjhot-
thaṭṭānaṃ, khamassū 'ti idaṃ so āsanaṃ oruḃha pakkhehi añjaliṃ katvā ā. 20

Atha naṃ rājā āliṅgitvā ādāya suvaṇṇapīthe¹⁵ nisīdāpetvā
accayena¹⁶ desanaṃ patigaṇhanto ā.:

94. Etaṃ te anumodāma yaṃ bhāvaṃ na nigūhasi,

khilaṃ pabhindasi pakkhi, ujuko si vihaṇṇamā 'ti. 182.

Ta. anumodāma¹⁷ 'ti etaṃ te dosam khamāma, yaṃ ti yasmā tvaṃ attano¹⁸ 25
cittaṃ paṭicchannabhāvaṃ na gūhasi, khilaṃ ti cittaḥkhaṇḍam.

Idaṃ vatvā pana rājā M-assa dhammakathāya Sumukhassa
ca ujubhāve pasāditvā „pasannena nāma pasannākkāro kātabbo“
ti ubhinnaṃ pi tesaṃ attano rajjasiriṃ niyyādentō ā.:

95. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Kāsirājanivesane

rajataṃ jātarūpaṃ ca muttā veluriyā bahū 183.

¹ Bds akodho, Cks adbhikkodho. ² Cks guṇaṃ-. ³ Bds vijjanti. ⁴ Bds tasmā mama.
⁵ Cks himayā. ⁶ Ck semeke, Cs seme. ⁷ Cks va. ⁸ Bds -ṇivīya. ⁹ Bds adda
kathaṃ. ¹⁰ Cks taṃ. ¹¹ Bds khamatha, Cks tasmā khamā. ¹² Ck puttapiṭhe.
Cs puṇṇapiṭhe. ¹³ Bds -ya.

96. Maṇayo¹ saṁkhamuttañ ca vatthakaṁ² haricandanam
ajinaṁ³ dantabhaṇḍaṇ ca lohaṁ kālāyasaṁ⁴ bahum⁵,
etaṁ dadāmi vo vittaṁ, issaraṁ vissajāmi vo ti. 184.

Ta. atthāti nidahitaṁ, muttā ti viddhāviddhamuttā, maṇayo⁵ ti
5 maṇibhaṇḍakāni, saṁkhamuttañcā⁶ 'ti dakkhiṇavaṭṭasaṁkharatanañ⁷ ca
āmalavaṭṭamuttaratanañ⁸ ca, vatthakaṁ⁹ ti sukhumakāsiyavattāhi, ajinaṁ ti
ajinamigacammaṁ, lohaṁ kālāyasaṁ¹⁰ ti tambaloḥaṇ ca kālaloḥaṇ ca, issaraṁ
ti kaṭṭhanamālena setacchattena saddhīm dvādasayojanike Bārāṇasīnagare rajjāṁ.

Evañ ca pana vatvā ubho pi te setacchattena pūjetvā r.
10 paṭicchāpesi. Atha M. raññā saddhīm sallapanto ā.:

97. Addhā apacitā ty-amhā sakkatā ca rathesabha,
dhammesu vattamānānaṁ¹⁰ tvaṁ no ācariyo bhava. 185.

98. Ācariya samanūñātā tayā anumatā mayaṁ,
taṁ padakkhiṇato katvā ñāti passem¹¹ Arindamā¹² 'ti. 186.

15 Ta. dhammesū¹³ 'ti kusalakammaphadhammesu, ācariyo ti tvaṁ amhehi
vyattataro tasmā no¹⁴ ācariyo hohi, api ca dasannaṁ rājadhammānaṁ aka-
thitattā¹⁵ Sumukhassa dosaṁ dassetvā accayapaṭiggahaṇassa¹⁶ katattāpi tvaṁ
amhākaṁ ācariyo va¹⁷, tasmā idāni pi no ācārasikkhāpadena¹⁸ ācariyo bhavā¹⁹ 'ti a.,
passem arindamā²⁰ 'ti passemu Arindama.

20 So tesam saṁgamaṇaṁ anujāni. B-ttassāpi dh. kathen-
tass²¹ eva aruṇaṁ utṭhahi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

99. Sabbarattim cintayitvā mantayitvā yathātatham
Kāsirajā anuñāsī hamsānaṁ pavaruttaman¹⁷ ti g. ā. 187.

25 Ta. yathātathan ti yaṁ kiñci attham¹⁸ tehi saddhīm cintetabbaṁ ca
mantetabbaṁ ca sabbaṁ taṁ cintetvā ca mantetvā cā¹⁹ 'ti a., anuñāsīti
gacchathā²⁰ 'ti anuñāsī.

Evaṁ tena anuñāto B. rājānaṁ „appamatto dhammena
r. kārehīti“ vatvā¹⁹ pañcasu sīlesu patitṭhāpesi. Rājāpi tesam

¹ Bā iyo ² Cks -ikaṁ ³ Ck apitaṁ, Bā ajinnaṁ ⁴ Cks kālāṁ-, Bā kālā-
⁵ Ck Bā -u. ⁶ Bā -iyo. ⁷ Bā dakkhiṇāvattāṁ-. ⁸ Bā āmalakavattāṁ-. ⁹ Cks
-iyan Bā ikaṁ. ¹⁰ Ck kālā-, Bā kālāyan. ¹¹ Bā vu-. ¹² Bā -murind-. ¹³ Cks sa-
māno tattha in the place of tasmā no. ¹⁴ Cks -mmākathī-. ¹⁵ Cks parigg-, C
periggaṇhassa, Bā paṭiggahaṇassa. ¹⁶ Cks ca. ¹⁷ Cks -patena, Bā ācariyaṁ-. ¹⁸
Cks -mo. ¹⁹ Cks atthi. ²⁰ Bā ovaditvā.

kañcanabhājanehi madhulāje madhurodakañ¹ ca upanetvā² niṭṭhitāhārakicce gandhamālādīhi pūjetvā B-am suvaṇṇa-caṇḍoṭakena sayam ukkhipi³, Khemā devī Sumukhaṃ ukkhipi, atha ne sīhapañjaraṃ ugghātāpetvā suriyuggamanavelāya „gacchatha sāmino“ ti vissajjesuṃ. 5

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

100. Tato ratyā vivasane suriyuggamanam pati
pekkhato Kāsirājassa bhavanā te² vigāhisuṃ ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisuṃ ti ākāsaṃ pakkhandiṃsu.

Tesu M. suvaṇṇacaṇḍoṭakā⁵ uppatitvā ākāse ṭhatvā „mā 10
cintayi mahārāja, appamatto amhākaṃ ovāde vatteyyāsīti“
rājānaṃ samassāsetvā Sumukhaṃ ādāya Cittakūṭam eva gato,
tāni pi kho navutihaṃsasahassāni Kañcanaguhato nikkhamitvā
pabbatatale nisinnāni⁶ te āgacchante disvā paccuggantvā pari-
vāresuṃ, te nātigaṇaparivutā Cittakūṭatalaṃ pavisiṃsu. 15

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

101. Te āroge anuppatte disvāna parame dije
keke ti-m-akarūṃ⁷ haṃsā, puthusaddo ajāyatha. 189.
102. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
samantā parikarīṃsu⁸ aṇḍajā laddhapaccayā. 190. 20

Ta. parame ti uttame, akarūṃ ti mahāsaddaṃ nicchāresuṃ, keke ti attano sabhāvena keke ti saddam akaṃsu, bhattugāravā parikarīṃsū 'ti bhattuno pamut'abhāvena gantvā attānaṃ (bhattāraṃ?) samantā parivārayiṃsu, laddhapaccayā ti laddhapatitṭhā

Evam parivāretvā ca pana te haṃsā „kathaṃ mutto si 25
mahārājā“ 'ti pucchiṃsu. M. Sumukhaṃ nissāya muttabhāvaṃ
Saṃyamarājaputtehi katakammaṃ ca kathesi, taṃ sutvā tuṭṭhā
haṃsagaṇā „Sumukho pana senāpati ca rājā ca luddo ca
sukhitā niddukkhā naciraṃ jīvantū“ 'ti āhaṃsu.

¹ C^{ks} madhudakañ. ² B^s -nāmetvā. ³ B^d ukkhipetvā. ⁴ B^d bhavanato. B^d -kato. ⁵ B^d -nnā, B^s nīpaṇā. ⁶ C^k -ti samakarūṃ. ⁷ C^{ks} -kiṃresuṃ.

Tam attham pakāsento Satthā āha¹:

198. Evam mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
hamsā yathā² dhataratṭhā nātisaṃgham upāgamun ti. 191.

Tam Cullahamsajātaka vitthāritam³ eva.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahosi, Khemā devī
Khemā bhikkhunī, rājā Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Sumukho
Anando, dhataratṭho aham evā“⁴ ti. Mahāhamsajātakaṃ.

3. Sudhābhojanajātaka.

Naguttame⁵ ti. Idam S. J. v. ekaṃ dānājḥāsayaṃ bhik-
10 khū ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ eko kulaputto Satthu dhamma-
kathaṃ sutvā pasannacitto pabbajitvā silesu paripūrakārī⁶ dhutaṅga-
guṇasamannāgato sabrahmacārīsu pavattamettacitto divasassa tikkhat-
tum Buddhadhammasaṃghupaṭṭhāne appamatto ācārasampanno dānāj-
jhāsayaṃ ahosi, sārāṇiyadhammapūrako attanā laddhaṃ paṭiggāhakesu
15 vijjamānesu chinnabhatto hutvā deti yeva, tassa⁷ so dānājḥāsaya
dānābhiratabhāvo bhikkhusaṃghe pākato ahosi. Ath' ekadivasaṃ dh.
k. s. „āvuso asuko nāma bhikkhu dānājḥāsayaṃ dānābhirato attanā
laddhaṃ pasatamattaṃ⁸ paṇiyam pi lobhaṃ chinditvā sabrahmacārīnaṃ
deti, Bodhisattass' ev' assa ajḥāsaya“ ti. S. taṃ kathaṃ dibbāya
20 sotadhātuyā sutvā Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „ayaṃ bhikkhave bhikkhu pubbe adānasīlo
maccharī tiṇaggena telabindum pi adātā ahosi, atha taṃ ahaṃ dametvā
nibbisevanam katvā dānaphalaṃ vaṇṇetvā dāne patitṭhāpesiṃ, so
pasatamattaṃ udakaṃ pi labhitvā 'adatvā na pivissāmīti' mama santike
25 varam aggahesi, tassa phalena dānājḥāsayaṃ dānābhirato“ ti vatvā⁹ a. ā. :

A. B. Br. r. k. eko gahapati aḍḍho ahosi asītikoṭivibhavo.
Ath' assa rājā seṭṭhiṭṭhānaṃ adāsi. So rājapūjito nagara-
janapadapūjito hutvā ekadivasaṃ attano sampattiṃ oloketvā
cintesi: „ayaṃ yaso mayā atitabhaven' eva¹⁰ niddāyantena
30 kāyaduccaritādīni karontena¹⁰ (add: na) laddho sucaritāni pana

¹ tattha parame - - - āha wanting in Cks. ² Bds add pi. ³ Bds vuttattham.

⁴ so Cks; Bds neva nīpami o: neva kiṇāmi, Bds na guttame girivare. ⁵ Bds paripūri-, Cks paripūra-. ⁶ Bds tasmā ⁷ Bds pasaṭa-. ⁸ Bds add tuṇhi ahosi tehi yācito. ⁹ Cks atibhāveneva, Bds atitaveneva. ¹⁰ Cks -to na.

pūretvā laddho¹, anāgate pi mayā mama patiṭṭham kātum
 vaṭṭatīti² so rañño santikaṃ gantvā „deva mama ghare asīti-
 koṭidhanam atthi, tam gaṇhā³ ‘ti vatvā „na mayham tava
 dhanena attho, bahum me dhanam, tato⁴ pi yad icchasi gaṇhā⁵
 ‘ti vutte „kin nu deva mama dhanam dānam⁶ dātum labhā- 5
 mīti⁷ ā. Atha rañña „yathārucim karohīti⁸ vutte catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā ‘ti cha dāna-
 sālā⁹ kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgam karonto
 mahādānam pavattesi. So yāvajīvam dānam datvā „imam
 mama dānavamsam mā ucchinditthā¹⁰ ‘ti putte anusāsivā¹¹ 10
 jīvitapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi ‘ssa tath’ eva
 dānam datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā¹²
 tassa putto Mātali hutvā¹³ tassa putto Pañcasikho hutvā nib-
 batti. Tassa pana putto chaṭṭho seṭṭhi¹⁴ Maccharikosiyō nāma
 ahosi asītikoti vibhavo yeva, so „mama pitupitāmahā ḷālā 15
 ahesum, dukkhena sambhataṃ dhanam chaḍḍesum, aham pana
 dhanam rakkhissāmi, kassaci kiñci na dassāmīti¹⁵ cintevā
 dānasālam viddhamsetvā agginā jhāpetvā thaddhamacchari
 ahosi. Ath’ assa gehadvāre yācakā sannipatitvā bāhā pag-
 gayha „mahāseṭṭhi mā attano pitipitāmahānam vamsam nāsayi, 20
 dānam dehīti¹⁶ mahāsaddena paridevimsu. Tam sutvā mahā-
 jano „Maccharikosiyena attano vamsa¹⁷ ucchinno¹⁸ ti nam
 garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānam¹⁹ ṭhānam nivāre-
 tum ārakkham ṭhapesi, te nippaccayā hutvā puna tassa geha-
 dvāram na olokesum, so tato paṭṭhāya dhanam eva sam- 25
 gharati²⁰, n’ ev’ attanā paribhuñjati na puttadārādīnam deti,
 kañjikadutiyaṃ²¹ sakundakabhataṃ bhuñjati, mūlaphalamatta-
 tantāni²² thullavatthāni nivāseti, paṇṇachattam matthake kāretvā
 jaragaṇāyuttajajjararathakena²³ yāti, iti tassa asappurisassa

¹ Ck -ā. ² Bđ ito. ³ Bđ omits dā-. ⁴ Bđ -āyo. ⁵ Bđ -dathā. ⁶ Ck -sāritvā. ⁷ Bđ adds nibbatti. ⁸ Bđ laddho seṭṭhiṭṭham in the place of seṭṭhi. ⁹ Ck -e, Bđ dānavamsa. ¹⁰ Bđ add āgatānam. ¹¹ Bđ sambari. ¹² Bđ kiñciyam bilaṅgadutiyaṃ. ¹³ so Ck; Bđ dhūlakapamatta-. ¹⁴ Bđ jaraggena yuttana jajjara-.

tattakam dhanam sunakhena laddhanālikeraṃ viya ahosi. So ekadivasam rājupatṭhānam gacchanto „anuseṭṭhim ādāya gamissāmīti“ tassa geham agamāsi, tasmiṃ ca khaṇe anuseṭṭhi puttadhītāhi parivuto navasappipakkamadhurasakkharacunṇehi

5 saṃkhataṃ pāyasaṃ bhuñjamāno nisinno ahosi¹, so Macchariyakosiyam disvā āsanā vuṭṭhāya „ehi mahāseṭṭhi imasmim pallamke nisīda² pāyasaṃ bhuñjissāmā“ ‘ti³ ā. So⁴ tassa pāyasaṃ disvā va mukhe kheḷo uppajji, bhuñjitukāmo ahosi, evaṃ pana cintesi: „sac’ āham bhuñjissāmi seṭṭhino⁵ mama geham

10 āgatakāle paṭisakkāro kātabbo bhavissati, evaṃ me dhanam nassissati, na bhuñjissāmīti“ ā., atha⁶ punappuna yāciyamāno pi „idāni me bhuttaṃ, suhito smīti“ na icchi, anuseṭṭhimhi⁷ bhuñjante pana⁸ olokeno mukhe sañjāyamānena⁹ khelena niseditvā tassa bhattakiccāvasāne tena saddhim rājanivesanaṃ

15 gantvā¹⁰ puna¹² attano geham anuppatto pāyāsatanhāya pīliyamāno cintesi: „sac’ āham ‘pāyasaṃ bhuñjitukāmo ‘mhīti’ vakkhāmi mahājano bhuñjitukāmo bhavissati bahutaṇḍulādayo nassissantī, na kassaci kathessāmīti“ so rattindivaṃ pāyasaṃ eva cintento vītināmetvāpi dhananāsanabhayena kassaci aka-

20 thetvā va pipāsaṃ adhvāsesi, anukkamena adhvāsetum asak-konto uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, evaṃ sante pi dhananāsa-bhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyam¹² upagūhitvā nipajji. Atha nam bhariyā upasaṃkamitvā¹³ hatthena

25 piṭṭhim parimajjānā „kin te sāmi aphāsukan“ ti pucehi, „tav’ eva sarīre aphāsukaṃ karohi“. „Mama aphāsukaṃ n’ atthīti“. „Sami, panduvaṇṇo si jāto, kin nu te kaci cintā atthi, udāhu raja kupito, ādu¹⁴ puttehi avamāno kato, atha vāpi kāci tanhā uppanā“ ti. „Āma¹⁵ tanhā¹⁶ uppanā“ ti, „kathehi sāmi¹⁷, sakkhissasi nam rakkhitun“ ti. „Rakkhitabbayuttakāme rakkhissāmīti.“ Evam

¹ Bā hoti. ² Cks -di. ³ Bā -mīti. ⁴ Cks omit so. ⁵ Bā anuse-. ⁶ Bā adds nam. ⁷ Cks omit an-. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā sajja-. ¹⁰ Bā adds rājanam rājanivesanato otarivā. ¹¹ Bā omit puna. ¹² Bā sayanam. ¹³ Bā -gantvā. ¹⁴ Bā a-. ¹⁵ Bā kama. ¹⁶ Bā add me. ¹⁷ Cks omit ti kathehi sāmi.

pi dhananāsabhayena kathetum na ussahi, tāya pana punapuna pñijamāno kathesi: „bhadde ahaṃ ekadivasam anu-
 setthim sappimadhusakkharacūṇehi samkhatam pāyāsam bhuñ-
 jantam disvā tato patthāya tādisaṃ pāyāsam bhuñjitukāmo
 jāto“ ti. „Asappurisa, kiṃ tvaṃ duggato, sakala-Bārāṇasi-
 vāsīnaṃ pahonakam pāyāsam pacissāmīti.“ Ath' assa sise
 daḍḍena paharaṇakālo viya ahosi. So tassā kujjhivā „jānam'
 ahaṃ tava mahaddhanabhāvaṃ, sace te kulagharā ābhataṃ'
 atthi pāyāsam pacitvā nāgarānaṃ dehīti“ ā. „Tena hi eka-
 vithivāsīnaṃ pahonakam katvā pacāmīti“. „Kin te tehi“, 10
 attano santakam khādantū“ 'ti. „Tena hi ito c' ito ca satta-
 gharavāsīnaṃ³ pahonakam katvā“ ti. „Kin te tehīti⁴. „Tena
 hi imasmiṃ gehe parijanassā“ 'ti. „Kin te tenā“ 'ti.
 „Tena hi bandhujanass' eva⁷ pacāmīti“. „Kin te etenā“ 'ti.
 „Tena hi tuyhaṇ ca mayhaṇ ca pacāmi sāmīti“. „Kāsi tvaṃ, 15
 tuyhaṃ na vaṭṭatīti“. „Ekakass' eva⁸ te pacāmi sāmīti“
 „Mayhaṇ ca mā paci, gehe¹⁰ pacante bahū paccāsim santi,
 mayhaṃ pana patthaṃ¹¹ taṇḍulānaṃ ca catubhāgaṃ khīrassa
 accharaṃ sakkharāya karaṇḍakam¹² madhussa ekaṃ ca pacana-
 bhājanam¹³ dehi, araṇṇaṃ pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmīti“. 20
 Sā tathā akāsi. So taṃ sabbaṃ ceṭakena¹⁴ gāhāpetvā gaccha¹⁵
 „asukatthāne tiṭṭhā“ 'ti¹⁶ taṃ purato pesetvā ekako va
 oḡuṇṭhikam katvā aññatakavesena¹⁷ tattha gantvā nadītīre
 ekasmiṃ gacchamūle uddhanaṃ kāretvā dārudakam āharāpetvā
 „tvaṃ gantvā ekasmiṃ¹⁸ magge ṭhatvā kañcid¹⁹ eva disvā 25
 mama saññaṃ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsīti“
 taṃ pesetvā aggim katvā pāyāsam paci. Tasmiṃ khāṇe Sakko
 devarājā dasasahassayojanaṃ alamkatadevanagaraṃ²⁰ saṭṭhi-

¹ Ck Bā āha-. ² Bā kiṃte etehi. ³ Cks sattasatta-. ⁴ Bā adds pacāmi. ⁵ Bā ete-. ⁶ Bā et-. ⁷ Bds add pahonakam katvā. ⁸ Bā tena hi ekasseva pahonakam katvā. ⁹ Bā adds vutte. ¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Bā piṭṭhaṃ. ¹² Bds add sappissa karaṇḍikam. ¹³ Cks panabbā-. ¹⁴ Cks -ke. ¹⁵ Cks omit gaccha. ¹⁶ Bā -naṃ tiṭṭhāhīti. ¹⁷ Cks aññatara-. ¹⁸ so all three MSS for etasmiṃ? ¹⁹ Bā ki-. ²⁰ Cks -taṇḍeva-.

yojanaṃ Suvannavīthim¹ yojanasahasussitam² Vejayaṇṭam
 pañcayojanasatikam Sudhammaṃ³ saṭṭhiyojanaṃ Paṇḍukambala-
 silāsaṇaṃ pañcayojanāvattam⁴ Kañcanaṃ mālaśeṭṭhacchattam⁵ aḍḍha-
 teyyakoṭṭisaṃkhādevaccharālaṃ katapaṭiyattam⁶ attabhāvan ti
 5 imaṃ attano siriṃ oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayaṃ
 yaso laddho“ ti cintetvā Bārāṇasīyaṃ seṭṭhibhūtena pavattita-
 dānaṃ addasa, tato „mama puttādayo kuhiṃ nibbattā“ ti
 oloketto⁷ „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa
 putto Suriyo“ ti⁸ sabbesaṃ nibbattiṃ disvā „Pañcasikhassa
 10 putto kīdiso“ ti oloketto attano vaṃsaṃ uccinnabhāvaṃ
 passi, ath’ assa etad ahoṣi: „ayaṃ asappuriso maccharī hutvā
 n’ ev’ attanā paribhuñjati na paresaṃ deti, mama tena vaṃso
 uccinno, kālaṃ katvā niraye nibbattissati, ovādam assa datvā
 mama vaṃsaṃ paṭiṭṭhāpetvā etassa imasmiṃ devanagare nib-
 15 battanākāraṃ karissāmi“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha
 manussapathaṃ gacchissāma“, Maccharikosikena⁹ amhākaṃ
 vaṃso uccinno: dānasālā jhāpitā n’ ev’ attanā paribhuñjati na
 paresaṃ deti, idāni pana pāyāsaṃ paribhuñjitukāmo¹⁰ hutvā
 ghare paccante aññassāpi pāyāso¹¹ dātabbo bhavissatīti araññaṃ
 20 pavisitvā ekako va pacati, etaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā
 āgamiṃsāma, api¹² kho pana amhehi sabbehi¹³ ekato yāciya-
 māno tatth’ eva mareyya¹⁴, mama paṭhamam gantvā pāyāsaṃ
 yācitvā nisinnakāle tumhe brāhmaṇavaṇṇena paṭipāṭiyā āgantvā
 yāceyyāthā“ ti vatvā sayam tāva brāhmaṇavesena¹⁵ taṃ upa-
 25 saṅkamitvā „bho kataro Bārāṇasigamamaggo“ ti pucchi. Atha
 naṃ Maccharikosiyo „kiṃ ummatto si¹⁶, Bā-maggaṃ pi na
 jānāsi, kiṃ¹⁷ ito esi etto yāhīti“ ā. Sakko tassa vacanaṃ¹⁸
 asuṇanto viya „kiṃ kathesi“ taṃ upagacchat’ eva. So pi

¹ Ck -vīthim, C^o -vīthī, Bā vittinṇam. ² Bā -ssubbedham. ³ Bā -asabham. ⁴ Bā -ttam. ⁵ Bā -khātā-. ⁶ Bā -etvā. ⁷ Bā adds tassa putto mātali tassa putto pañcasikhō ti. ⁸ Bā gami-. ⁹ Bā -yena. ¹⁰ Bā omits pari. ¹¹ Cks omitt pāyāso. ¹² Bā api ca. ¹³ Ck sarehi, Bā omits sabbehi. ¹⁴ so Cks; Bā pareyya, read: vāreyya? ¹⁵ Bā -vaṇṇena. ¹⁶ Cks ti. Bā omits si. ¹⁷ Bā ti. ¹⁸ Bā adds sutvā.

„are badhirabrāhmaṇa kiṃ ito esi parato yāhīti“ viravi. Atha naṃ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanatṭhānena¹ bhavitabbaṃ², aham pi brāhmaṇānaṃ bhojanakāle thokaṃ labhis-sāmi³, kiṃ mam nicchubhasīti“⁴ vatvā „n' atth' ettha brāh-⁵ maṇanimantanam, parato⁶ yāhīti“ vutte „tena hi kasmā kujjhasi, tava bhojanakāle thokaṃ labhissāmi⁷“ ā. Atha naṃ so „aham te ekasittham⁸ pi na dassāmi, thokaṃ idaṃ⁹ mama yāpanamattam eva, mayāpi c' etaṃ¹⁰ yācitvā va laddhakaṃ¹¹, tvaṃ aññato¹² tavābhāraṃ pariyesa¹³ 'ti¹⁴ bhariyaṃ¹⁵ yācitvā¹⁶ laddhabhāvaṃ sandhāy¹⁷ evaṃ vatvā:

1. N' eva kiṇāmi na pi vikkiṇāmi,
na cāpi me sannicayo ca atthi,
sukiccharūpaṃ vat' idaṃ parittaṃ,
patthodano nālam ayaṃ duvindaṃ¹⁸ ti g. ā. 192. 15

Taṃ sutvā Sakko „aham pi te madhurasaddena ekaṃ silokaṃ kathessāmi¹⁴. suṇāhīti“ vatvā „na me tava silokena attho“ ti tassa¹⁵ vārentassa vārentassa

- a. Appamhā appakaṃ dajjā anumajjhato majjhakaṃ,
bahumhā bahukaṃ dajjā, adānaṃ na upapajjati. 193. 20
- a. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca¹⁶
ariyaṃ¹⁷ maggaṃ samāruha¹⁸,
n' ekāsi¹⁹ labhate sukhaṃ ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta. anumajjhato majjhakānaṃ ti appakam pi majjhe chetvā dve koṭṭhāse karitvā ekakoṭṭhāsaṃ datvā tato avasesato anumajjhato pi puna majjhe chetvā eko koṭṭhāso dīṭṭabbo yeva, adānaṃ na - ti appaṃ vā bahum vā diṇnaṃ hotu²⁰, adānaṃ nāma na hoti, tam pi dānaṃ eva mahapphalaṃ eva 'ti.

¹ Bā -pānaṃ-. ² Bā -anti. ³ Bā -miti. ⁴ Bā niccharāyasīti. ⁵ Bā pū-. ⁶ Bā -siṭṭhaṃ. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Bā mayāpacitaṃ. ⁹ so Cks; Bā va me laddhaṃ kiṃ. ¹⁰ Bā aññāni. ¹¹ Bā adds vatvā. ¹² Cks yā. ¹³ so Bā for duvindaṃ? Cks vidunnaṃ. ¹⁴ Bā adds tati. ¹⁵ Cks omit tassa. ¹⁶ Bā tha. ¹⁷ Ck -yā, C -ya. ¹⁸ Bā -ya. ¹⁹ Cks -si, Bā nekālapī. ²⁰ Bā hoti.

So tassa vacanaṃ sutvā „manāpaṇ te brāhmaṇa kathitaṃ,
pāyāse pakke thokaṃ labhissasi, nisīdā“¹ ti ā. Sakko eka-
mante nisīdi. Tasmim nisinne Cando ten' eva nayena¹ upasaṃ-
kamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vāren-
5 tass' eva

4. Moghañ c' assa hutam hoti moghañ cāpi samihitaṃ
atithismim yo nisinnasmim² eko bhuñjati bhojanaṃ. 195.

5. Tam tam vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca³,
ariyamaggaṃ samārūha⁴,

10 n' ekāsi⁵ labhate sukhan ti g. ā. 196.

Tattha samihitaṃ ti dhanuppādanaviriyaṃ.

So tassa vacanaṃ sutvā⁶ kicchena kasirena „tena hi ni-
sīda, thokaṃ labhissasīti“⁷ ā. So gantvā Sakkassa santike
nisīdi. Tato Suriyo ten' eva nayena upasaṃkamtivā tath' eva
15 kathaṃ pavattetvā⁷ tassa⁸ vārentassa vārentass' eva

6. Saccaṃ tassa hutam hoti saccañ cāpi samihitaṃ
atithismim yo nisinnasmim
n' eko bhuñjati bhojanaṃ. 197.

7. Tam tam vadāmi etc. gāthadvayam⁹ āha. 198.

20 Tassa pi vacanaṃ sutvā kicchena kasirena „tena hi ni-
sīda, thokaṃ labhissasīti“⁷ ā. So gantvā Candassa santike
nisīdi. Atha naṃ Mātali ten' eva nayan' upasaṃkamtivā tath'
eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

8. Sarasañ ca yo juhati¹⁰ bahukāya Gayāya ca

25 Doṇe Timbarutitthasmim sīghasote mahāvahe 199.

9-10. Atra c' assa hutam hoti atra c' assa samihitaṃ
atithismim yo - - sukhan ti imā gāthā abhāsi. 200- 201

Tāsam attho: yo puriso nāgayakkhādīnaṃ baliṃ¹¹ karomīti samuddaloṇi-
pokkharāṇiādisu¹² yaṃ kiñci saraṃ upagantvā juhati¹³ tattha balikammaṃ

¹ Bā niyāmena. ² Cks -amhi ³ Bā tha. ⁴ Bds -rūya. ⁵ Cks -si, Bā -pi. ⁶
Bds add tatheva kathaṃ pavattetvā. ⁷ Cks kathetvā. ⁸ Cks omī tassa. ⁹ Bā
gātham. ¹⁰ Bds add poso. ¹¹ Bā phalikammaṃ. ¹² Bā -ṇādisu. ¹³ Bā -tīti.

karotī tathā bahukāya nadiyā Gayāya¹ pokkharaniyā Doṇanāmake ca Tim-
barūnāmake ca titthe, sīghasote mahante vāriṇahe², atra cassā 'ti yadi atrāpi
etesu³ sarādīsu assa purisassa hutañ c' eva samihitañ ca hoti saphalaṃ sukhu-
drayaṃ⁴ sampajjati, atthismim yo nisinnasmim neko bhuñjati bhojanam ettha
vattabbam eva n' atthi, tena taṃ vadāmi Kosiya dānāni ca dehi sayā ca
bhuñja ariyānaṃ dānābhiraṭānaṃ Buddhādīnaṃ maggaṃ abhirūha na hi⁵
ekāsi⁶ eko va bhuñjamāno sukhaṃ nāma⁷ labhatī⁸

So tassāpi⁹ vacanaṃ sutvā pabbatakūṭena otthaṭo¹⁰ viya
kicchena¹¹ „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. Mātali
gantvā Suriyassa santike nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva¹²
nayena upasaṃkamitvā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa
vārentassa vārentass' eva

11-12. Balisaṃ hi so niggilati¹³ dīghasuttaṃ sabandhanaṃ
atthismim yo nisinnasmim eko¹⁴ - - sukhaṃ ti 202-3.
gāthadvayam āha.

Maccharikosiyo taṃ sutvā dukkhayogena nitthunanto
„tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. Pañcasikho gantvā
Mātaliṣṣa santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu ni-
sinnamattessv-eva¹⁵ pāyāso pacci¹⁶. Atha naṃ Kosiyo ud-
dhanā otāretvā „tumhākaṃ pattāni āharathā“ 'ti ā. Te¹⁷
yathānisinnā¹⁸ va hatthe¹⁹ pasāretvā Himavantato māluva-
pattāni āharimṣu. Kosiyo tāni disvā „tumhākaṃ etesu pattesu
dātābbapāyāso n' atthi, khadirādīnaṃ pattāni āharathā“ 'ti.
Te tāni āharimṣu, ekekapattaṃ yodhaphalakappamānaṃ²⁰ ahoṣi.
So sabbesam dabbīyā pāyāsaṃ adāsi, sabbantimassa dānakāle²¹
pi ukkhalīyā ūnaṃ²² na paññāyi²³. Pañcannam pi datvā
sayāṃ ukkhalīm gahetvā nisīdi. Tasmim khaṇe Pañcasikho
uṭṭhāya attabhāvaṃ jahitvā sunakho hutvā tesāṃ purato pas-
sāvaṃ karonto āgamāsi²⁴, brāhmaṇā attano pāyāsaṃ pattena
pidahimṣu, Kosiyaṣṣa hatthapiṭṭhe passāvabindu²⁵ pati, brāh- 30

¹ Bā gatāya. ² Cks naṇṇahe, Bē vārasahe ³ Bā ekesu. ⁴ Bā sukhindriyaṃ.

⁵ Bā -rūhanti. ⁶ Bā ekāpīti, Cks ekāsi. ⁷ Bā add na. ⁸ Cks -siti. ⁹ Bā

tassa. ¹⁰ Cē ottharo, Bā ottako. ¹¹ Bā add kasirena. ¹² Cks yo, Bā nigī-

¹³ Cks neko. ¹⁴ Cks -tṭeyeva. ¹⁵ Bā paci. ¹⁶ Cks tathā-. ¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Bā

yāvapha-. ¹⁹ Bā talaṃ. ²⁰ Bā paññāpiyi, Cks paññāsi-. ²¹ Ck ag-. ²²

Cks -um.

maṇā kuṇḍikāhi udakaṃ gahetvā pāyāsaṃ abbhukkiritvā bhuñ-
 jamānā viya ahesuṃ. Kosiyo „mayhaṃ pi udakaṃ detha,
 hatthaṃ dhovitvā bhuñjissāmīti“ ā. „Tava udakaṃ āha-
 ritvā hatthaṃ dhovā“ 'ti. „Mayā tumhākaṃ pāyāso dinno,
 5 mayhaṃ thokaṃ udakaṃ dethā“ 'ti. „Mayaṃ piṇḍapatiṇḍa-
 kammaṃ nāma na karomā“ 'ti. „Tena hi imaṃ ukkhalim
 oloketha, hatthaṃ dhovitvā āgamissāmīti“ nadim otari. Tasmiṃ
 khane sunakho ukkhalim passāvena¹ pūresi, so taṃ passāvaṃ
 karontaṃ disvā mahantaṃ daṇḍam ādāya tajjento āgacchi, so
 10 assājāniyamatto hutvā taṃ anubandhanto,² nānāvaṇṇo ahosi,
 kāḷo pi hoti seto pi suvaṇṇavaṇṇo pi kabaro pi ucco pi nīco
 pi, evaṃ nānāvaṇṇo hutvā Maccharikosiyaṃ anubandhi, so
 maraṇabhayaabhīto brāhmaṇe upasaṃkami, te pi uppatitvā ākāse
 ṭhitā. So tesaṃ taṃ iddhiṃ disvā:

- 15 13. Uḷāraṇṇā vata brāhmaṇā ime,
 ayaṃ ca vo sunakho kissa hetu
 uccāvacāṃ vaṇṇanibhaṃ vikubbati,
 akkhātha no brāhmaṇā: ko nu tumhe ti. 204.
 Taṃ sutvā Sakko devarājā:
 20 14. Cando ca Suriyo ca ubho idhāgatā,
 ayaṃ pana Mātali devasārathi,
 Sakko 'ham asmi tidasānam indo,
 eso ca kho³ Pañcasikho ti vuccatīti g. vatvā 205.

tassa yasaṃ vaṇṇento:

- 25 15. Pāṇissarā mutiṅgā ca murajālambārāni ca
 suttam etaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca⁴ nandatīti g. ā. 206.
 So tassa vacanaṃ sutvā⁵ „evarūpaṃ dibbasampattiṃ kinti
 katvā labhantīti“ pucchi⁶. „Adānasilā tāva pāpadhammā mac-
 charino devalokaṃ na gacchanti, niraye nibbattantīti“ das-
 30 sento:

¹ B^d vassa. ² C^k ambandhato. ³ C^k so. ⁴ C^k va. ⁵ B^d add sakka. ⁶
 B^d adda sakko

16. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
idh' eva¹ nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajantīti 207.

imaṃ gāthaṃ vatvā dhamme t̥hitānaṃ devalokapaṭilābhaṃ²
dassetuṃ:

17. Ye kic' ime suggatim āsasānā³
dhamme t̥hitā saṃyame saṃvibhāge
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ sugatim vajantīti g. ā. 208. 10

Ta. āsasānā³ ti āsimsantā, ye keci sugatim āsimsanti sabbe te saṃ-
yamasamkhātē dassasīladhamme saṃvibhāgasamkhātē dānadhamme ca t̥hitā
hutvā idha sarīrasamkhātānaṃ dehaṃ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedaṃ sugatim
vajantīti a

Evaṃ vatvā ca „Kosiya, no mayaṃ tava santike pāyā- 15
satthāya āgatā, karuṇṇena pana taṃ anukampamānā āgat'
amhā“ 'ti tassa pakāsetuṃ:

18. Tvaṃ no si⁴ nātī purimāsu jātisu
so maccharī rosako⁵ pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhāgat' amhā 20
mā pāpadhammo nirayaṃ apatthā 'ti āha. 209.

Ta. so ti so tvaṃ mā pāpadhammo ti ayaṃ amhākaṃ nātī pāpadhammo
mā nirayaṃ agamā ti etadatthaṃ āgat' amhā 'ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete, maṃ nirayaṃ
uddharitvā sagge patiṭṭhāpetukāmaṃ“ ti tuṭṭhacitto: 25

19. Addhā [hi] maṃ vo⁶ hitakāmā yaṃ maṃ samanūsāsatha⁷,
so 'haṃ tathā karissāmi sabbaṃ vuttaṃ⁸ hitesihi. 208.
20. Esāham⁹ ajj' eva upāramāmi¹⁰,
na cāp' ahaṃ¹¹ kiñci kareyya¹² pāpam

¹ Ck^s add te. ² Ck^s assānā, Bds^s āsiyamānā. ³ Ck^s assānā, C^s āssānā, Bds^s āsisa-
mānā, B^s āsimsamānā. ⁴ Ck^s omit si. ⁵ Bds^s kosiyo. ⁶ Ck^s te. ⁷ Bds^s samanū-
bhāsatha. ⁸ Ck^s utto, C^s vutto. ⁹ Bds^s eso-. ¹⁰ Bds^s upa-. ¹¹ Bds^s cāpā-. ¹²
Bds^s -yyam.

na cāpi me kiñci-m-adeyyam₁ atthi
na cāpi datvā udakam₂ p' aham₃ piye¹. 211.

21. Evañ ca me dadato sabbakālam²

bhogā ime Vāsava khīyissanti³,

5 tato aham₄ pabbajissāmi Sakka

hitvāna kāmāni yathodhikānīti āha. 212.

Ta. man ti mama, vo⁴ ti tumhe. yaṁ man ti yena maṁ samanūsāsatha
tena me tumhe hitakāmā, tathā ti⁵ yathā vadatha tath' eva karissāmi, upāra-
māmiti⁶ maccharibhāvato upāramāmi⁶, adeyyamatthīti ito paṭṭhāya mama
10 ālopato upaḍḍham pi adeyyaṁ nāma n' atthi, na cāpi datvā ti udakapasatam
pi cāham₁ labhitvā adatva na pivissāmi, khīyissantīti vikhīyissanti⁷, yatho-
dhikānīti vatthukāmakilesakāmavasena yathāhitakopṭhāsāni yeva.

Sakko Maccharikosiyaṁ dametvā nibbisevanam₁ katvā
dānaphalam₂ jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu sīlesu pa-
15 tiṭṭhāpetvā saddhim₃ tehi devanagaram₄ eva gato. Macchari-
kosiko pi nagaram₅ pavisitvā rājānam₆ anujānāpetvā gahita-
gahitabhājānāni pūretvā gaṇhantū ti yācakānam₇ dhanam₈ datvā
tasmiṁ khaṇe nikkhamma Himavato⁸ dakkhiṇapasse Gaṅgāya
c' eva⁹ ekassa jātassarassa (add ca?) antare pañṇasālam₉ katvā
20 pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciram₁₀ vihāsi jaram₁₁ pāpuṇi.
Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hirīti catasso dhītaro honti, tā
bahudibbagandhamālam¹⁰ ādāya udakakīlanatthāya Anotatta-
dham₁₂ gantvā tattha kilītvā Manosilātale nisīdim₁₃su. Tasmiṁ
khaṇe Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatiṁsabhavanam₁₄
25 divāvihāratthāya gantvā Nandavana-Cittakūṭalatāvanesu¹¹ divā-
vihāram₁₅ katvā pāricchattakapuppham₁₆ chattam₁₇ viya chā-
yatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake¹² attano vasa-
natṭhānam¹³ Kañcanaguham₁₈ gacchati. Atha tā tassa hatthe
tam₁₉ puppham₂₀ disvā yācimi₂₁su.

¹ Bds pivāmi in the place of pahamp'ye, Cs pahampipe. ² Bd -le ³ so all three MSS. for -yisanti. ⁴ Cks te. ⁵ Cks -kāmattā ti. ⁶ Bds upa-. ⁷ Cks omit vi. ⁸ Bds -vantato. ⁹ Cks -yameva. ¹⁰ Bds bahum-. ¹¹ Bds omit kūṭa. ¹² Bd -kena. ¹³ Cks omit thānam.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

22. Naguttame girivare¹ Gandhamādaṇe
modanti tā devavarābhipālita²,
athāgamā isivaro sabbalokagū³
supupphitaṁ dumavarasākham ādiya 213. 5
23. Sucim sugandham tidasehi sakkataṁ
pupphuttamaṁ amaravarehi sevitam
aladdha maccehi⁴ vā dānavehi vā
aññatra devehi tadārahaṁ h' idaṁ. 214.
24. Tato catasso kanakattacūpamā 10
utthāya nariyo⁵ pamadādhipa⁶ munim
Asā ca Saddhā ca tato Sirī Hirī
icc-abravum⁷ Nārada devabrāhmaṇam⁸ : 215.
25. Sace anuddiṭṭham tayā mahāmuni
pupphaṁ imaṁ pāricchattassa brahme 15
dadāhi no, sabbagatī te ijjhantu⁹,
tvam pi no hohi¹⁰ yath' eva Vāsavo. 216.
26. Tam yācamānābhisamekkha¹¹ Nārado
icc-abravī saṁkalahaṁ udīrayi:
na mayham atth' atthi imehi koci naṁ. 20
yā yeva vo seyyasi sā piḷayhathā¹² 'ti. 217.

Ta girivare ti purimassa vevacanam, devavarābhipālita¹³ ti Sakkena
rakkhitā, sabbalokagū ti devaloke ca manussaloke ca sabbattha gamana-
samatto, dumavarasākhamādiyā 'ti sākhyā jātattā dumavarassa Sākhan ti
laddhanāmapupphaṁ¹⁴ gahetvā, sakkatan ti katasakkāraṁ, amaravarehīti 25
Sakkaṁ sandhāya vuttaṁ, aññatra devehīti thapetvā deve ca iddhimante ca
aññehi manussehi vā yakkhādīhi vā aladdham, tadārahaṁ hidan ti tesam
yeva hidam¹⁵ arahaṁ anucchavikaṁ, kanakattacūpamā ti kanakūpamattacā,
utthāya 'ti ayyo mūlāgandhavilepanādīpaṭivirato¹⁶ pupphaṁ na piḷandhissati
ekasmiṁ padese chaḍḍessati, etaṁ yācītvā pupphaṁ piḷandhissamā 'ti hatthe¹⁷ 30
pasāretvā yācamānā ekappahāren' eva utthahitvā, pamadādhipa¹⁸ ti pama-
dānam uttamā, munin ti isiṁ, anuddiṭṭhan ti asukassa nāma dassāmīti an-
uddiṭṭham¹⁹, sabbagatī te ijjhantū 'ti sabbā te cittagatī ijjhatu patthita-

¹ Ck hirivāre. ² Cks varāhi-. ³ Bā omits sabba-. ⁴ Bds maññehi. ⁵ Bā nā-

⁶ Bā pamudādhipā, Bs pamadāyipā, Cks -paṁ. ⁷ Ck -vaṁ, Bā -vu. ⁸ Bds
-daṁde-. ⁹ Cks ijjha. ¹⁰ Ck Bds hoti, Cs hosi. ¹¹ Cks -nāhisam-. ¹² Bā

piḷaddheyathā, Bs yā piḷandhetha. ¹³ Cks -rāhi-. ¹⁴ Bā -nāmaṁ-. ¹⁵ Ck hitam.

¹⁶ Ck -panāchavivirato. ¹⁷ vāyakkhā - - - hatthe wanting in Cs. ¹⁸ Bds pamu-

¹⁹ Bā -ā.

patthitassa lābhi hobhī¹ assa² maṅgalaṃ vadaṇṭi, yattheva vāsavo ti yathā
ambhakaṃ piṭṭā Vāsavo icchiticcitaṃ deti tath' eva so tvam pi hobhī, tan ti
taṃ pupphaṃ, abhisamekkhā 'ti diāvā, saṃkalahaṃ ti nānāgāhaṃ kalaha-
vaddhanaṃ kathaṃ udīresi, imehīti imehi pupphehi nāma mayhaṃ attho n'
5 atthi, paṭivirato ahaṃ mālādhāraṇato ti dīpeti, yā yeva vo seyyasīti yā tumhakaṃ
antare jetthikkā, sā piṭṭayathā³ 'ti sā etaṃ piṇḍadhatū 'ti a

Tā catasso pi tassa vacanaṃ sutvā gātham āhamasu⁴:

17. Tvam no 'ttamo vābbisamekkha⁵ Nārada
yass' icchasi tassam anuppavecchasu,
10 yassā hi no Nārada tvam padassasi
sā yeva no hohiti seṭṭhasammatā ti⁶. 218

Ta. tvam nottamo⁷ ti uttamamahāmuni tvam eva no upadhārehi

Tāsaṃ vacanaṃ sutvā Nārado tā ālapanto:

18. Akallam etaṃ vacanaṃ sugatte,
15 ko brāhmaṇo ko⁸ kalahaṃ udīraye,
gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha
sace na jānātha idh' uttamādhaman ti g. a. 219.

T. a : bhaddhe⁹ sugatte, idaṃ tumhehi vuttam vacanaṃ mama ayuttam,
evaṃ hi satī mayā tumhesu ekaṃ seṭṭhaṃ sesā hīnā¹⁰ karontena¹¹ kalaho vaḍ-
20 dhiṭṭo bhavissati, ko ca bāhitapāpo brāhmaṇo kalahaṃ udīreyya¹² vaḍḍheyya,
evarūpassa hi kalahavaḍḍhanaṃ nāma ayuttam, tasmā ito gantvā attano pitarāṃ
bhūtādhipam Sakkam eva pucchatha sace attano uttamaṃ vā adhamam vā na
jānāthā 'ti.

Tato Satthā:

25 19. Tā Nāradena paramappakopitā
udīritā vaṇṇamadena mattā¹³
sakāse¹⁴ gantvāna Sahassacakkhuno
pucchimsu bhūtādhipam: kā nu seyyasīti g. ā. 220.

Ta. paramappakopitā ti pupphaṃ adentena ativiya kopitā tassa kupitā
30 butvā, udīritā ti bhūtādhipam eva pucchathā 'ti vuttā, sahassa - - ti Sakkassa
santikaṃ gantvā, kā nū 'ti ambhakaṃ antare katarā uttamā ti pucchimsu.

¹ Ck^o lābhi hohi. ² Bds tassa thuti ³ Bd piḍḍheyyatā, B^o piḍḍeyyathā. ⁴
Ck^o omit g. ā. ⁵ Bds -mevā-. ⁶ Ck^o add g. ā. ⁷ Bds -mevā-. ⁸ Bds omit ko.
⁹ Bd sadde. ¹⁰ Ck^o hīnā, C^o bhīna, Bd hīnāti, B^o bhītā. ¹¹ Bd kathentena. ¹²
Bd uddiseyya, B^o udisseyya. ¹³ Bd pattā ¹⁴ Bds -saṃ.

Evam pucchitvā ñhitā:

30. Tā disvā¹ āyattamanā Purindado

icc-abravī devavaro katañjali:

sabbā va vo² hotha sugatte³ sādīsī,

ko n' eva⁴ bhadde kalaham udīrayīti. 221.

5

Ta. tādīsivā ti bhikkhave catasso pi attano santikaṃ āgatā disvā, āyattamanā ti ussukkamanā⁵ vyāṭacittā, katañjalitī namassamānāhi devatāhi pagghitañjali, sādīsīti sabbā va⁶ tumhe sādīsīyo, konevā⁷ 'ti ko nu eva kalaham udīrayīti imam nānāgāham viggaham kathesi vaḍḍhesi.

Ath' assa tā kathayamānā:

10

31. Yo sabbalokaṃ carako⁸ mahāmuni

dhamme ñhito Nārado saccanikkamo⁹

so no bravī girivare Gandhamādane:

gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha

sace na jānātha idh' uttamādhaman ti g. āhamasu. 222. 15

Tatha saccanikkamo¹⁰ ti tathaparakkamo

Tam sutvā Sakko „imā catasso pi mayham dhītaro, sac' āham etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhis-santi, na sakkā ayaṃ aṭṭo vinicchinitum, imā Himavante Kosiyatāpasassa santikaṃ pesessāmi, so etāsaṃ aṭṭaṃ vinicchi-
nissatīti“ cintetvā „āham tumhākaṃ aṭṭaṃ na vinicchināmi, Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassāham attano sudhā-
bhojanam pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto¹¹
ca vicinitvā guṇavantānaṃ deti, yā tumhesu tatth' assa hatthato
bhattaṃ labhissati sā uttamā bhavissatīti“ ācikkhanto: 25

32. Asu brahāraññacarō mahāmuni

nādatvā¹² bhattaṃ varagatte bhuñjati,

viceyya dānāni dadāti Kosiyo,

yassā hi so dassati sā va seyyasīti¹³ g. ā. 223.

¹ so all three MSS. for disva. ² Cks va co, Bds ca vo. ³ Cks -eua. ⁴ Bds nedha.

⁵ Ck ussukkamanā, Cs ussukkamanā. ⁶ Ck ca. ⁷ Bds nedhā. ⁸ Bds -lokacarato.

⁹ Ck -tikka-. ¹⁰ Cks -tikka-. ¹¹ Cks bhuñjanto. ¹² so all three MSS. for

-tva. ¹³ Cks sā nu-.

Ta. brahāraṇṇācaro ti mahāaraṇṇāvāsī.

Iti so tāpasassa santikaṃ pesetvā Mātaliṃ pakkosāpetvā
tassa santikaṃ pesento anantaram g. ā.:

33. Asū hi yo¹ sammati dakkhiṇaṃ disaṃ
Gaṅgāya tīre Himavantapasmani²
sa³ Kosiyo dullabhapānabhojano,
tassa sudham⁴ pāpaya devasārathīti. 224.

Ta. sammatī ti vasatī, dakkhiṇaṃ ti Himavantassa dakkhiṇāya disāya,
pasmanīti⁵ passe.

- 10 Tato Satthā āha:

34. Sa Mātali devavarena pesito
sahassayuttarū abhirūyha sandanaṃ
sa khippani eva upagamma assamaṃ
adissamāno munino sudham adā⁶ ti. 225.

- 15 Ta. adissamāno ti bhikkhave so Mātali devarājassa vacanaṃ sampañc-
chitvā taṃ assamaṃ gantvā adissamānakāyo hutvā tassa sudham adā, dadamāno
ca rattīṃ padhānaṃ anuyūñjitvā paccūsasamaye aggiṃ paricaritvā vibhātāya rattiyā
udentaṃ suriyaṃ namassamānassa tītassa tassa hatthe sudhābhojanam patitthāpesī.

Kosiko taṃ gahetvā tītako va gāthadvayam ā.:

- 20 35. Udaggihuttam upatitthato⁷ hi me
pabhaṃkaraṃ lokatamonud' uttamaṃ
sabbāni bhūtāni aticca⁸ Vāsavo,
ko n' eva me pāṇisu kiṃsudh' odahi. 226.
36. Saṃkhūpamaṃ setam atulyadassanaṃ
25 sucim sugandhaṃ piyarūpaṃ abbhutaṃ
aditthapubbaṃ mama jātacakkhuhi
kā devatā pāṇisu kiṃsudh' odahīti. 227.

- Ta. udaggihuttan ti udaaggihuttaṃ paricaritvā udaaggisālato nik-
khamma paṇṇasāladvāre tthavā pabhaṃkaraṃ lokatamonudam uttamaṃ ādiccaṃ
30 upatitthato mama sabbāni bhūtāni aticca⁹ atikkamitvā vattamāno Vāsavo nu
kho evaṃ[mama pāṇisu kiṃsudham¹⁰ kiṃ nām' etaṃ odahi, saṃkhūpamaṃ
ti ādīhi tītako sudham vanṇeti.

¹ Bds so. ² Bā -tupasminī, Bs -tapasminī. ³ Bā so. ⁴ Bā sukham, Cks sudam.

⁵ Bds pasmi-. ⁶ Cks padā. ⁷ Cks -tthito, Bā upatthato. ⁸ so Cks; Bds adhicca.

⁹ Bds adhicca. ¹⁰ Cks sudhāvā.

Tato Mātali āha:

27. Ahaṃ Mahindena mahesi pesito
sudh' ābhīhāsim¹ turito mahāmuni,
jānāsi maṃ Mātali² devasārathi³,
bhuñjassu bhuttattamaṃ, mā vicārayi⁴. 228. 5
28. Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake:
khudaṃ pipāsaṃ aratiṃ duraklamaṃ⁵
kodhūpanāhaṃ ca vivādapesuṇaṃ
sītunhatandiṃ ca rasuttamaṃ idan ti. 229.

Ta. sudhābhīhāsin¹ ti idam sudhābhojanaṃ tuyhaṃ abhiharim, jānā- 10
sīti jānāsi maṃ tvaṃ, ahaṃ Mātali nāma devasārathīti a., mā vicārayīti⁶
na bhujjāmi. 7. ukkhipitvā bhuñja, mā papañcaṃ kara⁷, pāpāke ti ayam
sudhā bhuttā dvādasa pāpadhamme hanti⁸, khudaṃ ti paṭhamaṃ tāva chāta-
bhāvaṃ hanti⁹ duttiyaṃ pañīyapipāsaṃ tatiyaṃ ukkaṇṭhitaṃ catutthaṃ kāya-
darathaṃ pañcamaṃ klamaṃ⁹ kilantabbhāvaṃ chaṭṭhaṃ kodhaṃ sattamaṃ upa- 15
nāhaṃ aṭṭhamaṃ vivādaṃ pesuṇaṃ¹⁰ dasamaṃ sītaṃ ekādasamaṃ uṇhaṃ dvā-
dasamaṃ taudim ālasiyabbhāvaṃ, idam rasuttamaṃ uttamaṃ sudhābhojanaṃ
ime dvādasa pāpadhamme hanti.

Taṃ sutvā Kosiyo attano vatasamādānaṃ āvikaronto:

29. Na kappati¹¹ Mātali mayha bhuñjitum 20
pubbe adatvā iti me vatuttamaṃ,
na cāpi ekāsanam ariyapūjitam,
asaṃvibhāgi ca sukhaṃ na vindatīti g. vatvā 230.
- „bhante tumhehi parassa adatvā bhojane kaṃ dosaṃ disvā
idaṃ vataṃ samādinnaṃ“ ti Mātalinā puṭṭho āha: 25
30. Thīghātakā ye c' ime¹² pārādārikā¹³
mittadduno ye ca sapanti¹⁴ subbate
sabbe ca¹⁵ te maccharipañcamādhama¹⁶,
tasmā adatvā udakam pi nāsmiye¹⁷. 231.

¹ Cks -bhāsim. ² so all three MSS for -im? ³ Bā mābhivārayi. ⁴ Bā dara-
thakkhamaṃ, Bā darathakkamaṃ. ⁵ Cks -bhāsin. ⁶ Ck picā-, Bā habbhivārayīti.
⁷ Bā -ri. ⁸ Bā hanati. ⁹ Bā omī klamaṃ. ¹⁰ Ck -naṃ. ¹¹ all three MSS.
-ti. ¹² Cks came. ¹³ all three MSS. pa-. ¹⁴ Cks savanti. ¹⁵ Bā va. ¹⁶
Bā -māgamā. ¹⁷ Bā nāsmi.

41. So' 'h' itthiyā vā purisassa vā pana
dassāmi dānaṃ vidusam pavaṇṇitaṃ,
sabbā vadaññū idha vītamaccharā
bhavanti h' ete sucisaccasammata ti. 232.

5 Ta. pubbe ti paṭhamam adavā², athavā itl me pubbe vatuttamam, idam
pubbe va mayā vataṃ³ samādinna ti dasseti, na cāpi ekāsanā ti ekakassa
āsanam na ariyehi Buddhādīhi pūjitaṃ, sukhaṃ ti dībbamānusakasukhaṃ na
labhati, thīghātakā ti itthighātakā⁴, ye cime⁵ ti ye ca ime, sapantīti⁶
akkosanti, subbate ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe, maccharipaṇcamā ti
10 maccharipaṇcamo etesaṃ ti maccharipaṇcamā, adhamā ti ime pañca adhamā
nāma, tasmāti yasmā⁷ ahaṃ pañcamaadhammabhāvabhayena⁸ adavā udakam
pi nāsmiye' na paribhuñjissāmiti imaṃ vataṃ samādiyīrā⁹, so¹⁰ hitthiyā vā
ti so¹⁰ ahaṃ itthiyā vā, vidusampavaṇṇitaṃ ti vidūhi paṇḍitehi Buddhādīhi
vaṇṇitaṃ, sucisaccasammata ti ete okappanīyasaddhāya samannāgata
15 vadaññū vigatamaccherā purisā suci c' eva¹¹ uttamasammata ca hontīti a.

Taṃ sutvā Mātali dissamānakāyena aṭṭhāsi. Tasmim khane
tā catasso devakaññā catuddisaṃ aṭṭhaṃsu: Siri pācīnadisāya
aṭṭhāsi, Āsā dakkhiṇadisāya aṭṭhāsi, Saddhā pacchimadisāya,
Hiri uttaradisāya.

20 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:
42. Ato mutā¹² devavarena pesitā
kaññā catasso kanakattacūpamā:
Asā ca Saddhā ca Sirī Hirī tato
taṃ assamaṃ āgamuṃ yattha Kosiyo. 233.
25 43. Tā disvā¹³ sabbo paramappamodito
subhena vaṇṇena sikhā-riv' aggino
kaññā catasso cāturo¹⁴ catuddisā
icc-abravī Mātalino ca sammukhā: 234.
44. Purimaṃ disaṃ kā tvaṃ pabhāsi devate
30 alaṃkatā tāravarā va osadhī,
pucchāmi taṃ kañcanavelliviggahe¹⁵,
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 235.

¹ Cks yo. ² Cks sutvā. ³ Bā tava in the place of vataṃ, Cks cataṃ. ⁴ Cks -ke.

⁵ Cks came. ⁶ Ck suvaṇ-, Cs savaṇ-. ⁷ Cks tasmā. ⁸ Cks -maṃ adhammi-,
Bā pañcamaadhamā-. ⁹ Bā -dayi. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ Bā suci-, Cks sucimeva.

¹² Bā ma-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā cāturo. ¹⁵ so Cks; Bā -vella-.

45. Sir' āham¹ devī manujesu² pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṁ maṁ sudhāya varapañña bhājaya. 236.
46. Yassāham icchāmi sukhaṁ mahāmuni 5
sa³ sabbakāmehi naro pamodati,
Sirīti maṁ jānāhi⁴ jūhat' uttama,
taṁ maṁ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 237.

Ta. ato ti tato, mutā⁵ ti anumatā, atha devavarena anumatā c' eva
pesitā cā 'ti a., sabbo- - to ti anavasseso⁶ hutvā atipamudito, sāman ti pi pāṭho, 10
tā devatā sāmanā diṣvā ti a., caturo⁷ ti¹ caturā⁷, ayam eva vā pāṭho cāturiyena
samannāgatā ti a., tāravarā ti tārānaṁ varā, kañcana- - gahe ti kañcanarū-
pakasaddisasarīre, Sirāhan ti Sirī āham, tavantimāgatā ti tava santikaṁ
āgatā, bhājayā 'ti yathā maṁ sudhā bhajati⁸ tathā karohi, sudhaṁ me dehi⁹
a., jānāhi¹⁰ ti jāna⁹, jūhatuttamā 'ti aggīṁ jūhantānaṁ uttama. 15

Taṁ sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaraṇena buddhiyā
narā upetā paṇṇā sakammanā¹⁰
tayā vihinā na labhanti kiñcanaṁ,
tay-idaṁ na sādhu yadidaṁ tayā kataṁ. 238. 20
48. Passāmi posaṁ alasaṁ mahagghasaṁ
sudukkulīnaṁ pi arūpimaṁ naraṁ,
tayānugutto Siri jātimāṁ api
peseti¹¹ dāsaṁ viya bhogavā sukhī. 239.
49. Tan taṁ asaccaṁ avibhajjasevinim 25
jānāmi mūlhaṁ vidurānupātinim¹²,
na tādīsī arahati āsanūdakaṁ
kuto sudhā¹, gaccha na mayha ruccasīti. 240.

Ta. sippenā 'ti hatthiassaraṭṭharasippādīnā¹³ vijjācaraṇaṁ 'ti vedattaya-
samkhātaya vijjāya c' eva silena ca paṇṇā, sakammanā¹⁴ ti attano purisākāreṇa 30
padhānagaṇasamanāgatā, kiñcanaṁ ti kiñci appamattakam pi yasaṁ vā sukhaṁ
vā na labhanti, yadidaṁ ti yam etaṁ issariyattāya sippādīni uggahetvā¹⁵

¹ so all three MSS. ² Bds -ebhi. ³ Bds so. ⁴ Bds jānā-. ⁵ Bds ma-. ⁶ Cks
-sā. ⁷ Bd cā-. ⁸ Ck bho-, C bhā-. ⁹ Bds jānātu. ¹⁰ Bd -unā. ¹¹ Bd -si.
¹² Cks -nipā-, Bd vidūrā-. ¹³ Bds dhanu in the place of tharu. ¹⁴ Bds -unā.
¹⁵ Bd uggaṇhi-.

carantānaṃ tayā vekallaṃ kataṃ taṃ¹ te na sādhu, arūpimaṃ ti virūpaṃ, tayānugutto ti tayā anurakkhito, jātimāma pīti jātisampannam pi sippavijjācaraṇa-buddhikammehi sampannam pi², pesetīti pesanakāraṃ³ karotī, taṃ taṃ ti tasmā taṃ, asaccan ti sabhāvasamkhāte sacce avattanatāya⁴ asaccaṃ uttama-
 5 bhāvarahitaṃ, avibhajjasevinin ti avibhajtvā yuttāyuttam ajānitvā sippādisampanne pi itare pi sevamānaṃ, vidurānupātīnin ti paṇḍitānupātīnin paṇḍite⁵ pādetvā⁶ pothetvā⁷ vihethetvā caramānaṃ, kuto sudhā ti tādisāya niggunāya kuto sudhābhojanaṃ, na me ruccasi gaccha mā idha tīṭṭhā⁸ ti.

Sā tath' ev' antaradhāyi. Tato so Āsāya saddhiṃ salla-
 10 panto ā.:

50. Kā sukkadāṭhā paṭimuttakunḍalā
 cittaṅgaḍā⁹ kambuvimaṭṭhadhārinī,
 osittavaṇṇaṃ paridayha sobhasi⁹
 kusaggirattaṃ apiḷayha mañjarim. 241.

15 51. Miḡīva bhantā¹⁰ saracāpadhārinā¹¹
 virādhitaṃ mandam iva udikkhasi.
 ko te dutiyo idha mandalocane,
 na bhāyasi ekikā kānane vane ti. 242.

Ta. cittaṅgaḍā¹² ti citrehi aṅgadehi samanrāgatā, kambu -- nīti karaṇa-
 20 pariniṭṭhānena¹³ vimaṭṭhasuvannālaṃkāradhārinī, osittavaṇṇaṃ ti avasitta-
 udakadhāraṇaṃ dibbadukūlaṃ, paridayhā¹⁴ ti nivāsetvā ca pārupitvā ca,
 kusaggirattaṃ ti kusatiṇaggiṣikkhāvaṇṇaṃ, apiḷayha mañjarin ti sapallavaṃ
 asokakapnikem kaṇṇe piḷandhitvā ti vuttaṃ hoti, saracāpadhārinā¹⁵ ti luddhena,
 virādhitaṃ ti virāddhapaḥārā, maṇḍamivā¹⁶ ti yathā sā miḡī bhītā¹⁷ vanante¹⁸
 25 ṭhatvā taṃ mandam oloketi evaṃ olokesi.

Tato sā:

52. Na me dutiyo idha-m-atthi Kosiya,
 Masakkasārappabbhav' amhi devatā,
 Āsā sudhāsāya tav' antim āgatā,
 30 taṃ maṃ sudhāya varapañña bhājayā¹⁹ ti g. ā. 243.

Ta. Masakkasārappabbhavamhiti¹⁷ Tāvatisabbhavane sambhavā.

¹ Cks -omit taṃ. ² Bā omits sippa -- pi. ³ Ck -ṇa-, Bā -rakaṃ. ⁴ Cks avat-tāya. ⁵ Bā -ehi. ⁶ Ck pāpe -- ⁷ Bā omits po-. ⁸ Cks jā. ⁹ Bā -ti. ¹⁰ Ck hantā, Bā sandā. ¹¹ Bā -no. ¹² Cks -jā. ¹³ Bā -niṭṭhena. ¹⁴ Cks -no. ¹⁵ Cks hitā, Bā bhi-. ¹⁶ Bā -tare. ¹⁷ Cks -vāti.

Tam sutvā Kosiyo „tvam kira yo te ruccati tassa āsā-phalanipphādanena āsam¹ desi, yo te na ruccati tassa na desi², n' atthi tayā samāpatti tattha vināsakārīti³“ dipento ā.

53. Āsāya yanti vānijā dhanesino,
nāvam samāruyha parenti añṇave, 5
te tattha sīdanti atho pi ekadā
jīnāadhanā enti vinaṭṭhapābhatā. 244.
54. Āsāya khettāni kasanti kassakā,
vapanti bījāni, karonti 'pāyaso,
itīnipātena avuṭṭhikāya vā 10
na kiñci vindanti tato phalāgamam. 245.
55. Ath' attakārāni karonti bhattuso
āsam purakkhatvā narā sukhesino,
te bhattur atthā atigāḷhitā puna
disā panassanti aladdha kiñcanam. 246. 15
56. Jahitva⁴ dhaññaṇ ca dhanāṇ ca ñātāke
āsāya saggādhimanā sukhesino
tapanti lūkham pi tapam cirantaram,
kummaggam āruyha parenti duggatim. 247.
57. Āsāvisamvādikasammatā ime, 20
Āse sudhāya⁵ vinayassu attani,
na tādisi arahati āsanūdakam
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 248.

Ta. parentīti pakkhandanti, jīnāadhanā ti jīnadhanā, iti tava vasena eke sampajjanti eke vipajjanti n' atthi tayā sadisā pāpadhammā ti vadati. 25
karonti pāyaso ti tam tam kiccaṁ upāyena karonti, itīnipātenā 'ti visavā-tamūsikasalabhasukapāṇakasetatṭṭhikarogādīnam sassupaddavānam aññataranipātena vā, tato ti tato sassato te⁷ kiñci phalam na vindanti⁸, tesam pi āsacchedakakammam tvam eva karosīti vadati, athattakārānīti yuddhabhūmisu purisākāre, Āsam purakkhatvā ti issariyāsam⁹ purato katvā, bhatturatthā ti sāmīno 30
atthāya, atigāḷhitā ti paccatthikehi atipīḷitā viluttasāpatoyyā viddhastavāhanā hutvā, panassantīti¹⁰ palāyanti, aladdha kiñcanaan ti kiñci issariyam

¹ Cks āsā. ² Cks dehi. ³ Bds -sikāti. ⁴ Bds panayanti. ⁵ Bd -tvā. ⁶ Cks sudhā sam. ⁷ Ck kena. ⁸ Cks vindati. ⁹ Bd -yā āsam, B* -ya tāsam. ¹⁰ Bds panayantīti.

alabhitvā, iti etesam pi issariyālābham tvameva kṛosīti vadati, saggādhimanā
ti saggaṃ adhigantumā¹, lūkhan ti nirojaṃ pañcatapādikam kāyakilla-
matham, cīrantaran ti cīrakīlam, āsāvisamvādikasammata ime ti evam ime
sattā saggāsayā² duggatim gacchanti tasmā tvaṃ Āsā nāma visamvādikasammata³
⁵ visamvādikā ti samkham gatā, Āse ti tam ālapati.

Sāpi tena paṭikkhittā tatth' ev' antaradhāyi. Tato Sad-
dhāya saddhim sallapanto g. ā.:

so. Daddallamānā yasaṃ yasassinī
dighaññanāmvahayanam⁴ disam pati,
¹⁰ pucchāmi tam kañcanavelliviggahe
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā ti. 249.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, dighaññanāmvahayanam⁴ ti aparā
ti ca pacchimā ti ca evam dighaññana lāmakena nāmena vuccamānam disam
pati daddallamānā tiṭṭhasi⁵.

¹⁵ Tato sā gātham āha:
so. Saddhāham⁶ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
tam maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 250.

²⁰ Ta. Saddhā ti yassa kassaci vacanapattiyāyanā⁷ sā⁸ sāvajjāpi hoti ana-
vajjāpi, pūjitā ti anavajjakotṭhāsavasena⁹ pūjitā, apāpasattūpanisevi-
nīti anavajjasaddhāya¹⁰ ca ekantapattiyāyanasabhāvāya paresu pi pattiyāya-
navidahanasamattāya devatāy' etaṃ nāman.

Atha nam Kosiyo „ime sattā tassa tassa¹¹ vacanam
²⁵ saddahitvā tam tam karontā¹² kattabbato akattabbam eva
bahutaram karonti, tam sabbam tayā kāritam nāma hotīti“
vatvā evam āha¹³:

so. Dānam damañ cāgam atho pi samyamam
ādāya saddhāya karonti h' ekadā,

¹ all three MSS. -tummanā. ² lds -sāya. ³ Cks dighaññā-; Bd disaññā-.

⁴ C^s jighaññā-, Bd dighaññā-. ⁵ Bds -ti. ⁶ so all three MSS. for -ha. ⁷

Ck^s -sayanā, C^s -sāyanā. Bd vacanumattiyāyanā. ⁸ Bd omits sā. ⁹ Bd -jjākoṭ-

ṭhāsa-, Cks^s -sevasena. ¹⁰ Bd -ddhā. ¹¹ Bd yassa kassaci in the place of

tassa tassa. ¹² Bd -to. ¹³ in Bd imesatta - - evam āha come after v. 62 and

before tattha dānanti

theyyaṃ musākūṭam atho pi pesuṇaṃ¹
karonti h' eke puna viccutā tayā. 451.

61. Bhariyāsu poso sadisīsu² pekhavā
sillūpapannāsu patibbatāsu pi
vinetvā³ chandaṃ kuladhītiyāsu⁴ pi
karoti⁵ saddhaṃ pana kumbhadāsiyā. 252.

62. Tvam eva Saddhe paradārasevinī
pāpaṃ karosi kusalam pi riñcasi⁶,
na tādisī arahasi āsanūdakam
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 253. 10

Ta. dānaṃ⁷ ti savatthukam puññacetanaṃ, dāmaṃ ti indriyadamaṃ⁸,
cāgaṃ ti deyyapariccagāṃ⁹, saṃyamaṃ ti silaṃ, ādāya saddhāyā¹⁰ 'ti etāni
dānādini¹⁰ mahānisaṃsāni kātabbānti vadatam vacanaṃ saddhāya ādiyitvā
karonti ekadā, kūṭaṃ ti tulākūṭādikam katvā¹¹ gāmakūṭādikam¹² vā karonti,
heke ti eke manussā evarūpesu nāma kālesu imesaṃ ca atthāya theyyādini 15
kātabbānti kesañci vacanaṃ saddahitvā etāni pi karonti, pana viccutā tayā
ti pana tayā viyuttā sāvajjadukkhavipākāṇ' etāni kaṭṭabbānti vadatam vacanaṃ
apattiyāyitvāpi¹³ karonti, iti tava vasena anavajjam pi sāvajjam pi kareyya, tava¹⁴
sadisīsu¹⁵ 'ti jātigottasīlādīhi sadisīsu, pekhavā ti pekhā vuccati taṇhā, sataṇho¹⁵
ti a., chandaṃ ti chandarāgaṃ, saddhaṃ ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ 20
karonti tassā¹⁶ ahaṃ tumhākaṃ imaṃ nāma upakāraṃ karissāmīti vadantiyā¹⁷
pattiyāyitvā kulitthiyo pi chaḍḍetvā tam eva nisevanti¹⁸ asukā nāma tumhesu
paṭibaddhacittā ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ katvā ca¹⁹ paradāraṃ sevanti,
tvam eva Saddhe²⁰ paradārasevinīti yasmā tam tam pattiyāyitvā tava
vasena paradāraṃ sevanti pāpaṃ karonti kusalam jahanti tasmā tvam eva para- 25
dārasevinī tvam pāpaṃ karosi kusalam riñcasi²¹, n' atthi tayā samānā lokavi-
nāsikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasīti²².

Sā tatth' ev' antaradhāyi. Kosiyo pi uttarato tthitāya
Hiriya saddhim sallapanto gāthadvayam āha:

63. Dighaṇṇarattiṃ aruṇasmi²³ ūhate
yā dissati uttamarūpavaṇṇinī 30

¹ Ck -naṃ. ² Cks sā-. ³ so all three MSS. for -tva. ⁴ Bā kulitthiyāsu. ⁵
Bā -onti. ⁶ Bā ni rīccasi. ⁷ Cks jā-. ⁸ Bā -damaṇaṃ. ⁹ Bā deyyadhamma-.
¹⁰ Bā etāya ādānā-. ¹¹ Bā vā. ¹² Bā adds kammanā. ¹³ Bā āp-. ¹⁴ Cks teva.
¹⁵ Cks omīti sataṇho. ¹⁶ Bā tasmā. ¹⁷ Cks -isā. ¹⁸ Cs pati-, Bā paṭi-. ¹⁹ Bā
va. ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā nīrīccasi. ²² Ck -titi. ²³ all three MSS. -im.

tathūpamā maṃ paṭibhāsi devate,
acikkha me tvaṃ katamāsi accharā. 254.

64. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva¹

anileritā lohitapattamālīnī

5

kā tiṭṭhasi mandam ivāvalokayaṃ²,

bhāsesamānā va³ giram na muñcasīti. 255.

10 Ta. diḥhaññarattin ti pacchimarattim, rattipariyosāne ti a., ūhate ti
arūne uggate, yā ti yā puratthimā disā rattasuvannaṭāya uttamarūpadharā hutvā
disati, kālā nidāgherivā 'ti nidāghasamaye kālavallī viya, aggijāti va⁴ 'ti
aggijā⁵ iva sāpi navajjhāmakkhette⁶ paṭhamajātā viyā 'ti a., lohitapattamā-
linīti lohitavaṇṇehi patteni parivutā, kā tiṭṭhasīti yathā sā taruṇakālavallī
vāteritā vilāsamānā sobhamānā tiṭṭhati evaṃ kā nāma tvaṃ tiṭṭhasi, bhāse-
samānā vā⁷ 'ti mayā saddhīm bhāsītukāma viya hosi⁸ na ca giram muñcasi.

Tato sā gātham āha:

15

65. Hir' āha⁹ devī manujesu pūjitā

apāpasattūpanisevinī sadā

sudhāvivādena tav' antim āgatā,

sā taṃ¹⁰ na sakkomi sudham pi yācītum,

kopīnarūpā viya yācan' itthiyā¹¹ ti. 256.

20

Ta. hirāhan¹² ti Hiri ahaṃ, sudhampīti sā ahaṃ sudhābhojanaṃ taṃ
yācītum pi na sakkomi, kimkāraṇā¹³ ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyā¹⁴
yasmā¹⁵ itthiyā yācanā nāma kopīnarūpā viya rahassavivaraṇasadiśā¹⁶ hoti,
nillajjā¹⁷ viya hotīti a.

Taṃ sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

25

66. Dhammena nāyena sugatte lacchasi,

eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,

taṃ taṃ ayācantim¹⁸ ahan nimantaye,

sudhāya yam p' icchasi tam pi dammi te. 257.

¹ Bā aggijālāriva, B^o -jāriva, Cks -jānica? ² Bā igā-. ³ Bā bhāsesamānāriva,
Cks bhāsevimatāva. ⁴ Cks agga-, Bā aggijālāriva, B^o -jāriva. ⁵ Cks agga-, Bā
aggijālā, B^o -jāte. ⁶ Bā nijhāma-. ⁷ Ck bhāsesīmanācā, C^o bhāsesīmanāvā, Bā
bhāsesamānāriva. ⁸ Bā ahoṣi. ⁹ C^o Bā -haṃ. ¹⁰ Bā haṃ. ¹¹ Bā -nitthiyā,
Cks yācanatthikā. ¹² so all three MSS. ¹³ Cks -ṇan. ¹⁴ Cks -natthiyā, omit-
ting ti. ¹⁵ Bā tasmā. ¹⁶ Bā rahassaṅgavi-. ¹⁷ Bā -jja-. ¹⁸ Bā nayā-.

67. Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā kañcanavelliviggāhe,
tvaṃ hi me sabbarasehi pūjīyā,
taṃ pūjayitvāna sudham pi asmiye¹ ti. 258.

Ta dhammenā 'ti sabhāvena, nāyenā 'ti kāraṇena, na hi yācanā⁵ sudhā ti na hi yācanāya sudhā labbhatī, ten' eva kāraṇena itarā tisso na labhīsu, taṃ tan ti tasamā taṃ, yamicchasīti na kevaḷaṃ nimantemi² yeva yañ ca sudham icchasi taṃ pi dammi te, kañcanavelliviggāhe ti kañca-narāsissasīrikasarīre³, pūjīyā ti na kevaḷaṃ sudhāya aññehi pi sabbarasehi tvaṃ mayā pūjetabbayuttikā⁴ va, asmiya¹ ti taṃ⁵ pūjetvā sace sudhāya⁶ 10 avasesaṃ bhavissati aham pi bhuñjissāmi.

Tato aparā abhisambuddhagāthā⁷:

68. Sā Kosiyenānumatā jutimatā
addhā Hirī rammaṃ pāvīsi-y-assamaṃ⁸
udaññavantam⁹ phalaṃ ariyapūjitam
apāpasattūpanisevitam sadā. 259. 15
69. Rukkhaggahāṇā¹⁰ bahuk' ettha pupphitā
ambā piyālā panasā ca kiṃsukā
sobhañjanā lodda-m-atho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260. 20
70. Sālā kareri bahuk' ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā¹¹
uddālakā pāṭali sindhuvāritā
supuññagandhā¹² mucalindaketakā. 261. 25
71. Hareṇukā veḷukā veṇutindukā
sāmākanivāra-m-atho pi cīnakā
mocā kadali bahuk' ettha sāliyo
pavīhaya ābhujino pi¹³ taṇḍulā. 262.
72. Tasse ca uttare passe jātā pokkharāṇi sivā
akakkasā apabbharā sādu appaṭigandhikā¹⁴. 263. 30
73. Tattha macchā sanniratā khemino bahubhojanā
siṅgusavaṃkā sakulā¹⁵ satavaṃkā ca rohitā
āligaggarakākiṇṇā pāthīnā¹⁶ kākamacchakā. 264.

¹ Cks -ise. ² Bd -esi. ³ Bds -sadiśe. ⁴ Cks pūjī-. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Cks omit su-. ⁷ Cks omit tato -. ⁸ Cks pāvīsiya as-, Bd pāvīsiyas-; read: pāvīsi ramma assamaṃ? ⁹ Hd udakañvantam. ¹⁰ Ck -ggahāṇā, Cs -ggahanā, Bd rukkhagahāṇā. ¹¹ so Bds; Cks -dhukacetasa. ¹² Bds manuṇṇa-. ¹³ Bds ca. ¹⁴ Bd sādumapp-. ¹⁵ Bd siṅgupavaṅgā vaṅkulā. ¹⁶ Ck pāthīnā, Bd pāthīnā.

74. Tattha pakkhī sanniratā kheminō bahubhojanā
bamsā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā
kuṇālakā bahucitrā sikhāṇḍijīvajīvākā. 265.
75. Tattha pānāya-m-āyanti nānāmigagaṇā bahū
5 sīhā vyaggā varāhā ca acchakokataracchayo. 266.
76. Palāsādā¹ ca gavajā mahisā rohitā rurū
eṇeyyā varāhā c' eva gaṇino nikasūkarā²
kadalimigā bahū c' ettha bilārā sasakaṇṇikā³. 267.
77. Chamāgiri⁴ pupphavicitrasanthatā
10 dijābhigghuṭṭhā dijasamghasevitā ti. 268.

Ta. jutimatā ti ānubhāvasampannena, pāvisiyassaman ti pāvisi assa-
mam, yakāro vyaññanasandhikaro, udaññavantan⁴ ti tesu tesu ṭhānesu uda-
kasampannam, phalan ti anekaphalasampannam, ariya -- ti nīvaranadosa-
rahitehi jhānalābhihi ariyehi pūjitam pasattham, rukkhaggahanā⁵ ti pup-
15 phūpagaphalūpagarukkhaggahanā⁶, sobhaññanā⁷ ti siggurukkhā⁸, loddamatho
pi padmakā⁹ ti loddarukkhā ca padmarukkhā⁹ ca, kekā ca bhaṇḍā cā¹⁰ ti
evannāmakā rukkhā eva, karerīti¹⁰ karerirukkhā, uddālakā ti vātthagatakā.
mucaliindaketakā ti mucalindā ca pañcavidhaketakā ca, hareṇukā ti apa-
raṇṇajā ti, velukā ti vamsacorakā, veṇū¹¹ ti araṇṇamāsā timbarurukkhā, cī-
20 nakā ti khuddakarājamāsā, mocā ti aṭṭhikadali, sāliyo ti nānappakāra-
jātassaram upanissāya jātā nānāsāliyo, pavīhāyo ti nānappakārā vihayo,
ābhujino ti bhūjapattā, taṇḍulā ti nikkūḍakathusā sayāṇ jātataṇḍulasīsāni,
tassa cā¹¹ ti bhikkhave tassa ca assamassa uttaradisābhāge, pokkharāṇi ti
pañcavidhapadumasañchannajātassaraṇṇapokkharāṇi, akakkasā ti macchapittasevā-
25 lādikkakasarahitā, apabbharā ti acchinnaṭṭā¹² samatitthā¹³, appaṭigan-
dhiyā ti appaṭikkūlagandhena sugandhena udakena samannāgatā, tatthā¹⁴ ti
tassā pokkharāṇiyā, kheminō ti¹⁴ abhayā sīṅgū ti ādini tesam macchānam
nāmāni, kuṇālakā ti kokilā, citrā ti citrapattā, sikhāṇḍi ti utṭhitasikkhā
morā aññe pi vā matthake jātasikkhā pakkhino, pānāyamāyanti ti pānāya
30 āyanti, palāsādā ti khaggā gavajā, gaṇino ti gokaṇṇā, kaṇṇikā¹⁵ ti
kaṇṇikamigā¹⁶, chamāgiri¹⁷ ti bhūmiyam patthatā piṭṭhāpāsāṇā, puppha --
ti ti vicṭrapupphasanthatā, dijābhigghuṭṭhā ti madhurassarehi dijeṇi abhi-
ghuṭṭhā, evarūpā yattha bhūmipabbatā¹⁸ ti

Evam Bh. Kosiya assamam vaṇṇesi. Idāni¹⁹ Hirideviyā
35 ta. pavisanādini dassetum āha:

¹ Cks palāsājā, Bđ palasādā, Bs pallasadā. ² so Cs; Ck nika-, Bđ niṇḍa-. ³ Cks
-akā. ⁴ Bđ uḍakavantan. ⁵ Cks -nā. ⁶ Ck pupphāpagarukkhaggahanā ti, Cs
-gahanā ti. ⁷ Cks -a, Bđ sīṅgarukkhā. ⁸ Bđ -padukā. ⁹ Bđ paduru. ¹⁰ Cks
karotīti. ¹¹ Bđ keṇu. ¹² Bđ -taṭṭā. ¹³ Bds supatitthā. ¹⁴ Cks add kheminō.
¹⁵ Cks -akā. ¹⁶ Cks -aka-. ¹⁷ Cks ja-. ¹⁸ Bđ tattha. ¹⁹ Cks imāni.

78. Sā suttacā nīladumābhilambitā
vijjumahāmegha-r-ivānupajjatha
tassā susambandhasiraṃ kusāmayāṃ
sucim sugandhaṃ ajinūpasevitāṃ
atricchakocchaṃ, Hirim etad abravi: 5
nisīda kalyāṇi sukha-y-idam¹ āsanaṃ. 269.
79. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭājjinaṃdharo²
navehi pattehi sayāṃ sahūdakaṃ
sudh³ ābhīhāsi turito mahāmuni. 270. 10
80. Sā taṃ patiggayha ubhoḥi pāpihi
icc-abravi attamanā jaṭādharaṃ:
handāham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya⁴ brahme tidivaṃ⁵ jītāvinī. 271.
81. Sā Kosiyeṇānumatā jutīmātā 15
udīritā vaṇṇamadena mattā
sakāse gantvāna sahasacakkhuno:
ayaṃ sudhā Vāsava, dehi me jayaṃ. 272.
82. Tam ena⁶ Sakko pi tadā apūjayi
sahindā ca devā surakaññaṃ uttamaṃ 20
sā pañjalī devamanussapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisīti. 273.

Ta. suttacā ti suchavi, nīladumābhilambitā ti nilesu dumesu abhi-
lambitā htvā, taṃ taṃ⁶ nīladumasākhaṃ parāmasantīty-attho, mahāmegha-
rivā⁷ 'ti tena nimanitā mahāmeghavijju viya tassa taṃ assamaṃ pāvisi, tassā 25
ti tassā Hiriyā, susambandhasiraṃ ti susambandhasiraṃ⁷, kusāmayāṃ
ti usīrādimissakakusatiṇamayāṃ, sugandhaṃ ti usīrena c' eva aññena ca
sugandhatinena missakattā sugandhaṃ, ajinūpasevitāṃ ti upari atthaṇa
ajīnena upasevitāṃ, atricchakocchaṃ ti evarūpaṃ kocchāsanāṃ pannaśā-
dvāre attharitvā, sukhayidaṃ āsanaṃ ti sukhaṃ nisīda idam āsanaṃ, yaṃ ti 30
yāvadatthaṃ, icchamānāyā⁸ 'ti sudhaṃ icchantiyā, navehi pattehi taṃ
khaṇaṃ űeva pokkharanīto ābhatehi allapadumīnipatteli, sayāṃ⁹ ti sahatthēna.

¹ so all three MSS., read sukhedaṃ. ² Bds -jutimndharo. ³ Bd -am. ⁴ Cks
te-. ⁵ Bds enaṃ. ⁶ Cks ti. ⁷ Bd suṭṭhusampannaśiraṃ. ⁸ Cks sāyan.

sahūḍaken ti dakkhinodakasahitaṃ, sudhābhibhāsīti sudham abhihari,
 turito ti somanassavegena turito, handā 'ti 'vavassaggaṭṭhe' nīpāto, jītāvi-
 nīti jāyappattā hutvā, anumatā ti idāni yathāruccim gacchā 'ti anuññatā, udī-
 ritā ti tidasapuram gantvā Sakkassa santike ayaṃ sudhā ti udīrayi, sura-
 5 kaññān ti devadhītaram, uttaman ti pavaram. sāpañj - - tā ti pañjalihi²
 devehi ca manussehi ca pūjitā, yadā ti yadā nisīdanatthāya Sakkena dāpīte
 nave kañcanapīṭhasamikhāte kocche sā upāvisi tadā tam ta, nisinnam Sakko ca
 sesadevatā ca paricchattakapupphādīhi pūjayiṃsu.

Evaṃ Sakko tam pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena
 10 Kosiyo sesānam adatvā imissā va sudham adāsīti. So tassa
 kāraṇassa jānanatthāya puna Mātaliṃ³ pesesi.

Tam attham āvikaronto Satthā:

83. Tam eva samsī punar⁴ eva Mātaliṃ
 sahasanetto tidasānam indo:
 15 gantvāna vākyam mama brūhi Kosiyaṃ
 [Asāya Saddha-Siriya ca Kosiyaṃ] (cfr. v. 89)
 Hiri sudham kena-m-alattha⁵ hetunā ti g. ā. 274.

Ta. samsīti abbāsi⁶, vākyam mama 'ti mama vākyam Kosiyaṃ brūhi,
 Āsāya Saddhā-Siriya cā 'ti Āsāto ca Saddhāto ca Sirito ca Hiri yeva
 20 kena hetunā sudham alattha.

So tassa vacanam sampaticchitvā Vajayantaratham āruhya
 agamāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

94. Tam suplavattham⁷ udatārayi ratham
 25 daddallamānam upakiriyasādisam
 jambouadīsam tapaneyyasannibham
 alamkataṃ kañcanacittasantikam⁸. 275.
 96. Suvannacand' ettha bahū nipātītā
 hatthigavassā kikivagghadīpiyo⁹
 30 eṇeyyakā lamghamay' ettha pakkhiyo
 mig' ettha velūriyamayā¹⁰ yudhāyutā. 276.
 98. Tatth' assarājaharayo ayojayaṃ
 dasasatāni susunāgasādise¹¹

¹ Bḍ upasagga-. ² Cks añj-. ³ Cs -li, Ck Bḍ -li. ⁴ Bḍ -nad. ⁵ Bḍ aladdhā.

⁶ Ck ahāsi. Ck ahāsi. ⁷ Bḍ sulabbhavatthum. ⁸ so Cks; Bḍ -sannibham. ⁹ Bḍs kimpurisa in the place of kiki. ¹⁰ Cks -yā-. ¹¹ Cks -sā.

- alamkate kañcanajāluracchade
 āvelīne saddagame¹ asaṃgite. 277.
97. Taṃ yānasetṭhaṃ abhiruyha Mātali
 dasa dīsā imā abhinādayittha
 nabhañ ca selañ ca vanaspatīni ca 5
 sasāgaram pavyathayittha mediniṃ. 278.
98. Sa khippam eva upagamma assaman
 pāvāramekamsakato katañjali
 bahussutam vaddham vinitavantam
 icc-abravī Mātali devabrāhmaṇam: 279. 10
99. Indassa vākyam nisāmehi Kosiya,
 dūto aham, pucchati taṃ purindado:
 Asāya Saddhā- Sīriyā ca Kosiya
 Hirī sudham kena-m-alattha hetunā ti. 280.

Ta. taṃ suplavatthan² ti taṃ Vejayanantaratham sukkena plavanattham, 15
 udatārayīti uttāresi, ukkhiptvā gamanasajjam akāsi, upakīriyasādīsan
 ti upakaraṇabhaṇḍehi sadīsam, yathā taṣa aggisikhāsamanānavanṇāni³ jalanti tatth
 eva jalitan ti a., jambunadīsan ti jambunadasamkhātāratassuvanṇamayam
 īsam, kañcanacittasantikan⁴ ti kañcanamayena sattaratanacittena atṭha-
 māṅgalena samannāgataṃ, suvaṇṇacandettā⁵ 'ti suvaṇṇamayā caudakā 20
 ettha rathe, batthīti suvaṇṇarajatamanimayā batthi⁶, gavādisu pi es' eva nayo,
 laṃghimayettha pakkhiyo⁷ ti ettha rathe laṃghamayā nānūratanamayā
 pakkhiyo⁷ patipāṭiyā ca ṭhitā, yudhāyutā ti attano attano yūdhena⁸ saddhīm
 yuttā hutvā dassitā, assarājāharayo⁹ ti harivaṇṇamanomayaassarājāno, su-
 sunāgasādise¹⁰ ti balasampattiya tarunanāgasādise⁹, kañcanajāluracchade 25
 ti kañcanajālamayena uracchadālamkārena samannāgate. āvelīne ti āvelasam-
 khātehi¹¹ kaṇṇālamkārehi yutte, saddagame ti patodappahāram vinā sadda-
 matten' eva gamanasile. asaṃgite ti nissāṅge sīghajave, evarūpe assarāje
 tattha yojesun ti a., abhinādayitthā¹² ti yānasaddena ekaninnādatam akāsi,
 vanaspatīni cā¹² 'ti vanaspatīni ca vanasāṇḍe cā¹² 'ti a., pavyathayitthā¹² 'ti 30
 kampayittha, ta. akāsaṭṭhaviṃśakampanena nabhakampanam veditabbam, pā-
 vāramekamsakato ti ekamsakatapavaradibbavatto, vaddham ti guṇavuddham,
 vinitavantam ti vinitena ācāravattena samannāgataṃ, icc-abravīti ratham
 ākāse ṭhapetvā otarivā evam abravī, devabrāhmaṇam ti devasamam¹²
 brāhmaṇam.

35

¹ Cks -hame. ² Bds -tthun. ³ Bd adds upakaraṇāni. ⁴ Bds -sannibhan. ⁵
 so all three MSS. ⁶ Bd -ino. ⁷ Bd pakkhigānāpi. ⁸ Cks Bd yu-. ⁹ Cks
 rājā-. ¹⁰ Bds -sā. ¹¹ Cks -li-. ¹² Bd seṭha.

So tassa vacanaṃ sutvā :

90. Addhā Sirī maṃ paṭibhāti Mātali

Saddhā aniccā pana devasārathi

Āsā visamvādikasammātā hi me

5 Hirī ca ariyamhi guṇe patiṭṭhitā ti g. ā. 281.

Ta. addhā ti sippādisampanne pi asampanne pi bhajānato addhā ti maṃ paṭibhāti, aniccā ti Saddhā pana taṃ taṃ p' ettha¹ [vatthum pahāya aññasmiṃ aññasmiṃ² uppajjamānato³ hutvā abhāvākārena⁴ aniccā ti maṃ paṭibhāti, visam- - matā ti Āsā pana yasmā dhanatthikā nāvāya samuddaṃ pakkhanditrā
10 vinatṭhapābhata⁵ enti tasmā visamvādikā ti maṃ paṭibhāti, ariyamhi guṇe ti Hirī pana hir'ottappabhāvasamkhāte⁶ parisuddhe ariyaguṇe patiṭṭhitā ti.

Idāni tassā guṇaṃ vaṇṇento āha :

91 Kumāriyo yā c' imā gottarakkhitā

jinnā ca yā yā ca sabhattuitthiyo

15 tā chandarāgaṃ purisesu uggataṃ

hiriyaṃ nivārenti sacittam attano. 282.

92. Saṃgāmasīse sarasattisaṃyutte

parājītānaṃ patataṃ palāyinaṃ

hiriyaṃ nivattanti jahitva⁷ jīvitaṃ

20 te sampatiṇṇhanti punā hirīmanā. 283.

93. Velā yathā sāgaravegavārini⁸

hir' āyaṃ hi⁹ pāpajanaṃ nivāraṇī.

taṃ sabbaloke Hirim ariyapūjitaṃ

Indassa taṃ vedaya devasārathīti. 284.

25 Ta. jinnā ti vidhavā, sabhattū 'ti sassāmikā tarunittthiyo, attano ti tā sabbāpi parapurisesu attano chandarāgaṃ uggataṃ viditvā ayuttam etaṃ amhākaṃ ti hiriyaṃ sacittam nivārenti, hiri pāpakammaṃ na karoti¹⁰, patataṃ palāyinaṃ ti patantānaṃ ca palāyantānaṃ ca antare, jahitvā jivitaṃ ti ye hirīmanā 'honti attano jivitaṃ cajitvā hiriyaṃ nivattanti, te ti evan nivattā¹¹
30 ca pana te hirīmanā puna attano sāmikaṃ sampatiṇṇhanti amittahatthato mocetvā gāhanti, pāpajanaṃ nivāraṇīti pāpato janaṃ nivāraṇī, āyaṃ eva vā

¹ Bds omit pettha. ² Bd only one aññ-. ³ Bds uppajjanato. ⁴ Bd -va-, Bs abhātā-. ⁵ Cks -ttā-. ⁶ Bds -ppasabhāva-. ⁷ Bd -tvā-. ⁸ Bd -dhārini. ⁹ so Cks: Bd omits hi; read -ya hi? ¹⁰ omits hiri, and reads karonti. ¹¹ Bd te hi evaṃ nivattā, Cks te ti evan ti vatvā.

pāṭho, taṇ ti taṇ Hirin, ariyapūjitaṇ ti ariyeḥi Buddhādihi pūjitaṇ.
Indassa taṇ vedayā 'ti yasmā evaṇ mahāguṇā ariyapūjita c' esā tasmā taṇ
evaṇ uttamā nāṃ' esā ti Indassa kathehi.

Taṇ sutvā Mātali.

94. Ko te imaṇ Kosiya diṭṭhim odahi

Brahmā Mahindo atha vā Pajāpati.

Hir' āyaṇ devesu hi seṭṭhasammatā

dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta. diṭṭhaṇ¹ ti Hiri mahāguṇā ariyapūjita ti laddhiṇ, odahi ti hadaye-
pavesesi, seṭṭhasammatā ti tava santike sudhāya laddhakālatō paṭṭhāya 10
Indassa santike kañcanāsanaṇ labhitvā sabbadevatāhi pūjijamānā uttama-
sammatā jāyatha.

Evaṇ tasmīṇ kathente yeva Kosiyaṇ taṇ khaṇaṇ
ñeva cavanadhammo² jāto. Atha naṇ Mātali „Kosiya āyu-
saṁkhāro te³ ossaṭṭho dānadhammo⁴ pi samatto⁵, kin te ma- 15
nussalokena, devalokaṇ gacchāmā“ 'ti ta. netukāmo hutvā

95. Hand' ehi dāni tidivaṇ samakkama⁶

rathaṇ samāruyha mamāyitaṇ imaṇ'.

Indo ca taṇ Inda-sagotta kaṁkhati,

ajj' eva tvaṇ Indasahavyataṇ vajā 'ti g. ā. 286. 20

Ta. mamāyitaṇ ti piyaṇ maṇāpaṇ, Indasagottaṇ ti purimabhaye
Indena sagottaṇ⁷, kaṁkhati ti tavāgamaṇaṇ icchanto kaṁkhati.

Iti tasmīṇ Kosiyaṇa saddhiṇ kathente yeva Kosiyo ca-
vitvā opapātiko devaputto hutvā āruyha dibbarathe aṭṭhāsi.
Atha naṇ Mātali Sakkassa santikaṇ nesi. Sakko taṇ disvā 25
tuṭṭhamānaso attano dhītaṇ Hirideviṇ tassa aggamaheṇiṇ
katvā adāsi, aparimāṇaṇ assa issariyaṇ ahoṇi.

Taṇ atthaṇ viditvā „anomasattānaṇ kammaṇ nāma evaṇ vi-
sujjhatī“ S. osānagāthaṇ āha:

96. Evaṇ samijjhanti apāpakammīno,

atho suciṇṇassa phalaṇ na nassati,

30

¹ so all three MSS. ² B^d nassanadham-. ³ Ck no? B^d omits te. ⁴ B^d ca-
vanadham-. ⁵ B^d sampatto. ⁶ B^d apakkama. ⁷ B^d idaṇ. ⁸ B^d samānago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhojanam
sabbe va te Indasahavyatam gatā ti. 287.

Ta. apāpakammīno ti apāpakamā¹ sattā evaṃ visujjhanti, ye keci-m-addakkhun ti ye keci sattā tasmīṃ Himavantaḥpadese tadā Kosiyaṃ Hiriyā² diyyamānaṃ sudhābhojanam addasamsu, sabbeva te ti sabbe pi taṃ dānam anumoditvā cittaṃ pasādetvā Indasahavyatam gatā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ etaṃ adānābhiratam thaddhamacchariyaṃ³ samānaṃ ahaṃ dāmesim evā“ ’ti vatvā j. s.: „Tadā Hiridevatā Uppalavaṇṇā ahoṣi, Kosiyo dānapati bhikkhu,
10 Pañcasikho Anuruddho, Mātali Anando, Suriyo Kassapo, Cando Moggallāno, Nārado Sāriputto, Sakko ahaṃ evā“ ’ti. Sudhābhojanajātakam⁴.

4. Kuṇālajātaka.

Evamaḥkakhāyaṭṭi. Idam S. Kuṇāladahe v. anabhiratipīḷe
15 pañcasate bhikkhū ā. k. Tatrāyaṃ anupubbikathā: Sākiya-Koliyā^{*} kira Kapilavatthunagarassa ca Koliyanagarassa ca antare Rohiṇīm nāma nadīm eken’ eva āvaraṇena bandhāpetvā sassāni kareṇti. Atha Jetṭhamūlanāse sassesu milāyantesu ubhayānagaravāsinaṃ⁴ pi kamma-karā⁵ saṇnipatiṃsu. Tattha Ko-vāsino vadimsu: „idam udakam ubhato⁶
20 nīhāriyamānaṃ⁷ n’ eva tumhākaṃ na amhākaṃ pahossati⁸, amhākaṃ pana sassaṃ ekaudaken’ eva nippajjissati, idam udakam amhākaṃ dethā“ ’ti. Ka-vāsino vadimsu: „tumhesu koṭṭhake pūretvā ṭhitesu mayam rattasuvannaṇilamaṇikālakahāpāne gahetvā na sakkhissāma pacchipasibbakādiḥhatthā tumhākaṃ gharadvāre vicarituṃ, amhākaṃ pi
25 sassaṃ eken’ eva udakena nippajjissati, idam udakam amhākaṃ dethā“ ’ti. „Na mayam dassānā“ ’ti. „Mayam pi na dassāma“ ti. Evaṃ katham⁹ vadḍhetvā eko utṭhāya ekassa pahāraṃ adāsi so pi aṇṇassā ’ti evaṃ aṇṇamaṇṇaṃ paharitvā rājakulānaṃ jātīm ghaṭetvā¹⁰ kalahaṃ vadḍhesuṃ¹¹. Koliyakammakarā vadanti: „tumihe Ka-vāsike¹² gahetvā

¹ Bā -a ² Bās -ti ³ Bā -kaṃ, asīti nipātavannaṇā nīthitā. 4. K. = Kuṇālo, s. = sakuno Ka = Kapilavatthu. Ko. = Koliyanagara Bhi. = bhikkhave. P. = Punnamukho, ph. = phussakokilo. * cfr. Dhammapada p. 351. Weber's Ind. Studien Bd. 5 p. 412. Senart's Mahāvastu T. 1 p. 336. ⁴ Bā -vāsikānaṃ. ⁵ Bā kasikamma-. ⁶ Bā -yato. ⁷ Ck niha-, C tiha-, Bā har-. ⁸ Bā pahoti. ⁹ Bās kalahaṃ. ¹⁰ Bā ghaṭetvā ghaṭetvā. ¹¹ Bā pavatte-. ¹² Bā -vāsino sūkiyadārake.

gacchatha, ye soṇasigālādayo viya attano bhaginīhi saddhiṃ vasimsu
 etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākāṃ kiṃ karissan-
 titi¹. Sākiyakammakarā vadanti: „tumhe dāni kuṭṭhino dārake
 gahetvā gacchatha, ye anāthā niggaṭikā² tiracchānā viya kolarukkhe
 vasimsu etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākāṃ kiṃ
 karissantiti. Te gantvā tasmim kamme niyuttaamaccānaṃ kathesuṃ,
 amaccā rājakulānaṃ kathesuṃ, tato Sākiyā „bhaginīhi saddhiṃ saṃ-
 vāsikānaṃ³ thāmaṃ ca balaṃ ca dassessāmā⁴“ ti yuddhasajjā nikkha-
 miṃsu. Koliyāpi „kolarukkhavāsānaṃ⁵ thāmaṃ ca balaṃ ca dasses-
 sāmā⁶“ ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Apare panācariyā: Sākiya-
 Koliyānaṃ dāsīsu udakathāya nadiṃ gantvā cumbaṭāni bhūmiyaṃ
 nikkhipitvā sukhakathāya⁷ nisinnāsu ekissā cumbaṭaṃ ekā saka-
 saṇṇāya gaṇhi, taṃ nissāya „tava cumbaṭaṃ mama cumbaṭaṃ“ ti
 kalahe pavatte kamena ubhayanagaravāsino dāsakammakarā⁸ c’ eva
 sevakabhōjakāmaccauparājāno⁹ cā ‘ti sabbe yuddhasajjā nikkhamiṃsū
 ‘ti vadanti, imamhā pana nayā purimanayo va bahūsu aṭṭhakathāsu
 āgato yuttarūpo cā ‘ti sv-eva¹⁰ gahetabbo. Te pana sāyanhe¹¹ yuddha-
 sajjā nikkhamissantiti. Tasmim samaye Bh. Sāvatthiyaṃ¹² viharanto
 paccūsasamaye lokam volokento ime evaṃ yuddhasajje nikkhamante¹³
 addasa, disvā¹⁴ „mayi gate esa kalaho vūpanissati nu kho no“ ti
 upadhārento „aham ettha gantvā kalahavūpasamattham tīpi jātakāni
 kathessāmi, tato kalaho vūpasamissati, atha sāmaggridīpanatthāya dve
 jātakāni kathetvā Attadaṇḍasuttaṃ dessessāmi¹⁵. desanaṃ sutvā
 ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni kumārasatāni dasses-
 santi¹⁶. ahan te pabbajessāmi, mahanto samāgamo bhavissatiti“ san-
 niṭṭhānaṃ katvā¹⁷ sarīrapaṭijagganaṃ katvā Sāvatthiyaṃ piṇḍāya caritvā
 piṇḍapātapaṭikkanto sāyaṇhasamaye Gandhakuṭito nikkhamitvā kassaci
 anāroceṭvā¹⁸ sayam eva pattacivaraṃ ādāya dvinnam senānaṃ antare
 ākāse pallaṃkam ābhujitvā¹⁹ tesam samvegajananattham disvā andha-
 kāraṃ kātum kesaraṃsiyo vissajjento nisīdi, atha tesam samvigga-
 mānasānaṃ attānaṃ dassento chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjesi.
 Ka-vāsino Bh-taṃ disvā „amhākāṃ nātisettho S. āgato, diṭṭho nu
 kho amhākāṃ kalahakaraṇabhāro²⁰“ ti cintetvā „na kho pana sakkā
 S-ri āgate amhehi parassa sarīre sattham pātetum, Ko-vāsino amhe

¹ Bā -thā ti niggaṭitā. ² Ck^s vasitakānaṃ. ³ Bā koliyarukkhānagaravāsīnaṃ

⁴ Ck^s sukhatāya ⁵ Bā sevakagāmahho-. ⁶ Bā so va. ⁷ Bā -hasamaye. ⁸ Ck^s -tthim. ⁹ Bā nikkhamante. ¹⁰ Bā adda ca. ¹¹ Suttanipāta p. 173, Ck^s dasse-

¹² Ck^s dassanti. ¹³ Bā add pātova. ¹⁴ Ck^s -ci-. ¹⁵ Bā ābhujj-. ¹⁶ Ck^s -ham-.

hanantu vā pacantu vā¹ ti āyudhāni chaḍḍesum. Ko-vāsino pi tath' eva akaṃsu. Atha Bh. otaritvā ramaṇiye padese vālikāpūline pañ-
 ñattavarabuddhāsane nisīdi anopamāya Buddhasiriya virocamaṇo, te pi
 rājāno¹ Bh-taṃ vanditvā nisīdīmsu. Atha ne S. jānanto va „kasmā
 5 āgat' attha mahārājā² ti pucchitvā „n' eva bhante nadīdassanattāya
 na² kīlanattāya³ imasmiṃ pana ṭhāne saṃgāmaṃ paccupatṭhāpetvā
 āgat' amhā⁴ ti. „Kiṃ nissāya vo kalaho mahārājā⁵ ti. „Udakaṃ
 nissāya⁴ bhante⁶ ti. „Udakaṃ kiṃ agghati mahārājā⁷ ti. „Appaṃ⁵
 bhante⁶ ti. „Paṭhavi nāma kiṃ agghati m.⁸ ti. „Anagghā bh.⁹ ti.
 10 „Khattiyā kiṃ agghantīti¹⁰. „Khattiyā nāma anagghā bh.⁹ ti¹¹.
 „Appagghaṃ udakaṃ nissāya kasmā mahagghe khattiye nāsetha m.¹²
 ti „kalahasmiṃ hi assādo nāma n' atthi, kalahavasena hi mahārāja
 ekāya rukkhadevatāya kālasīhena saddhiṃ buddhāghāto¹³ sakalam pi
 imaṃ kappam anuppatto yevā¹⁴ ti vatvā Phandanaajātakam kathesi.
 15 Tato „parapattiyena nāma mahārāja na bhavitabbaṃ, parapattiyā¹⁵
 hutvāpi ekassa susassa¹⁶ kathāya tiyojanasahassavittthate Himavante
 catuppadaṇa¹⁷ mahāsamuddaṃ pakkhandino ahesum, tasmā para-
 pattiyena na bhavitabbaṃ¹⁸ ti vatvā Daddabhaj. kathesi. Tato „kadāci
 mahārāja dubballo pi mahabbalassa randhe¹⁹ passati, kadāci mahabbalo
 20 pi dubbalassa²⁰, laṭukikāpi sakunīkā hatthināgaṃ ghātesīti²¹ vatvā
 Laṭukikaj. kathesi. Evaṃ kalahavūpasamanattāya tiṇi jātakāni
 kathetvā sāmaggiparidīpanattāya dve jātakāni kathesi: „sammaggānaṃ
 hi mahārāja koci otāraṃ²² nāma passitum na sakkotīti²³ vatvā Rukkha-
 dhammaj. kathesi, tathā „sammaggānaṃ mahārāja koci vivaraṃ²⁴ passi-
 25 tum nāsakkhi, yadā pana aññamaññaṃ vivādam akaṃsu atha ne eko²⁵
 nesādaputto jīvitakkhayaṃ pāpetvā ādāya gato, vivāde assādo nāma
 n' atthīti²⁶ vatvā Vaṭṭakaj. kathesi. Evaṃ imāni pañca jātakāni ka-
 thetvā avasāne Attadaṇḍasuttaṃ kathesi. Rājāno passannā „sace S.
 nāgamiṃsa mayaṃ aññamaññaṃ vadhitvā lohitanadīm pavattayissāma,
 30 S-ran nissāya no jīvitam laddhaṃ, sace pana S. āgāraṃ ajjhāvasissa
 dvīpasahassadvayaparivāraṃ²⁷ catumahādīparajjaṃ²⁸ hatthagataṃ abha-
 vissa atirekasahassā²⁹ kho pan' assa puttā abhavissāmsu³⁰ tato khatti-
 yaparivāro abhaviṃsa³¹, taṃ kho pan' esa sampattim pahāya nikkha-

¹ Cks rājā. ² Cks omit na. ³ Bds add api ca kho pana ⁴ Cks omit ni. ⁵

Bds appaggham. ⁶ Bā bandhā-. ⁷ Bds -yo. ⁸ Bds sasakassa. ⁹ Bds -ṇādayo.

¹⁰ Bā anattū. ¹¹ Bā adds anattam passati. ¹² Bā okāraṃ. ¹³ Bā vivādam.

¹⁴ Cks omit ne eko. ¹⁵ Bā dipaparivāraṃ, Bds dvisahassadīpa parivāraṃ. ¹⁶

Bā adds assa. ¹⁷ Bds -am. ¹⁸ Cks abhaviṃsa. ¹⁹ Bā -ro ca ācāriṃsa.

mitvā sambodhiṃ patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicaratū¹ 'ti ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni² kumārasatāni adāmsu, Bh. te pabbājetvā mahāvanam agamāsi, punadivasato paṭṭhāya tehi parivuto ekadā Kapilapure³ ekadā Koliyanagare ti dvīsu nagaresu piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkāram karimsu. Tesam⁴ garugāravena na attano ruciya pabbajitānam anabhirati uppajji, purāṇadutiyaikāyo pi tesam anabhiratijānanatthāya tam tam vatvā sāsanaṃ pesesi⁵, te atirekataram ukkaṇṭhiṃsu. Bh. āvajjanto tesam anabhiratibhāvam natvā „ime bhikkhū mādisena Buddhena saddhiṃ ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathamrūpā nu kho tesam dhammakathā⁶ sappāyā⁷ ti upadhārento Kuṇḍaladhammadesanaṃ passi. Ath' assa etad ahoṣi: „aḥam⁸ ime bhikkhū Himavantam netvā Kuṇḍal-kathāya tesam mātugāmadosaṃ pakāsetvā anabhiratiṃ haritvā⁹ sotā-pattimaggaṃ dassāmi¹⁰“ so pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacivaram ādāya Kapilavatthum piṇḍāya caritvā pācchābhataṃ piṇḍapātaṇṭikanto bhattakiccavēlayam eva te¹¹ pañcasate bhikkhū āmantetvā „diṭṭhapubbo vo phi. ramaṇīyo Himavantapadeso¹²“ ti pucchi. „No h' idam¹³ bhante¹⁴“ ti. „Gacchissatha pana Himavantacārikam¹⁵“ ti¹⁶. „Bhaute aniddhimantā¹⁷ mayam, katham gamissāma¹⁸“ ti. „Sace pana vo koci gahetvā gaccheyya gaccheyyāthā¹⁹“ ti. „Ama bhante²⁰“ ti. S. sabbe pi ne attano iddhiyā gahetvā ākāse uppatitvā Himavantam gantvā gaganatale ṭhito va ramaṇīye Himavantapadeso Kañcanapabbatam²¹ Mañip. Hīṅgulap. Añjanap. Sānup. Phalikapabbatan ti nānāvidhe pabbate pañca mahānadiyo²² Kaṇṇamuṇḍakam Rathakāram Sihappapātam²³ Chaddantam Tiyaḅgalam²⁴ Anotattam Kuṇḍaladahan ti sattadahe²⁵ dassesi, Himavanto nāma mahā²⁶ pañcaṇṇaṇasatubbedho tiyojanasahassavithhato, tassa imam ramaṇīyam ekadesam²⁷ attano ānubhāvena dassesi, ta. katanivāsāni²⁸ siḥavyagghahatthikulādini catuppādāni pi ekadesato dassesi²⁹, ta. ārāmarāmaṇeyyakādini pupphaphalūpage rukhe nānāvidhe sakuṇasaṅghe jalathalajapupphāni Himavantassa puratthimapasse suvaṇṇatalam pacchimapasse hīṅgulatalam dassesi, imesam rāmaṇeyyakādinaṃ³⁰ diṭṭhakālato paṭṭhāya tesam bhikkhūnam purāṇadutiyaikāsu chandarāgo pahīno³¹. Atha S. te bhikkhū gahetvā

¹ Cks only one aḍ-. ² Bḍ -lavatthupure. ³ Cks -sumi. ⁴ Bḍs dhammi-. ⁵ Cks omit aham. ⁶ Bḍs vinodetvā. ⁷ Cks omit te. ⁸ Bḍ hetam. ⁹ Bḍ adds vutte. ¹⁰ Bḍ -to. ¹¹ Bḍ adds ratanap. ¹² Bḍ adds satta mahāsārā. ¹³ Bḍ kiyaṅgalam. ¹⁴ Bḍs add pathavito. ¹⁵ Bḍ ekam-. ¹⁶ Bḍ -vāsānāni. ¹⁷ Bḍ -ti. ¹⁸ Bḍ -ṇiyakānam. ¹⁹ Bḍ bahino.

- ākāsato otarivā Himavantassa pacchimappaṣse saṭṭhiyojanike silātale¹ sattayojanikaṣṣa kappatṭhikasālarukkhassa heṭṭhā tiyojanāya² manosi-lāya³ tehi bhikkhūhi parivuto chabbannaṭṭhārasmiyo vissajjento aṇṇavakucchiṃ khobhetvā jalamāno suriyo viya nisīditvā madhurassa-
 5 ram nicchārento te bhikkhū āmantesi: „bhi, imasmiṃ Himavante tum-behi aditṭhapubbaṃ pucchathā“ ti. Tasmiṃ khaṇe dve citrakokilā ubhosu koṭṭisu daṇḍakam mukhena ḍasitvā⁴ majjhe attano sāmikam nisīdāpetvā aṭṭha cittakokilā purato aṭṭha pacchato aṭṭha dakkhiṇato aṭṭha vāmato aṭṭha heṭṭhato⁵ aṭṭha upari chāyāṃ katvā evaṃ taṃ
 10 citrakokilam parivāretvā ākāsenāgacchanti. Te bhikkhū taṃ sakuna-saṃgham disvā S-ram pucchimsu: „ke nāṃ“ ete bhante sakunā“ ti. „Bhi, mama esa“ porāṇako vamsa, mayā ṭhapitapaveṇi⁷ maṃ pubbe evaṃ parivāriṃsu⁸. tadā paṇi esa sakunagaṇo mahā ahoṣi. addhuddhāni dijakāṇṇāsahassāni maṃ⁹ parivāriṃsu, anupubbena¹⁰ parihāyitvā
 15 idāni ettako jāto“ ti. „Kathamrūpe¹¹ pana bhante vanasaṇḍe etā dijakāṇṇā tumhe paricariṃsu“ ti. Atha nesam S. „tena hi bhi, su-nāthā“ ti satim upaṭṭhapāpetvā atītam āharitvā dassento āha:

- Evam akkhāyati evaṃ anusūyati: sabbosadhadharanidhare nekapupphamalyavitate¹² gajagavajamahisarurucamarapasada-
 20 khaggagokanṇasīhavyagghadīpiacchakokataracchaddārakākada-limigabilārasasakaṇṇikānucarite¹³ ākinṇanelamaṇḍalamahāvarāhanāgakuḷakaṇṇerusaṃghādhivutthe¹⁴ issammigasākhammigasa-rabhammigaṇimimmigavātammigapasadammmigapurisallukimpurisa-yakkharakkhasanisevite¹⁵ amajjamañjaridharabrahātṭhapup-phapuphitaggane kapādapagaṇavitate¹⁶ kuraracakoravārana-
 25 mayūraparabhutajīvajīvakacelāvakabhimkāraḥkaravīkamattavihaṇ-gasatasampaghuṭṭhe¹⁷ añjanamanosilaharitalahīṇḍulakahemara-jatakanakadhātusatavinaddhapatimaṇḍitappadesa¹⁸ — evarūpe khalu kho ramme vanasaṇḍe Kuṇālo nāma sakuno paṭivasati

¹ Bā mano. ² Bā -nikāya. ³ Bā -silatalāya. ⁴ Bā gahetvā. ⁵ Bā heṭṭhā. ⁶ Ck eka, Bā esa mama. ⁷ Ck pameṇi. ⁸ Ck -cār-. ⁹ Ck mama. ¹⁰ Bā adda pana. ¹¹ Bā katham evarūpe. ¹² Ck -malyā-, Bā -malla-. ¹³ Bā -cāma-ri-taracchayo-udārikadali-, Ck kaṇṇakā-. ¹⁴ Bā -nāṇakulakareṇu-vutthe. ¹⁵ Bā -pūrisālū-. ¹⁶ Bā -pahāṭhapupphapussitaggā-vītaṭe. ¹⁷ Bā -kurura-, Ck -cakura-, Bā -sarabhūta-, Ck -karavīra-, Bā satatāmsam-. ¹⁸ Bā -kanakāne-kadhātusata.

ativiya citto ativiya cittapattacchadano, tass' eva khalu bho
 K-assa s-assa addhuddhāni itthisahassāni paricārikā dijakaññāyo.
 Atha khalu bho dve dijakaññāyo kaṭṭhaṃ mukhena ḍasitvā
 taṃ K-aṃ s-aṃ majjhe nisīdāpetvā uddenti, „mā naṃ K-aṃ
 s-aṃ addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā“¹ 'ti. Pañ- 5
 casatadijakaññāyo² heṭṭhato heṭṭhato ḍenti³, „sac' āyaṃ K. s.
 āsanā paripatissati⁴ mayan taṃ pakkhehi paṭiggahessāmā“⁵ 'ti⁶.
 Pañcasatā dījakaññāyo uparūpari⁷ ḍenti, „mā naṃ K-aṃ s-aṃ
 ātapo paritāpīti“⁸. Pañcasatā dijakaññāyo ubhatopasse ḍenti⁹
 „mā naṃ K-aṃ s-aṃ sītaṃ vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā 10
 vāto vā ussāvo vā upapphusīti“¹⁰. Pañcasatā dijakaññāyo purato
 purato ḍenti¹¹. „mā naṃ K-aṃ s-aṃ gopālakā vā pasu-
 pālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā
 kaṭṭhena vā kaṭhalena¹² vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daḍḍena vā
 satthena vā sakkharāhi¹³ vā pahāraṃ adamsu¹⁴, māyaṃ K. s. 15
 gacchehi vā latāhi vā rukkehi vā¹⁵ thambhehi vā pāsāṇehi vā
 balavantehi vā pakkhihi saṃgāmesīti“¹⁶. Pañcasatā dijakaññāyo
 pacchato ḍenti¹⁷ saṇhāhi sakhilāhi mañjūhi¹⁸ madhurāhi vā-
 cāhi samudācarantiyo, „māyaṃ¹⁹ K. s. āsane pariyukkanthīti“²⁰.
 Pañcasatā dijakaññāyo²¹ disodisaṃ ḍenti²² nekarukkhavividha- 20
 vikatiphalam āharantiyo, „māyaṃ K. s. khudāya parikilamittā“²³
 'ti. Atha khalu bho dijakaññāyo taṃ K-aṃ s-aṃ ārāmen'
 eva ārāmaṃ uyyānen' eva uyyānaṃ nadītitthen' eva n-aṃ
 pabbatasikharen' eva p-aṃ ambavanen' eva a-aṃ jambuvanen'
 eva j-aṃ labujavanen' eva l-aṃ nāḷikerasañjādiyen' eva²⁴ 25
 n-iṃ²⁵ khippam eva abhisambhonti ratatthāya²⁶. Atha khalu
 bho K. s. tāhi dijakaññāhi divasaṃ²⁷ paribbūlho²⁸ evam apa-

¹ Bds -ethā. ² Bd adds mukhe. ³ Ck naccenti, Bd heṭṭhako ḍenti. ⁴ Cks -tis-
 sati. ⁵ Bd -mī, omitting ti. ⁶ Cks evarūpari ⁷ so Cks for -tāpayīti? Bd
 -tāpeti. ⁸ Cks naccenti, Bd naḍenti. ⁹ Ck naccenti ¹⁰ Bd kathalāya. ¹¹ Cks
 -āyā. ¹² Cks addamsu. ¹³ Bd adds sākhehi vā. ¹⁴ Cks -messasīti. ¹⁵ Ck
 naccenti. ¹⁶ Bd maññāhi. ¹⁷ Cks mā saṃ, Bd yā maṃ. ¹⁸ Cks omit di-
¹⁹ so Cks; Bds -sañcāriyeneva. ²⁰ Bds -sañcāri. ²¹ Bd rati-. ²² Cks -se
²³ Ck -he.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo, virassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatīkārīkāyo anilo viya yenakāmamganāyo“ ti.

Tatrāyam atthavannanā bhī yo vannasando evam akkhayati evaṇ ca
 5 anusuyati kin ti kathiyati sabbosadhadharanidhare ti vitthāro, ta sabbosa-
 dhadharanidhare ti sabbosadhadharanīmhi mulatacapattapupphadisabbosa-
 dhadharaya¹ dharanīva samannagato ti a, sabbosadhayutto vā dharanidharo²,
 so hi padeso sabbosadhadharanidharo ti evam akkhāyati evaṇ ca anusūyati,
 tasmim vatiasande ti vuttam hoti, sesapadayojanaya [i] es eva nayo, neka-
 10 pupphamalyavitate ti nekehi³ pilandhanatthaya⁴ uppannapupphēhi c' eva
 pilandhanamalyehi ca vitate ruru ti suvannavanna miga, uddara ti upadra-
 miga⁵, bīlara ti mahābīlara nelamandalam vuccati taruna bhīmīkacchacamanḍa-
 lam⁶, mahavarahā ti mahahatthino, akinnanelamandalamahāvarahena gocari-
 kadibhedena dasaviddhena nagakulena c' eva kanerusakghena⁷ ca adhivutthe⁸ ti
 15 a, issamīga⁹ ti kalasīha, vatammiga ti pasatammiga¹⁰ ti citramiga,
 purisallu¹¹ ti valavamukhayakkhimiyo, kimpurisa ti devakinnaracandakinnara-
 dumakim aradandamanavakontasakunakannapapuradibheda kinnara, amajja-
 māñjaridharabrahattapuppha; upphitagganekapadapaganavitate
 ti makuladharehi c' eva māñjaridharehi ca supupphitehi ca aggamattapupphēhi¹²
 20 c' anekehi padapaganehi ca vitate, varana nanna hatthilingasakuna, celapaka
 ti¹³ pi eke¹⁴ sakuna yeva hemaṇ c' kañcanaṇ ca ti dve suvannajātīyo,
 etehi añjanadīhi nekadhatusatehi anekehi vannadhaturajīhi¹⁵ vinaddhapatimandi-
 tappadese, bho ti dhammāpanamattam etam, citto ti mukhatundake¹⁶ hettha-
 udarabhage pi¹⁷ citro¹⁸ va, addhuddhaniti¹⁹ tmi sahassam pancasatanīti a,
 25 addhanapariyayapathe ti addhanasamikhate gamanamagge, ubbahettha²⁰ ti
 badhayittha²¹, upapphusīti upagantva phusī, paharam adamsu 'ti ettha ma-
 nan ti padassa samivasen' attho veditabbo, samgamesīti samagamī, sanha-
 bhīti matthabhi²², sakhilāhīti²³ piyāhi, māñjuhīti sakhilāhi²⁴, madhura-
 hīti madhurassarahi, samudacarantiyo ti gandhakaranavasena paricarantiyo
 30 nekarukkhavividhaviṇṇatīphalan ti nekehi rukkhēhi viddhaviṇṇatīphalam,
 arameneva araman ti pupphamadisū añnatarena aramen' eva aññam ara-
 mam nentīti a uyyanadisū pi es eva nayo, nālikīrasañjādīyena²⁵ ti nāli-
 kīraṇanen eva annam nālikīraṇanam abhisambhotiti evam netva tattha nam

¹ Cks -rā. ² Cks -re. ³ Bā anek-. ⁴ Bā phalatthāya. ⁵ so C; Ck upadrāñ-
 chā? Bds uddā. ⁶ so C; Ck bhīmījakacchāca-, Bā taruṇabhigacchāpa-, B
 bhīmīgacchāja-. ⁷ Bā karenū-. ⁸ Bā -vuṭṭhe. ⁹ Bds issamīgā etc. ¹⁰ Bds
 pasada-. ¹¹ Ck' -u, Bā -sālu. ¹² Bā -pupphitehi. ¹³ Cks -phakā ti. ¹⁴ Bā
 etc. ¹⁵ Bds -rāsīhi. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bds uparibhogehi. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bā adds
 adbhacatutthāni. ²⁰ Bā -ethā. ²¹ Bā bāhūttha. ²² Cks mayāhi, Bā matthāhi.
²³ Cks saddhīmīlābhīti. ²⁴ Cks salīlāhi. ²⁵ so Cks; Bā -sāñjāriyenevā.

khippaṃ nēva ratattāyā¹ pāpuṇanti, divasaṃ² paribbūḷho ti sakaladivasaṃ
vūḷho³, apasādetṭi tā kira taṃ evaṃ divasaṃ pi paricariṭvā nivāsaruḷḷhe
otāretvā parivāretvā rukkhāsākhāsu nīsiditvā app-eva nāma madhuravacanāṃ
labheyyamā⁴ ti patthayantiyo iminā uyyojitakāle attano vasaṇaṭṭhānaṃ gami-
sāmā⁵ ti vasaṇti, Kuṇḍalarājā pana tā uyyojento nassathā⁶ ti ādi vacanehi
apasādetṭi, ta.⁴ vinassathā⁷ ti sabbatobhāgeṇa nassatha gehe dhanadhaññādināṃ
nāsanena coriyo bahumāyatāya dhuttiyo naṭṭhasatitāya⁸ asatiyo anavaṭṭhitacitta-
tāya lahucittāyo katavināsanena mittadūbhītāya appatīkāriyo ti.

Evaṃ ca pana vatvā⁹ ,iti kho bhi. ahaṃ tiracchānagato pi
itthiṇaṃ akataññutaṃ bahumāyataṃ anācāratam⁵ dussilataṃ ca jānāmi. 10
tadā p' ahaṃ⁶ tāsāṃ vase avattitvā tā yeva attano vase vattemīti¹¹
imāya kathāya⁷ tesāṃ bhikkhūnaṃ anabhiratiṃ haritvā S. tuṇhi ahoṣi.
Tasmiṃ khaṇe dve kālakokilā sāmikāṃ daṇḍakena ukkhipitvā heṭṭhā-
bhāgādisu catasso catasso hutvā taṃ padesaṃ āgamiṃsu, tāpi disvā
te S-raṃ pucchīṃsu. S. „pubbe bhi. mama sahāyo Puṇṇamukho 15
nāma phussakokilo⁸ ahoṣi, tassāyaṃ vāṃso⁹ ti vatvā purimanāyen¹⁰
eva tehi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva⁹ khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthima-
disābhāge susukhumasunipuṇagirippabbhavā¹⁰ haritupayantiyo¹¹ ti.

Ta. suṭṭhusukhumasanaḥsakhilatāya¹² susukhumasunipuṇā¹³ giri¹⁴ etā- 20
saṃ pabbhavā¹⁵ ti girippabbhavā¹⁶ Himavantaṃ sandamānā, haritatinamissa-
oghatāya harita-Kuṇḍaladahaṃ upagamanena upayantiyo ti sukhumasunipuṇa-
girippabbhavā¹⁷ haritupayantiyo¹⁸ evarūpā nadiyo yasmīṃ santīti a. Idāni yaṃ
Kuṇḍaladahaṃ tā upayanti ta.¹⁹ pupphāni vaṇṇento āha:

Uppalakumudapadumanaḥinasatapatthasogandhikamandālaka- 25
sampattivirūḷhasucigandhamanuññapāvakappadese²⁰ ti.

Ta. uppalaṇ ti nīluppalaṇ, naḥiṇaṇ ti setapadumaṃ, satapattanaṃ ti
paripuṇṇasatapatthapadumaṃ, sampattīti etehi sampattivirūḷhehi abhinavajātehi
sucigandhena c' eva manuññena ca hadayabandhanasamattatāya pāvakena²¹ ca 30
padeseṇa samannāgato ti a. Idāni tasmiṃ dāhe rukkhādāyo vaṇṇento āha:

¹ Bā rati. ² Ck -sa. ³ I'd paribbūḷho. ⁴ Bā adda nassathā ti gacchatha. ⁵
Ck -ra. ⁶ Bā pāhaṃ. ⁷ Bā gāthāya. ⁸ C' Bā pu-. ⁹ Ck -evaṃ. ¹⁰ Ck
-ppahāvā, I'd -patava. ¹¹ Ck bhari-, C' bhariṭupasantiyo, Bā tassa susukhuma-
sunipuṇā in the place of tattha. ¹² I'd -salilatāya. ¹³ Ck -ṇo. ¹⁴ Ck giri.
Bā giri. ¹⁵ Ck pabbhavo, I'd pabbhavo. ¹⁶ Ck -bhāvā. ¹⁷ Ck -bhāvā. ¹⁸ Ck
haritūlayantiyo, C' haritūlayantiyo. ¹⁹ I'd -yantiyo tāni. ²⁰ Ck -dālaka-.
²¹ I'd māva-.

Kuravakamucalindaketakacetasa vaj, ḷapunnāgavakulatilakapiyakahasanasālasalaḷacampakāsokanāgarukkhathirīṭṭibhūjapattaloddacandanoghavane kālāgalupadmakapiyaṅgudevadārukacocagahane¹ kakudhakuta jaamkolakaccikārakannikārakana verako-
 5 raṇḍakoviḷārakimsukayodhivana mallikamanaṅgaṇamanavajjabhaṇḍisurucirabhaginimālādimalyadhare jātisumanamadhugandhikadhanukārikatālīsata garausīrakotṭhakacchavitate atimuttaka-
 samkusumitalatāvitatapatisaṇḍitappadese haṃsapilavakādambakāraṇḍavābhinaḍite vijjādhara siddhasamaṇatāpasagaṇādhivutthe
 10 varadevayakkharakkhasaḍānavagaṇḍhabbakinnaramahoragānu-
 ciṇṇappadese² —

Evarūpe khalu bho ramme vanasaṇḍe Puṇṇa mukho nāma phussakokilo pativasati ativiya madhuragiro vilasitanayanamattakkho, tass' eva khalu bho P-assa ph-assa aḍḍhuḍḍhāni
 15 itthisatāni paricārīkā dijakaṇṇāyo. Atha khalu bho dve dijakaṇṇāyo kaṭṭhaṃ mukhena ḍasitvā taṃ P-aṃ ph-aṃ majjhe nisidāpetvā uḍḍenti, „mā naṃ P-aṃ ph-laṃ addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā³“ 'ti. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo heṭṭhato ḍenti,⁴ „sac' āyaṃ P. ph.⁵ āsanā paripatissati⁶ mayaṃ taṃ
 20 pakkhehi paṭiggaheṣṣāma⁷“ 'ti. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo uparūpari ḍenti⁸, „mā naṃ P-aṃ ph-aṃ ātāpo paritāpīti⁹“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo ubhatopasse ḍenti¹⁰, „mā naṃ P-aṃ ph-aṃ sītaṃ vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphusīti¹¹“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo purato¹² ḍenti¹³, „mā naṃ P-aṃ
 25 ph-aṃ gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭhalena¹⁴ vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi vā pahāraṃ adamsu, māyaṃ P. ph. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā thambhehi vā pāsāṇehi vā halavantehi vā pakkhīhi¹⁵ sam-
 30 gāmesīti¹⁶“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo pacchato¹⁷ ḍenti saṇḍhāhi sa-

¹ Bḍ kurā-ketaka vidisa maṇṇulapunnāgababūla-piyaṇkāhasanasaralācampa kāśoka-kālagulupaduka-dāruṇatecagahane. ² Bḍ tatthavayakkha-. ³ Bḍ -ethā. ⁴ Cks naccenti. ⁵ Bḍ adds sakuṇo. ⁶ Cks -paṭi-. ⁷ Cks repeat pu-. ⁸ Ck naccenti. ⁹ Ck kalena, Bḍ kathalāya. ¹⁰ Cks -ehi, Bḍs -ihi. ¹¹ Cks repeat pa-.

khlāhi mañjūhi¹ madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „māyaṃ
 P. ph. āsane pariyukkaṇṭhiti²“. Paññāsa dijakaññāyo diso-
 disaṃ ḍenti nekarukkhavividhaviakatiphalaṃ āharantiyo, „mā-
 yaṃ P. ph. khudāya parikilamitthā“³ 'ti. Atha khalu bho dija-
 kaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ ārāmen' eva ārāmaṃ uyyānen' eva⁴
 uyyānaṃ nadititthen' eva n-aṃ pabbatasikharen' eva p-aṃ
 ambavanen' eva a-aṃ jambuvenen' eva j-aṃ lambujavanen'
 eva l-aṃ nālikerasañjādiyen' eva⁵ n-iṃ⁶ khippam eva abhi-
 sambhonti⁷ ratatthāya⁸. Atha khalu bho P. ph. tāhi dija-
 kaññāhi divasaṃ paribbūlho⁹ evaṃ pasaṃsati: „sādhū sādhū¹⁰
 bhaginiyo, etaṃ kho bhaginiyo tumhākaṃ patirūpaṃ¹¹ kula-
 dhītānaṃ¹² yaṃ tumhe bhattāraṃ paricareyyāthā¹³“ 'ti. Atha
 khalu bho P. ph. yena Kuṇālo s. ten' upasaṃkami, addassuṃ¹⁴
 kho K-assa s-assa paricārikā dijakaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ,
 dūrato āgacchantāṃ disvāna yena P. ph. ten' upasaṃkamimsu¹⁵,
 upasaṃkamitvā taṃ P-aṃ ph-aṃ etad avocuṃ: „ayaṃ samma
 P-kha Kuṇālo s. ativiya pharusō ativiya pharusavāco, app-eva
 nāma tavaṃ¹⁶ pi āgama piyavācaṃ labheyyānā¹⁷“ 'ti. „App-
 eva nāma bhaginiyo“ ti vatvā yena K. s. ten' upasaṃkami,
 upasaṃkamitvā K-ena s-ena saddhiṃ paṭisammoditvā eka-
 mantaṃ nisinnu kho P. ph. taṃ K-aṃ s-aṃ etad avoca:
 „kissa tvaṃ samma K-la itthīnaṃ sujātānaṃ kuladhītānaṃ
 sammāpaṭipannānaṃ micchāpaṭipanno¹⁸, amanāpabhāṇīnaṃ pi
 kira samma K-la itthīnaṃ manāpabhāṇīnā bhavitabbaṃ ki-
 maṅga pana manāpabhāṇīna¹⁹“ ti. Evaṃ vutte²⁰ K. s. taṃ²¹
 P-aṃ ph-aṃ evaṃ apasādesi: „nassa tvaṃ samma jamma
 vasala, vinassa tvaṃ samma jamma vasala, ko nu tayā viyatto
 jāyāyācitenā²²“ 'ti, evaṃ apasādito va²³ pana P. ph. tato h'

¹ Bđ maññūhi. ² Cks pari-. ³ Ck -jātadiyeneva, Cs -jādiy-, Bds -sañcāri-
 keneva. ⁴ Ck -sañjātādi, Bds -sañcāraṃ. ⁵ Bđ -bhenti. ⁶ Bđ rati. ⁷ Cks
 divasapari-, Bđ divāsampari-. ⁸ Cks -pa. ⁹ Ck -dhitā. ¹⁰ Bđ paṭi-. ¹¹ Ck
 addassu, Cs addasāsu, Bđ addasāsum. ¹² Bđ omits upa-. ¹³ Bđ taṃ. ¹⁴ Bđ
 adda sl. ¹⁵ Bđ -o. ¹⁶ so Cks; Bđ jāyājīnenā. ¹⁷ Bđ ca.

eva¹ paṭinivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirass' eva² kharo ābādho uppajji lohitapakkhandikā pabālāhā vedanā vattanti³ maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokiḷassa paricārikānaṃ dijakaññānaṃ etad ahoṣi:
 5 „ābādhiko ayaṃ P. ph., app-eva nāma imamahā ābādhā⁴ vuṭṭhaheyyā“ 'ti, ekaṃ adutiyam ohāya yena K. s. ten' upasaṃkamimsu. Addasā⁵ kho K. s. tā dijakaññāyo dūrato va āgacchantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etad avoca: „khaṃ pana tumhākaṃ⁶ vasaliyo bhattā“ ti, „ābādhiko samma K-la P. ph.,
 10 app-eva nāma tamhā ābādhā⁷ vuṭṭhaheyyā“ 'ti⁸, evaṃ vutte K. s. tā dijakaññāyo evaṃ apasādesi: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahu-cittiyo⁹ katassa appatikārikāyo anilo viya yena kāmamaṅgamāyo“ ti vatvā yena P. ph. ten' upasaṃkami upasaṃkamtivā taṃ
 15 P-aṃ ph-aṃ etad avoca: „haṃ¹⁰ samma P-khā“ 'ti, „haṃ samma K-lā“ 'ti. Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ pakkhehi ca tuṇḍakena ca pariggahetvā vuṭṭhāpetvā nānābhesajjāni pāyāpesi¹¹, atha khalu bho P-assa ph-assa so ābādho paṭippassambhīti.

20 Ta. piyākā ti setapupphā, hasanā ti hakāro sandhikero, asanāyavā¹², tirīṭṭi ekarukkhaṭṭi, candanā ti rattasurabbhicandanā, oghavane ti etesaṃ oghena ghaṭṭāya¹³ samannāgate vane, devadārurukacocagahane¹⁴ ti devadārurukkhehi c' eva kadalihi ca gahane, kaccikārā ti ekā rukkhajātī, kaṇṇikārā ti mahāpupphā, kaṇṇikārā ti khuddakapupphā, kiṃsukā ti vi-
 25 ghāṭakā¹⁵, yodhikā ti yudhikā¹⁶, vanamallikamānañjanamanavajja-bhaṇḍisurucirabhaṇḍinimālaṃ¹⁷alyadhare ti mallikānaṃ ca anañjanānaṃ anavajjānaṃ ca bhaṇḍinaṃ surucirānaṃ ca bhaṇḍinaṃ pupphehi malyadhārayamāne, dhanukārīti dhanupātālī, tālīsā ti tālīsapattarukkā, kacchavitate¹⁸ ti etehi sumanādīhi vitatanadikacchapabbatakacce¹⁹, saṃkusumitalatā²⁰ ti tesu tesu thānesu suṭṭhukusumitaatimuttakehi²¹ c' eva nānāvidhalatāhi ca²²
 30 vitatapatimaṇḍitappadese, tāpasasamaṇagaṇādhivutthe ti etesaṃ vijjā-dharādīnaṃ gaṇehi adhivutthe, P-mukho ti²³ mukhaparipuṇṇatāya P-kho²⁴,

¹ B^s yeva. ² B^d adds accayena. ³ B^d pav-. ⁴ B^d adds naṃ, B^s na ⁵ B^d -sa. ⁶ B^d tumhaṃ. ⁷ B^s add na. ⁸ B^d si. ⁹ B^d -āyo. ¹⁰ C^s haṃ. ¹¹ C^s yāyā-. ¹² so C^s for asano yeva? B^d asanāyeva. ¹³ B^s satatagha-. ¹⁴ C^s -cova-. ¹⁵ B^d vātaghaṭṭakā. ¹⁶ C^s yutikā, C^s suyūthikā. ¹⁷ B^d gaccha-. ¹⁸ C^s -late. ¹⁹ B^d adhi-. ²⁰ C^s -latā omittitg ca. ²¹ C^s omit p-mukho ti. ²² C^s -khā.

parehi puṭṭhatāya phussakokilo, vilasitanayano¹ ti vilasitanetto, mattak-
kho ti yathā mattānaṃ akkhīni rattāni honti evaṃ rattakkho pamāṇayuttanetto
vā, bhaginīyo ti ariyavohārena ālapanāṃ, paricareyyāthā² 'ti sakalaḍḍivasāṃ
gahetvā vicareyyātha, iti so piyakathaṃ kathetvā uyyojeti³, kadāci pana K. s.
saparivāro P-mukhaṃ dassanāya gacchati kadāci P. K-lassa santikaṃ gacchati, 5
tenāha: atha khalu bho ti, sammā 'ti vayassa, āgammā 'ti paṭicca upanissāya,
labheyyāma⁴ 'ti K-assa' santikaṃ piyavacanaṃ labheyyāma, appevanāma⁵ 'ti
apī nāma labheyyāma, vakkhāmi naṃ ti, sujātānaṃ ti samānajatīkānaṃ, nassā
'ti palāya, jammā 'ti lāmaka, vyatto ti ko nu⁶ sadiso añño vyatto nāma
atthi, jāyāyācitenā⁷ 'ti jāyājītena⁸, ayamā vā pāṭho, evaṃ itthiparājītena tayā 10
sadiso ko nāma vyatto atthīti, taṃ puna evarūpassa vacanassa ābhaṇanattāya⁹
apasādeti, tato heva⁷ 'ti kuddho m. K. ti cintetvā tato yeva paṭinivattī, so
nivattitvā saparivāro attano vasaṇatṭhānaṃ eva agamāsi, appeva nāma¹⁰ 'ti
saṃsayaparivitakko imamaḥ ābādhā vuṭṭhaheyya vā na vā ti evaṃ cintetvā taṃ
ohāya pakkamiṃsu, tumhaṃ¹¹ ti tumhakaṃ, app-eva nāma¹² 'ti tamhā ābādhā 15
vuṭṭhaheyya vā na vā, amhakaṃ āgatakāle mato bhaviṃsati, mayam hi idāṃ¹³ esa
marissatīti¹⁴ natvā tumhakaṃ pādapariṇāṭikā bhavitum āgatā ti, ten¹⁵ upasaṃ-
kamīti imā itthiyo samikassa matakāle āgatā¹⁶ paṭikkulā bhaviṃsāma¹⁷ 'ti taṃ pahāya
āgatā¹⁸ gantvā mama sahāyaṃ pupphaphalādīni nānābhesajjāni saṃharitvā āro-
gaṃ¹⁹ karissāmīti cintetvā nāgabalā M. ākāse²⁰ uppatitvā yena so ten²¹ upa- 20
saṃkamī, haṃ ti nipāto, jīvasi sammā 'ti pucchanto evaṃ āha, itaro pi 'ssa
jīvāmīti vadanto haṃ sammā 'ti āha, pāyāpesīti pāyesi, paṭippassambhīti
vūpasanto.

Tāpi dijakaññāyo tasmim aroge jāte āgatā. K. pi P-khaṃ
katipāhaṃ phalāphalāni¹² khādāpetvā tassa balappattakāle 25
„samma tvaṃ idāni ārogo¹⁰, attano paricārīkāhi saddhīm vasa,
ahaṃ pi attano vasaṇatṭhānaṃ gamissāmīti“ ā. Atha naṃ so
„imā¹³ maṃ bālāhagilānaṃ pahāya palātā¹⁴, na me etāhi dhut-
tīhi¹⁵ attho“ ti ā. Taṃ sutvā M. „tena hi te samma itthīnaṃ
pāpabhāvaṃ ācikkhiṃsāmīti“ P-aṃ gahetvā Himavantapasse 30
manosilātalaṃ netvā sattayojaniyasālamūle manosilāsane¹⁶ nisīdi,
ekasmim passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante deva-
ghosauācari¹⁷: „ajja K. sakunaṇarājā Himavati¹⁸ manosilāsane
nisīditvā Buddhalīlāhāya dh. desessati, taṃ suṇāthā“ 'ti param-

¹ Bḍ -nā. ² Bḍ -si. ³ Bḍ adds tayā. ⁴ Bḍ jāyājīnenā. ⁵ Ck Bḍ jāyā-. ⁶
Ck āhanatthāya, Cḥ ābhanat-, Bḍ abhaṇat-, Bḥ abhaṇanat-. ⁷ Bḍ yevā. ⁸ Ck
tiyahan, Cḥ tuyhan. ⁹ Bḍ adds ti ahaṃ, Bḥ ahaṃ. ¹⁰ Bḍ a-. ¹¹ Bḍ s-ena.
¹² Bḍ -lena. ¹³ Bḍ adds samma. ¹⁴ Bḍ palāyanti. ¹⁵ Bḍ vasaṭīhi. ¹⁶ Bḍ
-lātale. ¹⁷ Bḍ devatā-. ¹⁸ Bḍ -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā nātvā¹ yebhuyyena² sannipatimsu, bahū nāgasupaṇṇagijjhā aṭaviyam pi³ devā⁴ taṃ atthaṃ ugghosimsu. Tadā Ānando nāma gijjharājā dasasahassagijjhaparivāro Gijjhapabbate paṭivasati, so pi taṃ kolā-
 5 hamaṃ sutvā „dh. suṇissāmīti“⁵ saparivāro āgantvā ekamantaṃ nisīdi. Nārado pi pañcābhīṇṇātāpasasahassatāpasapari-
 vuto Himavantapadese viharanto taṃ devaghosanaṃ sutvā „sahāyo kira me K. itthīnaṃ agunaṃ kathessati“⁶, mayāpi taṃ desanaṃ sotuṃ vaṭṭatīti⁷ tāpasasahassena⁸ saddhim iddhiyā
 10 ta. gantvā ekamantaṃ nisīdi. Buddhānaṃ desanāsannipāta-
 sadiso mahāsamāgamo ahosi. Atha M. jātissaraññāṇena itthi-
 dosapaṭisamyuttaṃ atītabhave diṭṭhakāraṇaṃ P-am⁹ kāya-
 sakkhiṃ katvā kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15 Atha khalu bho K. s. taṃ P-am ph-am gilānāvutṭhitaṃ acira-
 vutṭhitaṃ gelaṇṇā⁹ etad avoca: „diṭṭhā mayā samma P-kha Kaṇhā¹⁰
 dvepitikā¹¹ pañcapatikā ya¹² chaṭṭhe purise cittaṃ paṭibaddhaṃ ti¹³
 yā yadidāṃ kavandhe piṭhasappimhīti“¹⁴. Bhavati ca paṇ¹⁵ uttar¹⁶
 ettha¹⁷ vākyam:

20 1. Ath¹⁸ Ajjuno Nakulo Bhīmaseno
 Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹⁶ ca rājā
 ete paṭi pañca-m-aticca¹⁷ nārī
 akāsi¹⁸ khujjavāmanena pāpaṇ ti. 288.

„Diṭṭhā mayā samma P-kha Saccatapaṇvī nāma samaṇī su-
 25 sānamajjhe vasanti“¹⁹ catutṭhabhattaṃ pariṇāmayamānā, sā²⁰ tulāputta-
 kena²¹ pāpaṇ akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kākāti²² nāma devī
 samuddamajjhe vasanti bhariyā Venateyyassa²³ Naṭakuverena²⁴ pāpaṇ
 akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kuraṇṅavā²⁵ lomasundarī²⁶ Eḷa-

¹ B^d sutvā. ² B^d adds tattha. ³ B^d -ṇṇāvijjādharādīnaṃ pi, B^s -vijjhātāṭavisa-
 yampi. ⁴ B^d devatā. ⁵ C^{ks} suṇissāmīti. ⁶ B^d adds mahāsamāgamo bhavissati.
⁷ B^d -dasasahassena. ⁸ B^d -khassa. ⁹ B^s gelaṇṇāṇā, C^{ks} gelaṇṇāṇā. ¹⁰ B^d
 adds devī. ¹¹ B^s dvī-. ¹² so C^{ks} for yassā? B^d yo, B^s raṇ. ¹³ so C^{ks};
 B^s -bandhi. ¹⁴ B^d piṭha-, C^{ks} piṭṭha-. ¹⁵ C^s pha-, B^d ma-. ¹⁶ B^d sīha-.
¹⁷ B^d paticca. ¹⁸ B^d akāri. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ C^{ks} omit sā. ²¹ so C^s;
 C^k tulānputtaṇkena, B^d sūrāvuttakena, B^s surādhū-. ²² B^d kākavanti; se III
 p. 90. ²³ B^d nevat-. ²⁴ -kupparena. ²⁵ B^s kurūṇṅadevī. ²⁶ C^{ks} -sudarī.

kamāraṃ¹ kāmayaṃānā Chalaṅgakumāra - dhanantevāsina² pāpam akāsi, Evaṃ h' etaṃ³ mayā nātaṃ: Brahmadattassa mātaraṃ ohāya Kosalarājā⁴ Pañcālacaṇḍena pāpam akāsi. Etā ca aññā ca akāmsu pāpam, tasmāhaṃ itthinaṃ na vissase na-ppasaṃse, mahī yathā jagati-samānarattā vasundharā itaritarāpatiṭṭhā sabbasaṃhā⁵ aphaṇḍanā⁶ 5 akuppā tath' itthiyo⁷, tāyo na vissase naro

2. Siho yathā lohitamaṃsabhojano

vāḷamigo⁸ pañcahattho⁹ suruddho

pasayhakhādī parahiṃsane rato

tath' itthiyo¹⁰, tāyo na vissase naro. 289.

10

Na khalu¹¹ s. P-kha vesiyo nāriyo gamaniyo¹², na h' etā bandha-kiyo¹³ nāma, vadhikāyo nāma etāyo yadidaṃ vesiyo nāriyo gamaniyo ti, corā viya veṇikatā madir' iva diddhā¹⁴ vāñijā¹⁵ viya vācāsanthutiyo¹⁶ issāsīṅgam iva parivattāyo uraga-m-iva dujjivhāyo sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā rakkhasī viya duttosā¹⁷ Yamo 15 v' ekantahāriyo sikhī-r-iva¹⁸ sabbabhakkhā nadī-r-iva sabbavāhī¹⁹ anilo viya yenakāmaṃcarā²⁰ Neru viya avisesakārā visarukkho²¹ viya nicca-phalitāyo²² ti. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyam:

3. Yathā coro yathā diddho²³ vāñijo va²⁴ vikatthanī²⁵

issāsīṅgam ivāvattā²⁶ dujjivhaurago yathā²⁷ 290.

20

4. Sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā

rakkhasī viya duttosā Yamo v' ekantahāriyo²⁸ 291.

5. Yathā sikhī nadī vāto Neru nāvasamākatā²⁹

visarukkho viya pañcadhā³⁰ nāsayanti ghare bhogaṃ

ratanān' antakaritthiyo³¹ ti. 292.

25

Ta. gilānāvutṭhitan ti paṭhamam gilānam pacchāvutṭhitaṃ³², diṭṭhā mayā ti atite kira Brahmadatto Kāsirājā sampannabalavāhanatāya Kosalarajjam gahetvā Kosalarājānam māretvā tassa aggamaheśiṃ sannisiṇṇagabbhaṃ gahetvā

¹ Cks elamārakaṃ, Bđ elakakumāraṃ. ² C s Bđ -raṃdha-. ³ Bđ evañhi-. ⁴ so Cks; Bđ -jam ⁵ C sabbāsaha, Ck sabbāsahā. ⁶ Ck athanānā. ⁷ Ck tali-, tathi-, B s datī-. ⁸ C s valā-. ⁹ Bđ pañcāvuddho, B s -vudho, Ck pañcahatthe. ¹⁰ Ck ratthitthiyo, C s tthitthiyo, Bđ tattitthiyo. ¹¹ Bđ adds kho. ¹² so all three MSS. ¹³ Cks na hetāvakavandhakiyo. ¹⁴ so C s; Ck madirā viya visagiddhā, Bđ madirā varitṭhā. ¹⁵ Bđ -o. ¹⁶ Ck vācāyasatthutiyo. ¹⁷ Ck dutto, C s dhutto. ¹⁸ all three MSS. sikhī-. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks -māvacarā. ²¹ Bđ -ā. ²² Cks -liniyo. ²³ Bđ riṭho. ²⁴ Bđ ti. ²⁵ Ck vitatthati, Bđ vikattani. ²⁶ Bđ isiṅgamiva parivattā. ²⁷ Bđ dujjivhā. ²⁸ avisesa - - - wanting in C s. ²⁹ so C s; Ck -samāpakā ti, Bđ -samāgatā. ³⁰ so C s; Ck pañcadā, Bds nīcaphalo. ³¹ Ck ratanattakaritthiyo, Bđ ratanānantaritthiyo. ³² Ck pañcā-, Bđ paccānuva-.

- Bārāṇasīn gantvā taṁ attano agraṃaheśīm akāsi, sā¹ aparabhāge dhītaraṃ vijāyi, rañño pana² pakatīyā dhītā vā putto vā n' atthi, so tussitvā: bhaddhe varaṃ gaṇhā³ 'ti ā., sā gahitakaṃ katvā ṭhapesi, tassā pana kumārīkāya Kaṇhā ti nāmaṃ karīmsu, ath' assā vayappattāya mātā⁴: amma pītārā te varo dinno,
- 5 tain ahaṃ gaṇetvā ṭhapesīm, tava ruccanakāṃ varaṃ gaṇhā 'ti ā.⁵, sā: mayhaṃ⁶ avijjāmaṇaṃ⁷ n' atthi, patīm gahaṇatthāya⁸ me sayāṃvaraṃ kārehīti kilesa-bahulatāya hirottappaṃ bhinditvā mātaraṃ ā., sā rañño ārocesi, rājā: yathā-ruciṃ⁹ paṭigaṇhātū 'ti vatvā sayāṃvaraṃ ghoṣāpesi. rajaṅgaṇe sabbālaṃkāra-patimaṇḍitā bahupurisā sannipatiṃsu. Kaṇhā pupphaśamuggaṃ ādāya uttara-sihapañjare ṭhitā oloketū ekam pi na rocesi, tadā Paṇḍurājagottato¹⁰ Ajjuno
- 10 Nakulo Bhūnaseno Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹¹ ti ime pañca Paṇḍurājaputtā¹² Takkaśilāya disāpāmoḃkhassa ācariyassa santike sippaṃ gaṇetvā¹³ desacārittaṃ jānissāmā 'ti vicarantā Bārāṇasīn pattā¹⁴ antonagare kolāhalaṃ sutvā pucchitvā taṃ atthaṃ nātvā mayam pi gaṇissāmā 'ti kañcanarūpasamānarūpā pañca¹⁵
- 15 pi ta. gantvā paṭipāṭīyā aṭṭhaṃsu, Kaṇhā te disva pañcasu ṭhitesu paṭibaddha-cittā hutvā pañcannam pi sīsesu mālācumbatākāni khipitvā: amma ime pañca jane vāreṃ¹⁶ ā., sā rañño ārocesi, rājā varassa dinnattā na labhissasīti¹⁷ avatvā anattamaṇo va kiṃjātīkā kassa puttā ti pucchitvā Paṇḍurājaputtabhāvaṃ¹⁸ nātvā tesāṃ sakkāraṃ katvā taṃ pādapaṇḍarīkaṃ adāsi, sā sattabhūmakapāsāde
- 20 te¹⁹ kilesavasena saṅgaṇhi, eko paṇ' assā paṇḍarīko khuḃjo piṭṭhasappi atthi, sā pañca rājaputte kilesavasena saṅgaṇhitvā tesāṃ bahinikkhantakāle okāsaṃ labhitvā kilesena anuḃdayhamānā khujjena saddhiṃ pāpaṃ karoti, tena ca sad-dhiṃ kathenti: mayhaṃ tayā sadiso piyo n' atthi rājaputte māretvā tesāṃ galalohitena tava pāde makkhāpessāmi²⁰ vadati, itaresu pi jeṭṭhabhātikena
- 25 missibhūtakāle: imehi catūhi janehi tvam eva mayhaṃ piyataro mayā jīvitaṃ pi tav' atthāya pariccattāṃ mama pītu accayena tuyhaṃ yeva r. dāpessāmi²¹ va-dati, itarehi saddhiṃ missibhūtakāle pi es' eva nayo, te ayaṃ²² anhe piyāyati issariyaṃ ca na etāṃ nissāya jātaṃ ti tassā ativiya tussanti, sā ekadivasāṃ ābādhikā ahoṃsi, atha naṃ te parivāretvā eko sīsaṃ sambāhanto nisīdi sesā
- 30 ekekaṃ hatthaṃ ca pādaṃ ca, khuḃjo pana pādamaḃle nisīdi, sā sīsaṃ sambāha-mānassa jeṭṭhabhātikassa Ajjunakumārassa: mayhaṃ tayā piyataro n' atthi jīvamānā tuyhaṃ jīvissāmi pītu accayena tuyhaṃ r. dāpessāmi²³ sīseṇa saññaṃ dadamānā taṃ saṅgaṇhi, itaresaṃ pi hatthapādehi tath' eva saññaṃ adāsi, khujjassa pana: tvāṃ nēva mama piyo tav' atthāya ahaṃ jīvissāmi²⁴ jivhāya
- 35 saññaṃ adāsi, te sabbe pi pubbe kathitabhāvena tāya saññāya taṃ atthaṃ jāniṃsu, tesu sesā attano dinnasaññāyo²⁵ jāniṃsu, Ajjunakumāro pana 'assā

¹ Bā tā, Cks omīti sā. ² Cks omīti pana. ³ Bā -hāhi. ⁴ Bā adds taṃ āha. ⁵ Bā omīti āha. ⁶ Bā adds aññaṃ. ⁷ so Cks; Bā adds dhanam. ⁸ Bā ganbana-. ⁹ Bā -itaṃ. ¹⁰ Ck paṇḍarājā bhoggano, Cs paṇḍarāja bho. ¹¹ Bā sīha-. ¹² Cks paṇḍa-. ¹³ Bā ugga-. ¹⁴ Bā patvā. ¹⁵ Bā adds paṇḍurājaputtā. ¹⁶ Bā jane va me dehti. ¹⁷ Cks -tīti. ¹⁸ Ck -da ti. ¹⁹ Bā -māti. ²⁰ Bā pāpessā-mīti. ²¹ Cks te saṃ. ²² Bā -āyeva.

hatthapādajivhāvikāre diśvā: yathā mayham evaṃ sesānam pi imāya saññāya
 dinnam¹ bhavissati khujjena cāpi saddhīm etissā santhavena² bhavitabban ti
 cintetvā bhātaro gahetvā bahi nikkhamitvā pucchi: diṭṭhā vo pañcapatikā mama
 sīsavikāraṃ dassentīti, āma diṭṭhā ti, kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, idam
 nām' ettha kāraṇaṃ: tumhākaṃ hatthapādehi dinnasaññāya kāraṇaṃ jānāthā 'ti³ 5
 ambhākam pi ten' eva kāraṇena adāsīti, khujjaasa jivhāvikārena saññādānassa
 kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, atha nesaṃ ācikkhitvā imināpi saddhīm
 etāya pāpakammaṃ katan ti⁴, tesu asaddhabantesu khujjaṃ pakkosītva pucchi,
 so sabbam pavattim khesi, te tassa vacanaṃ sutvā tassā vigatachandarāgā: aho
 mātugāmo nāma pāpo dussilo, ambhāse nāma jāṭisampanne sobhaggappatte pa- 10
 hāya evarūpena jeguechapāṭikkūlena khujjena saddhīm pāpakammaṃ karoti, ko
 nāma paṇḍitajātiko evaṃ nillajāhi pāpadhammāhi itthihi saddhīm ramissatīti
 anekapariyāyena mātugāmaṃ garahitvā alam no gharāvāsena 'ti pañca janā
 Himavantam pavisitvā kaṣiṇaparikkammaṃ katvā āyupariyosāne yathākammaṃ
 gatā, K. sakuṇarājā Ajjunakumāro aho, tasmā⁵ attanā diṭṭhakāraṇaṃ dassento 15
 diṭṭhā mayā ti ādim ā.

Ta. dve pitikā⁶ ti Kosalarāñño⁷ Kāsirañño ca vasaṇ' etan vuttam,
 pañcapatikā yā 'ti pañcapatikā, yakāro nipātamatto, paṭibaddhantiyā⁸ ti
 paṭibaddhamanā⁹, kavandhe¹⁰ ti¹¹ tassa kira gīvāya¹² onamitva¹³ uram
 allinā tasmā chinnaśīso viya khāyati, pañcamaticcā¹⁴ 'ti ete pañca atikka- 20
 mitvā, khujjavāmanenā 'ti khujjena vāmanakena¹⁵, aparāni pi diṭṭhapubbāni
 dassento puna diṭṭhā ti ādim āha, ta. paṭhamavattusmim tāva ayaṃ vibhāvanā:
 atīte kira Bārāpasim nissāya Saccatapāvi¹⁶ nāma setasamaṇi susāne paṇṇa-
 sālam kāretvā ta. vasamānā cattārī¹⁷ bhattāni atikkamitvā bhuñjati, sakalanaga-
 gare Cando viya Suriyo viya ca pākāṭā aho, B-sivāsino khipitvāpi¹⁸ khali- 25
 tvāpi namo Saccatapāviyā¹⁹ ti vadanti, ath' ekasmim chaṇakāle paṭhamadivase
 tāva suvaṇṇakārā gaṇabandhane²⁰ ekasmim padese maṇḍapaṃ kāretvā²¹ maccha-
 mamsasurāgaṇḍhamālādini netvā²² surāpānaṃ śrabhimsu, ath' eko suvaṇṇakāro
 surādhiṭṭhako²³ chaḍḍento: namo Saccatapāviyā²⁴ ti vatvā ekena paṇḍitena: ambho
 andhabāla calacittāya itthiyā namo karosi aho bālo sīti vutte: samma mā evaṃ 30
 avaca mā nirayasaṃvattanikaṃ kammaṃ²⁵ karīti ā, atha naṃ so: dubbuddhi
 tuṇhi hohi²⁶ sahasena abbhutaṃ kara²⁷ ahan te²⁸ Saccatapāvim²⁹ ito sattame
 divase alamkatapaṭiyattam imasmim thāne nisinno suravittam³⁰ gāhāpetvā suram

¹ so Bā; Ck -ā. ² Bā sandhavana. ³ Bā add āma jānāmā ti. ⁴ Bā adds
 vatvā. ⁵ Bā tattha. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā dvi-. ⁸ so Ck; Bā paṭibandhiyā,
 Ck paṭibaddhantibaddhayā. ⁹ Ck paṭibaddhamanā, Bā -bandhamanā. ¹⁰ Ck
 tav-, Bā kaphante. ¹¹ Ck pi. ¹² Bā givā. ¹³ Bā -etvā. ¹⁴ Ck pañcapatima-
 ticcā, Ck pañcapatimaticcā, Bā pañcapaticcā. ¹⁵ Bā add idam vatvā. ¹⁶ Ck
 -pāpi, Ck -pāci, Bā -pāvi. ¹⁷ Bā adds divasāni. ¹⁸ Ck omit pi. ¹⁹ all
 three MSS. pāpiyā. ²⁰ Bā gaṇābaudhena. ²¹ Bā katvā. ²² Bā āharetvā. ²³
 Ck -vittako for vittako? ²⁴ Ck -pāciyā? Bā -pāpiyā. ²⁵ Ck omit ka-. ²⁶
 Bā adds ti. ²⁷ Bā karoti. ²⁸ Bā tam. ²⁹ Bā -pāpi. ³⁰ so Ck for -vittakarū?
 Bā -dhiṭṭhakaṃ.

- pivissāmi mātugāmo dhuvasilo n' atthīti ā., so¹ na sakkhissasīti vatvā tena saddhīm sahasseṇa abbhutaṃ akāsi, so¹ aññesaṃ suvaṇṇakārāṇaṃ ārocetvā punadvase pāto va tāpasavesena susānaṃ pavisitvā tassā vasaṇaṭṭhānassa avīdūre suriyaṃ namassanto atṭhāsi, sā bhikkhāya gacchamānā taṃ diāvā: mahid-
- 5 dhiko tāpaso bhavissati ahan tāva susānapasse vasāmi ayaṃ majjhe susānassa bhavittabham ass' antarena² santadhammena vandissāmi naṃ ti upasaṃkamitvā vandi, so n' eva olokesi na pi ālapi, dutiyadvase pi tath' eva akāsi, tatiyadvase pana vanditakāle adhomukho va gacchā 'ti ā., catutthadvase kacci³ bhikkhāya na kilamasīti paṭisanthāraṃ akāsi, sā paṭisanthāro me laddho ti
- 10 tuṭṭhā pakkāmi, pañcamadvase bahutaraṃ paṭisanthāraṃ labhivā thokaṃ nisīditvā gatā, chaṭṭhadvase pana taṃ āgantvā vanditvā nisinnaṃ: bhagini kin nu kho ajja Bārānasīyaṃ mahāgītavādītasaddo ti vatvā: ayya tumhe na jānātha nagare chaṇḍo ghuṭṭho ta. kilantānaṃ esa saddo ti vutte: ettha nāṃ' esa saddo ti ajānanto viya hutvā: bhagini katibhattāni atikkamasīti pucchi, cattāri ayya⁴
- 15 tumhe pana kati atikkamethā 'ti, satta bhaginīti, idaṃ so musā abhāsi⁵, devasikaṃ h' esa⁶ rattinī bhuñjati, so⁷: kati te⁸ bhagini vassāni pabbajitāyā 'ti pucchitvā tāya dvādasā vassānīti vutte tumhākaṃ kati hīti vutto⁹ idaṃ¹⁰ chaṭṭhaṃ vassan ti ā., atha naṃ: atthi pana te bhagini santadhammādhigamo ti pucchitvā n' atthi ayyā 'ti¹¹ tumhākaṃ pana¹² atthīti vutte mayam pi n' atthīti vatvā: bhagini mayam n' eva kāmasukhaṃ labhāma na nekkhammasukhaṃ kiṃ amhākaṃ yeva uḍḍo nirayo mahājanassa kiriyāṃ karoma ahaṃ gihī¹³ bhavissāmi atthi me¹⁴ mātu santakaṃ¹⁵ dhanāṃ na sakkomi dukkhaṃ anubhavitun ti ā., sā tassa vacanaṃ sutvā attano calacittatāyā¹⁶ tasmiṃ paṭibaddhacittā hutvā: ayya ahaṃ pi ukkanthitā sace maṃ na chaḍḍetha¹⁷ ahaṃ pi gihinī bhavissā-
- 25 mīti ā., atha naṃ so pi: ehi na taṃ chaḍḍessāmi bhariyā me bhavissasīti taṃ nagaraṃ pavesetvā samvasitvā surāpānamandapaṃ gantvā tāya surāvitthakaṃ¹⁸ gāhāpetvā suraṃ pivi, itaro sahasajito¹⁹, sā taṃ paṭeca puttadhītāhi vaḍḍhi, tadā K. putto²⁰ ahosi, so taṃ kāranaṃ āharitvā dassento diṭṭhā ti ādim ā.
- 30 Dutiyavattthusmiṃ²¹ atitakathāya catukkanipāte Kākatijātakavaṇṇanāyā²² vitthārītā, tadā pana K. Garuḷo ahosi, tasmā attanā diṭṭham pakāseṇto diṭṭhā mayā ti ādim ā., tatiyavattthusmiṃ²³ atīte Brahmaḍatto Kosalarājānaṃ vadhitvā r. gahetvā tassa aggamaheṣiṃ gabbhinīṃ²⁴ ādāya Bārānasīṃ paccāgantvā tassā gabbhinibhāvaṃ jānanto pi taṃ aggamaheṣiṃ akāsi, sā paripakkagabbhā²⁵ su-
- 35 vaṇṇarūpakasadisāṃ puttāṃ vijāyitvā: vuddhippattāṃ pi naṃ Bārānasīrajā esa

¹ Bā adds taṃ. ² C^s -tare, Bā^s -passabbhantare. ³ Bā kiñci. ⁴ Bā ayyāni.

⁵ C^s bhāsi. ⁶ Bā so sadā. ⁷ Bā adds taṃ. ⁸ C^s omit te. ⁹ Bā kati vassāni

ti vutte. ¹⁰ Bā adds me. ¹¹ C^s omit natthi and ti. ¹² Bā pi. ¹³ C^s -i,

Bā gihī. ¹⁴ Bā adds na. ¹⁵ C^s -ti-. ¹⁶ Bā bāla-. ¹⁷ Bā -essatha. ¹⁸ C^s

-cittakam, Bā -dhiṭhakam. ¹⁹ C^s -mīto, Bā -ssena jito. ²⁰ Bā^s surādhuttako.

²¹ Bā^s tatiya-. ²² cfr. III p. 90, Bā kākavati-. ²³ Bā^s catukka-. ²⁴ Bā^s

sag-. ²⁵ Bā paripuṇṇa-.

me paccāmittassa putto kiṃ iminā ti mārāpessati mā me putto parahatthena
maratū 'ti cintetvā: amma imaṃ mama¹ dārakaṃ pilotikaṃ attharitvā āmakasusāne²
nipajjāpetvā ehi ti ā, dhāti³ tathā katva nahātvā⁴ paccāgamī, Kosalarājāpi ma-
ritvā puttassa ārakkhadevatā hutvā nibbatti, tassānubhāvena ekassa elapālassa
tasmiṃ padese elakā varentassa⁵ ekā elikā taṃ kumāraṃ disvā sinehaṃ uppā- 5
detvā khīraṃ pāyetvā thokaṃ caritvā puna gantvā dve tayo⁶ cattāro vāre pā-
yesi, elakapālo tassā kiriyāṃ disvā taṃ ṭhānaṃ gantvā taṃ dārakaṃ disvā
puttasinehaṃ paccupaṭṭhāpetvā attano bhariyāya adāsi, sā pana aputtikā, ten'
assā thaṇṇaṃ n' atthi, aha naṃ elikā khīraṃ eva pāyesi, tato paṭṭhāya devasikaṃ
dve tisso elikā maranti, elakapālo: imasmiṃ paṭṭijaggiyamāne sabbā elikā marissanti 10
kiṃ no iminā ti taṃ ekasmiṃ mattikabbhājana nipajjāpetvā aparena pidahitvā māsā-
cūṇṇena mukhaṃ nibbivaraṃ limpivā⁷ nadiyā vissajjesi, taṃ enaṃ vuyhamānaṃ
beṭṭhātitthe rājanivesane jīṇapaṭisaṃkhārako eko caṇḍālo sapajjāpatiko mukhaṃ⁸
dhovanto disvā vegena gantvā āharitvā tīre ṭhapetvā kiṃ etthā 'ti vivaritvā
olokento dārakaṃ passi, bhariyāpi 'ssa aputtikā, tassā⁹ tasmiṃ puttasineho 15
nibbatti, aha naṃ gehaṃ netvā paṭṭijaggi. taṃ sattaṭṭhavassakālato paṭṭhāya
mātāpitaro rūjakulaṃ gacchanta ādāya gacchanti, soḷasavassakālato paṭṭhāya so
ca¹⁰ bahulaṃ gantvā jīṇapaṭisaṃkhāraṇaṃ¹¹ karoti, raṇṇo, ca aggamahesiyā
Kuraṅgavī¹² nāma dhītā ahoṣi uttamarūpadharā, sā tassa diṭṭhakālato paṭ-
ṭhāya tasmiṃ paṭibaddhacittā hutvā aññattha anabhiratā tassa kammakaraṇapaṭṭhā- 20
naṃ eva āgacchati, tesāṃ abhinhadassanena¹³ aññamaññaṃ paṭibaddhacittānaṃ
antorājakule yeva paticchannokāse ajjhācāro pavatti, gacchante kāle paricāri-
kāyo¹⁴ raṇṇo ārocesuṃ, rājā kujjhitvā amacce sannipādetvā: iminā caṇḍāla-
puttena imaṃ¹⁵ nāma kataṃ imassa kattabbaṃ jānāthā 'ti ā, amaccā: mahā-
parādho esa nānāvidhā¹⁶ kammakaraṇā¹⁷ karetvā paccā naṃ māretuṃ vaṭṭa- 25
titi vadimsu, tasmiṃ khaṇe kumārassa pitā ārakkhadevatā tass' eva kumārassa
mātū sarīre adhimucci, sā devānubhāvena¹⁸ rājānaṃ upasaṃkamitvā: mahārāja
nāyaṃ kumāro caṇḍālo esa mama kucchismiṃ nibbatto Kosalarāṇṇo putto ahaṃ
putto me mato ti tumbhakaṃ musā avacaṃ abam etaṃ tumbhakaṃ paccāmittassa
putto ti dhātiyā¹⁹ datvā āmakasusāne chaḍḍāpesiṃ aha naṃ eko elapālako 30
paṭṭijaggi so attano elikāsu marantīsu nadiyā pavāhesi aha naṃ vuyhamānaṃ
ambhakaṃ²⁰ gehe jīṇapaṭisaṃkhārako caṇḍālo disvā poseṣi sace na saddahatha
te sabbe pakkosāpetvā pucchathā 'ti, rājā dhātīm²¹ ādiṃ katvā sabbe pakkosā-
petvā pucchitvā tath' eva taṃ pavattīṃ sutvā jātisampanno kumāro ti tuṭṭho
taṃ nahāpetvā alaṃkārapetvā tass' eva dhītaraṃ adāsi, tassa pana elakānaṃ 35

¹ C^o B^d omit mama. ² B^d āgamaka-. ³ C^k cēti? C^o dhāti, B^d jāti. ⁴ B^d netvā.

⁵ B^d -ke carentassa. ⁶ C^k tatiye in the place of dve tayo. ⁷ B^d villi-. ⁸

B^d makaci. ⁹ B^d tasmi. ¹⁰ B^d sveda. ¹¹ B^d gehajīṇapaṭisaṃkhā. ¹² B^d

kuruṅgadevī. ¹³ B^d abhinnaṃvad-. ¹⁴ B^d adds sutvā, B^o natvā. ¹⁵ B^d idaṃ.

¹⁶ B^d -a. ¹⁷ B^d -ṇaṃ. ¹⁸ B^d devatā-. ¹⁹ B^d -yo. ²⁰ B^d tum-. ²¹ C^k

dhāti, B^d -tiyo.

māritattā Elakamāro¹ ti nāmaṃ karimāsu², ath' assa rājā sasenavāhanam datvā: gaccha attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti tam³ uyyojesi, so hi Kuraṅgaviṇ⁴ ādaya gantvā rajje patiṭṭhāsi, ath' assa Bārāpasirājā anuggahitasippo ayan ti sippasikkhāpanattham Chalaṅgakumārām nāma ācariyam⁵ katvā pesesi, so tassa

5 ācariyo me ti senāpatiṭṭhānam adāsi, aparabhāge Kuraṅgavi⁶ tena saddhim anācāram akāsi, senāpatino pi paricārako⁷. Dhanantevāsī nāma atthi, so tassa hatthe Kuraṅgaviy⁸ vatthālām kāradāni pesesi, sā tenāpi saddhim paṇam akāsi, K. tam kāraṇam āharitvā dassento diṭṭhā mayā ti adim āha.

Ta. lomasundarīti romarājīyā maṇḍitaudarā⁹, Chalaṅgakumārā-

10 dhanantevāsīnā ti Elakamārakam¹⁰ patthayamānāpi Chalaṅgakumārāsenāpatinā¹⁰ ca tass' eva¹¹ paricārikena dhanantevāsīnā ca saddhim pāpam akāsi, evam anācārā¹² itthiyo dussilā pāpadhammā, tenāham tā¹³ na-ppasamsamīti, idam M. atitam āharitvā dassesi, so hi tadā Chalaṅgakumāro ahoṣi, tasmā attanā diṭṭhakāraṇam āhari.

15 Pañcamavatthusmim pi atite Kosalarājā Bārāpasirajjam gahetvā B-sirañño aggamahesiṃ gabbhinim pi aggamhesiṃ katvā sakanagaram eva gato, sā aparabhāge puttam vijayi. rājā aputtakattā tam puttasiṇehena positvā¹⁴ sabbasippāni sikkhāpetvā vayappattam attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti pesesi, so tattha gantvā r. kāresi, ath' assa mātā puttam passitukam¹⁵ ambhiti Kosalarājānam

20 āpucchitvā mahāparivārā Bārāpasim gacchanti¹⁵ dvinnam raṭṭhānam antare ekasim nigate nivāsam gaṇhi, ta. eko Pañcālacaṇḍo nāma brāhmaṇakumāro atthi abhirūpo, so tassā paṇḍakāram uṇanesi¹⁶, sā tam disvā va paṭibaddha-cittā tena saddhim pāpakammam¹⁷ katvā katipāham tatti¹⁸ eva vitināmetvā B-sim gantvā puttam disvā khippam nivattitvā puna tasmim yeva nigate ni-

25 vāsam gahetvā katipāham tena saddhim anācāram caritvā Kosalanagaram gatā, sā tato paṭṭhāya nacirass' eva tam tam kāraṇam vatvā puttassa santikam gacchissamīti¹⁸ rājānam āpucchitvā gacchanti ca āgacchanti ca tasmim nigate addhaṇḍasamattam tena saddhim anācāram caritvā sampuṇṇamukhahitthiyo nāma¹⁹ dussilā musāvādiniyo ti, idam pi atitam dassento²⁰ evam h' etan ti²¹

30 adim āha.

Ta. Brahmadattassa mātaram ti Bārāpasirajjam kārentassa Brahmadattassa kumārassa mātaram, tadā kira K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, tasmā tam attanā nātam kāraṇam dassento evam ā. Etācā 'ti samma Puṇṇamukha etā ca pañca itthiyo pāpam akāmsu, na aññā ti saññam mā kari, atha kho etā ca

35 aññā ca bahū pāpakammakārikā ti, imasim thāne thavā loke aticariṇinam vatthūni kathetabbāni, jagatīti yathā jagatisamkhātā mahā samānarattā ti paṭigbhābhāvena sabbesu samarattā²² hutvā sū vasundharā itaritarāpatiṭṭhā

¹ Bds elakakumāro. ² Bd akāmsu. ³ (ks omit tam. ⁴ Bds kuraṅgadevi. ⁵ Ck ācā. ⁶ Ck Ed -iko. ⁷ Ed kuraṅgadeviyā. ⁸ Cks -udārā. ⁹ Bds elakumārakam. ¹⁰ Cks -kumārānise-. ¹¹ Bd -sseva. ¹² Cks -ra. ¹³ Cks tam. ¹⁴ Bds -etvā. ¹⁵ Ck -ati, Ed -auto ¹⁶ Bds -nāmesī. ¹⁷ Bd pāpam. ¹⁸ Bds gacchamīti. ¹⁹ Bds nāmetā. ²⁰ Bds add mahāsatto. ²¹ Ck hetanattā, Cs hetananti. ²² Fds samāna-.

ti¹ uttamānañ ca adhamānañ ca paṭiṭṭhā hoti tathā² itthiyo pi kilesavasena
 sabbesam uttamādhamañ paṭiṭṭhā honti, itthiyo hi okāsañ labhamānā³ ke-
 naci⁴ saddhiñ pāpañ⁵ karonti nāma, sabbasahā ti yathā ca sā⁶ sabbam eva
 sahati na phandati⁷ na kuppati⁸ tathā itthiyo sabbe pi purise⁹ lokassa-
 davasena¹⁰ sabanti, sace tasmañ koci puriso citte paṭiṭṭhito va hoti tassa¹¹ rak- 5
 khanatthañ na phandanti¹² na kolābalañ karonti¹³ nāma, yathā ca sā na
 kuppati na calati evaṃ itthiyo methunadhammena na kuppanti na calanti na
 sakkā tena pūretuñ, vālamigo ti duṭṭhamigo, pañcāhattho¹⁴ ti mukhassa
 c' eva catunnañ ca caraṇānañ vassen' etañ vuttañ, suruddho ti suluddo su-
 pharuso, tath' itthiyo ti yathā sihasa mukhañ c' eva¹⁵ cattāro hatthapādā 10
 ti pañcāvudhāni tathā itthīnañ rūpasaddagandharasapoṭṭhabbāni pañcāvudhāni,
 yathā so attano bhakkhañ ganhanto tehi pañcahi ji gaṇhāti tathāji¹⁶ kilesa-
 bhakkhañ gaṇhamānā rūpādīhi āvudhehi pahāritvā gaṇhanti, yathā so kakkhaḷo
 pasayha khādati evaṃ etāpi kakkhaḷā pasayha khādikā¹⁷, tathā h' etā thirasīle
 pi purise attano balena pasayhakārañ katvā silavināsañ pāpeti, yathā so 15
 parahimsane rato evaṃ tāpi kilesavasena parahimsane¹⁸ ratā, tāyo¹⁹ ti tā
 evaṃ aḡuṇasamannāgatū, tāsū²⁰ na vissase naro, gamaniyo²¹ ti gaṇikāyo,
 i. v. h.: samma P-kha yān' etāni itthīnañ vesiyo ti ādīni nāmāni na etāni
 tasmañ sabhāvato vuttāni²², na h' etā vesiyo nāma nāriyo nāma na²³ gamaniyo
 nāma na vandhakiyo²⁴ nāma, sabhāvanāmato pana vadhiakāyo²⁵ nāma etāyo yā 20
 etā vesiyo nāriyo²⁶ gamaniyo ti vuccanti²⁷, vadhiakāyo ti²⁸ sāmikaghātikāyo,
 sv-āyam attho Mahābhāsaajātakena dīpetabbo, vuttañ h' etañ:

Māyā c' esā maricīva soko rogo c' upaddavo (supra p. 367)

kharā ca bandhanā c' etā maccupāso²⁹ guhāsāyo³⁰

tāsū yo vissase poso so naresu narādhmo ti,

veṇikatā ti kataveniyo, yathā hi molin bandhitvā aṭaviyañ thitacoro janāni
 vilumpati evaṃ etāpi kilesavasān³⁰ netvā dhanān³¹ vilumpanti, madiriva
 dīdhā³² ti visamissasurā viya, yathā sā³³ vikārañ dasseti evaṃ eva tāpi
 aññesu purisesu sūratā kiccākiccañ ajānantiyo aññasmiñ kattabbe aññaṃ eva
 karonti vayoivikārañ³⁴ dassenti, vācāsanthutiyo³⁵ ti yathā vāṇjo attano 0
 bhaṇḍassa vaṇṇam eva bhaṇati evaṃ etāpi attano aḡuṇaṃ paṭicehādetvā guraṃ
 eva pakāsetti, parivattāyo³⁶ ti yathā issāmīgassa³⁷ siṅgañ parivattitvā
 thitān evaṃ lahucittatāya pi³⁸ parivattā yeva honti, uragamivā 'ti urago

¹ Cks omit ti. ² Bđ kathān. ³ Cks -nañ. ⁴ Cks na kenaci. ⁵ Cks add na.

⁶ Cks omit sā. ⁷ Ck pandati, Bđ omits ph-. ⁸ Bđ adds na calati. ⁹ Bđ

sabbesu purisesu. ¹⁰ Cks nalo-. ¹¹ Bđ tassā, Ck omits tassa. ¹² Bds -ati.

¹³ Bđ -oti. ¹⁴ Bds pañcāvudho. ¹⁵ Cks mukhe ceva. ¹⁶ Bđ tathā tāpi. ¹⁷

Bđ -tiā. ¹⁸ Bđ -sāya. ¹⁹ Cks ta-. ²⁰ Bđ omits tā-. ²¹ so Bđ; Ck gamañi,

Cs gamatiyo. ²² Bđ sabhāvanāmāni. ²³ Cks vess-. ²⁴ Bđ ba-. ²⁵ Bđ vadhitāyo.

²⁶ Ck adds na. ²⁷ Cks -antiti. ²⁸ Ck omits ti. ²⁹ Bđ -ā. ³⁰ Bđ -vanān. ³¹

Bđ janān. ³² Bds -rāvaritṭhā. ³³ Bđ yathassā. ³⁴ Cs yovi-, Bds viparitākārañ.

³⁵ Cks -satthu-, Bđ -saṇha-. ³⁶ Bds vipa-. ³⁷ Bđ isimi-. ³⁸ Bđ vi.

- viya musāvādītāya dujjivhā nāma, sobbhamivā¹ 'ti yathā paṭicchanno¹ gūṭha-
kūpo evaṃ vatthālāmākarapaṭicchannā hutvā vicaranti, yathā ca² kacavarādi-
paṭicchanno āvāto akkanto pādadukkhān janeti evaṃ etāpi vissāseṇa upasevi-
yamānā, pātālamivā³ 'ti yathā mahāsamudde pātālaṃ duppūrāṃ evaṃ etāpi
5 methunena vijāyānena alambkārenā⁴ 'ti tīhi duppūrā, ten⁵ evāha: tiṇṇaṃ bhī.
dhammānaṃ atitto mātugāmo ti ādi, rakkhāsī viyā⁶ 'ti yathā rakkhāsī nāma
maṃsagiddhatāya dhanena na sakkā tosetum bahum pi dhanāṃ paṭikkhipitvā
maṃsam eva pattheti evaṃ etāpi methunagiddhatāya bahunāpi dhanena na
tussanti dhanāṃ aganetvā methunam eva patthenti, Yamo vā⁷ 'ti yathā Yamo
10 ekantaharo⁸ na kiñci pariharati evaṃ etāpi jātisampannādīsu na kiñci pariharanti
sabbān kilesavasena silavināsaṃ pūpetvā dutyacittavāre nīrayaṃ upanenti,
sikkhivā⁹ 'ti yathā sikkhī sucim pi asucim pi sabbān bhakkhayati tath¹⁰ eva
tāpi hīnuttame sabbe sevanti, nādiupamāya pi es¹¹ eva nayo, yena kāmāmaṃcarā
ti bhummattā karaṇavacanaṃ, yathā etāsaṃ kāmo hoti tath¹² 'eva dhāvanti,
15 Nerū¹³ 'ti Himavati eko suvaṇṇapabbato tam upagatā¹⁴ kākāpi suvaṇṇavaṇṇāpi¹⁵
honti, yathā so evaṃ etāpi nibbisesakārā¹⁶ attānaṃ upagatāṃ ekasadiśaṃ katvā
passanti, visarukkho ti ambasadiśo kimpakkarukkho, so niccam eva phalati
vaṇṇādisampanno ca¹⁷ hoti, tena tam nīrasāmkā paribhuñjitvā maranti, evaṃ
etāpi¹⁸ rūpādivasena¹⁹ niccaphalitā²⁰ ramanīyā viya khāyanti, seviyamānā pa-
20 mādān uppādetvā²¹ apāyesu pāteṇti, tena vuttaṃ:
 Āyatiṃ²² dosaṃ nāññāya²³ yo kāme paṭisevati
 vipākante hananti naṃ kimpakkam iva bhakkhitan ti
yathā vā visarukkho niccaphalito²⁴ sadā anattā vā²⁵ hoti evaṃ etāpi silādivi-
nāsavasena²⁶ yathā visarukkhaṃ mūlam pi²⁷ taso pi pattam pi puppham pi
25 phalam pi viṣam evā²⁸ 'ti niccaphalo tath²⁹ etāsaṃ³⁰ rūpam pi -pe- poṭṭhabbāṃ
pi viṣam evā³¹ 'ti visarukkho viya niccaphalitāyo ti, punaruttaraṃ³² ti
gāthābandhanaṃ tam atthaṃ pākāṭataraṃ³³ kātum evaṃ āha, ta. ratanā nta-
karitthiyo³⁴ ti sāmikehi dukkhasambhatānaṃ ratanānaṃ antarāyakarā itthiyo
tāni paresaṃ datvā anācāraṃ caranti.

- 30 Itoparaṃ nānappakāreṇa attano dhammakathāvilāsaṃ dassento
āha, cattār³⁵ imāni samma P-kha yāni kicce jāte anattaharāni³⁶ bha-
vanti tāni³⁷ parakule na vāsetabbāni: goṇaṃ dhenuṃ yānaṃ bhariyaṃ
cattāri etāni paṇḍito yāni gharā vippavāsaya³⁸

¹ Bds padarapaṭi-. ² Cks omit ca. ³ Bd -māro. ⁴ Ck -a. ⁵ Bd -āva. ⁶ Bd -kāra. ⁷ Cks va. ⁸ Bd ekāpi, omitting evaṃ. ⁹ Bds -didassanavasena. ¹⁰ Bd -latāya. ¹¹ Cks apā-. ¹² Ck ayati, Bd āyati. ¹³ Cks na añ-. ¹⁴ Bds -lattā. ¹⁵ Ck anantā va, Cs anattā vaho, Bd an attā ca. ¹⁶ Bd -sanavasena. ¹⁷ Bd tathevatāsu. ¹⁸ Bds puṇamaru-. ¹⁹ Bd -taṃ. ²⁰ Bd -nantika-. ²¹ Bd anattaharāni. ²² Cks omit kicce jāte anattaharāni tāni. Cks gharāni nippa-.

- «. Goṇaṃ dhenum ca yānaṃ ca¹
bhariyaṃ nātikule na vāsaye,
bhajanti² rathaṃ ajānakā³,
ativāhena hananti puṅgavaṃ, 293.
∴ Dohena hananti vacchakaṃ,
bhariyā nātikule padussatīti. 294.

Cha imāni samma P-kha yāni⁴ kicce jāte anattacarāni bhavanti:
aguṇaṃ dhanum nātikule⁵ ca bhariyā cāraṃ⁶ nāvā⁷ akkhabhaggaṃ
ca⁸ yānaṃ dūremitto pāpasahāyako⁹ ca kicce jāte anattacarāni¹⁰
bhavantīti. Atṭhahi khalu samma P-kha ṭhānehi itthi sāmikaṃ ava- 10
jānāti¹¹: daliddatā āturaṭā jīṇṇakatā surasoṇḍakatā muddhatā¹² pa-
mattatā sabbakiccesu anuvattanatā sabbadhammaṃ¹³ anuppādena¹⁴,
imehi khalu s. P-kha atṭhahi ṭhānehi itthi sāmikaṃ avajānāti. Bha-
vati ca pan' uttar' ettha¹⁵ vākyam:

- «. Daliddam āturaṃ cāpi jīṇṇakaṃ surasoṇḍakaṃ 15
pamattam muddhapattaṃ ca¹⁶ rattam¹⁷ kiccesu¹⁸ hāpanaṃ
sabbakāmapadāneha¹⁹ avajānanti sāmikaṃ ti. 295.

Navahi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi padosaṃ āharati²⁰: āramaga-
manasīlā ca hoti uyyānasīlā²¹ ca hoti nadititthagamanasīlā ca hoti
nātikulagamanasīlā ca hoti parakulagamanasīlā ca hoti adāsadussa- 20
maṇḍanānuyogam²² anuyuttasīlā ca hoti majjapāyini²³ ca hoti nillokanasīlā
ca hoti padvārathāyini²⁴ ca hoti, imehi khalu s. P-kha navahi ṭhānehi
itthi padosaṃ āharatīti. Bhavati ca pan' uttar' ettha²⁵ vākyam:

- «. Arāmasīlā²⁵ uyyānam²⁶ nadī nātīparakulam²⁶
dussamaṇḍanam²⁷ anuyuttā yā c' itthi majjapāyini²⁸ 296. 25
10. yā ca nillokanasīlā yā ca padvārathāyini²⁹
navahi etehi ṭhānehi padosaṃ āharat' itthiyo³⁰. 297.

Cattālīsāhi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi purisaṃ accāvadati³¹ vijani-
bhati vinamati vilasati vilajjati nakhena nakham ghaṭṭeti pādena
pādam akkamati³¹ kaṭṭhena paṭhaviṃ likhati dārakam ullaṃgheti 30

¹ read: gavaṃ ca - - yāna ca? ² Bḍ bhuñjanti, Ck bhajanti for bhañj-? ³ Bḍ ayā. ⁴ Bḍ adds vatthūni. ⁵ Ck -lā. ⁶ so Ck for cāra? Bḍ vāraṃ, Cc pāraṃ. ⁷ Ck nāvā. ⁸ Bḍ arikha bhaṅga. ⁹ Cc pāpasahāyako. ¹⁰ Bḍ -karāni. ¹¹ Bḍ add bhavati ca manuttarettha vākyam. ¹² Bḍ muṭhatā, Bc muddatā. ¹³ Bḍ sabbadhane. ¹⁴ so Bḍ; Ck anuppādena, Cc anuppapāna. ¹⁵ Ck panu-. ¹⁶ Bḍ -ttaraṇa. ¹⁷ Ck rathanam. ¹⁸ Bḍ sabbaki-. ¹⁹ so Ck; Bḍ paṇidhāneha. ²⁰ Bḍ -anti. ²¹ Bḍ -gamanasīlā. ²² Bḍ ādāya-. ²³ Cc pañcadvā-, Bḍ padvārāyini. ²⁴ Bḍ ma-. ²⁵ Bḍ add ca hoti. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bḍ ādāyadu-. Bc adāyadu-. ²⁸ Bḍ -na-. ²⁹ Ck -ṭṭhū-, ³⁰ Bḍ -rant-. ³¹ Bḍ ajjhāreti. ³² Bḍ -mi.

- olaṃgheti¹ kilāti kilāpeti cumbati cumbāpeti bhuñjati bhuñjāpeti²
 dadāti³ āyāceti⁴ katam anukaroti uccam bhāsati nīcam bhāsati avic-
 cam bhāsati viviccām bhāsati naccena gītena vāditenā roditenā vilasi-
 tena vibhūsitena jagghati pekkhati paṭicāleti guyhabhaṇḍakam sañ-
 5 cāleti ūrum vivarati ūrum pidahati thanam dasseti kaccham dasseti
 nābhīm dasseti akkhiṃ nikhanati⁵ bhamukam ukkhipati oṭṭham pali-
 khati⁶ jivham palikhati⁷ jivham nillāleti⁸ dussam muñcati dussam
 bandhati⁹ sirasam muñcati sirasam¹⁰ bandhati, imehi khalu s. P-kha
 cattālīsāhi¹¹ ṭhānehi itthi purisam accāvadati¹². Pañcaviśāhi khalu
 10 s. P-kha ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavati: sāmikassa pavāsam
 vaṇṇeti pavuttham¹³ na-ssarati āgataṃ nābhinandati avaṇṇam tassa
 bhaṇati vaṇṇam¹⁴ tassa na bhaṇati anattam tassa carati attham
 tassa na carati akiccam tassa karoti kiccam tassa na karoti parida-
 hitvā sayati parammukhī nipajjati parivattakajātā¹⁵ kho pana hoti
 15 kumkumiyajātā¹⁶ digham assasati dukkham vediyati uccārapassāvaṃ
 abhiñham gacchati vilomam ācarati parapurisasaddam sutvā kaṇṇu-
 sotaṃ vivarati tam odahati¹⁷ nihaṭabhogā kho pana hoti paṭivissakehi
 santhavam karoti nikkhantapādā kho pana hoti visikhānucārīnī ati-
 cārīnī kho pana hoti sāmike agāravā paduṭṭhamanasamkappā¹⁸, imehi
 20 khalu s. P-kha pañcaviśāhi¹⁹ ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhava-
 tīti²⁰. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyam:
 11. Pavāsam assa [vaṇṇeti] gataṃ nānūsocati,
 disvā patim āgataṃ nābhinandati,
 bhattāra²¹ vaṇṇam na kadāci bhāsati,
 25 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 298.
 12. Anattam tassa²² carati²³ asaṇṇatā,
 atthaṃ ca hāpeti akiccakārīnī,
 paridahitvā sayati²⁴ parammukhī,
 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 299.

¹ B^d ulaṃghāpesu. ² C^k bhojā-, C^s bhujā-. ³ C^k dadati. ⁴ B^d yā-. ⁵ C^k -ṇati, B^d nikkhaṇati. ⁶ B^d upalikkhati. ⁷ B^d omits jivham pa-. ⁸ B^d nille-
 lati. ⁹ B^d paṭib-. ¹⁰ C^s sirasam. ¹¹ B^d -sehi. ¹² B^d aghācarati. ¹³ B^d -
 tṭham, C^s pavussam, C^k pavuccasam. ¹⁴ C^k omitt tassa bh. v. ¹⁵ C^k parā-.
¹⁶ B^d kukupiya-, B^s kukammiya-. ¹⁷ C^k omitt tita. ¹⁸ B^d adds abhiñham
 dvāre tiṭṭhati kacchāni aṅgāni ṭhānāni dasseti disodisam gamtvā pekkhati. ¹⁹
 B^d -vīsati. ²⁰ B^d -antīti. ²¹ so all three MSS. ²² so C^k for anattamassa,
 B^d anattam tasseva. ²³ all three MSS. -ti.

13. Parivattakājatā¹ ca bhuvati² kuṃkumī,
dīghañ ca assasati dukkha vediti³,
uccārapassāvaṃ abhiṇṇa⁴ gacchati, etc etc. 300.
14. Vilomam ācarati akiccekārinī⁵.
saddaṃ nisāmeti parassa bhāsato.
nihatabhogā ca karoti santhavam, etc etc. 301.
15. Kicchena laddhaṃ kasirābhataṃ dhanam
vittam vināseti dukkheṇa sambhataṃ,
paṭivissakehi ca karoti santhavam, etc etc. 302.
16. Nikkhantapādā visikhānucārinī
niccaṃ sasāmiṃhi paduṭṭhamānasā
aticārinī hoti tath' ev' agārava⁶. etc etc. 303.
17. Abhikkhaṇaṃ tiṭṭhati dvāramūle
thanāni kacchāni ca⁷ dassayanti.
disodisaṃ pekkhati bhantacittā, etc etc. 304.
18. Sabbā nadi vāṃkagati⁸ sabbe kaṭṭhamayā vanā
sabbitthiyo kare pāpaṃ labhamāne⁹ nivātake. 305.
19. Sace labhetha khaṇaṃ vā raho vā
nivātakeṃ¹⁰ vāpi labhetha tādisaṃ
sabbā ca itthi kareyyuṃ no¹¹ pāpaṃ
aṇṇaṃ aladdhā¹² piṭhasappināpi [saddhiṃ]. 306.
20. Narāṇam āramakarāsu nārisu
anekacittāsu aniggahāsu ca,
sabb' attanā¹³ pītikarāpi vesiyā¹⁴,
na vissase, titthasamā hi nāriyo ti. 307.

Ta. goṇaṃ dhenun ti līṅgavipallāsena vuttaṃ, nātikule padussatīti
ta. sā nibbhaya hutvā taruṇakālato paṭṭhāya viessāsikehi dāsādīhi saddhiṃ anā-
cāraṃ carati, nātakā nātavāpi niggahaṃ na karonti attano akittin pariharamānā
ajānantā viya honti, anattacārinīti¹⁵ anāsiṃsitabbaatthā¹⁶, akiccekārinīti¹⁷ a.,
aguṇaṃ ti jiyārahitam, pāpasahāyako ti dummitto, daliddatā ti dalidda-
tāya, sesapadesu pi es' eva nayo, ta. daliddo alaṃkāradīnaṃ abhāvato kilesena
saṃgaṇhitum na sakkotīti tam avajānātīti¹⁸, gilāno pi¹⁹ vatthukāmakilesakāme²⁰
saṃgaṇhitum na sakkotīti. jarājīṇṇo kāyikavācasikkhidḍāratīsamatto na hoti,

¹ Ck parivattaka-, C parivattakā-, B parivattaka-. ² read: hoti. ³ Bds vedayati.

⁴ read: -ha. ⁵ Ck Bds atikicca-. ⁶ Bds apetaḡā. ⁷ Cks vi. ⁸ Ck -ta, Bds -nāti.

⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cks -kā. ¹¹ so B; Cks omit no. ¹² Cks alattā. ¹³ Bds

-tthanā. ¹⁴ Bds cesiyā. ¹⁵ so all three MSS. for anattacārinī-? ¹⁶ so C for

for -attānī?; Ck -attānī. B anācaritabbāni anattānī. ¹⁷ so all three MSS.

for -karānīti? ¹⁸ B -nāti. ¹⁹ B ti, Cks piya. ²⁰ B adds hi

- surāsoṇḍo tassā hatthe¹ pīlandhanādīni pi surāgharāṃ āeva paveseti, muddho² andhabālo ratikusalo³ na hoti, pamatto dāsisoṇḍo⁴ hutvā gharadāsēhi⁵ saddhīm samvasati, bhariyaṃ pana akkosati paribhāsati tena taṃ⁶ avajānāti⁷ sabbakiccesu anuvattantaṃ ayaṃ nittejo mam eva anuvattatīti taṃ akkosati paribhāsati, yo pana⁸
- 5 sabbadhamā anuppādeti kuṭumbaṃ paṭicchāpeti tassa bhariyā sabbaddhana-sāram hatthe katvā taṃ dāsam viya avajānāti icchamānā ko tayā attho ti gharato pi taṃ nikkadḍhissati⁹, muddhapattanti muddhabbhāvappattaṃ, rattan ti pamattaṃ, padosamāharatīti sāmike padosaṃ āharati dussati pāpakammaṃ karotīti a., āramagamana-silā ti sāmikam¹⁰ anāpucchā va abhihaṃ pupphā-
- 10 rāmādīsu aññatarāṃ gantvā ta. anācāraṃ caritvā ajja mayā āramarukkhadeva-tāya¹¹ balikammaṃ katan ti ādīni vatvā bālasāmikam saññāpeti, paṇḍito pana addhā esā ta. anācāraṃ caratīti puna tassā gantum na deti, evaṃ sabbattha attho veditabbo, parakulan ti sandiṭṭhasambhattādīnaṃ gehaṃ, taṃ sā¹² asukakule me vadḍhi payojitā atthi tāvakālikam dinnam¹³ atthi taṃ sodhe-
- 15 mīti ādīni vatvā gacchati, nillokanasilā ti vātapānantarādīhi olokanasilā¹⁴, padvāpaṭṭhāyini ti attano aṅgapaccaṅgāni dassenti padvāre tiṭṭhati, accāvādatīti¹⁵ atikkamma carati atikkamma vadati¹⁶ sāmikassa santike ṭhitā ca¹⁷ aññassa nimittaṃ dassetīti a., vijambhatīti¹⁸ ahaṃ taṃ diavā vijambhissamī¹⁹ tāya saññāya okāsassa atthitaṃ vā natthitaṃ vā²⁰ jāneyyāsīti paṭhamam eva
- 20 katasaṃketā vā hutvā akatasaṃketā vāpi evaṃ esa mayi bājhihissatīti sāmikassa passe ṭhitā va vijambhatī²¹ vijambhanaṃ²² dasseti, vinamatīti kiñcid eva bhūmiyaṃ pādetvā taṃ ukkhipanti viya onamitvā piṭṭhiṃ dasseti, vilasatīti gamanādīhi iriyāpāthehi alaṃkāreṇa vilāsaṃ dasseti, vilajjati ti vilajjanti viya vatthena sariraṃ chādeti kavāṭaṃ vā bhittaṃ vā alliyati, nakhena²³ ti pādana-
- 25 khena pādanakhaṃ hatthanakhena hatthanakhaṃ²⁴ ghaṭṭeti, kaṭṭhena²⁵ ti daṇḍakena, dārakan ti attano vā puttaṃ aññassa vā puttaṃ gahetvā ukkhi-pati vā ukkhipāpeti vā, kilāti ti sayam kilāti dārakaṃ kilāpeti, cumbanādīsu pi es²⁶ eva nayo, dadātīti tassa kiñcid eva phalaṃ vā pupphaṃ vā deti, yāca-tīti taṃ eva paṭiyāceti, anukarotīti dārakena kataṃ anukaroti, uccan ti
- 30 mahāsaddavasena vā thomanavasena²⁷ vā uccam, nīcan ti mandasaddavasena²⁸ vā amanāpavacanena vā²⁹ paribhavavacanavasena³⁰ vā nīcam, aviccan ti bahujanamajjhe apaṭicchanne³¹, viviccan ti raho paṭicchannaṃ, naccenā³² ti etehi naccādīhi nimittaṃ karoti, ta. rodītena nimittakaraṇena³³ rattim deve vas-sante vātapānena hatthiṃ āropetvā seṭṭhiputtana nītāya purohitabrāhmaṇiṃyā
- 35 vatthum kathetabbam, jagghatīti mahāhasitaṃ hasati³⁴, evaṃ pi nimittaṃ

¹ Bā -a. ² Ck -e, Bā adds ti. ³ Ck -le. ⁴ Bā -isu soṇḍo. ⁵ Cks ahi-. ⁶ Bā nam. ⁷ Bā -jānāni. ⁸ Cks so, omitting pana. ⁹ Bā nam nikkadhati. ¹⁰ Bā adde āpucchā vā. ¹¹ Bā -me-. ¹² Bā tassā. ¹³ Bā dvinnakam. ¹⁴ Bā ullo-. ¹⁵ Bā accācaratīti. ¹⁶ Bā omits a. vadati. ¹⁷ Bā va. ¹⁸ Cks vijambh-. ¹⁹ Bā atthi-bhāvam vā in the place of atthitaṃ -. ²⁰ Ck vijambh-. ²¹ Bā omits hattha -. ²² Ck thomasavanena. ²³ Ck mandasavanavasena. ²⁴ Cks omit amanāpa -. ²⁵ Cks -bhavanavasena, Bā -bhāsavacana-. ²⁶ Bā -am. ²⁷ Cks -karaṇe. ²⁸ Cks -anti.

karoti, kacchan ti upakacchakaṃ, palikhatitī¹ dantehi likhati sīrasaṃ ti
 kesavaṭṭim eva, kesānaṃ mocanabandhane pi² parapuriśānaṃ nimittam karoti³
 aniyāmetvā⁴ vā⁵ kocid eva sārājissatitī pi karoti⁶ yeva⁷, veditabbā bhavattitī⁸
 ayaṃ mayi paduṭṭhā kuddhā kujjhivā pana micchā carattitī paṇḍitena veditabbā
 bhavati⁹, pavāsaṃ ti asukagāme payuttadhaṇaṃ nassati gaccha taṃ sādhehi
 vyavahāraṃ¹⁰ karohitī ādīnī vatvā tasmīṃ gate anācāraṃ caritukāmā pavāsaṃ
 vaṇṇeti, anattthaṃ ti avadḍhiṃ, akiccaṃ ti akattabbayuttakaṃ, paridāhitvā
 ti gāhaṃ nivāsetvā, parivattakajātā¹¹ ti ito c' ito ca parivattamānā, kuṃ-
 kuṃriyājātā ti kolāhalajātā pādamaḷe nīpanne upaṭṭhāpeti dīpaṃ jālāpeti nānappa-
 kāraṃ kolāhalaṃ karoti tassa kilesaṃ nāseti dukkhaṃ vedayattitī sīsaṃ
 me rujjattitī ādīnī vadati, vilomamācarattitī āhāraṃ sītaṃ icchantassa uḥhaṃ
 dettī ādīnaṃ vasena paccanīkavutti hoti, nihatabhogā ti sāmikena dukkhaṃ¹²
 sambhaṭṭānaṃ bhogaṇāṃ surāolatādīhi vināsikā, santhavaṃ¹³ ti kilesavasena
 santhavaṃ¹⁴ karoti, nikkhantaṭṭhā ti jārassa upadhāraṇatthāya nikkhanta-
 ṭṭhā, sāmike patimhi agāraṇaṃ¹⁵ eva ca paduṭṭhamānasatāya ca aticārīnī hoti,
 sabbitthiyo ti ṭhapetvā vipassanāya tanukatakiḷesā sesā sabbā itthiyo pāpaṃ
 kareyyuṃ, labhamāne ti¹⁶ labhamāne saṃvijjamāne ti a., nivātake ti raho
 mantanake paribhedake khaṇaṃ¹⁷ vā raho vā ti pāpakaṇaṭṭhāya okāsaṃ vā
 paṭicchannaṭṭhānaṃ vā kareyya¹⁸, no ti ettha no ti nipātamattaṃ, alattā¹⁹
 ti aladdhā ayaṃ eva vā pāṭho, aññaṃ sampannapurisaṃ²⁰ alabbhivā pīṭhasappi-
 nāpi tato patikīṭṭhatarenaṇāpi²¹ pāpakaṃ kareyy' eva, āramakārāsū ti²² abhi-
 ratikārīkāsu²³, aniggahāsū ti niggahena vinetuṃ asakkuṇeyyāsu, tīttha-
 samā ti yathā tītthaṃ uttamādhamesu na kiñci²⁴ nahāyantaṃ vāreti tathā
 etāpi raho va khaṇe vā nivātake vā satī na kiñci²⁵ patikkhipanti.

Tathā hi: Atīte pana Bārāṇasīyaṃ Kāṇḍari²⁶ nāma rājā uttama-
 rūpadharo, tassa devasikāṃ amaccā²⁷ gandhakarāṇḍakasahassaṃ āha-
 ranti, ten' assa nivesane paribhaṇḍaṃ katvā gandhakarāṇḍake phāletvā
 gandhadārūni katvā āhāraṃ pacanti²⁸, bhariyā paṇ' assa²⁹ abhirūpā
 ahoṣi nāmena Kinnarā³⁰ nāma, purohito pi 'ssa samavayo Pañcāla-
 caṇḍo nāma buddhisampanno³¹ ahoṣi, rañño pana pāsādaṃ nissāya
 antopākārē jamburukkho nibbatti, tassa sākā pākāramatthake olam-
 banti, tassa chāyāya jeguccho dussaṇṭhāno pīṭhasappi vasati, ath'
 ekadivasāṃ Kinnarā devī vātapānena oloketi taṃ disvā patibaddha-

¹ Bā upalikkh-. ² Bā hi. ³ Bā omīti niyāmetvā vā. ⁴ Ck piyakaroti. ⁵ Bā
 add paduṭṭhā. ⁶ Bā -antitī. ⁷ Bā -anti. ⁸ Bā voh-. ⁹ Ck parā-. ¹⁰ C Bā
 -a. ¹¹ Bā saṇṭha-. ¹² Ck -no pi, C -no ti. ¹³ Ck mattanakkhataṃ, C man-
 taṇakkhaṇa. ¹⁴ Bā -yyuṃ. ¹⁵ Bā aladdhā. ¹⁶ C Bā -nnaṃ. ¹⁷ Bā paṭik-
 kūlata-. ¹⁸ Ck add āramakārāsū, C -karāsū. ¹⁹ Bā anabhi-. ²⁰ so all three
 MSS. for kiñci? ²¹ Bā kinnaro. ²² Bā -ccasahassaṃ. ²³ Bā paccati. ²⁴ Bā
 pissa. ²⁵ Bā -rī. ²⁶ Ck vuddhi-.

- cittā hutvā rattim rājānaṃ ratiyā saṃgaṇḍitvā tasmim niddaṃ okkante
 saṇikaṃ utthāya nānaggarasabhojanaṃ suvaṇṇasarake pakkkhipitvā
 ucchaṅge,¹ katvā sātakarajjuyā vātapānena otaritvā jambuṃ āruyha
 sākkhāya oruyha pīṭhasappim bhojetvā pāpaṃ katvā āgataṃ maggen'
 5 eva pāsādaṃ āruyha gandheli sarīraṃ ubbattetvā rañṇā saddhim ni-
 pajji, eten' upāyena nibaddhaṃ ten' eva saddhim pāpaṃ karoti, rājāpi
 na jānāti. So ekadivasaṃ nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ
 pavisaṃ jambucchāyāya sayitaṃ paramakāruṇṇappattaṃ pīṭhasappim
 disvā purohitaṃ āha: „pass' etaṃ² manussapetaṃ“ ti. „Āma devā“
 10 'ti. „Api nu kho samma evarūpaṃ paṭikkūlaṃ kāci itthi chandara-
 gavasena upagaccheyyā“ 'ti. Taṃ kathaṃ sutvā pīṭhasappi mānaṃ
 janetvā „ayaṃ rājā kiṃ kathesi, attano deviyā mama santikaṃ
 āgamaṇaṃ na jānāti mañṇe“ ti jamburukkhasa añjalim paggaḥetvā
 „suṇa sāmi jamburukkhe nibbattadevate, ṭhapetvā taṃ⁴ añṇo etaṃ
 15 kāraṇaṃ na jānātīti“ ā. Purohito tassa kiriyāṃ disvā cintesi: „addhā
 rañṇo aggamaḥesi jamburukkhenāgantvā⁴ iminā saddhim pāpaṃ karo-
 tīti“ so rājānaṃ pucchi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarīrasam-
 phasso kīdiso hotīti“. „Samma añṇaṃ na passaṃi, majjhimayāme
 paṇ' assā sarīraṃ sītaṃ hotīti“⁵. „Tena hi deva tiṭṭhatu añṇā
 20 itthi, aggamaḥesi te Kinnarā devī iminā saddhim pāpaṃ karotīti“.
 „Samma kiṃ vadesi, evarūpā paramavilāsappattā⁶ kiṃ iminā parama-
 jegucchena saddhim abhiramissatīti“. „Tena hi naṃ deva parigaṇḍhā-
 hīti“. So „sādhū“ 'ti rattim bhuttasāyamāso tāya saddhim nipajjitvā
 „parigaṇḍhissāmi taṃ“ ti pakatiyā niddūpagamanavelāya niddupagato
 25 viya ahoṣi, sāpi utthāya tath' eva akāsi, rājā tassā anupadaṃ yeva
 gantvā jambucchāyaṃ nissāya atthāsi. Pīṭhasappi deviyā kujjhitvā
 „tvam⁷ aticirāyitvā āgatā“ ti⁸ hatthena kaṇṇasakkhaliyaṃ⁹ pahari,
 atha naṃ „mā¹⁰ kujjhi sāmi, rañṇo niddūpagamaṇaṃ olokesiṃ“ ti
 vatvā tassa gehe pādapariṇāṇikā viya ahoṣi, tena¹¹ paṇ' assā pahā-
 30 rena sīhamukhakuṇḍalaṃ kaṇṇato galitvā rañṇo pādamaṇḍale pati, rājā
 „vattissati¹² ettakaṃ“ ti taṃ gaḥetvā gato, sāpi tena saddhim ati-
 caritvā purimaṇiyāmen' eva gantvā rañṇā saddhim nipajjitum ārabhi.
 Rājā paṭikkhipitvā punadivase „Kinnarā devī mayā dinnāṃ¹³ sabbā-
 laṃkāraṃ alaṃkaritvā etū“ 'ti āṇāpesi, sā „sīhakuṇḍalaṃ me suvaṇṇa-
 35 kāraṇaṃ santike“ ti vatvā nāgami, puna pesite pana ekakuṇḍalā va

¹ all three MSS. ucca-. ² Bā ekam. ³ Bā hitam. ⁴ Bā -na-. ⁵ Cks hoti. ⁶ Bā -sasampannā. ⁷ Bā adds ajja. ⁸ Bā āgacchati. ⁹ Bā -saṅkhā-. ¹⁰ Bā adds maṇi. ¹¹ Cks te. ¹² Bā vatt-. ¹³ Cks -a.

āgamāsi, rājā pucchi „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvannakārassa san-
 tike“ ti suvannakāraṃ pakkositvā¹ „kimkāraṇā imassā² kuṇḍalaṃ na
 desīti“³ ā, „nāhaṃ gaṇhāmi devā“ ti, rājā kujjhivā „pāpe caṇḍālī⁴
 mādīsena te suvannakārena bhavitabban“ ti vatvā „taṃ kuṇḍalaṃ
 purato khipitvā purohitaṃ ā: „samma saccaṃ tayā vuttaṃ, gaccha 5
 sīsam assā chedāpehīti“. So taṃ rājagehe yeva ekasmiṃ padese ṭha-
 petvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mā Kinnarādeviyā⁵ kujjhi“⁶, sabbā
 itthiyo evarūpā yeva, sace pi itthīnaṃ dussīlabbhavaṃ passitukāmo⁷
 dassessāni te etāsaṃ pāpakaṃ c' eva bahumāyabbhavaṃ ca, ehi aṇṇā-
 takavesena janapadaṃ carāma“⁸ 'ti. Rājā „sādhū“⁹ 'ti mātaraṃ r. 10
 paṭicchāpetvā tena saddhīṃ cārikaṃ pakkāmi, te saṃyojanamaggaṃ
 gantvā mahāmagge nisinnānaṃ eko kuṭumbiko puttass' atthāya maṅ-
 galaṃ katvā ekaṃ kumārikaṃ paṭicchannayāne nisidāpetvā mahantena
 parivārena gacchati, taṃ disvā purohito“ ā: „sace icchasi imaṃ ku-
 mārikaṃ tayā saddhīṃ pāpaṃ karetuṃ sakkā“¹⁰ ti, „kim kathesi, 15
 mahāparivārā na sakkā sammā“¹¹ 'ti, purohito „tena hi passa devā“
 'ti purato gantvā¹² maggato avidūre sāniṃ¹³ parikkhipitvā rājānaṃ anto-
 sāṇiyaṃ katvā sayāṃ maggapasse rodanto nisīdi, atha naṃ kuṭumbiko
 disvā „tāta kasmā rodasīti“ pucchi, „bhariyā me garubbhārā, taṃ kula-
 gharaṃ netuṃ maggapaṭipanno 'smi, tassā antarāmagge yeva gabbho 20
 cali, esā antosāṇiyaṃ kilamati, kāci 'ssa itthi santike n' atthi, mayāpi
 ta, gantum na sakkā, na jānāmi kim bhavissatīti“, „ekam itthiṃ
 ladhuṃ vaṭṭatīti, mā rodi, bahū itthiyo, ekā gamissatīti“, „tena hi
 ayaṃ eva kumārikā gacchatu, etissāpi maṅgalaṃ bhavissatīti“, so
 cintesi: „saccaṃ vadati, suṇisāya pi maṅgalaṃ eva iminā nimittena, sā 25
 puttadhītāhi vaḍḍhissatīti“ taṃ eva pāpesi¹⁴, sā ta, pavisitvā rājānaṃ
 disvā paṭibaddhacittā hutvā pāpaṃ akāsi, rājāpi 'ssa aṅgulimuddikaṃ
 adāsi, atha naṃ katakiccaṃ nikkhamitvā āgataṃ pucchimsu: „kim
 vijātā“ ti, „suvannavannaṃ puttan“ ti, kuṭumbiko taṃ ādāya pāyāsi,
 purohito pi raṇṇo santikaṃ gantvā „ditthā“¹⁵ te deva kumārikāpi evaṃ 30
 pāpā kimaṅga pana aṇṇāpi, api pana te kiñci dinnā“ ti, „āma aṅguli-
 muddikā dinnā“ ti, „nāssa taṃ dassāmīti“ vegena gantvā yānakaṃ
 gaṇhitvā „kim etan“ ti vutte „ayaṃ me“¹⁶ brāhmaṇiyā ussisake
 ṭhapitanmuddikaṃ gaṇetvā āgatā“ ti „dehi amma muddikan“ ti, sā taṃ

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā imissā. ³ Bā detīti. ⁴ Bā -le. ⁵ Cks -im. ⁶ Bā -ittha.

⁷ Bā nātukāmo. ⁸ Bā adds rājānaṃ. ⁹ Bā sakkonī. ¹⁰ Bā gaṇitvā, Cks omit
 gantvā. ¹¹ Ck sāniṃ, Bā sādhaṇa. ¹² Bā pesesi. ¹³ Cks -an. ¹⁴ Bā ayameva.

dadamānā brāhmaṇaṃ hatthe¹ nakkena vijjhātvā „gaṇha corā“² 'ti adāsi. Evaṃ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aṇṇā bahū aticāriniyo raṇṇo dassetvā „idha tāva ettakaṃ hoti“³, aṇṇattha gamissāma devā“⁴ 'ti ā. Rājā sakala-Jambudīpe cari, te pi „sabbā itthiyo evarūpā bhavissanti: kin no etāhi. nivattāmā“⁵ 'ti⁶ Bārāṇasim eva paccāgantvā „evam“⁷ mahārāja itthiyo nāma, evaṃ pāpadhammā pakati etāsaṃ. khāma⁸ deva Kinnarādeviyā“⁹ ti purohitena yācito khamitvā rājanive-sanato naṃ¹⁰ nikkadḍhāpesi, tñānato pana taṃ¹¹ apanetvā aṇṇaṃ aggamahesiṃ akāsi, taṃ ca pīṭhasappiṃ nikkadḍhāpetvā jambusākhaṃ¹² chedāpesi. Tadā K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, iti attanā dīṭṭhakāraṇaṃ eva¹³ āharitvā dassento

21. Yaṃ ve¹⁰ disvā Kaṇḍari-Kinnarānaṃ¹¹

sabbitthiyo na ramantī agāre

taṃ tādisaṃ maccaṃ cajitvā bhariyā¹²

15 aṇṇaṃ disvā purisaṃ pīṭhasappin ti g. ā. 308.

T. a.: Yaṃ ve Kaṇḍarissa¹³ raṇṇo Kinnarāya ca deviyā ti imesaṃ Kaṇḍari-Kinnarānaṃ virāgakāraṇaṃ ahoṣi taṃ disvā jānitabbaṃ sabbitthiyo attano sāmikānaṃ na ramanti agāre, tathā hi aṇṇaṃ pīṭhasappipurisaṃ disvā taṃ rājānaṃ tādisaṃ ratikusalaṃ maccaṃ cajitvā¹⁴ bhariyā tena manussapetena
20 saddhiṃ pāpaṃ akāsi

Aparo: atīte Bako nāma Bārāṇasirājā dhammena r. kāresi, tadā Bārāṇasiyā pācīnadvāravāsino ekassa daliddassa Pañcapāpā nāma dhītā ahoṣi, sā kira pubbe pi ekā daliddadhītā mattikaṃ madditvā gehe bhittim limpāti, ath' eko paccekabuddho attano pabbhāraparibhaṇḍa-
25 karaṇatthaṃ „kahaṃ mattikaṃ labhissāmīti“ cintetvā „Bārāṇasiyaṃ laddhuṃ sakkā“¹⁵ ti¹⁶ pārupitvā pattahattho nagaraṃ pavisitvā tassā avidūre atṭhāsi, sā kujjhivā oloketi¹⁷ „samaṇa mattikaṃ pi na labhasīti“¹⁸ vatvā¹⁹ mahantaṃ mattikāpiṇḍaṃ āharitvā patte tñāpesi, so tāya mattikāya pabbhāre paribhaṇḍaṃ akāsi²⁰, tassā mattikāpiṇḍa-

¹ Bā - nahattham. ² Bā hotu. ³ Ck^s nivattitvā. ⁴ C^s imā, Bā omits evaṃ. ⁵ Bā - atha. ⁶ Ck^s omit naṃ. ⁷ Ck^s omit taṃ. ⁸ Ck^s add agge. ⁹ Ck^s -katheva, C^s -kameva, B^s -karaṇameva. ¹⁰ Bā yaṇca. ¹¹ Bā kinnari-. ¹² read: -ttha bhariyā. ¹³ Bā yaṇca kinnarikassa. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā adds cīvaram. ¹⁶ Bā add padutthena manasā mattikampi bhikkhatīti avoca paccekabuddho niccālo va ahoṣi atha sā paccekabuddhaṃ niccālitam disvā puna cittaṃ pasādetvā oloketvā. ¹⁷ Bā adds sukhamaṃ. ¹⁸ Bā add sā nacirasseva tato cavitvā tasmim yeva nagare bahidvārāgāme duggatitthiyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi sā dasamāsaccayena mātukucchiṭo nikkhami.

phalena sarīraṃ phassasampannaṃ ahoṣi, kujjhitvā olokitattā pana
 hatthapādamukhaakkhināsāni pāpāni virūpāni ahesuṃ, tena naṃ Pañ-
 capāpā t' eva¹ sañjānimsu. Ath' ekadivasam Bārāṇasirājā rattim
 aññatakavesena nagaraṃ parigaṇhanto taṃ padesaṃ gato, sāpi gāma-
 dārikāhi saddhim kilānti ajānitvā va rājānaṃ hatthe gaṇhi, so tassā
 hatthasamphassena sabhāvena saṇṭhātum² nāsakkhi, dibbaphassena³
 puṭṭho viya ahoṣi, so phassarāgaratto tathārūpaṃ⁴ pi taṃ hatthe ga-
 hetvā „kassa dhītāsīti“ pucchitvā „dvāravāsino“ ti vutte assāmika-
 bhāvaṃ pucchitvā „ahan te sāmiko bhavissāmi, gaccha mātāpitāro
 anujānāpehīti“ ā., sā mātāpitāro upagantvā „eko maṃ puriso iccha-
 tīti“ vatvā „so pi duggato bhavissati“⁵ sace tādisaṃ pi icchati, sādhu-
 'ti vutte gantvā mātāpitūhi anuññatabhāvaṃ ārocesi, so 'tasmim yeva
 gehe tāya saddhim vasitvā pāto va rājanivesanaṃ pāvīsi, tato paṭṭhāy'
 eva rājā aññatakavesena nibaddhaṃ ta. gacchati aññaṃ itthim olo-
 ketum na icchati. Ath' ekadivasam tassā pitu lohitaṃ pakkhandikā⁶
 uppajji, asambhinnakhīrasappimadhusakkharāyutto pāyāso tassa⁷ bhe-
 sajjam, taṃ te daliddatāya uppādetum na sakkonti, tato Pañcapāpāya
 mātā dhītaraṃ ā.: „kiṃ amma tava sāmiko pāyāsaṃ uppādetum
 sakkhissatīti“, „amma mama sāmikena amhehi pi duggatatarena bha-
 vitabbaṃ, evaṃ sante pi pucchissāmi naṃ, mā cintayīti“ vatvā tassā-
 gamanavelāya dummanā⁸ hutvā nisīdi, atha naṃ rājā āgantvā „kiṃ
 dummanāsīti“ pucchitvā taṃ atthaṃ sutvā „bhādde idaṃ atisāra-
 bhesajjam kuto labhissāmīti“ vatvā cintesi: „na sakkā mayā nicca-
 kālaṃ evaṃ caritum, antarāmagge parissayo pi daṭṭhabbo, sace kho
 pana etaṃ antepuraṃ nessāmi etissā phassasampadaṃ ajānantā 'am-
 hākaṃ rājā yakkhinim gahetvā āgato' ti kelim karissanti, sakala-
 nagaravāsino etissā samphassaṃ jānāpetvā garahaṃ mocessāmīti“,
 atha naṃ ā.: „bhādde mā cintayi, āharissāmi te pitu pāyāsaṃ“ ti
 vatvā tāya saddhim abhiramitvā rājanivesanaṃ gantvā punadvase
 tādisaṃ pāyāsaṃ pacāpetvā paṇṇāni aggahetvā⁹ dve puṭe katvā ekas-
 miṃ¹⁰ pāyāsaṃ pakkhipitvā ekasmiṃ cūlāmaṇim ṭhapetvā bandhitvā
 rattibhāge gantvā „bhādde mayam daliddā, kicchena sampāditam,
 tava pitaraṃ 'ajja imambā puṭā pāyāsaṃ bhuñja' sve imambā' ti
 vadeyyāsīti“ ā.: sā tathā akāsi, ath' assā pitā ojasampannattā
 pāyāsassa thokaṃ eva bhuñjitvā titto jāto, sesaṃ mātu datvā sayam

¹ Bā tveva-. ² Bā sandhāretum. ³ Bā -samphassena. ⁴ Bā tathāvirū-. ⁵ Bā
 -tīti. ⁶ Bā va etassa. ⁷ C^{ks} -no. ⁸ Bā āharāpetvā. ⁹ C^{ks} omit ek-. ¹⁰
 Bā -atu.

mātāpitunnaṃ pi 'ssā issariyaṃ dāpesi, tato paṭṭhāya pana' sammatto
 n' eva vinicchayaṃ paṭṭhapesi na aññaṃ itthiṃ oloketi, tā tassā²
 antaraṃ pariyesiṃsu, sā ekadivasaṃ dvinnam³ aggamaheṣibhāvassa
 supine nimittaṃ disvā rañño ārocesi, rājā supinapāṭhake pakko-
 sāpetvā „evarupe supine diṭṭhe kiṃ hotīti“ pucchi, te itarāsaṃ 5
 itthiṇaṃ santikā lañcaṃ gahetvā „mahārāja deviyā sabbasetahatthino
 khandhe nisinnabhāvo tumhākaṃ maraṇassa pubbanimittaṃ hatthik-
 khandhagatāya candaparāmasanaṃ tumhākaṃ paccāmittarājānaya-
 nassa⁴ pubbanimittan“ ti vatvā „idāni kiṃ kātābbaṃ“ ti vutte
 „deva imaṃ māretuṃ na sakkā, nāvāya pana naṃ ṭhapetvā 10
 nadiyaṃ vissajjetuṃ vaṭṭatīti“ vadimsu, rājā āhāravatthālamkārehi
 saddhiṃ rattibhāge⁵ naṃ nāvāyaṃ ṭhapetvā nadiyaṃ vissajjāpesi, sā
 nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya udakakīlaṃ kīlantassa Pā-
 vāriyarañño abhinukhaṃ⁶ pattā, tassa senāpati nāvāṃ disvā „ayaṃ
 nāvā mayhan“ ti ā., rājā „nāvāya bhaṇḍaṃ mayhan“ ti vatvā āga- 15
 tāya nāvāya taṃ disvā „kā nāma tvaṃ piśācisadisā“ ti pucchi, sā
 sitaṃ katvā Bakassa rañño aggamaheṣibhāvaṃ kathetvā taṃ⁸ sabbāṃ
 pavattiṃ tassa kathesi, sā pana Pañcapāpā ti sakala-Jambudīpe pā-
 kaṭā⁹, atha naṃ rājā hatthe gahetvā ukkhipi, saha gahaṇeṃ eva
 phassarāgaratto aññasu itthiṃsu¹⁰ itthisaññaṃ pi akatvā taṃ agga- 20
 mahesiṭṭhāne ṭhapesi, sā tassa pāpasamā ahoṣi, Bako taṃ pavattiṃ
 sutvā „nāhaṃ tassa aggamaheṣiṃ¹¹ kātuṃ dassāmiti“ senaṃ saṃ-
 kaḍḍhitvā¹² tassa paṭitithe¹³ nivesanaṃ katvā paṇṇaṃ pesesi: „bhari-
 yaṃ vā me detu yuddhaṃ vā“ ti, so¹⁴ yuddhasajjo ahoṣi, ubhinnaṃ
 amaccā „mātugāmaṃ nissāya maraṇakiccaṃ n' atthi, purimasāmikattā 25
 esā Bakassa pāpuṇāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa¹⁵, tasmā eke-
 kassa gehe sattaṣattadivasaṃ hotū“ ti mantetvā dve pi rājāno saññā-
 pesuṃ, te ubho pi attamaṇā hutvā titthapaṭitithe¹⁶ nagarāni māpetvā
 vasiṃsu, sā dvinnam pi tesāṃ mahesittā¹⁷ kāresi, dve pi tassā saṃ-
 mattā¹⁸ ahesuṃ, sā pana ekassa ghare sattaḥaṃ vasitvā nāvāya 30
 itarassa gharaṃ gacchati¹⁹, nāvāṃ pājetvā nēntena ekena mahallaka-
 khañjakena²⁰ vattena saddhiṃ nadimajjhe pāpaṃ karoti. Tadā K.

¹ Bds add tāya. ² Cs tātassam, Cks tā yassā. ³ Bds add rājūnaṃ. ⁴ Bd -rā-
 jassa. ⁵ Cks -gāya. ⁶ Bd -khathānaṃ. ⁷ Bd -ca-. ⁸ Cks omīti taṃ. ⁹ Cks
 add ahesuṃ. ¹⁰ Cks omīti itthiṃsu. ¹¹ all three MSS. -si. ¹² Bds -iddhi. ¹³
 Bds tassa pana naditithe. ¹⁴ Bds add yuddhaṃ dassāmi na bhariyaṃ ti vatvā.
¹⁵ Ck -riyayassa, Bds riyassāti. ¹⁶ Bds titthapaṭitithe. ¹⁷ Bd aggamaheṣitaṃ.
¹⁸ Cks samaggā. ¹⁹ Bd ghare gacchanti. ²⁰ Cks -ke, Bds -khujjakena.

sakunārājā Bako ahosi, tasmā idam attanā dīṭṭhakam¹ āharitvā dassento ā.:

22. Bakassa ca² Pāvārikassa rañño

accantakāmānugatassa bhariyā

5 avācarī³ baddhavasānugassa⁴.

kaṃ vā itthi⁴ nāticare tadanñan ti. 309.

Ta. accantakāmānugatassā 'ti accantam kāmam anugatassa, avācarīti⁵ anācāram cari, baddhavasānugassā⁶ 'ti baddhassa⁶ attano vasānugatassa attano pesanakārassa santike ti a., karanatthe vā⁷ sāmivacanam. tena
10 saddhim pāpam akāsīti vuttam hoti, tadanñan ti kataram⁸ aññam purisam nāticareyyā 'ti a.

Aparam⁹ pi: atūte Brahmaddattassa bhariyā Piṅgiyānī¹⁰ nāma¹¹ sīhapañjaram vivaritvā oloketi maṅgalassagopakam disvā rañño nidokkamanakāle¹² vātapānena oruyha tena saddhim aticaritvā puna
15 pāsadam abhiruya gandhehi sarīram ubbaṭṭetvā raññā saddhim nipajji, ath' ekadivasam rājā „kin nu kho deviyā aḍḍharattasamaye niccam sarīram sītalam hoti, parigaṇhissāmi nan“ ti ekadivasam niddūpagato viya hutvā tam utthāya gacchantim anugantvā assabandhena saddhim aticarantim disvā nivattitvā sayanam abhirūhi¹³, sāpi aticaritvā
20 āgantvā cullasayane¹⁴ nipajji, punadvase rājāmaccamajjhe yeva tam pakkosāpetvā tam kiccāṃ āvikaritvā „sabbā va itthiyo pāpadhammā“ ti tassā vadhabandhanachejjabhejjārāham dosam¹⁵ khamitvā ṭhānā cāvetvā aññam aggamaheśim akāsi. Tadā Kuṇḍalarājā Brahmaddatto ahosi, tena tam attanā dīṭṭhakam āharitvā dassento pi:

25 23. Piṅgiyānī¹⁶ sabbalokissarassa

rañño piyā Brahmaddattassa bhariyā

avācarī baddhavasānugassa¹⁷,

taṃ vāpi sā nājjhaga kāmakāminīti g. ā. 310.

Ta. tam ti sā evam aticaranti tam va assabandham tam vā¹⁸ aggamahe-
20 sīṭhānan ti ubhayam pi na ajjhaga¹⁹. ubhayato bhaṭṭhā ahosi, kāmakāminīti kāme patthayamānā, evam pāpadhammā itthiyo ti.

¹ Bā dīṭṭham. ² Bā anācārī. ³ Bā paṭhavasānugata-. ⁴ so C⁶; C⁶ kaṃ vāsi itthi, Bā kaṃ vāpi itthi, read: kaṃ vāpi thī? ⁵ Bā anācārīti. ⁶ Bā paṭhassa. ⁷ Bā tam. ⁸ Bā adda tam. ⁹ Bā -rā. ¹⁰ C⁶ piṅgiyāti, C⁶ pigiyāti, Bā piyaṅgayāni. ¹¹ Bā adda aggamaheśi. ¹² so C⁶; Bā niddupagamana-. ¹³ Bā -rūyhi. ¹⁴ C⁶ tulla-, Bā cūlasayanake. ¹⁵ C⁶ -bandhanajje bhejjārāhamānosaṃ, Bā -bandhachajjabhajjā-, C⁶ -raharam-. ¹⁶ Bā piyaṅgayāni. ¹⁷ Bā anācārī paṭha vasānugatassa. ¹⁸ C⁶ omit assa -. ¹⁹ Bā nājjhagamā.

Atītavatthumhi itthinaṃ dosaṃ kathetvā aparena pi pariyaṇena
tāsaṃ dosaṃ eva kathento āha:

24. Khuddānaṃ lahucittānaṃ akataññuna dūbbhinā¹
nādevasatto puriso thinaṃ saddhātum arahati. 311.
25. Na tā² pajānanti kataṃ na kiccaṃ 5
na mātaraṃ pitaraṃ bhātaraṃ vā,
anariyā samatikkantadhammā
sassa³ eva⁴ cittassa vasaṃ vajanti. 312.
26. Cirānuvuttham⁴ pi piyaṃ maṇāpaṃ
anukampakam⁵ pāṇasamaṃ pi santam⁶ 10
āvāsu⁷ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmāham itthinaṃ na vissasāmi. 313.
27. Thinaṃ hi cittaṃ yathā vānarassa⁸
kannappakannaṃ yathā rukkhachāyā,
calācalaṃ hadayaṃ itthiyānaṃ⁹ 15
cakkassa¹⁰ nemi viya¹¹ parivattati. 314.
28. Yadā tā passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹³ purisassa vittaṃ¹⁴
saṇhāhi vācāhi nayanti-m-etaṃ¹⁵
kambojakā jalajenēva assaṃ. 315. 20
29. Yadā na passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹⁶ purisassa vittaṃ¹⁴
samantato naṃ parivajjyanti
tiṇṇo nadīpāragato va kullaṃ. 316.
30. Silesūpamā sikhī-r-iva¹⁷ sabbabbhakkhā 25
tikkhāmayā¹⁸ nadi-r-iva¹⁹ siṅhasotā
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṇ ca²⁰
nāvā yathā orakūlaṃ paraṇ ca. 317.
31. Na tā²¹ ekassa na dvinnaṃ āpaṇo va²² pasārito,
yo tā mayhan ti maññeyya vātaṃ jālena bādha²³. 318. 30

¹ Bđ -naṃ mittadubbhinā. ² Ck^s tañ. ³ Ck^s sassa. ⁴ Ck^s -nnuttam,
Bđ -vuttham. ⁵ Bđ -kammaṃ. ⁶ Bđ bhattam, Ck^s santa, C^s santim. ⁷ C^s Bđ
avāsu. ⁸ Bđ bārāṇassa, B^s vāra-. ⁹ Bđ itthinaṃ. ¹⁰ Ck^s omit ca-. ¹¹ so
Bđ; Ck^s nevivara, C^s nemiva. ¹² Bds sopekkha-. ¹³ Ck^s a-. ¹⁴ Ck^s ci-. ¹⁵
C^s Bđ enam. ¹⁶ C^s a-. ¹⁷ read: sikhīva? ¹⁸ so Ck^s; C^s tikkhāmayā, Bđ
tikkhāmānā. ¹⁹ C^s Bđ nadīriva; read: nadīva? ²⁰ so. C^s; Ck^s yamampiyaṇa,
Bds yamappiyanti. ²¹ Bds etā. ²² Ck^s so. ²³ Bds bandhaya.

82. Yathā nadī ca pantho ca pānāgāraṃ sabhā papā
evam lokitthiyo nāma. velā tāsāṃ na vijjati¹. 319.
38. Ghatāsanasaṃhā h' etā kaṇhasappasirūpamā,
gāvo bahitiṇassēva² omasanti varaṃ varaṃ. 320
- 5 31. Ghatāsanam kuṇjaram kaṇhasappam
muddhābhisittam pamadā ca sabbā
ete na so³ niccayatto bhajetha,
tesaṃ bhava⁴ dubbidu sabbabhāvo. 321.
36. Nāccantavaṇṇā na bahūna⁵ kantā
16 na dakkhiṇā pamadā sevitaḥḥā,
na parassa bhariyā na dhanassa hetu
et' itthiyo pañca na sevitaḥḥā ti. 322.

Ta. khuddānaṃ⁶ ti khuddānaṃ⁶, Kaṇaverajātake⁷ viya baddhacore pi
sārajjanaṃ sandhāy' etaṃ vuttam, lahuṇṇitānaṃ ti taṃ muhuttam eva pari-
15 vattanacittānaṃ, Culladhaṇuggahajātakaṃ' etaṃ kathetabbam⁸, akatuṇṇutā pana
etāsāṃ Ekanipāte Takkāriyājātakena dīpetabbā, nādevasatto ti na adevasatto
devena asatto anāsatto⁹ ayakkhugahitako abhūtavaṇṇito¹⁰ puriso thīnaṃ sila-
vantataṃ¹¹ saddhātum¹² nārahati¹³ bhūtavaṇṇito¹⁴ pana saddaheyya, katan ti
attano kataṃ upakāraṃ, kiccaṃ ti attanā kātabbakiccaṃ, na mātarān¹⁵ ti
20 sabbe pi nātake chaḍḍetvā yasmim patibaddhacittā honti taṃ nēva anubandha-
nato ete mātādayo na jānanti¹⁶ nēma mahūpanthakamātā¹⁶ viya, anarya ti
nillajjā, sassā¹⁷ ti sakassa, avāsū¹⁸ ti āpadāsu¹⁷, kiccesū¹⁷ ti tesu tesu karaṇi-
yesu, kannappakannan ti otinnotinṇaṃ, yathā hi visame padese rukkhac-
chāyā ninnam pi orohati thalam pi abhirūhati¹⁸ tathā etāsaṃ pi cittaṃ na
25 kiñci uttamādhamaṃ vajjeti, calācalaṃ ti ekasmim yeva apatiṭṭhitam, nemiti
sakaṭassa gacchato cakkaneṃ viya. ādeyyarūpan¹⁹ ti gahetabbajātikaṃ,
vittan ti dhanam, nayanānti attano vasaṃ nenti, jalajenā²⁰ ti jalajāta-
sevālena, kāmbojakaraṭṭha-vāsino kira yadā aṭavito asse gaṇhitukāmā honti tadā
ekasmim thāne vatim parikkhipitvā dvāraṃ yojtvā assānaṃ udakapānatitthe
30 sevālaṃ madhunā makkhetvā sevālasambaddhāni²⁰ tīre²¹ tiṇāni ādim katvā yāva
parikkhepadvārā makkhenti, assā pāṇiyam pivitvā rasagedhena madhumakkhitāni
tiṇāni carantā²² anukkamena taṃ thānaṃ pavasanti, iti te²³ yathā jalajena

¹ in liḍ the second hemistich comes before the first. ² Ck^s bahu-. ³ Ck^s Bā
ro, B^s yo. ⁴ Bā have. ⁵ Ck^s bahunā, Bā bahuṇa. ⁶ Bā luddā-. ⁷
Ck^s -ru-, B^s kajavedā-. ⁸ Bā dīpetabbam. ⁹ so Ck^s; Bā na devasattoti na
devasatto devena anāsatto. ¹⁰ so Ck^s; Ck^s abhūtavaṇṇito, Bā abhūtapavattito. ¹¹
Bā -vantatavādāni. ¹² Bā sandhā-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Ck^s -e, Bā
bhūta vitto. ¹⁵ Bā -āti. ¹⁶ Ck^s -patthaka-? Bā -paṇhaka. ¹⁷ Ck^s Bā apa-. ¹⁸
Bā -rūyhati. ¹⁹ Ck^s a-. ²⁰ Ck^s -savaddhāni, C^s -saṃvaddhāni, Bā sambandhāni,
B^s -saṃbandhanā. ²¹ Bā omits tīre. ²² Bā khādanā. ²³ Ck^s se, Bā yathā te.

palobhetvā asse¹ vasaṃ² nenti tathā etāpi dhanam disvā tassa gahanatthāya
 saṇḍhī vācchi purisaṃ vasaṃ nentitī a., kullaṇaṃ ti taraṇatthāya gahitaṃ yaṃ
 kiñci, silesūpamā ti purisaṇaṃ cittabandhanena silesasadisā, tikkhāmāyā
 ti tikkhāmāyā³, sīghasotā nadīrivā 'ti yathā pabbateyyā nadī sīghasotā⁴
 ti a., āpaṇo ti yathā ca pasāritāpaṇo yesaṃ mūlaṃ atthi tesam yeva upakāro 5
 tath' etāpi, yo tā ti yo puriso tā itthiyo, bādheyā⁵ ti yo vātaṃ pi jālena
 bādheyā⁶, velā tūsaṃ na vījjaṭṭi ti yathā etasaṃ nadīnaṃ asukavelāyā ev'
 ettha gantabbā ti velā n' atthi rattim pi divāpi icchīcchitakkhaṇe upagantabbā
 n' eva asuken' evā⁷ 'ti pi mariyādā n' atthi atthikattikena upagantabbā n' eva
 (- ?) tathā etāpiti a., ghaṭṭasanaṃ aṃ ti yathā aggi indhanena tappati etāpi 10
 kilasaratīyā, kaṇha -- ti kodhanatāya upanāhitāya ghoravisatāya dūjivhatāya
 mittadūbhitāya 'ti pañcahi kāraṇehi kaṇhasappasirasadisā, tattha bahulārāgatāya
 ghoravisatā pisunatāya dūjivhatā⁸ aticāritāya mittadūbhitā veditabbā, gāvo
 bahitipassa⁹ 'ti yathā gāvo khāditaṭṭhānaṃ chaḍḍetvā bahimanāpassa¹⁰
 tiṇassa varaṃ varaṃ omasanti khādanti evam etāpi niddhanam chaḍḍetvā 15
 aññaṃ sadhanam eva gacchanti¹¹ a., muddhābhissittan ti rājānaṃ, pa-
 madā ca sabbā ti sabbā tā itthiyo, ete¹² ti ete pañca jane, niccayatto¹³
 ti niccam samānato upaṭṭhitasati, appamatto va hutvā ti a., dubbidū 'ti dūjjāno,
 sabbabhaṇṇo ti ajjhāsāyo, cirapariciṇṇo pi hi aggi dahati ciravissāsiko pi
 kuṇḍaro ghāteti cirapariciṇṇo pi sappo ḍasati ciravissāsiko pi rājā anatthakāro¹⁴ 20
 hoti, evam cirapariciṇṇāpi itthiyo vikāraṃ dassenti, naccantavaṇṇā ti
 abhirūpavati, na bahūna¹⁵ kantā ti adḍhakasigaṇikā viya na bahunnaṃ piyā
 manāpā, na dakkhiṇā ti naccagītakusalā, tattharūpā hi¹⁶ bahumittā honti
 tasmā na sevittabbā, na dhanassa hetū 'ti yā dhanahetu yeva bhajati sā
 apariggahāpi na sevittabbā, sū hi dhanam alabhamānā kujjhati. 25

Evam vutte mahājano M-assa „aho sukathitaṇ“ ti sādhu-
 kāram adāsi, so etehi kāraṇehi itthīnaṃ agunam kathetvā
 tuṇhi ahosi.

Tam sutvā Ānando gijjharājā „samma Kuṇālarājā aham
 pi attano nānabalena itthīnaṃ agunam kathessāmīti“ vatvā 30
 agunakatham ārabhi.

Tam dassento Bhagavā¹⁷ āha: Atha khalu bho A. gijjharājā
 K-ssa sakunassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ¹⁸ viditvā tāyaṃ velāyaṃ
 imā gāthāyo abhāsi:

¹ Ck -ā, Cs -a, Bd -am. ² Bd -e. ³ all three MSS. tikkhāmāyā ti tikkhiṇa-
 māmāyā. ⁴ Ck sīghamāyā, Bd Cs add evam sīghamāyā. ⁵ Bd bandh-. ⁶ Ck
 baddh-, Bd bandh-. ⁷ Ck -kenavā. ⁸ Cs -tāya. ⁹ Ck bahu-. ¹⁰ Ck -manā-
 pamanāpassa. ¹¹ Bd bhaj-. ¹² Ck etā. ¹³ Cs -yanto, Ck niccam yatto, Bd
 -yato. ¹⁴ Cs Bd -karo. ¹⁵ Ck bahu, Bd bahunnaṃ. ¹⁶ Cs Bd add bahūhi pat-
 thitā. ¹⁷ Bd sattā. ¹⁸ Bd -gāthā pari-.

36. Puṇṇam pi ce 'maṃ paṭhavim dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya taṇ pi,
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 323.
37. Utthāhakaṇ ce pi alīnavuttiṃ
komārabhattāraṃ piyaṃ manāpaṃ
āvāsu¹ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmā hi itthīnaṃ na vissasāmi. 324.
38. Na vissase icchatī man ti poso,
na vissase rodati me sakāse,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 325.
39. Na vissase sākhaṇpurāṇasanthataṃ,
na vissase mittapurāṇacoraṃ.
na vissase rājā sakha² mamaṇ ti,
na vissase itthi dasanna mātaraṃ. 326.
40. Na vissase rāmakarāsu nārisu
accantasīlāsu asaṇṇatāsu,
accantapemānugat' assa bhariyā
na vissase, titthasamā hi nāriyo. 327.
41. Haneyyu³ chindeyyuṃ pi chedayeyyuṃ⁴
kaṇṭham⁵ pi chetvā⁶ rudhiraṃ pipeyyuṃ⁷,
mā dīnakāmaṃsu⁸ asaṇṇatāsu
bhāvaṃ kare Gaṅgatiṭṭhūpamāsu. 328.
42. Musā tāsaṃ yathā saccam saccam tāsaṃ tathā⁹ musā,
gāvo bahitiṇassēva¹⁰ omasanti varaṃ varaṃ. 329.
43. Gaten' etā palobhenti pekkhitena mihitena¹¹ ca
atho pi dunnivatthena mañjuṇā bhaṇitena ca. 330.
44. Coriyo kaṭṭhinā h' etā vālā ca lapasakkharā¹²,
na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vaṇcanaṃ. 331.
45. Asā lokitthiyo nāma, velā tāsaṃ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā. 332.
46. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 333.

¹ Cks apassu. ² Cks rāja-, Bd rājā sukhā. ³ Cks -uṇ, Bds -umpi. ⁴ Bds chindā-peyyumpi. ⁵ Bds -e. ⁶ Ck jatvā. ⁷ Bds piveyyuṃ. ⁸ Bds dīnna-. ⁹ Bds yāthā. ¹⁰ Cks bahu-. ¹¹ Bd mītena, read: smītena or mīhītena. ¹² Bds capala.

47. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
dhanattā pativellanti latā va dumanissitā. 334.
48. Hatthibandhaṃ assabandhaṃ gopurisaṃ ca caṇḍālaṃ¹
chavaḍāhakaṃ [pupphachaḍḍakaṃ]
sadhanam anupatanti nāriyo. 335.
49. Kulaputtam pi jahanti akiñcanaṃ chavakasamaṃ²
sadisam api³ gacchanti [anupatanti] dhanahetu⁴ nāriyo ti. 336.

Ta, ādimajjhakathūpariyosānaṃ⁵ ti kathāya⁶ ādimajjhapariyosānaṃ,
laddhā khaṇaṃ ti okāsaṃ labhivā, icchatī man ti maṃ esā icchatīti pi
puriso itthīnaṃ na vissaseyya, sākha purāṇasanthataṃ ti hiyyo vā pare vā 10
santhataṃ purāṇapaṇṇasanthataṃ⁷ na vissase, appoṭhetvā⁸ apaccavekkhitvā na
paribhuñjeyya, tatra hi dīghajātiko vā parivattitvā tiṭṭheyya paccāmitto vā satthaṃ
nikkhiṭṭheyya, mittapurāṇacorān ti panthadūbhanatthāne ʾhitam coram
purāṇamitto me ti⁹ na vissaseyya, corā¹⁰ hi ye¹¹ saṃjānanti te yeva mārenti,
sakkā mamaṃ ti so hi khippam eva kujjhati, tasmā rājānaṃ sakkā me ti na 15
vissase, dasannamātaraṃ ti ayaṃ mahallikā idāni maṃ na aticarissati attā-
naṃ rakkhissatīti¹² na vissasitabbā, rāmakarāsū 'ti bālānaṃ ratikarāsū,
accantasīlāsū 'ti atikkantasīlāsū, accanta--gatassāpīti sace pi accanta-
anugatapemā assa tathāpi naṃ na vissase, kinkāraṇā: titthasamā hi nāriyo
ti sambandho, titthaṃ viya sabbasādhāraṇā ti a., haneyyun ti kuddhā vā 20
aṇṇapurisasārattā vā hutvā sabbesaṃ taṃ hananādikaṃ kareyyuṃ, mā dīna-
kāmasū¹³ 'ti hīnājjhāsāyāsū¹⁴ kilīṭṭhāsāyāsū, bhāvaṃ ti evarūpasū sinehaṃ
mā kari¹⁵, Gaṅgātītthūpamāsū 'ti sabbasādhāraṇatthēna Gaṅgātītthasadisāsū,
musā ti musāvādo tasmaṃ saccasādiso va, gatenā 'ti ādisu pekkhiteṇa palo-
bhanena¹⁶ Ummadantijātakaṃ dunnivatthēna Naṇinijātakaṃ mañjunā bhaṇiteṇa 25
'tuvaṇṇaṃ kho ayyaputta āgaccheyyāsīti' Nandattherassa vatthum kathetabbam,
coriyo ti sambhatassa¹⁷ vināsaṇena coriyo, kaṭṭhinā ti thaddhabadaya, vāḷā
ti duṭṭhā appaken' eva kujjhanasīlā, lapasakkharā¹⁸ ti nīratthakalapāna
sakkharā viya madhurā, asā ti asatiyo lāmikā, sārattā ti sabbasārattā¹⁹, pa-
gabbhā ti kāyapagabbhiyādīhi pagabbhā, yathā ti yathā sikkhī sabbaghaso evaṃ 30
tāpi sabbaghasā, pativellanti ti parissajanti upagūhanti veṭṭenti, latā vā 'ti
yathā latā rukkhaniṭṭhā rukkhāṃ veṭṭeti evaṃ etā purisaṃ parissajantiyo pi
dhanam²⁰ parissajanti nāma, hatthibandhādīsu gopuriso ti vuccati gopālako,
chavaḍāhakaṃ ti chavānaṃ ḍāhakaṃ susānagopānaṃ²¹ ti vuttaṃ hoti, puppha-
chaḍḍakaṃ ti vaccaṭṭhānasodhakaṃ, sadhanam ti etesu pi sadhanam anu- 35

¹ so all three MSS. ² so B^s; B^d chavakasama, C^ks caṭaka. ³ read: abhi? ⁴ add va? ⁵ B^ds -gāthāpari-. ⁶ B^ds gāthāya. ⁷ B^d sakkā in the place of paṇṇa.
⁸ so C^ks; B^d -ṭetvā. ⁹ B^ds add taṃ. ¹⁰ B^d -o. ¹¹ C^ks yene, B^s yeye? ¹² C^ks -sīti. ¹³ C^k B^d dīna-. ¹⁴ C^k lita-, C^s līna-, B^d hina-. ¹⁵ C^ks tare. ¹⁶ C^ks -ne. ¹⁷ B^d adds dhanassa. ¹⁸ B^ds lapanasa-. ¹⁹ C^ks -dārattā. ²⁰ B^d omits pari -. ²¹ B^ds susānapālaṇ.

gacchanti yeva, akiñcanan ti adhanam, chavakasaman¹ ti sunakhamam-
sakhādakacandālena samam sadisaṃ tena nibbiseṃ pi purisaṃ bhajanti gac-
chanti², kasmā³: yasmā anupatanti dhanahetu nāriyo.

Evaṃ attano nāṇe ṭhatvā Ānando gijjharājā itthinaṃ
5 agunam kathetvā tuṇhi ahosi. Tassa vacanam sutvā Nārado
pi attano nāṇe ṭhatvā tāsam agunam kathesi.

Tam dassento Satthā āha: Atha khalu bho Nārado deva-
brāhmaṇo Ānandassa g-assa ādimajjhakathāpariyosānam⁴ veditvā tāyam
velāyam imā gāthāyo abhāsi:

- 10 50. Cattāro 'me na pūrenti, te me sunātha⁵ bhāsato:
samuddo brāhmaṇo rājā itthi cāpi dijjampati. 337.
51. Saritā sāgaram yanti yā kāci pathaviṃ sitā⁶
tā samuddam na pūrenti, ūnattā⁷ hi na pūراتي. 338.
52. Brāhmaṇo ca adhiyānam vedam akkhānapaṇcamam⁸
15 bhiyyo pi sutam iccheyya, ūnattā hi na pūراتي. 339.
53. Rājā ca pathaviṃ sabbam sasamuddam sapabbatam
ajjhāvase vijjintvā anantaratanocitam,
pāram samuddam pattheti, ūnattā hi na pūراتي. 340.
54. Ekamekāya itthiyā aṭṭhaṭṭha patino siyā
20 sūrā ca balavantā⁹ ca sabbakāmarasāharā,
kareyya navame chandam, ūnattā hi na pūراتي. 341.
55. Sabbitthiyo sikhi-r-iva sabbabhakkhā,
sabbitthiyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbitthiyo kaṇṭhakānam¹⁰ pasākhā,
25 sabbitthiyo dhanahetū vajanti. 342.
56. Vātam jalena¹¹ paro¹² parāmase
osiñciyā¹³ sāgaram ekaṇṇinā
sukena tālena¹⁴ haneyya ghosanam
yo sabbabhāvam pamadāsu ossajeyya¹⁵. 343.
30 57. Corīnam bahubuddhīnam yāsu saccam sudullabham⁽⁹⁴⁾
thīnam bhāvo durājāno macchassēvōdake gataṃ. 344.

¹ Ck caṭakasan, C^s vaṭakasasidan, B^d chavakasama sadisaṃ. ² Ck bhaga-, read: abhiḡ-? ³ Ck^s tasamā. ⁴ B^d^s gāthāpariyosāne. ⁵ B^d sunātha mama. ⁶ B^d -vissitā. ⁷ Ck^s ūnantā. ⁸ B^d^s -ānam-, Ck^s -kkhāma-. ⁹ B^d -to. ¹⁰ C^s kaṇṭa-
¹¹ B^d jū-; read: jaleneva? ¹² B^d^s paro. ¹³ B^d^s -ceyya, Ck^s -ciyasa. ¹⁴ B^d^s batthena. ¹⁵ Ck^s bbassajeyya. B^d uyujje; read ossaje.

59. Analā mudusambhāsā duppūrā tā nadīsamā (II $\frac{52.6}{18}$, IV $\frac{47.1}{21}$)
sīdanti, nam viditvāna ārakā parivajjaye. 345.
60. Avaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopanā (II $\frac{52.0}{10}$, IV $\frac{47.1}{10}$)
sīdanti, nam viditvāna ārakā parivajjaye. 346.
61. Yam etā upasevanti chandasā vā dhanena vā 5
jātavedo va saṇ ṭhānam khippam anuḍahanti nau ti. 347.

Ta. dijampatīti dijaseṭṭhakam¹ Kuṇḍalam ālapati, saritā ti ādi ṭha-
pitamāṭikāya bhājanattam vuttam, ūnattā ti udakapattīṭṭhānassa hi mahantattā
ūnā yeva, adhiyāhan ti sajjhāyivā, vedamakkhānapaṇḍaman² ti
itihāsapaṇḍaman vedacatukkam, ūnattā ti so hi ajjhāsāyamahantatāya sikkhi- 10
tabbassa na pūrati, ratanocitan ti nānāratanehi eitam paripunnam, ūnattā
ti so hi taṇhāmahanatāya na pūrati, siyā ti siyūm, ayam eva vā pāṭho,
sabbakāmarasāharā ti sabbesam kāmarasānam āharapakā, navame ti aṭṭhahi
atittibhāvadassanattam vuttam, sā pana dasame pi³ tato uttaritare pi chandan
karot' eva, ūnattā ti sā hi kāmataṇhāmahanatāya na pūrati, kaṇṭakānam 15
pāsākhā ti sambādhamagge⁴ kaṇṭakasākhāsaddisā, yathā hi sākāhā laggitvā ākaḍ-
ḍhati evam etāpi rūpādīhi kaḍḍhanti, yathā sākāhā hatthādīsū vijjhivā dukkham
uppādeti evam etāpi puṭṭhamattā va sarīrasamphassena vijjhivā mahāvīnāsam pā-
pentī, vajantīti parapurisam vajanti, parāmase ti gapheyya, osiñciyā ti
nahāyitum otiṇṇo ekena pāṇinā sakalasamudde⁵ udakam osiñceyya⁶ gahetvā chaḍ- 20
ḍeyya, sakenā 'ti ekena attano hatthena tam eva hattham hanitvā⁷ ghesam
uppādeyya, sabbabhāvan ti tvam me⁸ iṭṭho kanto piyo manāpo ti vucca-
māno yo⁹ puriso evam ev¹⁰ etan ti saddahanto attano ajjhāsāyam pamadāsu
ossajjeyya¹⁰ so jālādīhi vātagaṇḍādīni kareyyā 'ti a., gatan ti gamanāni,
analā ti tīhi dhammehi alan ti vacanarahitā, duppūrā ti yathā mahānadi 25
udakena evam kilesaratiyā duppūrā, sīdanti nam -- nū ti tattha¹¹ nan ti
nīpātammattam, itthiyo allinā catūsū apāyesu sīdantīti viditvā, āvaṭṭanīti yathā
āvaṭṭanī mahājanassa hadayam mohetvā attano vase vatteti evam etāpīti¹² a..
vikopanā ti nāsanattāna ca garahanattāna ca brahmacariyassa kopikā,
chandasā vā¹³ ti piyasamvāsavasena vā, dhanena vā ti dhanahetu vā. 30
saṇṭhānan ti yathā jātavedo attano ṭhānam yam yam padesaṃ allīyati tam
tam¹⁴ ḍahati tathā etāpi yam yam purisaṃ kilesavasena allīyanti tam tam
anuḍahanti mahāvīnāsam pāpentī.

Evam Nāradena itthīnam aguṇe pakāsite puna M. vise-
setvā tāsam aguṇam pakāsesi. 35

¹ Bā -jethakam. ² Bā bedamakkhāna-, Ck devakkhūmanap-. ³ Bā add vīsa-
time pi. ⁴ Ck sakhādha-, Bā sampāva-. ⁵ Bā -a. ⁶ Ck -eyyā, Bā -eyyūm. ⁷
Bā haritvā. ⁸ Bā tvam eva. ⁹ Bā so. ¹⁰ Bā uss-. ¹¹ Bā ettha. ¹² Ck
-pi attho. ¹³ Ck chandavāsāvā. ¹⁴ Ck only one tam.

Tam dassetum Satthā āha: Atha khalu bho K. s. Nārādassa devabrāhmaṇassa ādimajjhakathāpariyosānam¹ vīditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abbhāsi:

- 5 61. Sallape nisitakhaggapāṇinā
paṇḍito api pisācadosinā.
uggatejauragam¹ pi āside,
eko ekapamadam² hi nālape³. 348.
- 10 62. Lokacittamathanā hi nāriyo
naccagītabhaṇṇitamihitāvudhā⁴,
bādhayanti anupaṭṭhitāsati
dīpe rakkhasigaṇo va⁵ vāṇije. 349.
- 15 63. N⁶ atthi tāsāṃ vinayo na saṃvaro.
majjamaṃsaniratā asaṇṇatā
tā gilanti purisassa pābhataṃ
sāgare va makaraṇaṃ timiṅgilo. 350.
- 20 64. Pañcakāmaguṇasātagocarā
uddhatā aniyatā asaṇṇatā
osaranti pamadā paṇḍitaṇaṃ
loṇatoyavatiyaṃ va āpakā⁷. 351.
- 25 65. Yaṃ naraṃ uparamanti⁸ nāriyo
chandasā ca⁹ ratiyā dhanena vā
jātavedasadisam pi tādisaṃ
rāgadosavatiyo⁹ ḍahanti naṃ. 352.
- 30 66. Addham¹⁰ ṇatvā purisaṃ mahaddhamam
osaranti sadhamaṃ saḥ¹¹ attanā,
rattacittam ativeṭṭhayanti naṃ¹²
sāla¹² māluvalatā kāṇane. 353.
- 35 67. Tā upenti vividhena chandasā
citrabimbamukhiyo alaṃkatā.
ūhasanti pahasanti nāriyo
Saṃvaro va sati¹³ māyakovidā. 354.
- 40 68. Jātarūpamaṇimuttabhūsitā
sakkatā patikulesu nāriyo

¹ Bđ -aṃ ura-. ² Cks ekam-, Bds ekāya-. ³ Cks pamadā hi-, Bđ ekāya pamudāya
nālape, Bs ekāya pamadā hi-. ⁴ so C for -tamhi- or -tasmi-, Ck -haṇṇitamihita
udhā, Bđ -tapita-. ⁵ Ck gaṇeva? Bđ gaṇāva. ⁶ Bđ āpagaṇaṃ, Bs āpagā. ⁷
Bđ upalāpentī. ⁸ Bds vā. ⁹ Bđ -vadhiyo. ¹⁰ Bđ uddham, read: addha ṇatva?
¹¹ Cks nā. ¹² Bđ -aṃ. ¹³ so Ck; C e sati? Bđ va samtatani.

rakkhitā aticaranti sāmikam
dānavam va hadayantarassitā¹. 355.

69. Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujaṇassa pūjito
nārinam vasagato na bhāsati 5
Rāhunā upagato va candimā. 356.

70. Yam kareyya kupito diso disam
duṭṭhacitto vasam āgataṁ ari
tena bhiyyo vyasanam nigacchati
nārinam vasagato apekkhavā. 357. 10

71. Kesalūnanakhachinnatajjitā
pādapānikasadaṇḍatālītā²
hīnam eva³ upagatā hi nāriyo
tā ramanti kuṇape va makkhikā. 358.

72. Tā kulesu visikhantaressu vā 15
rājadhāninigamesu vā puna
oḍḍitam Namucipāsavākaram
cakkhumā parivajje sukhattiyo⁴. 359.

73. Ossajitva⁵ kusalam tapogunam
yo anariyacaritāni-m-ācari⁶ 20
devatāhi nirayam nimissati
chedagāmimaniyam va vāṇijo. 360.

74. So idha⁷ garahito parattha ca
dummati⁸ upagato sakammunā
gacchati aniyato gaḷāgaḷam 25
duṭṭhagadrabharatho va uppathe. 361.

75. So upeti nirayam Patāpanam
sattisimbalivanaṁ ca-m-āyasam⁹
āvasitvā[na] tiracchānayoniyam¹⁰
petarājavisayam na muṇcati¹¹. 362. 30

76. Dibbakhiddharatiyo ca¹² Nandane
cakkavatticaritaṁ ca mānuse
nāsayanti pamadā pamādinam
duggatiṁ ca paṭipādayanti nam. 363.

¹ Bds -yantaniṣsitā. ² all three MSS. -kaṣā-. ³ read: ev'. ⁴ Bds -jjeyya su-
khattiko, C* -jje sukhanayo. ⁵ all three MSS. ossajjitvā. ⁶ Cks omit yo, Bds
have yo anariyesu ca-. ⁷ read: idhā. ⁸ Bd dummedho. ⁹ Bd āyasam, B*
āyasam, Ck mānasayam, C* māsayam. ¹⁰ Cks -yo. ¹¹ Cks muccati. ¹² Cks va

77. Dibbakhidḍaratiyo na dullabhā
cakkuvatticaritañ ca mānuse
sovaṇṇavyamhanilayā¹ va² acchārā.
ye caranti pamadāh' anattikā. 364.
78. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vītarāgavisayūpapattiya
ye caranti pamadāh' anattikā. 365.
79. Sabbadukkkhasamatikkamañ sivañ
accantañ acalitañ asaṃkhatañ
nibbutehi sucihi³ na dullabhañ⁴
ye caranti pamadāh' anattikā ti. 366.

- Ta sallape ti sace maya saddhiñ sallapessasi sisan te pāṭessāmīti⁵
vatvā khaggañ ādāya tñitenāpi⁶ sallapītamatte yeva tañ khādītva jīvitavināsañ
15 pāṭessāmīti dosinā hutvā tñitena piṣācenāpi saddhiñ sallape, upagatañ dāsi-
tvā⁷ nāṭessāmīti tñitañ⁸ uggatejañ uragañ⁹ āside va, eko pana hutvā raho
ekāya¹⁰ pamadāya na hi sallape¹¹, lokacittamathanā ti lokassa cittaghā-
tikā¹², dipe rakkhasigano¹³ ti yathā yakkhadīpe rakkhasigano¹³ manussena¹⁴
vesena¹⁵ vāñje palobhetvā¹⁷ attano vasagata katvā khādanti evaṃ imāpi kama-
20 guñehi attano vase katvā satte mahāvināsañ pāpentīti a., vinayo ti ācāro,
sañvarō ti mariyādā, pābhatañ ti dukkhasambhatañ dhanāñ gilanti nāsentī,
aniyatā ti aniyatacittā, loṇatoyavatiyañ ti loṇatoyavantañ samuddaṇ¹⁷
ti a., āpakā¹⁸ ti āpagā, ayam eva vā pāṭho, yathā samuddaṇ nadiyo osa-
ranti evaṃ pamādināñ pamadā ti a., chandasā ti pemena, ratiya ti pañca-
25 kāmāgūparatiya, dhanena vā ti dhanahetu vā, jātuvedasādisañ ti guṇa-
sāmpattiya aggim iva jalantañ¹⁹ pi, rāgadosavatiyo ti rāgadosēhi vadhikā.
rāgadosagatiyo²⁰ ti pi pāṭho, osarantīti madhuravacanena tañ bandhantiyo
upagacchanti, sadhanañ²¹ ti sadhanā²², ayam eva vā pāṭho, vatthālāṇikāratthāya
kiñci attano dhanāñ datvāpi otarantīti a., sahattaṇā²³ ti attabhāvena sad-
30 dhiñ attano²⁴ bhāvañ pi tass' eva paricajantiyo viya honti, ativeṭṭha-
yanti ti dhanagahapaṭṭhāya ativiya veṭṭenti piṇenti, vividhena chandasā ti
nānāvīdheṇa ākāreṇa, citrabimbamukhiyo ti alāṇkāraṇavasena citrasarirā
vicitramukhiyo va hutvā, ūhasantīti mahāhasitañ hasanti, pahasantīti
mandahasitañ hasanti, Sañvarō vā²⁴ ti māyākārapuriso viya asurinda viya

¹ Ck -vyamhi-, Bḍ suvaṇṇabyamhi-. ² Bḍ ca ³ Cks -hi, Bḍ -ibbi, Bḍ -īhi. ⁴ Cks -ā. ⁵ Bḍ phāle-, Ck pāthe-. ⁶ Bḍ adda sallape-. ⁷ Ck taḍayitvā. ⁸ Bḍ tañ. ⁹ Cks omit uragañ. ¹⁰ Cks ekāya. ¹¹ Cks ālape. ¹² Bḍ lokacittassā-ghāṭakā. ¹³ Bḍ -ā. ¹⁴ Cks manumñena. ¹⁵ Bḍ veseva, Cks omit vesena. ¹⁶ Bḍ upalāpetvā. ¹⁷ Ck vatta-. ¹⁸ Bḍ āpagan, Cks -kan. ¹⁹ Bḍ jalitañ. ²⁰ Cks -dosavā. ²¹ Cks -nā. ²² Cks -nañ. ²³ Bḍ Cḥ atta. ²⁴ Cks cā.

ca¹, dānavam va hadayantarassitā² ti yathā kuto nu āgacchatha bho tayo
 janā³ ti Karandakajātaka⁴ hadayantarassitā⁵ antoudaragatāpi⁶ dānavam aticāri
 evam aticaranti, arakkhīyo⁷ h' etā⁸ ti dīpeti, na bhāsati⁹ na virocati Hārīta-
 Lomasakassapa-Kusa-rājāno viya, tenā¹⁰ ti tato¹¹ amittena katavyasanā atirekatara-
 vyanan ti a., apekkhāvā¹² ti satanho, kesa--tajjitā¹³ ti ākaḍḍhitvā lūna-
 kesā¹⁴ nakhehi chinuagattā¹⁵ tajjitā¹⁶ pādāsihi ca tālitā¹⁷ va hutvā yo¹⁸ kelivasena¹⁹
 ete pi vipakkāre karoti²⁰ tādīsam hīnam eva upagatā nāriyo ramanti na²¹ ete
 vipakkāre pariharanti madhurasamācāre²², kimkāraṇā: ramanti kuṇape va
 makkhikā²³ ti yasmā jegucche hatthikuṇapādīmhi makkhikā²⁴ viya tā hīne yeva
 ramantīti a., oḍḍitan ti na etā itthīyo nāma atha kho imesu thānesu Na-
 mucino Kilesamārassa migapakkhigahaṇattham luddakehi oḍḍitam pāsā²⁵ ca vā-
 karaṇā²⁶ cā²⁷ ti²⁸ māññamāno paññācakkhunā²⁹ ca³⁰ cakkhumā³¹ dibbamānusakena³²
 sukkena atthiko parivajjeyya, ossajjivā³³ ti devamanussesu mahāsampattidā-
 yakaṁ tapogunam chaḍḍetvā³⁴ yo puriso anariyesu³⁵ pañcasu kāmaganhesu
 kāmaraticaritāni ācarati, devatāhi nirayam nimissati³⁶ so sadevalokena³⁷
 parivattetvā³⁸ nirayam gaṇhissati, chedagāmimaṇiyam va vāṇijo ti yathā
 bālavāṇijo mahagghabhaṇḍam datvā chedagāmīlāmakaṁ maṇikaṁ gaṇhati tathā-
 rūpo ayam hotti³⁹ a., so ti so itthīnam vasaṁ gato, aniyato ti ettakaṁ kālam
 apāyesu paccissati, gaḷagaḷan ti devalokā⁴⁰ ca⁴¹ manussalokā⁴² ca⁴³ galitvā apā-
 yam eva gacchatīti⁴⁴ a., yathā kiṁ: duṭṭha--uppathe ti yathā kūtagadra-
 bhayuttaratho maggā okkamitvā⁴⁵ uppathe yeva gacchatī tathā, sattisimbali-
 vanan ti sattisadisehi kaṇṭakehi yuttam āyasaṁbalivanam, petarājavisayan
 ti petavisayaṁ ca kālakañjakaasuravisayaṁ ca⁴⁶, pamādinan ti pamattānam.
 te hi pamadāsu pamattā⁴⁷ tāsāṁ sampattīnam mūlabhūtam kusalam na karonti,
 iti tesāṁ pamadā sabbā tā nāsayanti nāma, paṭipādayanti nan ti tathā-
 vidham purisaṁ tā pamādavasena⁴⁸ eva akusalam kāretvā duggatīm paṭipādentī
 nāma, sovaṇṇavyamhanīlayā ti suvaṇṇamayavimānavāsiniyo, pamadā-
 hanatthikā⁴⁹ ti ye⁵⁰ purisā pamadāhi anattikā⁵¹ hutvā brahmacariyam caranti, sa-
 matikkamā⁵² ti kāmādhātusamatikkamena yā gati, rūpadhātuyā bhāvo ti
 yo kāmādhātusamatikkamagatisamkhāto rūpadhātusambhavo⁵³ tesam na dullabho,
 vitarāgavisayūpapattiya⁵⁴ ti yā⁵⁵ vitarāgavisaye suddhāvāsalo⁵⁶ke uppatti
 āpi tesam na dullabhā⁵⁷ ti a., accantan ti anattā⁵⁸ avināśadhammakam⁵⁹,
 acalitan ti kilesehi akampitam, nibbutehi nibbutakilesehi, sucīhīti
 parisuddhehi evarūpaṁ nibbanam pi na dullabham.

¹ Cks yeva vā. ² Bā¹-yantaniissitā. ³ = Samugga- Vol. III p. 527. ⁴ Cks attano.

⁵ Bā²-itā. ⁶ Bā tamhā. ⁷ Cks -sa. ⁸ Ck jinnā-. ⁹ Cks ye. ¹⁰ Bā kilesa-.

¹¹ Cks -ontī. ¹² so Cks; Bā nam. ¹³ Bā³ add ti. ¹⁴ Cks vākarajjañcāti, Bā

vākūñce. ¹⁵ Ck ma, Bā omits paññū-. ¹⁶ Bā adds puriso. ¹⁷ Bā omits dibba

¹⁸ Bā adds yo ti. ¹⁹ Bā⁴ add aparissuddhesu. ²⁰ Cks -atia. ²¹ Bā⁵ niva-. ²² Bā

vā. ²³ Bā⁶-issatīti. ²⁴ Bā asurā ca petañca. ²⁵ Cks yo. ²⁶ Bā⁷-tuyā bhāvo.

²⁷ Ck sā, Bā omits yā. ²⁸ Cks antātītam. ²⁹ Bā -tam.

Evam M. amatamahānibbānam pāpetvā desanam nitthapesi. Himavante kinnaramahoragādayo ākāse tñitadevatā ca „aho Buddhalīhāya kathitan“ ti sādhuakāram adamsu. Ānando gijjharājā Nārado devabrāhmaṇo Puṇṇamukho ca phussakokilo
 5 attano attano parisam ādāya yathāthānam eva gamimsu. M. sakatthānam eva gato. Itare pana antarantarā¹ āgantvā² Mahāsattassa santike ovādam gahetvā tasmim ovāde tñatvā sagga-parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. j. samodhānento osānagāthā abhāsi:

10 80. Kuṇālo 'ham tadā āsim, Udāyi phussakokilo,
 Ānando gijjharājāsi, Sāriputto ca Nārado,
 evam dhāretha jātakan ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Satthu ānubhāvena gantvā āgamana-kāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesam S. mahāvane kammatthānam
 15 kathesi, te tam divasam eva arahattam pāpuṇimsu. Mahā devatā-samāgamo ahosi, atha³ Bh. Mahāsamayasuttam kathesi. Kuṇāla-jātakam. Asītinipātam⁴.

5. Mahāsutasomajātaka.

Kasmā tuvan ti. Idam S. J. v. Aṅgulimālattheram
 20 ā. k. Tassa uppatti ca pabbajjā ca⁵ Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vuttanayena vitthārato veditabbā. So pana saccakiriyaṃ mūlhagabbhāya itthiyā sotthibhāvam katvā tato paṭṭhāya sulabhapiṇḍo hutvā vivekam anubrūhanto aparabhāge arahattam patvā abhiññāto asītimahātherānam abbhantaro⁶ ahosi. Tasmim kāle dh. k. s.: „āvuso aho Bhagavatā
 25 tathārūpaṃ luddam lohitapāṇim mahācoraṃ Aṅgulimālaṃ adaṇḍena asatthena dametvā nibbisevanam karontena dukkaram kataṃ, aho Buddhā nāma dukkarakārikā“ ti. S. Gandhakuṭiyam nisinnō⁷ va dibbāsotena katham sutvā „ajja mama gamanam bahūpakāram bhavissati, mahādharmadesanā pavattissatīti“ nātvā anopamāya Buddha-
 30 līhāya dhammasabham⁸ gantvā paññattāsane nisīditvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyam bhi. idāni paramābhisam-

¹ Bā anantarantā. ² Bā gantvā. ³ Bā athassa. ⁴ Ckō omīti asīti-. 5. Cfr. Morris, B. & Cariyā-Piṭaka p. 100. ⁵ Bā add upasampadā ca. ⁶ Bā -re yeva. ⁷ Bā tñito. ⁸ Bā -bhāyam.

bedhiṃ pattaṇa mayā etassa vinayanam, sv-āham pubbacariyaṃ ca-
ranto padesañāṇe ʒhito pi etaṃ dāmesin“ ti vatvā¹ a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Koravyo nāma rājā
dhammena r. kāresi². B. tassa aggamahesiyā kucchimim
nibbatti³, sutavittakatāya⁴ pana taṃ Sutasomo ti sañjānimsu, ⁵
tam enaṃ rājā vayappattaṃ⁵ disāpāmokkhācariyassa santike
sippaṃ gahaṇatthāya Takkaṣilaṃ pesesi, so ācariyabhāgaṃ
ādāya nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Bārāṇasiyaṃ⁶ Kāsirañño
putto Brahmaḍattakumāro pi tath' eva vatvā pitarā pesito, nik-
khamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji. Sutasomo⁷ maggaṃ ¹⁰
gantvā nagaradvāre sālāya phalake vissamanatthāya nisīdi.
Brahmaḍattakumāro pi gantvā tena saddhiṃ ekaphalake nisīdi.
Atha naṃ Sutasomo paṭisanthāraṃ karonto „samma magga-
kilanto kuto āgacchasīti“ pucchitvā „Bārāṇasito“ ti vutte
„kassa putto“ ti⁸ „Brahmaḍattassā“ ti⁹ „konāmo“ ti⁶ „Brah- ¹⁵
maḍattakumāro nāma“ ti¹⁰ „kena kāraṇena āgato sīti“ pucchi.
So „sippagahaṇāya“ ti¹¹ „ti vatvā tam pi maggakilanto ti ten'
eva nayena itaraṃ pucchi. So pi sabbaṃ ācikkhi. Te ubho pi
„mayāṃ khattiyā ekācariyass' eva santike sippagahaṇāya“¹²
gacchāma“ ti aññamaññaṃ mittabhāvaṃ katvā nagaraṃ pavi- ²⁰
sitvā ācariyakulaṃ gantvā ācariyaṃ abhivādetvā attano jātiṃ
āvikatvā sippagahaṇāya¹³ āgatabhāvaṃ kathesuṃ. So „sādhū“
ti sampatīcchi. Te ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭha-
pesuṃ, na kevalaṃ ca te yeva aññe pi tadā Jambudīpe eka-
satamatṭā rājaṇṭa tassa santike sippaṃ gaṇhanti¹⁴. Suta- ²⁵
somo tesāṃ jeṭṭhantevāsiko¹⁴ hutvā sippaṃ upadisanto nacirass'
eva nipphattiṃ pāpuṇi, so aññesaṃ¹⁵ santikaṃ agantvā¹⁶ „sa-

¹ Bds add tuṇhi ahoṣi tehi yacito. ² Bds add tadā amhākaṃ. ³ Bds add
dasamāse atikkante suvaṇṇavaṇṇaṃ puttāṃ vijjāyi. ⁴ Bds -vittatāya. ⁵ Bds
add disvā nikkhasabhaṃ datvā. ⁶ Bds tadā Bā-. ⁷ Bds aṭṭha Su-. ⁸ Bds
sīdi. ⁹ Cks -assa, omitting ti. Bds read: kāsirañño putto ti. ¹⁰ Bds nāma,
omitting ti. ¹¹ Cks -ṇāya, Bds sippagahaṇatthāya. ¹² Bds sippagahaṇatthāya.
¹³ Bds -tā āgacchanti. ¹⁴ Cks jeṭṭhācariyo. ¹⁵ Bds -assa. ¹⁶ Cks āg-.

hāyo me“ ti vatvā Brahmaḍattakumāraṃ eva gantvā¹ tassa
 piṭṭhiācariyo hutvā khippaṃ sikkhāpesi, itaresaṃ pi kaṃena²
 sippaṃ niṭṭhitaṃ. Te anuyogaṃ datvā ācariyaṃ vanditvā
 Sutasomaṃ parivāretvā nikkhamiṃsu, atha ne Sutasoma mag-
 5 gadhure³ ṭhatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnaṃ sip-
 paṃ dassetvā rajjesu patitṭhaḥessatha⁴, patitṭhitaṃ pana maṃ⁵
 ovādaṃ kareyyāthā“ ‘ti ā. „Kiṃ ācariyā“ ‘ti. „Pakkha-
 divasesu uposathikā hutvā mā ghātaṃ⁶ kareyyāthā“ ‘ti. Te
 „sādhū“ ti sampatiṇṇiṃsu. B. hi aṅgavijjāpāṭhakattā⁷ „anā-
 10 gate Bārāṇasikumāraṃ⁸ nissāya mahābhayaṃ uppajjissatīti“
 ṇatvā ca te evaṃ⁹ ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano
 attano janapadaṃ gantvā pitunnaṃ sippaṃ dassetvā rajje
 patitṭhāya patitṭhitabhāvaṃ c’ eva ovāde vattanabhāvaṃ ca
 jānāpetuṃ paṇṇākāreṇa saddhiṃ paṇṇāni paṇiṃsu. M. taṃ
 15 pavattiṃ ṇatvā „appamattā hoṭhā“¹⁰ ti paṇṇāni paṇiṃ. Tesu
 Bārāṇasirājā maṃsena vinā bhattaṃ na bhuñjati, uposatha-
 divasatthāya pi ‘ssa maṃsaṃ gaḥetvā ṭhapenti¹¹, ath’ ekadiva-
 saṃ evaṃ ṭhapitamāsaṃ bhattachārakassaṃ pamādena rāja-
 gehe koleyyasunakhā khādiṃsu, bhattachārako maṃsaṃ adisvā
 20 kahāpaṇamuṭṭhiṃ ādāya caranto maṃsaṃ uppādetuṃ asak-
 konto „sace amaṃsakabhattaṃ upanāmessāmi jīvitaṃ me n’
 atthi, kin nu kho karissāmīti“ cintetvā „atth’ eso upāyo“ ti
 vikāle¹² āmakasusānaṃ gantvā taṃmuhuttamatassa¹³ purisassa
 ūrumaṃsaṃ āharitvā supakkaṃ pacitvā bhattaṃ upanāmesi,
 25 rañño maṃsakhaṇḍaṃ jivhagge ṭhapimattam eva sattarasaharaṇi-
 sahassāni phari, sakalasariraṃ khobhetvā atṭhāsi, kiṃkāraṇā:
 pubbe¹⁴ sevitatāya¹⁵, so kira atitānantare attabhāve yakkho
 hutvā bahuṃ manussamaṃsaṃ khādi¹⁶, ten’ assa taṃ piyaṃ

¹ Cks omit gantvā, Bds read brahmadattassa kumārasseva santikaṃ gantvā. ² Bds anukka-. ³ Bds maggantare. ⁴ Bd patitṭhaḥessanti. ⁵ Bd ghātaṃ. ⁶ Bd -pātakusalattā, Bs -pākaṭattā ⁷ Bds -ṇasiyaṃ brahmadattakumāraṃ. ⁸ so Cks; Bds tesaṃ in the place of ca te evaṃ. ⁹ Cks hontū. ¹⁰ Bds -eti. ¹¹ Bd kāle. ¹² Cks -mattassa, Bds muhuttaṃ matassa. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Bd sevana-tāya. ¹⁵ Bd khāditaṃpubbo.

ahosi, so „sac’ āham tuñhi yeva paribhuñjissāmi na me ayaṃ
 imaṃ maṃsaṃ kathessatīti“ cintetvā saha khelena bhūmiyaṃ
 pātesi¹, „niddosaṃ deva khādāhīti“ ca vutte manusse paṭikka-
 māpetvā „aham etassa niddosabhāvaṃ jānāmi, kiṃ maṃsam
 etan“ ti „purimadivasesu paribhogamaṃsaṃ eva devā“ ’ti 5
 „nanu aññasmiṃ kāle ayaṃ raso n’ atthīti“ „ajja supakkaṃ
 devā“ ’ti „nanu pubbe pi evam eva pacasīti“, atha naṃ tuñhi-
 bhūtaṃ ūtvā „sabhāvaṃ vā kathehi² jīvitāṃ vā te n’ atthīti“
 ā., so abhayaṃ yācitvā yathābhūtaṃ kathesi, rājā „mā saddam
 akāsi, pakatiyā pacanamāsaṃ tvaṃ³ khāditvā mayhaṃ manussa- 10
 maṃsaṃ eva pacāhīti“ ā., „nanu dukkaraṃ devā“ ’ti, „mā bhāyi.
 na dukkaran“ ti, „nibaddhaṃ⁴ kuto labhissāmīti“, „nanu ban-
 dhanāgāre bahumanussa“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, apara-
 bhāge bandhanāgāre manussesu khīṇesu „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „antarāmagge sahaṣṣabhaṇḍikaṃ khipitvā yo taṃ gaṇhati⁵ 15
 taṃ ‘coro’ ti gaḥetvā mārehīti“, so tathā katvā⁶ aparabhāge
 sahaṣṣabhaṇḍikaṃ olokentam pi adisvā „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „yāmaḥherivelāya⁷ nagaraṃ ākulaṃ hoti, tvaṃ ekasmiṃ
 gharasandhimhi vā⁸ catukke vā ṭhatvā manussaṃ paharitvā⁹
 maṃsaṃ gaṇhā“ ’ti, so tato paṭṭhāya thūlamaṃsaṃ ādāya 20
 gacchati, tesu tesu ṭhānesu kaḷebarāni dissanti, „mama mātā
 na paññāyati, pitā na paññāyati, bhātā bhaginī na paññāyatīti“
 manussānaṃ paridevanasaddo suyati, nāgarā bhītatasiṭā hutvā
 „ime manusse sīho nu kho khādati vyaggho nu kho yakkho
 nu kho“ ti olokentā pahāramukhaṃ disvā „eko manusso khā- 25
 dati maññe“ ti¹⁰ mahājano rājaṅgane sannipatitvā upakkosi¹¹,
 rājā „kiṃ tātā“ ti pucchi, „deva imasmiṃ nagare manussa-
 khādako coro atthi, gaṇhāpethā“ ’ti, „aham kathaṃ jānissāmi,
 kiṃ aham nagaraṃ rakkhanto carāmīti“, mahājano „rājā

¹ Bā pādesi. ² Bds add no ce kathesi. ³ Cks taṃ. ⁴ Ck khaṇḍam, Bā uibandham. ⁵ Bā -hissati. ⁶ Bds akāsi. ⁷ Bds paṭhamapacchimayāme yadā majhimayāme-. ⁸ Bds add vīthiyaṃ vā. ⁹ Bds -sse māretvā. ¹⁰ Bā -tīti paññanti. ¹¹ Bā -sisu.

nagarena anattiko, Kālahatthisenāpatissa ācikkhissāmā“ 'ti
 vatvā¹ tassa kathetvā „coraṃ pariyesitum vaṭṭatīti“ vadimsu,
 so „sattāhaṃ āgametha, pariyesitvā coraṃ dassāmīti“ mahā-
 5 janam uyyojetvā purise ānāpesi „tātā nagare kira manussa-
 khādako coro atthi, tumhe tesu tesu ṭhānesu niliyitvā taṃ
 gaṇhathā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā tato paṭṭhāya nagaram
 parigaṇhanti, bhattakārako pi ekasmiṃ gharasandhimhi paṭi-
 channo hutvā ekaṃ itthiṃ māretvā ghanaghanamaṃsaṃ ādāya
 pacchiṃ pūretum ārabhi, atha naṃ te purisā gahetvā pothetvā²
 10 pacchābhāṃ bandhitvā „gahito manussakhādako coro“ ti
 mahāsaddaṃ karimsu, mahājano³ parivāresi, atha naṃ suṭṭhu
 vadhivā⁴ maṃsapacchiṃ gīvāya bandhitvā senāpatissa dasse-
 sum, senāpati⁵ disvā „kin nu kho esa imaṃ maṃsaṃ khādati
 udāhu aññena maṃsena missetvā vikkiṇāti udāhu aññassa
 15 vacanena māretīti“⁶ cintetvā taṃ atthaṃ pucchanto⁷ paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṃ rasaka edisāni
 karosi kammāni sudāruṇāni,
 hanāsi⁸ itthi purise ca mūlho
 20 maṃsassa hetu adu⁹ dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. ra'sakā 'ti bhattakārakaṃ ālapati, itoparaṃ uttānasambandhāni va-
 canapaṭivacanāni Pālivasen' eva vedittabbāni¹⁰.

2. Na attahetu na dhanassa kāraṇā
 na puttadārassa sahāyaññātinam,
 25 bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
 so khādati¹¹ maṃsaṃ bhadante¹² edisaṃ¹³. 369.
3. Sace tuvaṃ bhattur atthe payutto
 karosi kammāni sudāruṇāni

¹ Bā gamtvā. ² Ck poth-. ³ Bā atha naṃ mahā-. ⁴ Ck vadi-, Bā bandhi.

⁵ Bā add tani. ⁶ Bā -sīti. ⁷ Bā add sutasomajātaka. ⁸ Ck hanāti, Bā hanasi. ⁹ Ck ā-. ¹⁰ Bā add bhattakārako āha. ¹¹ all three MSS. -ti. ¹² Ck bhante, Bā bhaddante. ¹³ Bā -santi atha naṃ senāpati āha.

pāto va antepuraṃ pāpunivā
lapeyyāsi me rājino sammukhe taṃ¹. 370.

4. Tathā karissāmi ahaṃ bhadante²
yathā³ tuvaṃ bhāsasi Kālahatthi,
pāto va antepuraṃ pāpunivā
vakkhāmi te rājino sammukhe taṃ ti. 371.

Ta. bhagavā ti gāravādivacanam etaṃ, sacce tuvaṃ ti saccaṃ nu kho
bhapaṭi⁴ udāhu maraṇamukhe⁵ musā ti⁶ vīmaṃsanto evaṃ ā, ta. su-
dāruṇānīti manussagātakammāni, sam mukhetan ti sammukhe ṭhatvā evaṃ
vadeyyāsīti so sampaticchantaṃ g. ā.

10

Atha naṃ senāpati gāḥabandhanam eva sayāpetvā vi-
bhātāya rattiyā amaccehi ca saddhiṃ mantetvā sabbesu eka-
vādesu⁷ jātesu sabbaṭṭhānesu ārakkhaṃ ṭhapetvā nagaram
hatthagataṃ katvā rasakassa pi gīvāya maṃsapacchiṃ ban-
dhitvā ādāya rājanivesanaṃ pāyāsi, sakalanagaraṃ viravi⁸, 15
rājā hiyyo⁹ bhuttaṭātarāso sāyamāsam pi alabhitvā „rasako
idāni āgacchissati idāni āgacchissatīti“ nisinno va rattim viti-
nāmetvā „ajjāpi rasako nāgacchati¹⁰, nāgarānaṃ ca mahāsaddo
suyyati, kin nu kho etan“ ti vātapānena olokento taṃ tathā-
rūpaṃ āṇiyamānaṃ disvā „pākaṭaṃ idaṃ kāraṇaṃ jātan“ ti 20
cintetvā dhitim¹¹ upaṭṭhapetvā pallaṃke nisīdi, Kālahatthi pi
naṃ upasaṃkamitvā anuyuñji, so pi 'ssa kathesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- a. Tato ratyā vivasane¹² suriyass' uggamanam pati
Kālo rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkami,
upasaṃkamitvā rājānaṃ idaṃ vacanam abravi¹³: 372.
a. Saccaṃ kira mahārāja rasako pesito tayā
hanāti¹⁴ itthi purise tuvaṃ maṃsāni khādasi¹⁵. 373.

25

¹ Bds tanti aha naṃ rasako āha. ² Bds bhadd-. ³ Ck yameva, Cs yame. ⁴ Ck bhaneti, Cs bhati, Bds bhaṇasi. ⁵ Bds -bhayena. ⁶ Bds musā bhaṇasīti. ⁷ Bds -chandesu. ⁸ Bds vivari. ⁹ Bds hiyo, Cs bhiyo. ¹⁰ Bds -viti. ¹¹ Bds sati. ¹² Ck rattā-. ¹³ Bds -viti tattha bhikkhave tato tadā kāle ratyāvivassāne suriyugga-
manam pati kālo rassakam ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā idaṃ vacanam abravi
avoca. ¹⁴ Bds hanati. ¹⁵ Bds -sīti tattha mahārāja kira rassako tayā pesito
saccaṃ ayaṃ rassako itthi ca purise ca hanati tvaṃ maṃsāni manussamaṃsāni
khādasi saccaṃ kira tato rājā āha.

7. Evam evaṃ¹ tathā Kāla rasako pesito mayā.

mama atthaṃ karontassa kiṃ etaṃ paribhāsaṣi. 374.

Ta. Kālā 'ti Kālahatthi, evamevaṃ ti tejavanṭena senāpatinā anuyutto² musā vattum asakkonto evam āha, ta. tathā ti idaṃ purimass' eva vevacanāṃ, 5 mamatthaṃ ti mama vadḍhim, karontassā 'ti karontaṃ, kimetaṃ ti kasmā evaṃ paribhāsaṣi aho dukkaraṃ karosi tvaṃ nāma aññaṃ coraṃ agahetvā mama pesanākārakaṃ³ gaṇhāsīti tassa bhayaṃ janento kathesi⁴.

Taṃ sutvā senāpati „ayaṃ saken' eva mukhena paṭijānāti, aho sāhasiko, ettakaṃ nāma kālaṃ manussā⁴ etena khādītā⁵, 10 vāressāmi nan⁶ ti cintetvā āha: „mahārāja mā evaṃ kari, mā⁷ manussamānsaṃ khādīti⁸“. „Kālahatthi kiṃ kathesi, nāhaṃ ito viramituṃ sakkomīti⁹“. „Mahārāja¹⁰ sace na viramissasi attānaṃ ca raṭṭhaṃ ca nāsessasīti¹¹“. „Evaṃ nassante¹² pi ahaṃ n' eva viramituṃ sakkomīti¹³“. Tato senāpati tassa 15 saññāpanāya¹⁴ vatthuṃ āharitvā dassesi¹⁵: atītasmiṃ hi mahāsamudde cha mahāmacchā ahesuṃ, tesu Ānando Tinnando¹⁶ Ajjhohāro¹⁷ ti ime tayo janā¹⁸ pañcayojanasatikā, Tītimīti¹⁹ Mīṅgalo Timirapiṅgalo²⁰ ti ime²¹ saḥassayojanikā²², te sabbe pi pāsāṇasevālabhakkhā²³ ahesuṃ, tesu Ānando samuddassa 20 ekapasse vasati, taṃ²⁴ bahū macchā dassanāya upasaṃkamanti, ekadivasam „sabbesaṃ dipadacatuppadānaṃ rājā paññāyati, amhākaṃ rājā²⁵ n' atthi, mayam p' etaṃ²⁶ rājānaṃ karissāmā²⁷ ti cintetvā sabbe ekacchandā hutvā Ānandaṃ rājānaṃ karimṣu. macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātaṃ²⁸ 25 upaṭṭhānaṃ gacchanti. Ath' ekadivasam Ānando ekasmiṃ pabate pāsāṇasevālaṃ khādanto ajānitvā sevālo²⁹ ti saññāya eka-

¹ Bā eva. ² Cs -ē. ³ Cs -ṇa-. ⁴ Bā tattha bho kālahatthi evameva tathā rassako me mayā pesito mama atthaṃ karontassa rassakassa etaṃ rassakaṃ kiṃ paribhāsaṣi in the place of tattha - - kathesi. ⁵ Bā -ssamānsaṃ. ⁶ Bā -taṃ. ⁷ Cks omit mā. ⁸ Bā khādasīti. ⁹ Cks -mi. ¹⁰ Cks omit ma-. ¹¹ Cks -tīti, Bā nassissasīti. ¹² Bā -o. ¹³ Bā -natthāya. ¹⁴ Bā add mahārāja ¹⁵ Bā panando. ¹⁶ Cs ajjhorō, Ck ajjhāro. ¹⁷ Bā macchā. ¹⁸ Ck timīti. ¹⁹ Bā piṅgalo timirapiṅgalo mahātimirapiṅgalo. ²⁰ Bā adds tayo macchā ²¹ Bā add honti. ²² Ck -na-. ²³ Cks omit taṃ. ²⁴ Cks omit rājā. ²⁵ Cks pekaṃ. ²⁶ Bā sāyaṃ pato. ²⁷ Bā -laṃ.

macchaṃ¹ khādi, tassa taṃ maṃsaṃ chādesi, so² „kin nu kho idaṃ ativiya madhuraṃ“ ti nīharitvā olokeno macchakhaṇḍaṃ disvā „ettakaṃ kālāṃ ajānitvā na khādin“,“ ti cintetvā „sāyam pi pāto pi macchānaṃ upatṭhānaṃ katvā⁴ gamanakālā ekadve⁵ macche khādissāmi, pākaṭaṃ katvā khādiyamānesu⁶ hi⁶ eko pi maṃ na upasaṃkamissati, sabbe palāyissantīti“⁸ paṭicchanno hutvā pacchā⁷ osakkito sakkitāṃ paharitvā⁸ khādi, macchā parikkhayaṃ gacchantā⁹ cintayīṃsu: „kuto nu kho nātināṃ bhayaṃ uppajjissatīti“, ath⁹ eko paṇḍitamaccho¹⁰ „mayhaṃ Ānandassa kiriyaṃ¹¹ na rūceti, parigaṇhissāmi¹² 10 nan“ ti macchesu upatṭhānaṃ gatesu Ānandassa kaṇṇapattena paṭicchanno atṭhāsi, Ānando macche uyyojetvā pacchato gacchante¹³ khādi, so maccho taṃ disvā itaresaṃ ārocesi, te sabbe pi bhītā¹⁴ palāyīṃsu, Ānando tato paṭṭhāya maccharasa-lobhena¹⁵ anūṇaṃ gocaraṃ na gaṇhāti, so jighacchāya¹⁶ kila- 15 manto¹⁷ „kahaṃ nu kho gatā“ ti¹⁸ te macche pariyesanto ekaṃ pabbataṃ disvā „mama bhayena imaṃ pabbataṃ nissāya vasanti maññe¹⁹, pabbataṃ parikkhipitvā upadhāressāmi²⁰ naṅguṭṭhena sīsena ca ubho passāni²¹ parikkhipitvā gaṇhi, „sace idha vasissanti²² palāyissantīti“ pabbataṃ parikkhipantaṃ²³ 20 attano naṅguṭṭhaṃ disvā „ayaṃ maccho maṃ vañcetvā pabbataṃ nissāya vasatīti“ kuddho paṇṇāsajojanamattaṃ naṅguṭṭhaṃ gaṇhi²⁴, aṇṇaṃ macchan ti²⁵ saññāya²⁶ gahetvā murumurāyanto²⁷ khādi, dukkhā²⁸ vedanā uppajji, lohitagandhena macchā sannipatitvā luñcitvā luñcitvā²⁹ khādantā³⁰ yāvasīsaṃ āgamīṃsu, 25

¹ Bds ekam-. ² Bds khādantassa in the place of ch. so. ³ Bds khādāmi. ⁴ Bds āgantvā. ⁵ Bds ekam-. ⁶ Bds -ne, omitting hi. ⁷ Bds macchaṃ. ⁸ Bds add khādissāmi tathā katvā. ⁹ Bds viditvā. ¹⁰ Bds -to-. ¹¹ Bds kāraṇaṃ, Bds karaṇaṃ. ¹² Cks omit pari. ¹³ Bds -taṃ. ¹⁴ Bds bhītasitā. ¹⁵ Bds -rassa-giddhena. ¹⁶ Ck tigacchāsāyaṃ, Cs jigacchāsāyaṃ. ¹⁷ Ck kilento, Cs kilanto. ¹⁸ Bds adds jigacchāya piḷito. ¹⁹ Bds adds ti taṃ. ²⁰ Bds passesu, Bds ubhosu passesu. ²¹ Bds vasanti. ²² Bds khaṇḍaṃ. ²³ Cks maccha, omitting ti. ²⁴ Bds adds dalaṃ. ²⁵ Bds murumurāpento. ²⁶ Bds dukkha. ²⁷ Bds omits l. l. ²⁸ Bds adds bhuñjetvā.

mahāsarīratāya nivattitum asakkonto tatth' eva jīvitakkhayaṃ
pāpuṇi, pabbatākāro¹ atṭhirāsi ahoṣi, ākāśacārino tāpasaparibbā-
jikā manussānaṃ kathayimsu, sakala-Jambudīpe manussā
jānimsu. Tam vatthum āharitvā dassento Kālahatthi ā:

- 5 8. Ānando sabbamacchānaṃ khāditvā rasagiddhimā
parikkhīṇāya parisāya attānaṃ khādiyā mato². 375.
9. Evaṃ pamatto rasagārove rato
bālo yadi āyatim nāvabujjhati
vidhamma putte caji³ nātake ca
10 parivattiyā⁴ attānaṃ eva khādati. 376.
10. Idan te sutvāna vihetu⁵ chando,
mā bhakkhasī⁶ rāja manussamaṃsaṃ,
mā tvaṃ imaṃ kevalaṃ vārijo va
20 dipadādhīpa suññaṃ akāsi raṭṭhan ti. 377.
15 Ta. sabbamacchānaṃ ti sabbesaṃ macchānaṃ jeṭṭhako, khāditvā ti
so attano parisāṃ khādi⁷, khādiyā ti pacchā attānaṃ khāditvā mato, āyatī⁸
ti yadi anāgate uppajjanadukkhaṃ na jānāti, vidhammā⁹ ti vidhamitvā nā-
setvā, putte cā¹⁰ ti puttadhātaro caji⁹, nātake cā¹⁰ ti sasañātake caji, vidhamma
putte caji¹⁰ nātake cā¹⁰ ti a., parivattiyā¹⁰ ti aññaṃ alabbhanto nivattitvā
30 attānaṃ eva khādati, vihetu¹⁰ ti vigacchatu, kevalaṃ ti sakalaratṭhaṃ, vārijo
vā¹⁰ ti Ānandamaccho viya¹⁰.

¹ B² pabbatarāsiya. ² B² khādiyamako. ³ B² only ca. ⁴ C² -vattiya, C²
-vattiya, B² -vattaya. ⁵ B² vigetu. ⁶ B² bhikkhayi, C² -si. ⁷ C² omits khādi.
⁸ C² -ti. ⁹ C² capi. ¹⁰ B² tattha mahārāja atitasmim kāle mahāsamudde pañ-
casatayojaniko ānando uāma mahāmaccho sabbesaṃ macchānaṃ rāja mahāsamud-
dassa ekapasse hito, khāditvā ti sakajātikanāṃ macchānaṃ rasagiddhimā macche
khāditvā parikkhīṇā ti macchaparisaṃ khayāṃ pattāya attānaṃ ti aññaṃ gocaraṃ
agahetvā pappatāṃ parikkhīpentō pañāsayaajanamattāṃ attano naṅguṭṭhakhaṇḍaṃ
macchasaññāya khāditvā mato maraṇappatto hutvā idāni mahāsamudde pappata
matto atthi rāsi ahoṣi, evaṃ pamatto ti evampi yathā mahāmaccho ānando
evaṃ tathā tvaṃ tanhāya rasagiddhito hutvā pamatto pamādhāvappatto, rasa-
gārove ratto ti manussamaṃsaṃsassa rasagārove ratto atirattacitto hoti, bālo ti
yadi tvaṃ bālo duppañño āyati anāgate uppajjanadukkhaṃ nāvabujjhati na
jānāti ki attho, vidhamāti vidhamitvā nāsetvā, putte cā ti puttabhariyāyo ca.
nātake cā ti sasañātake ca sahāye ca, vidhamā ti vihamitvā aññaṃ āhāraṃ ala-
bhītva jighacchāya piḷito sakalanagaraṃ parivattaya manussamaṃsaṃ alabbhitvā
attānaṃ khādanto ānando pacchā viya attānaññeva khādati, idante sutvāna ti
mahārāja te tuyhaṃ mayā ānitaṃ idāni udātaraṇaṃ sutvāna chando manussa-

Taṃ sutvā rājā „Kālahatthi tvam eva upamaṃ jānāsi aham pi jānāmīti“ manussamaṃsagiddhatāya porāṇakavatthum āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso¹

jambupesim aladdhāna mato so tassa² saṃkhaye. 378. 5

12. Evam eva ahaṃ Kāla bhuttā³ bhakkhaṃ rasuttamaṃ

aladdhā mānusaṃ maṃsaṃ maññe hassāmi⁴ jivitaṃ ti. 379.

Ta. tassā 'ti tassa Sujātassa⁵; atīte kira Bārāṇasīyaṃ Sujāto nāma kuṭimbiko loṇambilasevanatthāya Himavanta⁶ āgatāni pañca isisatāni attano uyyāne vasāpetvā upaṭṭhahi⁷, ghare niccapaṇṇāta⁸ va bhikkhā ahoṣi, te pana 10 tāpasā kadāci janapade pi bhikkhāya caranti⁹, mahājambupesī pi āharitvā khādanti, tesaṃ jambupesim āharitvā khādanakāle Sujāto cintesi: ajja bhadantānaṃ tayo cattāro divasā anāgacchantānaṃ kahaṃ nu kho gatā ti so puttakaṃ aṅguḷiya¹⁰ gāhāpetvā tesaṃ bhattakiccekāle tattha agamāsi, tasmim samaye mahallakānaṃ mukhavikkhālanaudakam¹¹ datvā sabbanavako¹² jambupesim khādati, Sujāto tāpase 15 vanditvā nisinno: kiṃ bhante khādathā 'ti pucchī, mahājambupesim āvuso ti, taṃ sutvā kumāro pipāsaṃ uppādesi, ath' assa gaṇajetthako¹³ thokaṃ dāpesi, so tam khādītva vararase bajjhītvā: pesim me detha pesim me dethā 'ti punappuna yāci, kuṭimbiko dhammaṃ supanto¹⁴: mā viravi¹⁵ gehaṃ gantvā khādisattīti¹⁶ naṃ vañcetvā imaṃ nissāya bhadantā ukkaṇṭhēyyuṃ ti taṃ samassāsento 20 taṃ isgaṇaṃ āpucchitvā¹⁷ va gehaṃ gato, gatakalato paṭṭhāy' eva c' assa putto: pesim me dethā 'ti paridevi, isayo pi¹⁸ ciraṃ vutth' ambā¹⁹ 'ti vatvā Himavantaṃ eva gatā, ārāme isayo apassantā²⁰ tassa ambajambupanasamocādināṃ pesiyo sakkharācunṇasamuyuttā²¹ adamsu, tā tassa jivhagge ṭhapitamattā halāhalavisassa- diṣā honti, so sattāhaṃ nirābhāro hutvā²² jīvitaṃ kkhayaṃ pāpuṇi; rājā idaṃ 25

maṃsaṃ khādanachando, vigetū ti vigacchatu vīramatu, mā bhakkhayitī mahā- rāja manussamaṃsaṃ mā bhakkhayi mā khādi, mā tvam imaṃ kevalanti mahā- samuddaṃ suññaṃ karonto vārījo ānando maccho idha, dvipadādhipā ti bho dhīpa- dādhipa dvipadānaṃ manussānaṃ issara mā tvam kevalaṃ saccato imaṃ tvam kāsikaraṭhaṃ nagaraṃ suññaṃ mā akāsitī attho. ¹ Bds oraso tassa atrajo. ² Bds -ā. ³ so Cks; Bds bhuttaṃ. ⁴ Bds hissāmi. ⁵ Bds tattha kālahatthi ku- ṭumpiko nāmena sujāto nāma tassa atrajo putto oraso jambupesī aladdhā na alabhetvāna, mato ti tassā jambupesiyā saṃkhayo so kutumpikaputto mato yathā ahaṃ evameva rasuttamaṃ aññarasānaṃcā uttamaṃ manussānaṃ maṃsaṃ bhutvā bhuñcetvā aladdhā manussamaṃsaṃ jivitaṃ hissāmīti maññe maññāmi. ⁶ Bds -tato. ⁷ Bds upaṭṭhāsi. ⁸ Bds niccampaṇṇasatamattā. ⁹ Bds adds kadāci. ¹⁰ Bds -yaṃ. ¹¹ Bds -nakāle u-. ¹² Bds saṃghana-. ¹³ Bds adds tāpaso. ¹⁴ Bds adds putta. ¹⁵ Bds vivari. ¹⁶ so all three MSS. for -sīti? ¹⁷ Bds anāp-. ¹⁸ Bds add idha. ¹⁹ Cks vutthāya, Oks vatthumhā, Bds vatthamhā. ²⁰ Bds -o. ²¹ Bds -e. ²² Oks omīti hu-.

kāraṇaṃ āharitvā dassento evam āha, tassa saṃkhaye ti tassa jambupesiyaṃ khaḃe aññaṃ āhāraṃ anāharitvā mato, bhakkhaṇ ti khādanīyaṃ, rasuttaman ti uttamaṃ rasaṃ, haṣṣāmīti jahhissāmi, haṣṣāmīti pi pāṭho¹.

Tato Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, aparāṇi”
 5 udāharaṇāni āharissāmīti“ cintetvā „mahārāja viramā”² ‘ti ā.,
 „na sakkomīti”³, „sace na viramissasi nātimaṇḍalato c’ eva
 rajjasirito ca parihāyissasi”; — atītasmiṃ pi⁴ idh’ eva Bārā-
 ṇasiyaṃ pañcasīlarakkhakaṃ sotthiyakulaṃ⁵ ahosi, tassa ku-
 lassa eko puttako ahosi, so mātāpitunnaṃ piyo manāpo paṇ-
 10 dīto⁷ tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū, so samavayehi taruṇehi saddhiṃ
 gaṇabandhanena vicari, sesagaṇabandhā macchamaṃsādīni khā-
 dantā suraṃ pivanti, māṇavo maṃsādīni na khādanti suraṃ pi
 na pivati, te cintayimṣu⁸: „ayaṃ surāya apivanato amhākaṃ
 mūlaṃ na deti, upāyena naṃ suraṃ pāyessāmā”⁹ ‘ti⁹ te sanni-
 15 patitvā „samma chaṇaṃ kilissāmā”¹⁰ ‘ti āhaṃsu, „tumhe”¹⁰ su-
 raṃ pivatha ahaṃ na pivāmi, tumhe va gacchathā”¹¹ ‘ti,
 „samma tava pānatthāya”¹¹ khīraṃ gaṇhāpessāmā”¹² ‘ti, so
 „sādhū”¹² ‘ti sampatīcchi, dhuttā uyyānaṃ gantvā padumini-
 pañnesu tikkhiṇaṃ suraṃ bandhāpetvā ṭhapayimṣu, atha nesaṃ
 20 pānakāle māṇavassa khīraṃ upanayimṣu¹³, eko dhutto „pok-
 kharamadhuṃ bho āharā”¹⁴ ‘ti āharāpetvā padumini-patte puṭaṃ
 heṭṭhā¹⁴ chiddaṃ katvā¹⁵ mukhe ṭhapetvā ākaḍḍhi, evaṃ itare
 pi āharāpetvā pivimṣu, māṇavo „kim etan”¹⁶ ti pucchi, „pok-
 kharamadhusaṇṇāya suraṃ pivi, ath’ assa aṅgāre pakkamaṃsaṃ
 25 adaṃsu, tam pi khādi”¹⁶, evam assa punappunaṃ pivantassa
 mattakāle „na etaṃ pokkharamadhu, surā esā”¹⁷ ti vadiṃsu, so
 „ettakaṃ kālaṃ”¹⁷ madhurarasaṃ na jānīmi¹⁸, āharatha bho
 suraṃ”¹⁸ ti ā., āharitvā¹⁹ puna pi adaṃsu, pipāsā mahatī ahosi,

¹ C^k jahessumi, C^s jahessāmi, tassa saṃkhaye - - pāṭho wanting in B^d. ² B^d add piṣsa. ³ B^d -māhi. ⁴ B^d adds so maṇussamaṃsaṃ viramitumina. ⁵ B^d -m hi. ⁶ C^k so sotthi-. ⁷ B^d adds byatto. ⁸ B^d mantayisu. ⁹ B^d adds vatvā.
¹⁰ samma tu-. ¹¹ B^d pivana-. ¹² C^k -pesahī, C^s -pehī, B^s -pemā. ¹³ B^d add atha. ¹⁴ so C^k; B^d -pattapuṭaṃ gahetvā. ¹⁵ B^d adds aṅguli, B^s aggaiṃ?
¹⁶ B^d -dati. ¹⁷ B^d add evaṃ. ¹⁸ B^d jānāmi. ¹⁹ C^k omīti ā-.

ath' assa puna yācentassa¹ „khīṇā“ ti vadimsu, so „handā
 taṃ bho' āharāpethā“ 'ti aṅgulimuddikaṃ adāsi, tato² sakala-
 divasaṃ tehi saddhiṃ pivitvā matto rattakkho kampanto³
 vippalapanto gehaṃ gantvā nipajji, ath' assa pitā surāya
 pītabhāvaṃ⁴ nātvā vigate made⁵ „tāta ayuttan te kataṃ 5
 sotthiyakule jātena suraṃ pivantena', mā puna evaṃ akāsi⁶
 ā., „tāta ko mayhaṃ doso“ ti, „surāya pītabhāvo“⁷, „tāta kiṃ
 kathesi, mayā evarūpaṃ madhurarasāṃ ettakaṃ kālaṃ aladdha-
 pubbaṃ“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „nā sakkā'
 viramitun“ ti ā., atha brāhmaṇo „evaṃ sante amhākaṃ kula- 10
 vaṃso ca ucchijjissati dhanaṃ ca nassissatīti“ cintetvā:

13. Māṇava abhirūpo si, kule jāto si sotthiye,

na tvam arahasi tāta abhakkhaṃ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta. abhakkhaṃ - - ti abhakkhitabbayuttakaṃ bhakkhitum¹⁰.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramaṃsi 15
 ahaṃ vā¹¹ ito gehā nikkhamissāmi tava vā¹² ratthā pabbā-
 janiyakammaṃ karissāmi¹³“ ā., māṇavo „evaṃ sante pi ahaṃ
 suraṃ jahitum na sakkomīti“ vatvā gāthādvayam ā.:

14. Rasānaṃ aññataraṃ etaṃ yasmā¹⁴ maṃ tvaṃ nivāraye,
 so 'haṃ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṃ. 381. 20

15. So vāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike
 yassa me dassanena tvaṃ nābhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta. rasānaṃ ti lonambilatittakaṭukakhārikamadburakasāvaṇaṃ¹⁴ sattana-
 naṃ¹⁵ aññataraṃ, uttamarasabhūtaṃ etaṃ majjaṇaṃ nāma, so vāhaṃ ti so
 ahaṃ eva, nippatissāmi ti nikkhamissāmi. 25

Evaṃ ca pana vatvā „nāhaṃ surāpānā viramissāmi, yaṇ
 te ruccati taṃ karohīti“ ā., atha brāhmaṇo „tayaṃ amhe
 pariccajante mayam pi taṃ pariccajissāmi“ 'ti vatvā

¹ Bā yāca-. ² Cks tha, omitting bho. ³ Bā so. ⁴ Cks -ento. ⁵ Bā pivita-.

⁶ Bā matto. ⁷ Bā add na vaṭṭati. ⁸ Bā pivitabhāvenāti. ⁹ C Bā -o. ¹⁰
 Bā -ayitum. ¹¹ Bā tāta. ¹² Bā taṇ ca. ¹³ Bā kasmā. ¹⁴ Bā -kasāva-
 saṅkhātānaṃ. ¹⁵ Bā add rasānaṃ.

16. Addhā aññe¹ pi dāyāde putte lacchāma māṇava,
tvañ ca jamma vinassasu
yattha pattañ na [tañ] suṇomā² ti g. ā. 383.

Ta, yattha pattan ti yattha gatañ tañ³ asukaṭṭhāne nāma vasatīti na
5 suṇāma tattha gacchā⁴ ti a.

- Atha nañ vinicchayañ netvā aputtabhāvañ katvā nīharā-
pesi, so aparabhāge nippaccayo kapaṇo pilotikañ⁵ nivāsetvā
kapālahattho piṇḍāya caranto aññatarañ kuḍḍañ nissāya
kālam akāsi. — Idañ kāraṇaṃ āharitvā Kālahatthi rañño dassetvā
10 „mahārāja sace tvañ amhākañ vacanañ na karissasi pabbā-
janiyakammañ te karissantīti“ vatvā g. ā.:

17. Evam eva tuvañ rāja⁶ dipadinda suṇohi me:

pabbājessanti tañ raṭṭhā soṇḍamāṇavakañ yathā ti. 384.

- Evam Kālahatthinā upamāya ābhatāya pi rājā tato viramituñ
15 asakkonto aparañ pi udāharaṇañ dassetuñ ā.:

18. Sujāto nāma nāmena bhāvitattāna sāvako

accharaṃ kāmayañto va na so bhuñji na so pivi. 385.

19. Kusagge udakañ⁷ ādāya samudde udakañ mine

evañ mānusakā kāmā dibbakāmāna santike. 386.

20. Evam eva ahañ Kāla bhutvā bhakkhañ rasuttamañ
aladdhā mānusañ maṃsañ maññe hessāmi jivitañ ti. 387.

Vatthuñ heṭṭhāvuttanayañ⁸ eva.

- Ta. bhāvitattānañ ti bhāvitacittānañ tesañ pañcannañ isisatānañ,
accharaṃ kāmayañto ti, so kira⁹ isīnañ mahājambupesikhādanakāle⁷ anāga-
25 manañ viditvā⁸ kena nu kho kāraṇena na⁹ āgacchanti sace katthaci gatā jānissāmi
noce atha nesañ santike dhammañ supiessāmiti uyyānañ gantvā¹⁰ gaṇajettha-
kassa santikā dhammañ suṇanto¹¹ suriye atthaṃgate uyyojyamāno pi aḷa idh¹
eva vasissāmiti vatvā isigaṇañ vanditvā paṇṇasālañ pavisitvā nīpaḷḷi, rattibhāge
Sakko devarājā devasaṃghaparivuto saddhīm attano paricārīkāhi isigaṇañ van-
30 dituñ āgato, sakalārāmo ekobhāso ahoṣi, Sujāto kin nu kho etañ ti utṭhāya
paṇṇasālacchiddena oloketvā Sakkañ isigaṇañ vandituñ āgatañ devaccharā-

¹ Cks -am. ² Bā omits tañ. ³ Bds jīṇṇapi-. ⁴ Bds mahārāja, Cks tuvañ rāja.

⁵ so Cks for dakañ, Bds kusaggenudakañ. ⁶ Bds add tesañ. ⁷ Cs -sīm-, Bā

-siyā-. ⁸ Bā diāvā. ⁹ Bds kinnu kāraṇaṃ na, Cks omit na. ¹⁰ Bds add isayo

vanditvā. ¹¹ Bds add nīsinno va.

parivutaṃ diśvā accharāṇaṃ sahadassanen' eva rāgaratto ahosi, Sakko nisīditvā dhammakathaṃ sutvā sakaṭṭhānam eva gato, kuṭṭimbiko punadivase isigaṇaṃ vanditvā pucehi: bhante ko nāṃ' esa rattibhāge tumhākaṃ vandanatthāya āgato ti, Sakko āvuso ti, taṃ parivāretvā nisinnā katamā¹ ti, devaccharā nāṃ' etā ti, so isigaṇaṃ vanditvā gehaṃ gantvā gatakalato paṭṭhāya accharaṃ me detha accharaṃ me⁵ dethā ti vilapi, nātakā parivāretvā bhūtapaviṭṭho² nu kho ti accharaṃ paharissu, so nāhaṃ etaṃ³ accharaṃ kathemi devaccharaṃ kathemīti vatvā ayaṃ accharā ti alaṃkaritvā ānīṃsaṃ bhariyaṃ pi gaṇikaṃ pi oloketvā⁴ nāyaṃ accharā yakkhiṇī esā ti devaccharaṃ me dethā 'ti vippalapanā nīrahāro⁵ jīvitaṃ khamāyaṃ pāpuṇi, tena vuttaṃ: accharaṃ kāmayaṃ va na so bhuñji na so pivīti, samudde¹⁰ udakaṃ mine ti samma Kālahatthi yo kusaggena udakaṃ gahetvā ettakaṃ siyā⁶ samudde udakaṃ ti tena saddhiṃ upamāya mineyya so kevalaṃ mineyy' eva kusagge⁷ udakaṃ pana jativiya parittam eva yathā taṃ evaṃ mānussa kā kāmā dibbakāmānaṃ santike, tasmā so Sujāto aññaṃ itthiṃ na olokesi, accharaṃ eva patthento mato, evamevā 'ti yathā so dibbakāmānaṃ alabhanto jīvitaṃ jahi¹⁵ evaṃ abhaṃ pi uttamarasaṃ manussamaṃsaṃ alabhanto jīvitaṃ⁸ jahissā-mīti vadati.

Taṃ sutvā Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, saññāpessāmi nan“ ti, „saka-jātimaṃsaṃ⁹ khāditvā ākāsacara-suvannaṃ hamsāpi tāva natṭhā“ ti dassetuṃ gāthādvayaṃ āha: ²⁰

21. Yathāpi te dhataratṭhā hamsā vehāsayaṃgamā¹⁰

avuttiparibhogena¹¹ sabbe abbatthataṃ gatā 388.

22. Evam eva tuvaṃ rāja dipadinda suṇohi me:

abhakkhaṃ rāja bhakkhesi tasmā pabbajayanti taṃ ti. 389.

Ta. avuttiparibhogena¹² 'ti attano anā-jivabhūtena¹³ paribhogena, ²⁵ abbatthataṃ ti sabbe maraṇaṃ eva pattā: atīte kira Cittakūṭe Suvanna-guhāya navutthamaṃsaṃsaṃsaṃ vasaṃti, te vassike cattāro māse na nikkhamanti, sace nikkhameyyūṃ udakapūṇṇehi pakkhehi¹⁴ āhiṇḍetuṃ¹⁵ asakkontā samudde yeva pateyyūṃ¹⁶, tasmā na nikkhamanti, upakaṭṭhe pana vassakāle jātassaro sayañjātasālīṃ āharitvā guhaṃ¹⁷ pūretvā sālīṃ khādanā vasaṃti, tesāṃ pana ³⁰ guhaṃ pavitṭhakāle gubhāvāre eko rathacakkapamāṇo uppanābhimakkaṭṭako¹⁸ ekekaṃsiṃ māse ekekaṃ jālaṃ¹⁹ bandhati²⁰, tassa ekekaṃ suttaṃ gorajjuppa-māpaṃ²¹, hamsā naṃ²² jālaṃ chindissatīti²³ ekassa taruṇaṃsaṃsaṃsaṃ dve

¹ Cks nisinnā, Bds nisinnā kā nāmetā. ² Ck bhūta-vatṭho, B -āvatṭho. ³ Bd evaṃ. ⁴ Bds -ento. ⁵ Bds add hutvā tattheva. ⁶ Bds mahā. ⁷ Bd -ena. ⁸ Cks omīti jī-. ⁹ Bds -jātikanāṃ maṃsaṃ. ¹⁰ Bd vehāyasaṃ-. ¹¹ Ck ā-, Bd atutta-, B abhutta-. ¹² Bds abhutta-. ¹³ Bds sajātibhū-. ¹⁴ Ck sapattehi. ¹⁵ Bds uppatitū. ¹⁶ Cks pā-. ¹⁷ Bds guhāyaṃ. ¹⁸ Bds uppa-. ¹⁹ Bd adds na. ²⁰ Cks vinati for vinamati?. ²¹ Bds add hoti. ²² Bd taṃ. ²³ Bds -ssantīti.

koṭṭhāse denti, so vigate deve purato hutvā¹ jālaṃ chindati, ten' eva maggena
 sesā gacchanti, ath' ekasmiṃ kāle pañca māsē vassāratto² ahosi, haṃsā khīṇa-
 gocarā kīn nu kho kattabban ti mantetvā³ jīḍantā aṇḍāni labhiṣṣamā 'ti paṭha-
 maṃ aṇḍāni khādīṃsu tato potake tato jīṇṇaṃhāse, pañcamāsaṃcayena vassaṃ
 5 apagataṃ, makkaṭako pañcajālāni vibandhati⁴, haṃsā sakajātikānaṃ maṃsaṃ
 khādītva appatthāma jāta, dviguṇakoṭṭhāsalābhitaruṇaṃhāso⁵ jālaṃ⁶ paharitvā
 cattāri bhindī⁷, pañcamāṃ bhinditum nāsakkhi, tatth' eva laggi, ath' assa sīsaṃ
 chinditvā⁸ makkaṭo lohitaṃ pīvi, añño pi añño pi āgantvā jālaṃ pabharī, so pi
 tatth' eva laggo ti evaṃ sabbesaṃ makkaṭako lohitaṃ pīvi, tadā dhatarattha-
 10 kulaṃ ucchinnaṃ ti vadanti⁹, tena vuttaṃ: sabbe abbatthataṃ gatā ti, evaṃ-
 evaṃ¹⁰ ti yathā te haṃsā abhakkaṃ saṅgāṭimaṃsaṃ khādīṃsu tathā tvam pi
 khādasī sakalanagaraṃ bhayappattaṃ virama mahārāja 'ti, tasmā pabbā-
 jayanti taṃ ti yasmā abhakkaṃ saṅgāṭimaṃsaṃ bhakkesi tasmā¹¹ nagara-
 vāsīno taṃ ratthā pabbājenti.

15 Rājā aparam pi upamaṃ vattukāmo ahosi, nāgarā pana
 utthāya „sāmi senāpati kiṃ karosi¹², kiṃ manussamaṃsa-
 khādakacorāṃ gahetvā carasi¹³, sace na viramati ratthato
 naṃ pabbājehīti¹⁴“ nāssa kathetum adāṃsu, rājā ba-
 hunnaṃ kathaṃ sutvā bhīto pana¹⁵ vattum nāsakkhi, puna
 20 pi naṃ senāpati „kiṃ mahārāja viramitum sakkhissasīti“ va-
 tvā „na sakkomīti“ vutte sabbaṃ¹⁶ orodhajanaṃ ca¹⁷ putta-
 dhītaro ca sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitaṃ¹⁸ passe ṭhapetvā „ma-
 hārāja imaṃ nāṭimaṇḍalam eva amaccaganaṃ ca rajjasirīṇ ca
 olokehi, mā nassi, virama manussamaṃsato“ ti ā., rājā „na
 25 mayhaṃ etaṃ¹⁹ manussamaṃsato piyataran²⁰“ ti vatvā „tena
 hi mahārāja imamaṃ nagarā ca ratthā ca nikkhamatha“ 'ti
 vutte²¹ „Kāḷaḥatthi, na me rajjen' attho²², nikkhamāmi, ekaṃ
 pana²³ khaggaṃ ca rasakaṃ ca²⁴ dehīti“ ā., ath' assa khaggaṃ
 ca manussamaṃsapacanabhājanaṃ ca pacchiṇ ca ukkhipāpetvā
 30 rasakaṃ ca datvā ratthā pabbājaniyakammaṃ karīṃsu. So²⁵

¹ Bds gantvā. ² B -vuttho, Bd -vuṭho. ³ Bds add mayam. ⁴ B vinandhati, Cks vini. ⁵ Bd -ṇamkoṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds -le. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd vijhitvā. ⁹ Bd omits va-. ¹⁰ Cks -etan. ¹¹ Bds add ime. ¹² Bds -oma. ¹³ Bd vicarissasi. ¹⁴ Bds add vutte. ¹⁵ C Bd pu-. ¹⁶ Bds sabbesaṃ. ¹⁷ Bds -dhānaṇa. ¹⁸ so Cks; Bd -te, B -to. ¹⁹ Bds etc. ²⁰ Bd -rā. ²¹ Bds add rājā āha. ²² Bds add nagarā. ²³ Bds add me. ²⁴ Bds add bhājanaṇa. ²⁵ Bds add khaggaṇa.

rasakam¹ ādāya nagarā nikkhamitvā araṇṇam pavisitvā ekas-
 mim nigrodhamūle vasanaṭṭhānam katvā ta. vasanto aṭavimagge
 ṭhatvā manusse māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa
 maṃsam pacitvā² upanāmeti, evaṃ ubho pi jīvanti³, „aḥam
 are⁴ coro porisādo“ ti vatvā tasmim pakkhante koci saka- 5
 bhāvena saṇṭhātum⁵ na sakkoti, sabbe bhūmiyaṃ patanti, tesu
 yaṃ icchati taṃ uddhapādam vā⁶ adhopaḍaṃ⁷ vā katvā⁸ rasa-
 kassa deti, so ekadivasaṃ araṇṇe kañci manussaṃ alabhitvā
 āgato rasakena „kim devā“ 'ti vutte „uddhane ukkhalim ārope-
 hīti“ ā., „maṃsam kahaṃ devā“ 'ti, „labhissāṃ' ahaṃ maṃ- 10
 san“ ti, so „n' atthi dāni me jīvitān“ ti kampamāno uddhane
 aggim katvā ukkhalim āropesi, atha naṃ porisādo asinā pa-
 haritvā māretvā maṃsam pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako
 jāto sayam eva pacitvā khādi. „Porisādo maggaṃ paṭipanne¹⁰
 hanatīti“ sakala-Jambudīpe pākāṭaṃ¹¹ ahosi. Tadā eko sam- 15
 pannaṇavibhavo brāhmaṇo pañcahi sakaṭasatehi vohāraṃ karonto
 pubbantato aparantaṃ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma
 kira coro magge¹² manusse māreti, dhanam datvā¹³ aṭavim
 atikkamissāmīti“ so aṭavimukhavāsinaṃ manussānaṃ¹⁴ „maṃ
 aṭavim¹⁵ atikkamethā“ 'ti saḥassaṃ datvā tehi saddhim mag- 20
 gaṃ paṭipajji, gacchanto ca¹⁶ sabbasatthaṃ¹⁷ purato katvā
 nahātānulitto sabbālaṃkārapatimaṇḍito setagonayutte sukha-
 yānake nisinno tehi ativāhikapurisehi parivuto¹⁸ sabbapacchato
 agamāsi¹⁹, porisādo rukkhāṃ āruya purise upadhārento „se-
 samanussesu kim imesu²⁰ khāditabbaṃ atthīti²¹“ vigatacchando 25
 hutvā brāhmaṇaḍiṭṭhakālato²² paṭṭhāya taṃ khāditukāmatāya
 upaḷaṭitakhelo²³ ahosi, so tasmim attano santikaṃ āgate²⁴

¹ Bds -añca. ² Bds add rājānaṃ. ³ Bds add manussagahaṇakāle. ⁴ Ck māre, Bds araṇṇa, Bds araṇṇam. ⁵ Bds sandhāretum. ⁶ Bds omit vā. ⁷ Bds adhosisaṃ, Bds -siraṃ. ⁸ Bds add āharitvāva. ⁹ Bds -ati. ¹⁰ Cks omit pa-, Bds reads magge maggaṇapaṭipanne, Bds maggaṇanne. ¹¹ Bds -o. ¹² Bds antarāmagge. ¹³ Bds adds taṃ. ¹⁴ Bds add āha tumhe. ¹⁵ Bds -ito. ¹⁶ Bds add brahmaṇo. ¹⁷ Bds -sakaṭaṃ. ¹⁸ Bds add sayam. ¹⁹ Ck Bds ā-. ²⁰ Bds add mayā. ²¹ Bds add sabbesu. ²² Cks omit brāhmaṇa. ²³ Bds paggharita-. ²⁴ Bds add rukkata oruya.

- „aham are¹ coro porisādo“ ti nāmaṃ² sāvetvā khaggaṃ parivattento vālukāya akkhini pūrento viya pakkhandi, eko pi utthātum³ samatto nāma nāhosi, sabbe urena bhūmiyaṃ nipajjimsu, so sukhayānake nisinnam brāhmaṇaṃ pāde gāhetvā
- 5 piṭṭhiyaṃ adhosāsakaṃ olambetvā sīsaṃ gopphakehi paharanto ukkhipitvā pāyāsi⁴, purisā utthāya „bho purisa cara⁵, mayam brāhmaṇassa hatthato sahassam⁶ gaṇhimha, ko nāma amhākaṃ purisākāro⁷ sakkonto vā asakkonto vā, thokaṃ anubandhāmā⁸”
- 10 saṇikaṃ pāyāsi, tasmim khaṇe eko sūrapuriso vegena taṃ pāpuṇi, so taṃ disvā ekaṃ vatim lamghento⁹ khadirakhānukaṃ akkamitvā khānum piṭṭhipādena nikkhami, so¹⁰ lohiteṇa gaḷan-tena¹¹ lamghamāno yāti, atha naṃ so puriso disvā „kho mayā esa viddho, kevalam tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi nan“
- 15 ti ā, te dubbalabhāvaṃ nātvā taṃ anubandhimsu, so tehi anubandhanabhāvaṃ nātvā brāhmaṇaṃ vissajjetvā attānaṃ sotthim akāsi, ativāhikā¹² brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya „kim amhākaṃ coreṇā“ ti tato nivattimsu, porisādo pi attano nigrodhamulāṃ gantvā pārohanataram¹³ pavisitvā nipanno „ayyo
- 20 rukkhadevate, sace me sattāhabbhantare yeva vaṇaṃ phāsukaṃ kātum sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṃ gala-lohiteṇa te khandhaṃ dhovitvā¹⁴ antehi parikkhipitvā¹⁵ pañca-madhuramaṃsena balikammaṃ karissāmīti“ āyācanaṃ akāsi¹⁶, tassa pana annapānaṃ alabhantassa sarīraṃ sukkhi¹⁷, anto-
- 25 sattāhe yeva vaṇo phāsuko ahosi, devatānubhāvena¹⁸ tassa phāsukabhāvaṃ sallakkhesi, so katipāhaṃ manussamaṃsaṃ khāditvā bale¹⁹ gahetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyācanā²⁰ muccissāmīti²¹“ so khaggaṃ ādāya rukkhamulato

¹ Ck aham māre, C² āmare, B² aham hare. ² B²s add tikkhāttum. ³ B²s utthātum. ⁴ B²s add tadā. ⁵ so B²; C²s bho tissa pussa. ⁶ B²s kehāpaṇa-
⁷ so C²s; B² asappurisakaro. ⁸ B²s add vatvā. ⁹ B²s -anto. ¹⁰ C²s omīti so.
¹¹ B²s paggharantena. ¹² B²s -kapurisa. ¹³ so C²; Ck pa-, B² po-. ¹⁴ B²s dhovissāmi. ¹⁵ B²s -pāpetvā. ¹⁶ B²s karī. ¹⁷ B²s sussetva. ¹⁸ B² so deva-
¹⁹ B²s -am. ²⁰ B²s -namassā. ²¹ B² muñc-.

nikkhamitvā „rājāno ānessāmīti“ pāyāsi, atha naṃ purimabhavē
 yakkhakāle ekato manussamaṃsakhādako sahāyako yakkho
 anuvicaranto taṃ disvā „ayaṃ mama atitabhavē sahāyo“ ti
 fiatvā „samma maṃ sañjānāsīti“ pucchi, „na jānāmīti“, ath'
 āssa purimabhavē katakāraṇaṃ¹ kathesi, so² sañjānitvā paṭi- 5
 santhāram akāsi, „kuhiṃ³ nibbatto sīti“ puṭṭho nibbattaṭṭhānaṃ
 ca raṭṭhato⁴ pabbājita-kāraṇaṃ ca idāni vasaṇaṭṭhānaṃ ca⁵
 khānuviddhakāraṇaṃ ca⁶ devatāya āyācanamocanattamaṃ⁷ ga-
 manakāraṇaṃ ca ārocetvā⁸ „tāyāpi 'mama taṃ⁹ kiccaṃ
 nittharita-bbaṃ, ubho pi gacchāma sammā“ 'ti ā., „samma“ 10
 gaccheyyāma¹⁰, ekaṃ pana me kammaṃ atthi, ahaṃ kho pana
 agghapadalakkhaṇaṃ¹¹ nāma mantaṃ jānāmi, so balaṃ ca
 javaṃ ca tejussattaṃ ca¹² karoti¹³, taṃ mantaṃ gaṇhā“ 'ti ā.,
 so „sādhū“ 'ti sampaṭicchi, yakkho pi 'ssa taṃ datvā pak-
 kāmi, porisādo mantaṃ uggahetvā tato paṭṭhāya vātajavo 15
 atisūro ahosi, so sattāhabbhantare yeva ekasatarājāno uyyānā-
 dīni gacchante disvā vātavegena pakkhanditvā¹⁴ nāmaṃ sāvetaṃ
 vagganto nadanto bhayappatte katvā pāde gahetvā adhosire¹⁵
 katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto vātavegena netvā hatthatalesu
 chiddāni katvā rajjuyā¹⁶ nigrodharukkhe olambesi, aggapādaṃ- 20
 gulhi bhūmiyaṃ phusamānāhi¹⁷ vāte paharante milātakaranda-
 kadāmāni¹⁸ viya parivattanta¹⁹ olambimsu, Sutasomaṃ pana
 „piṭṭhiācariyo me“ ti ca „Jambudīpo mā tuccho ahosīti“ pi nāṇesi,
 so²⁰ „balikammaṃ karissāmīti“ aggim katvā sūlaṃ tacchento²¹
 nisīdi, rukkhadevatā²² disvā „mayhaṃ kir' esa balikammaṃ 25
 karoti, vaṇo pi 'ssa mayā²³ phāsukaṃ kataṃ n' atthi, idāni

¹ Bā sañjā-, Bc mayam jānāmīti. ² Bā kataṃ-. ³ Bds add taṃ. ⁴ Bds ka-

⁵ Bā raṭṭhā. ⁶ Ck adds devatānaṃ. ⁷ Bds khānūnā-. ⁸ Bā āyācanā-. ⁹ Bds add
 samma. ¹⁰ Bds mametaṃ. ¹¹ Bds add na. ¹² Bds -mahaṃ. ¹³ Bds Cc anag-

ghaṃ-. ¹⁴ so Ck; Bā tejussadattaṃ. ¹⁵ Bā -hi. ¹⁶ Bds add ahaṃ are porisādo ti.

¹⁷ Bā -sise. ¹⁸ Bā adds ānuṇetvā, Bc ādhunetvā. ¹⁹ Ck Bds -nehi; Bds add

te. ²⁰ Bā -kor-. ²¹ Ck -antā. ²² Bā sutasoma pana mama piṭṭhi ācariyo
 hoti sace gaṇhissāmi sakala-jambudīpe tuccho bhavissatīti taṃ nāṇesīti so imehi.

²³ Bā sūle tacchanto. ²⁴ Bds add taṃ kiriyam. ²⁵ Bds add kiñci.

mahāvināsaṃ karissati, kin nu kho kattabban¹ ti cintetvā „ahaṃ
 etam vāretuṃ na sakkhissāmīti“ cātummahārājikānaṃ santikaṃ
 gantvā² kathetvā „nivāretha naṃ“ ti ā., tehi³ „na mayam⁴
 sakkhissāmā“⁵ 'ti vutte⁶ Sakkaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ
 5 kathetvā „nivarehi naṃ“ ti ā., so pi „nāhaṃ sakkomi nivāre-
 tuṃ, samatthaṃ pana ācikkhissāmīti“ vatvā „ko nāmā“ 'ti
 vutte „sadevake loke⁷ añño n' atthi, Kururaṭṭhe pana Inda-
 pattanagare Korabyarājaputto Sutasomo nāma, taṃ nibbiseva-
 naṃ damessati rājūnaṃ ca jīvitam dassati, taṃ ca manussa-
 10 maṃsā⁸ oramāpessati, sakala-Jambudīpe amataṃ⁹ abhisiñ-
 cissati, sace pi rājūnaṃ¹⁰ jīvitam dātukāmo Sutasomaṃ ānetvā
 balikammaṃ kātuṃ vadehīti¹¹, so „sādhū“ 'ti¹² khippaṃ
 āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena
 „rājā nu kho koci palāto“ ti¹³ olovento taṃ disvā „pabbajitā
 15 nāma khattiyā va, imam gahetvā ekasataṃ pūretvā balikammaṃ
 karissāmīti“ utthāya asihattho¹⁴ anubandhi, tiyojanaṃ anu-
 bandhitvāpi pāpūnitum nāsakkhi, gattehi¹⁵ sedā muccimsu¹⁶,
 so cintesi: „ahaṃ pubbe hatthim pi assam pi ratham pi dhā-
 vantaṃ anubandhitvā gaṇhāmi, ajj' imam pabbajitaṃ sakāya
 20 gatiyā¹⁷ gacchantam sabbatthāmena dhāvanto pi gaṇhitum na
 sakkomi, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, tato „pabbajitā¹⁸ nāma va-
 canakārakā hontīti¹⁹ tiṭṭhā“ 'ti naṃ²⁰ vatvā „ṭhitam gahessā-
 mīti“ cintetvā „tiṭṭha samaṇā“ 'ti ā., „ahaṃ tāva ṭhito, tvaṃ
 pana ṭhātum vāyamaṃ 'ti ā.²¹, atha naṃ „bho pabbajitā²² nāma
 25 jīvitahetu pi alikaṃ na bhaṇanti²³, tvaṃ pana musā kathe-
 sīti“ vatvā g. ā.:

¹ Bds add tamatthaṃ. ² Cks te. ³ Bds add porisādaṃ kamman nivāretuṃ.

⁴ Bds add ko sakkhissasīti pucchitvā sakko devarājā ti sutvā. ⁵ Bds add sadiso.

⁶ Cks -sam. ⁷ Bds add viya dhamman. ⁸ Cks -ānaṃ. ⁹ Bds vaṭṭatīti vadehīti āha. ¹⁰ Bds add sampañcchitvā. ¹¹ Bds bhavissatīti. ¹² Bds āvudha-. ¹³ Cks gatte. ¹⁴ Bds muñc-. ¹⁵ Bds pakatiyā. ¹⁶ Bds so p-to. ¹⁷ Bds -karo hoti. ¹⁸ Bds vacanaṃ. ¹⁹ Bds dhāvituṃ vāyamamakāsaṃ. ²⁰ Bds -to. ²¹ Bds -ati.

23. Tīṭṭhāhīti mayā vutto so tvaṃ gacchasi yammukho¹,
 aṭṭhito ṭhito 'mhīti² lapasi
 brahmacāri³ idaṃ te samaṇa ayuttaṃ,
 asiṇṇa ca me maññasi kammaṭṭhaṃ ti⁴. 390.

Tattha sammukho ti parammukho⁵.

5

Tato devatā gāthadvayam āha:

24. Tṭhito 'ham asmi saddhammesu rāja,
 na nāmagottaṃ parivattayāmi,
 coraṇṇa ca loke aṭṭhitaṃ vadanti
 apāyikaṃ nerayikaṃ ito cutaṃ⁶. 391. 10
25. Sace pi sahasi⁷ rāja suttaṃ gaṇhāhi khattiya,
 tena yaññaṃ yajitvāna evaṃ saggaṃ gamissasīti. 392.

Ta. saddhammesū 'ti sakesu kusalakammāpathesu⁸, na nāmagottaṃ
 ti yathā tvaṃ pubbe⁹ Brahmaḍatto hutvā¹⁰ taṃ nāmaṃ jahitvā porisādo hutvā
 idāni kammāsapādo jāto khattiyakule¹¹ jāto¹² abhakkhaṃ¹³ bhakkhesi nāhaṃ 15
 tathā nāmagottaṃ parivattayāmi, coraṇṇa¹⁴ 'ti akusalakammāpathesu ṭṭhitaṃ
 coraṇṇaṃ aṭṭhitaṃ nāma vadanti, ito cutaṃ ti ito cutaṃ hutvā apāye nīraye
 nibbattamānaṃ, so hi nīraye patauto na paṭiṭṭhānaṃ laṭṭhi nāma, suttaṃ ti¹⁵
 bho porisādo musāvādi tayā mayhaṃ sakala-Jambudīpe rājāno ānetvā bali-
 kammaṃ karissāmi¹⁶ paṭissuttaṃ idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi Jambudī- 20
 patale jeṭṭhakaṃ Sutasomārājānaṃ sace tvaṃ nānessasi vacanaṃ te musā nāma
 hoti tasmā Sutasomaṃ gaṇhāhīti.

Evaṃ vatvā devatā pabbajitavesaṃ antaradhāpetvā sakena
 vaṇṇena ākāse suriyo viya jalamānā aṭṭhāsi, so tassā kathaṃ
 sutvā rūpaṃ ca oloketvā „kāsi tvaṃ“ ti ā., „imasmiṃ rukkhe 25
 nibbattadevatā“ ti, so „dīṭṭhā me attano devatā“ ti tussitvā
 „sāmi devarāja, mā Sutasomaṃ kārāṇa cintayi, attano ruk-

¹ Bds pammū-. ² so Cks; Bds aṭṭhito tvaṃ ṭhito smiti. ³ so Cks; Bds -rini. ⁴ Cks asiṇṇa
 me vaṇṇaṃsi-, Bds kaṇṭha-. ⁵ Bds tattha samaṇa tīṭṭhāhīti tīṭṭhāhīti idaṃ vacanaṃ
 mayā vutto so tvaṃ pammukho, parammukho hutvā gacchasi brahmacarinī aṭṭhito
 tvaṃ ṭhito aṃhi iti lapasi me asiṇṇa kaṇṭhaṃ pattaṃ maññasi. ⁶ Bds -o. ⁷ Bds
 sace tvaṃ saddhāsi. ⁸ Bds dasaku-, adding ṭhito asmi bhavāmi. ⁹ Bds add
 daharākāle. ¹⁰ Bds adds pitari kālāṇṭhate bārāṇasīrājāṃ labhitvā bārāṇasīrājā
 jāto. ¹¹ Cks omi khattiya. ¹² Bds adds pi. ¹³ Bds manussamaṃsaṃ. ¹⁴ the
 wording of the previous passages is quite different in Bds.

- khaṃ pavisā“ 'ti ā., devatā tassa passantass' eva rukkhaṃ pāvisi, tasmim̐ khaṇe suriyo atthaṃgamito cando uggato, porisādo vedavedaṇḍakusalo nakkhattacārāṃ jānāti, so nabhaṃ oloketvā „sve Phussanakkhattaṃ bhavissati, Sutasomo nahā-
- 5 yitum̐ uyyānaṃ gamissati, tattha taṃ gaṇhissāmi, ārakkho pana' mahā bhavissati, samantā tiyojanaṃ sakala-Jambudīpavāsino rakkhantā carissanti, asaṃvihite ārakkhe paṭhamayāme yeva Migāciruyyānaṃ² gantvā maṅgalapokkharaniṃ ota-ritvā ṭhassāmīti³“ cintetvā⁴ gantvā pokkharaniṃ oruyha
- 10 paduminipattena⁵ sīsaṃ paṭicchadetvā atṭhāsi, tassa tejena macchakacchapādayo osakkitvā udakapariyante vaggavaggā hutvā vicarimsu, „kuto pan' assāyaṃ tejo“ ti pubbayogato, so hi Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabbattaṃ upatṭhāpesi⁶, tena mahāthāmo ahosi, aggisālaṃ kāretvā bhikkhusaṃghaṃ
- 15 sītavinodanattaṃ aggiṇ ca dārūni ca dāruccchedanavāsīpharasuṇ ca adāsi, tena tejavā ahosi, evaṃ tasmim̐ antouyyānaṃ⁷ gate yeva balavapaccūse⁸ samantā tiyojane ārakkhaṃ gaṇhimsu, rājāpi pāto va bhuttaṭpātarāso alaṃkatahatthikkhandhagato caturaṅginiyā senāya⁹ nagarā nikkhami, tasmim̐ khaṇe¹⁰
- 20 Takkasilato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthā¹¹ ādāya viśaṃyojanasataṃ¹² maggaṃ atikkamma taṃ nagaraṃ patvā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaraṃ pavisanto rājānaṃ pācīnadvārena nikkhamantaṃ disvā hatthaṃ ussāpetvā¹³ jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unna-
- 25 tappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahatthaṃ disvā hatthinā taṃ¹⁴ upasaṃkamitvā evaṃ āha¹⁵:

26. Kasmin nu ratṭhe tava jātibhūmi,

atha kena atthena idhānupatto,

¹ Bds panassa. ² Bds migājīnaṃ-. ³ Bds vasissāmīti. ⁴ Bds adds tattha. ⁵ Bds paduma-. ⁶ Bds paṭhāpesi. ⁷ Bds -ne. ⁸ Bds -sasamaye. ⁹ Bds add parivuto. ¹⁰ Bds tadā in the place of t. kh. ¹¹ Bds -āyo. ¹² Bds viśati-, Bds viśamīti-. ¹³ Bds pasāretvā. ¹⁴ Bds hatthināgaṃ. ¹⁵ Bds pucchi, omitting evaṃ.

akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ,
kim icchasī demi tay-ajja patthitan ti¹. 393.

Atha naṃ so² āha:

27. Gāthā catasso dharañīmahessara³
sugambhiratthā varasāgarūpamā,
tav' eva⁴ atthāya idhāgato 'smi,
suṇohi gāthā paramatthasamhita⁵ ti⁶ 394.

vatvā⁷ „mahārāja imā Kassapadasabalena desitā catasso satā-
rahā gāthā⁸, tumhe sutavittakā ti sutvā tumhākaṃ desetuṃ
āgato mhīti“ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya sutṭhu te 10
kataṃ⁹, mayā pana nivattitum na sakkā¹⁰, ajja Phussayogena
sīsaṃ nahāyituvivo¹¹, āgantvā sossāmi, tvaṃ mā ukkaṇ-
ṭhīti“ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanaṃ
paññāpetvā ghāsacchādanam saṃvidahathā“ 'ti amacce āṇā-
petvā uyyānaṃ pāvīsi, taṃ aṭṭhārasahatthena pākārena pa- 15
rikkhittam ahoṣi, taṃ aññamaññaṃ ghaṃsantā¹² hatthī pa-
rikkhipimsu, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattīti
khubhitamahāsamuddo¹³ viya uttiṇṇabalakāyo¹⁴ ahoṣi, rājā
oḷārikāni ābharaṇāni muñcivā¹⁵ massukammaṃ kāretvā ubbaṭṭi-
tasarīro pokkharaniyā¹⁶ rājavibhavena nahātvā paccuttaritvā 20
udakagahaṇasāṭake¹⁷ nivāsetvā aṭṭhāsi, ath' assa gandhamālā-
laṃkāre¹⁸ upaharimsu¹⁹, so porisādo cintesi: „rājā alaṃkata-
kāle bhāriko bhavissati, sallahukakāle yeva naṃ gaṇhissāmīti“

¹ B^d adds tattha bho brahmaṇa tava jātibhūmi kismi raṭhe atthi, yena atthena
tvaṃ payoṇana hetubbhūtena idha imasmim nagare anupatto bho brahmaṇa
mayā pucchito so tvaṃ etamatthaṃ etaṃ payoṇaṃ me mayhaṃ akkhāhi,
kathehi tayā paṭhitaṃ vatthum te tuyhaṃ dadāmi kiṃ vatthum icchasīti taṃ
bhagavantaṃ pucchāmi. ² B^d adds gātham. ³ B^d C^s mahi-. ⁴ C^s tameva ⁵
B^d add tattha dharañī mahissara bhūmipāla kassapadasabalena desitā catassatā-
rahā catasso gāthā kimbhūtā sugambhīratthavarā saagarūpamā tava eva atthāya
idha ṭhāṇe anupatto asmi bhavāmi suṇohīti kassapadasabalena desitā para-
matthasamhita imā satārahā gāthāyo suṇohīti attho. ⁶ B^d adds ca pana. ⁷
B^d -āyo. ⁸ B^d āgataṃ. ⁹ B^d sakkomi. ¹⁰ B^d nhāyitum āgatohīti ahaṃ
punadvāso. ¹¹ B^d saṃghaṭṭantā samantā. ¹² B^d saṃkh-. ¹³ B^d unnā-
detvā ba-. ¹⁴ B^d om-. ¹⁵ B^d add auto. ¹⁶ B^d -ena. ¹⁷ B^d upanayimsu.

- so nadanto vagganto vijju¹ viya matthakupari khaggaṃ parivattento² „aḥam are³ coro porisādo“ ti nāmaṃ sāvettvā aṅgulim nālāṭe ṭhapetvā udakā nikkhami⁴, tassa saddaṃ sutvā va hatthārohā hatthiḥi assārohā assehi rathikā⁵ rathehi⁶ bhas-
- 5 simsu, balakāyo gahitāni⁷ āvudhāni chaḍḍetvā udarena⁸ nipajji, porisādo Sutasomaṃ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde gahetvā adhosiraṃ⁹ katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto gacchati, Bodhisattaṃ pana upagantvā onato ukkhipitvā khandhe nisi-
- 10 dāpesi¹⁰, so „dvārena gamanaṃ papañco“ ti¹¹ sammukhaṭṭhānen¹² eva¹³ atthārasaḥatthaṃ pākāraṃ laṃghitvā purato pi gaḷitamadamattavāraṇakumbhe¹⁴ okkamitvā¹⁵ pabbatakūṭāni pātento viya vātajavāni¹⁶ assaratanāni¹⁷ piṭṭhe akkamanto pātetvā rathavare¹⁸ rathasīse¹⁹ akkamitvā bhamarikam bh-
- 15 ekavegen²⁰ eva²¹ tiyojanamattaṃ²² gantvā „atthi nu kho koci Sutasomass²³ atthāya pacchato āgacchanto“ ti avaloketvā kañci²⁴ adisvā saṇikaṃ gacchanto Sutasomassa kesehi udabindūni attano upari patantāni²⁵ disvā „maraṇassa abhāyanto nāma n²⁶ atthi, Sutasomo pi maraṇabhayena rodati maññe²⁷“
- 20 ti cintetvā āha:

28. Na ve rudanti matimanto sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino, (cfr. IV ⁴⁶⁷/₉₁₃)
dīpaṃ hi etaṃ paramaṃ narānaṃ
yaṃ paṇḍitā sokaṇudā bhavanti. 395.

29. Attānaṃ nāti²⁸ uda²⁹ puttadāraṃ
dhaññaṃ³⁰ dhanam rajataṃ jātarūpaṃ

¹ Cks maccham. ² Bā matthake khaggaṃ paribhamanto. ³ Bā hare. ⁴ Bā uttari. ⁵ Bā rathārohā. ⁶ Bā adds sabbe. ⁷ Bā gahitagaḥitāni. ⁸ Bā urena, adding bhūmiyaṃ. ⁹ Bā -sisakaṃ. ¹⁰ Cks -petvā. ¹¹ Bā bhavissatitī. ¹² Bā -neyeva. ¹³ Bā paggalitapāde matta-. ¹⁴ Bā ak-. ¹⁵ Bā -naṃ. ¹⁶ Bā -dhure. ¹⁷ Bā -sesu. ¹⁸ Cks -kā. ¹⁹ Bā ekaṃ-. ²⁰ Bā adds maggaṃ. ²¹ Bā ki-. ²² Bā ure patitāni. ²³ Bā omits maññe. ²⁴ so all three MSS. for attāna nāti? ²⁵ Bā udāhu.

kimo nu¹ tvaṃ Sutasomānutappe,
Koravyasetṭha vacanaṃ suṇoma te² ti. 396.

Ta. yaṃ paṇḍitā ti yaṃ tumhādisā paṇḍitā aññesam pi sokanudā bhavanti evaṃ sokavinodanaṃ aññesam pi dīpaṃ samudde bhinnanāvānaṃ dīpo viya patitṭhā hoti tasmā tumhādisā matimantā (add na) rudantīti a., kimo nu tvaṃ ti samma Sutasoma tumhādisa maraṇabhayaena rodante aññe andhabālā kiṃ karissanti api ca taṃ pucchāmi imesu puttādīsu kimo nu tvaṃ Sutasomānutappe ti kim eva anusocasi kiṃ cintesi ti a.³ 5

Sutasoma āha:

30. Na⁴ vāham attānaṃ anutthunāmi⁵ 10
na puttadāraṃ na dhaṇaṃ na raṭṭhaṃ,
sataṇ ca dhaṇiṃ carito purāṇo,
taṃ saṅgaraṃ⁶ brāhmaṇassānutappe. 397.

31. Kato mayā saṅgaro brāhmaṇena 15
raṭṭhe sake issariye tṭhena,
taṃ saṅgaraṃ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ (supra p. 24, 15.)
saccānurakkhī punar āvajjissan ti. 398.

Ta. anutthunāmīti ahaṃ na⁸ te⁹ rudāmi, imesam pi puttādīnaṃ atthāya na anutthunāmi na socāmi, api ca kho sataṃ paṇḍitānaṃ carito purāṇa-dhammo atthi, saṅgaraṃ katvā saddhānuppattaṃ nāma¹⁰ etaṃ saṅgaraṃ brāhmaṇassa ahaṃ anusocāmi ti a., saccānurakkhīti saccaṃ anurakkhanto¹⁰, so brāhmaṇo Takkaṣilato Kassapadasabalena¹¹ desitā catasso gāthāyo ādāya āgato, tassāhaṃ āgantukavattaṃ karetvā nahātvā āgato supiessāmi, yāva mamāgamanā āgamehīti saṅgaraṃ katvā āgato, tvaṃ tā gāthā sotuṃ adātvā va maṃ gaṇhi, sace maṃ vissajjesi taṃ dhammaṃ sutvā saccānurakkhī punar āvajjissan ti vadati. 25

Atha porisādo āha:

32. Na vāham¹² etaṃ abhisaddahāmi:
sukhī naro maccumukhā pamutto
amittahatthaṃ punar āvajeyya¹³, 30
Koravyasetṭha na hi maṃ upehi. 399.

¹ Bā kimiva. ² Bās -metan. ³ so Cks; the comment in Bā is more diffuse and quite different from the above. ⁴ Bā nevā-, Ck tāvā-. ⁵ Bās anuttarāmi. ⁶ Bās saṅkaraṃ. ⁷ Bā -ṇaṃ sampadāya. ⁸ C tā va. ⁹ C ne. ¹⁰ The comment in Bā is quite different. ¹¹ Bā -lassa. ¹² Bā nevā-. ¹³ Ck -deyya.

33. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā (cfr. supra p. 25, 27.)
gantvā sakam mandiraṃ kāmakāmi
madhuraṃ piyaṃ jīvitam laddha rāja
kuto tuvaṃ ehisi me sakāsaṃ ti. 400.

5 Ta. sukhīti sukhappatto hutvā, maccumukhā pamutto ti mādisassa
corassa hatthato muttatāya maraṇamukhā pamutto nāma hutvā, na hi maṃ
upehīti¹ na hi maṃ upagamissasi, mandiraṃ ti rājadhānigeḥaṃ gantvā,
kāmakāmiti ālapanam etaṃ, kāmam kāmayaṃāno ti a, kuto ti kena nāma
kāraṇena².

10 Tam sutvā Mahāsatto siho viya asambhīto āha:

34. Mataṃ vareyya³ parisuddhasilo
na⁴ jīvitam garahito pāpadhammo,
na hi tam naram tāyate duggatīhi⁵
yassāpi hetū alikaṃ bhaṇeyya. 401.

15 35. Sace pi vāto girim āvaheyya (IV $\frac{462}{16}$)
cando ca suriyo ca chamā pateyyum
sabbā va najjo paṭisotam vajeyyum
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyan ti. 402.

Ta. mataṃ vareyyā 'ti maraṇam iccheyya, icchatu⁶ patthetū 'ti a, na
30 hi jīvitam ti pāpadhammo pana garahito jīvitam na vareyya mā icchatu,
jīvitam hi tassa anāyatabhadrakattā⁷ dujjīvitam nāma, yassa 'ti yassa attādīno
atthāya dussilo alikaṃ bhaṇeyya etaṃ attādivatthum na tam purisaṃ duggatīhi
na tāyate⁸ na rakkhati, girimāvaheyyā 'ti samma porisāda mayā saddhīn
ekācariyakule sikkhito evarūpo sahāyako hutvā ayaṃ⁹ jīvitahetu musā na ka-
35 thetīti¹⁰, kim pana na saddahasi: sace hi puratthimādiḥhedo vāto utthāya ma-
hantaṃ pabbataṃ tulapicu viya ākāse āvaheyya tam saddhātappaṃ ahaṃ ca
musā na bhaṇeyyan ti idaṃ pana na tv-eva saddhātappaṃ¹¹.

Evam vutte pi so na saddhahi yeva, atha¹² Bodhisatto
„ayaṃ mayham na saddahati¹³, sapathena¹⁴ pi nam saddahā-
30 pessāmīti“ cintetvā „samma porisāda, khandhato tāva maṃ
otārehi, sapatham pi katvā tam saddahāpessāmīti“ vutte tena¹⁵
otāretvā bhūmiyaṃ ṭhapito sapatham karonto āha:

¹ C^{ks} upesīti. ² The comment in B^d very different. ³ C^k -yyam. ⁴ C^{ks} add hi. ⁵ B^d -tibhi. ⁶ C^{ks} icchetu. ⁷ C^s -ti-. ⁸ C^k nānārayate, C^s natārayate. ⁹ B^d ahaṃ. ¹⁰ B^d emīti. ¹¹ The comment quite different in B^d. ¹² B^d add kho. ¹³ B^d -hi. ¹⁴ C^{ks} -the. ¹⁵ B^d adds tam.

86. Asiñ ca sattiñ ca parāmasāmi,
 sapatham pi te samma ahañ karomi,
 tayā pamutto anaño¹ bhavitvā
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 403.

Tass' attho: sace icchasi evarūpehi āvudhehi susaṇvhitārakkhe khatti- 5
 yakule nibbatti nāma mā hotū 'ti asiñ vā sattiñ vā parāmasāmi aññañ vā yañ
 icchasi tañ sapatham pi te samma ahañ karomi yathā ahañ tayā mutto gantvā
 brāhmaṇassa anaño hutvā saccam anurakkhanto punāgamiṣṣan² ti.

Tato porisādo „ayañ Sutasomo khattiyehi akattabbañ
 sapatham karoti. kim me iminā, etamhā³ ahañ pi khattiya- 10
 rājā, mam' eva bāhulohitañ⁴ gahetvā devatāya balikaṃmam
 karissāmi, ayañ ativiya kilamatīti“ cintetvā āha:

87. Yo⁵ te kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 tañ saṅgarañ⁶ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ 15
 saccānurakkhī punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

Ta. punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsī.

Atha nañ Mahāsatto „samma mā cintayi, catasso satā-
 rahā gāthā sutvā dhammakathikassa pūjañ katvā pāto vāga-
 missan⁸“ ti vatvā g. ā.: 20

88. Yo⁹ me kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 tañ saṅgarañ brāhmaṇassa-ppadāya
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 405.

Atha nañ porisādo „mahārāja tumhe⁹ khattiyehi akattab- 25
 bañ sapatham karittha, tañ¹⁰ anusareyyāthā“ 'ti vatvā „samma
 porisāda, tvañ mañ daharakālato paṭṭhāya jānāsi¹¹, hassena¹²
 pi me musā na kathitapubbañ, sv-āhañ¹³ idāni rajje ṭhito¹⁴
 dhammādhammañ jānanto kiñ musā kathessāmi, saddaha

¹ all three MSS. an-. ² Bđ -ssāmi. ³ so Cks; Bđ esa etu gāmā, B⁹ esa etu
 vā mā vā. ⁴ so Cks; Bđ bahu-. ⁵ Ck so. ⁶ Bđ saṅka-. ⁷ Bđ -nañ sap-.
⁸ C⁹ so. ⁹ Cks tvañ. ¹⁰ Cks -ritvā tvañ. ¹¹ Ck Bđ ja-. ¹² Bđ⁹ hāsena.
¹³ Ck suvāhañ, Bđ sohañ. ¹⁴ Bđ⁹ pati-.

- mayham, aham te balikammaṃ pāpuṇissāmīti“ saddahāpito
 „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu aṇāgatesu balikammaṃ na
 bhavissati, devatāpi tumhehi vinā na sampatiṇṇhatī, mā me
 balikammassa jantārāyaṃ karitthā“ 'ti M-am uyyojesi, so
 5 Rāhumukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno
 khippam eva nagaraṃ pāpuṇi, senāpi 'ssa „Sutasomarājā paṇḍito
 madhuradhammakathiko ekadvēkathā kathetuṃ labhanto porī-
 sādāṃ dametvā sihamukhā muttamattavāraṇo¹ viya āgamissa-
 tīti“ ca² „rājānaṃ porisādassa datvā āgatā ti no³ garahissatīti“
 10 ca cintetvā bahinagare yeva nivijjhā⁴ naṃ⁵ dūrato va āgacchan-
 taṃ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcittha⁶ mahārāja porī-
 sādēna na kilamitthā“ 'ti paṭisanthāraṃ katvā „porisādēna
 mayham mātāpitūhi pi dukkarataraṃ kataṃ, tathārupo nāma
 caṇḍo sāhasiko mama dhammakathaṃ sutvā maṃ vissajjesīti“
 15 vutte rājānaṃ alaṃkaritvā hatthikkandhaṃ āropetvā pari-
 vāretvā⁸ nagaraṃ pavisiṃsu⁹, taṃ disvā sabbe nāgarā tus-
 siṃsu, so pi dhammasoṇḍatāya mātāpitāro adisvā va „pacchāpi
 ne¹⁰ passissāmīti“ rājanivesanaṃ pavisitvā rājāsane nisajja¹¹
 brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā massukammāni 'ssa āṇāpetvā taṃ
 20 kappitakesamassuṃ nahātānulittaṃ vatthālaṃkārapatimaṇḍitaṃ
 katvā ānetvā dassitakāle¹² sayāṃ pacchā nahātvā tassa attano
 bhojanaṃ dāpetvā tasmim bhutte sayāṃ bhuñjitvā taṃ mahā-
 rahe pallaṃke nisīdāpetvā dhammagarukatāy' assa¹³ gandha-
 mālādīhi pūjāṃ katvā sayāṃ nīcāsane¹⁴ nisīditvā „tumhehi
 25 mayham ābhatā gāthā suṇāma¹⁵ ācariyā“ 'ti yāci.

Tam atthaṃ dīpento Satthā āha:

39. Mutto ca so porisādassa hatthā

gantvāna taṃ brāhmaṇaṃ etad āvoca¹⁶:

¹ B^d -pattani vā-. ² B^d ime. ³ B^d mahājano. ⁴ B^d yeva khandhavāraṃ
 katvā aṭṭhāsi. ⁵ B^d taṃ. ⁶ so C^k; B^d kiñci. ⁷ B^d -ito. ⁸ B^d omīte pari-
 9 B^d pavīsi. ¹⁰ B^d nesaṃ. ¹¹ B^d nisīditvā. ¹² so C^k; C^s assita-, B^s
 desita-. ¹³ B^d -gurutā. ¹⁴ B^d nivesane. ¹⁵ B^d suṇo-. ¹⁶ so all three MSS.
 for et' avoca?

suṇoma gāthāyo satārahāyo

yā me sutā assu hitāya brahme ti. 406.

Ta. etadavocā 'ti etaṁ avoca.

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ub-
baṭṭetvā pasibbakā manoramam potthakam niharitvā ubhohi 5
hatthehi gahetvā „tena hi mahārāja Kassapadasabalena desitā
rāgamadādinimmadanā¹ ālayasamugghātavaṭṭupacchedataṇhak-
khayatthāya² virāgaṇirodhaamatamahānibbānasampāpikā³ ca-
tasso satārahā gāthā suṇāhīti⁴“ vatvā potthakam olokento āha:

40. Sakid eva⁵ Sutasoma sabbhi hotu⁶ samāgamo, 10

sā nam⁷ saṅgati pāleti nāsabbhi bahusamāgamo. 407.

11. Sabbhir eva samāsetha

sabbhi kubbetha santhavam, (Samyutta-N. I p. 17.)

sataṁ saddhammam aṇṇāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.

12. Jīranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 151, Samyutta-N. I. p. 71.) 15

atho sarīram pi jaram upeti,

sataṁ ca dhammo na jaram upeti,

santo have sabbhi pavedayanti. 409.

13. Nabhā⁸ ca dūre paṭhavī ca dūre,

pāram samuddassa tad āhu dūre,

tato have dūrataram vadanti

sataṁ ca dhammam⁹ asataṁ ca rājā 'ti. 410. 20

Ta. sakideva⁵ 'ti ekavāram eva, sabbhīti sappurisehi, sā nan ti sā
sabbhi saṅgati samāgamo ekavāram¹⁰ pavatto¹¹ pi tam puggalam pāleti rak-
khatī, nāsabbhīti asappurisehi pana bahum¹² suciram pi kato samāgamo 25
-katthāne nivāso¹³ na pāleti, na thāvaro hotīti a., samāsethā 'ti saddhim
nisideyya, sabbe pi iriyāpathe paṇḍiten' eva saddhim pavatteyyā 'ti a., san-
thavan ti mittasanthavam, sataṁ saddhamman ti paṇḍitānaṁ Buddhā-
-līnaṁ sattatīmsabodhapakkhiyadhammasaikkhātāṁ saddhammam seyyo hoti¹⁴,
etaṁ dhammaṁ natvā vadāhi yeva hotīti, hāni nāma n' atthīti a., rājarathā 30

¹ so Ck B^s; C^s -nimadanā, Rd -nippidanā. ² C^s omits tthāya. ³ ālaya -
nirodha wanting in B^s. ⁴ Rd -no-. ⁵ B^s sakim deva. ⁶ B^s -ti. ⁷ Ck sa
tam. ⁸ B^s -an. ⁹ B^s -o. ¹⁰ Ck -ra. ¹¹ B^s pavattento. ¹² Ck -u. ¹³ B^s
-e. ¹⁴ B^s ti.

ti rājūnaṃ ārohaniyarathā, sucittā ti¹ superikammakatā, sabbhi paveda-
 dayāntīti Buddhādayo santo sabbhīti saṃkhaṃ gataṃ sobhanaṃ uttamaṃ
 nibbānaṃ pavedenti², so nibbānasaṃkhāto sandaḍḍhammo³ jaraṃ na upeti na
 jīrati, nabha⁴ ti ākāso, dūre ti paṭhavi hi sappatitṭhā⁵ saṅgahaṇā⁶ ākāso
 5 nirālambo appatitṭho, iti ubho ete ekā baddhāpi⁷ visamyogaṭṭhena anupalittat-
 ṭhena ca⁸ dūre nāma honti, pāraṇ ti orimatīrato paratīraṃ, tadāhū ti
 taṃ āhu.

Iti brāhmaṇo catasso satārahā gāthā Kassapadasabalena
 desitaniyāmena desetvā tuṇhi ahosi, tā⁹ sutvā M. „saphalaṃ
 10 me āgamanan“ ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n' eva sāvaka-
 bhāsītā na isibhāsītā na ṭkavikatā¹⁰, sabbaññunā va bhāsītā,
 kin nu kho agghantīti¹¹“ cintetvā „imāsaṃ sakalam pi cakka-
 vālaṃ yāva Brahmaloḷkā sattaratanapupphaṃ katvā dadamāno
 n' eva anucchavikaṃ kātuṃ sakkoti, ahaṃ kho paṇ' assa tiyo-
 15 janasate Kururaṭṭhe sattayojanike Indapattanagare rajjam
 dātuṃ pahomi, atthi¹² khv. assa rajjam kāretum bhāgyaṃ“ ti
 aṅgavijjānubhāvena olovento nāddasa, tato senāpatiṭṭhānādini¹³
 cintetvā¹⁴ ekagāmabhojanam pi tassa¹⁵ bhāgyaṃ adisvā dhana-
 lābhassa olovento koṭṭidhanato paṭṭhāya oloketvā catunnaṃ
 20 kahāpaṇasahassānaṃ bhāgyaṃ disvā „ettakena naṃ pūjessā-
 mīti“ catasso saḥassatthavikā dāpetvā „ācariya tumhe aṇṇe-
 saṃ khattiyānaṃ imā gāthā desetvā kiṃ¹⁶ labhathā“ ti pucchi,
 „ekekāya¹⁷ sataṃ sataṃ mahārāja, ten' eva¹⁸ satārahā nāma
 jātā“ ti āha, atha naṃ Mahāsatto „ācariya tvaṃ attanā¹⁹ ga-
 25 hetvā vicaraṇabhaṇḍassa²⁰ anagghaṃ²¹ na jānāsi, ito paṭṭhāya
 tā²² saḥassārahā nāma hontū“ ti vatvā gātham āha:

44. Sahassīyo imā gāthā na imā gāthā satārahā,

cattāri tvaṃ saḥassāni hippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa' ti²³. 411.

Ath' assa ekaṃ sukhayānakaṃ datvā „brāhmaṇaṃ sotthinā

¹ Ck^s omit ti. ² B^d adds thomentī. ³ B^ds sataṃdh-. ⁴ B^ds -an. ⁵ B^d sampa-. ⁶ so B^ds; Ck^s yagaganāṃ, C^s yagahaṇāṃ. ⁷ B^d bandh-. ⁸ Ck^s vi. ⁹ B^d taṃ. ¹⁰ B^d na kenaci bhāsītā. ¹¹ B^d agghantī, Ck^s agghatīti. ¹² B^ds add nu. ¹³ Ck^s -dinaṃ. ¹⁴ B^ds olovento. ¹⁵ B^d -bhojanassāpi. ¹⁶ B^d kitta-
 kaṃ dhanāṃ. ¹⁷ B^d adds gāthāya. ¹⁸ B^d add tā. ¹⁹ so Ck^s; B^d -no dhanāṃ
²⁰ so Ck^s; B^d vikiṇṭabha-. ²¹ so Ck^s; B^d agghaṃ. ²² B^d ekekā gāthā. ²³
 B^ds add an explanation of this verse.

gehaṃ pavesethā¹ “ti purise āṇāpetvā taṃ uyyojesi, tasmim̐
khaṇe Sutasomena raññā satārahā yathā saḥassārahā katvā
pūjitā², sādḥū sādḥū ‘ti mahāsādhukārasaddo ahosi, tassa
mātāpitāro taṃ saddaṃ sutvā „kiṃsaddo nāma³ eso“ ti puc-
chitvā yathābhūtaṃ sutvā⁴ dhanalolatāya⁵ Mahāsattassa⁶ kuj-
jhimsu, so pi brāhmaṇaṃ uyyojetvā tesaṃ santikaṃ gantvā
vanditvā aṭṭhāsi, atha⁷ assa pitā⁸ „tāta evarūpassa sāhasika-
corassa hatthato mutto sīti“ paṭisanthāraṃ pi akatvā attano
dhanalolatāya⁹ „saccaṃ kira tāta tayo catasso gāthā sutvā
cattāri saḥassāni dinnānīti“ pucchitvā „saccan“ ti vutte 10

45. Asītiyā¹ navutiya² ca gāthā,
satārahā cāpi bhavēyyu³ gāthā,
paccattam eva Suttasoma jānāhi
saḥassiyo nāma kutha⁴ atthi⁵ gāthā ti āha. 412.

Ta. paccattamevā ‘ti attanā jānāhi, kudha⁶ atthīri kuhiṃ atthi¹⁰. 15

Atha naṃ Mahāsatto „nāhaṃ tāta dhanena vaddhim̐
icchāmi sutena icchāmīti“ saññāpento āha:

46. Icchāmi vo ‘haṃ sutavuddhim attano,
santo ca maṃ suppurisā bhajeyyūṃ,
ahaṃ savantīhi mahodadhiva 20
na hi tāta tappāmi subhāsitena. 413.

47. Aggi yathā tinakattḥaṃ dahanto
na tappatī sāgaro vā nadihi¹¹
evam pi te paṇḍitā rājasettḥa
suvā na tappanti subhāsitena 414. 25

48. Sakassa dāsassa yadā suṇomi
gāthā ahaṃ atthavatī janinda

¹ B^d sampādetthā, C^s sampāpethā. ² B^d add ti nagaravāsino. ³ B^d adds attano.

⁴ B^d -lobhatāya. ⁵ C^k mahāsaddantassa. ⁶ B^d adds katham. ⁷ C^k add vā.

⁸ C^k -um, B^d -yya. ⁹ C^k kuthāthi, B^d kā atthi. ¹⁰ C^k hatthi; B^d tattha

tāta sutasoma gāthā asitārahā navutārahā satārahā cāpi gāthā bhavēyya, tāta
sutasoma paccattameva attanā va jānāhi, saḥassārahā nāma gāthā kā kassa
puggalassa santike atthīti. ¹¹ C^k nadihi, B^d nadibhi.

tam eva sakkacca nisāmayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittīti. 415.

Ta. vo ti nipātamattañ, santo ti ete ca mañ bhajeyyū ti icchāmi,
savantīhīti nadīhi, sakassā 'ti tiṭṭhatu Nandabrāhmano yadā ahañ attano
5 dāsassāpi¹ suṇomi².

Evañ ca pana vatvā „inā mañ tāva³ dhanahetu pari-
bhāsi⁴, ahañ 'dhammam sutvā āgamissāmīti' sapatham katvā
āgato, idāñ ahañ porisādassa santikañ gamissāmi⁵. idam vo
rajjam gaṇhathā“ 'ti niyyādentō

- 10 40. Idam te rattham sadhanam sayoggam ($\frac{28}{16}$)
sakāyuram sabbakāmūpapannam.
kiñ kāmahetu paribhāsase mañ,
gacchām' ahañ porisādassa kante⁶ ti g. ā. 416.

Ta. kante⁶ ti santike.

- 15 Tasmim samaye pitu rañño hadayañ uṇham ahosi, so
„tāta Sutasoma kin nām' etañ kathesi, caturaṅgiṇiyā senāya
coram gaḥessāmīti“ vatvā g. āha:

50. Attānurakkhāya bhavanti h' ete
hatthārohā rathikā pattikā ca
30 assārohā yeva dhanuggahāse,
senam payuñjāma, hanāma sattun ti. 417.

Ta. hanāmā 'ti sace evaṇ payojitā⁷ senā tañ gaḥetuñ na sakkont'
atha nañ sakalaratthavāsino gaḥetvā gantvā hanāma sattun māreṇa⁸ tañ.
attano⁹ paccūmittan ti a

- 25 Atha nañ mātāpitaro assupunnamukhā „tāta mā¹⁰ gan-
tuṃ¹¹ labbhā“ ti yācimsu, soḷasasahassā nāṭakitthiyo pi sesa-
parijano pi „amhe anāthe katvā kuhiñ gacchasi devā“ 'ti
paridevimsu, sakalanagare koci sakabhāvena saṇṭhātuṃ¹²
asakkonto „porisādassa kira¹³ paṭiññam datvā āgato, idāni

¹ Bds add santike. ² Bds add tāta dhammesu mama titti na hi atthiti. ³ Bđ
tāta. ⁴ Bds -sasi. ⁵ Ck -iti. ⁶ so Cks for nātte? cfr. p. 26.6; Bđ unte, Bs
ante? ⁷ Ck -kañ, Cs -kā. ⁸ Bđ hanema. ⁹ Bds amhākañ. ¹⁰ Bđ adds gaccha.
¹¹ Bds add na. ¹² Bds sandhāretuṃ. ¹³ Bđ pana kira ahañ.

catasso satārahā¹ gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ
katvā mātāpitāro vanditvā puna kira corassa santikaṃ ga-
missatūti² sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahosi, so mātāpitunnāṃ
vacanāṃ sutvā

51. Sudukkaraṃ porisādo akāsi:

5

jīvaṃ gahetvāna avassajī maṃ,

taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto

dubbe ahaṃ tassa kathaṃ janindā 'ti g. ā. 418.

Ta. jīvaṃ gahetvānā 'ti jīvagāhaṃ² gahetvā, taṃ tādisaṃ ti taṃ
tena kataṃ tathārūpaṃ³. pubbakiccan ti purīmaupakāraṃ, janindā 'ti 10
pitaraṃ ālapati.

So mātāpitāro assāsetvā⁴ „amma tāta tumhe mayhaṃ mā
cintayittha, katakalyāṇo ahaṃ, chakāmaggiṣariyaṃ⁵ na dulla-
bhan“ ti mātāpitāro vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā pakkāmi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā gātham āha:

15

52. Vanditvā⁶ so pitaraṃ mātaraṃ ca

anusāsetvā negamaṃ [ca] balaṃ ca

saccavādī saccānurakkhamāno⁷

agamāsi so yena⁸ so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccaṃ anurakkhamāno, agamāsi ti taṃ 20
rattinā nivesane yeva sayitvā⁹ punadivase arunuggamanavelāya mātāpitāro
vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā assumukhena nānappakāraṃ paridevanta itthā-
gārādījanena anugato nagarā nikkhamma taṃ janaṃ nivattetuṃ asakkonto
mahāmagge daḍḍakena tiriyaṃ lekhaṃ katvā „imaṃ¹⁰ mayi sasnehā¹¹ mā¹²
atikkamiṃsū“ 'ti āha, mahājano tejavato silavantassa ānaṃ atikkamituṃ asak- 25
konto mahāsaddena paridevamāno taṃ sīhaviḍambhitena gacchantaṃ olokeno¹³
thatvā tasmiṃ dassanūpacāraṃ atikkamante ekaṛāvaṃ ravanto nagaraṃ pāvisi,
so pi āgatatmaggen' eva tassa santikaṃ gato, tena vuttaṃ: agamāsi so yattha
so porisādo ti.

Tato porisādo cintesi¹⁴: „sace mama sahāyo Sutasomo 30
āgantukāmo āgacchatu vā mā vā¹⁵ rukkhadavatā me yaṃ¹⁶

¹ Bā sahasārāhā. ² Bā jīvamānaṃ. ³ Ck^s tathānuru-. ⁴ Bā^s anusāsetvā. ⁵

Bā -masaggiṣariyaṃ. ⁶ so all three MSS. ⁷ read: saccānurakkhamāno saccavādī?

⁸ Bā^s yattha. ⁹ Bā^s vasitvā. ¹⁰ Bā adds sace. ¹¹ Bā sineho atthi. ¹² Ck^s

maṃ. ¹³ Bā^s -etvā. ¹⁴ Ck^s gacchanto pana in the place of tato porisādo cintesi.

¹⁵ Bā omits vā mā vā. ¹⁶ Bā yaṃ mayhaṃ.

icchatu taṃ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramaṃsena
balikammaṃ karissāmiti“ citakaṃ kaṭvā aggim jāletvā „am-
gāraṃ tāva hotū“ ti tassa sūlaṃ tacchantassa nisinnakāle¹
āgato², atha naṃ porisādo disvā tuṭṭhacitto „samma gantvā
5 kattabbakiccaṃ te katan“ ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja
Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā³, dhammakathikassa
sakkāro ca kato, tasmā gantvā kattabbakiccaṃ nāma hotīti“
dassetuṃ gātham āha:

53. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
10 raṭṭhe sake issariye ṭhitenā,
taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁴
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
yajassu yaññaṃ hantvāna mama maṃsaṃ⁵
khādāhi vā maṃ samma porisādā⁶ 'ti. 420.

15 Ta. yajassū 'ti maṃ māretvā devatāya vā yaññaṃ yajassu maṃsaṃ vā
me khādāhīti a.

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ rājā na bhāyati, vigatama-
raṇabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo“ ti
cintetvā „aññaṃ n' atthi: ayaṃ 'Kassapadasabalena desitā
20 me gāthā sutā' ti vadati, tasmaṃ etenānubhāvena bhavitabbaṃ,
aham p' etaṃ kathāpetvā tā gāthā soṇṇāmi, evaṃ aham pi
nibbhayo bhavissāmiti“ sannitṭhānaṃ katvā gātham āha:

54. Na hāyate khāditaṃ⁷ mayhaṃ pacchā,
citakā ayaṃ tāva sadhūmikā va⁸,
25 niddhūmake pacitaṃ sādhu pakkāṃ,
suṇāma⁹ gāthāyo satārahāyo ti. 421.

Ta. khāditaṃ¹⁰ ti khādanam, tava khādanam¹¹ mayhaṃ pacchā vā
pure vā na parihāyati, pacchāpi¹² hi tvaṃ mayā khāditaṃ va, pacitaṃ ti
nidhūmake nijjāle aggimhi pakkamaṃsaṃ sādhu pakkāṃ nāma hoti.

¹ Bds add sutasomo. ² Cks gato. ³ Bd sutvā. ⁴ Bd -ṇasampadāya. ⁵ so Bds;
Cks omit hantvāna mama maṃsaṃ; read: hantvāna me maṃsaṃ yajassu yaññaṃ?

⁶ Cks khāda maṃ porisādā. ⁷ Bd -tan. ⁸ Bd ca. ⁹ Bd -ṇo. ¹⁰ Bd -tan.

¹¹ Bd tāva khādeyyam. ¹² Ck paccāya pl.

Taṃ sutvā Mahāsatto „ayaṃ porisādo pāpadhammo, imaṃ thokaṃ niggahetvā lajjāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha:

55. Adhammiko tvaṃ porisādak' āsi

ratthāto bhaṭṭho udarassa hetu,

dhammañ c' imā abhivadanti gāthā,

5

dhammo adhammo ca kuhiṃ sameti. 422.

56. Adhammikassa luddassa niccaṃ lohitapāṇino

n' atthi saccaṃ kuto dhammañ¹, kiṃ sutena karissasīti. 423.

Ta. dhammañcā 'ti imā ca gāthā navalokuttaradhammaṃ abhivadanti, kuhiṃ sametīti kattha samāgacchati², dhammo hi sugatīṃ vā agatīṃ³ vā 10 pāpeti adhammo duggatīṃ, kuto dhammañ¹ ti vacīsaccaṃ⁴ pi n' atthi kuto dhammo, kiṃ sutena⁵ 'ti tvaṃ etena sutena kiṃ karissasī, mattikābhā-janaṃ viya sihavasāya abhijanaṃ tvaṃ dhammassa.

So evaṃ kathite n' eva kujjhi, kasmā: Mahāsattassa mettānubhāvena⁵ mahantena, atha nañ „kiṃ puna samma 15 Sutasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

57. Yo maṃsahetu migavaṃ careyya

yo cāhane⁶ purisaṃ attahetu

ubho pi te pecca samā bhavanti,

kasmā no adhammikaṃ brūsi⁷ maṃ tvaṃ ti. 424.

20

Ta. kasmā no ti ye Jambudīpatale rājāno alaṃkatapaṭṭiyattā mahābala-parivārā rathavaragatā migavaṃ carantā tikkiṇehi sarehi mige vijjhitvā mārenti te avatvā kasmā tvaṃ maṃ yeva adhammikaṃ vadesi⁸, yadi te niddosā aham pi niddoso yevā 'ti dīpeti.

Taṃ sutvā Mahāsatto laddhiṃ bhindanto gātham āha: 25

58. Pañca pañca na khā⁹ bhakkhā khattiyena pajānatā,

abhakkhaṃ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tuvaṃ ti. 425.

Tass' attho: samma porisāda¹⁰ khattiyadhammaṃ jānanta pañca pañca 'ti hatthiādayo das' eva sattā maṃsamayena¹¹ na kho¹² bhakkhā na kho¹³ 30 khādītabbayuttakā, na kho t' eva vā pāṭho, aparo nayo: khattiyena khattiyadhammaṃ jānanta pañcanakhesu sattesu sasako sallako godho¹³ sāmi¹⁴ kummo

¹ Bā - o. ² Cks - si. ³ Bā nibbānaṃ. ⁴ Ck - saccaṃ tampi. ⁵ Bā mettā-bhāvanāya. ⁶ Bā gāhane. ⁷ Cks brūhi. ⁸ Bā - asi. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā add khattiyena nāma. ¹¹ so Cks; Bā maṃsavaseṇa. ¹² Bā omits kho. ¹³ Cks - ā. ¹⁴ so Cks; Bā sāci.

ti ime pañc' eva sattā bhakkhitabbayuttakā na aññe, tvañ pana abhakkhañ purisamañsañ bhakkhesi, tenāpi adhammiko ti.

Iti so niggahañ patvā aññañ nissaraṇaṃ adisvā attano pāpañ paṭicchādentō gātham āha:

- 5 59. Mutto tuvañ porisādassa hatthā
 gantvā sakañ mandirañ kāmakāmī
 amittahatthañ punar āgato si,
 nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

10 Ta. nakkhattadh'amme ti tvañ nakkhattadhammasaṃkhāte nīti-
satthe¹ na kusalo si², attano atthānatthañ na jānāsi, akāraṇeñ' eva te loke
paṇḍito ti kitti patthaṭṭa³, ahañ pana te paṇḍitabhāvañ na passāmi⁴, atibālo
sīti vadati.

Atha nañ Mahāsatto „samma khattadhamme kusalena
nāma mādisen' eva bhavitabbañ, ahañ tañ jānāmi, na puna
15 tathattāya⁵ paṭipajjāmīti“ vatvā gātham āha:

60. Ye khattadhamme kusalā bhavanti
 pāyena⁶ te nerayikā bhavanti,
 tasmā ahañ khattadhammañ pahāya
 saccānurakkhī punar āgato 'smi,
20 yajassu yaññañ khāda mañ porisādā⁷ 'ti. 427.

Ta. kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyena⁶ 'ti yebhuyyena nera-
yikā, ye pana tattha na nibbattanti te sesāpāyesu nibbattanti.

Porisādo āha:

61. Pāsādavāsā paṭhavīgavāssañ⁸
25 kāmitthiyo kāsikacandanañ ca
 sabbam tahiñ labbhati sāmitāya⁹,
 saccena kiñ passasi ānisaṃsañ ti. 428.

30 Ta. pāsādavāsā ti samma Sutasoma tava tiṇṇaṃ utūnañ anucchavikā
dibbavimānakappā tayo nivāsapāsādā, paṭhavīgavāssañ¹⁰ ti paṭhavi ca gāvo
ca assā ca bahū, kāmitthiyo ti kāmavattubhūta itthiyo, kāsikacandanañ

¹ B^d natti-. ² B^ds yo. ³ C^ks -patthavā, B^d patthaṭṭo. ⁴ B^d adds na jānāmi.

⁵ C^ks only tāya. ⁶ C^ks pāse. ⁷ read: mañ khāda pasāda yajassu yaññañ?

⁸ B^ds -ā. ⁹ B^d labhasī sāmikāya. ¹⁰ B^d -ssā.

cā 'ti kāsikavatthañ ca lohitaacandanañ ca, sabbañ tahiñ ti etañ¹ ca aññañ
ca upabhogaparibhogañ sabbañ tahiñ² attano nagare sāmītāya labhasi. sāmī
hutvā yathā icchasi tathā paribhūñjiturū labhasi, so tvañ sabbañ etañ pahāya
saccānurakkhī idhāgacchanto saccena kim ānisaṃsañ³ passasi.

Bodhisatto āha:

62. Ye kec' ime atthi rasā pathavyā
saccañ tesañ sādhutarañ rasānañ,
sacce ʒitā samaṇabrāhmaṇā ca
taranti jātīmaraṇassa pārañ ti. 429.

Ta. sādhutarañ ti yasmā sabbe pi rasā sattānañ saccakāle yeva pañitā 10
honti tasmā saccāñ tesañ sādhutarañ⁴, yasmā vā viratisaccavacīsacce ʒitā
jātīmaraṇasaṃkhātassa tebhūmakavaṭṭassa pārañ amatamahānibbānañ taranti
pāpuṇanti tasmā tañ sādhutarañ ti.

Evam assa Mahāsatto sacce ānisaṃsañ kathesi, tato
porisādo vikaṣitapadumapupṇṇacandasassirīkam ev' assa mu- 15
khañ oloketvā „ayañ Sutasomo⁵ aṅgārācitakañ mañ sasūlañ⁶
tacchantañ passati, cittutrāsamattam pi 'ssa n' atthi, kin nu
kho esa⁷ satārāhānañ gāthānañ ānubhāvo udāhu saccassa
aññass' eva vā kassacīti⁸ cintetvā „pucchissāmi tāva nañ“
ti pucchanto gātham āha: 20

63. Mutto tvañ porisādassa hatthā
gantvā sakañ mandirañ kāmakāmi
amittahatthañ punar āgato si,
na ha⁹ nūna te maraṇabhayañ janinda,
alīnacitto c' asi¹⁰ saccavādīti. 430.

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

64. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yitṭhā¹⁰ ye vipulā pasatthā,
visodhito paralokassa maggo,
dhamme ʒhito ko maraṇassa bhāye. 431.

65. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yitṭhā ye vipulā pasatthā,

¹ Ck^s evañ. ² Ck^s tañhi, Bđ hi. ³ Ck^s -anusāsañ. ⁴ Bds add rasānañ. ⁵
Ck^s omī oloketvā ayañ sutasomo. ⁶ Bđ māṃsasulañ. ⁷ Bđ assa. ⁸ Bđ hi.
⁹ Bđ asi. ¹⁰ Bđ dīṭhā.

anānutappaṃ paralokaṃ¹ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 432.

66. Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
5 viṣodhito paralokassa maggo,
dhamme ṭhito ko maraṇassa bhāye. 433.

67. Pitā ca mātā ca upaṭṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
10 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādo. 434.

68. Nātisu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ -pe-. 435.

69. Nātisu mittesu katā me kārā³,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
15 anānutappaṃ -pe- 436.

70. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
viṣodhito paralokassa maggo -pe- 437.

71. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
20 anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā 'ti. 438.

Ta. kalyāṇā ti kalyāṇakammā, anekarūpā ti dānādīvasena³ neka-
vidhā, yaññaṃ ti dasavidhadānavatthupariccāgavasena ativipulā paṇḍitapasatthā
25 yaññāpi yitṭhā pavattitā, dhamme ṭhito ti evaṃ dhamme paṭiṭṭhito mādiso ko
nāma maraṇassa bhāyeyya, anānutappan ti ananutappamāno, dhammena me
issariyaṃ pasatthan ti dasavidharājadhamaṃ akopetvā dhammen' eva mayā
rajjam pasamsitaṃ⁴, kārā⁵ ti nātisu nātikiccāni mittesu ca mittakiccāni,
dānaṃ ti savatthukacetanā, bahudhā ti bahūhi ākārehi, bahunnaṃ ti na
30 pañcannaṃ na dasannaṃ satassa pi saḥassassa pi⁶, dinnam eva, santappitā
ti gahitagahitabhājanāni pūretvā suṭṭhu tappitā⁷.

¹ so all three MSS. ² Bds katūpakārā. ³ Bd annādi-. ⁴ Bds pasāsi-. ⁵ Bds
katūpakārā, C^s karo. ⁶ C^s saḥassam pi, Bd adds satasahassassa pi. ⁷ Bd santa-

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ Sutasomarājā sappuriso nāṇa-sampanno¹, sac' āhaṃ² etaṃ khādeyyaṃ muddhā me sattadhā phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṃ dadeyyā“³ 'ti bhittasito „samma na tvaṃ mayā khāditabbayuttarūpo“⁴ ti vatvā gātham āha:

5

72. Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya
 āsīvisaṃ jalitaṃ uggatejaṃ,
 muddhāpi tassa vipateyya sattadhā
 yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 439.

Ta. visaṃ ti tatth' eva māraṇasamattham⁵ halāhalavisaṃ, jalitaṃ ti 10
 attato visatejen' eva jalitaṃ tena uggatejaṃ aggikkhandhaṃ viya vicarantaṃ
 āsīvisaṃ vā pana so gīvāya gaṇheyya.

Iti so Mahāsattaṃ „halāhalavisasado me tvaṃ, ko taṃ khādissatīti“ vatvā tā gāthāyo sotukāmo taṃ yācivā tena dhammagāravajananattham „evārūpānaṃ anavajjadhammānaṃ“⁶ 15
 gāthānaṃ tvaṃ abhājanan⁷ ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe iminā sadiso paṇḍito n' atthi, ayaṃ nāma mama hatthā muñcitvā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ katvā nalāṭeṇa maccuṃ ādāya punāgato, ativiya sādthurūpā gāthā bhavissantīti“⁸ suṭṭhutam sañjātasavanādaro hutvā yācanto 20
 gātham āha:

73. Sutvā dhammaṃ⁹ vijānanti narā kalyāṇapāpakam,
 api gāthā suṇitvāna dhamme me ramatī mano ti. 440.

Tass' attho: samma Sutasoma narā nāma dhammaṃ sutvā kalyāṇam pi 25
 pāpam pi jānanti, app-eva¹⁰ tā gāthā sutvā mama pi kusalapathadhamme¹¹ mano
 rameyyā 'ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi 'ssa nan“¹² ti cintetvā „tena hi samma sādhuṃ suṇāhīti“¹³ taṃ ohitasotaṃ katvā Nandabrāhmaṇeṇa kathitaniyāmen' eva gāthānaṃ thutim katvā chakāmāvacaradevesu¹⁴ ekakolāhalaṃ 30

¹ Bds add madhuradhammakathiko. ² Cks svāhaṃ. ³ Cks Bd ma-. ⁴ Bd omits dhammānaṃ. ⁵ Cks -a. ⁶ Bds add nāma. ⁷ Bd kusalakammāpatha. ⁸ Bd chasu - - vesu.

katvā devatāsu sādhu-kāraṃ dadamanāsu¹ Mahāsatto porisā-
dassa dhammaṃ kathesi:

74. Sakideva Sutasoma sabbhi hotu² samāgamo,
sā naṃ saṃgati paleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 441.
- 5 75. Sabbhir eva samāsetha sabbhi kubbetha santhavaṃ,
sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 442.
76. Jiranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīram pi jaraṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,
10 santo have sabbhi pavedayanti. 443.
77. Nabhā³ ca dūre paṭhavi ca dūre,
pāraṃ samuddassa tad āhu dūre,
tato have⁴ dūratarāṃ vadanti
sataṃ ca dhammaṃ asataṃ ca rājā 'ti. 444.
- 15 Tassa tena sukathitattā c' eva attano paṇḍitabhāvena ca
„gāthā sabbaññūbuddhakathitā viyā“ 'ti cintentassa sakala-
sarīram pañcavaṇṇāya pītiyā phari⁵, Bodhisatte muducittāṃ
ahosi, setacchattadāyakaṃ pitaram viya naṃ amaññi, so „ahaṃ
Sutasomassa“⁶ dātabbahiraññasuvaṇṇe⁷ na passāmi, ekekāya
20 pan' assa⁸ gāthāya ekekaṃ⁹ varaṃ dassamīti“ cintetvā
gātham āha:
78. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā ($\frac{151}{10}$)
subhāsītā tuyhaṃ janinda sutvā
ānandicitto¹⁰ sumano patīto,
25 cattāri te samma vare dadāmīti. 445.

Ta. ānandīti ānandajāto¹¹, sesāni tass' eva vevacanāni, cattāro pi h'
ete tuṭṭhākārā yeva.

Atha naṃ Mahāsatto „kiṃ nāma tvaṃ varaṃ dassasīti“
apasādentō āha:

¹ C^s Bā - deve. ² Bā hoti. ³ Bā - aṃ. ⁴ C^s bhava. ⁵ C^s pūri, Bā pari-
pūri. ⁶ C^s sutasomo massa. ⁷ Bā dātabbaṃ kiñci hivaṇṇaṃ. ⁸ Bā pana.
⁹ C^s -kā. ¹⁰ Bā ānautivitto, C^s ānandacitto. ¹¹ C^s -di-.

79. Yo n' attano maraṇaṃ bujḥasi tvaṃ
hitāhitaṃ vinipātaṃ ca saggaṃ
giddho rase duccharite nivittḥo
kiṃ tvaṃ¹ varaṃ passasi pāpadhamma'. 446.

80. Ahañ ca taṃ dehi varan ti vajjaṃ
tvañ cāpi datvāna avākareyya,
sandiṭṭhikaṃ kalaham imaṃ vivādaṃ
ko paṇḍito jānam upabbajeyyā 'ti. 447.

Ta. yo ti yo tvaṃ maraṇadhammo aham asmīti attano maraṇaṃ na
jānāsi² na bujḥasi⁴ pāpadhammam eva karosi, hitāhitaṃ ti idaṃ me kam- 10
maṃ hitaṃ idaṃ ahitaṃ idaṃ vinipātaṃ nessati⁵ idaṃ saggaṃ ti na jānāsi,
rase ti manussamaṃsarase, vajjan ti vadeyyaṃ⁶, avākareyyā 'ti vācāya
datvā dehi me varan ti vuccamāno⁷ avākareyyāsi⁸ na da-deyyāsi⁸, upabba-
jeyyā 'ti ko imaṃ kalaham paṇḍito upagaccheyya.

Tato porisādo „nāyaṃ mayhaṃ saddahati, saddahāpessāmi 15
nan“ ti gātham āha:

81. Na taṃ varaṃ arahati jantu dātum
yaṃ vāpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
paṇaṃ cajitvāna pi dassam evā 'ti. 448. 20

Ta. avikampamāno ti anoliyamāno

Atha Mahāsatto „ayaṃ ativiya sūro hutvā kathesi⁹, ka-
rissati me vacanaṃ gaṇhissāmi¹⁰, sace pana 'manussamaṃsaṃ
na khāditabban' ti paṭhamam eva varaṃ varissaṃ¹¹ ativiya
kilamissati, paṭhamam aññe tayo vare gahetvā pacchā etaṃ 25
gaṇhissāmīti“ cintetvā āha:

82. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹²
paññassa paññāṇavatā¹³ sameti,
passeyya taṃ vassasataṃ arogaṃ,
etaṃ varānaṃ paṭhamam varāmīti. 449. 30

¹ Bā tani. ² Bā -o. ³ Ck omits na, Bā omits jānāsi. ⁴ Bā adds na
jānā. ⁵ Bā omits nessati. ⁶ Bā add na. ⁷ Bā adds na. ⁸ Bā omits na da-
⁹ Bā -eti. ¹⁰ Bā -miti. ¹¹ Bā varayissam. ¹² Bā sakkhi. ¹³ Ck -navatā.

Ta. ariyassā 'ti ācāsaariyassa, sakkhīti¹ sakkhīdhammo ti² mitta-
dhammo, paññāṇavatā³ ti ṇāpasampanne⁴, sametīti Gaṇḍodakam viya
Yamunodakena saṃsaudati dhātuso⁵ hi sattā saṃsantanti, passeyya tan ti
porisādaṃ ciraṃ jīvitam icchanto⁶ paṭhamam attano jīvitavaram yācati paṇḍi-
5 tassa hi pana⁷ mama jīvitam dehīti vattum ayuttam api ca so mayham eva⁸
ārogyam icchatīti cintetvā tussissatīti⁹ pi evam āha.

So tam sutvā va „ayam issariyā dhamsetvā⁹ idāni mam-
sam khāditukāmassa evam mahāanattakārassa mahācorassa
mayham eva jīvitam icchatī, aho mama hitakāmo“ ti tuṭṭha-
10 mānaso tam¹⁰ vañcetvā varassa gahitabhāvam ajānitvā va tam
varam dadamāno gātham āha:

33. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹¹
paññassa paññāṇavatā sameti,
passe pi¹² mam vassasatam arogam¹³,
15 etam varānam paṭhamam dadāmīti. 450.

Ta. varānam ti catunnaṃ varānam paṭhamam.

Tato Bodhisatto āha:

34. Ye khattiyā ye¹⁴ idha bhūmipālā
muddhābhisittā katanāmadheyyā
20 na tādise bhūmipatī adesi,
etam varānam dutiyam varāmīti. 451.

Ta. katanāmadheyyā ti muddhani abhisittatā¹⁵ va muddhābhisittā
katanāmadheyyā ti, na tādise ti tādise khattiye na adesi mā khādīti.

Iti so dutiyam varam gaṇhanto parosatānam khattiyānam
25 jīvitavaram gaṇhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

35. Ye khattiyā ye¹⁶ idha bhūmipālā
muddhābhisittā katanāmadheyyā
na tādise bhūmipatī ademi¹⁷,
etam varānam dutiyam dadāmīti. 452.

¹ Bā sakkhīti. ² Bā omīti ti. ³ Bā ṇāna-. ⁴ Bā -yo. ⁵ Bā adda viya. ⁶ Ck
pi, Bā omīti pana. ⁷ Bā add esa. ⁸ Ck -sīti. ⁹ Bā -yam ṭhapetvā. ¹⁰
Ck omīti tam. ¹¹ Bā sakkhi. ¹² Bā passapi. ¹³ Bā ārogyam. ¹⁴ Bā se. ¹⁵
Ck -ttatā. ¹⁶ Bā se. ¹⁷ Ck adesi.

Kim pana te tesam saddam suṇanti na¹ suṇantīti na² sabbam suṇanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajālupaddava-bhayena³ paṭikkamitvā aggi kato, aggino ca rukkhassa ca antare nisiditvā Mahāsatto tena saddhim kathesi, tasmā sabham asutva upadḍhupaḍḍham suṇimsu, te „idāni Sutasomo 5 porisādam damessati, mā bhāyathā“⁴ 'ti aññamaññaṃ samassā-sesum, tasmim khaṇe Mahāsatto imam gātham āha:

86. Parosataṃ khattiyā te gahitā
talāvutā assumukhā rudantā,
sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāhi, 10
etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmīti. 453.

Ta, parosatan ti atirekasataṃ, te gahitā ti tayā gahitā, talāvutā ti hatthatalesu āvutā.

Iti Mahāsatto tatiyaṃ⁵ varaṃ gaṇhanto tesam khattiyānaṃ sakaraṭṭham⁶ niyyātanavaraṃ gaṇhi, kimkāraṇā: so 15 akhādanto pi verabhayena⁷ sabbe te dāse katva araṇṇe yeva vāsāpeyya⁸ māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṃ vā netvā vikkinneyya, tasmā tesam sakaraṭṭhaniyyātanavaraṃ gaṇhi, itaro pi 'ssa⁹ dadamāno imam¹⁰ gātham āha:

87. Parosataṃ khattiyā me gahitā 20
talāvutā assumukhā rudantā,
sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāmi,
etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmīti. 454.

Catuttham pana gaṇhanto Bodhisatto imam gātham āha:

88. Chiddan te raṭṭham vyādhitaṃ¹¹ bhayāhi, 25
puthū narā lenam anuppaviṭṭhā,
manussamaṃsaṃ viramehi rāja¹²,
etaṃ varānaṃ catuttham varāmīti. 455.

¹ Ck omits suṇanti na. ² Ck taṃ. ³ Cks -lā-. ⁴ Cks na. ⁵ Bđ -ya. ⁶ Bđ -e.
⁷ Bđ verī-. ⁸ Bđ vāseyya. ⁹ Cks omits ssa. ¹⁰ Cks idam. ¹¹ Cē vya-, Bđ byādhikāya. ¹² Ck Bđ -jā.

Ta. chiddan ti na¹ ghanāvāsāṃ², tattha gāmādināṃ uṭṭhitattā savivaraṃ, vyādhitarū³ bhayāhīti porisādo idāni āgamissatīti tava bhayena kampamānā⁴, lenamanuppaviṭṭhā ti dārake hatthesu gaheivā śīṭagahanādinilliyanaṭṭhānaṃ⁵ pavīṭṭhā, manussamaṃsaṃ ti duggandhajegucchapatikkūlaṃ manussamaṃsaṃ⁶ 5 pajaha nissakkatthe⁶ vā upayogaṃ, manussamaṃsato viramāhīti attho.

Evam vutte porisādo pāṇim paharivā hasanto „samma Sutasoma, kin nām' etaṃ kathesi, kath' āhaṃ tuyhaṃ⁷ etaṃ varam dadeyyāmi⁸, sace pi gaṇhitukāmo aññaṃ gaṇhā⁹“ 'ti vatvā⁹ gātham āha:

- 10 89. Addhā hi so bhakkho mamaṃ manāpo,
etassa hetum pi¹⁰ vanam pavīṭṭho,
so 'haṃ katham etto upārameyyaṃ,
aññaṃ varānaṃ catutthaṃ varassū 'ti. 456.

Ta. vanan ti rajjaṃ pahāya imāni vanāni pavīṭṭho.

- 15 Atha naṃ Mahāsatto „tvam manussamaṃsassa piyattā¹¹
'tato viramitum na sakkomīti' vadasi, yo hi piyaṃ nissāya
pāpaṃ karoti ayaṃ bālo“ ti vatvā gātham āha:

90. Na ve piyaṃ¹² me ti janinda tādiso (III ²⁵⁰/₃)
attam¹³ niraṃkatvā piyāni sevati,
20 attā va seyyo paramā va seyyo,
labbhā piyā ocitatthena pacchā ti. 457.

- Ta. tādiso ti janinda tādiso yuvā abhirūpo mahāyaso idāni nāma me
piyaṃ ti piyavatthūh' ālago¹⁴ attānaṃ niraṃkatvā sabbasugatīhi c' eva sukha-
visesehi ca nuditvā¹⁵ niraye pātetvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo
25 ti purisassa hi paramhā¹⁶ piyavatthumhā attā va varataro¹⁷, labbhā piyā ti
piyā nāma visayavasena¹⁸ c' eva puññena ca ocitatthena vadḍhitatthena dīṭṭha-
dhamme c' eva parattha ca devamanussasampattiṃ patvā sakkā laddhum.

Evam vutte porisādo bhayappatto hutvā „ahaṃ¹⁹ Suta-
somena gahitavaram vissajjāpetum pi manussamaṃsato vira-

¹ Bds omīti na. ² Bds gharā-. ³ Bds byādhitā, Cks vyadhitam. ⁴ Bds kampitā.

⁵ all three MSS. gahaṇā-. ⁶ Cks nissakkanatthe. ⁷ Bds tumhākaṃ. ⁸ Bds dassāmi.

⁹ Ck pavatvā, Bds gaṇhāhi ti vatvā. ¹⁰ Bds hetumhi. ¹¹ Bds piyatarattā. ¹²

Ck naveśiyaṃ. ¹³ Bds attānaṃ. ¹⁴ C' -ūhi lago, Bds -vatthulo tena tattha. ¹⁵

Bds cavetvā. ¹⁶ Bds omīti pa-. ¹⁷ Bds add. kimkāraṇā. ¹⁸ Cks visayāvasena.

¹⁹ C' Bds add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmīti“ assapunnehi
nettehi gātham āha:

51. Piyāṃ me mānusaṃ māṃsaṃ
Sutasoma vijānāhi¹,
n' amhi sakko nivāretum
aṇṇaṃ tuvaṃ² samma varaṃ varassū³ 'ti. 458.

Ta. vijānāhīti tvam pi jānāhi²

Tato Bodhisatto āha:

९१. Yo ve piyam me ti piyānukamkhī^४
attam niramkatvā piyāni sevati 10
soṇḍo va pītvāna visassa^५ thālam
ten' eva so hoti dukkhī parattha. 459.
९२. Yo c' idha samkhāya piyāni hitvā
kicchena pi^६ sevati ariyadhammam
dukkhito va pītvāna yathosadhāni 15
ten' eva so hoti sukhī paratthā 'ti. 460.

Ta. yo ve ti samma porisāda yo idam me piyan ti pāpakiriya attānaṃ
niraṃkatvā yāni vatthūni sevati so surāpemena viśamissaṃ suraṃ pītva⁷ soṇḍo
viya tena pāpakammaṇa parattha nirayādisu dukkhī hoti, saṃkhāyā 'ti jānitvā
tuletvā piyāni hitvāpi⁸ adhammapatisaṃyuttāni piyāni chaddetvā.

Evam vutte porisādo kapaṇaṃ paridevanto' gātham āha:

०४. Ohāy' ahaṃ pitaraṃ mātaraṃ ca
manāpīke kāmagaṇe ca pañca
etassa hetumhi vanaṃ pavīṭṭho,
tan te varaṃ kin ti-m-ahaṃ dadāmiṭi. 461. ३५

Ta. etassā 'ti manussamamsarū dasseti¹⁰, kintimahan ti kim katvā¹¹
 aham tam varam demi.

Tato Mahāsatto imaṃ gātham āha:

१५. Na paṇḍitā diguṇaṃ^{१२} āhu vākyam,
saccappatiñṇā ca^{१३} bhavanti santo, ३०

¹ B^d -nāhi. ² Ck^s tvam. ³ Ck^s jānāsi. ⁴ B^d_s -nurakkhi. ⁵ B^d_s viśamissa. ⁶ so all three MSS. ⁷ Ck^s pītvā, B^s pīvitvā. ⁸ B^d_s hitvāti. ⁹ B^d kalunam. ¹⁰ Ck^s dasso, B^d manussamamsassa. ¹¹ B^d kintī vatvā. ¹² B^d dvi-. ¹³ Ck^s -ññāya.

varassu samma iti mañ avoca,
icc-abravī tvañ na hi te sametīti. 462.

Ta. diguṇaṃ¹ ti samma porisāda paṇḍitā nāma ekam vātvā puna tañ
visaṃvādentō dutiyañ vacanañ na vadanti², iti mañ avocā 'ti samma Suta-
5 soma varassu varañ ti evañ mañ avocā 'ti³, iccabravīti tasmā⁴ yañ tvañ
iti abravī te idāñi na sameti.

Puna so rodanto yeva gātham āha:

96. Apuññalābhañ ayaśaṃ akittim
pāpañ bahuñ duccharitañ kilesaṃ
10 manussamañsassa kate⁵ upāgā,
tan te varañ kin ti-m-ahañ dadeyya ti. 463.

Ta. pāpañ ti kammaṭṭhañ apattañ⁶, duccharitañ ti kammaṭṭhap-
pattañ, kilesaṃ ti dukkhañ, manussamañsassa kate⁵ ti manussamañ-
sassa hetu, upāgā ti upagato 'mbi, tan te ti tañ tuyhañ, kath' āhañ varañ
15 demi, mā mañ mārayi, anukampañ kāruññañ mayi karohi, aññañ varañ
gañhā 'ti āha.

Atha Mahāsatto āha:

97. Na tañ varañ arahati jantu dātum
yañ vāpi datvāna avākareyya,
20 varassu samma avikampamāno,
pāpañ jahitvāna⁷ pi dassam evā 'ti. 464.

Evañ tena paṭhamañ vuttagātham āharitvā dassetvā vara-
dāne ussāhañ janento⁸ gātham āha:

98. Pāpañ cājanti santo nāpi dhammañ⁹,
25 saccappaṭiññā ca¹⁰ bhavanti santo,
datvā varañ khippam avākarohi¹¹
etena sampajja surājaseṭṭha. 465.
99. Caje dhanam yo para añgahetu¹²
aṅgañ caje jīvitam rakkhamāno,

¹ Bḍ dvi-. ² Bḍ kathenti. ³ Bḍ abhāsī, Bḍ abhāsasi. ⁴ Bḍ kasmā. ⁵ Bḍ
bhavo. ⁶ so Cks; Bḍ appattañ. ⁷ Cks jahe-, Bḍ cājivāna. ⁸ Bḍ ussāhento.
⁹ Cks sata nesa dhammo. ¹⁰ Bḍ va. ¹¹ Bḍ khippamevā-. ¹² Bḍ dhanam
aṅgavarassa hotu, Cḍ omits yo pana.

aṅgadhanam¹ jīvitam cāpi sabbam
caje naro dhammam anussaranto ti. 466.

Ta. pāṇan ti jīvitam, santo tañ ca² api jīvitam cajanti, na dhammam
khippamavākaroḥīti idha khippam mayham dehīti attho, etenā 'ti etena
dhammena c' eva saccena ca sampajja sampanno upapanno hohi, surāja-
seṭṭhā 'ti tam saṃgaṇhanto³ ālapati, caje dhanan ti samma porisāda paṇ- 5
ḍito puriso hatthapādādīmhi aṅge chejjamāne⁴ tassa rakkhanattāya⁵ bahum
pi dhanam cajeyya, dhammamanussaranto ti aṅgadhanajīvitam pariccajanto
pi satam dhammam na vitikkamissāmi⁶ti evam dhammam anussaranto.

Evam Mahāsatto imehi kāraṇehi tam sacce patitṭhāpento
idāni attano garubhāvaṃ dassetum 10

100. Yassāpi⁶ dhammam puriso vijaññā
ye c' assa kamikham vinayanti santo
tam hi 'ssa dīpaṃ ca parāyanaṃ ca
na tena mittim jarayetha⁷ pañño ti gātham āha. 467.

Ta. yassā 'ti yamh purisā, dhamman ti kusalākusalaṇṇakam kāraṇam, 15
vijaññā ti jāneyya⁸, tam hissā 'ti tam ācariyakulaṃ etassa puggalassa
patitṭhānatṭhena⁹ dīpaṃ uppane bhaye gantabbatṭhānatṭhena¹⁰ parāyanaṃ ca,
na tena mittim ti tena ācariyapuggalena saha¹¹ paṇḍito kenaci kāraṇena
mettim na jarayetha¹² na vināseyya.

Evam ca pana vatvā „samma porisāda guṇavantassa 20
ācariyassa vacanam nāma bhinditum na vattati, ahañ ca ta-
runakāle pi tava piṭṭhiācariyo hutvā bahum¹³ sikkhāpesim,
idāni Buddhaliḥhāya satārahā gāthā kathesim, tena me va-
canam katum arahasīti“ āha, tam sutvā porisādo¹⁴ „Sutasomo
mayham ācariyo c' eva paṇḍito ca¹⁵, varo c' assa mayā dinno, 25
kim sakkā katum, ekasmiṃ attabhāve maraṇam nāma dhuvam,
manussamaṃsaṃ na khādissāmi, dassāmi 'ssa varan“ ti assu-
dhārāhi pavattamānāhi utṭhāya Sutasomanarindassa pādesu
patitvā varaṃ dadamāno imam gātham āha:

¹ Ck aham dhanam. ² Bds nāma in the place of tañca. ³ Bd paggaṇhanto.
⁴ Bd chijj-. ⁵ Ck -ṇattāya. ⁶ Cks yassāhi. ⁷ Bds ji-. ⁸ Bd vijā-. ⁹ Cks
-ṭṭhatṭhena. ¹⁰ Ck gantabbatṭhena, Bd gaudhappatṭhāna-. ¹¹ Ck sahāsaha, Bds
sahasō. ¹² Bd jiyaretha, Bs jīrayetha. ¹³ Bd adds sikkhā, Bs sikkham. ¹⁴
Bd adds ayaṃ. ¹⁵ Cks omit paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamañ manāpo,
etassa hetum pi vanañ pavittḥo,
sace va¹ mañ yācasi etañ atthañ
etañ pi te samma varañ dadāmīti. 468.

- 5 Atha nañ Mahāsatto „evam atthu² samma, sīle patiṭṭhi-
tassa maraṇaṃ pi nāma varañ, gaṇhāmi mahārāja tayā din-
nañ varañ, ajja³ paṭṭhāya ācariyapathe⁴ patiṭṭhito 'si, evaṃ
sante pi tañ yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasīlāni
gaṇha mahārājā“ 'ti āha, „sādhū samma dehi me sīlānīti“,
10 „gaṇha mahārājā“ 'ti, so Mahāsattañ pañcapatiṭṭhitena van-
ditvā ekamantañ nisīdi, Mahāsatto pi tañ sīle⁵ patiṭṭhāpesi,
tasmiñ khaṇe tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte
pītiñ janento⁶ Avīcito yāva bhavaggā añño porisādañ ma-
nussamañsato nivāretuñ samatto nāma n' atthi, aho Suta-
15 somena dukkarañ⁷ katan“ ti mahantena saddena vanaghaṭaṃ
unnādentō sādhu-kāraṃ adāmsu, tesañ saddaṃ sutvā cātumma-
hārājikā ti evaṃ yāva Brahmālokā ekakolāhalañ ahosi, rukkhe
laggitarājāno pi tañ devatānañ sādhu-kārasaddaṃ suṇiṃsu,
rukkhadevatāpi vimāne⁸ ṭhitā va sādhu-kāraṃ adāsi, iti deva-
20 tānañ saddo sūyati rūpañ na dissati, devatānañ sādhu-kāra-
saddaṃ sutvā rājāno cintayiṃsu: „Sutasomañ nissāya⁹ jīvi-
tañ laddhañ, dukkarañ katañ Sutasomena porisādañ da-
mento“ ti Bodhisattassa thutiñ karīṃsu, porisādo Mahāsat-
tassa pāde vanditvā ekamantañ atṭhāsi, atha nañ Mahāsatto
25 „samma khattiye mocehīti“ āha, so cintesi: „ahañ etesañ
paccāmitto, ete mayā mocitā 'gaṇhatha no paccāmittan' ti
mañ himseyyuṃ pi, mayā jīvitañ cājantenāpi na sakkā Su-
tasomassa hatthato gaṇitañ sīlañ bhindituñ, iminā saddhiṃ
yeva gantvā mocessāmi, evaṃ me abhayañ bhavissatīti“, atha
30 Bodhisattañ vanditvā „Sutasoma ubho pi gantvā khattiye
mocessāmā“ ti¹⁰ gāthaṃ āha:

¹ Bā Cā ca. ² Bā āha. ³ Bā ajjato. ⁴ Bā bhariya. ⁵ Bā nañ sīlesu. ⁶ Bā
-etvā. ⁷ Bā -ratarāṇ. ⁸ Bā sakavi-. ⁹ Bā add no. ¹⁰ Bā add vatvā.

109. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma ahaṃ akāsiṃ,
tuvam¹ pi me samma karohi vākyam,
ubho pi gantvāna pamocayāmā² 'ti. 469.

Ta. satthā ti saggamaggassa desitattā satthā, taruṇakālato paṭṭhāya 5
sakhā³ ca.

Atha naṃ Bodhisatto

109. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi,
vacanam pi me samma tuvaṃ akāsi,
aham pi te samma karomi vākyam, 10
ubho pi gantvāna pamocayāmā⁴ 'ti⁵ vatvā 470.

te upasaṃkamtivā āha:

104. Kammāsapādena viheṭṭhitattā⁶
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa rañño, 15
saccappaṭiññāṃ me paṭissuṇāthā⁷ 'ti. 471.

Ta. kammāsapādenā 'ti idaṃ Mahāsatto ubho pi gantvāna pamoca-
yūmā ti sampatichitvā khattiyā nāma mānathaddhā honti muttamattā iminā
viheṭṭhit⁸ amhā 'ti porisādaṃ potheyyum pi haneyyum pi na kho pan⁹ esa tesu
dubbhissati ahaṃ ekako va gantvā paṭiññāṃ tāva nesaṃ gaṇhāmiti cintetvā 20
tattha gantvā te hatthatale āvūṇitvā aggaṇḍakāle nāgādantesu¹⁰ olambitakaraṇḍakadu-
māni¹¹ viya samparivattante addasa, te pi taṃ disvā idāni 'mha arogā ti ekappa-
hāren¹² eva mahāraṇi raṇiṃsu, atha te Mahāsatto mā bhāyathā¹³ ti assāsetvā
mayā porisādato¹⁴ tumhākaṃ abhayaṃ gahitaṃ tumhe pana me vacanam karothā 25
'ti vatvā evam āha, tattha na¹⁵ jātū 'ti ekaṃsen¹⁶ eva na dubbhetha.

Tato te āhaṃsu:

105. Kammāsapādena viheṭṭhit¹⁷ amhā
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa rañño, 30
saccappaṭiññāṃ te paṭissuṇāmā¹⁸ 'ti. 472.

¹ all three MSS. tvaṃ. ² Cks -āya. ³ Bds add evaṃ. ⁴ so Cks for viheṭṭhit⁸
attha? Bds vihedhitambhā, Bs viheṭṭhayittambhā. ⁵ Bds -lisu. ⁶ Bds bhūmi. ⁷ Cks
-tesu, Bds olaggite. ⁸ Bds -dante. ⁹ Bds olaggitakor-. ¹⁰ Bds -yitthā. ¹¹ Bds
-do damito. ¹² Cks pana. ¹³ Bds paṭissuṇomā.

Ta. paṭissuṇāmā¹ 'ti evaṃ paṭiññāṃ adbhāsema sampaticchāma apī
ca kho pana mayā kilantā kathetum na sakkoma tumhe sabbasattānaṃ sara-
ṇaṃ tumhe va kathetha meyaṃ vo vacanaṃ sutvā paṭiññāṃ dassāma² 'ti.

Atha naṃ³ Bodhisatto „tena hi me⁴ paṭiññāṃ dethā⁵
5 'ti vatvā⁶

106. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no⁷ hotu ayaṃ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā⁸ ti. 473.

10 Te pi sampaticchamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

107. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no hotu ayaṃ ca rājā,
mayam pi heṣṣāma tath' eva puttā ti. 474.

15 Ta. tumhe ca vo ti vokāro nipātamattaṃ.

Iti Mahāsatto tesāṃ paṭiññāṃ gahetvā porisādaṃ pakko-
sitvā „ehi⁹, khattiye mocehīti“ āha, so khaggaṃ gahetvā ekassa
rañño bandhanaṃ chindi, rājā sattāhaṃ nirāhāro vedanāmatto¹⁰
sahabandhanacchedā mucchito bhūmiyaṃ pati, taṃ disvā Ma-
20 hāsatto kāruṇṇāṃ katvā „samma porisāda, mā evaṃ chindīti“
ekaṃ rājānaṃ ubho hi hatthehi dāhaṃ gahetvā ure katvā
„idāni bandhanaṃ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena
chindi, Mahāsatto pi thāmasampannatāya taṃ ure nipajjāpetvā
orasaputtaṃ viya muducittena otāretvā bhūmiyaṃ nipajjāpesi,
25 evaṃ sabbe pi te bhūmiyaṃ nipajjāpetvā vaṇe dhovitvā dāra-
kānaṃ kaṇṇato suttam viya saṇikaṃ rajjuyo nikkadḍhitvā
pubbalohitaṃ dhovitvā vaṇe niddose katvā „samma porisāda,
ekaṃ rukkhatacaṃ pāsāṇe ghaṃsitvā āharā“ 'ti āharāpetvā
saccakiriyaṃ katvā tesāṃ hatthatalāni makkhesi, taṃ khaṇaṃ
30 yeva vaṇo phāsukaṃ¹¹ ahosi, porisādo taṇḍule¹² gahetvā vāra-

¹ Bā paṭissuṇomā. ² Bā ne. ³ Bā omits me. ⁴ Bā adds gāthamāha. ⁵ Bā no.

⁶ Bā mayam pi heṣṣāma yatheyatva puttā in the place of tumhe - -. ⁷ Bā add samma. ⁸ Bā -patto. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā -lani.

ṇaṃ¹ paci, ubho janā parosataṃ khattiye vāraṇaṃ² pāyesuṃ³,
 iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṃgato, punadivase pi pāto
 ca majjhantike ca sāyaṇi ca vāraṇaṃ⁴ eva pāyevā tātīyādivase
 sasitthakaṃ yāguṃ pāyesuṃ, tāvatā⁵ arogā⁶ ahesuṃ, atha te
 Mahāsatto „gantūṃ sakkhissathā“⁷ 'ti pucchitvā „gacchāmā“⁸ 5
 'ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṃ gacchāmā“⁹ 'ti
 āha, so rodamaṇo tassa pādesu patitvā „tvaṃ samma rājāno
 gahetvā gaccha, ahaṃ idh' eva mūlaphalāni khādanto vasissā-
 mīti“ āha, „samma idha kiṃ karissasi, ramaṇiyan te raṭṭhaṃ,
 Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ karohīti“¹⁰, „samma kiṃ kathesi, na sakkā 10
 mayā tattha gantūṃ, sakalanagaravāsino pi¹¹ me verikā¹², te
 'mayhaṃ iminā mātā khādītā mayhaṃ pitā' ti maṃ paribhā-
 sissanti, 'gaṇhath' imaṃ coraṇ' ti ekaleḍḍunā¹³ va¹⁴ maṃ jīvita
 voropessanti, ahaṃ ca tumhākaṃ santike sīle patiṭṭhito, jīvita-
 hetum pi na sakkā mayā paraṃ māretum, nāhaṃ gacchāmi, 15
 ahaṃ manussamaṃsato viratattā¹⁵ kittakaṃ jivissāmi, idāni
 mama tumhākaṃ dassanaṃ n' atthīti“ roditvā „gacchatha
 tumhe“ ti āha, ath' assa Mahāsatto piṭṭhiṃ parimajjitvā¹⁶
 „samma¹⁷ Sutasomo nāmāhaṃ, mayā hi tādiso kakkhaḷo¹⁸ vi-
 nūto, Bārāṇasivāsikesu kiṃ vattabbaṃ¹⁹ atthi, ahaṃ taṃ tattha 20
 patiṭṭhāpessāmi²⁰, attano rajjaṃ dvidhā bhinditvā dassāmīti“,
 „tumbhākaṃ pi nagare mama verino atthi yevā“ 'ti vutte „iminā
 mama vacanaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, yena ten' upāyena
 porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā“ ti cintetvā tassa palo-
 bhanatthāya nagarasampattiṃ vaṇṇento āha:

25

108. Catuppadaṃ sakunaṃ cāpi maṃsaṃ
 sūdehi randhaṃ sukataṃ suniṭṭhitaṃ
 sudhaṃ va Indo paribhuñjīyāna²¹
 hitvā kath' eko ramaṣi araṇṇe. 475.

¹ Ck^o taraṇaṃ. ² so Ck^o; B^d pāhesuṃ. ³ B^d yāvatā. ⁴ Ck^o -ā. ⁵ Ck^o kare-,
 B^d kare-. ⁶ B^d hī. ⁷ B^d verino. ⁸ B^d ekeka-. ⁹ C^o B^d vā. ¹⁰ B^d -maṃ-
 sassa viramitattā. ¹¹ Ck^o -mauditvā, C^o -madditvā. ¹² B^d add porisāda mā
 cintayī. ¹³ B^d add pharuso. ¹⁴ Ck^o omīti vattabbaṃ. ¹⁵ B^d add sace. ¹⁶
 Ck^o -sāna, B^o -yāni.

109. Tā khattiyā vellivilākamajjhā¹
alamkatā samparivārayitvā :
Indaṃ va deveṣu pamodayiṃsu
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 476.
- 5 110. Tambūpadhāne² bahugonakamhi
sucimhi³ sabbasayanamhi saṇṇate⁴
sayanassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 477.
- 10 111. Pāṇissaraṃ kumbhathūnaṃ nisīthe
atho pi ve⁵ nippurisam hi turiyaṃ
bahuṃ sugītaṃ ca suvāditaṃ ca
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 478.
112. Uyyānasampannaṃ⁶ pahūtamalyaṃ⁷
migācirūpetapuraṃ⁸ surammaṃ
15 hayehi nāgehi ratheh' upetaṃ
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 479.

Ta. sukataṃ ti nānappakārehi suṭṭhukataṃ, suniṭṭhitaṃ ti sambhāra-
yojanena⁹ taṃ¹⁰ suṭṭhuyojitaṃ, katheko ti kathaṃ eko, ramaṣīti mūla-
phalāni khādanto kathaṃ ramissasi, ehi mahārāja gamissāmā¹¹ 'ti, vellivilāka-
majjhā¹² ti ettha vellīti¹³ rāsi¹⁴ vilākamajjhā ti vilaggamajjhā uttattagha-
20 suvaṇṇarāsippabhā¹⁵ c' eva¹⁶ tanudighamajjhā ca¹⁷ 'ti dasseti, deveṣu¹⁸ 'ti
devaloke accharā Indaṃ va ramaṣīye Bārāṇasīnagare pubbe taṃ pamodayiṃsu
'ti, tā hitvā idha kiṃ karissasi, ehi samma gacchāmā¹⁹ 'ti, tambūpadhāne²⁰
ti rattūpadhāne sabbasayanamhi²¹ sabbattharaṇatthate sayane, saṇṇate²²
25 ti anekabhūmike²³ dassetvā attharattālamkāyutte²⁴ tuvaṃ²⁵ pubbe sayīti attho,
sukhaṃ ti tādissassa sayanassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā idāni kathaṃ araṇṇe
ramissasi, ehi gacchāma sammā²⁶ 'ti, nisīthe ti rattibhāge²⁷, hitvā ti eva-
rūpaṃ sampattim chaddetvā, uyyānasampannaṃ pahūtamalyaṃ²⁸ ti
mahārāja tava uyyānasampannaṃ nānāvidhapupphaṃ²⁹, migācirūpetapuraṃ³⁰

¹ Bā veli-. ² Bā kambupadāne. ³ Bā subhamhi. ⁴ Bā saṅgo. ⁵ Bā atho
nisīve, B° nisīpe. ⁶ Ck° -nna. ⁷ Ck° pahuta-, C° bahūta-, Bā bahuta-. ⁸ Bā
Bā migājinūpetam-. ⁹ Bā nānāsambh-. ¹⁰ Bā omīti taṃ. ¹¹ Bā veli-. ¹²
so Bā; Ck° ramsi. ¹³ Ck° -bhāvova, Bā -suvaṇṇarāsīvaṇṇarāsīpabhā ceva. ¹⁴
Ck° vā. ¹⁵ Bā kampu-. ¹⁶ Bā saṅgo. ¹⁷ Ck° -kā. ¹⁸ so B°; C° atthathattā-
amkāyutte, Ck° attharantāmkāyutte, Bā addharatālaṅkata-. ¹⁹ Bā tatthatuvaṃ.
20 Bā add nisīde ti pi pāṭho. ²¹ Bā bahuta-, B° uyyānaṃ-. ²² Ck° nānā-
vidhehi pupphaṃ.

suramman ti taṃ uyyānaṃ Migācīraṇ¹ nāma nāmena upetaṃ puram pi te
suṭṭhu rammaṃ bitvā ti evarūpaṃ manoramaṃ chaḍḍetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upabhuttaupa-
bhogarasaṃ² saritvā gantukāmo bhaveyyā“³ 'ti paṭhamam bho-
janena palobhesi dutiyaṃ kilesena⁴ tatiyaṃ sayanena catutthaṃ 5
naccagītavāditenā pañcamaṃ uyyānena c' eva nagarena cā 'ti
imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, ahaṃ taṃ ādāya
gantvā Bārāṇasiyaṃ patiṭṭhāpetvā pacchā sakaratṭhaṃ gac-
chāmi“⁵, sace Bārāṇasirajjaṃ na labhissāma⁶ upaḍḍharajjan te
dassāmi, kiṃ te araṇṇavāsena, mama vacanaṃ karohīti“ āha, 10
so tassa kathaṃ⁷ sutvā gantukāmo hutvā „Sutasoma' mayhaṃ
atthakāmo anukampako paṭhamam kalyāṇe patiṭṭhāpetvā 'idāni
porāṇakayase⁸ patiṭṭhāpessāmi' vadati, sakkhissati c' esa
patiṭṭhāpetum, iminā saddhiṃ yeva gantum vaṭṭati, kiṃ me
araṇṇenā⁹“ 'ti cintetvā tuṭṭhacitto tassa guṇam nissāya vaṇṇam 15
kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasaṃsaggato sādhu-
taram pāpamittasaṃsaggato ca pāpataram nāma n' atthīti“
vatvā āha:

113. Kālapakkhe yathā cando hāyat' eva suve suve
kālapakkhūpamo rāja asataṃ hoti samāgamo. 480. 20
114. Yathāhaṃ rasakam āgamma¹⁰ sūdakaṃ¹¹ purisādhamaṃ¹²
akāsiṃ pāpakaṃ kammaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 481.
115. Sukkapakkhe yathā cando vaḍḍhat' eva suve suve
sukkapakkhūpamo rāja sataṃ hoti samāgamo. 482.
116. Yathāhaṃ tavam āgamma Sutasoma vijānāhi¹³ 25
kāhāmi kusalaṃ kammaṃ yena gacchāmi suggatiṃ. 483.
117. Thale yathā vārijanindavaṭṭaṃ¹⁴
anaddhaneyyaṃ aciraṭṭhitikaṃ¹⁵

¹ Bds migājīnaṃ. ² Bd -paribhoga-. ³ Bd -savaṣena ⁴ Bds gamissāmi. ⁵
Bd labhissasi. ⁶ Bd vacanaṃ. ⁷ Ck -ma. ⁸ Bds add ca. ⁹ Bds -avāsena. ¹⁰
Ck yathā bhārasmā gamma, Bd yathā harassakam-. ¹¹ Bd suddhamkā. ¹² Ck
purisāda-. ¹³ Bd pajānāhi. ¹⁴ Bds vuṭṭhaṃ. ¹⁵ Ck Bd -itikaṃ, Cs -itikaṃ.

evam pi ce hoti asataṃ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṃ thale, va. 484.

118. Sare yathā vārijanindavattaṃ¹
ciraṭṭhitikaṃ² naraviriyaseṭṭha

5 evam pi ce hoti sataṃ samāgamo
ciraṭṭhitiko udakaṃ sare va. 485.

119. Avyāyiko hoti sataṃ samāgamo,
yāvam pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṃ hi veti asataṃ samāgamo,

10 tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta. suve suve ti divase divase, anaddhaneyyan ti naaddhānakkamaṇi,
sare ti samudde, naraviriyaseṭṭhā 'ti naresu viriyena seṭṭha, udakaṃ
sare vā 'ti samudde vaṭṭaudakaṃ vīya, avyāyiko ti avigacchanako, yāvam
pi tiṭṭheyyā 'ti yattakaṃ kālaṃ jīvitaṃ tiṭṭheyya tattakaṃ kālaṃ tath' eva
15 hoti, na jīraṭi sappurisehi mittabhāvo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattass' eva vaṇṇaṃ
kathesi, so porisādaṇ ca te rājāno ca gahetvā paccanta-
gāmaṃ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṃ disvā nagaraṃ
gantvā³ ācikkhiṃsu, amaccā balakāyaṃ ādāya gantvā parivāra-
20 yīṃsu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṃ agamāsi,
antarāmagge janapadavāsino⁴ paṇṇākāraṃ datvā anugamaṃsu⁵,
mahanto parivāro ahosi, tena saddhiṃ Bārāṇasīṃ sampāpuṇi,
tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kālahatthi yeva,
nāgarā raṇṇo ārocayīṃsu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṃ
25 dametvā ādāya idhāgacchati, nagaram assa⁶ pavisitum na
dassāma“⁷ 'ti sīghaṃ nagaradvārāni pidahitvā āvudhahatthā
aṭṭhaṃsu, Mahāsatto dvārapidahitabhāvaṃ ñatvā porisādaṇ ca
parosataṇ ca rājāno ohāya katīhi ca amaccehi saddhiṃ āgantvā
„ahaṃ Sutasomo⁷ rājā, dvāraṃ vivarathā“ 'ti āha, purisā
30 gantvā raṇṇo ārocesum, so „khippaṃ vivarathā“ 'ti vivarā-
pesi, Mahāsatto nagaraṃ pāvisi, rājā ca Kālahatthi ca⁸ paccug-

¹ Bds vuṭṭhaṃ. ² Ck Bd -ikaṃ ³ Bds add amaccānaṃ. ⁴ Bd adds bodhisattassa.

⁵ C^s -miṃsu, B^d gacchiṃsu. ⁶ Cks nagarassa. ⁷ Bd -ma. ⁸ Bd cassa.

gamanam katvā ādāya pāsādam āropayimsu, so rājāsane nisi-
 ditvā porisādassa aggamaheśiṇ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā
 Kālahaṭṭhim āha: „Kālahaṭṭhi kasmā rañño nagaram pavisituṃ
 na dethā“ ‘ti, „so rajjam karonto imasmiṃ nagare bahumanusse
 khādi, khattiyehi akattabham kari, sakala-Jambudīpaṃ chiddam 5
 akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kāraṇenā ‘ti, idāni so eva-
 rūpaṃ karissatīti“, „mā cintayittha, ahaṃ taṃ dametvā sīlesu
 patitṭhāpesiṃ, jīvitahetu pi kañci¹ na vihetṭhessati, n’ atthi
 vo tato bhayaṃ, evaṃ mā karittha, puttehi nāma mātāpitāro
 patijaggitabbā, mātāpitiposakā² hi saggaṃ gacchanti, itare 10
 nirayaṃ“, evaṃ so nīcāsane nisinnassa puttārājassa ovādaṃ
 datvā „Kālahaṭṭhi tvaṃ rañño sahāyo c’ eva sevako ca, rañ-
 ñāsi³ mahante issariye patitṭhāpito, tayāpi rañño atthaṃ cari-
 tuṃ vaṭṭatīti“ senāpatim pi anusāsivā „devi tuvaṃ pi kula-
 gehā āgantvā tassa santikā⁴ mahesiṭṭhānaṃ⁵ patvā puttadhītāhi 15
 vuddhippattā, tayāpi tassa atthaṃ carituṃ vaṭṭatīti“ deviyā
 ovādaṃ datvā taṃ eva vatthuṃ matthakaṃ pāpetuṃ dham-
 maṃ desento āha:

120. Na so rājā⁶ yo ajeyyaṃ jināti,
 na so sakhā yo sakhāraṃ⁷ jināti, 20
 na sā bhariyā⁸ yā patino vibhetti⁹,
 na te puttā¹⁰ ye na bharanti jīṇaṃ. 487.
121. Na sā sabhā yattha na santi santo,
 na te santo¹¹ ye na bhaṇanti dhammaṃ,
 rāgaṇ ca dosaṇ ca pahāya mohaṃ 25
 dhammaṃ bhaṇantā va bhavanti santo. 488.
122. Nābhāsamānaṃ¹² jānanti missaṃ bālehi paṇḍitaṃ,
 bhāsamānaṃ ca jānanti desentaṃ amataṃ padaṃ. 489.
123. Bhāsaye jotaye dhammaṃ, paggaṇhe isinaṃ dhajaṃ,
 subhāsitadhajā isayo, dhammo hi isinaṃ dhajo ti. 490. 30

¹ B^d kiñci. ² B^d -tuposakā. ³ B^d raññāpi. ⁴ B^d -ke. ⁵ B^d aggama-. ⁶
 read: rājā na so? ⁷ B^d sakhāna. ⁸ read: bhariyā na sā? ⁹ B^e viroti, C^{ks}
 pihoti. ¹⁰ read: puttā na te? ¹¹ read: santo na te? ¹² C^{ks} nabh-.

Ta. ajeyyan ti ajeyyā nāma mātāpitaro, te jinanto rājā nāma na hoti, sace tvaṃ pitu santakaṃ rajjaṃ labhivā tassa paṭisattu hosi¹ akiccekāri nāma bhavissasi, sakhāraṃ² jinātīti kuṭṭhena jināti, sace tvaṃ Kālahatthi rañña saddhīm mittadhammaṃ na pūresi adhamme hutvā niraye nibbattissasi, na vibhetīti³ na bhāyati⁴, sace tvaṃ rañño na bhāyasi ariyadhamme⁵ thitā nāma na hosi⁶, jīṇṇan ti mahallakam, tasmiṃ kāle abharantā⁷ puttā nāma na honti, santo ti paṇḍitā, ye na bhaṇanti dhamman ti ye pucchitā sabhāvaṃ na vadanti na te paṇḍitā nāma, dhammaṃ bhaṇantā ti ete rāgādayo pabhāya parassa hitānukampakā hutvā sabhāvaṃ bhaṇantā paṇḍitā nāma honti, nābhāsamānan⁷ ti na abhāsamānaṃ, amataṃ padan ti amatamabhā-nibbānaṃ desentaṃ paṇḍitan ti jānanti, ten' eva porisādo maṃ űatvā pasanno⁸ cattāro vare datvā pañcasu silesu paṭiṭṭhito. bhāsaye ti paṇḍito puriso dhammaṃ bhāseyya joteyya⁹, Buddhādayo hi isayo, yasmā dhammo tesari dhajo subhāsitaḍhejā nāma, subhāsitaṃ gaṇhanti¹⁰, bālā pana subhāsitaṃ gaṇhantā nāma n' atthīti.

Imassa dhammakathaṃ sutvā rājā ca senāpati ca tuṭṭhā „gacchāma mahārājānaṃ¹¹ ānessāmā¹²“ 'ti¹³ nagare bheriṇ cārāpetvā nāgare sannipātetvā „tumhe mā bhāyathā¹⁴, rājā kira dhamme paṭiṭṭhito, etha¹⁵ naṃ ānemā¹⁶“ 'ti mahājānaṃ ādāya Mahāsattaṃ purakkhatvā¹⁷ rañño santikaṃ gantvā vanditvā kappake upaṭṭhāpetvā kappitakesamassuṃ nahātapasā-dhitaṃ¹⁷ rājānaṃ ratanarāsimhi paṭiṭṭhāpetvā abhisinñcitvā nagaraṃ pavesesuṃ, porisādarājā parosatānaṃ khattiyānaṃ Mahāsattassa ca mahāsakkāraṃ kāresi, „Sutasomanarindena kira porisādo¹⁸ dametvā rajje paṭiṭṭhāpito“ ti sakale-Jambudīpe mahākolāhalaṃ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āgacchantū¹⁹“ 'ti dūtaṃ paṇiṃsu, so tattha māsamattaṃ vasitvā „samma gacchāma mayaṃ, tvaṃ appamatto hohi²⁰, nagara-dvāre²¹ ca nivesanadvāre²² cā 'ti pañca dānasālā²³ kārehi²⁴, daśarājadhamme²⁵ akopetvā agatigamaṇaṃ pariharā²⁶ 'ti porisādam ovadi, parosatahi rājadhānihi balakāyo yebhuyyena

¹ Bā abosi. ² Bā nakhānaṃ. ³ Cks viheti. ⁴ Cks bhāsatī. ⁵ Cks bhari-. ⁶ Bā hoti, adding akiccekāri nāma bhavissati. ⁷ Ck arabantā, Ck aharantā. ⁸ Bā -acitto. ⁹ Bā kathyeyya. ¹⁰ Bā paggaṇhanti. ¹¹ Bā -ja, omitting naṃ. ¹² Bā ānemā. ¹³ Bā adda vatvā. ¹⁴ Bā -ittha. ¹⁵ Bā atha. ¹⁶ Bā purato katvā. ¹⁷ Ck -ditaṃ, Bā nhātānullitā pasobhitaṃ. ¹⁸ Bā -dam. ¹⁹ Bā -atū. ²⁰ Bā bohiti. ²¹ Bā -resu. ²² Ck nivāsana-. ²³ Bā -lāyo. ²⁴ Cks -esi. ²⁵ Bā -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasito nikkhami, porisādo pi nikkhamitvā upaḍḍhapathā nivatti, Mahāsatto avāhanānaṃ rājūnaṃ vāhanāni datvā sabbe uyyojesi, te pi¹ tena saddhim sammoditvā yathārahaṃ² vandanāliṅganādīni katvā attano attano janapadaṃ³ gamiṃsu, Mahāsatto pi nagaraṃ⁴ patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṃ viya alaṃkatanagaraṃ pavisitvā mātāpitāro vanditvā paṭisanthāraṃ⁵ katvā mahātalaṃ abhirūhi⁶, so dhammena rajjaṃ karento⁷ cintesi: „rukkhadavatā mayhaṃ bahūpakārā, balikammalābham assā⁸ karissāmīti“ so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṃ taḷā-⁹ kaṃ karetvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṃ nivesesi, gāmo mahā ahosi asītimattaāpaṇasahassapatimaṇḍito, tam pi rukkhamaṇiṃ sākhaṇṭatato paṭṭhāya samatalaṃ karetvā parikkhittaṃ vedikaṃ toraṇadvārayuttaṃ akāsi, devatā paṇḍita¹⁰, kammāsapādassa damitattāhāne nivṛṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigamo¹¹ nāma jāto, sabbe¹² pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā saggapadaṃ¹³ pūrayiṃsu.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā „nāhaṃ bhikkhave idāṃ eva Aṅgulimālaṃ damemi, pubbe p' esa mayā damito yevā“ 'ti vatvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahosi, Kālāhatthi¹⁴ Sāriputto, Nandabrāhmaṇo Ānando, rukkhadevatā Kassapo, Sakko Anuruddho, sesarājāno Buddhaparisā, mātāpitāro mahārājakulāni, Sutasoma¹⁵ rājā kira aham evā“ 'ti. Mahāsutasomajātakaṃ¹⁶. Asītinipāta¹⁷ vaṇṇanā niṭṭhitā¹⁸.

¹ B^d adds rājāno. ² B^ds mahāsattaṃ. ³ B^ds -de. ⁴ B^ds madhurapa-. ⁵ B^d -rūyhi. ⁶ B^d karonto. ⁷ C^k assa. ⁸ B^ds abhippasidati. ⁹ C^k -dhamma-. ¹⁰ B^d saggapūraṃ. ¹¹ B^d omits mahā and adds niṭṭhitaṃ. ¹² C^k adds paṭi-sandhimānusiho bhogavāsānāpiṭakattaye dānasilamayaṃ puññā mama hotu bhavū-bhave, iminā puññakammena yāva Buddho bhavāmahaṃ mahosadho va nāpeṇa jotissetthiva bhoginā vasantaro va dānena hotu mayhaṃ bhāvabhave. B^d adds an index of all the Jātakas contained in Visatīnipāta — Asītinipāta.

